

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

**Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciju i
prodruživanje (NPSSSP)**

Decembar 2015.
Priština

Prazna stranica

Sadržaj

<i>Odluka Vlade o odobravanju NPSSSP-a</i>	5
UVOD	6
Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije	12
1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI	14
1.1. Demokratija i vladavina prava	14
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem	14
1.1.2. Pravosudni sistem	20
1.1.3. Javna uprava	20
1.1.4. Ombudsman	27
1.1.5. Politike borbe protiv korupcije	30
1.1.6. Civilni nadzor bezbednostnih snaga	31
1.2. Ljudska prava i zaštita manjina	34
1.3. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze	34
2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI	43
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije	44
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije	66
10. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI – USKLAĐIVANJE ZAKONA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A	87
3.1. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakona Kosova sa <i>acquis-om</i> EU-a	87
3.2. Poglavlje 1 <i>acquis-a</i> : Slobodno kretanje roba	88
3.3. Poglavlje 2 <i>acquis-a</i> : Sloboda kretanja radnika	100
3.4. Poglavlje 3 <i>acquis-a</i> : Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga	103
3.5. Poglavlje 4 <i>acquis-a</i> : Slobodno kretanje kapitala	112
3.6. Poglavlje 5 <i>acquis-a</i> : Javne nabavke	118
3.7. Poglavlje 6 <i>acquis-a</i> : Prava kompanija	123
3.8. Poglavlje 7 <i>acquis-a</i> : Pravo intelektualne svojine	127
3.9. Poglavlje 8 <i>acquis-a</i> : Politike konkurencije	133
3.10. Poglavlje 9 <i>acquis-a</i> : Finansijske usluge	138
3.11. Poglavlje 10 <i>acquis-a</i> : Informaciono društvo i mediji	149
3.12. Poglavlje 11 <i>acquis-a</i> : Poljoprivreda i ruralni razvoj	156
3.13. Poglavlje 12 <i>acquis-a</i> : Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politike	173
3.14. Poglavlje 13 <i>acquis-a</i> : Ribarstvo	184
3.15. Poglavlje 14 <i>acquis-a</i> : Politike transporta	185
3.16. Poglavlje 15 <i>acquis-a</i> : Energija	193
3.17. Poglavlje 16 <i>acquis-a</i> : Oporezivanje	207
3.18. Poglavlje 17 <i>acquis-a</i> : Ekonomske i monetarne politike	212
3.19. Poglavlje 18 <i>acquis-a</i> : Statistike	218
3.20. Poglavlje 19 <i>acquis-a</i> : Socijalne politike i zapošljavanje	239
3.21. Poglavlje 20 <i>acquis-a</i> : Politike preduzeća i industrije	246
3.22. Poglavlje 21 <i>acquis-a</i> : Trans-evropske mreže	253
3.23. Poglavlje 22 <i>acquis-a</i> : Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata	254
3.24. Poglavlje 23 <i>acquis-a</i> : Pravosuđe i osnovna prava	257
3.25. Poglavlje 24 <i>acquis-a</i> : Pravda, sloboda i bezbednost	287
3.26. Poglavlje 25 <i>acquis-a</i> : Nauka i istraživanje	310
3.27. Poglavlje 26 <i>acquis-a</i> : Obrazovanje i kultura	311
3.28. Poglavlje 27 <i>acquis-a</i> : Životna sredina	316
3.29. Poglavlje 28 <i>acquis-a</i> : Zaštita potrošača i zdravlja	340
3.30. Poglavlje 29 <i>acquis-a</i> : Carinska unija	347
3.31. Poglavlje 30 <i>acquis-a</i> : Spoljni odnosi	351

3.32. Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbranbena politika	356
3.33. Poglavlje 32 acquis-a: Finansijska kontrola	360
3.34. Poglavlje 33 acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe	367
3.35. Poglavlje 34 acquis-a: Institucije	369
3.36. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja	369
MATRICA KRATKOROČNIH MERA	370

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Br. 06/64

Datum: 16.12.2015

Na osnovu člana 92., stav 4., i člana 93, stav (4) Ustava Republike Kosova, kao i na osnovu člana 4. Pravilnika br. 02/2011 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije Predsednika Vlade i Ministarstva, izmenjen Uredbom br. 07/2011, i člana 19. Poslovnika br. 09/2011 o radu Vlade Republike Kosova, Vlada Republike Kosovo, u sjednici održanoj u 16. decembra 2015. god., usvoji sledeću:

ODLUKU

1. Usvoji se Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciju i pridruživanje (NPSSSP).
2. Budžet za realizaciju kratkoročnih mera i srednjoročnih prioriteta u okviru Nacionalnog programa za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciju i pridruživanje (NPSSSP) mora ostati u okviru izdvajanja budžetskih organizacija za 2016., i u skladu sa Srednjoročnom okvirom rashoda.
3. Sprovođenje ove odluke je su dužnost Kancelarije Predsednika Vlade, Ministarstva evropskih integracija i ostalih nadležnih institucija, kao predviđeno u Programu.
4. Obavezuje se Ministarstvo evropskih integracija da uključuje u Programu sve relevantne komentare dobijene tokom javnih konsultacija.
5. Obavezuje se Ministarstvo evropskih integracija da uključuje u Programu sve komentare Evropske komisije.
6. Ova odluka stupa na snagu danom potpisivanja.

Isa MUSTAFA

(potpis)

Predsednik Vlade Republike Kosova

Podneta:

- Potpredsednicima Vlade
- Svim ministarstvima (ministrima)
- Generalnog sekretara KP-a
- Arhivi Vlade

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 06/64

Datë: 16.12.2015

Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe 93 paragrafi (4) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive, e ndryshuar dhe plotësuar me Rregulloren nr. 07/2011 dhe nenit 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës nr. 09/2011, në mbledhjen e mbajtur më 16 Dhjetor 2015, nxjerr këtë:

V E N D I M

1. Miratohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim -Asociimit (PKZMSA).
2. Buxheti për zbatimin e masave afatshkurtra dhe prioritetet afatmesme në kuadër të Programit Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) duhet të mbetet brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2016 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Për zbatimin e këtij vendimi obligohen të gjitha institucionet përgjegjëse, sipas Programit.
4. Obligohet Ministria e Integritit Evropian të inkorporojë në Program të gjitha komentet relevante të pranuar gjatë konsultimeve publike.
5. Obligohet Ministria e Integritit Evropian të inkorporojë në Program të gjitha komentet e Komisionit Evropian.
6. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimit.

Isa MUSTAFA

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-ës
- Arkivit të Qeverisë

UVOD

Republika Kosovo i Evropska unija potpisali su Sporazum za stabilizaciju i pridruživanje 27. oktobra 2015., u Strazburu. Isti je kasnije usvojen od strane Vlade Republike Kosova 30. oktobra 2015. Odlukom br. 01/55 za usvajanje Predloga zakona o ratifikaciju Sporazuma za stabilizaciju u i pridruživanje između Kosova, s jedne strane, i Evropske unije i Evropska zajednice za atomsku energiju, s druge strane¹, i ratifikovan od strane Skupštine Republike Kosova 2. novembra 2015., kad je usvojio Zakon br. 05/L-069 za ratifikaciju Sporazuma za stabilizaciju i pridruživanje između Kosova, s jedne strane, i Evropske unije i Evropska zajednica za atomsku energiju, s druge strane.² Ovome je Republika Kosovo ispunila sve političke i formalne obaveze ovog procesa, a SSP će naredne godine stupiti na snagu, nakon završetka procedure odobravanja i ratifikacije od strane institucija Evropske unije, naime dva (2) meseca nakon završetka procedure ratifikacije obe strane (član 144).

Kao prvi ugovorni sporazum između dve strane, SSP predstavlja novu fazu političkih odnosa između Kosova i EU. Kao međunarodni sporazum, SSP postavlja mehanizme i zvanične rokove za sprovođenje svih reformi koje će postepeno uskladi Kosovo sa EU u svim oblastima politika, dok se ispunjavaju sva standardi EU-a. Osim toga, SSP postavlja okvir odnose Kosova sa članicama i institucijama EU-a za realizovanje Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) ka punopravnom članstvu u EU. Što se tiče obima, pored političkih pitanja i zakonskih obaveza (uključujući i one koje se odnose domaćeg pravnog poretka), SSP pokriva sve sfere vlasti. Isti sadrži deset 'naslova' (poglavlja), kai i sedam priloga, pet protokole i jednu zajedničku deklaraciju:

- Poglavlje I: Opšti principi;
- Poglavlje II: Politički dijalog;
- Poglavlje III: Regionalna saradnja;
- Poglavlje IV: Slobodno kretanje roba;
- Poglavlje V: Osnivanje, pružanje usluga i kapital;
- Poglavlje VI: Usklađivanje zakona Kosova sa *acquis-om* EU-a, sprovođenje zakona i pravila konkurencije;
- Poglavlje VII: Sloboda, bezbednost i pravda;
- Poglavlje VIII: Politike saradnje;
- Poglavlje IX: Finansijska saradnja; i
- Poglavlje X: Institucionalne, opšte i zaključne odredbe.

Većina SS-a se zasniva na *acquis* EU-a, odnosno na celokupnost pravnih normi važećih na njenoj teritoriji i svih država članica kao pravna lica, koja pokriva sve oblasti politika. Dakle, Kosovo, kao zemlja koja želi da se pridruži EU, trebalo bi da tokom procesa pristupanja usvoji sve *acquis* i da isto postane deo unutrašnjeg zakonodavstva. Drugim rečima, usvajanje i primena *acquis-a* je u srži pregovora i pristupanju istog. Dakle, Sprovođenje SSP-a podrazumeva zakonske obaveze za Kosovo, a primena zahteva sveobuhvatnije i dugoročne pripreme, počevši od ključnog nacionalnog dokumenta za tu svrhu. Ova nova faza pristupanja EU zahteva unapređenje trenutnog okvira politika za evropske integracije tako što će biti ambiciozniji, sveobuhvatniji i integrisaniji. Pošto će sve dimenzije procesa pristupanja podići na složenijem nivou, period od sada do punopravnog članstva će zahtevati mnogo viši nivo spremnosti i institucionalnih kapaciteta. To je zato što primena SSP-a će pokrenuti veliki broj dubokih reformi, koje su istovremeno osetljiva na političkom i ekonomskom smislu, što bi uticalo sve aktere i javnost, u sva šetnja života. To je zato što SSP ne samo da odražava političku volju obe strane za realizaciju naše evropske perspektive i pruža platformu za dugoročnu transformaciju, nego će biti test spremnosti i institucionalnih kapaciteta za postizanje tih političkih ciljeva.

¹ Odluka Vlade br. 01/55, st. 2 ('02.11.2015. Odluke 55'), dostupna na <http://www.kryeministri-ks.net/?page=3,5>.

² Zakon br. 05/L-069, dostupan na <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

Dakle, sa ciljem uspešnog sprovođenja ovog sporazuma i svih reforma koje ih zahteva, izrađen je Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciju i pridruživanje (NPSSSP), koji je glavni nacionalni dokument politika za pristupanje u EU. Ovaj program uspostavlja srednjoročni sveobuhvatan okvir svih reforme koje su neophodne za ispunjenje obaveza koje proizilaze iz SSP-a, respektivno mere i prioritete za postepeno približavanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-om* EU kroz transpozicije istog, kao i za sprovođenje usklađenog zakonodavstva. Pored toga, NPSSSP se sastoji sadržava mere i prioritete koji proističu iz političkih mehanizama i mehanizama politika u odnosima između Kosova EU, odnosno političku agendu i agendu politika koje proizlaze od Diajola procesa za stabilizaciju i pridruživanje (DPSP) i sadržaj izazoca Izveštaja EK o Kosovski za 2015 (bivšeg Izveštaja o napretku). Drugim rečima, iako je moguće da će napredovati u smislu sadržaja i strukture i titulu, NPSSSP će ostati glavni nacionalni strateški dokument za planiranje, provođenje i praćenje sprovođenja svih reformi neophodnih za primenu SSP-a i u predstojećim fazama pridruživanja.

Pripreme za izradu NPSSSP-a je su počeli u januaru 2015., pod koordinacijom Ministarstva evropskih integracija, i njen sama izrada u aprilu, na osnovu Odluke Vlade br. 22/06, 3. aprila 2015., za pokrenu pripremu programa.³ Na osnovu ove odluke, rad na izradi dokumenta je organizovan u četrdeset (40) timova (neki broj oblasti političkih kriterijuma okupili u okviru u oblastima evropskih standardi, zbog povezanosti obima). Osim MEI kao glavni koordinaciono telo, ovom odlukom su bili imenovani i koordinacione institucije za svako poglavlje programa, dok je treći nivo koordinacije, horizontalna, je bio u nivou Departmana za evropske integracije i koordinaciju politika (DEIKP) i Dapartmana zakonodavstva (DZ), koji su koordinirali rad na izradi odgovarajućih poglavlja, u saradnji sa svim relevantnim institucionalnim strukturama koje imaju za mandat razvoj i sprovođenje politika za pojedine oblasti. MEI, kao glavni institucija za koordinaciju, je bio aktivno uključen u rad svih timova.

Konačni nacrt Programa je prošao fazu javnih konsultacija, u drugoj polovini novembra i prvoj polovini decembra. Pored pismenih komentara koje su bili primljeni, deo javnih konsultacija je bio zaključna konferencija sa organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama, održana 3. decembra, gde se detaljno razgovarao o sadržaju ovog dokumenta.

U smislu sadržaja, NPSSSP uspostavlja sveobuhvatan okvir srednjoročnih reforma (za narednih pet godina, od 2016. do 2020.) za sprovođenje SSP-a i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-om* EU, kao i primenu usklađenog zakonodavstva. Dakle, program sadrži kratkoročne mere (koje pokrivaju 2016.) i srednjoročni prioriteti (koji pokrivaju 2017. do 2020.), koje su podeljene u dve kategorije: zakonodavne mere i prioriteti, kao i mere i prioriteti za sprovođenje. Na osnovu strukture Kopenhaških kriterijuma, sve mere i prioriteti su podeljeni u tri bloka: *Politički kriterijumi*, *Ekonomski kriterijumi* i *Evropski standardi – Usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis-om* EU-a*. Pored političkih i ekonomskih ključnih reformi koji su uslovi SSP-a, ovaj dokument predviđa konkretne mere u okviru 33 poglavlja *acquis-a* EU-a (osim poglavlja 34 i 35, koji će biti pokriveni kasnije tokom pristupanja).

U okviru prvog bloka, NPSSSP utvrđuje mere i prioritete u oblastima kao što su demokratija i vladavina prava, odnosno prava sloboda i zaštita manjina (uključujući slobodu medija), sudstvo i politike za borbu protiv korupcije (sve u okviru Poglavlje 23 *acquis-a*), i regionalna saradnja. Drugim rečima, potvrđujući svoju nameru da doprinese političkoj stabilnosti Jugoistočne Evrope, Kosovo, ispunjavajući svoje obaveze preuzete u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja, ovom programu će nastaviti da ispunjava političke preduslove koje EU nagalasio kao kriterijumi kojim ce Kosova pokazati političku volju i spremnosti da se pridruži evropskoj porodici.

Drugi blok odrazi napore koji će obezbediit kontinuirani ekonomski rast zasnovan na Kopenhaškim kriterijumima za uspostavljanje funkcionalne tržišne ekonomije koja će biti sposobna da izdrže pritisak konkurencije i tržišnim snagama unutar Evropske unije. Konkretne mere su usmerene na ostvarivanje

³ Odluka Vlade br. 06/22, st. 6 ('03.04.2015. Odluke 22'), dostupna na <http://www.kryeministri-ks.net/?page=3,5>.

prioriteta kao što je dalja konsolidacija fiskalnog sektora (sa ciljem smanjenja javne potrošnje i budžetskog deficita), stabilnost finansijskog sistema i bankarstva, vladavina javnih preduzeća, podrška preduzeća, povećanje investicija, promovisanje izvoza, povećanje konkurentnosti izvoznih proizvoda, unapređenje pravne sigurnosti i ukupne strukturne reforme.

Poslednji blok opisuje zakonodavni i institucionalni okvir specifičnih poglavlja *acquis-a*, prioriteta za približavanje zakonodavstva i konkretne korake koje će biti preduzeti, kao i potrebe za uspešnu primenu mera politika i institucionalnih mera koje su osnove za zakonodavne i ekonomske reforme, uključujući i raspodelu budžeta za realizaciju istih.

Kao celokupni dokument, struktura NPSSSP-a je organizovana u dva dela: narativni tekst i matrica kratkoročnih mera. Narativni tekst o svakom poglavlju sumira obaveze SSP-a i koje proizlaze iz drugih mehanizama pristupanja EU, trenutno stanje (pravni okvir, uključujući i nivo uslađivanja zakonodavstva sa *acquis-om*, okvir politika, institucionalni okvir i spoljni pomoć), kao i kratkoročne mere i srednjoročne prioritete. S druge strane, matrica kratkoročnih mera svakog poglavlja detaljno opisuje konkretne mere koje treba preduzeti, podeljene u dve kategorije: zakonodavne mere (dalje podeljene u merama okvirnog zakonodavstva, i podzakonskim aktima i drugim regulatornim aktima) i mere za primenu (dalje podeljene u merama u vezi sa okvirom politika, institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta, kao i mere za primenu). Prilikom projektovanja mere sve institucije su pokušali da mere budu sto je moguće primenljive i povezane sa Programom Vlade, budžetskim procesima i dokumentima, kao i sa sektorskim dokumentima.

Osim toga, matrica kratkoročnih mera je strukturirana na taj način da omogućava povezivanje zakonodavnih mera sa odredbama SSP-a (*Ciljevi/Okvirna referencija*), identifikaciju konkretnih nacionalnih akata za usklađivanje sa *acquis-om* EU-a (*Nacionalni akti za usklađivanje*) i akata *acquis-a* za transpoziciju (*Akti acquis-a EU-a za transpoziciju*) i odgovornih i podržavajućih institucija, i postavljanje rokova (u četvrtkama – Č1, Č2, Č3 i Č4), nivo transpozicije (delimično – D, potpuno – P), kao i približnih budžetskih troškova (podeljeni u tri kategorijama – ukupno, državni budžet [BRK] i donatorska sredstva). Slično, ova matrica omogućava povezivanje kratkoročnih mera za primenu sa odredbama SSP-a (*Ciljevi/Okvirna referencija*), postavljanje konkretnih ciljeva (*Mere/Aktivnosti*) i indikatora za merenje ispunjenja istih, kao i odgovornih i podržavajućih institucija, rokova, referentnih dokumenata i približnih budžetskih troškove (podeljeno u istim kategorijama kao za zakonodavne mere).

NPSSSP predstavlja našu evropsku agendu, i na tom smislu vodič za sve reforme. Primena programa će nam omogućiti da odmah odgovorimo na glavne izazove sa kojima se suočavamo kao društvo. Zakonodavni proces će nam pomoći da odmah počnemo da se odvajamo negativnoj praksi koje nas prate u svim sferama života. Među prvih stvari koje moramo se baviti jeste dalje jačanje vladavine prava, borbe protiv korupcije, sprovođenje reforme javne uprave i pravosuđe. To će nam omogućiti da se građanima brane demokratsko pravo da žive u slobodi i sa jednakim mogućnostima.

Svako telo državne uprave će biti odgovoran za sprovođenje Programa i praćenje sprovođenja istog, u okviru svojih ovlašćenja. Kao centralni mehanizam vladavanja u zemlji koji je dužan da ispuni obaveze koje proističu iz SSP-a, odgovornost za praćenje i realizaciju ima Vlada, svaki član kabineta i svaki pojedinačni organ državne uprave, kao i sve druge institucije koju su bili uključeni u pripremu Programa. Nesumnjivo je da će Vlada igrati glavnu i nezamenljivu ulogu (zajedno sa vlastima EU-a) u okviru formalnih struktura za stabilizaciju i pridruživanje, koje će biti stvorene odmah nakon stupanja na snagu SSP-a.

Pored toga, Skupština će biti jedan od glavnih institucionalnih stubova u realizaciji ovog programa, posebno usvajanjem zakona. Ključnu ulogu u će igrati Komisija za evropske integracije, kako u pogledu vođenja zakonodavnog plana napred, kao i ulogu koordinatora za praćenje ispunjenja obaveza preuzetih od strane Skupštine. Treće, Skupština će takođe uticati na strukturama za stabilizaciju i pridruživanje u

okviru Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje.

Slično kao Skupština, nezavisne institucije i Opštine će morati da igraju ključnu direktnu ulogu u realizaciji Programa, kao i praćenje i procenu sprovođenja istog.

Značajnu ulogu u ispunjavanju obaveza SSP-a, a samim tim i u sprovođenju NPSSSP-a, igraće Kancelarije EU-a na Kosovu.

Sprovođenje NPSSSP-a će veoma zavisiti od tome kako će svaka institucija postići da oduzme vlasništvo nad celokupnom procesu sprovođenja konkretnih mera, kao i od kvaliteta koordinaciju svakod dana na nivou ministarstava i drugih organa državne uprave koji će biti uključeni u ovaj proces. Primarna odgovornost za koordinaciju na nivou svakog organa državne uprave će još uvek pripadati strukturama koje su odgovorne za evropske integracije (DEIKP-ama i sličnim strukturama), koji će koordinirati sve redovne aktivnosti u okviru svojih institucija za praćenje, izveštavanje i procenu realizacije Programa u celini. Preciznije, njihov zadatak će biti da prate ako zadaci postavljeni u programu sprovode pravilno i na vreme i informisati MEI o svim pitanjima u tom kontekstu. One će to učiniti kroz prikupljanja, informacija i izveštavanje o napretku ka izvršavanju zadataka predviđenih u NPSSSP u okviru svojih oblasti odgovornosti.

Celokupna koordinacija na nivou Vlade će biti zadatak Ministarstva evropskih integracija.

Pošto je ovaj dokument veliki i preopterećen u smislu sadržaja, podijeljen je u skladu sa specifičnim oblastima odgovornosti MEI zvaničnika koji su odgovorni za pojedine sektore. Praćenjem dešavanja u određenom sektoru, zvaničnici MEI-a će biti odgovorni za monitoring sprovođenja ovog programa na nacionalnom nivou, kroz redovnim kontaktima i saradnje sa svojim kolegama u odgovarajućim državnim sektorima koji pokrivaju. Ovaj sistem omogućava praćenje sprovođenja na operativnom nivou, kako unutar jedne institucije, kao i kad su u pitanju više nego jedna institucija.

Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije

Evropska unija je u 1999. predložila osnivanje *Procesa stabilizacije i pridruživanja* (PSP) za zemlje Zapadnog Balkana kao okvir za proces članstva istih u EU. PSP je zvanično pokrenut u novembru 2000., u Zagrebačkom samitu. Na osnovu Kopenhaških kriterijuma, EU je istakao da će Evropska perspektiva ovih zemalja se odrediti na osnovu njihovog napretka ka stabilnoj demokratiji, vladavini prava, tržišne ekonomije i regionalne saradnje. Ova perspektiva je potvrđeno u Evropskom savetu u Solunu juna 2003. Kosovo je deo okvira PSP-a od vreme samita u Solunu. Preciznije, u aprilu 2005. Evropska komisija (EK) objavila saopštenje *Evropsku budućnost za Kosovo*, a 2006. godine Savet je usvojio prvo Evropsko partnerstvo za Kosovo. Drugi Evropsko partnerstvo je usvojen u 2008.

Kao odgovor na Evropskom partnerstvu, Vlada je usvojila prvi Akcioni plan Evropskog partnerstva (APEP) 2008. godine, i regularna revizija je urađena svaki kraj godine, nakon objavljivanja Izveštaja o napretku. Na osnovu iste prakse njenog izrade i revidiranja, APEP je bio na snazi do kraja 2012. godine, a zamenio je Akcioni plan za SSP (APSSP) tokom 2013.-2014., a poslednji je Akcioni plan za Sprovođenje preporuka Izveštaja o napretku (APIN 2015).

S druge strane, 17. februara 2008. godine, Skupština Kosova proglasila Kosovo nezavisnu i suverenu državu. Republiku Kosovo je do sada priznalo sto osam (108) države, od kojih 23 države članice EU.

Do kraja 2009. je politički dijalog i dijalog politika između Kosova i EU u okviru evropske agende se održao u okviru Pratećeg mehanizma za stabilizaciju i pridruživanje (PMSP). EK je u oktobru 2009. objavio saopštenje *Kosovo - ostvarivanje evropske perspektive*, u kome je predložila da produbi i ojača evropsku perspektivu Kosova. Ključne inicijative si bili: napredovanje političkog i tehničkog dijaloga u nivou Dijalogu Procesa stabilizacije i pridruživanja (DPSP); iniciranje viznog dijaloga, sa perspektivom liberalizacije viznog režima; proširenje autonomnih trgovinskih mera, i mogućeg trgovinskog sporazuma sa EU; okvir sporazuma sa Kosovom o opštim principima njenog učešća u programima Zajednice (EU); i aktiviranje IPA komponente za prekograničnu saradnju (PKS).

Proces ka SSP-u je počeo u oktobru 2011. godine, kada je EK, u Izveštaju o napretku, je preporučio pokretanje Studije izvodljivosti za SSP. Nakon završetka tokom leta 2012., *Studija izvodljivosti za Sporazum stabilizaciju i pridruživanje između Evropske unije i Kosova* objavljen je u oktobru 2012., navodeći da je Kosovo spremna da počne pregovore za SSP, nakon ispunjenja kratkoročnih kriterijuma (vezani sa vladavinom prava, javnom upravom, zaštitu manjina i trgovinu). Nakon ispunjavanja tih kriterijuma, Savet EU-a usvojio predlog Komisije 12. decembra 2012. Zatim, u aprilu 2013. Evropska komisija je objavio izveštaj praćenje ispunjivanje kratkoročnih kriterijuma i potvrdio da je Kosovo ispunilo sve kratkoročne kriterijume za pokretanje pregovora za SSP.

Pregovori su počeli 28. oktobra 2013. prvom sastankom Glavnih pregovarača. Nakon otvaranja pregovora, sa fokusom na poglavlja IV, V i VI, drugi krug, održan 27. novembra 2013, se fokusirao na zaključak pregovora u ovim tri poglavlja, i otvarali su se pregovori o poglavlja I, III VII, VIII, IX i X. Treći i četvrti krug je održan u decembru 2013., odnosno, u februaru 2014., a peti krug (24. marta 2014.) se fokusirao na poslednje preostale poglavlja, Poglavlje II (politički dijalog). Nakon pet rundi pregovora, konačni sastanak Glavnih pregovarača održan je 2. maja 2014., u Prištini, a time su pregovori zaključeni. Nakon toga, SSP je usvojen u princip 25. jula 2014. plasmanom inicijalima, u Briselu. Konačno, nakon pregleda i odobrenja od strane vlada zemalja članica, SSP je potpisan 27. oktobra 2015., u Strazburu, a onda odobren od strane Vlade Kosova 30. oktobra 2015., a ratifikovan od strane Skupštine 2. novembra 2015. godine.

Proces *liberalizacije viznog režima* je pokrenuo u junu 2012. godine dobijanjem Vodič od strane EK (koji se sastao od ukupno 97 kriterijuma, podeljenih u 4 bloka). Dana 1. septembra 2012. na Kosovu podnela EK prvi izveštaj o spremnosti, dok je 12. februara 2013. EK objavila prvi izvještaj o napretku za procenu

sprovedenja Vodiča. Proces se dalje intenzivirao organizacijom četiri misija za procenu (koji su sastojali od eksperata zemalja članica i EK-a) i izdavanjem dva izveštaja o proceni sprovođenju preporuka. Nakon izdavanja izveštaja ubrzala se realizacija zadataka koji su proizilazili iz tih procena do zadnje misije za procenu, jula 2015. U toku priprema za ovu misiju, u junu 2015. EK je poslala završni izveštaj o spremnosti Kosovskih institucija, koji je sadržavao sveobuhvatnu ocenu o ispunjenosti preostalih preporuka. Poslednja misija za procenu je održana od 6. do 10. jula i 13. do 16. jula, dok je EK podeno stručni izveštaj Kosovskoj strani u septembru 2015. Nakon toga se nastavio rada na sprovođenju osam preporuka, a EK je 3. novembra 2015. poslao poslednji izveštaj o realizaciji preostalih preporuka. Unutar ove godine se očekuje konačna odluku Saveta, nakon izdavanja poslednjeg izveštaja za procenu od strane EK-a.

1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI

1.1. Demokratija i vladavina prava

1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem

Ustav

Republika Kosovo funkcioniše u skladu sa Ustavom, usvojeni od strane Skupštine 9. aprila 2008. godine, koji je stupio na snagu 15. juna 2008. godine. Ustav se oslanja na principima koji garantuju neposrednu primenu međunarodnih sporazuma i instrumenata, gde su garantovana ljudska prava i slobode međunarodnim instrumentima. Ustavni poredak Republike Kosova je u skladu sa principima ljudskih prava i sloboda, kao sadržan u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, u vezi sa principima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, vladavine prava, nediskriminacije, imovinska prava, zaštita životne sredine, socijalna pravda, pluralizam, podele državne vlasti i tržišne ekonomije, sve predviđeno pre svega u članu 7. Ustava, kao i u SSP-u Član 3.

U cilju poštovanja u celosti, ključni principi predstavljaju osnovu za politiku EU i Kosova, pri čemu imajući u vidu takve principe koji su osnova SSP-a, Republika Kosovo je preduzela neophodne mere kako bi se osigurao početak primene uslova o stabilizaciji i pridruživanju, u pomenutim oblastima kroz ustavne amandmane. Naime, u cilju sprovođenja SSP članova 3 i 6, Skupština je usvojila amandman 24. Ustava, omogućavajući stvaranje specijalnih komora i posebnog tužilaštva, kao deo kosovskog pravosudnog sistema. Štaviše, institucije odlučivanja su usvojile predloge za promenu Ustava, pri čemu je osigurana već a nezavisnost Sudskog saveta Kosova kao krajnji cilj, kao i implementacija zahteva koji proizilaze iz evropske agende, kako je navedeno u izveštajima Evropske komisije.

Republika Kosovo ostaje privržena ispunjavanju svih kriterijuma koje proizilaze iz SSP -a. U takvom kontekstu, kroz sprovođenje ovog sporazuma, Kosovo će sprovesti neophodne ustavne reforme, uključujući u oblasti bezbednosti, pravosuđa, i drugim oblastima, u zavisnosti od potreba za realizaciju u narednim godinama.

Parlament

Ovo poglavlje obuhvata delokrug rada Skupštine Republike Kosovo, kao zakonodavnog tela koje usvaja zakone i rezolucije, i, između ostalog, razmatra i usvaja međunarodne sporazume. Takođe, ovo poglavlje obuhvata i aspekt nadzora koji Skupština vrši u pogledu rada Vlade i drugih javnih institucija koje su, na osnovu Ustava i zakona, dužne da Skupštini podnose izveštaje, i obuhvata ulogu Skupštine u procesu evropske integracije. Druge značajne stavke iz ovog poglavlja obuhvataju sledeće: ključne ustavne reforme koje su potrebne za pristupanje EU; sastav i struktura, uključujući imunitet poslanika; opšte funkcije Skupštine; funkcionisanje struktura Skupštine (na osnovu Poslovnika o radu) – sa fokusom na srodne uslove za EI, uključujući i one iz SSP-a; zakonodavne funkcije Skupštine; nadzorne funkcije Skupštine; funkcije Skupštine u vezi s imenovanjima (koje organe/vlasti državne uprave bira i razrešava, i opšte procedure); ulogu Skupštine u procesu usklađivanja domaćih zakona sa *acquis-om* EU-a i odgovorne strukture; i izbori (zakonodavstvo, izborni sistem, funkcionisanje i učinak izbornih procesa).

Republika Kosovo funkcioniše na osnovu Ustava Republike Kosovo, koji je Skupština usvojila 9. aprila 2008. godine, a koji je stupio na snagu 15. juna 2008. godine. Ustav Republike Kosovo jemči neposrednu primenu međunarodnih sporazuma i instrumenata, a ljudska prava i slobode zajemčene tim sporazumima i instrumentima neposredno su primenjive. Ustavni poredak Republike Kosovo zasniva se na načelima slobode, mira, demokratije, ravnopravnosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, i vladavine prava, nediskriminacije, prava svojine, zaštite životne sredine, socijalne pravde, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije, kako je predviđeno članom 7. Ustava Republike Kosovo.

Uslovi SSP-a

Članom 132. SSP predviđeno je funkcionisanje Skupštinskog odbora za stabilizaciju i pridruživanje (SOSP) kao zajedničkog foruma poslanika Evropskog parlamenta i poslanika Skupštine Kosova za razmenu mišljenja oko primene SSP. SOSP se sastaje u vremenskim intervalima sa kojima se saglase njegovi članovi, ali najmanje jednom godišnje, a predsedavaju mu naizmenično članovi iz oba parlamenta. Takođe, isti izrađuje sopstveni poslovnik o radu.

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz izveštaja EU o Kosovu, Skupština će u 2016. god. usvojiti zakon o Skupštini i izmeniče i dopuniti Uredbu o organizaciji i odgovornostima Uprave Skupštine Republike Kosovo.

Ostali uslovi za pristupanje EU-a

Uslovi iz Studije izvodljivosti

Srednjoročnim kriterijumima iz Studije izvodljivosti postavlja se uslov da Skupština ojača svoju ulogu nadzora nad radom izvršnog ogranka vlasti kroz reviziju radnih verzija zakona i nadzor primene zakona.

Uslovi koji proizilaze DPSP

U okviru DPSP, postavljen je uslov da Skupština obezbedi izbor članova odbora nezavisnih tela koja su pod njenom nadležnošću. Takođe, Skupština mora da osmisli mehanizme za odgovornost članova odbora. Stoga, skupštinski odbori će, u zavisnosti od njihovog delokruga rada, vršiti nadzor rada nezavisnih tela i tražiti od tih tela da podnose izveštaje.

Uslovi koji proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu

U cilju ispunjenja uslova iz Izveštaja EK-a o Kosovu „Potrebni su dalji napori Skupštine i njenih odbora radi obezbeđivanja kontrole budžeta, posebno u oblastima kao što su zdravstvo, poljoprivreda, socijalna pomoć, kultura i obrazovanje“, skupština je predvidela osnivanje službe za analizu budžeta i finansijskih sredstava. Odbor za nadzor javnih finansija će osmisliti mehanizam za praćenje primene preporuka Skupštine.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Politički sistem Kosova počiva na načelima parlamentarne demokratije. Skupština Kosova je zakonodavna institucija i neposredno je bira narod, na period od četiri godine. Skupština Kosova je najviši predstavnički i zakonodavni organ koji svoj zadatak izvršava na osnovu Ustava Republike Kosovo i Poslovnika Skupštine Kosovo.

Sastav i struktura Skupštine određeni su poglavljem IV Ustava Republike Kosovo. Članom 64. Ustava predviđena je struktura Skupštine, dok je članom 64. stav 1. predviđeno sledeće: *Skupština ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu.*

Poslovnikom o radu Skupštine Republike Kosovo utvrđuju se organizacija i funkcionisanje Skupštine Republike Kosovo, organa, radnih tela, prava i obaveze poslanika.

Skupštinski odbori odražavaju politički sastav u Skupštini. Odbori imaju predsednika i dva zamenika predsednika koji pripadaju različitim parlamentarnim grupama, gde je najmanje jedan od zamenika predsednika iz redova druge zajednice u odnosu na predsednikovu.

Jedna od ključnih uloga Skupštine, pored usklađivanja domaćih zakona sa *acquis-om* EU-a-a jeste da izvrši uvid i proveru takve usklađenosti. Odgovorna struktura se, što se tiče procesa usklađivanja zakona

postupaka u okviru njihovog delokruga i odgovornosti kao poslanika Skupštine. Takođe, i Poslovníkom o radu Skupštine predviđen je imunitet poslanika, gde se članom 22. stav 2. predviđa da poslanik uživa imunitet za usmene ili pisane izjave, kao i za druge radnje koje izvrši u svojstvu poslanika Skupštine, dok se članom 23. utvrđuje postupak za ukidanje imuniteta poslanika.

Nezavisne institucije koje bira Skupština Republike Kosovo kao i one koje predlaže Vlada a bira Skupština, podnose izveštaje u skladu sa relevantnim važećim zakonima.

Neke od ustavnih odgovornosti koje ima Skupština obuhvataju izbor Vlade, predsednika, i nezavisnih tela.

Što se tiče koordinacije na administrativnom nivou između Skupštine i Vlade, Služba za predloge i podneske je u koordinaciji sa službenikom za vezu Vlade u vezi sa obradom nacrtá zakona, izveštaja, predloga za izbor članova odbora i drugih predloga. Takođe, Skupština preko svoje službe za predloge i podneske Vladi i drugim institucijama prosleđuje odluke, dopise, poslanička pitanja, zahteve za interpelaciju, itd. Ta služba zakone usvojene u Skupštini šalje na usvajanje Kabinetu predsednika, i usvojene zakone dostavlja Službenom glasniku radi objavljivanja. Vlada Republike Kosovo je stvorila mehanizam i konsolidovani sistem za koordinaciju rada sa Skupštinom Kosova. Poslovníkom o radu Vlade Republike Kosovo br. 09/2011 detaljno se utvrđuju obaveze i odgovornosti Vlade. Koordinacioni sekretarijat Vlade ima ulogu da podržava članove Vlade i druge strukture Vlade u vezi sa obavezama prema Skupštini, kako bi se omogućila precizna primena gore navedenih pitanja i članovi Vlade blagovremeno obavestavali o svim pitanjima. Pored toga, na osnovu Poslovníka o radu Vlade br. 09/2011, počeo je postupak izbora poverenika Vlade koji će pratiti rad Skupštine.

Skupština je ostvarila napredak u pogledu nadzora rada izvršnog ogranka vlasti i konsultacija sa civilnim društvom. Povećan je broj aktivnosti nadgledanja i nivo nadzora primene zakona. Skupština redovno razmatra izveštaje skupštinskih odbora o primeni zakona i usvaja preporuke za unapređenje rada na primeni zakona koji su predmet nadzora. Ostvaren je napredak u praksi po kojoj ministri podnose izveštaje odborima Skupštine. Takođe, povećan je broj pomoćnog osoblja za odbore. Skupština je povećala broj konsultacija sa civilnim društvom i sa javnošću. Skupština Kosova je, u celosti poštujući načela iz Strategije saradnje, usvojila Izjavu o partnerstvu između Skupštine i civilnog društva i institucionalizovala je saradnju na nivou partnerstva. Skupština je angažovala službenika za vezu sa NVO. Takođe je institucionalizovala partnerstvo sa civilnim društvom kroz zajedničke odgovornosti na svakom koraku političkog procesa i donošenja odluka u izradi i nadzoru primene zakona i politike poštujući Izjavu o partnerstvu između Skupštine i civilnog društva. Uzimajući u obzir načela iz Strategije Skupštine za informisanje i odnose sa javnošću, predsedništvo Skupštine je svojom odlukom osnovalo Forum za parlamentarnu transparentnost sastavljen od poslanika, predstavnika administracije i predstavnika civilnog društva. Od tog Foruma je zatraženo da unapredi i obezbedi veće angažovanje građana, promovišući parlamentarnu kulturu kroz informisanje, pristup informacijama i radu Skupštine, kao i osnaživanjem građana u zakonodavnom procesu i povećanjem odgovornosti.

Uprava Skupštine, pod okriljem generalnog sekretara, pruža stručne, tehničke, administrativne i druge pomoćne usluge koje su potrebne Skupštini i njenim organima.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP, dokumenti i izveštaji EU za Kosovo, Skupština će tokom 2016. godine usvojiti zakon o Skupštini. U cilju rešavanja ovog pitanja, Odbor za zakone, mandate i imunitet je u procesu izrade nacrtá zakona o Skupštini. Planirano je da se zakonom o Skupštini postigne budžetska nezavisnost Skupštine i utvrdi status javnih službenika u Skupštini.

Što se tiče *institucionalnog okvira*, konkretnije u cilju unapređenja usluga koja pruža Uprava za standardizaciju, uređenje i usklađivanje jezika, predviđeno je stvaranje posebne službe u okviru iste za analize i približavanje zakona. Ova služba će vršiti stručnu pravnu analizu svakog nacrtu zakona pred Skupštinom u roku koji je utvrđen Poslovníkom o radu.

U cilju ispunjenja uslova iz Izveštaja EK-a o Kosovu „*Potrebni su dalji napori Skupštine i njenih odbora radi obezbeđivanja kontrole budžeta, posebno u oblastima kao što su zdravstvo, poljoprivreda, socijalna pomoć, kultura i obrazovanje*“, skupština je predvidela osnivanje službe za analizu budžeta i finansijskih sredstava. Osnivanje službe za analizu budžeta i finansijskih sredstava povećaće nivo kontrole i nadzora koji Skupština vrši nad državnim budžetom. Ova služba će, takođe, vršiti stručnu analizu budžetskih i finansijskih pitanja za skupštinske odbore i poslanike.

Što se tiče *unapređenja politika* očekuje se usvajanje strategije za međunarodnu i među-parlamentarnu saradnju.

Dodatne mere za izgradnju kapaciteta i jačanje uprave Skupštine obezbeđene su dodavanjem novih pozicija, objavljivanjem aktuelnih konkursa i programima obuka.

U okviru *primene u praksi*, Skupština Kosova će unaprediti nadzor nezavisnih institucija i regulatornih organa, gde je među glavnim izazovima izbor članova odbora nezavisnih institucija i organa, kao i obezbeđivanje raspodele dovoljnih budžetskih sredstava za iste. U tom pogledu, planom je predviđeno usvajanje zajedničkog plana Vlade i Skupštine za izbor odbora nezavisnih institucija/ agencija.

Takođe, odbor za nadzor javnih finansija će osmisлити mehanizam za praćenje primene preporuka Skupštine.

Srednjoročni prioriteti

Institucionalni okvir: Usvajanje novog poslovníka Skupštine Skupština Republike Kosovo ima za cilj da u srednjoročnom periodu usvoji novi poslovník o radu Skupštine te da osmisli obuhvatan i efikasan zakonodavni proces.

Unapređenje politike: izrada godišnjih planova o radu skupštinskih odbora, bolje planiranje dinamike za razmatranje nacrtu zakona, Strategija za međunarodnu i među-parlamentarnu saradnju i Strategija za Skupštinu 2015-2020.

Zakonodavni kapacitet Skupštine će se dodatno povećati, posebno za Odeljenje za pravne i proceduralne poslove kroz zapošljavanje službenika u skladu sa Uredbom o odgovornostima i organizaciji uprave Skupštine. Takođe, Skupština će unaprediti nadzor izvršnog ogranka vlasti, uključujući i bezbednosni sektor, kroz razmatranje zakona i praćenje primene politike i zakona. Uopšteno, ojačaće zakonodavni postupak kako bi se obezbedilo da je preuzeta stručnost iz više sektora i da postoji usklađenost sa acquisom.

Strateški plan Skupštine 2015-2020, koji će obuhvatiti ulogu i odgovornosti Uprave Skupštine za pružanje usluga na kvalitetan način, pomoći će poslanicima da ispune zakonodavnu, nadzornu i predstavničku funkciju. Plan će obezbediti integrisan pristup za razvoj i jačanje Skupštine u srednjoročnom periodu, radi obezbeđivanja pravilnog funkcionisanja, sa aspekta organizacije, kao i u njenoj strukturi i njenom sadržaju.

Plan ima 5 opštih ciljeva i 24 konkretna cilja: unaprediti institucionalnu nezavisnost, integritet Skupštine, podizanje kapaciteta Uprave Skupštine, unaprediti postupak razmatranja i izrade zakona od strane Skupštine, unaprediti nadzorni kapacitet Skupštine, povećati transparentnost, komunikaciju sa

građanima i predstavničku ulogu poslanika i razviti i unaprediti regionalnu, evropsku i međunarodnu saradnju. Takođe, Skupština planira osnivanje skupštinskog odbora za stabilizaciju i pridruživanje.

Primena nadležni organi Skupštine će obezbediti strogi nadzor budžetskih rashoda Skupštine u toku finansijske godine.

Poseban naglasak će se staviti na skupštinski Odbor za evropsku integraciju, čija će se uloga još više poboljšati s obzirom da je ključno telo za nadgledanje i podržavanje reformi i kriterijuma u okviru procesa evropske integracije i vizne liberalizacije.

Takođe, Skupština će razviti stručne kapacitete svoje administracije kroz saradnju sa parlamentima drugih zemalja, kroz prioritete utvrđene u Strategiji za međunarodnu saradnju i među-parlamentarne odnose.

Reforma izbornog sistema

Jedan od glavnih prioriteta Skupštine Republike Kosovo je da se izmeni odgovarajući zakon koji omogućava adekvatnu izbornu reformu, u skladu sa evropskim standardima. To je osnovni cilj u srednjem roku, kroz obuhvatanje preporuka Venecijanske komisije, dok će se realizovati kroz politički dogovor sa delovima političkih stranaka u Skupštini.

Odgovarajuća parlamentarna komisija se obavezala za realizaciju izborne reforme kako bi se rešili ključni procesi u izbornom sistemu, kako bi se detaljno prikazali u odgovarajućim zakonima, kako bi se povećala pravna sigurnost, kao i u cilju povećanja kredibilitnosti u izborni proces, u skladu sa evropskim standardima i praksom.

U kontekstu izborne reforme, Kosovo bi trebalo da izmeni i dopuni Zakon o opštim izborima i da uspostavi nezavisni organ, ne CIK, koji bi bio odgovoran za primenu Zakona o finansiranju političkih stranaka. Konkretnije, Skupština Republike Kosova će biti posvećena uspostavljanju ad hoc komisije za izborne reforme, kojoj će osigurati budžet, kako bi ispunili svoje obaveze. Dok će u cilju implementacije Zakona o finansiranju političkih stranaka, Skupština stvoriti posebnu podelu u CIK-u ili Kancelariji glavnog revizora.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Izborna reforma u Republici Kosovo uređena je na osnovu: Ustava Republike Kosovo; Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima; Zakona o lokalnim izborima u Republici Kosovo, sa izmenama i dopunama iz novembra 2010. godine; Zakona br. 03/1-174 o finansiranju političkih stranaka. Ustav Republike Kosovo sadrži osnovne odredbe kojima se uređuje izborni proces u Republici Kosovo.

Zakon o opštim izborima u Republici Kosovo ikih stranaka od 16. septembra 2010. godine, sa izmenama i dopunama iz decembra 2011. godine i jula 2013. godine, čine glavne zakone na kojima se zasniva ceo izborni sistem u Republici Kosovo. Deo zakona koji se odnose na izbore čine i 17 izbornih pravila koja je donela Centralna izborna komisija, a koja objašnjavaju pravila za izbore i daju više detalja o primeni istih u praksi.

Na osnovu Ustava Republike Kosovo, državne institucije jemče učešće svakog državljanina u javnim aktivnostima i pravo svakoga da na demokratski način utiče na odluke javnih organa. Ustavom je svakom državljaninu Republike Kosovo koji je navršio osamnaest godina zajemčeno pravo da bira i da bude izabran u okviru državnih institucija kroz izborni proces u kojem je glasanje lično, ravnopravno i tajno.

Zatim, Zakonom o opštim izborima, sa gore navedenim izmenama i dopunama, uređuju se izborni sistem, finansiranje i održavanje izbora za Skupštinu Republike Kosovo, održavanje spiska birača, registracija i potvrđivanje političkih stranaka, odgovornosti i funkcionisanje Centralne izborne komisije, stvaranje i funkcionisanje Komisije za izborne žalbe i predstavke, organizovanje i funkcionisanje izbornih komisija i saveta, pravila za akreditaciju izbornih posmatrača, ograničenje troškova za kampanju kao i obaveze za prijavu finansijskog stanja, prenos izbornih kampanja u medijima, pravilnik o ponašanju političkih stranaka, njihovih kandidata i pristalica, postupak glasanja, brojanja i objavljivanja rezultata, kao i kazne i novčane kazne za kršenje odredbi ovog Zakona.

Ustavom i Zakonom o opštim izborima u Republici Kosovo uređuje se izborni sistem na Kosovu. Prema Ustavu i Zakonu, Kosovo se smatra jednom izbornom zonom sa više kandidata. Upraznjavajući svoje pravo glasa, birač glasa za jednu (1) potvrđenu političku stranku i može da glasa za jednog (1) kandidata sa spiska kandidata te stranke. Skupština Republike Kosovo ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu. U okviru ove raspodele, dvadeset (20) od sto dvadeset (120) mesta su rezervisana za predstavljanje nevećinskih zajednica na Kosovu.

Gore pomenuti zakoni daju dovoljno osnova za demokratske izbore u skladu sa međunarodnim instrumentima na koje se Kosovo obavezalo u svom Ustavu. Zakonodavni okvir kojim se uređuju parlamentarni i lokalni izbori i pored nedostataka omogućio je normalno funkcionisanje i održavanje opšteg toka izbornog procesa tokom lokalnih izbora 2013. godine i parlamentarnih izbora 2014. godine. Izbori su prošli mirno i bez nekog većeg incidenta. Građani su iskoristili svoje pravo glasa, uključujući i sever Kosova. Postupak otvaranja, glasanja i zatvaranja na dan izbora pozitivno su ocenili domaći i strani posmatrači, što predstavlja značajan napredak u odnosu na tok procesa kod ranijih izbora. U toku poslednjeg izbornog procesa, sistem „rezervisanih“ mesta zajemčen Ustavom za političke stranke koje predstavljaju nevećinske zajednice, koji je primenjivan kao privremena mera za prethodna dva sastava zakonodavnog tela, zamenjen je sistemom trajno „zajemčenih“ 20 mesta.

Uprkos brojnim pokušajima da se reformiše izborni sistem na Kosovu pre poslednjih izbora za gradonačelnike opština i opštinske izbore u jesen 2013. godine, kao i prevremene parlamentarne izbore 8. juna 2014. godine, to se nije desilo. Niz nedostataka pratio je ove izborne procese i na njih je ukazano u poslednjem izveštaju Evropske komisije o napretku za 2014. godinu. Kratko vreme za pripremu (30 dana) negativno je uticalo na određene aspekte tehničkog procesa, kao što je povećanje svesti birača. To je takođe smanjilo vreme koje je bilo na raspolaganju za podnošenje žalbi i predstavki pre dana održavanja izbora. Ostaje da se reši veći broj nedostataka, uključujući i bolje usklađivanje zakona i podzakonskih akta koja se odnose na izbore, potrebne rokove za žalbe i predstavke, i tačnost biračkih spiskova kako bi se na najbolji način preslikale najbolje međunarodne prakse i standardi.

Očekuje se da će se članstvom Kosova u Venecijanskoj komisiji otkloniti prepoznati nedostaci. U tom pogledu, Centralna izborna komisija je Odboru Skupštine za zakone dostavila svoje preporuke za izmenu i dopunu Zakona o opštim i lokalnim izborima. Preporuke su zasnovane na ranijoj praksi u primeni Zakona o opštim i lokalnim izborima.

1.1.2. Pravosudni sistem

Pravosudni sistem je obuhvaćen u bloku 3: 3.24. *Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.*

1.1.3. Javna uprava

Javna uprava je veza između vlade, civilnog društva, privatnog sektora i građana, koja sprovodi javnu politiku vlade, čime se unapređuju socijalna kohezija i poverenje između države i građana. Stoga, javna uprava se sastoji od institucionalnih vladinih službi koje uređuju funkcionisanje društva. Delotvorna javna uprava je od presudnog značaja za razvoj države kroz primenu transparentnih upravnih procedura i usluga usredsređenih na građane. Javna uprava takođe pomaže preduzećima u njihovom poslovanju, olakšavajući postupke i uklanjajući birokratske prepreke.

Uslovi SSP-a

U okviru kriterijuma za oblast javne uprave koje vlada i relevantne institucije Republike Kosovo treba da zadovolje u skladu sa članom 120. SSP, ostaje potpuna konsolidacija pravnog okvira (usvajanje i izmena i dopuna zakona i podzakonskih akta), kao i primena politike i zakona u celini.

Ostali uslovi za pristupanje EU-a

Uslovi koji proizilaze iz PGRJU, jun 2015. godine

Kosovo treba da usvoji Zakon o opštem upravnom postupku na taj način da obezbedi osnovu za pojednostavljenje i osavremenjivanje usluga, u skladu sa evropskim standardima. Planiranje u oblasti javne uprave treba da bude više strateško i uzajamno povezano sa prioritetima Vlade, sektorskim strategijama, srednjoročnim okvirom troškova i budžetom koji je na raspolaganju. Važan kriterijum jeste i završetak procesa sistematizacije radnih mesta. Što se tiče javnih usluga i upravljanja ljudskim resursima potrebni su daljni napor za depolitizaciju uprave i da se u potpunosti primene relevantne odredbe za sprečavanje korupcije i unapređenje integriteta u javnim službama. Takođe, broj kao i raspoređivanje javnih službenika koji pripadaju nevećinskoj zajednici u ministarstvima i ostalim institucijama treba da bude u skladu sa zakonom koji je na snazi.

Uopšteno, Kosovo će morati da dodatno poveća svoje napore u cilju povećanja stručnosti, odgovornosti, efikasnosti i delotvornosti javne uprave na svim nivoima, uključujući i poštovanje odluka NNOCSK-a i primenu odluka vezano za prostorije zaštitnika građana.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u oblasti javne uprave postoji; međutim još uvek nije kompletiran. Glavni zakoni o javnoj službi u skladu su sa načelima EU ali nedostaci su приметni pogotovo u pogledu uređivanja administrativnih procedura, javne odgovornosti, upravnih postupaka; kao i odgovornosti javnih institucija.

Osnovni zakoni na osnovu kojih funkcioniše javna uprava su:

ZAKON BR. 03/L-149 O JAVNOJ SLUŽBI REPUBLIKE KOSOVO – Ovim zakonom uređuje se status javnih službenika, kao i njihov radni odnos u institucijama centralne i jedinica opštinske uprave, poput uprave Skupštine, uprave Predsednika, Kabineta Premijera i ministarstva, izvršnih agencija, nezavisnih agencija i regulatornih agencija, kao i jedinica opštinske uprave. Ovim zakonom utvrđuju se pravila o opštem upravljanju i organizaciji politički nepristrane javne službe, pravilnik o zapošljavanju, uslovi rada, prava i obaveze, lično ponašanje, napredovanje u službi, kao i stručno usavršavanje javnih službenika;

ZAKON BR. 03/L-147 O PLATAMA JAVNIH SLUŽBENIKA – Svrha ovog zakona je da se utvrdi sistem i struktura plata, dodataka i ostalih naknada za javne službenike, prema definiciji iz Zakona o javnoj službi Republike Kosovo, gde se finansijska sredstva za plate, dodatke i ostale naknade javnih službenika

obezbeđuju iz Budžeta Republike Kosovo. Na osnovu ovog zakona, institucije javne uprave Republike Kosovo zadužene su da isplaćuju istu platu za jednak rad;

ZAKON BR. 03/L-189 O DRŽAVNOJ UPRAVI REPUBLIKE KOSOVO – Svrha ovog zakona je da se utvrdi zakonodavni okvir za organizaciju, saradnju i upravljanje organima koji imaju izvršna ovlašćenja. Ovim zakonom se uređuje delokrug organa državne uprave. Državna uprava obavlja administrativne poslove u okviru prava, odgovornosti i obaveza Republike Kosovo. Državna uprava obavlja svoje poslove i zadatke na osnovu ustava, zakona, drugih propisa i opštih akata. Rad državne uprave obuhvata neposrednu primenu zakona, donošenje propisa za njihovu primenu, vršenje upravnog nadzora i vršenje drugih administrativnih i stručnih poslova.

ZAKON BR. 02/L-28 O UPRAVNOM POSTUPKU – Odredbe ovog Zakona sprovode svi organi javne uprave u toku obavljanja svojih poslova preko individualnih i kolektivnih akata. Odredbe ovog zakona sprovode i fizička i pravna lica kojima se zakonom, normativnim aktom ili ugovorom prenosi pravo vršenja dužnosti i ovlašćenja od javnog značaja. Osnovna načela ovog zakona su obavezna i za delatnosti fizičkih i pravnih lica u slučajevima kada njihove delatnosti utiču na javni interes. Odredbe ovog zakona se ne sprovode u sledećim oblicima delatnosti organa javne uprave: upravna akta regulatornog karaktera; upravna akta koja se tiče unutrašnje organizacije organa javne uprave; upravna akta koja donose organi javne uprave u okviru ličnih prometa, u kojima je javna uprava stranka.

Pravna infrastruktura je konsolidovana u oblasti informacione i komunikacione tehnologije (IKT). Usvojeni su zakon o telima informacionog društva, Okviru uzajamnog funkcionisanja na Kosovu, Strategija elektronske uprave za 2009-2015. i nekoliko podzakonskih akta i standarda kojima se uređuje politike u ovoj oblasti. Takođe, usvojena podzakonska akta koja proizlaze iz Zakona o telima informacionog društva.

Okvir politika

Strateški okvir za javnu upravu je utvrđen od strane Ministarskog saveta za reformu javne uprave , pružajući potrebne instrukcije za odgovornosti nadležnih institucija. Na ovaj način, pristup reformi javne uprave je utvrđen u RJU strateškom paketu koji se sastoji od tri odvojena dokumenta, kojima se priprema i upravlja glavnim sektorima, centralno koordiniranim. U projektovanju novog pristupa reformi javne uprave, uzeli smo u obzir glavna pitanja kao što je određeno u strategiji proširenja od strane Evropske komisije i predstavljeno u detaljima od strane OECD/SIGMA kroz osnovne principe javne uprave. Naime , javna uprava Republike Kosovo je posvećena da funkcioniše na osnovu SIGMA principa , kao što su:

- Strateški okvir za RJU;
- Izrada politika i koordinacija;
- Javne usluge i upravljanje ljudskim resursima/kadrovima;
- Odgovornost;
- Pružanje usluga;
- Upravljanje javnim finansijama.

U skladu sa ovim principima , relevantne oblasti su grupisani u tri RJU stektora , kao deo glavnih programa kojima su stečena ovlašćenja da se razvije jedan ili više strateških dokumenata. Tri glavna sektorastrateškog okvira reforme javne uprave su kao u nastavku:

- Sektor I – izrada politika i koordinacija – pod Kancelarijom Premijera,
- Sektor II – civilna služba, ljudski resursi, odgovornost i pružanje usluga - u nadležnosti Ministarstva za javnu upravu, i
- Sektor III – upravljanje javnim finansijama – u nadležnosti Ministarstva za finansije.

Strateški okvir za prvi sektor obuhvata:

Strategija za poboljšanje koordinacije politika 2016-18 - predstavljanje Strateške orijentacije Vlade u okviru drugog sektora javne uprave. Dokument tretira planiranje i koordinaciju politika kroz konkretne aktivnosti, počevši od 2015. godine i ima za cilj uspostavljanje integrisanog sistema planiranja koji će se sprovoditi u naredne tri godine. Glavni cilj je da se izbegne fragmentacija i preklapanja u centralnim procesima politike i finansijskog planiranja.

Strategija o boljoj regulative/propisima –sefokusira na uspostavljanje efikasnog regulatornog sistema, koji balansira troškove i privredu, životnu sredinu i socijalne beneficije, poštujući principe i procedure procene uticaja propisa i regulative. Da bi se osiguralo da zakonodavstvo bude predmet ovog standarda, strategija takođe tretira glavni izazov u regulatornim reformama, kroz izradu efikasne administrativne procedure kako bi sveli na minimum administrativno opterećenje za građane i biznis/preduzetništvo. Osim toga, strategija ima za cilj jačanje dijaloga, uključivanje privatnog sektora, kao i obezbeđivanje maksimalnog uticaja, kako bi postigli rezultate. Komunikacija uključuje bolje kontakte sa građanima u celini kao i sa investitorima i analitičarima. Ukupno strategija ima tri glavna strateška cilja: regulatorni sistem, efikasnu implementaciju i efikasnu komunikaciju.

Politički okvir za drugi stub reforme javne uprave se sastoji od:

Strategije za osavremenjivanje javne uprave 2015-2020, kojom se utvrđuju strateški ciljevi i politike Vlade sa ciljem da se ostvare u toku narednog srednjoročnog perioda, radi unapređenja rada i osavremenjivanja javne uprave, ispunjenja njenih zakonskih obaveza, kao i unapređenja usluga.

Strategije za obuku javnih službenika koja ima za cilj da unapredi postojeći okvir za javne službenike utvrđen prethodnom strategijom za obuku (2011-2013). Strategija je usredsređena na programe obuke za javne službenike na Kosovu sa ciljem da se stvori savremena, profesionalna i kompetentna uprava na centralnom i lokalnom nivou, uprava koja pruža kvalitativne javne usluge građanima i pravnim licima.

Strategija za e-upravu 2016-2020 ima za cilj da poveća transparentnost, uključenost i učešće građana, povećanje efektivnosti i efikasnosti, povećanje ekonomske konkurentnosti, povećanje znanja i usklađivanje politika sa okvirom e-uprave koja je definisana na evropskom nivou. Konkretno, dobro upravljanje zahteva da informacije budu proizvedeni i predstavljeni jednostavno, jasno i pristupačno za građane. Ovaj pristup takođe promovise i podstiče učešće građana u odlučivanju. Takođe, elektronsko upravljanje omogućava korišćenje informacija iz javnog sektora u cilju poboljšanja pružanja usluga, povećanja odgovornosti, transparentnosti i efikasnosti i efektivnosti vlade.

Strateški okvir za treći sector RJU-a obuhvata:

Strategija interne finansijske kontrole 2015-19 - Strategija je dokument koji se bavi periodom od narednih pet godina, u cilju poboljšanja finansijskog upravljanja i kontrole, kroz olakšanje javne potrošnje, boljih javnih usluga, osiguravajući transparentnost u adekvatnom korišćenju budžeta Kosova, grantova i donatora za pozajmljene fondove i sredstva.

Strategija o upravljanju javnim finansijama: Reforme u upravljanju javnim finansijama su zasnovane na institucionalnim ciljevima za povećanje efektivnosti i efikasnosti u javnoj potrošnji, kroz unapređenje upravljanja javnim novcem u skladu sa najboljom međunarodnom praksom i standardima. Unapređenje upravljanja javnim finansijama zahteva angažovanje na delu svih institucija koje koriste javna sredstva, javnih uprava, pa zato uspeh u preduzimanju takvih aktivnosti za poboljšanje UJF zahteva sveobuhvatnu posvećenost svih institucija.

Institucionalni okvir

Kosovo je u velikoj meri konsolidovalo *institucionalni okvir* u oblasti javne uprave:

Ministarstvo Javne uprave je odgovorno za izradu i nadgledanje primene politike javne službe i javne uprave; izradu zakona i podzakonskih akta za javnu službu; određivanje normi i standarda za funkcionalnu organizaciju institucija javne uprave; predlaganje i izradu politike i strukture plata i naknada u javnoj upravi; osmišljavanje, koordinaciju, nadzor i primenu politike obuke, obrazovanja i usavršavanja kapaciteta ljudskih resursa u javnoj upravi; stvaranje i upravljanje sistemom informisanja za upravljanje ljudskim resursima u javnoj upravi.

U okviru tehničke infrastrukture za IKT, *Agencija za informaciono društvo (AID)* – MJU, izgradila je naprednu infrastrukturu za pružanje elektronskih usluga preko nacionalne mreže koja obuhvata sve službe centralne i lokalne uprave i Centar za državne podatke. Ova infrastruktura služi svim institucijama centralnog i lokalnog nivoa. Trenutna arhitektura ove infrastrukture daje čvrstu osnovu za pružanje elektronskih usluga građanima, kao i za osavremenjivanje javne uprave. Za dalje osavremenjivanje javne uprave potrebno je stalno održavanje i ulaganje u skladu sa rastom elektronskih usluga, trendova tehnoloških razvoja i povećanja sigurnosti.

Međutim, postoji potreba da se uvedu minimalni standardi za javne konsultacije zajedno sa elektronskom platformom za civilno društvo kako bi se omogućilo da javnost pravovremeno reaguje na zakone, politiku i strategije, te da se poveća transparentnost u kontekstu odgovornosti kao osnovnog načela za javnu upravu.

Uprkos velikim dostignućima u reformama uprave, postoje izazovi koji otežavaju delotvornije sprovođenje reformi koje su povezane sa okončanjem pravnog okvira, kao i sa povećanjem kapaciteta za nadgledanje i sprovođenje reformi. Ranije strategije za reformu javne uprave nisu u odgovarajućoj meri poklanjale pažnju javnim i administrativnim uslugama. U ovom trenutku još uvek je potrebno da se sastavi pun spisak javnih i administrativnih usluga koje pružaju javne institucije.

Izrađena je Strategija za osavremenjivanje javne uprave 2015-2020, kao i Akcioni plan 2015-2017. za primenu ove strategije, a očekuje se da će biti usvojeni ove godine. Novi pristup je podelio proces reforme prema odgovornostima na tri stuba; 1. Razvoj i koordinacija politike i zakona – Kabinet premijera; 2. Javna služba, upravljanje ljudskim resursima, pružanje javnih i administrativnih usluga i odgovornosti – Ministarstvo javne uprave; 3. Upravljanje javnim finansijama – Ministarstvo finansija.

Lokalna samouprava

Ustavna osnova za lokalnu samoupravu predviđena je članom 124. Ustava Republike Kosovo kojim je predviđeno da je „opština osnovna teritorijalna jedinica lokalne uprave na Kosovu. Opštine uživaju visok stepen lokalne samouprave i podstiču te obezbeđuju aktivno učešće građana u procesu donošenja odluka opštinskih organa“.

Pravo lokalne samouprave zajemčeno je Ustavom i uređeno je zakonom. Takođe, lokalnu samoupravu vrše predstavnička tela koja su izabrana na opštim, jednakim, slobodnim i neposrednim izborima tajnim glasanjem. Republika Kosovo poštuje i primenjuje Evropsku povelju za lokalnu samoupravu u meri u kojoj je to predviđeno potpisivanjem iste. Lokalna samouprava počiva na načelima dobrog upravljanja, transparentnosti, delotvornosti i efikasnosti u pružanju javnih usluga, obraćajući posebnu pažnju na posebne potrebe i brige nevećinskih zajednica i njihovih članova.

Kratkoročne mere

Kratkoročne mere u oblasti javne uprave

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP kao i iz ostalih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU, u okviru delokruga javne uprave, sledeće kratkoročne *zakonodavne mere* biće preduzete kako bi se stvorila apolitična, profesionalna javna služba, prema zaslugama i sa dobrim rukovođenjem:

- Kosovo će završiti zakonodavni okvir uz upotpunjavanje i izmenu zakona koji se odnose na javnu službu. Izmene i dopune će se izvršiti da bi se izbegle prepreke koje su prepoznate u toku primene tih zakona. Konkretno, zakoni koji će biti izmenjeni i dopunjeni tokom 2016. godine su: Zakon br. 03/L-149 o javnoj službi Republike Kosovo; Zakon o organizaciji javne uprave; Zakon o opštem upravnom postupku; Zakon o upravnim sporovima, kao i Zakona o platama u javnom sektoru. Takođe izvršiće se izmena i dopuna podzakonskih akta koji proizlaze iz izmena i dopuna gore navedenih zakona.

Četiri osnovna zakona predviđaju sledeće:

NACRT ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA BR. 03/L-149 O JAVNOJ SLUŽBI REPUBLIKE KOSOVO - Ovim zakonom će se izmeniti i dopuniti Zakon br. 03/L-149 o javnoj službi Republike Kosovo. Ovim nacrtom zakona otklanjaju se propusti koji su zapaženi posle usvajanja Zakona o javnoj službi. Ovaj nacrt zakona je u procesu izrade sa ciljem da se organizuje stabilna, profesionalna javna služba prema zaslugama, i na osnovu moralnog integriteta i političke nepristranosti;

NACRT ZAKONA O PLATAMA KOJE SE ISPLAĆUJU IZ BUDŽETA REPUBLIKE KOSOVO - Ovaj zakon ima za cilj da se utvrdi visina zarada sa njenim delovima, a koje se isplaćuju iz Budžeta Republike Kosovo. Odredbe ovog zakona odnose se na svakoga ko prima platu iz kosovskog budžeta. Osnovno načelo ovog nacrta zakona je načelo jednakih zarada, koje podrazumeva da svaki korisnik dobija jednaku platu za funkciju ili posao na istoj ili uporedivoj poziciji;

NACRT ZAKONA O ORGANIZACIJI JAVNE UPRAVE - Cilj ovog zakona je da se utvrde standardi, kriterijumi i postupci za unutrašnju organizaciju, saradnju, rukovođenje i odgovornost organa koji vrše javna ovlašćenja. Prema ovom nacrtu zakona javna uprava se organizuje i funkcionise prema načelima nepristranosti, depolitizacije i javnog interesa, zakonitosti; odgovornosti; dekoncentracije; transparentnosti i jasnoće u određivanju i podeli odgovornosti; ekonomije, efikasnosti i delotvornosti, pomoći, saradnje između institucija javne uprave, kao i rodne ravnopravnosti i zaštite te unapređenja načela multietničkog društva.

NACRT ZAKONA O OPŠTEM UPRAVNO, POSTUPKU - Ovaj zakon ima za cilj da obezbedi delotvorno vršenje javnih ovlašćenja u službi javnog interesa, obezbeđujući u isto vreme zaštitu prava i pravnih interesa lica. Ovaj zakon se primenjuje kada javni organ u toku vršenja javnih ovlašćenja odluči o pravima, obavezama i pravnim interesima lica, kao i u svakom drugom slučaju kada je zakonom izričito predviđeno donošenje upravnog akta, ili sklapa upravni ugovor, ili vrši svoju nadležnost kroz stvarne akte, koja se tiču prava, obaveza i pravnih interesa lica. Takođe, očekuje se da će ovaj zakon biti u potpunosti usklađen sa Direktivom 2006/123/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, od 12. decembra 2006. godine „o uslugama na unutrašnjem tržištu“.

Ovim zakonima biće upotpunjen horizontalni zakonodavni okvir javne uprave. Takođe, obezbediće se primena pravnog okvira, kao i vršenje ocene učinka, sistema sistematizacije radnih mesta u javnoj upravi, kao i novi sistem plata za sve zaposlene u javnom sektoru, koji će rešiti pitanje u vezi sa platama po načelu ista plata za isti rad. Što se tiče procesa sistematizacije radnih mesta, ovo će pomoći da se uključe sve ključne institucije u horizontalnom delokrugu javne službe, uključujući i lokalnu upravu.

Takođe, u Vladi je u toku je proces usvajanja Strategije za usavršavanje javnih službenika, posle koje će uslediti Akcioni plan, a kojim se se predviđaju napredniji programi obuke za javne službenike.

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP kao i iz ostalih dokumenata i mehanizama potrebnih za pristupanje EU, unutar *lokalne samouprave*, u toku kratkoročnog perioda, glavna pažnja se poklanja *merama za primenu*, i to:

- u okviru *unapređenja politika* ili jačanja kapaciteta uprave na lokalnom nivou i u cilju ispunjenja obaveza za pristupanje EU, preduzimaju se sledeće mere:
 - Vlada Republike Kosovo usvaja Strategiju za lokalnu samoupravu 2015-2023. Republike Kosovo

U okviru primena u praksi u ovoj oblasti, tokom 2016. Godine, MALS i druge odgovorne institucije usredsređiće se na sledeće:

- Nastavak praćenja primene zakona od strane opština preko izveštaja zakonskih nadzornih tela opština o praćenju i ocenjivanju;
- Obezbeđivanje unapređenja delovanja lokalnih organa kako izvršili svoj zakonski zadatak preko izveštaja generalnog revizora i izveštaja o realizaciji kapitalnih projekata za skupštine opština;
- Povećanje transparentnosti u radu i donošenju odluka na lokalnom nivou preko pristupa građana radu skupština opština i kampanja podizanja svesti o mogućnostima građana da se informišu o radu javnih službi.

Srednjoročni prioriteti

Srednjoročne mere u oblasti javne uprave

Da bi realizovalo svoju misiju, Ministarstvo javne uprave u srednjoročnom periodu planira da stvori javnu, apolitičnu, profesionalnu upravu, prema zaslugama i sa dobrim rukovođenjem. Ovo je planirano da se ostvari preko reorganizacije ministarstva i njegovih podređenih organa, okončanja procesa sistematizacije radnih mesta, uvođenja novog sistema plata i razreda, kao i primene Akcionog plana Strategije za osavremenjivanje javne uprave 2015-2017, obezbeđujući takođe dovoljno finansijskih i ljudskih resursa, pogotovo za Odeljenje koje upravlja RJU. Takođe, MJU će poboljšati sistem upravljanja ljudskim resursima povezujući ga sa sistemom plata, pošto se usvoji i okonča proces sistematizacije radnih mesta, a posle 2016. se očekuje i povezivanje sa Penzijskim fondom.

Takođe, Kosovo će u upravi povećati procenat javnih službenika koji dolaze iz nevećinskih grupa, na osnovu važećih zakona, na 10 % na centralnom nivou (od trenutnih 8,75 %) i srazmerno broju stanovnika u odgovarajućoj opštini na lokalnom nivou. Takođe, obezbediće potpunu primenu Strategije i Akcionog plana za osavremenjivanje javne uprave 2015-2020.

Završetak zakonskog i operativnog okvira za RJU i okončanje reforme troškova biće osnova za određivanje obima opšte i finansijske podrške iz budžeta. Kosovo će se usredsrediti na RJU sa jednim programom za podršku sektorima iz budžeta. Takođe, kroz IPA 2014, postoji određena finansijska podrška Evropske komisije za primenu Zakona o opštem upravnom postupku. Takođe, Vlada će obezbediti dovoljno sredstava za sprovođenje procesa sistematizacije radnih mesta i sveukupno unapređenje načina upravljanja ljudskim resursima.

U srednjoročnom periodu poboljšaće se elektronska uprava u cilju povećanja delotvornosti službi i transparentnosti prema javnosti. Primeniće se Strategija i Akcioni plan za e-upravu 2016-2020. AID/MJU ima za cilj da osavremeni i poboljša kvalitet elektronskih usluga koje će doprineti povećanju transparentnosti.

1.1.4. Ombudsman⁴

⁴ Ovo poglavlje je povezano sa poglavljem 3.24. *Poglavlje 23. komunitarno pravo Komunitarnog prava: Pravosudni sistem i osnovna prava* (matrica kratkorocnih mera).

Ovo poglavlje obuhvata delokrug Institucije ombudsmana (IO), kao nezavisne ustavne institucije koja prati, štiti i promoviše ljudska prava i slobode. Isti obuhvata kriterijume koji proizilaze iz procesa integracije Republike Kosovo u EU, trenutno stanje u pogledu ispunjenosti njegovih zadataa i izazovima sa kojima se institucija suočava, kao i njegove planove i prioritete za budućnost.

Uslovi SSP-a

Imajući u vidu da Evropska unija posebnu pažnju posvećuje ljudskim pravima, ona je nametnula određene preduslove kako bi se obezbedilo njihovo poštovanje, a jedan od njih su Politički kriterijumi iz Kopenhagena, kojima se zahteva stabilnost institucija koje obezbeđuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava kao i poštovanje i zaštitu manjina, uključujući i Instituciju ombudsmana.

U tom kontekstu, članom 4. SSP predviđeno je da „Kosovo preuzima obavezu da će poštovati međunarodno pravo i međunarodne instrumente, ali ne samo one koji se odnose na zaštitu ljudskih i osnovnih prava prava, na zaštitu lica koja pripadaju manjinama i to bez diskriminacije po bilo kom osnovu“. U ovom članu se ne pominje eksplicitno IO, ali se posredno podrazumeva da se poštovanje međunarodnog prava i instrumenata o ljudskim pravima ne može obezbediti bez nezavisnih mehanizma koji su delotvorni u zaštiti i promovisanju tih prava i zahteva odgovornost javnih organa vlasti. Sa druge strane, članom 120. SSP osim što je predviđeno da postoji profesionalna javna uprava, koja je efikasna i odgovorna, izričito je predviđeno sledeće: „*Saradnja obuhvata i poboljšanje efikasnosti i kapaciteta nezavisnih tela koja služe za funkcionisanje javne uprave i za delotvoran sistem provere i ravnoteže.*“

Ostali uslovi za pristupanje EU-a

Uslovi iz Studije izvodljivosti

Uslovi funkcionisanja i izazovi IO obuhvaćeni su kao kratkoročni kriterijumi Studijom izvodljivosti, kojima se zahteva obezbeđivanje prostorija za IO i obezbeđivanje finansijske nezavisnosti obavezivanjem Vlade da u opšti budžet uvrsti i predlog za IO te da isti dostavi Skupštini bez promena.

Uslovi koji proizilaze iz DPSP

U zaključcima izvedenim sa sastanka u okviru DPSP zahteva se obezbeđivanje prostorija za IO, uključujući sedišta u Prištini i regionalna predstavništva, kao i jačanje primene i praćenja preporuka IO. Isti kriterijumi su ponovljeni i u poslednjim izveštajima o napretku.

Uslovi koji proizilaze iz PGRJU, jun 2015. godine

Dok se u zaključcima PG RJU preporučuje da se poboljša pristupačnost i da se Vlada RK zalaže za konstruktivno angažovanj u primeni preporuka zaštitnika građana, kao i da obezbedi pravni osnov za plate u IO u skladu sa evropskom praksom, uključujući i period do stupanja na snagu Zakona o platama. Finansijska nezavisnost zaštitnika građana će ubuduće biti obezbeđena.

Na kraju, Republika Kosovo bi trebalo da uopšteno poboljša uslove za funkcionisanje Institucije ombudsmana, u pogledu upotpunjavanja pravnog okvira, obezbeđivanja održive finansijske nezavisnosti i funkcionalnog preseljenja službenih prostorija institucije u javnom objektu, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, kao i za odgovarajuće uzimanje i praćenje primene preporuka upućenih javnim organima Republike Kosovo.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U nastavku je naveden glavni zakonodavni okvir kojim se uređuje delokrug poslova Institucije ombudsmana u Republici Kosovo:

- Ustav Republike Kosovo;

- Zakon o zaštitniku građana;
- Zakon o zaštiti od diskriminacije;
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti;
- Zakon o pristupu javnim dokumentima.

Zakonskim paketom o ljudskim pravima, koji se sastoji od Zakona o zaštitniku građana, Zakona o zaštiti od diskriminacije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji je usvojen jula 2015. godine, Instituciji ombudsmana su prenesene nove odgovornosti (više o tome u 03.24: Poglavlje 23).

Da bi IO bila u potpunom skladu sa Pariskim načelima o nacionalnim institucijama za ljudska prava, koji su minimalni međunarodni kriterijumi koje treba da ispuni svaka nacionalna institucija za ljudska prava da bi mogla da se smatra pouzdanom i dostojnom da obavlja svoj zadatak, pokušano je da se novim Zakonom o zaštitniku građana čak dodatno ojača uloga te institucije, dodavanjem odredbi kojima se obezbeđuje organizaciona, administrativna i finansijska nezavisnost. Pored toga, ovim zakonom je produžen funkcionalni imunitet ne samo zaštitniku građana i njegovim zamenicima, već i svim zaposlenima, a vlada i opštine su dužne da obezbede prostor ili službene prostorije pogodne za rad, a koje su javno vlasništvo, kako bi se omogućilo efikasno obavljanje funkcija i odgovornosti IO, i obezbeđena je finansijska nezavisnost. Član 35. ovog zakona glasi:

- „Bez obzira na odredbe drugih zakona, Institucija ombudsmana priprema predlog svog godišnjeg budžeta i dostavlja ga na usvajanje Skupštini Republike Kosovo, koji ne može biti manji od budžeta odobrenog za prethodnu godinu. Budžet se može smanjiti samo uz odobrenje zaštitnika građana.
- U slučaju povećanja obaveza i nadležnosti Institucije ombudsmana ovim i drugim zakonima, ovo je praćeno i **dodatnim odgovarajućim i posebnim finansijskim sredstvima i ljudskim resursima.**
- Institucija ombudsmana na nezavisan način upravlja svojim budžetom i predmet je unutrašnje i spoljašnje revizije koju vrši generalni revizor Republike Kosovo.“

Međutim, u ovom zakonu je napravljen propust koji Vlada Kosova mora rešiti što je pre moguće. U vezi sa platama članom 37. zakona predviđeno je sledeće: „Zarade u Instituciji ombudsmana uređuju se na osnovu Zakona koji se primenjuje na zarade iz Budžeta Republike Kosovo“, ali takav zakon o zaradama nikada nije usvojen u Skupštini Kosova i ne postoji, stoga pitanje zarada zaposlenih u IO ostale bez legitimne zakonske osnove.

Što se tiče transpozicije komunitarnog prava u domaće zakone iz ove oblasti, do sada je ostvaren *značajan* (delimičan) napredak, naime u pogledu Zakona o zaštiti od diskriminacije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti (više o tome u 1.2.)

Institucija ombudsmana na Kosovu nastavila je da radi na ispunjenju svog ustavnog zadatka i da bude zaštitnik prava građana Kosova u pogledu postupaka javnih organa. IO svoje poslove trenutno obavlja u centralnom predstavništvu u Prištini i u regionalnim predstavništvima u Prizrenu, Peći, Gnjilanu, Uroševcu, Đakovici, Gračanici i u Mitrovici, u južnom i severnom delu.

Prema godišnjem izveštaju zaštitnika građana iz godine u godinu beleži se sve veći porast broja prihvaćenih slučajeva, što ukazuje na poverenje koje građani imaju u ovu instituciju. Vlada Republike Kosovo, odnosno Ministarstvo javne uprave (MJU) donelo je odluku broj 102/2012, o preseljenju Institucije ombudsmana (IO) u objekat koji trenutno koristi Ustavni sud, nakon što se potonji preseli u Palatu pravde, i trenutno očekuje na primenu te odluke. Uopšteno, Institucija ombudsmana na Kosovu je nastavila sa postepenim poboljšanjem svog rada na teritoriji celog Kosova.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP, kao i iz drugih dokumenata i mehanizama koji su neophodni za pristupanje EU, u okviru zadatka Institucije ombudsmana, biće preduzete sledeće kratkoročne zakonodavne mere:

- U 2016. godini će se raditi na izradi samo određenih podzakonskih akta i propisa koji proizilaze iz paketa zakona o ljudskim pravima, da bi se obezbedila delotvorna primena istih, odnosno:
 - Uredba o Poslovniku o radu Institucije ombudsmana,
 - Uredba o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta, procesima donošenja odluka i drugim organizacionim stvarima,
 - Podzakonska akta za Zakon o zaštiti od diskriminacije,
 - Podzakonska akta za Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

Mere za primenu

U pogledu **unapređenja politika** u cilju ispunjenja obaveza za pristupanje EU, preduzeće se sledeće kratkoročne mere:

IO će preduzeti mere za određivanje profila zaposlenih i pripremiće plan obuke, posebno za zaposlene koji se bave razmatranjem pritužbi, naročito što se tiče obrade slučajeva diskriminacije i rodne ravnopravnosti.

Postoje planovi da se u toku 2016. godine izradi strategija za odnose sa javnošću i za promociju, kao i organizovanje nekoliko kampanja podizanja svesti protiv diskriminacije u svim njenim oblicima, i da se organizuju radionice/tribine sa civilnim društvom i medijima u cilju promovisanja novih zadataka koji su zakonom dati IO.

Što se tiče **institucionalnog okvira**, da bi Institucija ombudsmana uspela da obavlja svoj zadatak koji proizilazi iz novih zakona, kratkoročni prioritet će biti restrukturiranje postojećih odeljenja u instituciji i njihovo osnaživanje dodatnim kapacitetima (ljudskim resursima).

U cilju **primene u praksi**, IO i kosovski organi vlasti će se tokom 2016. godine, kako na lokalnom tako i na centralnom nivou, usredsrediti na sledeće:

- Obezbediti da će se preporuke i pitanja zaštitnika građana proslediti na odgovarajući način, u cilju unapređenja poštovanja ljudskih prava u Republici Kosovo.
- Raditi na sistematskom povećanju broja pritužbi primljenih u IO, što će biti snažan pokazatelj poverenja u ovu instituciju i povećanju upoznatosti građana sa njihovim pravima.
- Da opštine /MJU obezbede prostor za rad IO.

Srednjoročni prioriteti

Na osnovu zadatka i misije IO, osnovni ciljevi i opšti cilj rada IO jesu mogućnost ispitivanja pritužbi građana da bi se primenila zaštita i unapredila ljudska prava i osnovne slobode sa odgovornošću, profesionalizmom i na blagovremen način. U tom pogledu, IO će tokom ovog perioda dodatno povećati procenat i broj razmatranih, ispitanih i pozitivno rešenih predmeta. Takođe, IO će povećati efikasnost i broj predmeta koje obrađuje *po službenoj dužnosti*, kao i različite pravne analize. Potonje će se postići usavršavanjem stručnih saradnika u IO u određenim oblastima, što će biti u vezi sa povećanjem kvaliteta u radu na obradi predmeta, a što neprekidno prati kvantitativno povećanje između 10-15 % svake godine; IO će takođe obratiti pažnju na članstvo u različitim međunarodnim mrežama, koje omogućavaju razmenu informacija o novim dešavanjima u oblasti ljudskih prava i iskustava drugih sličnih institucija, da bi se isto primenilo na Kosovu.

1.1.5. Politike borbe protiv korupcije

Politike borbe protiv korupcije obuhvaćena je u okviru bloka 3: 3.24. *Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.*

1.1.6. Civilni nadzor bezbednostnih snaga⁵

Ovo poglavlje obuhvata civilni demokratski nadzor nad bezbednosnim institucijama, koji se odnosi na civilnu kontrolu koju vrši Skupština Republike Kosovo, odnosno preko relevantnih skupštinskih odbora (Odbor za unutrašnje poslove, bezbednost i nadzor bezbednosnih snaga na Kosovu, Odbor za nadzor Obaveštajne agencije Kosova), predsednika, premijera i ministra za Bezbednosne snage Kosova.

Uslovi koji proizilaze iz srednjoročnih kriterijuma Studije izvodljivosti, Izveštaja EK-a o Kosovu, i drugih mehanizama naglašavaju da je Kosovo i dalje usredsređeno na jačanje demokratskog civilnog nadzora bezbednosnog sektora. Vredi pomenuti da odredbe SSP ne predviđaju obaveze u ovoj oblasti.

Uslovi koji proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu

U Izveštaju o napretku se navodi da je bezbednosna provera članova skupštinskog Odbora za nadzor Obaveštajne agencije Kosova (OAK) izvršena na neprofesionalan. Takođe, navodi se da bi Skupština trebalo da poveća svoje kapacitete i usavrši svoj rad u pogledu nadzora ove oblasti, i ostaje obaveza Kosova da izmeni i dopuni Zakon o poverljivim informacijama i bezbednosnoj proveri te da osnuje Agenciju za bezbednost poverljivih informacija kao organ za nacionalnu bezbednost, i da u bliskoj saradnji sa drugim mehanizmima Republike Kosovo u proces donošenja odluke uvrsti i bezbednosnu proveru, kao i minimalne standarde bezbednosti za zaštitu poverljivih informacija koje su pod upravom relevantnih institucija Republike Kosovo. Relevantni skupštinski odbor za bezbednost biće mehanizam za nadzor agencije i isti neće biti predmet bezbednosne provere.

Uslovi koji proizilaze iz Studije izvodljivosti

U okviru uslova koji proizilaze iz Studije izvodljivosti, Skupština Kosova bi trebalo da intenzivira sastanke i ojača demokratski civilni nadzor nad bezbednosnim institucijama. U tom pogledu Skupština, preko funkcionalnog skupštinskog Odbora za unutrašnje poslove, bezbednost i nadzor Bezbednosnih snaga Kosova nastavlja da preduzima odgovarajuće mere, uključujući saslušanja pred odborom, javne rasprave, skupštinska pitanja, nadzor primene zakona, uslove za određena pitanja i nadzor troškova nadgledanja. Odbor priprema izveštaj o primeni Zakona o Policiji Kosova i o troškovima policije i Ministarstva unutrašnjih poslova. Skupštinski Odbor za nadzor Obaveštajne agencije Kosova intenzivirao je pozive za raspravu i redovne izveštaje direktora Agencije i glavnog inspektora OAK.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U pogledu civilnog demokratskog nadzora, Republika Kosovo ima sledeći *Zakonodavni okvir*:

Ustav Republike Kosovo - Član 65, stav 12 - predviđa nadzor koji Skupština Kosova vrši nad spoljnom politikom i bezbednošću.

Zakon br. 04/L-045 o Ministarstvu za Bezbednosne snage Kosova, kojim je osnovano Ministarstvo za Bezbednosne snage Kosova u okviru vlade Republike Kosovo, a na osnovu kojeg ministar za Bezbednosne snage Kosova ima izvršna ovlašćenja nad istim, i kojim su predviđena opšta načela po kojima Skupština Republike Kosovo, predsednik, premijer i ministar za Bezbednosne snage Kosova čine lanac civilnog nadzora nad Bezbednosnim snagama Kosova, kako je predviđeno Ustavom.

⁵ Ovo poglavlje je povezano sa poglavljem 3.32. *Poglavlje 31. komunitarno pravoKomunitarnog prava: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politike.*

Zakon br. 03/L-178 o klasifikaciji podataka i bezbednosnoj proveru – kojim se uspostavlja jedinstveni sistem za klasifikaciju i čuvanje podataka u vezi sa bezbednosnim interesima Kosova kao i za bezbednosnu proveru lica koja imaju pristup tim podacima.

Zakon br. 03/L-063 o Obaveštajnoj agenciji Kosova – kojim se osniva Obaveštajna agencija Kosova i određuje funkcija, nadležnost i njen delokrug rada. Odredbama ovog zakona utvrđuje se uloga Skupštine po pitanju nadzora Agencije, preko relevantnog skupštinskog odbora.

Okvir politika

Analiza Strateškog pregleda sektora bezbednosti – usvojena 2014. godine, postavila je strateške ciljeve bezbednosnog sektora u Republici Kosovo, i to: nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet; ustavni poredak; održivi privredni razvoj; život, blagostanje, imovina i bezbednost građana Kosova; regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Nacionalni interesi i ciljevi bezbednosti definišu osnov za misiju te trenutne i buduće zadatke institucija uopšte, i bezbednosnih institucija posebno.

U kontekstu interesa nacionalne bezbednosti i analize SRSB, delokrug ove strategije povezuje se integracijom RK u EU ili NATO, dakle, regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Institucionalni okvir

Lanac civilne demokratske kontrole počinje sa Skupštinom (preko relevantnih skupštinskih odbora), predsednika Kosova, kao vrhovnog komandanta BSK, premijera i ministra, čija se ovlašćenja vrše pozivanjem na podnošenje izveštaja, postavljanje, unapređivanjem i nadzorom finansija. U radu skupštinskih odbora, odgovor pripadnika bezbednosnih snaga na zahteve za podnošenje izveštaja pred tim odborima, došlo se do zaključka da trenutno postoji istinski demokratski duh koji je dobro utemeljen na odgovornosti.

Institucionalni okvir u oblasti civilnog demokratskog nadzora bezbednosnih snaga čine:

Predsednik Republike Kosovo – na osnovu člana 84. stav 12. Ustava Kosova, vrhovni je komandant BSK. Članom 131. stav 7. predviđeno je da predsednik Republike Kosovo, nakon konsultacija sa Vladom i Skupštinom, izdaje naređenje o mobilizaciji Bezbednosnih snaga Kosova za pružanje pomoći u slučaju vanrednog stanja. Po tom osnovu i na osnovu člana 5. Zakona br. 04/L-045 o Ministarstvu za Bezbednosne snage Kosova, predsednik ima ovlašćenje da odobri raspoređivanje Bezbednosnih snaga Kosova u akciju tokom vanrednog stanja ili u okviru operacija podrške miru van zemlje, uz odobrenje Skupštine Republike Kosovo. Predsednik ima ovlašćenja da: a) imenuje komandanta Bezbednosnih snaga Kosova na osnovu preporuke Vlade; b) odobri svako unapređenje u čin generala na osnovu zajedničke preporuke komandanta Bezbednosnih snaga Kosova i ministra za Bezbednosne snage Kosova; c) odobri svaku izmenu kod imenovanja generala prema zajedničkoj preporuci komandanta Bezbednosnih snaga Kosova i ministra za Bezbednosne snage Kosova; d) dodeljuje odlikovanja, medalje, priznanja i nagrade.

Skupština Republike Kosovo (Odbor za nadzor) – U skladu sa Zakonom br. 04/L-045 o Ministarstvu za Bezbednosne snage Kosova, Skupština Republike Kosovo ima ovlašćenja: a) da vrši skupštinsku demokratsku kontrolu nad Bezbednosnim snagama Kosova; b) da nadgleda i istražuje svaku stvar koja se odnosi na organizaciju, finansiranje, kadar, opremu i raspoređivanje Bezbednosnih snaga Kosova; c) da donese zakon za svaku stvar koja se odnosi na organizaciju, finansiranje, kadar, opremu i raspoređivanje Bezbednosnih snaga Kosova; d) da usvaja godišnji budžet i zamenski desetogodišnji plan za Bezbednosne snage Kosova; e) da odobrava raspoređivanje Bezbednosnih snaga Kosova tokom perioda

vanrednog stanja ili u cilju pružanja podrške mirovnim operacijama van zemlje. Skupština Republike Kosovo uspostavlja skupštinski odbor koji ima ovlašćenja: a) da zatraži od komandanta Bezbednosnih snaga Kosova da podnese godišnji izveštaj i po potrebi lično odgovara na pitanja. Izveštaj se dostavlja Predsedniku i Premijeru; b) da zahteva prisustvo komandanta Bezbednosnih snaga Kosova na njegovom zasedanju i da odgovara na pitanja; c) da razmatra budžet Bezbednosnih snaga Kosova pre njegovog podnošenja na usvajanje Skupštini Kosova; d) da razmatra svaki projekat za opremu koja vredi više od jednog miliona evra, kako onih koje finansira Vlada, tako i onih koje finansiraju donatori, pre njihovog podnošenja na usvajanje u Skupštini Kosova; e) da stavi na raspolaganje međunarodnom vojnom prisustvu sve informacije potrebne za utvrđivanje svakog izvora finansiranja i opreme koja je data Bezbednosnim snagama Kosova.

Premijer - U skladu sa Zakonom br. 04/L-045 premijer je ovlašćen da na delotvoran način vrši nadzor i upražnjava kontrolu nad Bezbednosnim snagama Kosova, preko ministra za Bezbednosne snage Kosova. Na osnovu ovlašćenja dobijenih od Skupštine Kosova, premijer ima ovlašćenja da: a) da ovlasti ministra za Bezbednosne snage Kosova da naredi angažovanje i raspoređivanje Bezbednosnih snaga Kosova; b) da angažuje Bezbednosne snage Kosova radi pružanja pomoći civilnim organima vlasti u slučaju prirodnih katastrofa ili nesreća i drugih katastrofa ili nesreća; c) da po potrebi odredi i izmeni strukturu Bezbednosnih snaga Kosova, u konsultaciji sa predsednikom i uz saglasnost Skupštine, d) da utvrdi minimalnu predstavljenost svih zajednica u Bezbednosnim snagama Kosova, prema poslednjem popisu stanovništva.

Ministarstvo bezbednosnih snaga/ministar - U skladu sa Zakonom o Ministarstvu za Bezbednosne snage Kosova, ministar za Bezbednosne snage Kosova ima ovlašćenja za vrši kontrolu i opšte upravljanje Bezbednosnim snagama Kosova, uključujući i sva ovlašćenja koja su zakonom dodeljena komandantu Bezbednosnih snaga Kosova. Ministar za Bezbednosne snage Kosova služi kao međunarodni predstavnik Kosova u pitanjima vezanim za Bezbednosne snage Kosova na ministarskom nivou, međutim ima pravo da prenese tu funkciju za određene aktivnosti. Dok, Zakon br. 04/L-46 o Bezbednosnim snagama Kosova, definiše na detaljan način ovlašćenja ministra BSK, gde između ostalog, kontrola i administracija ministra uključuje sva ovlašćenja koja ima komandant Bezbednosnih snaga Kosova.

Savet za nacionalnu bezbednost je druga nadzorna institucija Bezbednosnih snaga Kosova, koja, prema Zakonu br. 04/L-45 vrši uvid i daje savete o pitanjima u vezi sa bezbednošću Republike Kosovo, uključujući i upotrebu Bezbednosnih snaga Kosova.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP kao i iz drugih dokumenata i mehanizama potrebnih za pristupanje EU, u okviru svog delokruga civilnog demokratskog nadzora, kao i u vezi sa obavezama koje proizilaze iz Analize strateškog pregleda sektora bezbednosti (2014), za 2016. godinu predviđene su sledeće **zakonske mere**:

- Izmena i dopuna Ustava RK o novom zadatku BSK i preobraženju u Oružane snage Kosova;
- Zakon o izmenama i dopunama zakona koji se odnose na Oružane snage Kosova – čiji je cilj definisanje novog zadatka Oružanih snaga Kosova, da štiti integritet i suverenitet Republike Kosovo, njeno restrukturiranje, kao i uloga i ovlašćenja lanca demokratske civilne kontrole ovih snaga;
- Zakon o povereniku Oružanih snaga Kosova i policije;
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona o klasifikaciji podataka i bezbednosnoj proveru.

Mere za primenu

U pogledu **unapređenja politika** sa ciljem ispunjavanja obaveza za pristupanje EU, biće preduzete sledeće kratkoročne mere:

- Odobravanje izbora poverenika u Skupštini;

- Osnivanje Agencije za zaštitu poverljivih podataka;
- Revizija Nacionalne strategije bezbednosti;
- Usvajanje strategije odbrane (koja proizilazi iz Strategije bezbednosti).

U okviru *institucionalnog okvira*, kao kratkoročna mera, predviđeno je restrukturiranje Ministarstva za Bezbednosne snage Kosova u Ministarstvo odbrane, restrukturiranje Obaveštajne agencije Kosova, u skladu sa načelima demokratskog civilnog nadzora, i osnivanje institucije skupštinskog poverenika Oružanih snaga i Policije Kosova.

U pogledu *praktične primene*, tokom 2016. godine će se nastaviti sa redovnim podnošenjem izveštaja bezbednosnih institucija u okviru skupštinskih funkcionalnih odbora, takođe će se nastaviti sa primenom oblika i mehanizama demokratskog civilnog nadzora koji vrše skupštinski funkcionalni odbor, putem saslušanja, skupštinskih pitanja, javnih rasprava i podnošenja izveštaja o konkretnim pitanjima.

Srednjoročni prioriteti

Nijedan prioritet nije postavljen.

1.2. Ljudska prava i zaštita manjina

Ljudska prava su obuhvaćena u okviru bloka 3: 3.24. *Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.*

1.3. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze⁶

Vlada Republike Kosovo će nastaviti sa promovisanjem dobrosusedskih i konstruktivnih odnosa sa svim državama regiona. Da bi ispunilo regionalnu politiku, Kosovo ostaje privrženo, na konstruktivan i pragmatičan način, povećanju delotvorne regionalne saradnje. Glavni cilj ostaje jačanje saradnje sa prvim susedima, podizanje sadašnjeg nivoa sveobuhvatne razmene i unapređenje saradnje u svim oblastima od zajedničkog interesa.

Kosovo nastavlja da podržava dijalog na svim nivoima, regionalnu bezbednost, ekonomsku saradnju, produblivanje trgovinske razmene, zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda. Kosovo ostaje posvećeno potpunoj normalizaciji međudržavnih odnosima sa Srbijom i nastavku dijaloga, i ima za cilj da isti okonča obostranim priznanjem, što bi omogućilo izgradnju održivog mira između obeju zemalja i uspostavljanje diplomatskih i dobrosusedskih odnosa u evropskom duhu.

Učlanjenje Republike Kosovo u međunarodnim organizacijama ostaje jedan od primarnih prioriteta Vlade Kosova, koja nastavlja da ulaže napore u to da postane punopravna članica OUN i njenih specijalizovanih agencija, kao i da poveća svoje učešće i svoju predstavljenost u multilateralnim mehanizmima. Multilateralna diplomatija Kosova nastavlja da bude u službi nacionalnih interesa Kosova, demokratskog i ekonomskog razvoja zemlje, kao i međunarodnih obaveza.

Republika Kosovo, kao punopravna članica u regionalnoj organizaciji Jugoistočne Evrope - Regionalni savet za saradnju (RSS) - učestvuje na godišnjim sastancima, sastancima odbora, nacionalnih koordinatora kao i u sektorskim sastancima RSS-a.

Prema uslovima za pristupanje EU koji proizilaze iz SSP, srednjoročnim kriterijuma iz Studije izvodljivosti, DPSP i ostalih mehanizama ovog procesa u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza, Kosovo nastavlja da razvija regionalnu saradnju vezano za poštovanje ljudskih prava, posebno manjina, unapređenje regionalne saradnje u vezi sa kretanjem ljudi, robe i usluga, kao i kapitala. Prema tome, Kosovo vodi politički dijalog sa ciljem da se konsoliduje pristup između Evropske unije i Kosova

⁶ Ovo poglavlje je povezano sa poglavljem 3.32. -31. *Poglavlje Komunitarnog prava: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politike.*

za unapređenje novih oblika saradnje, u okviru procesa normalizacije odnosa između Kosova i Srbije, i aktivno promoviše regionalnu saradnju.

Od ključnog značaja je da Kosovo nastavi sa savesnom primenom svih sporazuma postignutih do sada između Beograda i Prištine, i da se konstruktivno angažuje na čitavom spektru pitanja uz pomoć EU, uključujući Ugovor zajednice za prevoz, saradnju u pravosuđu i sporazume o zapošljavanju i socijalnoj politici u JIE, Mrežu za zapošljavanje i socijalnu politiku i Zdravstvenu mrežu Jugoistočne Evrope. Takođe, mora se obezbediti puno učešće Kosova u Deceniji Roma.

Prema zaključcima Saveta, april 1977. godine, regionalna saradnja je jedan od glavnih uslova za sklapanje ugovornih odnosa sa EU. Osim toga, sa ciljem da se ispoštuju obaveze koje proizilaze iz SI i DPSP, Kosovo nastavlja da obezbeđuje aktivnu i konstruktivnu saradnju sa svim regionalnim partnerima. Vlada Republike Kosovo nastavlja da bude konstruktivna što se tiče dijaloga sa Republikom Srbijom i istovremeno je intenzivirala napore za produbljivanje dobrih odnosa sa susednim zemljama. Takođe ostaje prioritet članstvo i proaktivno učešće u regionalnim i međunarodnim organizacijama.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Pravni osnov za uređenje oblasti međunarodnih sporazuma sastoji se od:

Zakona br. 04/ L-052 o međunarodnim sporazumima. Ovim zakonom se uređuje postupak potpisivanja, ratifikacije, izražavanja rezervi i davanja izjava, izmena i dopuna, povlačenja iz sporazuma, kao i primene međunarodnih sporazuma Republike Kosovo, i u skladu je sa pravilima i načelima univerzalno prihvaćenog međunarodnog prava kojima se uređuje povezanost i izvršenje međunarodnih ugovora, kako je predviđeno Bečkom konvencijom od 23. maja 1969. godine o zakonu o ugovorima i Bečkom konvencijom od 21. marta 1986. godine o zakonu o ugovorima između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija.

Zakona br. 04/L-199 o ratifikaciji prvog međunarodnog sporazuma o načelima kojima se uređuje normalizaciju odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije, koji su postigli premijer Republike Kosovo i premijer Republike Srbije 19.04.2013. godine, a koji su usvojile Vlada Republike Kosovo 22. aprila 2013. godine, odluka br. 01/126, i Skupština Kosova 22. aprila 2013. godine, Rezolucija br. 04-R-10, a delokrug ovog zakona je prvi međunarodni sporazum o načelima kojima se uređuje normalizacija odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije, koji je i sastavni deo ovog zakona. Ovaj zakon će primeniti Republika Kosovo, uz pomoć Evropske unije (EU), NATO snaga na Kosovu (KFOR) i Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS).

Pravni osnov za uređenje oblasti za nestala lica posredstvom međunarodnih sporazumima obuhvata:

Zakon br. 04 / L-023 o nestalim licima, koji ima za cilj da štiti prava i interese nestalih lica i njihovih članova porodica, posebno pravo članova porodice da saznaju sudbinu nestalih lica, a koja su nestala u periodu od 1. januara 1998. do 31. decembra 2000. godine, kao posledica rata na Kosovu 1998-1999, i kojim se definišu ovlašćenja i odgovornosti Vladine Komisije za nestala lica.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza sastoji se od sledećih institucija:

Ministarstvo spoljnih poslova, odnosno *Odeljenje za regionalne odnose* utvrđuje i definiše arhivu službene komunikacije i podataka vezanih za bilateralne sporazume sa zemljama u regionu, kao i multilateralnih odnosa koji se odnose na inicijative i regionalne organizacije, i prenosi članstvo i učešće Kosova u regionalnim organizacijama i inicijativama.

Ministar za dijalog (bez portfelja) - U skladu sa Programom Vlade Republike Kosovo, ministarka za dijalog u okviru delatnosti ima obaveze i odgovornosti vezano za sprovođenje Briselskog dijaloga o dobrosusedskim odnosima i normalizaciji odnosa između Republike Kosovo i Srbije posredovanjem Evropske unije i podršku SAD-a. U tom pogledu, njene dužnosti i obaveze su: izrada programskih i strateških dokumenata za dijalog u Briselu, pregovara sporazume o tehničkom dijalogu Brisela, priprema strateška dokumenta za pregovore i učešće u političkom dijalogu, sprovođenje i praćenje postignutih sporazuma, izveštaj EU o stanju primene sporazuma, razvoj diplomatije u podršci dijaloga i unapređenja evropske integracije Kosova u vezi sprovođenja sporazuma.

Delokrug koji se zasniva na Program rada Vlade Kosova (2015-2018), Program Vlade za dijalog u Briselu (2014-2018) i Nacionalnu strategiju za dijalog, od kojih glavne komponente su: pregovaranje sporazuma u Briselskom dijalogu, njihovo sprovođenje i praćenje, povezivanje sa evropskom agendom i spoljnom politikom Republike Kosovo, i da proces dijaloga/pregovora i postignutih dogovora treba da bude u skladu sa Ustavom i zakonima Kosova.

Dijalog ima za cilj rešavanje praktičnih pitanja između dve nezavisne i suverene države. Dijalog se obavlja uz posredovanje Evropske unije i uz podršku SAD. Dijalog je nastao kao međunarodna obaveza Rezolucije UN septembra 2010. godine za koju je Vlada Republike Kosovo, u skladu sa Ustavom zemlje i Rezoluciji Skupštine pokazala spremnost da ispuni ovu obavezu, kao i ciljeve za poboljšanje života ljudi i približavanje Kosova Evropskoj Uniji.

Kancelarija Premijera, odnosno *Kancelarije Saveta za regionalnu saradnju i Komisija Vlade za nestala lica*.

Kancelarija Saveta za regionalnu saradnju, koja predstavlja Republiku Kosovo kao nacionalnog koordinatora za inicijative regionalne saradnje u okviru zemalja JIE kao i koordiniše regionalne aktivnosti saradnje u okviru Saveta za regionalnu saradnju direktno sa Sekretarijatom u Sarajevu.

Vladina Komisija za nestala lica ima za cilj da štiti prava i interese nestalih lica i njihovih porodica, posebno pravo porodica da saznaju sudbinu nestalih lica koji su nestali u periodu od 1. januara 1998. godine do 31. decembra 2000. godine, kao rezultat rata na Kosovu 1998-1999.

Što se tiče odnosa sa međunarodnom zajednicom, Kosovo je u velikoj meri ispunilo Sveobuhvatni predlog Ahtisarijevog paketa, i stoga 10. septembra 2012. godine Međunarodna upravljačka grupa je objavila završenu fazu za nadgledanje nezavisnosti Kosova, kao i mandat Kancelarije međunarodnog civilnog predstavnika. Kosovo je postiglo dogovor sa Evropskom unijom da produži mandat EULEKS-a do juna 2016. Kosovo takođe dosledno nastavlja svoje napore za povećanje broja priznanja Kosova kao nezavisne države i kao ishod broja priznanja dostigao na 111. Prema tome, Kosovo je član Međunarodnog monetarnog fonda, Svetske banke, Evropske banke za obnovu i razvoj. Pored toga, Kosovo učestvuje kao i predsedava u redovnim sastancima CEFTA kao ravnopravna strana. (Za više detalja, pogledajte 31. poglavlje)

Kosovo se učlanilo u Organizaciji za proces saradnje Jugoistočne Evrope (SEECP), Regionalnoj inicijativi za migraciju, azil i izbeglice (MARRI), Savetu za regionalnu saradnju, Venecijansku komisiju, Centru za saradnju u oblasti bezbednosti (RACVIAC), međunarodnoj organizaciji Frankofonije. Pored toga, Kosovo je učlanjena sa punim pravima u regionalnim organizacijama sportskog karaktera, uključujući: Međunarodnu federaciju košarke, Međunarodnu federaciju plivanja, Međunarodni olimpijski komitet, Međunarodna federaciju Rukometa, Svetska federacije tekvondo, Međunarodna federacija rvanja.

Što se tiče regionalne saradnje Kosovo nastavlja da ima zadovoljavajući saradnju sa:

Albanijom

U okviru jačanja strateške saradnje sa Republikom Albanijom u ekonomskim, političkim, kulturnim, sportskim i drugim oblastima, 23. marta 2015. godine, u Tirani je održan drugi zajednički sastanak između Vlade Republike Kosovo i Saveta ministara **Republike Albanije** i tim slučajem su analizirani rezultati prvog sastanka i dva premijera su potpisali zajedničku izjavu o "Saradnji u oblasti regionalnog razvoja u prekograničnim zonama na Kosovu i u Albaniji". Takođe su potpisani nekoliko sporazuma i memoranduma o razumevanju od strane odgovarajućih ministara, da se produbi bilateralna saradnja u mnogim oblastima, kao što sledi: Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Saveta ministara Republike Albanije o "Međusobnoj saradnji u oblasti bezbednosti" Protokol za sprovođenje Okvirnog sporazuma o "Saradnji u oblasti podsticaja i olakšavanje trgovine", Protokol između Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Kosovo i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Albanije o "Hitnom gonjenju u prekograničnoj zoni", Protokol između Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Kosovo i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Albanije o "Zajedničkom korišćenju opreme za graničnu kontrolu," Memorandum o "Saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja", Memorandum o saradnji između Ministarstva kulture, omladine i sporta Republike Kosovo, Ministarstvo za dijasporu Republike Kosovo i Ministarstva kulture Republike Albanije, Memorandum o saradnji između Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Kosovo i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Albanije o "Jačanju saradnje u oblasti interne kontrole," Memorandum o saradnji "Za jačanje saradnje" između Ministarstva finansija Republike Kosovo i Ministarstva finansija Republike Albanije. Sporazum o saradnji u "Oblasti visokog obrazovanja i naučnog istraživanja" Sporazuma o saradnji o "Zajedničku organizaciju nastave albanskog jezika i kulture u dijaspori", Sporazuma o saradnji o "Za institucionalnu saradnje za napredovanje i stručno usavršavanje nastavnika u pred-univerzitetskom obrazovanju".

Sa Makedonijom, Republika Kosovo je postigla sporazume o međusobnom priznavanju penzija i jačanje kulturne saradnje. Stupili na snagu i održani pregovori i očekuje se unapređenje ka pripremi za potpisivanje sporazuma i to: Sporazum o re-admisiji, Sporazum o "Pravosudnoj saradnji u građanskim i trgovačkim pitanjima, Sporazum o "Pravnoj pomoći u građanskim pitanjima" Sporazum o uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola, Sporazum "Uslovima putovanja građana obe zemlje", kao i Sporazum o saradnji o pitanjima evropskih integracija. Kao otvorena stvar sa Makedonijom postoji obnavljanje slučaja Butel.

Crnom Gorom

Republika Kosovo je potpisala Sporazum o državnoj granici sa Crnom Gorom, 26. avgusta 2015. godine. Takođe, prošli su i neki sporazumi u obliku inicijativa, a neki od njih su pregovarani: Sporazum o "Razmeni i uzajamnoj zaštiti tajnih podataka", Sporazum o "Uzajamnom podsticanju i zaštiti investicija", Sporazum o "Kulturnoj saradnji", Sporazum o "Međunarodnom prevozu", Sporazum o "Pravosudnoj saradnji u krivičnim pitanjima", Sporazum između Vlade Republike Kosovo, Saveta ministara Republike Albanije i Vlade Crne Gore o "Zajedničkom graničnom prelazu Republike Kosovo, Republike Albanije, Crne Gore, koji obeležava trograničnu tačku i njeno održavanje", Protokol između Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Kosovo, Kancelarije nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, Sporazuma između Vlade Republike Kosovo i Republike Crne Gore o saradnji u oblasti ekonomije, Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Republike Crne Gore "Sprovođenje Programa prekogranične saradnje, koji se finansira u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) 2014-2020".

Bosna i Hercegovina nije promenila svoj stav o priznavanju Kosova. Vize za kratak boravak za građane Kosova se izdaju samo na poziv stranih diplomatskih misija i međunarodnih organizacija akreditovanih u Bosni i Hercegovini, ili iz humanitarnih razloga. Kao recipročne mere, Kosovo je uspostavilo vizni

režim za građane Bosne i Hercegovine od januara. U avgustu, Kosovo je blokiralo uvoz hrane životinjskog porekla iz Bosne i Hercegovine; u tom smislu, Kosovo ne bi trebalo da postavlja uslove koji prevazilaze one za koje su se složili u kontekstu Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi.

Sprovođenje programa za prekograničnu saradnju

Tri postojeća programa prekogranične saradnje Albanija-Kosovo; Kosovo-Makedonija; i Kosovo-Crna Gora su u procesu sprovođenja. Realizacija projekata finansiranih od ovih programa kao i rad i koordinacija sa predstavnicima Evropske unije i susednim zemljama za realizaciju dva strateška projekta, sa Makedonijom za otvaranje graničnog prelaza u Stančićima (Kosovo) - Belanovce (Makedonija) i sa Albanijom za izgradnju pograničnog puta (Shishtavec/ Albanija i Dragaš/Kosovo).

Program prekogranične saradnje Albanija-Kosovo - Strateški Projekat "Da zajedno izgradimo jedan privlačan i bogat turistički region" u saradnji sa Kancelarijom Evropske komisije su izrađeni projektni zadaci za Ugovor o uslugama uključujući studiju izvodljivosti.

Program prekogranične saradnje Makedonija Kosovo - Zajednička stručna komisija nastavila sa radom za otvaranje granice u Stančićima (Kosovo) - Belanovce (Makedonija), vezano za strateški projekat u okviru programa za pograničnu saradnju Kosovo-Makedonija.

Program prekogranične saradnje Crna Gora-Kosovo - Usvojen je Izveštaj o prvoj fazi procene od strane kancelarije Evropske unije na Kosovu za program Kosovo - Crna Gora o raspodeli 2011-2013. Nastavila se druga faza procene za potpunu procenu projekata i izrade izveštaja o konačnoj proceni koji će biti dostavljen na odobrenje u kancelariji Evropske unije u Prištini.

U okviru kompletiranja pravnog okvira kroz promene u ključnom zakonodavstvu, uključujući Ustav, Kosovo je izmenilo i dopunilo svoj Ustav za osnivanje Specijalnog suda i svoje tužilaštvo. U tom smislu usvojen je Zakon o specijalizovanim komorama i Kancelarije specijalnog tužioca, kao i Zakon o pravnoj zaštiti i finansijsku podršku potencijalno optuženih na suđenjima u Specijalizovane komore. Vlada bi takođe trebala da usvoji strategiju za tranzicionu pravdu, u kom slučaju međuministarska radna grupa za bavljenje prošlošću, u skladu sa radnim podgrupama u toku je vršenja preliminarne analizu za izradu nacrt strategije u jednom srednjoročnom periodu vezano za relevantnim mehanizmima za prikupljanje informacija vezano za istraga o ratnim zločinima i nestalim licima.

Republika Kosovo aktivno učestvuje u inicijativama i multilateralnim organizacijama koje deluju u region jugoistočne Evrope a i šire. Pored toga ona je član ovih regionalnih inicijativa: Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA); BRDO proces (BP); Investicioni okvir Zapadnog Balkana (WWBIF); Investicioni komitet za jugoistočnu Evropu (SEEIC); SEETO - Transportna opservatorija za jugoistočnu Evropu; Inicijativa za elektronsku Jugoistočnu Evropu (eSEE); Forum trgovačke zajednice Istočne Evrope (SEETUF); Mreža udruženja lokalnih vlasti jugoistočne Evrope (NALAS) Mreže za Javno-privatno partnerstvo Jugoistočne Evrope, (SEPPPN); SAD- Jadranska povelja (A-5); Inicijativa za reformu obrazovanja za jugoistočnu Evropu (ERI SEE); Regionalni centar za životnu sredinu (REC); Zapadni Balkan 6; Centar za bezbednosnu saradnju (RACVIAC); Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbeglice (MARRI); Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF); Savet za regionalnu saradnju (RSS); Regionalna škola za javnu upravu (ReSPA) Regionalna ekološka mreža za pridruživanje (RENA); Regionalni centar za učenje za preduzetništvo u Jugoistočnu Evropu (SEECF); Radna grupa za unapređenje i izgradnju ljudskog kapitala (TFFBHC).

U okviru dijaloga između Republike Kosovo i Srbije uz posredovanje Evropske unije, Kosovo je aktivno uključena u ovaj proces u smislu sprovođenja sporazuma postignutih do sada. Pozitivan pokazatelj u tom smislu su: Sporazum o sprovođenju pravde i licenciranje preduzeća na severu Kosova za krijumčarenju

robu u skladu sa Sporazumom o carinskom prikupljanju prihoda na dva granična prelaza Jarinjje i Brnjak + Zajednica.

Do sada, može se zaključiti da su paralelne strukture gašene u oblasti policije, u oblasti carina i onih iz civilnog statusa i nastavlja se i u oblasti pravde, sudova i tužilaštva. Što se tiče tzv. "Civilne zaštite", Sporazum o njenom raspuštanju predviđa integraciju pojedinaca (bivših pripadnika) ove strukture u civilnim institucijama Republike Kosovo. Shodno tome, očekuje se potpuno gašenje ove ilegalne strukture.

Uprkos dostignućima u oblasti međunarodnih odnosa, i dalje ostaju izazovi koji otežavaju položaj Kosova u međunarodnoj areni. Nepriznavanje od 5 zemalja članica EU je izazov tokom puta Kosova ka procesu evropskih integracija. Takođe, nedostatak dovoljnih priznanja ometa članstvo Kosova u druge međunarodne mehanizme kao što su UN, OEBS i Savet Evrope, i zbog toga, Kosovo nije u stanju da potpuno iskoristi mehanizme za procenu relevantnih konvencija.

Što se tiče dostignuća u oblasti suočavanja sa prošlošću, Vlada Republike Kosovo, 15. oktobra 2014. godinu, odlukom br. 02/200 usvojila je Uredbu (VRK)- Br. 18/2014 o radu radne grupe za suočavanje sa prošlošću i pomirenju.

Sa Srbijom:

U okviru dijaloga između Republike Kosova i Srbije, uz posredovanje Evropske unije, Kosovo je aktivno uključena u ovaj proces, uključujući u smislu sprovođenja sporazuma postignutih do sada. Pozitivan pokazatelj u tom pogledu su: sprovođenje Sporazuma o integrisanom upravljanju međudržavne granice (IBM), slobodno kretanje ljudi i roba, Sporazum za naplatu carinskih prihoda u dva granična prelaza Jarinjje i Brnjak, izdavanje licence kompanijama sa sever Kosova za kontrolisane robe, Sporazum o međusobnom priznavanju osiguranja vozila, o međusobnom priznavanju sertifikata za farmaceutskih proizvoda, dok je u procesu sprovođenja su sporazumi o pravdi, suzbijanje civilne zaštite i priznavanja diploma, telekomu/ telefonskog koda za Kosovo, energetiku, kadastar i o Udruženju.

Do sada može se zaključiti da su paralelne strukture ukidane u nekoliko oblastima, kao što su policija, carine, civilnih registra, i nastavlja se u oblastima pravosuđe, sudovima i tužilaštva. Što se tiče takozvane „Civilne zaštita“, Sporazum za ukidanje te paralelne strukture predviđa integraciju pojedinaca (bivših pripadnika) u civilnim institucijama Republike Kosovo, sto je već završen, a u toku je isporuka objekata. Od 483 ljudi integrisani u kosovskim institucijama, 105 od njih su počeli da rade i primaju plate, dok će 328 drugi počinju da se rade i će da primaju plate od 1. januara 2016. godine.

Međutim, problem ostaje nastavak postojanja paralelnih struktura Srbije na Kosovu u mnogim oblastima na opštinskom nivou, i u nekim na centralnom nivou, posebno u severnim opštinama u kojima već funkcionišu pravne strukture kao rezultat prvog sporazuma. Uklanjanje svih ovih ilegalnih struktura će otvoriti put za osnivanje Udruženja, za koji je postignut sporazum.

Sprovođenje Sporazuma o pravdi je u završnoj fazi. Sudsko Veće Kosova i Tužilačko Veće Kosova su potvrdili da je završio proces evaluacije i razgovor sa kandidatima za prvu fazu, i odabrani su 34 sudije i 9 tužioce koji ispunili kriterijume za primjenu, od ukupnog broja od 48 sudije i 15 tužioca. Dana 10. decembra 2015. godine Sudsko Veće Kosova i Tužilačko Veće Kosova će proglasiti konkurs za upražnjena radna mjesta za 14 sudije i 6 tužioci, kao i za 164 pozicije za administrativno osoblje za sudstvo i tužilaštvo Republike Kosovo, kao što je predviđeno ovim Sporazumom. Pitanje objekata, deo plana za sprovođenje Sporazuma o pravdi je takođe u završnoj procesu, ali ukljanjanje sudskih paralelnih struktura Srbije na Kosovu još uvek nije rešeno. Ovo zahteva zakonska prilagođavanja u Zakonu Srbije br. 116/2008 – Sedište i teritorijalna jurisdikcija sudova i tužilaštava. Krajnji rok za ovo je 31. decembar, 2013. Takođe Srbija mora da obustavi sudije i zaustaviti placenje naplata zaposlenima koji se bave

sudskim u paralelnim pravosudnim strukturama, i to na danu imenovanja odabranih sudija i tužioca od strane Predsednika.

Integrirano upravljanje granicom između Kosova i Srbije funkcioniše veoma dobro, i sprovednje je u ovoj fazi usmereno na izgradnju stalnih objekata UIG u šest graničnim prelazima između dve zemlje. Ofoje finansiran i sproveden od strane EU-a. Takođe smo se dogovorili za otvaranje dva novih graničnih prelaza, naime između Kamenice i Medveđe i između Zubinog Potoka i Novog Pazara.

Tokom ovog perioda u okviru slobodu pokreta je postizan Sporazum o međusobnoj priznavanju osiguranicima vozila između Kosova i Srbije, i da će ovaj proces dodatno olakšati kretanje ljudi i robe između dve zemlje. Ovaj sporazum, postizan nakon tri godina pregovora, je počeo da se primenjuje od 12. avgusta 2015., pošto srpska strana nije bila spremna da počne sprovođenje u skladu sa sporazumom.

Što se tiče sprovednja Sporazuma o telekomunikaciju/telefonskom kodu i energije, u principu je postignut dogovor o planu za sprovođenje prvog sporazuma na sastanku održan 25. avgusta 2015., u Briselu. Sporazum o telekomu precizira da će Kosovo dobiti svoj Državni Telefonski Kod 383 od strane ITU-a, i aplikacija na ime Kosova će podneti Austrija. U zamenu za uklanjanje prepreka od strane Srbije ponuđeno je naknada mobilnih usluga od strane jedne nove kompanije, sa ograničenom obimom, koja je registrovana na Kosovu. Proces registracije ove kompanije na Kosovu je zakašnjen jer je dokumentacija podenta od druge strane nije bio u skladu sa Briselskom Sporazumu i zakonima Kosova, i nakon dva meseca kompanija je dobila sertifikat biznisa od strane Kosovske agencije za registraciju Poslovnih Organizacija u okviru MTI-a, naime 13. oktobra 2015. U okviru razmene podataka, 2. Decembra je kosovska strana dostavio ih EU, i čekamo podataka iz srpske strane kako bi saradnja između dva regulatora telekoma krenuo, posredovanjem EU-a. Ovaj Sporazum takođe predviđa uklanjanje paralelnih struktura u ovoj oblasti.

Što se tiče Sporazuma o energetici i to što je dogovoreno 25. avgusta 2015., Srbija do sada nije uspela da registrira dva nova preduzeća (jedna za komercijalne usluge, a druga za usluge snabdevanje i održavanje distribucije) na Kosovu. Razlozi za kašnjenje u registraciji novih preduzeća su politički: (1) izbegavanje poštovanje kosovskih zakona u procesu registracije preduzeća i (2) stavljanje prepreka Kosovskog Operatora Prenosnog Sistema (KOSTT) do počne sa radom kao nezavisan sistem u okviru Evropskog prenosnog sistema, na osnovu Sporazuma između KOSTT-a i ENTSO-E-a, 1. oktobra 2015. Sprovođenje ovog sporazuma je predviđen datum 30. novembar 2015., gde je uslov za Kosovo je izdavanje dozvole za snabdevanje za jednu novu kompaniju; međutim, Kosovo nije u stanju da izda takvu dozvolu, jer je nova kompanija nije još uvek registrovana.

Srbija i dalje odbija pristup na severu energetske operaterima Kosovu (KOSTT-u i KEDS-u), tako kršeći dogovor o energetici. Pristup severnom delu zemlje treba da počne odmah nakon što KOSTT počne funkcinisati kao nezavisan sistem u evropskom sistemu (ENTSO-E). Što se tiče ilegalnih operatera, potpisivanjem Sporazuma Srbija je potvrdila svoju posvećenost da uklanja njihovi operateri koje posluju nezakonito na severu, a ova ispunjenje ove obaveze je zakašnjeno od septembra 2014., odnosno nakon potpisivanja akcionog plana za sprovođenje Sporazuma o energetiku.

Na sastanku 25. avgusta 2015. u Briselu strane su se složile da počnu revitalizaciju mosta preko reke Ibar u Mitrovici i uklanjanje barijera takozvane „Park mira“. Proces revitalizaciji je počeo 17. oktobra 2015. Revitalizacija mosta biće završena do proleća 2016. godine, kad će most biti otvoren za saobraćaj za sve građane i vozila. U skladu sa Sporazumom, takođe je rad u toku za definisanje katastarskih zona u Suvi Do i Kroi i Vitakut, u skladu sa administrativnom linijom između Opštine Severna Mitrovica i Mitrovica, u skladu sa zakonima Kosova i Ahtisarijevom planu.

U Briselu se takođe razgovarao o opštim principima za Udruženje Srpskih opština, prvo na tehničkom nivou, u junu i julu 2015. godine, a zatim na nivou Premijera i VP Mogherini, a 25. avgusta 2015. Je

postignut sporazum. Udruženje opština sa srpskom većinom će biti osnovan i funkcioniše u skladu sa Ustavom i zakonima Republike Kosova i neće imati izvršna ovlašćenja, a glavni uslov za njenog osnivanja je povezan sa ukidanjem svih ilegalnih struktura Srbije koje i dalje ostaju na Kosovu. Početak izrade njenog Statuta se čeka odluka Ustavnog suda o ustavnosti Briselskog Sporazum o ovom pitanju (postignut 25. avgusta 2015.), u skladu sa zahtjevom upućen od strane Predsednice Republike Kosovo.

Što se tiče Fonda za razvoj za severni deo, proces se nastavlja pod rukovodstvom i koordinaciju Kancelarije EU-a na Kosovu, a prvi projekti Opštine Severna Mitrovica su dostavljeni i odobreni od strane Upravnog odbora. Sredstva izdvojena za prva četiri projekta su u iznosu od 2,515 evra ukupno. Do sada su se okupili oko 7,8 miliona, u skladu sa Sporazumu o naplati carina na severu.

Kratkoročne mere

Zakonske mere

(Nije primenljivo)

Sa ciljem **unapređenja politika** u cilju ispunjenja obaveza za pristupanje EU, preduzeće se sledeće kratkoročne mere:

- Vlada Kosova će intenzivirati diplomatske aktivnosti za povećanje broja priznavanja kao i članstvo u svim relevantnim međunarodnim mehanizmima. Naime, Vlada će usvojiti Strategiju za spoljnu politiku kroz koje se cilja povećanja novih priznanja kao i članstvo u međunarodnim mehanizmima;
- Što se tiče pitanja nestalih lica, Vlada će povećati svoju posvećenost za dopunu pravnog okvira sa ciljem boljeg primene Zakona o nestalim licima i da će povećati kapacitete za proces identifikacije posmrtnih ostataka;
- Vlada će se angažovati u stvaranju mogućnosti za bolju koordinaciju između institucija i domaćih i međunarodnih organizacija, uključenim u proces rešavanja sudbine nestalih lica, kroz izradu "Strategije za zajednički pristup";
- Vladina komisija za nestala lica, i dalje će nastaviti sa intenziviranjem regionalne saradnje;
- Sa ciljem postizanja punog kapaciteta Odeljenja za sudsku medicinu (OSM) u okviru ispunjavanja standarda potrebnih za održivu zakonsku praksu, Vlada će u početku izraditi koncept dokument o Uredbi o oblasti sudske medicine i da usvoji izvršne propise za stvaranje centralnog registra i za zatvaranje predmeta.
- Takođe, OSM će regrutovati i profesionalno razviti potrebnu stručnost u oblasti antropologije i sudske medicine u celini, imajući u vidu integraciju osoblja iz manjinskih zajednica;
- Kao i, u cilju promovisanja pomirenja i trajnog mira, tokom 2016. godine, Vlada će izraditi nacionalnu strategiju za tranzicionu pravdu.

Što se tiče **primene u praksi**, Kosovo će se fokusirati na rešavanju sudbine nestalih lica. Intenziviraće napore za razmenu informacija o mogućim masovnim grobnicama. U 2016. godini, Međuministarska radna grupa za suočavanje sa prošlošću i pomirenje kroz tematske podgrupe će organizovati javne konsultacije sa zainteresovanim stranama, uključujući žrtve rata i zajednice, u cilju prikupljanja informacija neophodnih za izradu strategije.

Takođe, Kosovo će nastaviti sa sprovođenjem svih postignutih sporazuma između Kosova i Srbije.

Srednjoročni prioriteti

MIP je u procesu konsolidacije svoje institucionalne infrastrukture obezbeđujući diplomatsku/konzularnu pokrivenost sa proširenjem u svim kontinentima za jačanje državnosti Kosova u međunarodnoj areni. U srednjoročnom periodu će se i dalje vršiti proširenje diplomatske mreže u zemljama sa regionalnom i globalnom snagom u cilju konsolidacije međunarodnog subjektiviteta

Republike Kosovo i članstvo Republike Kosovo u međunarodnim organizacijama. U tom pravcu, Kosovo će otvoriti nove diplomatske-konzularne misije/kancelarije za vezu za jačanje ambasadi i da će povećati broj diplomata u Briselu, Njujorku, Vašingtonu, Ženevi i unutar Diplomatske akademije i Ministarstva inostranih poslova (kako u političkim tako i u administrativnim odeljenjima).

Kosovo će se fokusirati na rešavanje sudbine nestalih lica. To će intenzivirati napore za razmenu informacija o mogućim masovnim grobnicama. Sa ciljem postizanja punog kapaciteta Odeljenja za sudsku medicinu u okviru ispunjavanja standarda potrebnih za održive zakonske prakse, Vlada će u početku razviti koncept dokument za uređivanje oblasti sudske medicine i da usvoji izvršne propise za stvaranje jednog centralnog registra i za zaključavanje predmeta. Takođe će zaposliti i profesionalno razvijati potrebnu stručnost u oblasti antropologije i sudske medicine u celini, imajući u vidu integraciju osoblja iz ne-većinske zajednice.

Srpske paralelne strukture na Kosovu su glavne prepreke za normalizaciju stanja na severu Kosova, njihovo raspadanje je zato veoma važno za efikasno sprovođenje sporazuma. Srbija nastavlja da interveniše na Kosovu kroz održavanje jednog dela svojih paralelnih struktura, što je u suprotnosti sa sporazumom o Briselu za normalizaciji susednih odnosa između dve zemlje.

Sporazum o normalizaciji odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije tačno predviđa gašenje paralelnih struktura koje se podržavaju od strane Srbije u oblasti policije, pravosuđa, civilne zaštite i administracije (nakon lokalnih izbora i funkcionisanja opština na severu), ranije tokom tehničkog dijaloga planirano je gašenje paralelnih struktura u oblasti energetike, telekomunikacija, matične službe, katastra i carine.

Što se tiče *primenu*, u srednjoročnom periodu će se ukloniti paralelne strukture Srbije koje nastavljaju da rastu i koji krše Sporazum u Briselu o normalizaciji odnosa između dve zemlje.

2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI

Ispunjavanje ekonomskih kriterijuma za pristupanje se zasniva na zahtevima koji proističu iz Evropskog saveta u Kopenhagenu, koji se nazivaju i kriterijumima iz Kopenhagena. Funkcionalnost tržišne ekonomije predstavlja prvi kriterijum iz Kopenhagena, koji obuhvata:

- Postojeći širok konsenzus o bitnim ekonomskim politikama;
- Postizanje makroekonomske stabilnosti, uključujući i adekvatnu stabilnost cena, kao i održivost u pogledu javnih finansija i spoljnog platnog bilansa;
- Slobodna interakcija tržišnih snaga na osnovu mehanizama ponude i potražnje, uključujući i postavljanje cena i liberalizaciju trgovine;
- Uklanjanje bitnih barijera za ulaz i izlaz na tržištu (sa obzirom na osnivanje novih preduzeća ili kroz njihov stečaj);
- Postojanje pravnog sistema, uključujući i regulisanje imovinskih prava kao i izvršavanje zakona i ugovora;
- Širok konsenzus o ključnim pitanjima u vezi sa ekonomskom politikom, i
- Finansijski sektor koji je razvijen u dovoljnoj meri da bi se kanalisale uštede ka produktivnim investicijama.

Maastricht kriterijumi, poznati i kao konvergencija ekonomskih kriterijuma koji se bave monetarnom integracijom u evro zonu. Naime, te zemlje koje su usmerene na usvajanje evra treba da ispune niz ekonomskih pokazatelja, merenjem:

- Stabilnost cena kroz CPI
- Održivost i adekvatnost javnih finansija, kroz ograničavanje budžetskog deficita na 3 % BDP-a i državnog duga u odnosu na BDP.
- Stabilnost u dugoročnim kamatnim stopama, i
- Stabilnost deviznog kursa.

Na osnovu zaključaka Saveta iz 2008⁷, i Savet za opšte poslove, Evropska komisija je pokrenula novi pristup u promociji ekonomskog i političkog razvoja na Kosovu, slično instrumentima i mehanizama koji se koriste u državama članicama. U takvom kontekstu, strategija proširenja je zasnovana na tri sektora, od kojih je jedna ekonomsko upravljanje. Jedan od glavnih instrumenata za jačanje ekonomskog upravljanja je dijalog sa EU, uključujući i pripremu Programa ekonomske reforme. Sa tim u vidu, procena napretka u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma je usko povezana sa poboljšanjem ekonomskog upravljanja i sprovođenja programa ekonomskih reformi.

Kao rezultat toga, glavni ciljevi i mere u okviru ekonomskih kriterijuma imaju za cilj da odražavaju suštinu strukturnih reformi koje su sadržane u Programu ekonomske reforme.⁸ Naravno, sve mere su direktno povezane sa strateškim dokumentima institucijama Republike Kosovo, kao što su: Program Vlade 2015-2018, sektorske strategije, Nacrt nacionalne strategije razvoja. Dokument takođe sadrži mere koje proizilaze iz Izveštaja zemlje, kao i godišnji DSPP za ekonomiju, finansijsku kontrolu i statistiku.

Što se tiče napretka u vezi sa ispunjavanjem ekonomskih kriterijuma za pristupanje⁹, Kosovo treba da nastavi sa naporima u stvaranju funkcionalne tržišne ekonomije, sposobne da se nosi sa takmičenjem i konkurentima, usmeravanjem budžeta prema stvaranju rasta investicija, kao i jačanje konkurentnosti, što bi pozitivno uticalo na smanjenje spoljnog disbalansa. Kosovo treba da nastavi sa privatizacijom, kao i rad u pravcu povećanja stope unutrašnjeg oporezivanja. Jasno definisanje stečajnog postupkabi pozitivno uticalo na ekonomiju i privredu. Slično tome, Kosovo treba da razvija ljudski kapital kako bi se smanjila visoka stopa nezaposlenosti, kao i da mora da se bori protiv neformalne ekonomije i jačanja vladavine

⁷ Savet Evropske unije;

⁸ Pošto je ER 2016-2018 trenutno u pripremi, mere uključene u program će biti završene kada bude završena izrada istih.

⁹ Izveštaj o zemlji 2015.

zakona kako bi se poboljšalo poslovno okruženje za privatni sektor i konkurentnost na tržištu. Stabilnost i održiva fiskalna politika, kao i dalji razvoj finansijskog tržišta poboljšava pristup finansijskim sredstvima, što će stvoriti dobru osnovu za ekonomski razvoj. U cilju povećanja sposobnosti konkurentnosti, još uvek postoji potreba za značajnim reformama, uključujući sektor energetike kao i dalji razvoj obrazovnog sistema.

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije¹⁰

Osnova ekonomskih politika

Postoji široki konsenzus o ekonomskoj politici i reformi usmerenih ka tržištu. To se ogleda u programu Vlade, gde je naglašeno da su osnovni principi vlade da promoviše ekonomski razvoj i blagostanje kroz socijalnu tržišnu privredu. Proces ekonomskih reformi je nastavljen na osnovu realizacije osnovnih reformi u poslednjih nekoliko godina. Transformacija društvenih preduzeća u kompanije uprivatnom vlasništvu je nastavljeno kroz veliki broj privatizovanih preduzeća. Nove strukture zasnovane na korporativnom upravljanju su uspostavljene u javnim preduzećima, iako mnogo toga treba da se uradi kako bi se poboljšalo njihovo upravljanje i performanse. Strukturne reforme su takođe uključene u restrukturiranje i privatizaciju javnih preduzeća kako bi se povećala ekonomska efikasnost u pružanju usluga. Mi smo liberalizovali sektor telekomunikacija. Mreža za distribuciju energije je takođe privatizovana. Nacionalni aerodrom civilnog vazduhoplovstva dat je pod koncesiju od 20 godina, kroz javno-privatno partnerstvo. Studija izvodljivosti 2012¹¹ zaključuje da su mehanizmi za određivanje cena uglavnom jesu slobodni i regulisani preko nezavisnih regulatora. Ipak, uprkos reformama, zemlja se suočava sa visokom stopom nezaposlenosti, ekonomska struktura je sa niskom osnovom proizvodnje, neefikasna javna preduzeća i visok trgovinski deficit.

Takođe smo nastavili dijalog i partnerstvo sa poslovnim predstavnicima, socijalnim partnerima i drugim zainteresovanim stranama u vezi sa ekonomskim razvojem i socijalnim politikama. U tom kontekstu, privredne komore daju doprinos u okviru Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj, u odnosu na politiku i inicijative o razvoju sektora i privatnog poslovnog okruženja. Na osnovu Zakona o socijalno ekonomskom savetu, socijalni dijalog kao i interesi poslodavaca i zaposlenih se raspravljaju u okviru navedenog saveta, kao nezavisan tročlani mehanizam, koji se sastoji od predstavnika iz Vlade, organizacije poslodavaca (privrednih komora) i organizacija zaposlenih (trgovinski sindikati).

Što se tiče političkog okvira, program Vlade predstavlja osnovu za srednjoročno planiranje. Finansiranje takvih aktivnosti se zatim odvija kroz indikativnu preraspodelu odgovarajućeg sektora u okviru Srednjoročnog okvira troškova. Program se fokusira na pet glavnih sektora: i) održivi ekonomski razvoj i zaštita ii) vladavina prava, III) evropska agenda i spoljna politika, iv) obrazovanje, nauka, kultura, sport i omladina, i v) moderna zdravstvena zaštita. Što se tiče ključnih ekonomskih politika, program predviđa povoljne fiskalne politike i poboljšanje poslovnog ambijenta, kroz konkurentnu tržišnu politiku, borba protiv sive ekonomije i otklanjanje prepreka za poslovanje. Razvoj ekonomski važnih sektora, kao što su energija, infrastruktura, poljoprivreda, telekomunikacija i informaciono društvo i turizam su prioritetni ciljevi. Ostale mere u okviru prvog sektora uključuju promociju investicija (uključujući investicioni fond), podršku malim preduzećima, privatizacija i poboljšanje performansi javnih preduzeća i socijalne politike u cilju poboljšanja socijalnog blagostanja. Trenutno vlada razvija Nacionalnu strategiju razvoja, kao sveobuhvatni razvojni dokument. Strategija je srednjoročna i odražavaće u velikoj meri prioritete iz vladinog programa.

Sastavni deo ojačane institucionalne saradnje između Kosova i EU jeste učešće Kosova, po prvi put u strukturiranom dijalogu o ekonomskom upravljanju, razvijenog između zemalja kandidata i EU. Kao deo

¹⁰ Ovo poglavlje ne sadrži matricu kratkoročnih mera.

¹¹ Studija izvodljivosti Evropske komisije o SSP između EU i Kosova.

tog dijaloga, Kosovo je po prvi put pripremio Program ekonomskih reformi (PER) za 2015 godinu. PER je instrument koji bi trebalo da poboljša ekonomsko upravljanje, pružajući jasan okvir u sprovođenju reformi. Dokument obuhvata makro-ekonomsku i fiskalnu analizu, kao opšti okvir prioriternih strukturnih reformi ovomu sektoru. Ovaj dokument će biti usko povezan sa predstojećim NDS, kao i druga planska dokumenta upravljanja javnim finansijama u srednjoročnom periodu. U toku su pripreme za izradu PER-a za 2016. godinu, koji bi trebalo da bude završen krajem januara 2015. godine. Strukturalno, dokument sadrži glavne strukturne reforme, uspostavljene u osam prioriternih oblasti, što utiče na ekonomski rast, konkurentnost i otvaranje radnih mesta (i) upravljanje javnim finansijama, (ii) infrastrukturu, (iii) sektorski razvoj (poljoprivreda, industrija, usluge), (iv) poslovno okruženje, korporativno upravljanje i smanjenje sive ekonomije, (V) inovacije i sposobnost za tehnološke apsorpcije, (VI) trgovinska integracija, (VII) tržište rada i zapošljavanje, i (viii) socijalna inkluzija, promocija jednakih prava i smanjenje siromaštva.

Kosovo je tokom ove godine napravilo dogovor o standardizovanju aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom, čiji je cilj da podrži očuvanje fiskalne stabilnosti, niskog nivoa javnog duga, kao i poboljšanje kvaliteta javne potrošnje.

Makroekonomska stabilnost

Nominalni BDP za 2014. se procenjuje na 5,567.5 miliona € (po tekućim cenama). Dok je BDP po glavi stanovnika €3,084 za 2014 godinu. Očekuje se da će nominalni BDP za 2015. godinu biti na €5,849 miliona.

U 2014 godini rast BDP-a je bio na 1,2%, dok se za 2015 godinu očekuje da bude 3,8%. 2015 će biti godina stabilnosti, koja će u srednjoročnom periodu dovesti do stabilne makroekonomske klime, i poboljšanog okruženja za poslovanje. Poreski amandmani će pozitivno uticati na takvu klimu. Program Vlade je zasnovan na izazovima iz prošlosti i tekućeg perioda, i stavlja svoj fokus na ekonomski razvoj, stimulacijom lokalne proizvodnje. Takvi fiskalni amandmani će posebno podržati proizvodnu liniju u različitim sektorima, uključujući poljoprivredu, koja je već neko vreme podržana kroz državnu pomoć.

Uprkos činjenici da se očekuje da se potrošnja smanji u odnosu na BDP, srednjoročni rast potrošnje će biti glavni doprinos rastu BDP-a, uz podršku i od doznaka. Pored toga, ovaj period će biti zastupljen sa znatnim povećanjem investicija. Iako se Evropska ekonomija polako rehabilituje, generalna perspektiva je pozitivna, pa ne očekujemo drastično smanjenje transfera od emigranata iz evrozone, bilo kroz smanjenje doznaka ili kroz direktne investicije.

Iako smo primetili poboljšanje u izvozu, njihov nivo je i dalje na niskom nivou. Imajući ovo u vidu, vlada vidi izvoz kao potencijalnu kategoriju za rast BDP-a. Stoga, imajući u vidu izazove sa kojima se susreću proizvođači Kosova, Vlada Kosova je uvela promene u poreskoj politici, kako bi se olakšao teret za poslovanje. Dakle, proizvodi Kosova će postepeno zameniti one koji se uvoze uz osiguranje boljeg pristupa međunarodnim tržištima. Efekti takvih promena koje su već na snazi, se očekuje u nekom srednjem roku. Pored toga, program Vlade ima za cilj da podrži diversifikaciju izvoza Kosova, što će zauzvrat ojačati stabilnost doprinosa takve kategorije u BDP-u.

Nominalni BDP i realni rast

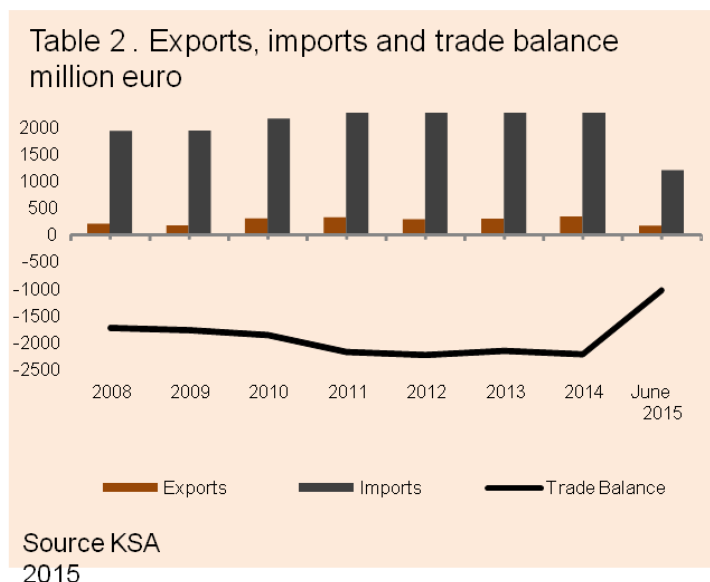
Opis	2011	2012	2013	2014*	2015
u milion evro					
Potrošnja	5,020	5,256	5,539	5,809	6,002
Investicije	1,531	1,387	1,471	1,486	1,587
Izvoz roba i usluga	959	922	927	1,091	1,176
Uvoz roba i usluga	2,737	2,649	2,611	2,807	2,917
Nominalni BDP	4,772.9	4,916.4	5,327	5,579	5,849
Realni BDP rast	4.8%	2.5%	3.4%	3.3%	3.8%
KPI	7.4%	2.4%	1.8%	0.4%	0.2%

Izvor: ASK i MF

Što se tiče uticaja ekonomske krize, Kosovo ne uživa jake veze sa pogođenim zemljama. Vidljiv uticaj nije bio prisutan ni u smislu doznaka, kao rezultat manjeg uticaja u Nemačkoj i Švajcarskoj, gde živi većina emigranata. Spoljni ekonomski položaj određuje zbivanja u međunarodnoj ekonomiji, naročito u EU. Očekivanja za snižavanje cena će smanjiti uvoz, a očekuje se porast međunarodnih cena metala pa će vladini naponi najverovatnije dovesti do povećanja izvoza.

Platni bilans

Položaj PB-a na Kosovu se karakteriše sa povećanjem deficita tekucih i kapitalnih računa u 2014 godini (tabela 1). Deficit od 415.8 miliona evra u tekucim i kapitalnim računima dostigao je 7,6% PBP u 2014. godini, sa 5,7 % u 2013. U prethodne dve godine deficit u tekucim i kapitalnim računima je smanjen, dostiže najniži nivo od 2007. godine, uglavnom kao rezultat smanjenja trgovinskog deficita, dok su sve ostale kategorije u okviru bilansa tekucih računa imale pozitivan bilans. U 2014. godini rast deficita je rezultat povećanja trgovinskog deficita, kao i smanjenje pozitivnog bilansa u osnovnim i srednjim računima.¹²

Obim razmene roba i usluga između

Kosova i spoljnog sektora je povećan za 10,6%. Stopa otvaranja tržišta dostigla je 71 odsto u 2014. (66 u 2013. Godini). Vrednost izvezene robe i usluga dostigao je 18 odsto, dok je rast uvoza bio na 8 odsto.

U odnosu na PBP, izvoz Kosova je i dalje nizak, na 20 odsto u 2014. godini, dok je odnos između uvoza i izvoza na 51 odsto. U 2014. trgovinski deficit je dosegao 1,7 milijardi evra, što ukazuje na godišnji rast od 2,3 odsto godišnje (pad od 2,5 odsto u odnosu na 2013.)

¹² U okviru platnog bilansa na Kosovu, primarni prihod račun obuhvata kategorije "Kompenzacija zaposlenih" i "Investicije prihoda". Prihod račun srednje sastoji od "državnih transfera" i "privatni transferi koji dominiraju doznake.

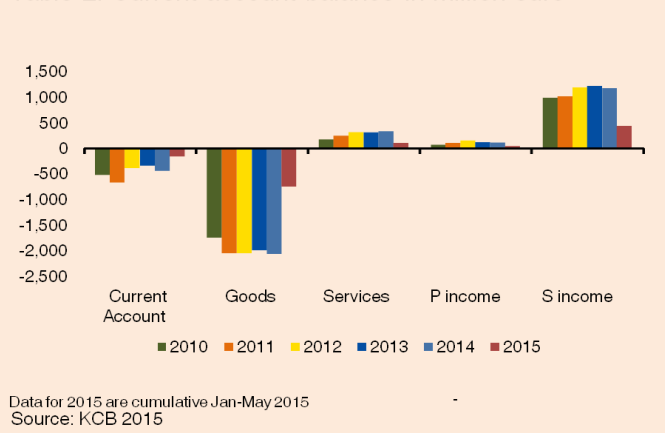
U prvih pet meseci 2015. godine, deficit tekućeg računa je dostigao iznos od 158,5 miliona evra, u poređenju sa 136,3 miliona u istom periodu 2013. Ovakvo pogoršanje deficita je povezano sa padom pozitivnog salda na računu usluga i izvornih prihoda. U prvih pet meseci 2015. godine, trgovinski deficit ostao je skoro nepromenjen, dok je račun usluga i primarnih prihoda smanjen sa pozitivnim bilansom na 11,2, odnosno 15,3 odsto. S druge strane, do maja 2015. godine, pozitivan saldo sekundarnih prihoda, koji se uglavnom sastoji od doznaka je bio veći za 0,3 odsto.

Deficit robnog računa je dostigao vrednost od 1,0 milijardi evra u junu 2015, što predstavlja povećanje od 3,7 odsto u odnosu na prethodnu godinu u istom periodu (tabela 2). Ukupno gledano, izvoz u junu 2015. godine je dostigao iznos od 161,5 miliona, što je porast od 14,5 odsto. Povećanje izvoza u ovom periodu se pripisuje povećanju plastičnih materijala, hrani, kao i mašinama i električnim aparatima. Ukupan iznos uvoza do juna 2015. godine dostigao je 1,2 milijardi evra, što predstavlja godišnji porast od 5,1 odsto. Ukupni porast uvoza je karakterisan uvozom prehrambenih proizvoda, proizvodnjom osnovnih metala, plastičnih materijala i ostalih saobraćajnih sredstava. Kao rezultat bržeg rasta u vrednosti izvoza u prvom polugodištu 2015. godine, stopa pokrivanja uvoza izvozom je povećana na 13,5 odsto, sa 12,4 odsto u odnosu na prvi semestar prethodne godine.

Trgovina uslugama je videla umanjenu pozitivan saldo do maja 2015. godine koji je dostigao 108,1 miliona evra na usluge u prvih pet meseci 2015. godine (122 miliona), dok je najveći pad zabeležen kod računara, informacionih i telekomunikacionih usluga. Najveća kategorija u okviru prihoda na primarnom računu prihoda, obuhvata naknade i plate zaposlenih, odnosno prihode od zaposlenih kosovskih građana iz inostranstva. Prihodi od naknada zaposlenih je dostigao godišnji iznos od 8,7 odsto, a u prvih pet meseci 2015. godine dostigao je iznos od 88 miliona evra.

Doznake, koje predstavljaju najveću kategoriju sekundarnog računa prihoda, nastavlja da doprinosi sužavanju deficita tekućeg računa. Ukupan iznos doznaka primljenih u zemlji do maja 2015. godine, dostigao je iznos od 279,2 miliona evra, uz godišnji porast od 18,7 odsto (Tabela 3).

Table 2: Current account balance in million euro

Ukupno gledano, izvoz u junu 2015. godine je dostigao iznos od 161,5 miliona, što je porast od 14,5 odsto. Povećanje izvoza u ovom periodu se pripisuje povećanju plastičnih materijala, hrani, kao i

Table 3. Remittances in million euro

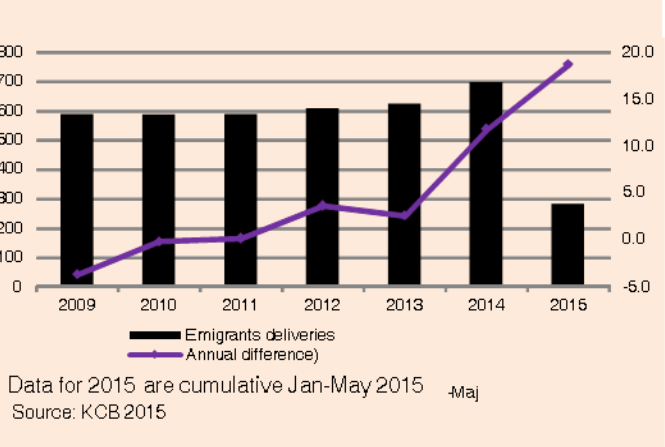
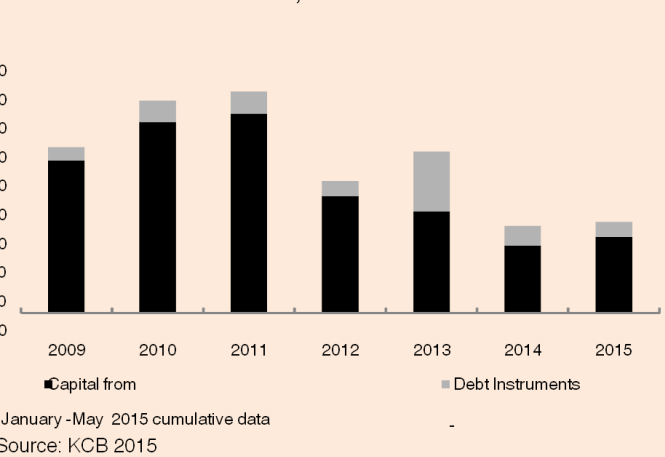

Table 4. Structure of FDI, in million euro

Druga važna komponenta platnog bilansa je SDI. Stanje direktnih stranih investicija do maja 2015. godine bilo na 157,7 miliona, uz znatan porast u odnosu na 29,1 miliona u istom periodu u 2014. Godini. Kao deo strukture SDI, došlo je do porasta u oba svoja oblika, uključujući i kapitalne investicione fondove u akcije i ulaganja u dužničke instrumente (Tabela 4). Sektori koji su imali koristi najviše od povećanja SDI su oni kao sektor nekretnina kao i sektor finansijskih usluga.

Ukupan iznos spoljnog duga u prvom kvartalu 2015. godine dostigao je 1,7 milijardi evra, što je godišnji rast od 8,8 odsto. Većina spoljnog duga je pokrivena od strane privatnog sektora, koji je dostigao iznos od 1,3 milijarde dolara, uz godišnji rast od 9,8 odsto. Iznos spoljnog duga od strane cele vlade je dostigao 329,2 miliona evra, što predstavlja povećanje od 3.7 u odnosu na prvi kvartal 2014. godine.

Nezaposlenost i trendovi zapošljavanja

U 2014. godini, od ukupnog broja stanovnika 1,811,521, u radnom uzrastu (15-64 godina) je 1,202,489 osoba. Od istih je 41,6 odsto učestvovalo kao aktivna radna snaga (ekonomski aktivna). To znači da su ili zaposleni ili nezaposleni (aktivni u traženju posla ili spremni za zapošljavanje). Ostatak od 58,4 odsto su ekonomski neaktivni, uključujući studente, domaćice, obeshrabrene radnike i druga lica koja nisu aktivno tražila posao to jest zaposlenje. Sledeća tabela daje glavne pokazatelje u smislu tržišta rada za 2012-2014.

Lokalni indikatori tržišta 2012-2014

Pokazatelji	2012	2013	2014
Stopa neaktivnosti (%)	63.1	59.5	58.4
Stopa učešća radne snage (%)	36.9	40.5	41.6
Muški rod	55.4	60.2	61.8
Ženski rod	17.8	21.1	21.4
Stopa zapošljavanja	25.6	28.4	26.9
Muški rod	39.9	44.0	41.3
Ženski rod	10.7	12.9	12.5
Privremeno zaposleni (kao % zaposlenih)	73.0	68.8	71.6
Muški rod	73.2	68.9	71.6
Ženski rod	72.5	68.7	71.3
Samozaposleni (kao % zaposlenih)	19.8	22.9	23.2
Muški rod	22.7	26.0	26.1
Ženski rod	8.3	12.8	13.6
Stopa nezaposlenih (%)	30.9	30.0	35.3
Muški rod	28.1	26.9	33.1
Ženski rod	40.0	38.8	41.6
Stopa nezaposlenosti kod mladih (% of 15-24)	55.3	55.9	61.0
Muški rod	52.0	50.4	56.2
Ženski rod	63.8	68.4	71.7
Dugoročno nezaposleni	59.8	68.9	73.8
Muški rod	59.1	71.0	73.0
Ženski rod	61.3	68.9	75.6

Stopa zaposlenosti je porasla u 2013. godini dok se u 2014. vratila na stopu od 2012 (intervali poverenja za 2012. i 2014. Se preklapaju, kao u gornjoj tabeli). To znači da zaposlenost raste po istoj stopi u odnosu na stanovništvo radnog uzrasta. Ipak, procenat stanovništva radnog uzrasta je porastao u 2013. i 2014. godini, iako ne značajno u statističkom smislu u 2014. godini.

Stopa nezaposlenosti bila je ista u 2013. godini, a zatim je povećana u 2014. godini, kao i broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo, ali nije pratilo brzo povećanje ekonomski aktivnog stanovništva.

Inflacija

Polako povećani trend nivoa cena, merenih na osnovu godišnjeg indeksa cena potrošnja (ICP) je takođe nastavljen u 2014. Isto kao i prošle godine, cene hrane i transporta su malo opale, što je odraz globalnog pada cena hrane i nafte, dok su ostale komponente, kao što su duvan i alkohol, kao i usluge porasle. Kao što je projektovano, čini se da povećanje plata u javnom sektoru nije uticalo na povećanje cena ili je možda takav efekat izbegnut zbog globalnog pada cena, što je dovelo do nepromenjenog nivoa cena. Očekuje se da će cene potrošnje ostati niske u srednjoročnom periodu, sa 0,2 odsto u 2015. i 0,5 odsto za 2016-17. Niska stopa inflacije je projektovana kao rezultat stabilizacije dva glavna proizvoda: hrana i transport, kao rezultat nastavka pada na globalnim tržištima, dok je za ostatak proizvoda i usluga predviđeno da nastave nadoknadu za deo ovog smanjenja.

Monetarne i fiskalne politike

Monetarna politika

U 2002. godini Kosovo je jednostrano usvojilo Evro kao svoju zakonsku valutu, i od tada je Evro de facto valuta na Kosovu, pa je stoga monetarna politika na Kosovu prilično ograničena. Jedini tradicionalni instrument monetarne politike koji je na raspolaganju Centralnoj banci su obavezne rezerve banaka. Od početka funkcionisanja bankarskog sektora na Kosovu, banke su uvek zadržavale obilne rezerve, dakle, u ovom trenutku ne smatra se neophodnim bilo kakva promena norme obaveznih rezerva.

Upotreba evra ograničava ulogu Centralne banke u njegovoj funkciji kao zajmodavca u krajnjoj instanci, u pružanju kratkoročnih kredita bankama koje bi se mogle suočiti sa nedostatkom likvidnosti. Imajući ovo u vidu, Vlada Kosova i CBK su uspostavile Hitnu podršku likvidnosti, koja predstavlja hitni fond koji se aktivira u slučaju nedostatka likvidnosti u bankarskom sektoru. Pored toga, Vlada Kosova takođe zadržava adekvatan nivo bankarskih bilansa, koji bi trebalo da posluže kao mehanizam koji apsorbuje u slučaju rizika po privredu i ekonomiju. Ispod u tabeli se vide efektivni devizni kursevi, nominalni i realni, na godišnjem nivou:

Efektivne stope razmene

Opis		2010	2011	2012	2013	2014	2015/ maj*
Indeks	NESR	100.8	101.1	101.2	102.1	101.9	101.1
	RESR (ukupno)	104.8	105.8	106.6	107.2	106.0	103.9
	RESR (CEFTA)	105.8	106.6	106.9	107.7	107.4	106.2
	RESR (EU)	106.4	106.9	108.6	107.8	107.3	106.3
Izvor: CBK							
*poslednji dostupan mesec iz CBK							

Fiskalne politike

Ukratko gledano, nacionalni prihod je zabeležio porast od 9,2 odsto u odnosu na period januar-jul 2014. godine, dok za dve tačke nije ispunjena prognoza na osnovu izmenjenog zakona.¹³ Carinski prihodi su povećani za 7,4 odsto u odnosu na 2014 godinu, kroz ispunjenje planiranja za 0,5 poena iz revidiranog plana za ovaj period. U periodu od januara do jula, prihodi od carina su planirano da iznose 495.9 miliona (kumulativno), što je stopa od 52,4 odsto realizacije po tom planiranju u rebalansu budžeta za 2015. Prihodi za navedeni period su postigli rast od 9,2 odsto, u odnosu na 2014, uz dostignuti iznos od

¹³ Mesečna prognoza je razmotrena u skladu sa usvojenim budžetom Molimo vas da za više detalja pogledajte sledeće: <http://mf.rks-gov.net/hr-hr/Budzet/Bud%C5%BEet-Republike-Kosova/Centralni-bud%C5%BEet>.

198,4 miliona evra. U odnosu na mesečne prognoze u skladu sa izmenjenim zakonom o budžetu, realizacija stopa je na 98%, dok je 58,3 odsto od predviđenog godišnjeg iznosa od 340 miliona, već prikupljeno. Tako su Opštinski sopstveni prihodi smanjeni za 14,3 odsto, u odnosu na 2014, dok je samo 67 odsto od projektovanog iznosa trenutno prikupljeno.

Ukupni rashodi su povećani za 3,7 odsto u odnosu na 2014. U odnosu na godišnji budžet, ukupna potrošnja je realizovana po stopi od 48,1 odsto. Opšti troškovi su dostigli iznos od 793.8 miliona evra u periodu januar-jul. U troškovima nastavljaju da dominiraju zarade i naknade za plate, kao i subvencije i transferi. Tako je potrošnja u platama i dnevnicama dostigla 38,5 odsto ukupnih izdataka, dok su subvencije i transferi dostigli 29,2 odsto. Troškovi robe i usluga bili su na 12,9 odsto, dok je potrošnja dostigla 19,3 odsto u kapitalnim investicijama. Molimo pogledajte tabelu 1, u prilogu za detaljan proračun budžetske potrošnje u 2015. godini.

Što se tiče dešavanja u fiskalnom sektoru, tokom prvih meseci ove godine imali smo izmene i dopune poreskog zakonodavstva kako bi se to odražavalo na fiskalnu reformu kojeje sadržana u vladinom programu. Glavne uvedene promene mogu se videti u nastavku:

Tokom prvih meseci 2015. godine, obezbedili smo izmenu poreskih zakona, tako da odražavaju fiskalnu reformu u vladinom programu. Konkretnije, glavne izmene koje ovde treba pomenuti su kao po onom što sledi:

- Uklanjanje barijera za fiskalizaciju svih preduzeća, kroz promene koje su uvedene u vidu Administrativnog uputstva 15/2010 za fiskalnu opremu, sa ciljem liberalizacije tržišta za navedenu opremu. Ova mera ima za cilj povećanje broja operatora na tržištu, što će sniziti cene za opremu i njihovo održavanje za preduzeća. Kroz ove mere, sam završetak procesa fiskalizacije za sva preduzeća bice omogućeno što će zauzvrat omogućiti stvaranje ambijenta koji je jednakiji za sva preduzeća koja posluju u Republici Kosovo. Istovremeno, Ministarstvo finansija je dizajniralo veliki broj podsticaja za potrošače kako bi prikupljali fiskalne kupone putem posebnog administrativnog uputstva. Takva mera ima za cilj smanjenje utaje poreza i sprečavanje neloyalne konkurencije i istovremeno da zaštiti potrošače.
- Promene u sistemu PDV-a, kroz smanjenje praga za registraciju za PDV od 50.000 evra na 30.000 evra, skaliranje PDV stope na 8% za osnovne proizvode i 18% za ostale proizvode, uklanjanje PDV-a za proizvodne linije i osnovne inpute za domaće proizvođače.
- U cilju smanjenja administrativnih barijera, mi smo skratili administrativne procedure, a ovde možemo pomenuti ukidanje zahteva za sertifikate izvoza i uvoza, kao i to da sada svi biznisi na Kosovu poseduju jedinstveni fiskalni broj.

Vlada se obavezala da očuva makro-fiskalnu stabilnost i istovremeno očuvanju budžeta rashoda za proizvode. U tom kontekstu, vredi pomenuti i činjenicu da je na početku godine Vlada na osnovu dogovora sa MMF-om u trajanju od 22 meseci. Pošto se Kosovo nije suočavalo sa fiskalnim rizicima u platnim bilansima, kao i da nema monetarnu politiku, ovaj program će biti više fokusiran na ekonomski razvoj zemlje. Preciznije, uzimajući u obzir nizak nivo javnog duga u odnosu na BDP, kao i potrebe Kosova za jačanje infrastrukture i ekonomski rast, sporazum je zaključen sa MMF-om kako bi se stvorila osnova za investicije u okviru LPFMR, koji omogućava Vladi finansiranje projekata izvan fiskalnog pravila putem kredita od međunarodnih finansijskih institucija.

Povećanje plata i penzija u javnom sektoru od 50% u 2011. godini, a zatim drugo povećanje od 25% u 2014. godini nije promenilo u znatnoj meri strukturu budžeta u korist tekuće potrošnje. Osim toga, povišice u javnom sektoru su takođe uticale na tržište rada, pri čemu nakon povećanja od 25 odsto u 2014., postoji značajna konvergencija u nivou proseka plata u privatnom sektoru u odnosu na javni. U tom smislu, vlada planira da uspostavi posebno pravilo u Zakonu o javnim finansijama, što će učvrstiti povećanje plata u javnom sektoru sa rastom produktivnosti. U skladu sa takvim ograničenjima u tekućoj potrošnji, Vlada je opredeljena da održi visok nivo kapitalnih izdataka tokom 2016-2018. Izgradnja novih

puteva i dalje unapređenje postojećih puteva, kao i železnička infrastruktura, investicije u energetska efikasnost, proširenje sistema za navodnjavanje, itd, će obuhvatiti najveći deo kapitalnih investicija u narednom periodu.

Što se tiče institucionalnog okvira, mi smo završili PEFA procenu u prvom delu 2015. godine, kroz pomoć EU. Preporuke iz ove procene će predstavljati osnovu za izradu Strategije o upravljanju javnim finansijama, što treba da bude usvojeno u prvoj polovini 2016. godine.

Što se tiče adekvatnosti makroekonomske politike, postojeći model privrednog rasta zasnovan na visokim finansijskim prihodima je povezan sa velikim rizicima. U kratkom roku, glavni rizik se odnosi na moguće smanjenje tih prihoda, izazvanih nepovoljnim ekonomskim kretanjima u zemljama prisustva kosovske dijaspor - kao i negativne posledice u odnosu na rast, javnih finansija i eksterne stabilnosti i finansijskog sektora. Kada je u pitanju srednjoročni ili dugoročni period, glavni izazov ostaje na tome kako da kreirate uslove koji vode ka stimulanju samo održivog rasta zasnovanog na povećanju unutrašnje produktivnosti i konkurentnosti izvoza, što zauzvrat ima za cilj smanjenje nezaposlenosti, poboljšanje ljudskog kapitala i infrastrukture. Takvi ciljevi treba da se postignu u okviru održivih javnih finansija, koji podrazumevaju predvidivi razvoj u vezi plata u javnom sektoru i očuvanje fleksibilnosti na tržištu rada. Oba ova elementa su od presudnog značaja, uzimajući u obzir opcije dostupne u zemlji bez sopstvene monetarne politike.¹⁴

Javni dug

Primarni zakonodavni okvir za upravljanje državnim dugom je Zakon o javnom dugu, broj 03/L-175, usvojen od strane Skupštine 29. decembra 2009. Zakon reguliše kako Republika Kosovo može uzimati kredite, obezbedi garancije za kredite, da plaća troškove vezane za uzeti kredit, kao i da plati stope glavnica i kamata koje se odnose na javni dug. Pored toga, u skladu sa zakonom, iznos duga koji nije plaćen, nikada ne treba da prelazi 40 % BDP-a. Prema zakonu, državne garancije se tretiraju kao državni dug, uz izračunavanje takvog ograničenja. Dok se u pogledu nadležnosti, dug može podeliti na međunarodni i nacionalni to jest unutrašnji - pri čemu je unutrašnji dug predmet nacionalne jurisdikcije. Unutrašnji dug se u potpunosti sastoji od hartija od vrednosti, koje emituje Republika Kosovo, dok se međunarodni dug sastoji od kredita od međunarodnih finansijskih institucija i kroz bilateralne sporazume sa drugim državama.

Ministarstvo finansija, u skladu sa zakonom, u cilju povećanja transparentnosti upravljanja i definisanja odgovornosti za upravljanje u okviru Ministarstva finansija i šire, je izradilo nacrt Poslovnika o radu, kao po sledećem:

- Uredba br 22/2013 o procedurama za upravljanje državnim dugom, državnim garancijama i opštinskim dugom.
- Uredba MF - CBK br 01/2014 na primarnom i sekundarnom tržištu državnih hartija od vrednosti
- Procedura o registraciji SIMFK isplate plaćanja javnog duga
- Procedura o registraciji SIMFK isplate međunarodnog državnog duga za specijalne projekte.

Stanje državnog duga: glavni faktor u pravcu povećanja javnog duga je nasleđeni dug, projektno finansiranje putem kredita, kao i finansiranje budžetskog deficita. U 2009. godini Republika Kosovo je nasledila dug iz bivše Jugoslavije, a od 2010. godine; zajmovi su uzeti od MMF-a kako bi osigurali budžetsku podršku. Od 2012. godine, Kosovo je započelo da emituje hartije od vrednosti, dok je u 2015. rok naplate produžen do 5 godina, dok su prihodi korišćeni za finansiranje deficita. Manji iznos je rezultat isplate duga MMF -u za finansiranje raznih projekata, posebno u infrastrukturu, energetiku i vode. Očekuje se da se ova kategorija s povećanjem u narednim godinama, kao i broj potpisanih i ratifikovanih kredita, ali isplata još nije završena.

¹⁴ Nacionalni program ekonomskih reformi 2015 (<https://mf.rks-gov.net/hr-hr/Izjave/Izjave-i-Publikacije/Nacionalni-Program-Ekonomске-Reforme>).

Trenutni portfolio javnog duga: na kraju 2014. godine javni dug je bio na 582.87 miliona evra; od kojih je direktni državni dug na 573.06 miliona eura ili 98,3% od ukupnog portfolija, dok je 9,8 miliona evra ili 1,7 odsto u vidu pod -kredita. Na kraju 2015. Godine, očekuje se da će javni dug dostići 740.24 ili 12.76 odsto BDP-a.

Generalno stanje duga

	2012	2013	2014	Č1 2015 R	Č2 2015
Međunarodni dug	336.60	323.76	326.35	329.21	330.59
Centralni nivo	336.46	321.73	316.54	318.71	314.78
Pozajmice	0.14	2.03	9.81	10.50	15.81
Opštine	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Unutrašnji dug	73.31	152.51	256.52	293.61	318.55
Centralni dug	73.31	152.51	256.52	293.61	318.55
Opštine	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ukupno	409.92	476.27	582.87	622.82	649.14
Državne garancije	0.00	0.00	10.00	10.00	10.00
Ukupno javni dug (% od BDP-a)	8.44%	9.10%	10.63%	10.76%	11.21%

Napomena: Međunarodni dug varira i kao rezultat deviznih kurseva

Ako se refinansiranje isključuje iz obračuna, a mi uzmemo u obzir samo novo finansiranje, MF će se fokusirati na finansiranje potreba, koje su uglavnom u odnosu na kapitalne investicije, koje bi bile ispunjene kroz međunarodni dug - kredite ili finansijske institucije.

Krediti tokom 2016-18 će biti preduzete u cilju: re - finansiranja postojećeg isteka perioda naplate dugau tom periodu, finansiranje razvojnih projekata i ravnotežu finansiranja banaka.

Izvori finansiranja kroz međunarodne dugove, prema vrsti finansiranja, uključuju budžetskofinansiranje (MMF) i finansiranje projekata, sa sledećim finansijskim institucijama: Svetska banka - Agencija za međunarodni razvoj, Evropska banka za obnovu i razvoj, Evropska investiciona banka, Razvojna banka Evropskog saveta, Nemački agencija za rekonstrukciju, Austrijska Savezna vlada, Islamska razvojna banka, Saudijski fond za razvoj, OPEC Fond za razvoj i druge institucije sa kojima razmatramo uspostavljanje saradnje.

Makroekonomsko predviđanje za 2016-2018

Projekcije za 2016-18 smatraju da će ekonomija početi da se oporavlja od izazova sa kojima se susrela u 2014 godini, dok će 2015. biti godina stabilizacije, tako da je 2015 zapravo godina stabilnosti, koja će u srednjoročnom periodu dovesti do stabilne makroekonomske klime i bolje sredine za poslovanje. Poreski amandmani će pozitivno uticati na takvu klimu. Program Vlade je zasnovan na izazovima iz prošlosti i tekućeg perioda, i stavlja svoj fokus na ekonomski razvoj uz stimulaciju lokalne proizvodnje. Takvi fiskalni amandmani će posebno podržati proizvodnu liniju u različitim sektorima, uključujući poljoprivredu, koja je već neko vreme podržana kroz državnu pomoć.

Uprkos činjenici da se očekuje da se potrošnja smanji u odnosu na BDP, srednjoročni rast potrošnje će biti glavni doprinos rastu BDP-a, uz podršku i od doznaka. Pored toga, ovaj period će biti predstavljen sa znatnim povećanjem investicija. Iako se Evropska ekonomija polako rehabilituje, generalna perspektiva je pozitivna, pa ne očekujemo drastične smanjenje transfera od emigranata iz evrozona, bilo kroz smanjenje doznaka ili kroz direktne investicije.

Iako smo primetili poboljšanje u izvozu, njihov nivo je i dalje na niskom nivou. Imajući ovo u vidu, vlada vidi izvoz kao potencijalnu kategoriju za dalji rast BDP-a. Stoga, imajući u vidu izazove sa kojima se suočavaju proizvođačima sa Kosova, Vlada Kosova je uvela promene poreske politike, kako bi se olakšao

teret za poslovanje. Dakle, proizvodi Kosova će postepeno zameniti one koji se uvoze, i da će imati bolji pristup međunarodnim tržištima. Efekti takvih promena koje su već na snazi, očekuje se da se vide u srednjem roku. Pored toga, Vladin program ima za cilj da podrži diversifikaciju izvoza Kosova, što će zauzvrat ojačati stabilnost doprinosa takve kategorije u BDP-u.

U principu, period 2016-18 neće nužno dovesti do drastičnih promena u strukturi doprinosa u BDP-u; očekivanna naginju više ka postepenom unapređenju svake kategorije. Takođe treba imati u vidu da će početak perioda biti fokusiran na rehabilitaciju, u nastojanju da se oporavi od izazova iz 2014. godine.

U srednjem roku 2016-2018, glavne komponente privrednog rasta će biti potrošnja i privatne investicije, a u određenoj meri takođe i izvoz. Iako u kratkom roku, reforme poreskog sistema neće predstavljati veliki efekat, na duži rok od njih se očekuje da doprinesu u zamenu za uvoz robe sa lokalnim proizvodima i izvoz ne-metalne robe. Dakle, takve poreske izmene predstavljaju dobru šansu za poboljšanje spoljnotrgovinskog bilansa, koji će nastaviti da bude izazov za ekonomiju Kosova.

Interakcija tržišnih snaga

Liberalizacija cena

Zakon br. 03/L-185 o energetsom regulatoru reguliše funkcionisanje Kancelarije regulatora za energiju, uključujući i kriterijume za licenciranje u obavljanju delatnosti u oblasti energetike, procedura za izdavanje odobrenja za izgrađene nove proizvodne kapacitete, uspostavljanje i efikasno funkcionisanje konkurentnog tržišta energije i kriterijumi za tarife i snabdevanje energijom. Ovo uključuje električnu energiju, grejanje i energiju od prirodnog gasa. Prema ovom zakonu, regulator ima autoritet i odgovornost da odobri tarifne metodologije pripremljene od strane operatora prenosnog sistema, operatora trgovine i operatora distributivnog sistema za set usluga tarifa i da osigura da isti budu proporcionalne i da se primenjuju bez ikakve diskriminacije. Tarife za krajnjeg potrošača će u potpunosti odražavati troškove energetskog subjekta.

Što se tiče tarife za javne usluge vezane za vodu i kanalizaciju, na osnovu Zakona br. 03/L-086, tarife su postavljene od strane regulatora za vodovod i kanalizaciju na osnovu zahteva i opravdanosti komunalnih usluga i uzimajući u obzir održivost cena sa stanovišta i gledišta potrošača. Novi zakon koji reguliše ovu oblast je izrađen i trenutno je u Skupštini Kosova na razmatranje i usvajanje. Metodologija za određivanje tarifa je regulisano Pravilnikom o određivanju tarifa za vodosnabdevanje i kanalizaciju i vode (R-02/U & K).

Kancelarija regulatora za vodu (KRV) primenjuje tarife na osnovu trogodišnjeg perioda (2015-2017) koje tokom ovog perioda mogu biti rekonfigurisane ako je to potrebno. Regulator prati operativnu i finansijsku efikasnost kako bi se osiguralo da su tarife u skladu sa relevantnim standardima u ovoj oblasti. Regulator je izradio Grafikon potrošača koji uspostavlja razvoj pravnih ugovornih odnosa između onih nude usluge i potrošača. Dakle, Grafikon postavlja zakonske obaveze i prava tih istih stranaka. Da bi se garantovao kvalitet vode, regulator obavezuje svaku od usluga da bude opremljeno laboratorijama kako bi proverili kvalitet vode.

Na osnovu Zakona br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama (ZEL), Regulatorni autoritet za elektronsku i poštansku komunikaciju (RAEPK) ima pravo da izrekne kompanijama koje imaju značajnu tržišnu snagu obavezu za kontrolu troškova i obračun troškova u skladu sa članom 35. ovog zakona. Prema članu 40, regulator može da nametne kompanijama koje imaju značajnu tržišnu snagu (ZIS) obavezu da pokriju troškove i proveru cena, uključujući obaveze za troškove na bazi cene i obaveze koje se odnose na troškove sistema obračuna, za pružanje određene vrste povezivanja i /ili pristup u slučajevima kada analiza tržišta pokazuje nedostatak efikasne konkurencije, što znači da odgovarajući operater nameće više cene ili može dovesti do konfliktnih cena, kojima se narušava krajnji potrošač.

Takođe, na osnovu člana 64. Iz ovog zakona, u cilju zaštite interesa krajnjeg potrošača i promovisanja efektivne konkurencije regulator ima pravo da nametne viši nivo cena, nametne mere za kontrolu pojedinačnih tarifa kao i nametne druge obaveze u pogledu orijentacija tarifa prema troškovima drugih sličnih tržišta.

U slučaju neslaganja između operatora u pogledu međusobne povezanosti, za rešavanje tih neslaganja, regulator odlučuje po troškovima interkonekcije. Najnoviji slučaj kada je RAEPK doneo odluku o ovom pitanju je u 2012. godini, odlukom br. 271, za cene interkonekcije koje su osnovane za pozive između mobilnih terminala i poziva fiksnog terminala, kao i za troškove 8 X brojeva za posebne usluge i 9 X za usluge sa dodatnom vrednošću. Dakle, time su podešeni ukupni troškovi.

Na osnovu Zakona br. 03/L-173 o poštanskim uslugama, član 6. paragraf 1.3. utvrđeno je da je Regulatorna agencija za telekomunikacije odobrila tarife za univerzalne i rezervisane poštanske usluge, predložene od strane javnog poštanskog operatora, a na osnovu člana 6. paragraf 1.9, regulator prati korišćenje poštanskih tarifa i predlaže zakonske mere koje izdaje poštanski operator ili koristi tarife koje nisu u skladu sa merama propisanim zakonom. Takođe, RAT, je putem odlukoe br. 351 postavio tarife za univerzalne poštanske usluge.

Javno preduzeće TRAINKOS JSC ima opciju da podesi tarife za kosovske železnice, na osnovu Zakona br. 04/L-63.

U vezi sa obrazovanjem, tarife privatnih obrazovnih institucija su postavljene od strane institucija koje nude takve usluge. Prema Zakonu o visokom obrazovanju,¹⁵Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, kroz podzakonske akte određuje maksimalne tarife koje studenti treba da plate za usluge koje pružaju javne institucije koje finansira Ministarstvo. Nivo plaćanja se određuje na osnovu stambenog statusa studenta (Kosovo ili u inostranstvu), prirode i troškova studija. Tarife plaćanja za visoko obrazovanje uključuje naknade za prijem, školarinu, ponovni izlazak na ispit i plaćanje za studentsku karticu. Ove tarife su odobrene od strane odgovarajućih obrazovnih institucija i potvrđene od strane MONT-a.

Troškovi za zdravstvene usluge u okviru privatnog sektora se određuju nezavisno od operatera, dok su troškovi za usluge koje pruža javni sektor jednaki za sve Kosovo. Oni su postavljeni od strane Ministarstva zdravlja na osnovu procene materijalnih troškova i troškova radne snage. Podešavanje troškova lekova i opreme vrši Agencija za medicinske proizvode i opremu pri Ministarstvu zdravlja, u saradnji sa drugim državnim institucijama, u skladu sa Zakonom br. 2013/04-L-190 o medicinskim proizvodima i opremi.

Veličina privatnog sektora privatizacija

Uključivanje privatnog sektora u BDP-u se kretao između 85 i 90 % tokom 2011-2014, kao što je navedeno u tabeli ispod. Privatne investicije su porasle u 2014. godini, nakon perioda njihovog smanjenja. Dok se očekuje značajno smanjenje privatne potrošnje na osnovu procene za 2015. u odnosu na prethodnu godinu.

Učešće privatnog sektora u BDP-u, po % (izvor: SROF 2016-2018)

Opis	2011	2012	2013	2014 Procena	2015 Proj.
Privatna potrošnja	88.4	90.5	87.3	87.7	85.6
Privatne investicije	21.0	17.0	17.7	19.3	19.7

Što se tiče doprinosa sektorima /privrednim aktivnostima u BDP-u, sektor usluga dominira sa preko 50% BDP-a. Glavne aktivnosti koje doprinose BDP -au uključuju poljoprivredu (uključujući šumarstvo i

¹⁵ <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20visokom%20obrazovanju.pdf>.

ribarstvo) sa oko 11,9%, industrijavađenje i prerade sa oko 12,4%, izgradnjasa 6%, veleprodaja i maloprodaja sa 12,4% i druge usluge sa 40,3% BDP-a. Za detaljne podatke o strukturi BDP-a na osnovu ekonomskih aktivnosti, vidi Aneks Tabelu 2.

Tokom 2011-2013, sektor usluga je realno povećan sa oko 4,7%. Sektor industrije je imao realno povećanje sa 7,3% tokom ovog perioda. Trgovina, transporta i druge usluge se očekuje da bude glavni pogon u pravcu povećanja sektora usluga tokom naredne tri godine, uključujući tu i moguće posledice izgradnje autoputa R6. Za poljoprivredni sektor se takođe očekuje da će porasti u naredne tri godine, između ostalog i zbog povećanja proizvodnje uz podršku povećanjem vladinih subvencija.

Tokom 2014. godine, ekonomske aktivnosti¹⁶koje su imale realni rast uključuju: veleprodaju i maloprodaju 8,2 %, finansijske aktivnosti i bezbednost 4,4%, industriju vađenja 4 %, obrazovanje 3,2 %, električnu energiju i snabdevanje gasom 1,2 %, poljoprivredu koja uključujuc eribarstvo 0,8 %, uslužnedelatnosti1%.

Privatizacija

Kosovska agencija za privatizaciju (KAP) je osnovana kao nezavisno javno telo koje sprovodi svoje funkcije samostalno na osnovu ZakonaSkupštine Kosova br . 04/L-034, o KAP. KAP je ovlašćen da upravlja, prodaje, prenosi i /ili likvidira društvena preduzeća i njihovu imovinu. Da bi ispunili ovu misiju, Agencija upravlja svakim preduzećem (na osnovu svog mandata), u dobroj veri i za dobrobit vlasnika i njihovih poverilaca, a prodaje ili likvidira imovinu u skladu sa zakonom. KAP je osnovana kao naslednik Kosovske povereničke agencije (KTA) i sva sredstva i obaveze od iste su preneti kao sredstva i obaveze KAP-a.

Proces prenošenja društvene svojine i privatizacije na Kosovu je počelo sa osnivanjem KAP u 2002. godini. Metode koje se koriste za privatizaciju DP i njihove imovine uključuju redovne postupke, uslovnepostupke i posebne postupke. Dok redovni postupka ne sadrži druge kriterijume, osim najviše cene u ponudama, uslovni postupka i specijalni postupka pored najviše cene (50%) bodova, uspešni ponuđač se određuje na osnovu posvećenosti zapošljavanju (25%) i posvećenosti investicijama (25%), kao ponuda ponuđača i ovaj metod uključuje dva tendersku kruga, dok samo tri najviša ponuđača učestvuju u drugom krugu.

Na osnovu Zakona br. 04/L-034 o KAP-u metod specijalnog postupka se više ne koristi jer se pokazao da je prilično kompleksan za upravljanje od strane KAP -a i odbora. Neka od preduzeća privatizovana putem specijalnog postupka su značajno produžila ispunjenje obaveza zapošljavanja i investicija. Do komplikacija je došlo usled ugovora u izradi i koristeći englesku verziju potpisanog zakona, što nije u skladu sa važećim zakonima na Kosovu. Privatizacija se trenutno vrši na dva načina: kroz postupak i likvidacijom kojom zovemo prodaju imovine.

Do sada, ukupan broj privatizovanih društvenih preduzeća je 329. Još oko 270 društvenih preduzeća treba da bude privatizovano. Nova preduzeća su osnovana putem prodaje DP odakle su ona dva ili tri nova preduzeća osnovana u zavisnosti od njihove profitabilnosti. Tokom procesa privatizacije utvrđeno je ukupno 769 preduzeća. Broj registrovanih investitora u bazi podataka Agencije je oko 15.000, dok je trenutni broj prekvalifikovanih investitora oko 4.000. Agencija je u skladu sa svojim planom rada planirala 7 (sedam) prodaja imovine putem likvidacije u 2015. godini, ali u odsustvu odbora to nije bilo moguće. Tokom 2014. godine, ukupno 145 ugovora je potpisano i kupcima isporučeno (od kojih je 102 likvidacija i 24 po postupku javne prodaje).

Dok su glavna dešavanja u vezi finansijskih rezultata poverilačkih fondova navedeni u donjoj tabeli.

¹⁶ BDP 2008-2014, Agencija za statistiku Kosova.

Sažetak finansijskih rezultata poverilačkih fondova: glavni prihodi tokom procesa

Prihod od prodaje imovine (nova preduzeća i prodaja imovine kroz likvidaciju)	661,903,143
Prihodi od komercijalizacije	5,020,552
Prihodi od redovnog zakupa	12,933,158
Ostali DP poverilački fondovi (pre likvidacije)	8,071,945
Prihod od oročenja u bankama (od kojih je prihodovano 7.2 miliona kao prihod od periodičnog oročenja)	34,845,282
Broj ulaznih transakcija	177,346
Broj izlaznih transakcija	72,941
Ukupno	250,287

Status dana 31 jula 2015

Osnovni KAP capital	1,109,549
Rezervni fond	1,534,217
Administrativne tarife	11,277,137
Status fondova u banci	550,144,225.43

Što se tiče raspodele 20% prihoda na zaposlene iz DP prilikom prodaje putem privatizacije ili likvidacije, glavni podaci su prikazani u tabeli.

Raspodela 20%, u EUR

Raspodela od početka procesa	Vrednost
Suma koja je dodeljena kao 20% zaDP zaposlene	96,216,840
Konačna lista zaposlenih	314
Konačne odluke Specijalne komore Vrhovnog suda Kosova	92
Liste koje čekaju na sudsko razmatranje	217
Broj zaposlenih koji su primili uplatu	43,000
Iznos raspoloživih sredstava za distribuciju zaposlenima zbog čekanja na razmatranje žalbi od strane sudova	24,932,761

Ulazak i izlazak sa poslovnog tržišta

Zakon br. 01/L-123 o poslovnim organizacijama utvrđuje vrste organizacija i vrstu ekonomskih aktivnosti koje mogu da preuzmu. On takođe uspostavlja zakonske kriterijume u vezi sa obavezama i pravima vlasnika, menadžera, pravnih predstavnika privrednih društava i zainteresovanim stranama, koje doprinose prema olakšavanje odgovarajućeg i efikasnog funkcionisanja i zatvaranja.

Što se tiče **institucionalnog okvira**, glavni organ u tom pogledu je Agencija za privredne registre Kosova je (APRK), u okviru Ministarstva trgovine i industrije. APRK registruje sve domaće i međunarodne poslovne organizacije u skladu sa Zakonom br. 02/L-123 o poslovnim organizacijama i Zakon br. 04/L-006 o izmenama i dopunama Zakona o privrednim društvima. Agencija pruža podatke i saraduje sa Kancelarijom za statistiku, Poreskom upravom, Carinom, Kosovskom policijom i drugim agencijama. Osim toga, ona registruje sve nove biznise, modifikacije poslovnih podataka, zatvaranje biznisa, izdavanja registraciju sertifikacije sa fiskalnim brojem, sertifikat o porezu na dodatu vrednost, sertifikat za AHVoz-izvoz i nudi informacije u slobodnoj formi.

Što se tice **administrativnih kapaciteta** APRK-a, agencija se sastoji od 14 zaposlenih organizovanih u jednu direkciju (za administrativna pitanja i poslovnu registraciju) i tri sektora (za odobravanje, obradu podataka i sredstva obezbeđenja). Pored toga, ona je takođe uspostavila 28 opštinskih poslovnih centara (za uslužnost građana).

Što se tiče politike i reforme u ovoj oblasti, kao 2013. Kosovo je kontinuirano pojednostavljalo osnivanje novih preduzeća i pružanje usluga na osnovu koncepta "pružanja usluga na jednom mestu". Procedure za otvaranje biznisa su skraćene i to može da se uradi u bilo kom opštinskom centru APRK -a u zavisnosti od lokacije pružanja usluga podnosioca prijave. Što se tiče pojedinačnih preduzeća i partnerstva, registracija se obavlja u roku od 1 (jednog) dana. Dok se za akcionarska društva i ona sa ograničenom odgovornošću (doo) registracija vrši u roku od 2-3 dana.

Tokom poslednjih 2-3 godine, zbog reformi uvedenih u ovoj oblasti, Kosovo je ostvarilo napredak po proceni Svetske banke "Doing Business". To se promenilo u poslednjem izveštaju za 2016. u kojoj je Kosovo vraćeno nazad za 2 mesta. Značajan pad zabeležen je u kriterijumima koji se odnose na uspostavljanje biznisa (7 mesta) i snabdevanje električnom energijom (6 mesta). Dok je Kosovo loše ocenjeno i zbog insolventnosti (163) mesto. U svakom slučaju, glavni problemi sa kojima se suočavaju preduzeća obuhvataju: pristup finansijama, sprovođenje ugovora i efikasno rešavanje sporova od strane sudova, snabdevanje električnom energijom i stečaja i stečajni postupak. Jedna od prepreka u razvoju biznisa je i nivo neformalnosti u ekonomiji (vidi izveštaj Evropske komisije o napretku država). Za više informacija o ovoj oblasti, pogledajte Poglavlje 20 o preduzećima i industriji.

U 2014. ukupan broj novih registrovanih preduzeća je sličan onom iz 2013. Ukupan broj novih preduzeća je povećan za 1% od 9.484 u 2013. na 9.616 u 2014. godini a broj novih preduzeća tokom poslednje 4 godine je osetljivo povećan za oko 24%. Tokom ovog perioda, mreža registracije preduzeća na jednom mestu je povećala broj kancelarija i kvalitet usluga prema poboljšanju usluga. Međutim, u ovim podacima postoje slučajevi kada ljudi registruju nova preduzeća zbog kredita, donacija ili vize i ti poslovi su zapravo prestali sa poslovanjem.

Broj registrovanih i zatvorenih biznisa 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Registrovani	7,747	7,909	9,655	9,485	9,616
Zatvoreni	1,427	947	1,118	1,515	1,663

Izvor: APRK

Broj zatvorenih preduzeća se stalno povećava, što je povećanje od 16% u period od 2010. do 2014. godine, međutim, ovaj broj je zapravo nedovoljno prijavljen obzirom na to da zatvaranje biznisa predstavlja administrativni zadatak i troškovi te transakcije su između 5-10 evra u zavisnosti od tipa preduzeća.

Broj registrovanih biznisa u skladu sa veličinom 2010- 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Mikro (1-9)	7,677	7,839	9,549	9,418	9,521
Mala (10-49)	61	63	92	59	84
Srednja (50-249)	6	7	12	7	6
Velika (250+)	2	0	2	1	2
Ukupno	7,746	7,909	9,655	9,485	9,613

Izvor: APRK

S druge strane, u 2010-2014, najmanji broj zatvaranja preduzeća je u 2011. godini, dok je najviši u 2014. Međutim, ako uporedimo 2014. sa prethodnom godinom, ovaj pokazatelj je 10 % manje nego u 2014. U principu do najznačajnije oscilacije u pogledu registracije i otvaranja biznisa je došlo 2013. godine, koja je imala pad od 2 % i povećanje od 36%, respektivno.

Mikro preduzeća čine oko 99 % novih registrovanih biznisa u toku 2010-2014 (vidi tabelu iznad).

Pravni sistem

Poslovno okruženje, sudski i administrativni kapaciteti

Pravosudni sistem je veoma važan faktor za ekonomski razvoj i igra ključnu ulogu u omogućavanju ulaganja, adekvatnoj zaštiti ugovornih prava biznisa i rast privatnog sektora. Ovaj sistem je regulisan Ustavom Republike Kosovo, Zakonom o sudovima, Zakonom o Sudskom savetu Kosova. Zakonom o sudovima je uspostavljeno 7 Osnovnih sudova u prvom stepenu na teritoriji Republike Kosovo. Osnovni sudovi su podeljeni u regionima kao što sledi: Osnovni sud u Prištini, Osnovni sud u Gnjilanu, Osnovni sud u Prizrenu, Osnovni sud u Đakovici, Osnovni sud u Pećici, Osnovni sud u Uroševcu i Osnovni sud u Mitrovici.

Zakon o sudovima definiše unutrašnju organizaciju Osnovnih sudova na sledeći način:

- Odeljenje za ekonomske poslove koje posluje u Osnovnom sudu u Prištini za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za upravne sporove koje posluje u Osnovnom sudu u Prištini za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za teška krivična dela koje posluje u svim Osnovnim sudovima;
- Opšte odeljenje radi u svakom sedištu Osnovnog suda i u svakom ogranku Osnovnog suda;
- Odeljenje za maloletnike koje posluje u okviru Osnovnih sudova.

Zakon o sudovima je postavio Apelacioni sud kao drugostepeni sud u okviru teritorijalne jurisdikcije širom Republike Kosovo, koji ima u svojoj organizacionoj strukturi Departman za ekonomske poslove. Vrhovni sud je najviša sudska instanca na Kosovu. Vrhovni sud obuhvata Komisiju za žalbe za Kosovske agencije za imovinu i Specijalne komore Vrhovnog suda, čiji su deo sudije Vrhovnog suda. Ustav i Zakon o Sudskom savetu Kosova predviđa da su predlozi za predsednika za imenovanje, ponovno imenovanje i razrešenje sudija u nadležnosti Sudskog saveta Kosova. Na osnovu zakona, organizacija, nadzor i pravilno funkcionisanje sudova spada u nadležnost Sudskog saveta Kosova. U pravosudnom sistemu trenutno postoji 350 sudija.

Što se tiče **imovinskih prava**, član 119 paragraf 1, Ustava Republike Kosovo obezbeđuje povoljan zakonodavni okvir za tržišnu ekonomiju, slobodu ekonomske aktivnosti i bezbednosti javne i privatne imovine. Po ovo javno vlasništvo i privatna imovina se priznaje kao ustavnu kategoriju. Ustav garantuje pravo vlasništva, i nudi uveravanja da isključuju mogućnost proizvoljnog lišavanja od imovine. Kada je ta vrsta imovine definisana Ustavom, regulisanje njihovog sadržaja je delegirano za zakonodavstvo. Zakonodavni organ je usvojio Zakon br 03/L-154 o vlasništvu i drugim imovinskim pravima kojim se reguliše osnivanje, sadržaj, prenos, zaštita i prestanak stvarnih prava i reguliše vlasnička prava i ograničene u stvari i posedovanje, bezbednosti i prava svojine u stvari koristiti dok još uvek ne postoji zakon koji reguliše javnu imovinu u celini.

U okviru procesa **reforme pravosudnog sistema**, kako bi se osigurala nezavisnost, nepristrasnost, transparentnost i povećanja efikasnosti pravosuđa Vlada Kosova je odobrila četiri zakona u paketu sudstva (Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Sudovi, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnom tužiocu, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o tužilačkom vijeću, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu).

Zakon br 05/L-032 o izmenama i dopunama Zakona br 03/L-199 o sudovima uključuje i odredbe za uspostavljanje **divizije za rešavanje sporova u vezi sa stranim investitorima**, sa nadležnošću na celoj teritoriji Kosova u okviru Odeljenja ekonomskih poslova u Osnovnom sudu u Prištini. Osnivanje ove divizije ima za cilj da se nastavi zakonske reforme kroz poboljšanje infrastrukture kako bi se olakšao sudski postupak za strane investitore.

Takođe, kako bi se osigurala većja transparentnost u pravosudnom sistemu putem ovog zakona svi sudovi su dužni da objavljuju pravosnažne presude na zvaničnom sajtu u roku od šezdeset (60) dana od

dana donošenja konačne odluke u skladu sa zakonom . Nezavisnost sudstva je osigurana zakonskim odredbama koji daju savete (kao što je sudsko i tužilačko veće) da predlože svoje budžete i pošalju ga direktno Skupštini na usvajanje.

Zakonodavni okvir u **oblasti medijacije** je regulisan *Zakonom br 03/L-057 o medijaciji*. Od postojećih praksi primena alternativnih načina rešavanja sporova se pokazala kao veoma dobra. Konkretno iz statističkih podataka Komiteta za posredovanje koji konstantno prati rad centara tokom 2012-2015, proizilazi:

- Podneseni predmeti: 2,474
- Rešeni predmeti: 1.797
- Nerešeni predmeti: 355.

Međutim, iz analize i preporuka predloženih iz same prakse, zaključeno je da treba da postoji bolja koordinacija između centara za medijaciju i sudova ili državnog tužioca i da se uloga i značaj centra za medijaciju i dalje trebaju objašnjavati , uključujući i administrativne troškove prilikom posredovanja u centru za medijacije i pokrivanje finansijskih troškova iz budžeta Republike Kosovo.

Jedna od novina u **izvršnom postupku**, a koji utiče na sprovođenje odluka, uspostavljena je Zakonom 04/L-139 o izvršnom postupku, koji je uklonio postupke izvršenja iz sudova ka privatnim izvršiteljima, koji su imenovani od strane Ministarstva pravde za obavljanje poverenih javna ovlašćenja, osim nadležnosti da odlučuje o postupku izvršenja i da sprovede izvršenje u svim pitanjima porodičnog prava i povratak radnika i državnih službenika u radu i ostala primanja.

U izvršnim kancelarijama od početka do kraja juna 2015. godine stižu preko 18.000 predmeta. Negde oko 3.500 predmeta je rešeno kojima je dužnicima vraćeno 25 miliona za preduzeća i građane Kosova.

U početku je najveći problem sa naslovom privatnog izvršenja, jer dužnici nisu tretirani kao institucija osnovana u skladu sa zakonom. Odluka o prigovoru j takođe utiče na postupak, jer po zakonu ne postoji vremenski raspored prema kojem sudovi moraju da odluče o prigovoru dužnika. Na osnovu zakona prigovor mora da se podnese sudu, a pitanje je regulisano Uputstvom Vrhovnog suda kojim se reguliše podnošenje prigovora u izvršnim kancelarijama.

Što se tiče efikasnosti pravosudnog sistema, Sudski savet Kosova je delegirao odgovornosti Sekretarijata Sudskog saveta sudovima u oblasti kadrova, finansija, nabavke i logistike u cilju povećanja efikasnosti sistema. Statistički izveštaji za prvih šest meseci 2015. godine u vezi sa građanskim parnicama odražava ovu situaciju:

- Nerešeni predmeti na početku godine: 43 187,
- Primljeni predmeti: 6993,
- Rešeni predmeti: 7568,
- Nerešeni predmeti na kraju: 42 612.

Statistički izveštaji za prvu polovinu 2015. godine u vezi sa ekonomskim predmetima odražavaju sledeće:

- Nerešeni predmeti na početku godine: 885,
- Primljeni predmeti: 265,
- Rešeni predmeti: 129,
- Nerešeni predmeta na kraju: 1,021.

Agencija za imovinu je osnovana kao nezavisna agencija sa mandatom da prima , registruje i rešava imovinske sporove u vezi sa privatnom imovinom , uključujući poljoprivrednu i komercijalnu imovinu (koja proizilazi iz ratnog perioda 1998-1999). Odluke donete od strane Komisije Agencije za imovinske zahteve može se uložiti žalba samo Vrhovnom sudu. Agencija je od svog osnivanja primila 42,749

imovinskih zahteva i do sada je izdala 42,116 odluke o imovinskim zahtevima. Do kraja aprila 2015. godine, Agencija je implementirala 33,113 odluke.

Glavni izazovi u kosovskom pravosudnom sistemu na osnovu međunarodnih izveštaja , uključujući izveštaj o napretku se sastoje od efikasne implementacije pravosudnog okvira, jačanje kapaciteta za efikasno i rešavanje velikog broja nerešenih predmeta. To bi doprinelo poboljšanju ambijenta za poslovanje.

Registracija imovinskih prava kroz sistem zemljišne knjige za registrovanje imovinskih prava je regulisano po sledećim zakonima:

- Zakon o hipoteci broj 2002-4;
- Zakon o osnivanju registra imovinskih prava br 2002-5;
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona o katastru br 02 L- 96;
- Zakon br. 04 L - 009 o izmeni Akata 2002/05 o osnivanju realnih imovinskih prava;
- Zakono katastru br 04 - 1/013;
- Zakon br. 04/L - 071 za sistem adresa;
- Zakon o katastru br 2003/25 (prethodni); i
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona o RPNI 2003-13.

Prilikom sprovođenja zakonodavstva treba uzeti u obzir da se sastoji se od oko 15 administrativnih uputstava. Imovinska prava su registrovana na osnovu odredbi Zakona br 04/L - 009 o registru prava na nepokretnu imovinu prema kojima su prava na nepokretnu imovinu registrovana na osnovu:

- Pravosnažne sudske odluke;
- Odlukom administrativnog državnog sektora;
- Ugovorom za prenos nepokretne svojine overenomod strane nadležnog organa;
- Odlukom ili ugovorom za privatizaciju kojeg izdaje Kosovska agencija za privatizaciju;
- Odlukom Komisije za rekonstrukciju katastra;
- Odlukom Komisije za regulisanje zemlje, i
- Bilo koji, drugim dokumentom koji je predviđen posebnim zakonom za registraciju imovinskih prava.

Katastarskiregistar se vodi u elektronskom formatu na nacionalnom nivou, dok se sva katastarska dokumentacija čuva na opštinskom nivou u cilju pružanja usluga građanima u blizini njihovog prebivališta, što znači u svakoj opštini.

Prava na nepokretnu imovinu uključuju hipoteku , službenost, prava korišćenja opštinske imovine, javne, društvene i državne imovine i imovinskih zaloga i nadoknada.

Agencija za katastar Kosova (AKK) je javna ustanova za registraciju, održavanje i ažuriranje prava vlasnika nepokretnosti. Agencija je centralni organ za održavanje katastarske baze podataka, održavanje imovini, kartografiju i GIS-a. To je ujedno i centralni organ geoprostornih podataka infrastrukture. Agencija je odgovorna za sertifikaciju osoba u opštinskim katastarskim kancelarijama i licenciranje firmi i ocenjivača za obavljanje katastarskihmerenja. Organizacija je na nivou države, a neke prava i obaveze su delegirani u skladu sa zakonom o katastru odeljenjima u lokalnoj upravi, naročito opštinskim katastarskim kancelarijama. Aktivnosti opštinskih kancelarija su povezane i ogledaju se u centralnoj bazi podataka Agencije.

U poslednjih nekoliko godina katastarski sistem je konsolidovan i razvijeno mnogim aspektima , uključujući ključne projekte za informacionurekonstrukciju katastarskog registra nepokretne imovine u 50 katastarskih zona širom zemlje uz pomoc´ Svetske banke, razvoj baze podataka, registraciju objekata (nije postojala pre), sistem adrese (od 2014. je sproveden na lokalnom nivou), topografske mape

uključujući i digitalnih topografskih karata, aeriografskoISPITIVANJE (napravljenačetiri istraživanja od 2001. godine, poslednje je sprovedeno 2013. godine) itd. Takođe uz pomoć Norveške vlade „AKK je izgradila geoportal - veb portal koji predstavlja geografske informacije iz različitih izvora na jedinstven način. Njen primarni cilj je da obezbedi onlajn usluge koje omogućavaju pristup prostornim podacima za sve zainteresovane strane. Ovi događaji doprinose katastarskom sistemu u omogućavanju poslovnog okruženja kroz pružanje boljih usluga za registraciju i upravljanje imovinom, planiranje, pomaže u poreskom sistemu i dizajn javnih politika u mnogim oblastima . Takođe će omogućiti pravosudni sistem efikasnijem sprovođenju principa zakonitosti i imovinskih prava.

Da bi se povećao kapacitet i efikasno upravljanje javnim institucijama katastarskog sistema biće organizovane vertikalno. To olakšava upravljanje sistemom katastranepokretne imovine i osobljem koje je dalo snimke, održavanje i ažuriranje baze podataka, jer će biti organizovano od strane centra.

Registracija imovinskih prava se realizuje u Opštinskoj kancelariji za katastar (OKK) čiji dokazi se prate na dnevnoj bazi, a takođe objavljeni su na veb stranici APK-ai to svakodnevno¹⁷. Zakonski rok za prijavu pri katastarskim službama za prodajne transakcije, nasledstvo, i kolateral je 30 dana. Ali, na osnovu najnovijih podataka katastarskih kancelarija taj proces se odvija na 10 dana u proseku.

Kosovo je rangirano na 32. mestu za registraciju imovine u izveštaju Svetske banke "Doing Business" za 2016 godinu¹⁸ i to predstavlja najviše mesto u poređenju sa svim državama u regionu. Vreme potrebno za registraciju nepokretne imovine je 27 dana, što je samo pet dana više nego u regionu Evrope i Centralne Azije (prema izveštaju Svetske banke "Doing Business" za 2016. godinu). Dok je samo 6 procedura potrebnih za registraciju imovine, bez obzira na relativno velika u poređenju sa brojem procedura širom regiona Evrope i Centralne Azije (5.4). Do sada je stanje registracije ovo:

- Ukupan broj parcela na teritoriji Kosova, iznosi 2.069.438 od 08/05/2015;
- Ukupan broj registrovanih objekata sve do 05.08.2015 je 18.104 jedinica, dok ukupan broj delova objekata iznosi 34.549 jedinica ;
- Ukupan broj vlasnika registrovanih prava nekretnina do 05.08.2015 je 492,191 osoba, od kojih je 73,9 % muškaraca, 15,4 ženskih osoba,dok su 10,7% pravna lica.

Finansijski sektor

Ovaj odeljak će se uglavnom fokusirati na stabilnost razvoja finansijskog sektora iz strukturne perspektive, veličine i efikasnosti finansijskih posrednika. Pravni aspekti i druge uslove koji proizilaze iz SSP-a su dodatno razrađeni u nastavku poglavlja o slobodnom kretanju roba i finansijskih usluga.

CBK je jedino nadzorno i regulatorno telo u smislu finansijskog sektora na Kosovu , kako je utvrđeno Zakonom br 03/L-209 o Centralnoj banci Kosova . Glavni ciljevi Banke su da sačuvaju održiv finansijski sistem, uključujući i sigurni platni sistem. Ovo je povezano sa glavnim zadacima i odgovornostima za licenciranje, nadzor i regulisanje finansijskih institucija na Kosovu , kao što su banke , mikro-finansijske institucije, nebankarske finansijske institucije , osiguravajuća društva i penzioni fondovi. Od svog osnivanja banka je razvijena i implementirala je nadzor politike i prakse zasnovane na najboljim međunarodnim standardima za regulisanje nadzora finansijskih institucija prema finansijskoj stabilnosti na Kosovu, pre svega zasnovane na direktivama EU i standardima iz međunarodnih mehanizama, kao što su BCBS-ovi, IAIS i IOPS.

Finansijski sektor se sastoji od bankarskog sektora sa 10 banaka, sektora osiguranja sa 15 kompanija i 2 penziona fondova, mikro-finansijski sektor sa 18 MMF-a (13 u stranom vlasništvu) i tržišta hartija od vrednosti. Finansijski sektor je nastavio da se širi, dostiže brzinu međunarodnog posredovanja na 81,2

¹⁷Ažurirani podaci se mogu pronaći na:<http://akk-statistics.rks-gov.net/>

¹⁸<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/kosovo/#registering-property>.

odsto BDP-a u 2015. godini.¹⁹Banke predstavljaju glavne finansijske posrednike sa 69,3 odsto sredstava u finansijskom sektoru, zatim sektoru penzioni fondovi i osiguravajuće sa 25,1 i 3 odsto. Za detaljan pregled o zakonodavstvu i institucijama u sektoru molimo Vas da pogledate poglavlja o slobodnom kretanju kapitala i finansijskih usluga.

U okviru CBK-a, postoje uspostavljena sledeća odeljenja: Odeljenje za nadzor banaka, Odeljenje za nadzor osiguranja, Odsek za licenciranje i standardizaciju, Odsek za nadzor penzijskih fondova i hartija od vrednosti, kao i divizija za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma, koji su deo finansijskog nadzora.

Trenutno postoji 57 članova osoblja zaposlenih u finansijskom nadzoru, od kojih je 23 u nadzoru banaka, 15 u nadzoru osiguranja, 9 za licenciranje i standardizaciju, 5 za nadzor penzija i hartija od vrednosti, 5 u sprečavanju pranja novca.

Mi konstantno ulažemo u razvoj kadrova, učestvujući u brojnim obukama organizovanim od strane međunarodnih organizacija, kao što su Američke Federalne rezerve, MMF, VV, Joint Vienna Institute, FSI, ECB i druge EU MS centralne banke, kao što su Deutsche Bundesbank, Bankue de France, itd. CBK je takođe sarađivao sa MMF-om, VV i Američkim trezorom u implementaciji značajnih projekata.

Takođe, u skladu sa povećanjem obima rada, uglavnom na osnovu Strateškog plana 2015-19, koji se odnosi na približavanje komunitarnim pravom i sa zahtevima SSP, CBK je fokusirana na unapređenje kapaciteta kroz dodatnu regrutaciju i dalje specijalizovane obuke za postojeće osoblje.

Što se tiče saradnje, CBK ima veliki broj aranžmana saradnje sa regulatornim organima u drugim zemljama, naročito onim u kojima je Centralna kancelarija aktivnih finansijskih institucija zastupljena. U okviru međunarodne saradnje, CBK je deo kolegijuma organizovanih od strane nadzornih institucija. CBK je takođe deo Bečke inicijative, koja je međunarodna organizacija, u kojoj osim EU, učestvuju zemlje Zapadnog Balkana. Osnovna svrha ovakve inicijative je da se unapredi saradnja u oblasti bankarskog nadzora.

Dešavanja u finansijskom sektoru

Finansijski sektor se uglavnom sastoji od stranog vlasništva, koje dostiže 90,4 odsto bankarske aktive. Sektor ima visok nivo koncentracije, sa tendencijom smanjenja tokom poslednjih godina. U junu 2015. godine, učešće na tržištu tri prvih banaka je smanjeno za 65,3 odsto u odnosu na 67,3 odsto od godinu dana ranije. U pogledu Herfindahl-Hirschman indeksa, stopa koncentracije je pala sa 1.847 (sredinom 2014) na 1.792 poena u 2015. godini.

Kreditna aktivnost se stalno povećava. U junu 2015, ukupni krediti dostigli su 2.01 milijardi evra, sa godišnjim rastom od 6,1 odsto. Krediti kompanija imaju najveće učešće u kreditnom portfolijusa 66,7 odsto, dok se ostatak 33,3 odsto sastoji od potrošačkih kredita. Depoziti su dostigli iznos od 2,57 milijardi u junu 2015. godine u poređenju sa 2,42 milijardi u junu 2014. godine, uz povećanje za 6,3 odsto (u junu godišnji rast depozita bio je 10 odsto). Usporeni rast depozita se pripisuje padu kamatne stope u bankarskom sektoru za ovaj period. U strukturi depozita dominiraju domaćinstva, uz učešće od 74 odsto u ukupnim depozitima.

Likvidnost bankarskog sistema nastavlja da bude zadovoljavajuća. Opšta likvidna sredstava u ukupnoj aktivi su na 28,8 odsto u junu 2015. godine (32,4 odsto u junu 2014. godine). Istovremeno je odnos kredita i depozita pao sa 78,1 odsto u junu 2014. godine na 77,9 odsto u junu 2015. godine. Bankarski sistem je dobro kapitalizovan, sa stopom kapitala koja neprestano prevazilazi minimalne zakonske propise. U junu 2015, stopa kapitalizacije je dodatno ojačana sa povećanjem stopa adekvatnosti kapitala od 17,4 odsto (jun

¹⁹ CBK preliminarno predviđanje za BDP.

2014. godine) na 19,0 odsto u 2015. U junu su nenaplativi krediti opali sa 7,2 odsto u junu 2015. godine na 8,2 odsto u junu 2014. godine. Oni ostaju dobro pokriveni depozitima sa 119 procenata u junu 2015.

Glavni bankarski indikatori za 2011-2014

	2011	2012	2013	2014
Broj banaka	8	9	9	10
Ukupno sredstva	2,649.7	2,829.3	3,059.3	3,185.7
Ukupno sredstva/BDP	55.0%	55.9%	57.4%	57.7%
* Likvidna sredstva/ukupna sredstva %	31.3%	32.6%	36.6%	32.8%
Kapital	252.8	270.7	277.8	323.0
Kapital/BDP	5.3%	5.4%	5.2%	5.9%
Ukupno depoziti	2,104.0	2,279.1	2,449.0	2,537.5
Ukupno depoziti/BDP	43.7%	45.1%	46.0%	46.0%
Prosečna kamatna stopa na oročene depozite	3.6%	3.7%	2.4%	1.1%
Ukupno krediti	1,698.1	1,763.4	1,805.8	1,882.4
Ukupno krediti/BDP	35.3%	34.9%	33.9%	34.1%
Prosečna kamatna stopa na izdate kredite	13.9%	12.9%	11.1%	9.2%
Kreditni za kompanije	1,145.9	1,191.1	1,215.2	1,254.2
Kreditni za domaćinstva	510.9	542.6	563.9	621.6
Razlika u stopi depozita i kredita	10.3%	9.2%	8.7%	8.1%
Kreditni koji se ne realizuju (%)	5.8%	7.5%	8.7%	8.3%
Stopa adekvatnosti kapitala	17.6%	14.2%	16.7%	17.8%
Povratak sredstava	1.4%	0.7%	0.9%	2.0%
Vraćeni kapital	14.9%	7.1%	9.4%	20.3%
<i>* MMF compilation instrukcije: likvidna sredstva (širok) na tečni sredstva + hartije od vrednosti i utržive aktive do tri meseca; Ukupna aktiva: Ukupna aktiva (izuzev odredbi) uzimaju se u obzir</i>				

Razlika između kredita i pasivnih kamatnih stopa smanjena je na 6,8 pp u junu 2015. sa 10,0pp u junu 2014. Prosečna kamatna stopa kredita je nastavila sa trendom opadanja. U junu, kreditna kamatna stopa je pala na 7,6 odsto sa 10,6 odsto u junu 2014. Prosečna kreditna kamatna stopa za kompanije je na 7,4 odsto u junu 2015 godine sa 10,5 procenata u junu 2014. godine), dok je ista za domaćinstva sada na 8,2 odsto, uz pad od 10,8 odsto u junu 2014. Godine, dok je pasivna kamatna stopa blago povećana u junu 2015. godine na 0,8 odsto u odnosu na 0,6 odsto u 2014. Pasivna kamatna stopa je na 1,0 odsto u junu 2015, u poređenju sa 0,3 odsto u 2014. isto vreme. Stopa depozita domaćinstva je 0,8 odsto u 2015. godini, u poređenju sa 0,6 odsto u junu 2014. godine.

Bankarski sistem je objavio profit od 46,2 miliona evra u junu 2015. godine, u odnosu na 26,9 miliona u junu 2014. godine a povećanje ostvarenog profita je pre svega rezultat značajnog smanjenja potrošnje (potrošnja od plaćenog interesa za depozite i potrošnje za depozite na gubitak kredita).

Mikro finansijski sistem je uglavnom pod stranim vlasništvom sa 92,3 odsto od ukupnih sredstava. U junu 2015. godine, sektor je imao stopu konverzije na 51,5 odsto. Ukupna aktiva postignuta je na 116,3 miliona evra (jun 2015) i tako postigla godišnji rast od 2,8 odsto. Ukupan iznos kredita je dostigao 77,9 miliona evra u junu 2015. Aktivnosti lizinga suzabeležile godišnji rast od 2,0 odsto u junu 2015. godine, dostigavši 23 miliona evra.

Do juna 2015. godine, mikro finansijske institucije su proglasile profit od 1,2 miliona evra. Profit je rezultat povećanja prihoda od kamata, dok je potrošnja pala kao posledica smanjenja depozita u kreditne gubitke.

Sektor osiguranja karakteriše se niskim nivoom stranog vlasništva (67,1 odsto u martu 2015) i tržišne koncentracije (35,0 odsto u martu 2015) u finansijskom sektoru. Postoji 15 aktivnih kompanija na tržištu, od kojih je 10 ustranom vlasništvu, dok je 5 u domaćem vlasništvu. Vecina njih daje neživotne usluge, a tri od njih pružaju takve usluge.

Opšti sredstva u sektoru osiguranja postigla su godišnji rast od 11,5 odsto, dostigavši tako 151,2 miliona juna 2015. godine. Iz ovoga, neživotno osiguranje predstavlja najveći deo sredstava u sektoru sa 90,2 odsto, dok su životna sredstva sastoje od ukupno 9,8 odsto. Bruto vrednost prostih sredstava je 40,3 miliona u 2015. Od ovog juna, 97 odsto su neživotnasredstva, dok je ostalo 3,0 odsto životnih sredstava. Ukupan iznos plaćene štete do juna 2015. godine dostigao je 19,5 miliona, od čega 12,3 miliona plaćanja, kao deo obaveze prema trećim licima. Do juna 2015. godine, sektor osiguranja gubitke na 2,5 miliona, u odnosu na 113,2 hiljada godinu dana ranije. Sve veći gubitak u sektoru odražava pogoršanje performanse jedne kompanije, koja je na zahtev CBK-a ponovno kapitalizovana odmah u julu 2015. Neživotno osiguranje je predstavljeno sa gubicima u odnosu na pozitivan učinak u životnom osiguranju. Do juna 2015. godine, neživotno osiguranje je imalo gubitke od 2,8 miliona (316 hiljada u junu 2014. godine), dok je životno osiguranje ostvarilo profit od 236,3 hiljada evra u odnosu na 429,2 hiljada u junu 2014. godine.

Finansijski učinak sektora uticao je negativna na indikatore profitabilnosti, kao što je Povrat po prosečnim sredstvima (PPS), zbog povratka Kapitala u proseku (KP). PPS se pogoršao do -3,6 odsto (-0,2 u 2014. godini), dok je KP na -10,2 odsto (-0,7 u 2014. godini).

Što se tiče broja finansijskih institucija u oblasti penzija, trenutno postoje dva takva fonda, Penzioni fond Kosova, ai KosovskoSlovenački penzioni fond.

Strukturom aktive u penzionim fondovima dominira Kosovski penzioni Fond, koji upravlja sa 99,5 odsto sredstava, dok sa preostalim 0,5 odsto upravlja drugi fond. Ukupna aktiva u sektoru je dostigla 17,1 milijardi evra, beležeći rast od 23,1 odsto.

Kosovski fond penzione štednje (KFPŠ) je nastavio da povećava sredstva i pozitivne investicione prinose i tokom prvih meseci 2015. U martu 2015. godine, vrednost ukupne imovine KFPŠ -a je 6,1 miliona evra, beležeći godišnji rast od 10,6%. Ovo povećanje se pripisuje povratku investicija koji je u martu 2015. godine iznosio 208,3 hiljada evra.

U oblasti finansijskog tržišta, trenutno je samo tržište unutrašnjeg duga razvijeno a regulisano je Zakonom br. 04/L-175 o javnom dugu, na snazi od novembra 2009. godine, uključujući i podzakonske akta, Uredbu MF-CBK br. 01/2014 o primarnom i sekundarnom tržištu državnih hartija od vrednosti izdatih u 2012. (izmenjene 2014. godine).

Tržište unutrašnjeg duga je razvijena kroz emisije državnih hartija od vrednosti, koja funkcioniše kroz elektronsku platformu za trgovinu hartijama od vrednosti. Ova aktivnost se obavlja na aukcijama hartija od vrednosti i zasniva se na primarnom sistemu aktera (komercijalnih banaka), dok fizička i pravna lica mogu da učestvuju na tržištu putem gore navedenih primarnih aktera.

Prvi emisije na primarnom tržištu kosovskih državnih hartija od vrednosti je došlo 17. januara 2012. kojim je emitovan instrument sa 3 meseca zrelosti, i to je dalje nastavljeno sa emitovnjem od 6 i 12 meseci. Pored obveznica, obaveze sa vremenskim rokom dospeća od 2 i 3 godine se emituju.

Kratkoročne mere

- Izrada i usvajanje Strategije za upravljanje javnim finansijama;
- Implementacija fiskalnog pravila u skladu sa Zakonom o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti i Sporazuma sa MMF-om;

- Uspostavljanje mehanizma plata u javnom sektoru, gde će povećanje plata biti povezano sa produktivnostima (veza sa nominalnim rastom BDP-a);
- Implementacija Strategije za prevenciju i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018;
- Uspostavljanje stečajnog pravnog osnova - saglasnost stečajnog zakona;
- Privatizacija i likvidacija društvenih preduzeća;
- Postepena implementacija na bazi praćenja rizika za sve komercijalne banke;
- Reforma nabavke, uključujući elektronsku nabavku i primenu centralizovane nabavke;
- Uspostavljanje strateškog okvira za imovinska prava. Strategija će poslužiti kao okvir reformi u ovoj oblasti u cilju razvoja pravnog okvira u vezi sa imovinskim pravima, omogućavanje propisne i efikasne implementacije ovih prava i podršku tržišnoj politici i stimulaciji investicija. Strategija ima za cilj da razvije zakonodavni okvir koji jasno definiše odgovarajući način prava uključujući prava na imovinu u skladu sa odredbama SSP i EU komunitarnim pravom. Analiza i ciljevi ove strategije će poslužiti kao osnova za planiranje budućih mera u oblasti imovinskih prava (očekuje se da Strategija bude odobrena u prvoj polovini 2016. godine).
- Usvajanje Zakona o integrisanom katastru (Č2 2016). Ovaj zakon će uključiti odredbe koje su do sada regulisale registraciju imovine, uključujući: Zakon br. 04/L-013 o katastru, upis hipoteke (Zakon br.2002/4) o hipoteci i registraciji prava nepokretne imovine (Zakon br.2002/5 o osnivanju registra nepokretnih prava, Izdat 17. oktobra 2002). Koncept Dokument će predložiti tri načina vertikalne organizacije opštinskih kancelarija katastra sa Agencijom za katastar Kosova i samofinansiranje, kako sledi:
 - Organizacija katastarskih usluga vertikalno, uz samofinansiranje;
 - Organizacija katastarskih usluga vertikalno, uz finansiranje iz budžeta Kosova;
 - Organizacija katastarskih usluga vertikalno, finansiranih iz dva izvora, kroz tarife za usluge i iz kosovskog budžeta.
- Nastavak razvijanja baze podataka katastra.

Srednjeročni prioriteti

- Vlada će nastaviti sa reformama koje su važne za makro-ekonomsku stabilnost i finansijski sektor, uključujući implementaciju fiskalnih pravila o budžetskom deficitu i očuvanje nivoa kapitalnih rashoda.
- Postepena implementacija na bazi praćenja rizika za sve komercijalne banke.
- Zamena SIGTAS IT sistema u cilju povećanja kapaciteta i modernizacije poreske službe.
- Implementacija Strategije za prevenciju i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018.
- Uspostavljanje Fonda za investicije i rad.
- Privatizacija i likvidacija društvenih preduzeća.
- Reforma u zdravstvu uz fokusiranje na obavezni doprinosi za zdravstveno osiguranje.
- Sudski savet Kosova (SSK) imaće kao prioritet povećanje sudija kako bi se smanjio broj predmeta u sudovima.
- Vertikalna organizacija katastra koji će biti predložena od strane nacrtu zakona za koji se očekuje da će biti usvojen u kratkom vremenskom periodu, jer je potrebno da se funkcionalizuje servis i u skladu sa osnovnim principima na kojima se zasnivaju usluge katastra.
- Kontinuirani razvoj regulatornog okvira u bankovnom sistemu i hartijama od vrednosti u skladu sa međunarodnim standardima i propisima EU.

2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije²⁰

Ovo poglavlje se odnosi na drugu tačku Kopenhagenskog kriterija ekonomskog pristupanja koje se bavi sposobnošću države da se suoči sa izazovima i da bude konkurentna na tržištu EU. Ključni faktori za postizanje tih ciljeva i na osnovu kojih Evropska komisija prati i ocenjuje napredak ka članstvu sastoji se od:

- Razvoj ljudskog i fizičkog kapitala na zadovoljavajućem nivou, gde se ocenjuju aspekti razvoja obrazovanja, istraživanja i infrastrukture,
- Adekvatna sektorska struktura i saradnja, uključujući i sektorski sastav, razvoj malih i srednjih preduzeća i pitanja restrukturiranja preduzeća,
- Ograničen nivo uplitanja države u konkurenciju između ostalog razmatra se uticaj politike i pojedinih segmenata u privredi, uključujući pomoć od države i podrška za NVM, i
- Zadovoljavajući nivo integracije tržišne ekonomije sa zemljama članicama EU.

Prioriteti Vlade u posljednjih nekoliko godina su orijentisani u razvoju fizičkog kapitala kroz razvoj infrastrukture, razvoj ljudskog kapitala kroz reforme u obrazovanju i akcije za podršku privatnom sektoru. Strateški okvir koji određuje mere i prioritetne ciljeve su deo Vladinog programa 2015-2018, i sektorskih strateških dokumenata, uključujući Strategiju razvoja u privatnom sektoru 2013-2018, Strateškog plana za obrazovanje na Kosovu 2011-2016, Sektorsku strategiju rada, itd. Razvoj sektora od ekonomskog značaja kao što su energetika, infrastruktura, poljoprivreda, telekomunikacije i informaciono društvo i turizam su primarni ciljevi. Slično Programu Vlade, Strategija razvoja u privatnom sektoru takođe ima za cilj razvoj u održivu ekonomiju, socijalne politike koje povećavaju blagostanje, promociju investicija (uključujući i investicione fondove), podršku za mala i srednja poduzeća, privatizaciju i poboljšanja u radu javnih preduzeća. Takođe u srednjem roku, intenzivirat će se naporu u poboljšanju kvaliteta obrazovanja i na boljoj povezanosti između obrazovanja i zahteva tržišta.

U okviru regionalne saradnje i procesa evropskih integracija, Republika Kosovo je uključena u ostvarivanje ciljeva Strategije Jugoistočne Evrope 2020. godine i u planove infrastrukturnog umrežavanja, uključujući i onaj pod nazivom 'Berlinski proces'. Poboljšanje konkurencije, tržišta rada i industrijske politike, olakšavanje trgovine između zemalja regiona, poboljšanja mreže putne infrastrukture i energetske tržišta su neki od glavnih ciljeva na regionalnom nivou. Republika Kosovo je integrisala njihovu implementaciju u okviru strateških ciljeva i određenih akcionih planova.

Međutim, moraju se nastaviti naporu u određivanju izazova vezanih za poboljšanje konkurentnih sposobnosti zemlje.²¹ Iz tog razloga, zemlja treba da se uključi u poboljšanje kvaliteta obrazovanja i njegovo povezivanje sa tržištem rada, osiguravanje stabilnog napajanja električnom energijom, razvoj infrastrukture i energetske efikasnosti, poboljšanja poslovnog okruženja, uključujući i povećanje kapaciteta i efikasnosti pravosuđa, borbe protiv sive ekonomije, privlačenje stranih investicija i zaštite investitora za podršku strateških ciljeva, razvoj mehanizama za državnu pomoć i olakšanje trgovine.

Što se tiče spoljne pomoći, u domenu sektorskog pristupa Instrumenta za pomoć pretpristupne IPA II, priprema dokumenta Sektorskog Planiranja "konkurentnost" je u završnoj fazi dok je srednjoročna podrška u obliku pomoći Evropske Komisija za implementaciju specifičnih ciljeva za povećanje konkurentnosti i integraciju ekonomije zemlje u globalnu ekonomiju. Oblasti u kojima se planira pomoći su razvoj privatnog sektora, zapošljavanje i obrazovanje.

Slično tome, Berlinski proces pruža finansijsku podršku Evropske komisije i međunarodnih finansijskih institucija za važne infrastrukturne projekte. Konkretnije, Kosovo će dobiti podršku za putnu infrastrukturu u koridoru Drač - Priština - Niš i za železničku infrastrukturu na dva glavna pravca. Za

²⁰ Ovo poglavlje ne sadrži matricu kratkoročnih mera.

²¹ Izazovi su zasnovani u Izveštaju EK o Kosovu 2015. godine.

više informacija o drugim instrumentima pomoći i konkretnim projektima, pa tako pogledajte odgovarajuća poglavlja u trećem bloku ovog programa.

U nastavku će biti predložen razvoj svakog od ovih ključnih faktora drugog ekonomskog kriterijuma konkurentnosti.

Povećanje ljudskog i fizičkog kapitala

Ljudski kapital

S obzirom da je Kosovo zemlja sa manje od dva miliona ljudi, razvoj ljudskog kapitala je ključni faktor u opštem razvoju zemlje i društva znanja. Razvoj i transformacija obrazovnog sistema je orijentiran tako da zadovoljava potrebe i zahteve društva u procesu tranzicije i ekonomskog razvoja, da ponudi jednake mogućnosti i da se razvijaju u skladu sa evropskim standardima. Reforma obrazovanja zasnovana je na načelima nepristranosti, kvaliteta, celoživotnog učenja, efektivnosti i efikasnosti, institucionalne autonomije i decentralizovanog sistema i javne odgovornosti.

Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2011-2016 je sektorski dokument koji predstavlja razvoj obrazovnog sistema na Kosovu unutar okvira celoživotnog učenja i uključnje u obrazovanje. Ovaj plan se bazira na modelu učenja sa studentom u središtu i nudi jednake mogućnosti za kvalitetno obrazovanje za sve. Iz perspektive obrazovnih struktura, važno mesto u organizaciji usluga zauzima decentralizacija upravljanja i organizacija obrazovanja na opštinskom nivou, nivou škole i proširenje finansijske baze za obrazovanje. Budući da Vladin program 2015-2018, definiše da se strukturne reforme u obrazovanju fokusiraju na povećanje participacije i jednak pristup obrazovanju, osigurava, garantuje i povećava kvalitet u obrazovanju, upravljanje obrazovnim ustanovama, integracije i međunarodnu suradnju, promociju nauke i istraživanja i financiranje obrazovanja i nauke kroz reviziju formule finansiranja.

Što se tiče dodiplomskog obrazovanja, reforma je usmerena na razmatranje plana i programa, posebno razvoj novih nastavnih planova i programa i povećanje ljudskih kapaciteta na razini ministarstva, opština i škola za implementaciju novog nastavnog plana i programa. Novi plan i program je primenjen u praksi u 92 škole. Prema podacima Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju, na Kosovu postoje 1153 obrazovnih ustanova (778 škola i 375 zasebne jedinice/ odeljenja) podeljenih na:

- Predškolske ustanove: 43 (36 matičnih, 7 zasebnih odeljenja);
- Osnovne škole: 985 (633 matičnih, 352 zasebnih odeljenja);
- Srednje škole: 119 (103 matičnih, 16 zasebnih odeljenja);
- Resursni školski centri: 6 (sva su matična odeljenja);

Ukupan broj učenika uključenih u dodiplomskom obrazovanju je 388.351, dok je broj kadrovske popunjenosti u ovim institucijama 28,199 (od čega je 23.480 nastavnika, 1.659 administrativnog osoblja i 3.080 pomoćnih radnika).

Broj učenika a u odnosu na nivo obrazovanja i pol

Nivo	Ukupno	Muški	Ženski
Predškolski	5370	2790	2580
Osnovni	20875	10739	10136
Osnovna i niža srednja škola	275887	142460	133427
Viša srednja škola	86219	45796	40432

Izvor : Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije

Podaci o učešću u dodiplomskom obrazovanju u periodu 2010-2014 su predstavljeni u tabeli.

Broj učenika koji su napustili školu je opao tokom godina. U osnovnim i nižim srednjim školama taj broj se smanjio sa 1.485 (0,5%) u školskoj godini 2010/2011 na 354 (0,13%) u školskoj godini 2013/2014.

Situacija je takođe poboljšana i u višim srednjim školama. Od 354 (0,13%) u godini 2010/11 na 354 (0,13%) u godini 2013/14.

Učešće u obrazovnim nivoima 2010-2014

	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Predškolska (stara 3-5 godina)	26.10%	27%	27.20%	26.70%
Osnovni (5 godina)	71.30%	74%	77.43%	75.62%
Osnovni (6-)	98.10%	95.20%	98.56%	96.39%
Niža srednja škola	96.40%	99.90%	98.61%	98.03%
Viša srednja škola	91.80%	92.10%	88.67%	96.98%

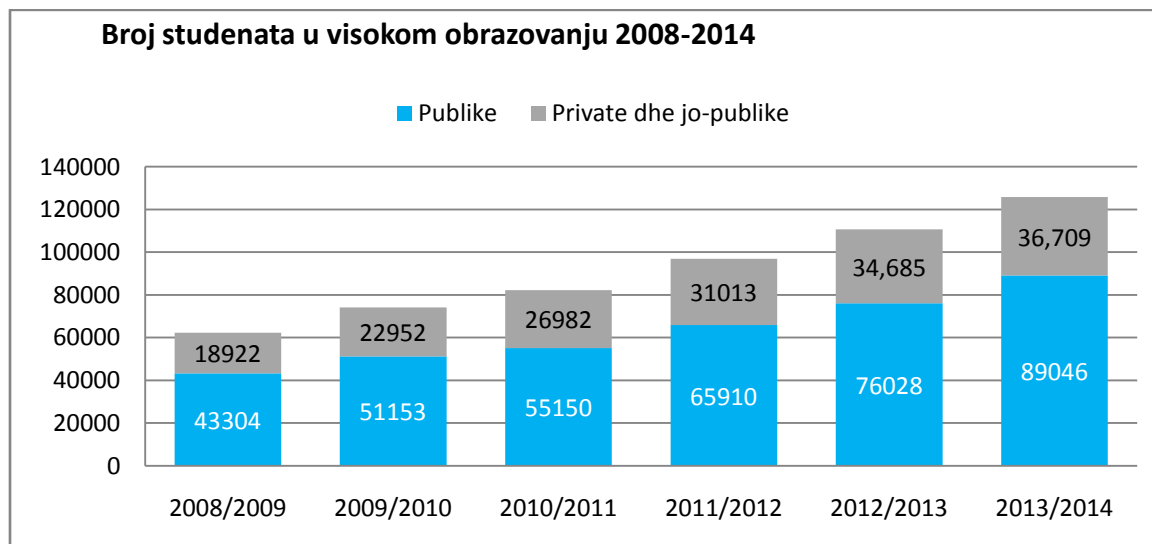
Izvor: Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije

Kosovo je deo testiranja PISA po prvi put , u kojem je učestvovalo 4830 učenika u dobi od 15 godina.

U stručnom obrazovanju , primarni cilj je priprema kadrova za tržište rada. Ovaj nivo funkcioniра u skladu sa Zakonom o obrazovanju i stručnom osposobljavanju i obrazovanju odraslih i okviru nacionalnih kvalifikacija. Osim stručnih škola osnovana su I 4 Centra kompetencije. Sistem obrazovanja prema važećim zakonima za obrazovanje i stručno usavršavanje je 3 + 1 + 1 I u skladu sa zahtevima tržišta. Postoje 142 edukativna programa dizajnirana na 17 polja/sektora i 29 standarda profesije. Takođe postoje i vodiči dizajnirani za profesionalne škole i vodiči za poslodavce , kao i nacrt Strategije za obrazovanje i inkluzivni razvoj karijere. Tu je i Agencija za školovanje i stručno osposobljavanje i obrazovanje odraslih koja ima za cilj razvoj sistema stručnog obrazovanja , kvalifikacije na osnovu potreba tržišta da stvore sistem osiguranja kvaliteta. Agencija takođe ima nadležnosti I nad centrima za kompetenciju.

Za unapređenje upravljanja kvalitetom u dodiplomskom obrazovanju , napori su bili fokusirani na povećanje unutrašnje kvalitete, implementaciju mehanizama za vrednovanje eksternih kvaliteta i povećanje kapaciteta inspektorata za obrazovanje .

Visoko obrazovanje nudi mogućnosti studiranja za sve ljude unutar ili izvan Kosova, bez diskriminacije (nacionalne, rasne, verske, polne). Trenutno postoje 6 javnih univerziteta koji funkcioniraju na Kosovu, i 25 privatna fakulteta . Svaka od ovih institucija visokog obrazovanja , bez obzira da li javn ili privatne, nudi studijske programe akreditovane od strane Kosovske agencije za akreditaciju. Ne postoji starosna granica za upis na studije ili dobijanje kvalifikacija u Kosovskom visokom obrazovanju.

U Ministarstvu obrazovanja, nauke i tehnologije tu je i NARIC centar, koji proverava valjanost diploma visokog obrazovanja stečenih van Kosova.

Kosovo se nije još službeno pridružilo Bolonjskom procesu, ali je zahtev za prijem u članstvo dostavljen 2014. godine. Zakonska osnova usklađuje postojeće prakse s prioritetima deklaracije Bolonjskog grupe, posebno na usklađivanje seta odredbi Zakona i nacionalnog okvira za kvalifikacije (br 03/L - 060) i olakšavanje priznavanja prethodno stečenog obrazovanja i kvalifikacija u drugim zemljama kroz NARIC centar.

Kosovska Agencija za akreditaciju sprovodi spoljnu evaluaciju institucija i programa. U 2014. ukupan broj akreditiranih programa dostigao je 573. Većina programa su bachelor i master i 29 doktorska programa na Univerzitetu u Prištini. Osim toga, sve javne i privatne institucije visokog obrazovanja imaju interne Kancelarije za osiguranje kvaliteta i Službenika za osiguranje interne kvalitete.

Što se tiče vanjskog mehanizma kako bi se osigurao kvalitet, u 2014. godini Kosovo je postalo punopravni član u ENQA (Evropska mreža agencija kvaliteta). Kosovo implementira smernice standarda kvaliteta i usvojilo je primjenjive prakse u Evropskoj zoni visokog obrazovanja.

Naučno-istraživački rad je prilično ograničen. Podrška za istraživanja sastoji se od finansijske podrške kroz sheme mobilnosti i naučne publikacije.

Što se tiče tržišta rada, gotovo dve trećine stanovništva Kosova je radno sposobno (15-64 godina). U 2011. godini, 28 % stanovništva je bilo mlađe od 28 godina, a prosečna starost stanovništva je 30 godina.

Pošto je stanovništvo Kosova vrlo mlado, očekuje se da će radno sposobno stanovništvo brzo rasti u narednoj deceniji.

Od onih koji su radno sposobni, 58,4 % nisu ekonomski aktivni, što znači da nisu zaposleni i nisu aktivno tražili zaposlenje u poslednje četiri godine, ili nisu dostupni da počnu da rade u roku od 2 nedelje. Od 41,6 % populacije koja je ekonomski aktivna, 35,3 % (176.743 ljudi) su nezaposleni. To znači da je 64,7 % (323.508) ekonomski aktivni ljudi zaposleno, što znači da je stopa zaposlenosti populacije (stopa zaposlenosti) 26,9 %. Od 58,4 % radno sposobnog stanovništva koje je neaktivno, 18,2 % (128.400 osoba) ne traže posao, jer su smatrali da nema adekvatnih konkursa za njih. Obeshrabreni radnici čine 10,7 % radno sposobnog stanovništva, sa sličnom zastupljenošću između muškog i ženskog stanovništva.

Postoje velike polne razlike na tržištu rada. Otprilike svaka peta žena (21,4 %) u dobi za zapošljavanje je aktivna na tržištu rada, u odnosu na tri petine (61,8 %) radno sposobnih muškaraca. Među onim koji su radno sposobni, nezaposlenost je mnogo veća kod žena nego muškaraca (41,6 % u odnosu na 22,1 %). Stopa zaposlenosti među radno sposobnim ženama je samo 12,5 %, u odnosu na 41,3 % za muškarce. Izuzetno niska stopa zaposlenosti kod žena je rezultat kombinacije niskog učešća u radu i visoke stope nezaposlenosti. Porodične obaveze su glavni razlog za žensku pasivnost na tržištu rada (38,8 % ispitanih žena su navele ovaj razlog). Nezaposlenost mladih je vrlo visoka na Kosovu. U 2014. godini, bilo je skoro duplo veća nego kod starijih. Među onima koji su radno sposobni u dobi 15-24 godine, 61,0 % su nezaposleni. Nezaposlenost je veća kod mladih žena (71,7 %) nego muškaraca (56,2 %). Gotovo trećina radno sposobnih (30,2 %) u dobi od 15-24 godine, nisu bili uključeni u obrazovanje, zapošljavanje ili obuku.

Samo 28,4% zaposlenih ima stalni ugovor za njihov glavni posao, dok je 71,6 % imalo ugovor na određeno vreme, bez značajne razlike između muškaraca i žena. Oko 96,3 ispitanika s ugovorima na

određeno vrijeme prijavili da su imali i druge oblike ugovora na raspolaganju. Prosečna plata je bila između € 300 do 400 € mesečno.²²

Fizički kapital

U principu, privatne investicije su opale u 2012-2013, dok je u ostatku perioda 2011-2015 bio više ili manje konstantan nivo. Nasuprot tome, javne investicije su postepeno povećavane u periodu 2011-2013 na viši nivo i zbog ulaganja u infrastrukturu, dok u poslednje dve godine one su opale (što se poklapa sa završetkom velikih projekata autoput Priština -Vrbnica).

Privatne i javne investicije 2011-2015 (Izvor : MTEF)

Opis	2011	2012	2013	2014 Val.	2015 Proj.
Privatne Investicije	1,003	837	942	1,074	1,151
Javne Investicije	528	550	529	411	436

Napomena : podaci za 2014. godinu su procena a za tu svrhu je predviđeno je 96 % izvršenja kapitalnih izdataka

Drumska infrastruktura

Drumska infrastruktura je bio jedan od glavnih prioriteta u poslednjih nekoliko godina. Puno je investirano u državne ceste povezan sa regionalnim koridorima, kao i regionalne i lokalne ceste. Trenutno, naša zemlja ima 1962 km nacionalnih i regionalnih puteva i 4761km lokalnih puteva (pogledati tabelu).

Glavni ciljevi u ovom sektoru uključuju: i) integraciju Kosova u regionalnu putnu mrežu kroz razvoj puteva 6 i 7 kroz pan - evropski koridor, ii) smanjenje troškova transporta, i smanjenje saobraćajnih gužvi izgradnjom novih puteva uključujući tranzitne puteve oko urbanih sredina, iii) povećanje sigurnosti kroz horizontalnu i vertikalnu signalizaciju, poboljšanje kvaliteta putne infrastrukture i kroz kampanje za bezbednost saobraćaja, i iv) održavanje i poboljšanje postojećih puteva koji omogućavaju dobre privatne i javne transportne usluge.

Prošle godine je završen autoput Priština- Vrbnica koji je deo nacionalnog autoputa Vrbnica - Merdare (R7) koji je povezan sa međunarodnim koridorima 8. i 10. Segment Priština - Miloševo autoputa M2 je takođe završen. Mi ćemo u nastavku elaborirati glavne infrastrukturne projekte kao i postupke razvoja i planiranja.

Razvoj putnih pravaca 6 i 7 su prioriteta Vlade Kosova za poboljšanje mreže transporta i potpunu integraciju u regionalnu putnu mrežu. Razvoj obe ove rute se smatra veoma značajnim za ekonomiju Kosova i od strateškog značaja za region, uspostavljajući dve glavne veze u okviru regionalne transportne mreže. U isto vreme povezuje glavne gradove i ekonomske centre unutar Kosova.

Putni pravac 6 kao deo transportne mreže Jugoistočne Evrope povezuje koridore VIII i X Makedonije i Prištine i dalje nastavlja ka Crnoj Gori, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. U procesu modifikacije osnovne mreže Jugoistočne Evrope (2009) je uključen i putni pravac 6 A Priština - Slatina (Aerodrom) - Peć - Crna Gora - Hrvatska i dalje. U ovaj putni pravac je uložena znatan iznos u cilju njegovog razvoja.

Razvoj autoputa Vrbnica - Priština - Merdare se određuje kao investicija visokog prioriteta. Ovaj putni pravac je identifikovana kao regionalni putni pravac broj 7 u Glavnoj putnoj mreži Jugoistočne Evrope koja će povezivati Jadransko more - Severnu Albaniju, Prizren, Prištinu i preko Merdara do Niša (Srbija) sa koridorom deset (Evropska putna mreža). U ostvarenju ovog projekta osigurana je i finansijska podrška u okviru plana "Connectivity" za zapadni Balkan kao zajednička inicijativa Evropske komisije i nemačke vlade.

²² Anketa o radnoj snazi, 2014, ASK.

Infrastruktura putne mreže, u km

Kategorija	Dužina (u km)
Autoputevi (Ibrahim Rugova autoput)	78
Nacionalni	588
Regionalni	1296
Pod-ukupno	1962
Opštinski (lokalni)	
Lokalni	4308*
Gradski	453*
Pod-ukupno	4761*
Ukupno	6723

se radi na dislociranju postrojenja i zatražiti odobrenje komunalnih preduzeća.

U segmentima C1 i C2 projekcije glavne staze su u skladu TEM standardima za geometrijske karakteristike za predviđenu brzinu od 120 km/h. Na segmentu C3 zbog konfiguracije terena predviđena brzina je manja od 80 km/h. Trajanje projekta je 42 meseca. U pitanju je srednjoročni projekat.

Projekat autoputa "Priština-Gnjilane-Bela Zemlja": za Vladu Republike Kosova je određen kao investicija od velikog značaja za infrastrukturu i ekonomski razvoj Kosova. Ovaj put je povezan sa glavnim putnim pravcima jugoistočne Evrope Autoputevima 6 i 7 koridorom X u Srbiji. Iskustvo na izgradnji Autoputeva 6 i 7 pokazuje da je Kosovo u stanju da brzo i efikasno izgradi infrastrukturu koja će omogućiti ekonomski razvoj i integraciju u regionalnu putnu mrežu. Veoma je bitno da se započne sa realizacijom projekta autoputa Priština-Gnjilane - Bela zemlja, tako da je ovaj putni pravac uključen na karti Glavne putne mreže jugoistočne Evrope. Svim fazama realizacije ovog projekta treba da upravlja međuministarski Upravni odbor koji mora biti postavljen uredbom Vlade. Ministarstvo za infrastrukturu je u završnoj fazi izgradnje projekta autoputa Priština - Gnjilane - Bela Zemlja. Nakon završetka prve faze određivanja pravca i procene troškova projekta, mora se proceniti mogućnost finansiranja i da se sprovedu sve potrebne studije čiji je cilj što brži početak realizacije projekta. Okvirni plan za završetak projekta je 2019 godina.

Ekspanzija Nacionalnog puta N25, od kružnog toka Besi -Podujevo: za realizaciju ovog projekta za proširenje ceste smo započeli sa planiranjem projekta za N25, za gore navedeni segment. Proširena cesta će se sastojati od 4 trake (4x3.75m) razdvojene po sredini sa trakom za razdvajanje širokom 1,50m. na pristupnim tačkama i raskrsnicama će takođe biti dodatna traka široka 3.0m. Uglavnom će raskrsnice biti na dva nivoa (samo na određenim tačkama će biti jedan nivo). Polazna tačka proširenog puta će biti kod kružnog toka u Besi, dok je njegova krajnja tačka kod kružnog toka u Podujevu. Planirana dužina proširenog Nacionalnog puta N25 je 20 km. Rok za planiranje projekta je, prema procenama MI, 9 meseci, od trenutka kada je potpisan. Troškovi projekta biće poznati nakon implementacije projekta. U okviru projekta će takođe biti urađen i elaborate eksproprijacije, pre početka realizacije projekta mora biti započet proces eksproprijacije. Po završetku projekta implementacije i procesa eksproprijacije treba da se započne sa radovima na proširenju puta, u zavisnosti od kapaciteta budžeta također će biti određena dužina segmenta za izgradnju. Ovaj projekt ne predstavlja rizik za nastavak koridora 7 Drač - Morina - Priština - Merdare -Niš. Priroda ovog projekta se odnosi više na povezivanje dva gravitirajuća područja, Podujevo- Priština i povećanja kapaciteta postojećeg puta. Planirana realizacija ovog projekta je kraj 2018. godine.

Ruta 7 Morina - Priština- Merdare: Nakon stavljanja u funkciju segmenta 1-9 Vrbnica -Priština - Besi , Ministarstvo za infrastrukturu u saradnji sa EBRD i EIB će provesti studiju izvodljivosti za završetak idejnog projekta za R7 ; Segment Besi - Merdare (granica sa Srbijom). Tu su već definirane aktivnosti za određene rokove . Nakon njihovog završetka , mi ćemo početi sa projektom.

Nastavak projekta za proširenje Nacionalnog puta N9 , Priština - Peć : U saradnji sa Okvirom 3 za Investicije u Zapadni Balkan²³ i EBRD-a počeli smo studiju izvodljivosti i procenu uticaja na okolinu na segment deonice puta Kijevo - Zahač (32 km) i završetak projekta implementacije, kao preduslov za početak realizacije projekta . Očekujemo da se ova studija završi do kraja godine, a nakon toga će se pripremiti ugovor o zajmu za finansiranje izgradnje ovog segmenta . Okvirni plan za realizaciju ovog dela je kraj 2018. Godine.

Nastavak projekta za proširenje Nacionalnog puta N2, Priština - Mitrovica. U toku naredne tri godine, Ministarstvo za infrastrukturu će nastaviti proširenje Nacionalnog puta N2 prema Mitrovici. Za nastavak ovog projekta bit će na raspolaganju kredit od 60 miliona američkih dolara od Islamske banke za razvoj, Saudijskog fonda za razvoj i OFID. S obzirom na to da ćemo za realizaciju ovog projekta primeniti procedure Islamske banke za razvoj , predviđa se da će realizacija projekta započeti 2016. godine , dok će se postupak završiti u toku ove godine. Okvirni plan za završetak ovog projekta je kraj 2018. godine.

Železnički saobraćaj

Infrastruktura Kosovskih železnica (INFRAKOS) upravlja železničkom infrastrukturom koja je pod državnim vlasništvom. Ovo je javno kompanija sa ograničenom odgovornošću i 100 % deonica u vlasništvu Kosovske Poverilačke agencije.

Železnička mreža Kosova se sastoji od 335.079 km pruge. Četiri železničke linije trebaju različite nivoe rehabilitacije da bi se ispunili savremeni standardi brzine i sigurnosti. Prošle godine, došlo je do porasta transporta i ljudi i robe. Obavlja se delimično održavanje pruga u skladu sa mogućnostima. Konkretno železnička infrastruktura je sledeća:

- Železnička Pruga 10 (od granice Srbije - Lešak - Mitrovica - Kosovo Polje - Elez Han - Makedonska granica), dužine 149,110 km, s jednim parom šina, ne napaja se električnom energijom , široka 1435 mm, Kategorija D3 , osa mase 22,5 tona i uzdužne ose mase 7,2 t/m;
- Istočna železnička pruga (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština - Kosovo Polje), dužina 45.198 km, jedan par šina, ne napaja se električnom energijom, širina 1435 mm , kategorija D3 , osa mase 22.5 tona i 16 tona , a uzdužne ose mase 7,2 t / m i 5 tona/m;
- Zapadna železnička pruga (Kosovo Polje - Peć) dužine 81,940 km , jedan par šina , ne napaja se električnom energijom, širina 1435 mm , Kategorija C2 , osa mase 20 tona i uzdužne ose mase 6.4 tona/m; i
- Jugozapadna železnička pruga (Klina - Zrze - Prizren) dužine 58,831 km, jedan par šina, ne napaja se električnom energijom, širina 1.435 mm, Kategorija D3 i B1 , osa mase 22,5 tona i 18 tona,i uzdužne ose mase 7,2 t/m i 5 tona/m.

Zakon 04/L - 063 za Kosovske Železnice uspostavlja Regulativni Organ železnice koji se sastoji od nezavisnih organa , osim istražnih organa koji su odgovorni uredu premijera a bave se praćenjem i regulisanjem željezničkog sektora .

Ministarstvo za infrastrukturu je razvilo Sektorske strategije multimodalnog transporta 2015-2025 koja uključuje željeznički sektor. Strategija razmatra internu operativnost evropskog železničkog sistema , sigurnost i standard evropskih železničkih sistema , razvijene strategije u skladu sa Sporazumom o transportnoj zajednici između Transportne opservatorije jugoistočne Evrope (SEETO).

Železnička Pruga10 povezuje Kosovo sa Srbijom i Makedonijom i deo je koridora i železničke trase SEETO , te je ova železnička pruga od najvećeg prioriteta za modernizaciju . Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) će posuditi Republici Kosovo 36.000.000 € za infrastrukturu Kosovske Železnice

²³ Zajednička inicijativa koja prikuplja sredstva od Evropske komisije, Evropske investicione banke (EIB), Razvojna banka Saveta Evrope (CEB), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Svjetske banke, KfW, itd.

(INFRAKOS) u 2015. Kredit će finansirati hitnu rehabilitaciju i poboljšanje južne sekcije (Kosovo Polje - makedonska granica) trase 10 (granica Kosova i Srbije - granica Kosova i Makedonije) na Kosovu ("Projekat"). Projekat se sastoji od investicija u renoviranje šina, sistema signalizacije, mostova, podvožnjaka i sanaciju tunela. Što se tiče srednjoročnog plana, glavni prioritet za železnički sektor je modernizacija železničke mreže. Za detaljnije aktivnosti pogledati poglavlje 14 za politiku transporta.

Vazdušni transport

Kosovo ima Prištinski Međunarodni Aerodrom " Adem Jahsari " koji se koristi i u vojne i u civilne svrhe. U aprilu 2010. godine stupio je na snagu ugovor o javno- privatnom partnerstvu između Vlade Republike Kosovo i tursko - francuskog konzorcijuma Limak- Aeroport de Lyon o davanju Međunarodnog Aerodroma u Prištini pod koncesiju, koji predstavlja uspešan primer Projekta o koncesiji u Jugoistočnoj Evropi.

Novi terminal koji je počeo sa radom 23. oktobra 2013. godine u koji je investirano oko 100 miliona eura i nudi više komfora za putnike, prvoklasnu uslugu i dovoljno prostora i društvenog okruženja za putnike. Novi terminal ima površinu od 44.000 m², i sa ovim kapacitetima omogućava prijem do 4 miliona putnika godišnje. To čini Međunarodni aerodromu u Prištini liderom u regiji po površini terminala i kontrolnom tornju i ima potencijal da Priština i Kosovo postanu glavni centar za regionalnu avijaciju.

Kvalitet i kvantitet usluga na ovom aerodromu se značajno povećao. Kao deo osnovnih međunarodnih i regionalnih mreža, cilj je da se proširi i kontinuirano povećava kapacitete ovog aerodrome.

Energija

Proizvodnja električne energije u zemlji je obezbeđena od strane Kosovske Energetske korporacije (KEK) koja se sastoji od dve termo centrala (Kosovo A i Kosovo B) i rudnika uglja. Proizvođači energije su i 5 male hidroelektrane (jedna je deo Javnog preduzeća Ibar Lepenac i četiri kojima upravljaju privatne kompanije). Instalirani kapaciteti termo centrala su 1478 MW, ali zato što su dosta stari, njihov trenutni operativni kapacitet je oko 915 megavata. Kapacitet instaliranih hidroelektrana je 45,84 MW.

Prenosnim sistemom upravlja Operator sistema prenosa i tržišta s (KOSTT). Sistem je povezan sa svim susednim sistemima na nivou 400 kV, osim sa Albanijom, gde je nivo veze samo 220 kV. Aktivnosti na izgradnji nove linije napona 400 kV sa Albanijom se razvijaju i izgradnja ove linije je počela krajem 2014. godine, a predviđeno je da se završi u roku od 24 meseci od perioda početka implementacije projekta. Ovo će uticati na povećanje kapaciteta kojim se emituje program između dve zemlje u regionu, povećanje bezbednosti i poverenja Kosova i Albanije u sistem električne energije kao i optimalan rad oba sistema. Ukupna dužina dalekovoda (400 kV, 220 kV i 110 kV) je 1,223km.

Kosovska kompanija za distribuciju električne energije - KEDS, upravlja sistemom operatora distribucije električne energije na Kosovu. Operator sistema distribucije (OSSH) poseduje 624.5 km mreže 35 kV, 1259.2 km mreže 10 (20) kV 5743,5 km, Dužina mreže 10 kV, oko 50,1 km mreže 6 kV i 11635,9 km Dužina mreže 0,4 kV. OSSH poseduje 7863 snage stanica 35/10 kV do 6 / 0,4 kV i 7610 trafostanica 35/10 kV na nivou 6/0,4 kV.

Uprkos napretku u povećanju kapaciteta prenosa i distribucije, isporuke električne energije, povećanje efikasnosti u korišćenju mineralnih sirovina, još uvek je potrebno više napora da se poboljša trenutna situacija. Sektor električne energije kao jedan od ključnih faktora za razvoj privrede i socijalnu dobrobit i dalje je povezan sa komercijalnim i tehničkim gubicima i zastarelom tehnologijom koja nema dovoljno kapaciteta za stabilno snabdevanje energijom.

Sektor za grejanje sastoji se od četiri toplane na Kosovu (Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan). Na kraju 2014. godine toplana iz Prištine, Termokos je bilapriključena u sistem kogeneracije u TE Kosovo B i to je značajno uticalo na povećanje performansi u snabdevanju građana Prištine sa grejanjem. Postoje

značajni energetske potencijali za razvoj sistema grejanja. Kroz razvoj uticaja sistema grejanja značajno raste sigurnosti u snabdevanju električnom energijom, posebno tokom zimske sezone u kojoj postoje preopterećenja na elektro energetske sistem.

Kosovo nema mrežu prirodnog gasa. Ali nedavni događaji u regionu, u vezi sa međunarodnim projektima, predstavljaju priliku koju treba iskoristiti, ali je prvo obavezno obavljanje tehničke i finansijske studije i analize.

Kroz celu identifikaciju potencijala iz različitih izvora energije, korišćenje tih potencijala je prilično nisko. Ova situacija mora da se menja sa politikom i konkretnim akcijama tako da su energetske resursi raznovrsni i gaje sigurnost u snabdevanju. Potrošačima treba omogućiti što više alternativa da ispune svoje energetske potrebe sa pristupačnim proizvodima i troškovima.

Što se tiče institucionalnog i regulatornog okvira, postoje neki važni koraci koji su preduzeti da se stvori osnova za otvaranje tržišta i pokrene konkurenciju u energetske sektoru. Kancelarija regulatora za energetiku ima zakonsko ovlašćenje da privole strane da ponude na slobodnom tržištu određenu količinu energije (trenutno postoji samo jedan operativni dobavljač). Prema dizajnu tržišta električne energije, Kosovo ima bilateralno tržište gde licencirani učesnici kupuju i prodaju energiju da omoguće uravnotežen energetske sistem. Ovo tržište je povezano sa mehanizmom za balansiranje gde operator sistema prenosne električne energije KOSTT prihvata ponude za kupovinu i prodaju energije od strane licenciranih kompanija, da upravljaju razlikama u okolnostima koje nisu pokrivene sa bilateralnim ugovorima. Pravna podela između distribucije i snabdevanje je izvršena i obe funkcije su privatizovane. Dok se upravljanje rudnicima uglja i proizvodnjom električne energije u termoelektranama centrala vrši od strane javno preduzeća KEK.

Izrada politika, organizacija, regulacija i upravljanje energetske sektorom se vrši putem pravne infrastrukture koja je generalno dobro opremljena i usklađena sa komunitarnim pravom Evropske unije (EU).

Štaviše, od 2004 vladine institucije su osnovane, tako da su regulatori i operateri sposobni da uspešno upravljaju energetske sektorom. Glavne institucije koje upravljaju energetske sektorom su:

- Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER) koje je odgovorno za izradu politika u energetske sektoru i da prati njihovo sprovođenje;
- Kancelarija regulatora za energiju (KRE), koja deluje kao nezavisna regulatorna agencija i odgovorne je za regulisanje tržišta energije (električne energije, prirodnog gasa i toplotne energije);
- Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRM) - koja deluje kao nezavisna regulatorna agencija za regulisanje rudarskih aktivnosti u kojima se odvija iskopavanje uglja.
- Kosovskioperator sistema za prenos električne energije i tržišta (KOPST) predstavlja javnu upravu koja upravlja prenosnom mrežom i ima ulogu operatora prenosnog sistema i tržišta električne energije;

Ostale vladine institucije poput Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja (MSPP), Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSS), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo finansija (MF), kao i Komisija za konkurentnost Kosova, imaju važnu ulogu u pracenju socijalne, ekonomske i prostorne odgovornosti u sektoru energetike.

Tržište elektronske komunikacije

Na Kosovu sektor OIK ima veliki značaj prema privredi obzirom na to da u poslednjih deset godina učestvuje u BDP -u Kosova sa oko 10%. Osim ekonomskog značaja ovaj sektor ima veliki uticaj na socijalnu koheziju, obrazovanje, zdravstvo, i povećanje ljudskih kapaciteta u celini i povećanje opšte konkurentnosti Kosova na globalnom nivou.

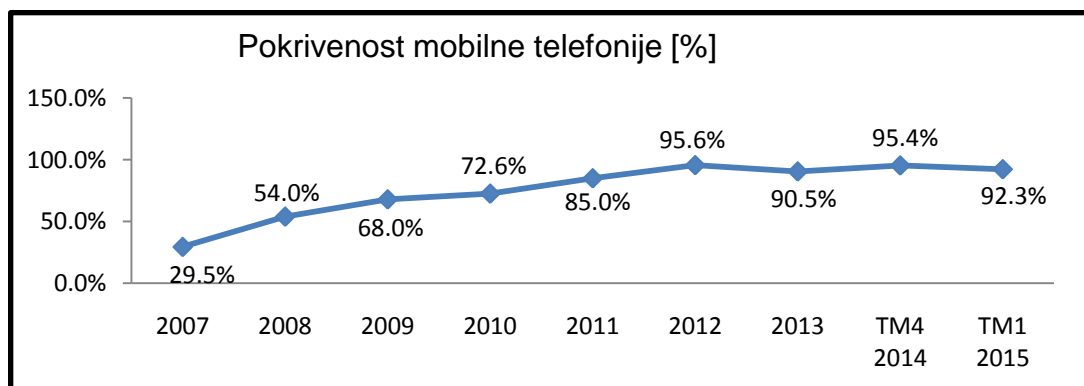
Što se tiče tržišnih kretanja, fiksna telefonija istorijski ima nizak razvoj u našoj zemlji. Sa liberalizacijom svog tržišta omogućen pristup je alternativnog operatera (IPKO) koji se na taj način takmiči sa operatorom koji je imao monopol do tada. Sada je Kujtisi još jedan ovlašćeni provajder fiksne telefonije. Ipak, penetracija u fiksnoj telefoniji nije pokazala nikakav rast iako varira i do 5%. KPT ima oko 97,6% od prihoda na ovom tržištu, dok privatni distributer IPKO samo 2,33% od prihoda. Za postupak penetracije kroz godina, pogledajte prilog.

Trend tako niskog razvoja fiksne telefonije može se posmatrati i sa globalnog nivoa. Niska stopa penetracije zavisi od kontinuiranog razvoja ostalih usluga koje zamenjuju fiksnu telefoniju nudeći istovremeno i dodatne vrednosti u realizaciji elektronske komunikacije. Normalno, investicije su usmerene ka ponudi atraktivnijih usluga, gde ima mnogo više zahteva i očekivanog povraćaja investicija. Nove telekomunikacione mreže su dodatna vrednost za društvo i zadovoljavajuća alternativa u odnosu na tradicionalnu mrežu fiksne telefonije.

Tržište mobilne telefonije ima najšire širenje u celoj oblasti elektronskih komunikacija. Nedavni podaci pokazuju da je ukupan broj korisnika mobilne telefonije u našoj zemlji na kraju prvog tromesečja 2015. dostigao cifru od 1,676,287. Prihodi mobilnih operatera čine oko 77% ukupnog prihoda od tržišta elektronskih komunikacija. Trenutno postoje samo dva licencirana operatera u snabdevanju usluge mobilne telefonije i pokrivenost mreže među populacijom je skoro 100%. Na tržištu mobilne telefonije su druga dva Virtuelna mobilna operatera (MVNO)²⁴ koji su dpostigli ugovore sa VALA i IPKO operaterima. Oslanjajući se na najnovije podatke o registraciji stanovništva, ispostavilo se da pokrivenost mobilne telefonije dostiže 92,33%, što znači visoko učešće stanovništva u ovim službama. Ovaj rastući trend se nastavio poslednjih nekoliko godina. Prema prihodima Vala ima oko 56,2% tržišta, dok IPKO pokriva 37,9% (podaci iz prva tri meseca u 2015. godini).

Troškovi poziva po minuti su među najnižim u regionu i Evropi sa različitim atraktivnim paketima koji se nude za potrošače. Uprkos tome, troškovi poziva po minuti u romingu sa zemljama u regionu su i dalje veoma visoki i nezadovoljavajući.

Pokrivenost mobile telefonije 2007-2014

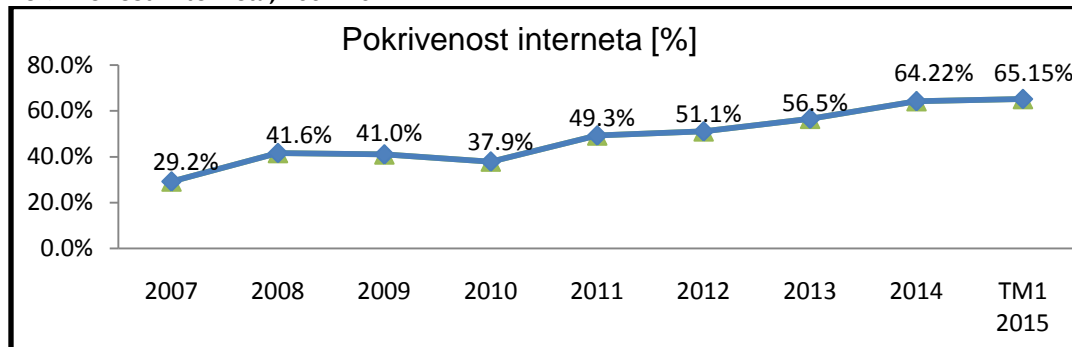

Internet napajanje za građane naše zemlje je relativno zadovoljavajuće. Više od 50 ovlašćenih operatera iz ARKEP nude ovu uslugu na celoj teritoriji, dok 5 od njih imaju pristup i međunarodnim spojevima komunikacije. Zvanično je pokrivenost po porodicama dostigla cifru od 65.15% ili 10,66% po stanovniku, dok su brzina i kvalitet na veoma visokom nivou. Praktično je penetracija je već a od normalne zvanične stope (preko 70%).

²⁴ Mobile Virtual Network Operator.

Osim na internetu - sa fiksnim pristupom, sada je takođe u ponudi i brzo se proširio - mobilni pristup internetu. Mobile Broadband ili širok pristup internetu preko mobilnih telefona za korisnike mobilnih telefona na Kosovu je omogućeno od decembra 2013. godine (3G- tehnologija), a sada od početka 2015. godine kroz najnovije tehnologije LTE ili 4G. Prema podacima prijavljenim u ARKEP, broj aktivnih korisnika putem ove tehnologije je u stalnom rastu, taj broj za period TM1 2015 je dostigao 358,184 korisnika što pokazuje rast od 26.12% u odnosu na TM4 iz 2014 godine. Pokrivenost mobilnog pristupa internetu preko 3G i 4G za period TM1 2015 je dostigla 19,74%. Što se tiče podele tržišta na osnovu prihoda, KTP učestvuje sa 22.27%, IPKO sa 40.31%, Kujtesa sa 24.48% drugi sa 12,48%. Ako se oslanjamo na delu tržišta na osnovu korisnika KPT ima 17,7% tržišta, IPKO 47,1%, Kujtesa 24% i drugi 11.2%.

Pokrivenost interneta, 2007-2014

Investicije od operatora telekomunikacionih usluga za 2014. u sektoru telekomunikacija (fiksna telefonija, mobilna, internet) dostigle su sumu od 52,265,346 evra što beleži značajan rast u odnosu na 2013. gde su investicije iznosile 27,906,383.39 €. Najveći deo investicija na tržištu elektronskih komunikacija u 2014. godiničini mobilna telefonija sa oko 59,4%, fiksnu telefoniju sa 4,56% i internet sa 36,05%.

Što se tiče regulatornog okvira i politike, Zakon o elektronskim komunikacijama i drugim važećim zakonima je utvrdio opšti zakonodavni okvir u skladu sa direktivama Evropske unije (Pakete direktiva iz 2009. godine, kao i dopuna-završetak Paketa za sektorelektronske komunikacije iz 2002. godine).

Zakon o elektronskim komunikacijama između ostalog jekreirao pravni osnov za prelazak iz režima Licenciranja generalnim ovlašćenjem (odobrenjem) za pružanje usluga i mrežeelektronskih komunikacija. To podrazumeva povećanje mogućnosti i unapređenja kvaliteta životne sredine za nove investicije i pravednu konkurencije, što je takođe glavni cilj (prioritet) Vlade.

Vizija sa strateškim ciljevima Vlade Kosova za sektoru informacionih tehnologija, samim tim za sektor elektronskih komunikacionih su izražene u dokumentu "Politike Sektora za elektronske komunikacije - Digitalne agende za Kosovo 2013-2020". Dokument politika je u skladu sa postavljenim ciljevima u saopštenju Evropske komisije od 19. maja 2010. za Evropski parlament, Savet Evrope, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona "Digitalne agende za Evropu" (COM (2010) 245 konačna). Kao Srednjoročni prioriteti na osnovu dokumenta politike za elektronske komunikacije su: razvoj IKT infrastrukture, razvoj usluga i elektronskih sadržaja i promociju i njihovo korišćenje, napretku u veštinama građana Kosova u korišćenju IKT.

U ovom dokumentu se prenesene ideje i strateški ciljevi planirane u Digitalnoj agendi za Evropu, ali uzimajući u obzir prilagođavanje realnog stanja IKT sektora na Kosovu.

Sektorska struktura i struktura preduzeća

Kosovska ekonomija nastavlja da dominira u uslužnom sektoru od 2014. godine sa oko 57% dodatne vrednosti kao procenat BDP-a. Industrija čini oko 29% i poljoprivreda oko 14,5% od dodatne vrednosti

kao procenat BDP -a. Ova struktura je zadržana kao prilično stabilna tokom poslednjih pet godina , sa izuzetkom poljoprivrede , čiji je učešće kao sektora sniženo. (Vidi tabelu ispod).

Dodatna vrednost kao procenatBDP-a

	2010	2011	2012	2013	2014
Poljoprivreda	16.2%	15.6%	14.8%	14.4%	14.5%
Industrija	28.4%	28.8%	28.1%	28.2%	28.9%
Usluge	55.4%	55.6%	57.1%	57.4%	56.6%

Izvor: Svetska banka

Podaci Agencije za statistiku o strukturi BDP -a prema ekonomskim aktivnostima pokazuju da dominiradoprinos usluga na BDP (približno polovina od ukupnog učešća u aktivnostima BVP, pogledajte tabelu 2 u aneksima). Samo veliko i malo tržište učestvuje sa 12,4% u BDP -u. Dok je doprinos poljoprivrede u BDP opao sa 14,8% u 2008. godini, na 11,9% u 2014. Sektorska struktura kojom dominiraju usluge može se takođe primetiti po broju registrovanih preduzeća prema privrednim sektorima (vidi tabelu 3 u aneksima). Nakon usluga , sektori sa najvećim brojem preduzeća su proizvodnja i građevinarstvo . Broj preduzeća u svim sektorima je imao približno sličan rast u periodu 2010-2014. Dakle, na osnovu ovih pokazatelja, struktura se kreće ka uslugama.

Aktivna saradnja se definiše kao saradnja koja je proglašena prometom ili zaposlenim pred Poreskim organima na Kosovu za datu godinu . Očigledno je da se koriste stanovništva i aktivna preduzeća u periodu kada postoje dva efekta da bude primećena dodavši i element nesigurnosti. Prvi efekat će biti prava varijacija na broj preduzeća određene kategorijom vremena . Drugi efekat je varijabilnost u registraciji, zatvaranje i opstanak na istoj kategoriji preduzeća. Dakle, ako postoji relativno veliki broj otvora i završnih padova na određeni period , broj aktivnih preduzeća u ovom periodu može biti relativno visok od perioda pre. Ali ovo možda ne odražava samo rast nestabilnosti, već i realan rast na ekonomskom značaju ove kategorije.

Broj aktivnih preduzeća na osnovu veličine, 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Individualna	24647	28517	25014	25888	28105
% od ukupnog broja	56.6%	65.4%	54.5%	55.2%	56.0%
Mikro (1-9)	17014	13246	18689	18977	20138
% od ukupnog broja	39.1%	30.4%	40.7%	40.4%	40.1%
Mala (10-49)	1534	1487	1849	1724	1655
Srednja (50-249)	289	289	312	298	275
Velika (250+)	43	42	47	49	46
% od ukupno (3 kategorije)	4.3%	4.2%	4.8%	4.4%	3.9%
Ukupno	43527	43581	45911	46936	50219

Od 2014. godine , broj aktivnih biznisa je porastao za 15 % od 2010. godine i za 7 % u odnosu na 2013 godinu. Od 2010. godine, veličina strukture aktivnih biznisa je relativno nepromenljiva sa individualnim vlasništvom predstavlja oko 56 % svih aktivnih preduzeća, mikro preduzeća čine 40% , mala, srednja i velika preduzeća čine ukupno oko 4 % . Samo u 2012. godini, preduzeća u individualnom vlasništvu su imala rast od 10 %.

Uticaj države na kompetitivnost/konkurentnost

Velika javna preduzeća: trenutno na Kosovu deluje 8 velikih centralnih preduzeća (uključujući i Trepču). U sektoru energetike posluju KEK i KOSTT , u telekomunikacijama PTK i PK , u transportu posluju železnička preduzeća TRANKOS i INFRAKOS, u sektoru navodnjavanja posluje Ibar- Lepenac i

Regionalno vodovodno preduzeće - Priština.²⁵Vrednost imovine i kapitala koje ova preduzeća poseduju iznosi 911 miliona evra, dok je broj zaposlenih 9.800.

U 2014. finansijskoj godini rezultati ovih 8 preduzeća su takva da su 5 preduzeća završili godinu sa finansijskom dobiti, dok su preduzeća: "Pošta Kosova", "Ibar - Lepenac" i "INFRAKOS" završili godinu sa finansijskim gubitkom.

Restrukturiranje preduzeća

U skladu sa odredbama Zakona o električnoj energiji i po uslovima Sporazuma o energetske zajednici za restrukturiranje elektro energetske sektora, u 2006. godini je osnovana kompanija Operator sistema za prenos i tržište električne energije. (KOSTT) kao nezavisno telo. Ova aktivnost se ranije realizovala u okviru KEK korporacije.

Proces restrukturiranja aktivnosti u okviru sektora električne energije je kasnije nastavio sa izdvajanjem proizvodnje od distribucije i snabdevanja električnom energijom. U okviru procesa restrukturiranja pune aktivnosti energetske sektora, Vlada Republike Kosovo, preko odluke br. 04/36 i 03/38 je naredila pravnu podelu KEK-a, uspostavljanje novog pravnog lica: Kosovske kompanije za distribuciju električne energije i napajanje (KEDS) i kasnije su iste firme bile privatizovane. Na kraju 2014. godine došlo je do daljeg pravnog nastajanja distributivne delatnosti iz ponude što su na taj način dve kompanije: KEDS za distribuciju i KES/CO za snabdevanje električnom energijom.

Strukturne reforme u sektoru energetike i dalje se obrađuju i cilj im je da se obezbedi konkurencija na tržištu energije, na osnovu opštih principa otvorene konkurentnosti, nediskriminacije, transparentnosti, jednakosti, poštujući zaštitu potrošača i održivi razvoj društva. U zakonodavstvu su u pripremi svi uključeni zahtevi Trecim paketom EU za sektor energetike u smislu potpuno otvorenog tržišta, nezavisnosti regulatora, a kompletno pravno nastajanje aktivnosti u okviru sektora.

Osim za sektor energetike, restrukturiranje preduzeća setakođe desilo i u drugim sektorima. Od 2008. smo restrukturirali telekomunikacije PTK (Vala i Telekom) a pojavila se i Oošta Kosova) i Kosovske željeznice se javljaju u posebnim privrednim subjektima INFRAKOS i TRAINKOS.

Trepča kao jedan od najvećih preduzeća na Kosovu je pod upravom KAP. To je entitet nekoliko preduzeća utvrđenih kao ključnih i nebitnih sredstva u različitim regionima Kosova. Glavne aktivnosti na koje je ovo preduzeće usmereno je kroz predstavljanje aktivnih jedinica poslovanja kao što su: (1) Rudnici i flotacija, Staroi Trg, (2) Rudnik i flotacija, Kišnica i Novo Brdo, Priština, i (3) Rudnik i flotacija, Trepča Kopaonik, Leposavić.

U ovoj fazi preduzeće zapošljava oko 2.500 radnika koji su plaćeni na redovnoj osnovi.

Trepča je pod moratorijum za reorganizaciju i na osnovu presude Specijalne komore Vrhovnog suda, rok za podnošenje plana reorganizacije je 1. novembra 2016. U međuvremenu, Vlada je dat mandat od strane Parlamenta da pripremi opcije za ovo važno preduzeće za čitavu ekonomiju zemlje pre kraja moratorijuma.

Državna pomoć

Zakon br. 04/L-024 za državnu pomoć postavlja osnovu za razvoj sistema državne pomoći, načela i postupaka za pružanje državne pomoći. Zakon sadrži osnovne definicije, uključujući one za državnu pomoć; postavlja mehanizam i okvir za kontrolu državne pomoći. Takođe, čini osnovu za osnivanje celokupnog inventara državne pomoći i sistema izveštavanja. Zakon trenutno prolazi kroz izmene i dopune, a očekuje se da će rezultirati daljim usklađivanjem sa osnovnim zakonima EU u ovom području.

²⁵ U sektoru voda ima aktivnih 6 regionalnih vodovodnih preduzeća, dok u navodnjavanju postoje dva.

Očekuje se da se nacrt Zakona o državnoj pomoći odobri u prvoj polovini 2016. godine. Zakon prenosi osnovne principe primarnog zakonodavstva komunitarnog prava (članci Ugovora o funkcionisanju EU). Zakon će takođe regulisati institucionalni okvir za kontrolu i praćenje pomoći, stvaranje zaliha i izveštavanje državne pomoći. Pravne tekovine u ovoj oblasti biće prenesene kroz podzakonske regulative nakon njegovog usvajanja.

Institucionalni okvir se sastoji u izvršenju državne pomoći i kancelarije državne pomoći. Na osnovu važećeg zakona, Komisija državne pomoći je organ odlučivanja o državnoj pomoći. Komisija deluje na "ad hoc" osnovi i nezavisna je u donošenju odluka i praktikovanju svoje funkcije, Komisija se sastoji od 5 članova, tri ministra, predstavnika civilnog društva i predsednika Asocijacije opština Kosova.

Kancelarija za državnu pomoć je odgovorna za uzimanje, analizu i poštovanje obaveštenja i informacije u vezi sa šemama pomoći. Kancelarija, od svog osnivanja nije funkcionisao u punom kapaciteta. Od 6 zvaničnikadozvoljenih po Zakonu o državnoj pomoći, plata je bilo dozvoljeno iz budžeta samo za petoror od njih, ali zapravo postoje samo dva zaposlena zvaničnika. Za više detalja o merama u ovom području, pogledajte poglavlje 8, politike konkurentnosti.

Trenutno od državne pomoći, koristi imaju sektor železnice, sektor pošte, energije i vode. Državna pomoć u 2013. godini iznosila je 26,5 miliona evra, od čega je za kapitalne investicije bilo posvećeno 5.0 miliona evra, a za subvencije 21,5 miliona evra. U 2014. godini državna pomoć je iznosila 17,4 miliona evra od kojih za kapitalne investicije bilo izdvojeno 12,0 miliona evra, a za subvencije 5,4 miliona evra. Državna pomoć u odnosu na BDP je 0.005 % BDP-a u 2013. i 0.003,% BDP-a u 2014. Takođe, neki drugi sektori u poljoprivredi su podržani kroz subvencije kao direktna plaćanja. U 2014, ova direktna plaćanja su iznosila 19,2 miliona evra (sektori biljaka, hortikulture i poljoprivrede), a koja su manja od 0,5% BDP-a. U 2015. godini, subvencije u poljoprivredi su iznosile 23 miliona. U 2015. od državne pomoći koristi za sektor energetike, pošte, železnice, grejanje i vodu. Ukupna vrednost ove pomoci za sve sektore je 13,9 miliona evra, ili 0,0025% BDP-a. Dakle, državna pomoć je kontinuirano opadala od 2013. godine.

Integracija trgovine

Otvaranje trgovina izmereno izvozom u zemlje u robi i uslugama u odnosu na BDP pokazuje relativnu važnost međunarodnih transakcija u odnosu na interne transakcije. U 2014. trgovinsko otvaranje je povećano na 74,2% u odnosu na 69,1% u prethodnoj godini. Trgovina robom čini manje od 1% u povećanju, dok trgovina uslugama obuhvata 4% ovog povećanja.

U 2014. trgovinski deficit robe i usluga povećan je zajedno za 1,88 milijardi evra, u odnosu na 1,85 milijardi evra u 2013. Opšti trgovinski deficit odražava deficit koji je takođe povećan u 2014. do 2.21 milijardi eura od 2.16 milijardi evra u 2013. Trgovina uslugama i robom na drugoj strani, pokazuje trgovinski suficit sa porastom od 0,34 milijardi u 2014. u odnosu na 0,31 milijardi u 2013. godini.

U 2014, izvoz robe pokriva 13% uvoza, sa porastom od 1% od 2013. U 2014. izvoz je postigao 324 miliona evra, što je povećanje od 10% od 2013. U 2014., uvoz je imao količinu od 2,5 milijardi dolara, kao povećanje od 3,6% u odnosu na 2013. Kosovski uvozi iz više od 130 zemalja i izvozi u više od 60 zemalja. EU i CEFTA države su najvažniji trgovinski regioni Kosova i zajedno čine oko 71% prometa robe u 2014 godini. Evropska unija je zastupljena sa 41,2% i CEFTA sa 29,6% kada je u pitanju sva trgovina robom. Iako je EU glavni trgovinski partner u 2014. godini, njeno učešće smanjeno je za skoro 3% svog udela od 43,8% u 2013. Ovo smanjenje dolazi od 1% učešća uvoza iz EU i smanjenje od 10% učešća izvoza u EU na ukupno izvoza. Promet robe sa EU u 2014. opao sa oko 2% od 2013. zbog smanjenja od 17% u vrednosti izvoza u 2013. Ovaj pad dolazi zbog pada jedne trećine od najznačajnijih izvoznika Feronikl Kosova ka najznačajnijoj destinaciji, Italiji.

Top pet zemalja za izvoz u EU bili su Italija, zatim Nemačka, Austrija, Poljska i Bugarska. Ove zemlje čine 78,5% od ukupne vrednosti izvoza u EU i 23,7% od ukupne vrednosti uvoza. Italija je jedina zemlja EU

koja prima više od 5% kosovskih izvoza, što je čini najvažnijom zemljom za izvoz u EU. Donja tabela daje više detalja oko kosovskog izvoza u ovim zemljama.

Glavne EU zemlje za izvoz

Zemlja	Iznos u 2013 (Milion evra)	Iznos u 2014 (Milion evra)	Učešće 2013 (%)	Učešće 2014 (%)	EU Učešće 2013 (%)	EU Učešće 2014 (%)
Italija	74.363	49.660	25.3	15.3	62.8	50.6
Nemačka	10.985	11.339	3.7	3.5	9.3	11.6
Austrija	6.327	6.416	2.2	2	5.3	6.5
Poljska	3.870	5.782	1.3	1.8	3.3	5.9
Bugarska	1.026	3.820	0.4	1.2	0.9	3.9
Ukupno	96.571	77.016	32.9	23.7	81.6	78.5

Izvor: Agencija za statistiku Kosova

U 2014. uvoz iz EU je iznosio oko 1 milijarde evra, uz smanjenje od 0,2 % u odnosu na 2013 godinu. Pet najvažnijih zemalja EU iz kojih se uvozi su Nemačka, zatim sledi Italija, Grčka, Slovenija i Poljska. Srbija više izvozi ka Kosovu nego ka Nemačkoj. Ovih pet zemalja EU čine 68 % od ukupne vrednosti uvoza iz EU i 29 % od ukupne vrednosti uvoza U tabeli ispod dajemo više detalja u tom pogledu.

Glavne EU zemlje za uvoz

Zemlja	Iznos u 2013 (Milion evra)	Iznos u 2014 (Milion evra)	Učešće 2013 (%)	Učešće 2014 (%)	EU Učešće 2013 (%)	EU Učešće 2014 (%)
Nemačka	252.594	273.029	10.3	10.8	23.3	25.3
Italija	228.519	202.866	9.3	8	21.1	18.8
Grčka	145.546	137.551	5.9	5.4	13.4	12.7
Slovenija	61.314	66.708	2.5	2.6	5.7	6.2
Poljska	36.595	55.820	1.5	2.2	3.4	5.2
Ukupno	724.568	735.973	29.6	29	66.9	68

Izvor: Agencija za statistiku Kosova

U 2014., zemlje CEFTA su učestvovala sa 39,2% izvoza i 28,4 % uvoza na Kosovu. U 2014, izvoz u CEFTA regionu je iznosio oko 127 miliona evra, što je povećanje od 21,7% u odnosu na 2013. Top izvozne destinacije u okviru CEFTA su Albanija, Makedonija i Srbija. Ove zemlje su rangirane kao druga, četvrta i šesta, na listi svih izvoznih destinacija. Najvažnije zemlje CEFTA u vezi uvoza su Srbija, na prvom mestu i Makedonijana šestom.

Što se tiče strukture izvoza Kosova, dominiraju metali. Ovi proizvodi stalno čine više od polovine izvoza. Najvažniji proizvodi uključuju Feronikal, neobrađene minerale i otpad gvožđa. Dok kosovski uvoz ne varira, glavni proizvodi uključuju naftne derivate, vozila i mašine i transportne uređaje.

U 2014. izvoz usluga pokriva 177% uvoza, sa porastom od 20% od 2013. Izvoz usluga dostigao je 771 miliona evra, što je povećanje od 24% od 2013 godine. Uvoz je dostigao 434.5 miliona evra, što je povećanje od 39% od 2013. godine. To je dovelo do pozitivnog trgovinskog bilansa 336.5 miliona evra, što predstavlja povećanje od 9% u odnosu na 2013. Glavni sektori usluga su putovali sa 379 miliona evra, što je uglavnom pripisuje kosovske dijaspore; komunikacione usluge sa 19,5 miliona evra; i vladinih usluga sa 14 miliona evra, što je uglavnom pripisano Euleksu i Kforu, diplomatskim misijama i NVO.

Što se tiče direktnih stranih investicija (DSI) na Kosovu, stanje DSI je smanjeno tokom 2010-2014. Otprilike polovina ovih investicija dolazi iz EU i evropskih zemalja, i druga iz SAD, Turske, zemalja regiona, itd. U vezi sa DSI, glavne zemlje EU su Austrija, Nemačka, Velika Britanija, Slovenija, Italija, itd.

Dolazeće DSI po zemljama, u milionima evra

Opis	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupno	368.5	384.4	229.1	280.2	151.2
Austrija	21.1	19.6	0.4	10.7	30.3
Nemačka	91.5	66.6	49.5	21.7	29.4
Slovenija	34.0	16.2	9.3	7.0	-9.4
Ujedinjeno Kraljevstvo	38.9	80.1	14.3	10.7	-39.5
Švajcarska	35.1	30.9	43.8	41.7	38.2
Holandija	17.2	4.7	-25.6	-0.1	-7.8
Luksemburg	0.4	0.5	0.8	2.3	1.2
Francuska	3.8	0.2	6.3	3.8	3.3
Bugarska	0.0	3.4	8.1	5.6	14.5
Hrvatska	1.8	2.9	0.4	1.3	1.1
Malta	0.9	0.2	4.3	3.1	0.1
Kipar	0.0	1.0	0.3	0.3	0.3
Slovačka	0.0	0.0	...	0.2	0.1
Češka Republika	0.0	1.3	0.3	0.2	0.4
Spanija	0.1	...	0.2	0.2	0.1
Italija	6.6	1.7	4.4	8.7	3.3
Grčka	5.9	0.4	0.3	-0.4	-0.6
Ostali	111.0	154.7	112.0	163.3	86.3

Izvor: Centralna banka Kosova

Što se tiče strukture stranih direktnih investicija, na osnovu ekonomske aktivnosti, sektor nekretnina u 2012-2013 dominira sa oko polovineom investicija. U 2014. ovaj sektor je dobio više od 90% DSI. Drugi važni sektori za strane direktne investiciju u 2010-2014 su finansijske usluge, građevinarstvo, saobraćaj, industrija, itd. Za više detalja o DSI, na osnovu ekonomskih aktivnosti, vidi Aneks, tabela 4.

Bilans DSI karakteriše pogoršanje u 2014. godini, sa smanjenjem od 151,3 miliona evra u odnosu na 280.2 miliona evra u 2013 godini. DSI ravnoteža do juna 2015. godine dostigla je 163,6 miliona evra što je značajno povećanje u odnosu na iznos od 39.1 miliona evra u istom periodu prethodne godine. U okviru direktnih stranih investicija, dva oblika DSI-jasu zabeležila rast, uključujući kapital i akcije investicionih fondova i ulaganja u dužničke instrumente (slika 4). Sektori koji su najviše profitirali od povećanja DSI-ja su bile nekretnine, iznajmljivanje i ostale poslovne aktivnosti i sektor finansijskih usluga.

Kratkoročne mere

- Nastaviti sa procesom licenciranja nastavnika,
- U okviru upravljanja kvalitetom pred- univerzitetsko obrazovanje ima za cilj da:
 - Pripremi osnovni program za sveobuhvatno obrazovanje za sve nastavnike,
 - Nacrt standarda profesije i nastavnih planova i programa na osnovu kretanja na tržištu i preispitivanje svih postojećih nastavnih planova i programa i njihovo povezivanje sa tržištem rada.
- Nastaviti razvoj putne infrastrukture
- U energetsom sektoru, osim razvoja pravnog i političkog okvira, prenosni sistem će biti razvijen;
 - Ugradnja druga dva transformatora 300MVA u NS 400/110kv Uroševac i NS 400/110kv Peć 3;
 - Sprovođenje niza projekata u prenosnoj mreži koji poboljšavaju sigurnost u snabdevanju energijom (NS Mitrovica, NS Glogovac, NS Kosovo Polje NS Priština 6, NS Dragaš, itd.)

- Razvoj pravne osnove za osnivanje Fonda za garatovanje kredita, da se poboljša pristup finansijama;
- Funkcionalizacija Agencije za zapošljavanje;
- Dalji razvoj i harmonizacija pravnog okvira u pogledu državne pomoći sa pravnim *acquis-ama* EU;
- Razvoj opcija i ponude rešenja za vlasništva i organizaciju Trepče pre isteka moratorijuma reorganizacije;
- Usvajanje zakona za carinsku zaštitu intelektualne svojine.

Srednjoročni prioriteti²⁶

- U srednjoročnom periodu, u pogledu visokog obrazovanja, fokus će biti na profilisanju institucija visokog obrazovanja u cilju rešavanja zahteva tržišta rada. U pred-univerzitetskom obrazovanju, novi nastavni planovi i programi će biti realizovani i novi profesionalne standardi će biti izrađeni;
- Nastaviti sa licenciranjem nastavnika,
- Planirano je da se u opštinama koje trenutno nemaju javne predškolske ustanove, iste izgrade i integrišu stručno obrazovanje i unapređenje kapaciteta;
- Razvoj putne infrastrukture;
- Modernizacija železničke mreže;
- Energetska efikasnost, u skladu sa Akcionim planom za energetska efikasnost (2010-2018), kroz realizaciju konkretnih projekata u oblasti energetske efikasnosti;
- Poboljšanje energetske pristupa OIR, u skladu sa Nacionalnim akcionim planom za OIR (2011-2020), kroz realizaciju konkretnih projekata u oblasti obnovljivih izvora energije;
- Implementacija i funkcionisanje projekta interkonektivne linije 400 kV Kosovo B NS - NS Tirana 2;
- Instalacija trećeg transformatora u NS 110/10kV Priština 2;
- Preraspodela linije 110kV, broj 1806 NS 110/35kV Đakovica 1 - NS 110/10 kV Đakovica 2. (za detalje pogledajte poglavlje 15 o energiji);
- Nastaviti sa reformama u poslovanje u cilju poboljšanja i olakšanja razvoja NVM;
- Funkcionalizacija i razvoj Fonda za garanciju kredita;
- U sektoru industrije, povećanje unutrašnje konkurencije kroz razvoj i podršku razvoju klastera kroz uspostavljanje institucionalne infrastrukture.

²⁶ Srednjoročne mere se mogu dopuniti nakon okončanja Programa za reforme u privredi.

Statistike o ekonomskim kriterijumima

Prihodi i rashodi tokom 2015.

Opis	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul
	U mil. evra						
Granica-carina	51.1	104.4	167.2	242.2	318.4	402.5	498.2
Carinski povraćaj	- 0.2	- 0.4	- 0.6	- 0.8	- 1.1	- 1.4	- 2.3
PAK oporezivanje	41.2	62.6	83.9	126.3	141.7	162.5	198.4
PAK povraćaj	- 1.8	- 4.3	- 6.9	- 9.3	- 11.8	- 13.6	-17.0
Neoporezivani prihodi – vladini	2.9	6.2	9.7	11.3	18.3	22.6	27.4
Sopstveni prihodi-centralni							
Vlada	4.4	8.2	12.0	16.5	18.6	21.1	23.8
Sopstveni prihodi opština	3.8	7.5	11.3	14.4	19.9	25.0	29.8
Porez na koncesije	1.5	1.5	1.5	2.9	2.9	2.9	4.9
Honorari	0.5	0.6	7.0	13.2	13.6	14.0	20.6
AKP dodeljeni prihodi	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5
Dividende	-	-	-	10.0	10.0	10.0	10.0
Budžetska prihvatanja	109.0	191.8	290.6	432.3	536.0	651.1	799.3
Zajmovi od MFI	0.7	0.7	2.7	2.9	3.0	3.9	39.6*
Obveznice	6.8	11.7	37.1	32.3	47.1	62.0	60.7
Donatorski grantovi	0.5	2.8	3.7	4.3	4.4	4.5	8.0
Ukupan prihvataj	117.0	207.0	334.0	471.8	590.5	721.5	907.5
	-	-	-	-	-	-	-
Nadoknade i plate	42.2	84.2	126.5	168.9	213.4	258.5	302.7
Robe i usluge	1.3	16.3	28.3	47.1	64.0	77.0	88.4
Režije	1.1	4.2	6.1	9.6	11.4	12.5	13.4
Subvencije i transferi	25.2	60.9	92.6	133.9	164.1	196.4	229.6
Kapitalne investicije	0.1	12.6	31.9	48.8	75.3	115.6	151.6
Rezerve	-	-	-	-	-	-	-
Budžetska plaćanja	70.0	178.3	285.5	408.4	528.2	660.0	785.7
Servisiranje duga	0.1	3.6	13.8	14.3	17.7	18.7	19.8
Donatorski grantovi	0.1	1.0	1.8	5.1	5.7	6.3	7.3
Ukupna isplata (Isplata-rashod)	70.2	182.9	301.1	427.7	551.6	685.0	812.8

Izvor: Dnevni izveštaj trezora, MF.

*Prva tranša MMF-a prihvaćena posle pregovora u stend-baj aranžmanima za ovu godinu

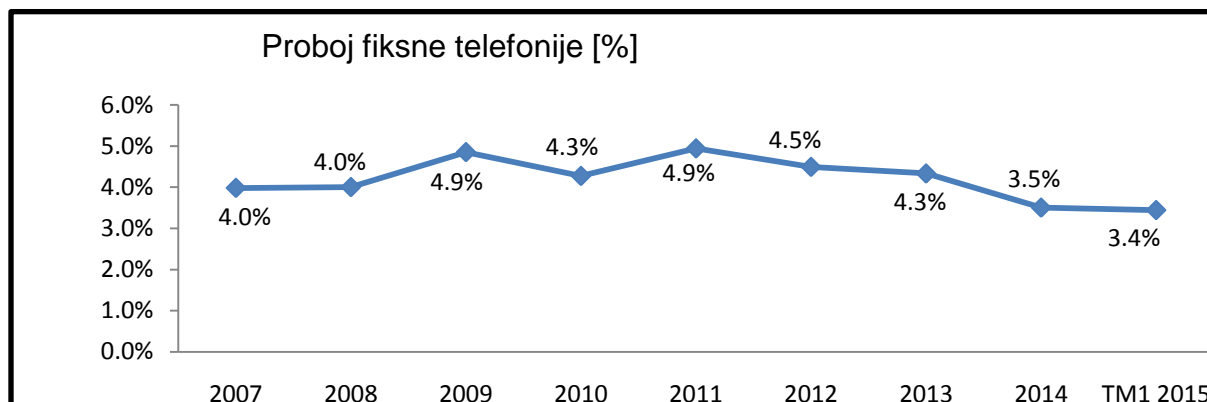
BDP po ekonomskim aktivnostima 2008-2014

Nace Rev.2	Ekonomska aktivnost	BDP učešće po aktivnosti						
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	Poljoprivreda, lov, i ribnjaci	14.8	14.1	13.6	12.8	12.2	12.0	11.9
B	Industrija iskopavanja	3.1	2.3	3.1	2.6	2.3	2.2	2.1
C	Industrija obrade	11.1	12.1	11.1	10.3	10.9	11.0	10.3
D	Snabd. električnom energijom	2.1	2.3	2.5	2.6	2.5	2.7	2.8
E	Vodosnabdevanje	0.5	0.6	0.7	0.7	0.7	1.0	0.8
F	Građevinarstvo	6.6	6.6	6.4	7.5	6.7	6.6	6.0
G	Prodaja na malo i veliko; popravka vozila	11.6	12.5	12.2	11.1	12.1	12.3	12.4
H	Transport i skladištenje	3.3	3.8	3.9	3.9	3.7	4.4	3.5
I	Hoteli i restorani	0.6	0.5	0.6	0.7	0.8	0.9	0.9
J	Informatičije i komunikacija	0.8	0.8	0.8	0.9	1.1	1.0	2.0
K	Finansijske i osiguravajuće aktivnosti	3.3	3.2	3.4	3.6	3.8	4.0	4.0
L	Nekretnine	11.0	10.2	9.5	8.7	8.6	8.9	9.0
M	Nauka i tehnologija	1.1	1.2	1.2	1.3	1.4	1.4	1.4
N	Dodatne i administrativne aktivnosti	0.2	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.6
O	Javna administracija i odbrana; socijalna bezbednost	11.1	10.3	9.9	9.9	9.8	9.3	9.0
P	Obrazovanje	2.6	2.8	2.8	3.2	3.2	3.1	3.9
Q	Zdravstvo i socijalne aktivnosti	0.9	1.1	1.3	1.4	1.4	1.4	1.8
R	Umetnost, zabava i rekreacija	0.1	0.1	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4
S	Druge usluge	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
T	Domaćinstva; robe i usluge za sopstvene potrebe	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-	-
	GNP sa osnovim cenama	84.8	85.0	83.8	81.9	82.4	83.3	82.9
	Porezi proizvoda	15.2	15.0	16.2	18.1	17.6	16.7	17.1
	Subvencije u proizvodima							
	BDP	100	100	100	100	100	100	100

Broj aktivnih preduzeća po ekonomskoj aktivnosti

NACE Rev 2 Sectori	2010	2011	2012	2013	2014
Prodaja na malo i veliko; popravka vozila	18859	18445	19549	20178	20878
Proizvodnja	4149	4253	4641	4807	5259
Smeštaj i usluge hrane	3389	3335	3677	3862	4183
Građevinarstvo	2546	2589	2998	3333	3646
Usluge	2933	2930	3210	3086	3543
Nauka i tehnologija	1802	1906	2261	2646	2905
Transport	2668	2563	2703	2725	2770
Zdravstvene i socijalne aktivnosti	1162	1205	1260	1377	1445
Informacije i komunikacije	911	934	1063	1180	1315
Poljoprivreda, šumarstvo, ribnjaci	470	489	654	767	1006
Administrativne i dodatne aktivnosti	616	630	695	740	863
Umetnost, rekreacija, zabava	435	453	517	605	678
Obrazovanje	423	432	499	508	559
Nekretnine	82	86	87	372	344
Industrija iskopavanja	208	191	225	230	240
Vodosnabdevanje	161	160	196	199	212
Finansijske i aktivnosti osiguranja	168	150	157	165	173
Javna administracija i odbrana; socijalna bezbednost	99	94	112	92	132
Električna energija	45	46	50	66	68
Drugo	2401	2690	1357	0	0
Ukupno	43527	43581	45911	46938	50219

Komunikacijsko tržište

Proboj fiksne telefonije po godini ²⁷

²⁷Izvor: ARKEP, [Pregled komunikacijskog tržišta Č1 2015](#).

Direktno strano ulaganje

DSI po ekonomskoj aktivnosti (%)

Opis	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%
Poljoprivreda	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
Rudnici	4.8%	-1.4%	-10.9%	-5.0%	2.7%
Industrija	27.4%	12.2%	12.0%	4.1%	-22.5%
Energija		0.0%	1.0%	17.4%	8.9%
Građevinarstvo	14.7%	34.6%	13.6%	6.2%	-13.1%
Trgovinske usluge	1.8%	3.0%	4.1%	5.2%	5.5%
Hoteli i restorani		0.1%	0.2%	0.3%	0.3%
Transport i komunikacija	-4.3%	7.5%	14.1%	18.2%	-6.0%
Finansijske usluge	10.7%	8.6%	9.8%	1.6%	27.7%
Nekretnine	20.5%	15.7%	50.5%	48.6%	94.0%
Druge usluge /1	0.4%	2.9%	0.8%	1.2%	1.5%
Druge neklasifikovane usluge	23.8%	16.4%	4.8%	2.2%	0.9%

Izvor: KCB

3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI – USKLAĐIVANJE ZAKONA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A

3.1. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakona Kosova sa *acquis-om* EU-a²⁸

Član 74. SSP jasno precizira usklađivanje zakona Kosova sa *acquis-om* EU-a. U više detalja, ovaj član definiše prioritete oblasti *komunitarnog prava* koje treba transponovati u domaće nacionalno zakonodavstvo u oblasti unutrašnjeg tržišta, oblasti slobode, bezbednosti i pravde, kao i polja su povezane sa trgovinom.

Usvajanjem i stupanjem na snagu *Uredbe o radu Vlade Republike Kosovo br. 09/2011, Uredbe o Pravnoj službi vlade br. 13/2013*, kao i *Administrationom uputstvu o Standardima za izradu normativnih akata, br. 03/2013*, završen je domaći zakonodavni okvir za proces usklađivanja. Takođe su izrađeni i '*Praktični vodič za usklađivanje zakona Republike Kosovo sa zakonodavstvom EU*' i '*Praktični priručnik za popunjavanje tabela i Izjave o usklađenosti*', dokumenti za upućivanje za proces usklađivanja zakona.

Uopšte, odgovornost za razvoj politike i usklađivanja zakona pada nad odgovarajućim institucijama koje su odgovorne za izradu zakona. Institucija koja predlaže jedan nacrt normativnog akta mora da ga pravno usklađuje sa odgovarajućim aktima EU, kao i da proceni usklađenost nacrta normativnog akta sa *acquis-om* EU-a.

U cilju pravnog usklađivanja prema evropskim standardima, ovaj proces se sprovodi i procenjuje od strane relevantnih institucija kroz izradu Izjave o usaglašenosti (IoU) i Tabele o usklađenosti (ToU). Ovi dokumenti su instrumenti i služe za procenu usklađenosti jednog nacrta normativnog akta sa *acquis-om*, koji se izrađuju od strane institucija koje predlaže nacrt normativnog akta. Prema tome, zatim, Ministarstvo za evropsku integraciju izdaje pravno mišljenje o usklađenosti (PMoU) sa pravom EU za izradu nacrta normativnog akta. Nacrt normativnog akta, zajedno sa IoU, ToU i PMoU, dostavljaju se Pravnoj kancelariji Kancelarije premijera koja ispituje usklađenost nacrta akta sa Ustavom i pravnim sistemom, proceduralnim razvojem akta i sa standardima za izradu normativnih akata. Shodno tome, nakon usvajanja nacrta zakona od strane vlade, ona se dostavlja Skupštini na usvajanje. Paket nacrta zakona sa svim relevantnim dokumentima se dostavljaju Komisiji za zakonodavstvo, Komisiji za evropsku integraciju, kao i zavisno od delokruga nacrta zakona mogu se dostavljati i drugim komisijama, koje vrše pregled, analizu, i ako je potrebno izmenu i dopunu odgovarajućeg nacrta zakona a zatim se dostavlja za odobrenje.

Što se tiče dešavanja u budućnosti u pogledu izgradnje kapaciteta za pravnu harmonizaciju sa pravom EU, mi ćemo nastaviti sa ciklusima obuke za državne službenike u javnoj upravi, koji se bave pravnom izradom i usklađivanjem sa pravnim *acquis-om* EU. Stručno usavršavanje u oblasti pravnog usklađivanja sa EU Komunitarnim pravom će biti isporučeno u saradnji sa Institutom za javnu upravu Kosova.

Deo poboljšanja u oblasti pravnog približavanja će biti stvaranje elektronske platforme koja ima za cilj očuvanje TOC i SPC, završetak TOC i povezivanje nacionalne akata sa komunitarnim pravom, definisanje nivoa usklađivanja u vezi sa ovim programom.

Ova platforma će podržati primenu odredbi SSP-a, sprovedenih kroz prenošenje EU akata u nacionalno zakonodavstvo.

Vredi pomenuti da se Kosovo postepeno približava sa zakonskim zahtevima koji proističu iz konvencija, ugovora i obaveza za pristupanje drugim organizacijama kao što je predviđeno SSP-om.

²⁸ Ovo poglavlje ne sadrži matricu kratkoročnih mera.

Ujedno, prevod zakona EU je sastavni deo procesa usklađivanja domaćeg zakona sa *acquis-om* EU-a. Jedna od odgovornosti Ministarstva za evropsku integraciju, koja proizilazi iz Odluke br. 6/121 od 22.04.2010 o delokrugu MEI je takođe i "Koordinacija prevođenja zakona EU na službenim jezicima Republike Kosovo".

U ovom smislu, proces prevođenja zakona Evropske unije uređen je „Uredbom o procesu prevođenja zakona Evropske unije na službene jezike Republike KosovoKosovo, br. 02/2015,,“ kojom se definiše postupak prevođenja, koordinisanje procesa prevođenja, kao i usklađivanje terminologije EU na službenim jezicima Republike Kosovo.

Zahvaljujući izgradnji stručnih kapaciteta i saradnji u ovoj oblasti, 26. marta 2014. godine, Ministarstvo za evropsku integraciju Republike Kosovo i Ministarstva za evropsku integraciju Republike Albanije potpisali su Sporazum o saradnji za osnivanje tehničke komisije za prevod zakona EU na albanskom jeziku, kao i saradnja u oblasti usklađivanja zakona, za koordinacija zajedničke agende prevoda EU akata na osnovu relevantnih akata za usklađivanje navedenih u SSP kao i razmenu prevedenih pravnih akata EU iz obe zemlje. Takođe, Ministarstvo za evropsku integraciju i Univerzitet u Prištini "Hasan Prishtina", 13. marta 2015. godine potpisali su Sporazum o saradnji u oblasti prevođenja zakona Evropske unije.

U cilju sprovođenja srednjoročnih mera, naš cilj je prevođenje EU *acquis*-a na albanski jezik, što će biti planirano kroz godišnji zakonodavni program, kao i u skladu sa prioritetima i prelaznog perioda kao što je definisano SSP-om. Takođe, u cilju postizanja profesionalnog prevoda *acuis*-a EU-a u verziji na srpskom jeziku, biće napore za identifikaciju mogućnosti i izbor modaliteta za prevoda *acuis*-a EU-a, zajedno sa relevantnim institucijama koji može da doprinese tom procesu, uključujući regionalnu saradnju.

3.2. Poglavlje 1 *acquis*-a: Slobodno kretanje roba

Ovo poglavlje obuhvata uslove koji proizilaze iz zakona EU kako bi se osiguralo potpuno slobodno kretanje proizvoda na domaćem tržištu i poštovanje sprovođenja ovog opšteg načela od svake države članice. Da bi se osiguralo poštovanje i primena ovog osnovnog načela funkcije unutrašnjeg tržišta, tako da proizvodi zadovoljavaju standarde i zahteve da se trguju na unutrašnjem tržištu EU, primena ovog poglavlja od strane država potpisnica zahteva od njih da definišu celi svoj zakonodavni i regulatorni okvir u skladu sa onim iz EU, za "stari pristup" (koji određuje posebne zahteve za proizvode) i "novi pristup" (koji određuje osnovne specifikacije proizvoda). Usklađivanje domaćeg zakona se postiže kroz potpunu transpoziciju komunitarnog prava EU u okviru ovog poglavlja do punopravnog članstva. Pored toga, od država potpisnica se takođe zahteva da razviju i sprovede nacionalne politike kako bi se osiguralo sprovođenje usklađenog zakona sa onim iz EU, kao i da potpuno uspostave i funkcionalizuju ceo institucionalni sistem i institucionalne kapacitete potrebne za sprovođenje ovog zakona i politike, kao i za sprovođenje horizontalnih i proceduralnih mera u pojedinim oblastima standardizacije, procene usaglašenosti, akreditacije, metrologije i nadzora tržišta.

Slobodno kretanje roba je ključni element u stvaranju i razvoju unutrašnjeg tržišta. Članovi 34, 35. i 36. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), sprečavaju države članice da usvoje i nametnu neopravdana ograničenja na slobodnu trgovinu robe u unutrašnjem tržištu, osim trgovine unutar EU. Odredbe UFEU ne isključuju opravdane zabrane i primenjuju se proporcionalno, na osnovu javnog morala, javnih politike ili javne bezbednosti, zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka, ili zaštite industrijske i komercijalne svojine, kao i ostalih obaveznih zahteva priznatih od strane Suda pravde (npr zaštitu životne sredine). Mere koje imaju isto dejstvo sa kvantitativnim ograničenjem, uz neke izuzetke, takođe su zabranjene. Ovo posebno podrazumeva ukidanje tehničkih barijera u trgovini i poštovanje načela uzajamnog priznavanja, uključujući i procedure razmene informacija.

Zakonodavstvo novog i globalnog pristupa pokriva opremu niskog napona (LVD), elektromagnetsku kompatibilnost (EMC), igračke, mašine, liftove, emisiju buke od opreme za upotrebu van objekata, emisiju zagađivača iz motora pokretnih mašina van puteva, lična zaštitna oprema (PPE), zaštitnu opremu i sisteme namenjene za upotrebu u eksplozivnoj sredini (ATEX), medicinsku opremu, opremu za gas, opremu pod pritiskom, instalacije žičara, građevinske proizvode, rekreativne rukotvorine, zahtevima eko-dizajna za energetske proizvode (ErP), i radio i telekomunikacionu terminalnu opremu (R&TTE). Zakonodavstvo Starog pristupa pokriva oblasti motornih vozila i hemikalija²⁹.

Uslovi SSP-a

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova (SSP), „obzirom na privrženost stranaka u slobodnoj trgovini, u skladu sa relevantnim principima Svetske trgovinske organizacije koji moraju biti sprovedeni na transparentan i nediskriminatoran način" pod Naslovom IV „**Slobodno kretanje robe**“ sadrži neke ključne odredbe relevantne za 1. Poglavlje komunitarno pravoKomunitarnog prava EU.

U članu 20. se navodi da će EU i Kosovo postepeno stvarati zonu slobodne trgovine tokom maksimalnog perioda od 10 godina, počev od dana stupanja na snagu SSP. U članu 22. ("koncesije EU za industrijske proizvode") navodi se da će **količinska ograničenja** na uvoze u EU i **mere sa ekvivalentnim efektom**, za proizvode poreklom sa Kosova biće van snage na dan stupanja na snagu SSP. Kosovo je preuzelo iste koncesije za industrijske proizvode poreklom iz EU (član 23). U članu 24. ("Obaveze i ograničenja o izvozu") obe strane tvrde da će stupanjem na snagu SSP biti ukinuta sva **količinska ograničenja** na izvoze i **ekvivalentne mere**.

Član 35. SSP definiše pitanje geografskih pokazatelja, ali se ovo pitanje razmatra u poglavlju 7. intelektualne svojine. Član 42. daje pravo strankama da preduzmu zaštitne mere u slučaju nalaza damping aktivnosti, ovi postupci moraju biti u skladu sa pravilima STO, deo koji sprovodi član 6. GATT-a 1994.

Što se tiče zaštite tržišta, SSP zahteva da se primenjuje član XIX GATT-a 1994. i pravila STO za zaštitu tržišta . Član 43. zahteva da se mere zaštite tržišta preduzmu i samo u svrhu rešavanja problema, i isti član navodi da se ove mere smeju preduzeti u periodu dužem od dve godine.

Član 80 definiše da Kosovo treba da postepeno postigne saglasnost sa horizontalnim i sektorskim zakonodavstvom za bezbednost proizvoda, i da dovede do infrastrukture kvaliteta, kao što je to slučaj sa evropskim procedurama standardizacije, metrologije, akreditacije i ocenjivanja usklađenosti.

Izveštaj EK na Kosovu 2015 ocenjuje da Kosovo uopšte treba da poboljša međuinstitucionalnu saradnju kako bi se osiguralo sprovođenje zakonodavstva u oblasti slobodnog kretanja roba. U takvom kontekstu, konstatovano je da nema dokaza o približavanju Pravilnika o registraciji, proceni, odobravanje i ograničavanju hemikalija. Ovaj izveštaj takođe ističe da kvalitet infrastrukture treba da bude dodatno ojačan.

Preciznije, u vezi sa standardizacijom, u izveštaju se ističe da Kosovska agencija za standardizaciju treba da se konsoliduje kao jedna institucija, kao i da proširi elektronsku prodaju standarda (E-commerce funkciju).

Što se tiče ocenjivanja usaglašenosti, ocijenjeno je da postoji potreba za daljim usklađivanjem domaćeg zakonodavstva sa propisima EU, kao i dodatno ojačati korištenje ocenjivanja usaglašenosti.

²⁹ Farmacija i kozmetika su pokriveni u Poglavlju 28.

U vezi sa metrologijom, istaknuto je da operativna sposobnost laboratorija treba da se poveća kako bi se ispunili neophodni standardi kvaliteta.

Što se tiče nadzora nad tržištem, postoji potreba da se poboljša komunikacija i koordinacija mehanizama među nadležnim organima o nadzoru nad tržištem, kao i njihovo dalje sprovođenje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Horizontalna pitanja

Zakonodavstvo u oblasti *standardizacije* je regulisano Zakonom o standardizaciji br. 03/L-14, koji je delimično usklađen sa Direktivom 98/34/EZ (izmenjene i dopunjene Direktivom 98/48/EZ).

Do sada 8.000 evropskih standardi (EN) i međunarodnih standarda su usvojeni kao kosovski standardi. Standardi se obično kupuju od Priznatog tela Nacionalnih standarda Albanije DPS i odobravaju se kroz metodu Naslovne strane (prve strane).

Zakonodavni okvir u oblasti *akreditacije* je regulisan Zakonom br. 03/L-069 o Akreditaciji. Ovaj zakon uređuje pravila funkcionisanja sistema akreditacije nadležnog organa za procenu usaglašenosti. Ovaj zakon delimično transponuje Uredbu (EC) br. 765/2008 koja utvrđuje uslove za akreditaciju i nadzor tržišta koji se odnose na stavljanje proizvoda na tržište.

Zakonodavni okvir za *procenu usaglašenosti* na Kosovu sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usklađenosti. Ovim zakonom uređuje se način utvrđivanja tehničkih zahteva za proizvode, postupci procene usklađenosti sa propisanim zahtevima kao i izdavanje uredbi od strane nadležnih ministarstava. Ovaj zakon delimično transponuje Uredbu (EC) 768/2008 i Odluku br. 768/2008/EZ.

Za sprovođenje ovog zakona doneti su sledeći podzakonski akti:

- Uredba br. 08/2014 o Postupku prijavljivanja i načinu informisanja koji se odnose na tehničke propise, ocenjivanje usaglašenosti i standarde, koja delimično transponuje Direktivu 98/34/EZ.
- Uredba br. 13/2012 o Informisanju o proizvodima koji predstavljaju opasnost za potrošače, delimično transponuje Direktivu 2001/95/EZ.
- Uredba br. 08/2013 o Načinu osnivanja i funkcionisanja brze razmene informacionog sistema za opasne proizvode, koja delimično transponuje Direktivu 2001/95/EZ.
- AU br. 16/2011 o Načinu ovlašćenja tela za procenjivanje usaglašenosti, koje delimično transponuje Direktivu br. 768/2008/EZ.

Što se tiče *procedura obaveštavanja*, Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti je takođe stvorio pravni osnov za transpoziciju Direktive 98/34/EZ i Amandmana 98/48/EZ u domaće zakonodavstvo. Na osnovu tog zakona, doneta je izdata Uredba br. 08/2014 o načinu razmene podataka i obaveštenja o tehničkim uredbama, procedurama za ocenjivanje usaglašenosti i standarde, koja se odnosi na obavezu država članica da obaveštavaju jedna drugu o uredbama koje planiraju da usvoje kako bi se izbegavalo stvaranje nepotrebnih prepreka u trgovini. Za sada ova uredba predstavlja osnovu za obaveštavanje i informisanje zemalja članica CEFTA u vezi sa regulacionim radom i standardima koji su u pripremi.

Metrološki sistem Kosova je zasnovan prema Zakonu br. 2010/03-L-203 o Metrologiji. Ovim zakonom uređuje se sistem mernih jedinica, etaloni za merenje, postupak za procenu usaglašenosti merila, metrološki uslovi za prepakovane proizvode, ovlašćenja u oblasti metrologije, metrološki nadzor kao i odgovornosti Odeljenja za metrologiju. Za njegovo sprovođenje izdato je AU br. 15/2011 o Tehničkim

metrološkim zahtevima i postupcima procene usaglašenosti za ne-automatske vage, koje delimično transponuje Direktivu 2009/23/EZ.

Što se tiče *Tržišnog nadzora*, zakonodavni okvir Kosova za sprovođenje bezbednosti i usaglašenosti proizvoda se predviđa Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti koji postavlja horizontalni okvir za nadzor tržišta. Delimično je usklađen sa Uredbom (EC) br. 765/2008.

Drugi relevantni zakoni koji se odnose na nadzor tržišta su Zakon br. 04/L-078 o Opštoj bezbednosti proizvoda i Zakon br. 03/L-181 o Tržišnom inspektoratu i inspekcijskom nadzoru.

Pravni osnov za *Spoljne granične kontrole* je Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti koji delimično transponuje Uredbu 765/2008 (EC) i Odluku 768/2008 (EC). Ovaj zakon predviđa neposrednu saradnju i komunikaciju između organa za nadzor tržišta i Uprave carina, koja može obavestiti organe nadzora tržišta u vezi blokiranih uvoza. Ukoliko Uprava carina nije obavestena sa aktivnostima koje su preduzete od strane organa za nadzor tržišta u roku od tri dana, blokirani uvoz će biti pušteni, ukoliko nema drugih ograničenja za njihovo puštanje. Ukoliko organi tržišnog nadzora utvrde da je proizvod opasan, oni mogu da zabrane njegov promet na tržištu Kosova.

Novi i globalni pristup

Zakonodavni okvir za oblasti koje spadaju u kategoriju Novog pristupa je Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Niskonaponska oprema (LVD)

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 02/2012 o Električnoj opremi projektovanoj za upotrebu u okviru određenih granica napona, koji delimično transponuje Direktivu 2006/95/EZ. Kosovo ima mali broj proizvođača koji plasiraju proizvode pokrivene Direktivom nisko naponske opreme (2006/95/EZ) u unutrašnjem tržištu EU.

Elektromagnetska kompatibilnost (EMC)

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 07/2012 o Elektromagnetskoj kompatibilnosti koja delimično transponuje Direktivu 2004/108/EZ. Kosovo ima mali broj proizvođača koji plasiraju proizvode na tržištu koji su pokriveni Direktivom 2004/108/EZ.

Bezbednost igračaka

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 05/2013 za Bezbednost igračaka koja delimično transponuje Direktivu 2009/48/KE.

Kosovo ima mali broj proizvođača koji plasiraju proizvode na tržištu koji su pokriveni Direktivom 2009/48/EZ.

Mašinerije

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 04/2013 o Bezbednosti mašinerije koja delimično transponuje Direktivu 2006/42/EZ.

Što se tiče emisije buke iz opreme koja se koristi izvan zgrade, kosovsko zakonodavstvo još nije usklađeno sa Direktivom 2000/14/EZ.

Emisija buke iz opreme koja se koristi izvan zgrade

Kosovski zakoni još uvek nisu usklađeni sa *acquis-om* - Direktivom 2000/14/EZ.

Liftovi

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 09/2012 o Liftovima i sigurnosnim komponentama koja delimično transponuje Direktivu 95/16/EZ.

Na Kosovu postoji 1 proizvođač koji se pokriva Direktivom 95/16/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Lična zaštitna oprema (PPE)

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 08/2012 o Ličnoj zaštitnoj opremi, koja delimično transponuje Direktivu 89/686/EEZ.

Na Kosovu, nema proizvođača opreme koji su pokriveni Direktivom 89/686/KE. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Zaštitna oprema i sistemi namenjeni za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX)

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 04/2012 o Zaštitnoj opremi i sistemima namenjenim za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama koja delimično transponuje Direktivu 94/9/EZ.

Gasni uređaji i kotlovi tople vode

Zakonodavstvo za gasnu opremu proizilazi iz Zakona br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, preko Uredbe br. 06/2016 za opremu koja koriste gasovita goriva, koja se delimično transponuje Direktivom 90/396/EEZ. Dok se oblast koja se pokriva Direktivom 92/42/EEZ koja je relevantna za bojlere tople vode još nije transponovana u zakonodavstvu Kosova.

Na Kosovu ima veoma malo proizvođača proizvoda koji su pokriveni Direktivom 2009/142/EZ i 92/42/EEZ. Obaveze za ekonomske operatere se sprovode od strane uvoznika i distributera.

Oprema pod pritiskom

Ova oblast je uređena Zakonom br. 2006/02-L-103 o opremu pod pritiskom koji delimično prenosi Direktivu 97/23/EZ i Uredbu UNMIK-a br. 2007/5.

Na Kosovu nema proizvođača opreme koji su obuhvaćeni Direktivom 97/23/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Jednostavne posude pod pritiskom (SPVD)

Zakonodavni okvir se zasniva na Zakonu br. 02-L-103 za Opremu pod pritiskom. AU o Jednostavnim posudama pod pritiskom kao mera za sprovođenje dotičnog zakona, delimično transponuje Direktivu 2009/105/EZ.

Na Kosovu, nema proizvođača opreme koji su obuhvaćeni Direktivom 2009/105/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Aerosolni raspršivači

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za usvajanje Uredbe br. 03/2014 o Aerosolnim raspršivačima, koja delimično transponuje Direktivu 75/324/EEZ.

Na Kosovu, nema proizvođača opreme koji su obuhvaćeni Direktivom 75/324/EEZ i njenim amandmanima. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Žičare

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za usvajanje Uredbe br. 05/2012 o Žičarama i prevozu ljudi, koja delimično transponuje Direktivu 2000/9/EZ.

Na Kosovu, nema proizvođača opreme koji su obuhvaćeni Direktivom 2000/9/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Građevinski proizvodi

Zakon br. 04/L-181 o Građevinskim proizvodima i njegovi podzakonski akti se delimično transponuju Uredbom 305/2011.

Građevinski sektor na tržištu Kosova u odnosu na tržišta u drugim evropskim zemljama je veoma mali. Međutim, postoje neki proizvođači građevinskih proizvoda.

Rekreativni čamci

Zakonska osnova u ovoj oblasti se nalazi u Zakonu br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti. Međutim, Kosovo još nije usvojilo sekundarno zakonodavstvo koje treba da transponuje Direktivu 94/25/EZ.

Zahtevi eko-dizajna za energetske srodne proizvode (ErP) i energetske označavanje proizvoda

Još nije transponovana horizontalna direktiva 2009/125/EZ o eko-dizajnu (niti vertikalni relevantni pravni akti).

Na Kosovu postoji mali broj proizvođača opreme koji su pokriveni Direktivom 2009/125/EZ (eko-dizajn) i povezanih pravnih akata za sprovođenje. Isto važi i za horizontalnu Direktivu 2010/30 /EU o Označavanju energetske srodnih proizvoda i njene podržavajuće podzakonske akte. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Radio i telekomunikaciona terminalna oprema (R&TTE)

Primarno zakonodavstvo Kosova, odnosno Zakon o elektronskim komunikacijama br. 04/L-109 delimično transponuje Uredbu 136/2009/EZ. Što se tiče usaglašenosti radio opreme i telekomunikacione opreme, Uredba br. 025/B/13 delimično transponuje Direktivu 1999/5/EZ koja dalje treba da se izmeni i dopuni u skladu sa Direktivom 2014/53/EK.

Eksplzivni za civilnu upotrebu i pirotehnički predmeti

Zakon br. 2011/04-L-022 o Civilnoj upotrebi eksploziva i podzakonski akti delimično transponuju Direktivu 93/15/KE za eksplozive i Direktivu 2013/29/EZ za Pirotehniku.

Medicinski proizvodi i oprema

Do sada, medicinski proizvodi i oprema su regulisana Zakonom br. 04-L-190 o Medicinskim proizvodima i opremi. Što se tiče opremu ovaj zakon trenutno ne transponuje neophodno zakonodavstvo EU kao što su:

- Direktiva 93/42/EEZ o medicinskoj opremi,
- Direktiva 90/385/EZ o aktivnim implantabilnim medicinskim sredstvima,
- Direktiva 98/79/EEZ o medicinskoj dijagnostičkoj opremi *in vitro*.

Ovaj zakon nije transponovao zakonodavstvo EU o medicinskim proizvodima sa izuzetkom osnovne Direktive 2001/83 koja je delimično usklađen sa AU br. 01/2015 za Ovlašćenje za marketing medicinskih proizvoda.

Kosovo trenutno ima jednog domaćeg proizvođača medicinske opreme (Klasa I) za unutrašnje tržište. Postoje 147 prodavca na veliko licenciranih za prodaju na veliko medicinske opreme.

Kozmetika

kosovsko zakonodavstvo još uvek nije kompatibilan sa zakonodavstvom EU. Pravni osnov delimično može se naći u Zakonu br. 04-L-190 izmenjen i dopunjen Zakonom br. 2010/03-L-188 i medicinskih sredstava. Odgovorno telo Vlade je Ministarstvo zdravlja. Aktivnosti nadzora nad tržištem vrši zdravstveni inspektorat.

Stari pristup

Što se tiče starog pristupa, pored proizvođača relevantnih proizvoda, država je takođe odgovorna za bezbednost proizvoda i zato treba stvoriti i ojačati državne nadležne organe za obavljanje zadataka procene usaglašenosti (npr. registracija, procena i odobrenje).

Motorna vozila

Zakon br. 02-L-70 o Bezbednosti drumskog saobraćaja, sa ciljem uspostavljanja procedura i određivanja uslova za pružanje usluga za homologaciju vozila koja će ući u drumski saobraćaj, usvojio je AU br. 2008/8 za Homologaciju vozila. Ovaj akt delimično transponuje Direktivu 2007/46 o Motornim vozilima i Direktivu 2002/24 o Motornim vozilima sa dva ili tri točka.

Na Kosovu nema proizvođača proizvoda (vozila) koji su pokriveni gore navedenim direktivama. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Emisije zagađivača iz motora ne-drumskih pokretnih mašina

Na Kosovu nema proizvođača proizvoda (vozila) koji su pokriveni Direktivom 97/68 o ne-drumskim pokretnim mašinama. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Hemikalije - registracija, procena, ovlašćenje i ograničavanje hemikalija (RPOO)

Kosovsko zakonodavstvo je još u početnoj fazi transpozicije zakona EU u vezi sa registracijom, procenom, ovlašćenjem i ograničavanjem hemikalija (RPOO) sa svim izmenama i dopunama. Dok što se tiče određivanja tehničkih zahteva i procedura procene usaglašenosti za proizvode pokrivene Uredbom (EC) 1907/2006, vredi pomenuti da je Zakon br. 04/L-197 o Hemikalijama delimično transponuje dotičnu uredbu.

Trenutno na Kosovu im nekoliko proizvođača proizvoda pokrivenih Uredbom (EC) 1907/2006. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Hemikalije (klasifikacija, označavanje i pakovanje (KEP))

Zakon br. 04/L-197 o Hemikalijama i AU br. 17/2014 o Klasifikaciji, označavanju i pakovanju opasnih hemikalija delimično transponuje Uredbu (EC) 1272/2008 o Klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smeša.

Dobra laboratorijska praksa (GLP)

Direktiva 2004/9/EZ definiše obavezu država članica da odrede odgovorne organe za inspekcije GLP na svojoj teritoriji. To takođe uključuje zahteve izveštavanja i unutrašnjeg tržišta (= uzajamno prihvatanje podataka). Direktiva zahteva da revidirane Smernice OECD za postupke praćenja usaglašenosti GLP i smernica OECD za Izvršavanje inspekcije postrojenja za testiranje i revizija studija se moraju poštovati tokom laboratorijskih inspekcija i revizija studija.

Direktiva 2004/10/EZ zahteva od država članica da preduzmu sve neophodne mere kako bi osigurale da laboratorije koje izvršavaju studije bezbednosti hemijskih proizvoda budu u skladu sa načelima OECD dobrih laboratorijskih praksi.

Deterdženti

Zakonodavni okvir za određivanje tehničkih zahteva i postupaka za procenu usaglašenosti se sastoji od Zakona o hemikalijama br. 04/L-197 i Uredbe br. 02/2015 o deterdžentima koji delimično transponuju Uredbu (EC) 648/2004.

Dubriva

Zakonodavni okvir koji čine Zakon br. 2003/10 o Veštačkim đubrivima, AU br. 10/2006 o Kvalitetu veštačkih đubriva, AU br. 17/2007 o Formiranju i funkcionisanju Regulativne službe i Savetodavnog odbora za veštačka đubriva i AU br. 04/2009 o Određivanju takse za licenciranje subjekata koji se bave uvozom i trgovinom veštačkog đubriva delimično transponuju Uredbu (EC) 2003/2003.

Na Kosovu, nema proizvođača proizvoda koji su pokriveni Uredbom (EC) 2003/2003. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Prekursori lekova

Zakon br. 02/L-128 za Narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancijama i prekursorima delimično transponuje uredbu (EC) 273/2004.

Na Kosovu, nema proizvođača proizvoda koji su pokriveni Uredbom (EC) 273/2004. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Proceduralne mere

Transparentnost u vezi cena i naknade medicinskih proizvoda

Kosovo još nije uskladilo svoje zakonodavstvo *acquis*-om EU-a-a u ovoj oblasti. S druge strane, EU je stvorila jedan zajednički proceduralni okvir kroz usvajanje takozvane Direktive transparentnosti (Direktiva Saveta 89/105/EEZ) kako bi se obezbedilo da nacionalne odluke za cenu i naknadu učine na transparentan način i da ne pokvare funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.

Kristalno staklo

Uredba br. 04/2012 o Proizvodima kristalnog stakla delimično transponuje Direktivu 69/493/EZ.

Na Kosovu, nema proizvođača proizvoda koji su pokriveni Uredbom 69/493/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Tekstil

Postoje tri zakonska akta koji regulišu etiketiranje tekstila, Uredba br. 11/2012 o sadržaju sirovina i etiketiranju tekstila, Uredbe br. 1/2012 o Metodama za kvantitativnu analizu mešavine ternarnih tekstilnih vlakana i Uredba br. 12/2012 o Metodama za kvantitativnu analizu mešavine binarnih tekstilnih vlakana koji delimično transponuju Direktivu 73/44/EEZ i Direktive 96/73/EZ i 2008/121/EZ.

Gore navedeni pravni akti koji se odnose na transpoziciju gore navedenog zakona su prethodili Uredbi (EU) 1007/2011 koja je sada deo sadašnje komunitarnog prava.

Na Kosovu, postoje neki proizvođači tekstila koji su pokriveni Uredbom (EU) 1007/2011. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Obuća

Zakon br. 04/L-039 o Tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 10/2012 o Označavanju materijala koji se koriste u glavnim komponentama obuće koja se nudi potrošačima na prodaju, koji delimično transponuje Direktivu 94/11/EZ.

Trenutno na Kosovu postoje nekoliko proizvođača obuće i/ili njihovih komponenti na mikro nivou koji su pokriveni Direktivom 94/11/EZ. Obaveze za ekonomske operatere će uglavnom biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Institucionalni i okvir i okvir politika

Horizontalna pitanja

Što se tiče infrastrukture kvaliteta, Divizija infrastrukture kvaliteta pri Odeljenju industrije u MTI je odgovorno za izradu zakona i politike za infrastrukturu kvaliteta i pitanja usaglašenosti u celini. Jedinica u pitanju takođe prati funkcionisanje ovih dikastera.

Nadležni organ za oblast *Standardizacije* je agencija za standardizaciju (AKS), koja deluje u okviru Ministarstva trgovine i industrije i koja je jedino telo nadležno za nacionalni standard. Važno je napomenuti da Kosovo nije član ISO (Međunarodne organizacije za standardizaciju i Međunarodne komisije za elektrotehniku) i CEN/CENELEC (Evropski komiteti za standardizaciju i za Elektrotehničku standardizaciju).

Što se tiče oblasti *Akreditacije*, Direkcija za akreditaciju Kosova (DAK) je jedino Akreditaciono telo u zemlji utvrđeno Zakonom br. 03/L-069 i Zakonom br. 04/L-007 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-069 o Akreditaciji. DAK je u procesu završavanja procene od strane procenjivača Evropske saradnje za akreditaciju (EA).

U oblasti *Metrologije*, agencija za metrologiju Kosova (AMK) je osnovna jedinica metrološkog sistema na Kosovu. Agencija za metrologiju je poboljšala svoje kapacitete za ispunjavanje svojih nadzornih funkcija. Agencija je podeljen na dva odeljenja, industrijski deo i zakonski deo; trenutno postoji pet funkcionalnih laboratorija.

Tržišni inspektorat je organ koji je nadležan za nadzor primene zakona o industrijski neprehrambenim proizvodima, trenutno postoji centralna kancelarija tržišnog inspektorata, dok iste kancelarije imaju i opštine. Postojeći zakon o tržišnom nadzoru priznaje samo jedno inspeksijsko telo, ali još nismo uspeli da primenjujemo zakon, zbog nemogućnosti prenošenja budžeta.

Postoji baza podataka koja u sebi sadrži informacije o opasnim proizvodima na tržištu, a trenutno joj nedostaju još neki elementi da bi bila u skladu sa bazom podataka RAPEX-a.

U vezi sa *zaštitom potrošača*, Odeljenje za zaštitu potrošača, koje posluje u okviru MTI je odgovorno za izradu zakona i politike koje regulišu pitanje zaštite potrošača. Dotično odeljenje takođe prima i žalbe koje se onda upućuju relevantnim institucijama (za više detalja, vidite poglavlje 28).

Novi i globalni pristup

Što se tiče institucionalnog okvira, kategorija novog i globalnog pristupa ima veliki broj institucija koje su odgovorne i nosioci stvaranja politike i sprovođenje zakona na snazi.

Ministarstvo trgovine i industrije je odgovorna za transpoziciju i sprovođenje u sledećim oblastima: *Elektromagnetska kompatibilnost, bezbednost igračaka, mašine, emisija buke iz opreme koja se koristi izvan zgrade, liftovi, lična zaštitna oprema (PPE), zaštitna oprema i sistemi namenjeni za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX), gasni uređaji i kotlovi tople vode, aerosolni raspršivači, žičare.*

Što se tiče *građevinskih proizvoda*, institucija odgovorna za usklađivanje zakona je Ministarstvo trgovine i industrije, koja takođe obezbeđuje tržišni nadzor za građevinske proizvode, kroz Tržišni inspektorat (plasmana na tržištu). Građevinski inspektorat, koji je deo Ministarstva životne sredine i prostornog

planiranja, prati korišćenje građevinskih proizvoda. Trenutno, na Kosovu postoji 10 akreditovanih laboratorija u oblasti građevinskih proizvoda.

Dalje, Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER) je odgovorna institucija za *opremu pod pritiskom i jednostavne posude pod pritiskom (SPVD)*, gde se tržišni nadzor obavlja od strane inspektorata za opremu pod pritiskom (deo Energetskog inspektorata). MER je takođe odgovoran za zahteve eko-dizajna za energetske srodne proizvode i energetske označavanju proizvoda, gde se tržišni nadzor sprovodi kroz Energetski inspektorat.

U vezi sa *rekreativnim čamcima* odgovorno je Ministarstvo za infrastrukturu koja takođe obezbeđuje tržišni nadzor preko svojih inspektorata.

Institucija odgovorna kako za usklađivanje zakona, tako i za tržišni nadzor u oblasti radio i telekomunikacione terminalne opreme (R&TTE) je Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije (RAEPK).

Oblast eksploziva za civilnu upotrebu i pirotehničkih predmeta je regulisano od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, kako za usklađivanje zakona tako i za tržišni nadzor.

U vezi sa *medicinskim proizvodima i opremom*, odgovorne institucije su Ministarstvo zdravlja i Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO). Sprovođenje i tržišni nadzor vrši Zdravstveni inspektorat.

U vezi sa *medicinskim proizvodima i opremom*, odgovorne institucije su Ministarstvo zdravlja i Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO). Sprovođenje i tržišni nadzor vrši Zdravstveni inspektorat.

Stari pristup

Što se tiče institucionalnih kapaciteta u nastavku su predstavljene odgovornosti po odgovarajućim oblastima. U oblasti *motornih vozila*, Ministarstvo za infrastrukturu (MI) je nadležni autoritet za izdavanje pravnog okvira, uključujući ovde i transponovanje zakona EU u domaćem zakonodavstvu. Ovlašćenja "odobravajuće vlasti" se vrše od strane Ministarstva za infrastrukturu, dok se ovlašćenja "tehničkih usluga" vrše od strane privatnih tela ovlašćenih od strane Ministarstva za infrastrukturu. Odeljenje za vozila u MI je odgovorna vlasti za vršenje tržišnog nadzora motornih vozila (automobili, autobusi, kamioni, traktori) na teritoriji Kosova.

Što se tiče *emisije zagađivača iz motora ne-drumskih pokretnih mašina*, institucija odgovorna za transponovanje zakona EU u nacionalnom zakonodavstvu trenutno je MTI.

U vezi sa *hemikalijama i deterdžentima*, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, je nadležna vlast za transpoziciju Uredbe (EC) 1907/2006 . Tržišni nadzor se vrši od strane Inspektorata za zaštitu životne sredine i fitosanitarnog inspektorata.

Nadležna vlast za izdavanje zakona koje se odnosi na *đubriva* je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, dok se tržišni nadzor vrši od strane fitosanitarnog inspektorata.

Nadležna vlast za zakonodavstvo u oblasti prekursora lekova je Ministarstvo zdravlja, dok se sprovođenje vrši od strane Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO). Tržišni nadzor se vrši od strane KAMPO i inspektorata zdravstva.

Proceduralne mere

Što se tiče *transparentnosti u vezi cena i naknade medicinskih proizvoda* nadležna vlast je Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO).

Što se tiče *kristalnog stakla, tekstila i obuće* nadležna vlast za transpoziciju i sprovođenje je Ministarstvo trgovine i industrije, a tržišni nadzor se vrši od strane tržišnog inspektorata.

Kratkoročne mere

Horizontalne mere

Zakonodavni okvir

U kratkoročnom planu se predviđa se da se sprovede sledeće aktivnosti:

- Usvajanje Zakona o standardizaciji, koji će delimično transponovati Uredbu (EU) 1025/2012 za Evropsku standardizaciju;
- Usvajanje Zakona br. 03/L-069 o akreditaciji, koji će u potpunosti transponovati Uredbu (EC) br. 765/2008 koja utvrđuje uslove za akreditaciju i tržišni nadzor, Uredbu 764/2008 EC i Odluku br. 768/2008;
- Usvajanje Uredbe o ne-automatskim instrumentima za merenje težine, koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2014/31/EU o ne-automatskim instrumentima za merenje težine (NAWI);
- Usvajanje Uredbe o mernim instrumentima (MID) koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2014/32/EU o mernim instrumentima;
- Usvojiće se AU za Upravljanje tela za procenu usaglašenosti, koja će delimično transponovati Odluku 768/2008/EZ o jednom zajedničkom okviru za marketing proizvoda;
- Predviđa se da se usvaja AU za priznavanje stranih dokumenata o usaglašenosti, koje će delimično transponovati Odluku 768/2008/EZ o zajedničkom okviru za marketing proizvoda;
- Usvajanje Administrativnog uputstva o načinu Ovlašćenja tela za procenu usaglašenosti.

Okvir politika

- Usvojiće se Strategija za infrastrukturu kvaliteta kao deo Strategije o privatnom sektoru 2016-2020.
- Poboljšaće se okvir politike u cilju stvaranja jednog održivog i nacionalnog sistema za standardizaciju, u kom slučaju će biti odobrena Poslovni plan za Kosovsku agenciju za standardizaciju
- Proširiće se saradnja sa evropskim i međunarodnim mehanizmima u oblasti akreditacije, pod kojom se planira potpisivanje sporazum sa EA/MLA (BLA)
- Radiće se na procesu apliciranja u evropskim i međunarodnim mehanizmima u oblasti standardizacije i metrologije
- Predviđaju se aktivnosti za izgradnje kapaciteta osoblja infrastrukture kvaliteta
- Radiće se dalje za povećanje broja akreditovanih tela za procenu usaglašenosti
- Usvojiće se novi evropski i međunarodni standardi
- Tržišni inspektorat će kontrolisati poslovanja prema planu i prema zahtevu potrošača
- Takođe, izvršiće se analiza nedostataka u vezi sa transpozicijom komunitarnog prava u oblasti usaglašenosti

Novi i globalni pristup

U kratkoročnom planu, predviđaju se da se sprovede sledeće aktivnosti:

Nisko-naponska oprema (LVD),

- Usvajanje Uredbe o nisko-naponskoj opremi koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2014/35/EU o nisko-naponskoj opremi

Elektromagnetska kompatibilnost (EMC)

- Usvajanje Uredbe o elektromagnetskoj kompatibilnosti koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2014/30/EU o elektromagnetskoj kompatibilnosti.

Liftovi

- Usvajanje Uredbe o bezbednosti liftova koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2014/33/EU o bezbednosti liftova.

Gasni uređaji i kotlovi tople vode

- Usvajanje Uredbe o zahtevima efikasnosti za nove kotlove tople vode koji se lože tečnim ili gasovitim gorivom koja će delimično transponovati Direktivu 92/42/EEZ o zahtevima efikasnosti za nove kotlove tople vode koji se lože tečnim ili gasovitim gorivom.
- Usvajanje Uredbe o gasnim uređajima, koja će u potpunosti transponovati Direktivu 2009/142/EZ o gasnim uređajima.

Oprema pod pritiskom

- Usvajanje Uredbe o opremi pod pritiskom koja će delimično transponovati Direktivu br. 2014/68/EU o opremi pod pritiskom.

Jednostavne posude pod pritiskom (SPVD)

- Usvajanje Uredbe o jednostavnim posudama pod pritiskom, koja će delimično transponovati Direktivu br. 2014/29/EU o jednostavnim posudama pod pritiskom.

Stari pristup

U kratkoročnom planu se predviđa da se realizuju sledeće aktivnosti:

Prekursori lekova

- Dopuna/izmena Zakona br. 2007/02-L-128 za prekursorne opojne lekove i psihotropne supstancije, koji će delimično transponovati Uredbu (EC) br. 1920/2006, Odluku 2001/419 o prenosu uzoraka kontrolisanih supstanci i Odluku 2005/387 za razmenu informacija, procenu rizika i kontrolu novih psiho-aktivnih supstanci.

Srednjoročni prioriteti

U srednjoročnom planu se predviđa da se realizuju sledeće aktivnosti:

Horizontalne mere

- Punopravno članstvo metroloških institucija u BIPM, Euramet, Welmeq i OIML;
- Punopravno članstvo Kosova u ISO, IEN i CEN CENELEC;
- Kosovo treba da ima 80% industrijskih sektora pokrivenih sa telima za procenu usaglašenosti;
- Do 2017. godine da ima potpuno funkcionalnu Tržišnu inspekciju sa proširenim kapacitetima;
- Povećanje broja osoblja za 40%, fokus će biti u metrologiju;
- Do 2017. godine da se osnivaju laboratorije za vreme i frekvenciju;
- KAS da usvoji do 15.000 standarda kao kosovske standarde.

Novi i globalni pristup

- Transponovanje u domaćem zakonodavstvu komunitarnog prava EU o novom pristupu proizvodima i tržišnom nadzoru (sa fokusom na Uredbu o bezbednosti potrošačkih proizvoda i Uredbu o tržišnom nadzoru proizvoda);
- Sistematsko usklađivanje sa horizontalnom direktivom eko-dizajna za postavljanje zahteva eko-dizajna za energetske srodne proizvode i njenim merama za sprovođenja (oko 20 zakonskih akata) na osnovu revidiranog Zakona o energetske efikasnosti,
- Sistematsko usklađivanje sa horizontalnom direktivom za označavanje energije za pokazatelj označavanja i standardna informacija proizvoda potrošnje energije i drugih izvora energetske srodnih proizvoda i njenim merama za sprovođenje (oko 15 zakonskih akata) na osnovu novog Zakona o energetske efikasnosti;
- Potpuno usklađivanje zakona Kosova o građevinskim proizvodima sa Uredbom (EU) 305/2011 kroz novi Zakon o građevinskim proizvodima i njegovim podzakonskim aktima.

Stari pristup

- Sistem odobravanja tipa motornih vozila na Kosovu usklađen sa pravnim okvirom EU;
- Transpozicija Direktive 2007/46 o okviru za odobrenje motornih vozila, i relevantnih sektorskih zakonskih akata EU (oko 60);

- Transpozicija Direktive 2002/24 o odobrenju tipa motornih vozila sa dva ili tri točka, i relevantnih sektorskih zakonskih akata EU (oko 15); i
- Transpozicija Direktive 2003/37/EZ o odobrenju tipa poljoprivrednih i šumskih traktora, i relevantnih sektorskih zakonskih akata EU (oko 25).

Proceduralne mere

- Analiza nedostataka zakona u pogledu usklađivanja zakona Kosova sa opštim načelima Slobodnog kretanja robe regulisana u članovima 34-36 TFEU.

Podrška donatora

Trenutno postoji jedan IPA projekat koji podržava slobodno kretanje robe i koji je počeo da se sprovodi oktobra 2014. godine i trajeće do oktobra 2016. godine. On se fokusira na tri sekcije: usklađivanje zakona, povećanje svesti i izgradnja institucionalnih kapaciteta. Pored toga, zahtevan je još jedan sličan projekat u dokumentu za sektorsko planiranje za IPA 2 (2016-2017). Ovo poglavlje se takođe indirektno podržava od strane GIZ i regionalnog projekta SIDA u infrastrukturi kvaliteta, u kojoj je MTI deo Upravnog odbora.

3.3. Poglavlje 2 *acquis*-a: Sloboda kretanja radnika

Acquis u ovom poglavlju predviđa da građani jedne države članice EU imaju pravo da rade u jednoj drugoj državi članici. Radnici migranti u EU moraju biti tretirani na isti način kao i domaći radnici u odnosu na uslove rada, socijalne uslova i poreske povlastice. *Acquis* takođe uključuje mehanizme za koordinaciju odredbi za nacionalno socijalno osiguranje za osiguranike i članove njihovih porodica koji idu u jednu drugu državu članicu.

Uslovi SSP-a

Prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), član 55. predviđa da kompanija EU osnovana na Kosovu ili jedna kosovska kompanija osnovana u EU, u skladu sa važećim zakonodavstvom u zemlji osnivanja, ima pravo da zaposli u svom ogranku radnike koji su državljani EU odnosno Kosova, ako je to osoblje ključno - specijalizovano, iz stava 2. ovog člana.

Takođe, član 79, stav 9, u pogledu zapošljavanja i kretanja radnika u vezi sa ispunjavanjem javnih ugovora, sprovedeće se komunitarno pravo EU u odnosu na državljane trećih zemalja i što se tiče kosovskih građana. U odnosu na državljane EU na Kosovu, Kosovo će dati uzajamna prava radnicima koji su državljani države članice slične onima koje daju građanima Kosova u EU u pogledu zapošljavanja i kretanja radnika i u vezi sa ispunjavanjem javnih ugovora.

Na osnovu Studije o izvodljivosti, Kosovo ima potrebu da obezbedi jednak tretman u pogledu uslova rada, naknade i otpuštanje radnika koji su legalno uspostavljeni na njenoj teritoriji. Supružnik/ca i deca su zakoniti stanovnici jednog radnika legalno zaposlenog na Kosovu, imaće pristup na tržištu rada tokom perioda ovlašćenog boravka radnika/ce. Kosovo treba da uspostavi pravila za ograničenu koordinaciju sistema socijalnog osiguranja za državljane EU legalno zaposlenih na Kosovu i članove njihovih porodica koji žive sa njima.

Pozivajući se na nedavne zaključke DPSP-2015, Kosovo je ohrabrena da nastavi sa pregovorima, potpisivanjem i sprovođenjem bilateralnih sporazuma u oblasti socijalne zaštite, sa zemljama EU.

U okviru sastanka DPSP za inovacije, ljudski kapital, socijalne politike i informatičko društvo, Kosovo je ohrabrena da nastavi sa pregovaranjem i postizanjem bilateralnih sporazuma o socijalnom osiguranju sa državama članicama EU. Takođe, preporučuje se završetak Sektorske strategije 2014-2016 i njen Akcioni plan.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Postojeće zakonodavstvo u ovoj oblasti je početno. U većini slučajeva uopšte ne postoji sistem osiguranja ili ne postoji pogodan sistem za koordinaciju. Dakle, pregovaranje bilateralnih sporazuma o socijalnom osiguranju se dokazuje kao težak i nekoliko ogranka socijalnog osiguranja još ne postoje na Kosovu.

Ključni elementi institucionalnog i pravnog okvira u vezi sa jednakim tretmanom radnika su uspostavljeni. Zapošljavanje stranih državljana regulisano je Zakonom o strancima br. 04/L-219, koje je odgovornost Ministarstva unutrašnjih poslova dok je Ministarstvo rada i socijalne zaštite, je institucija podrške, i koja na osnovu Administrativnog Uputstva br. 01/2014 o postupku za izdavanje dozvole za boravak za strance i potvrdu o prijavljivanju rada, izdaje potvrde za registraciju stranih državljana koji rade na Kosovu.

U okviru zakona o strancima transponovane su sledeće uredbe i direktive:

- Uredba 810/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta od 13. juna 2009. godine o osnivanju Kodeksa Zajednice o vizama;
- Direktiva 2009/52/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 18. juna 2008. godine o minimalnim standardima za sankcije i merama protiv poslodavaca državljana trećih zemalja koji ilegalno borave u zemlji;
- Direktiva 2009/50/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. maja 2009. godine o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja visokokvalifikovane radne snage;
- Direktiva 2008/115/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 16. decembra 2008. godine o zajedničkim standardima i postupcima država članica u vezi s vraćanjem državljana trećih zemalja čiji je boravak nezakonit
- Direktiva 2005/71/EZ Evropskog Saveta od 12. oktobra 2005. godine o posebnom postupku za ulazak državljana trećih zemalja u svrhu naučnog istraživanja;
- Direktiva 2004/81/EZ Evropskog Saveta od 29. aprila 2004. godine o boravišnoj dozvoli koja se izdaje državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su bili predmet akcije za olakšanje ilegalne imigracije, koji sarađuju sa nadležnim organima;
- Direktiva 2004/114/EZ Evropskog Saveta od 13. decembra 2004. godine o uslovima prihvata državljana trećih država u svrhu studiranja, razmene učenika, neplaćene obuke ili dobrovoljnog rada;
- Direktiva 2003/109/EZ Saveta od 25. novembra 2003. godine o statusu državljana trećih zemalja koji imaju stalni boravak;
- Direktiva 2003/86/EZ Saveta od 22. septembra 2003. o pravu na spajanje porodice;
- Direktiva 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1996. o transferu radnika u okviru pružanja usluga;
- Direktiva 2011/98/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 13. decembra 2011. godine o jedinstvenom postupku obrade zahteva za izdavanje jedinstvene dozvole za boravak i rad državljanima trećih zemalja na državnom području države članice i o skupu zajedničkih prava;
- Uredba 562/2006 Evropskog Parlamenta i Saveta od 15. marta 2006. godine o uspostavljanju Kodeksa Zajednice o pravilima koja regulišu promet lica preko granica.

Nadgledanje i sprovođenje odredaba pravnog okvira za slobodno kretanje radnika vrši MUP i MRSZ preko Odeljenja za rad i zapošljavanje, koje je nadležno za izdavanje uverenja radnih dozvola kao i inspektorat rada, koji nadgleda sprovođenje zakona i kontroliše radne dozvole.

MRSZ kao institucija podrške za MUP, pokrenulo je transpoziciju direktiva:

- Direktiva 2009/52/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 18. juna 2008. godine o minimalnim standardima za sankcije i merama protiv poslodavaca državljana trećih zemalja koji ilegalno borave u zemlji;
- Direktiva 2009/50/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. maja 2009. godine o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja visokokvalifikovane radne snage;
- Direktiva 79/7/EEZ Evropskog Saveta od 19. decembra 1978. godine o jednakom tretmanu muškaraca i žena u programima obaveznog socijalnog osiguranja.

Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države usvojen u 2014. godine otvara put za sklapanje međudržavnih sporazuma o socijalnom osiguranju. Sporazumi o socijalnom osiguranju, trebalo bi da budu koordinirani prema uredbama u nastavku:

- Uredba 883/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. godine o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja i
- Uredba 987/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta od 16. septembra 2009. godine koja definiše postupak za primenu Uredbe 883/2004 o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja.

Ministarstvo trgovine i industrije je izradilo nacrt Zakona br. 04/L-220 o stranim ulaganjima, kako bi stranim državljanima dalo pravo da zaposle ili na drugi način ugovore fizička lica koja su državljani strane zemlje u cilju angažovanja tih lica da obezbede ili vrši na Republiku Kosova, profesionalne usluge, upravljanja, administrativne, nadzorne ili konsultantske ili tehničke funkcije. Takvim fizičkim licima će biti dozvoljeno da ulaze i borave u Republici Kosovo za period koji je zahtevan njihovim ugovorom sa stranim investitorom u skladu sa važećim zakonom.

Delokrug nacrta zakona o stranim ulaganjima nije regulisan zakonima EU. Međutim, Evropska komisija navodi da je politike EU za investicije fokusirana na osiguranju investitora i njihovih investicija sa zakonskim i održivim osiguranjem, predvidivim, sa uređenom okolinom u kojoj mogu da sprovode svoje poslovanje u skladu sa postojećim međunarodnim pravilima koja su najvažnija u ovoj oblasti, kao Opšti sporazum o trgovini uslugama STO (GATS), Smernice za multinacionalna preduzeća u okviru OECD, kao i drugim instrumentima OECD-a. Trenutno, fokus je na pregovore o investicionim pravilima u kontekstu sporazuma preferencijalne trgovine koje EU pregovara sa trećim zemljama.

Institucionalni okvir i okvir politika

Kosovo je takođe preduzelo mere da pomogne stranim državljanima u određenim oblastima. Na primer, u građevinskom sektoru Kosovo priznaje strane licence, sa olakšicama za strane kompanije da bi dovele radnike da rade na Kosovu. Advokatima, koji su stalni stanovnici, takođe je dozvoljeno da pružaju usluge na Kosovu.

Nedostatak pouzdanih statističkih podataka o tržištu rada otežava procenu kratkoročnih i dugoročnih potreba strane radne snage. Procena tržišta rada će pomoći Kosovu da odredi kada postoji potreba za zapošljavanjem radnika iz trećih zemalja.

Do sada, Kosovo je potpisalo dva sporazuma u oblasti osiguranja sa bivšim jugoslovenskim republikama, iako se sporazumi odnose na periode osiguranja do 1999. godine:

- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Vlade Republike Makedonije za potvrđivanje perioda osiguranja za ostvarivanje prava na penziju br. dekreta: DMN-003-2013 od marta - 2013, primena ovog sporazuma je počela u novembru 2013, kao i
- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Vlade Crne Gore, za potvrđivanje perioda osiguranja za ostvarivanje prava na penziju br. dekreta: No. 147-1287/2013, primena ovog sporazuma je počela u maju 2014. godine.

Što se tiče sprovedenih mera, MRSZ je izradilo Sektorsku strategiju zapošljavanja 2014-2020. i Akcioni plan 2014-2016.

Kratkoročne mere

Ministarstvo rada i socijalne zaštite, u saradnji sa Ministarstvom inostranih poslova radi na jačanju koordinacije socijalnih osiguranja sa nekoliko zemalja Evropske unije. Akcionim planom Sektorske strategije 2014-2016. u oblasti socijalne osiguranja se predviđa se početak pregovaranja novih sporazume u oblasti socijalnog osiguranja od 5 zemalja članica EU: Švajcarske, Austrije, SR Nemačke, Hrvatske i Slovenije. Treba napomenuti da napredak ovih pregovora ne zavisi samo od kosovske strane, zbog toga ne može se predvideti rok za postizanje sporazuma u pitanju.

Srednjoročni prioriteti

Vlada Kosova je usredsredila svoje napore u pregovorima i postizanju sporazuma o socijalnom osiguranju za njene građane koji žive i rade u inostranstvu, kao i za radnike zemalja članica EU zaposlenih na Kosovu, u primenjivanju preporuka Evropske Komisije. Ovo uključuje potpisivanje sporazuma o socijalnom osiguranju sa više zemalja. U srednjoročnom periodu MRSZ će preispitati sve penziona šeme koje se finansiraju od strane države. Za ovo, MRSZ će izraditi jedan novi zakona o penzijama, koji će se finansirati od strane države prilagođavanjem uslovima na Kosovu, budžetskim mogućnostima i međunarodnim standardima u oblasti penzija.

3.4. Poglavlje 3 *acquis-a*: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Zakonodavstvo EU za pravo osnivanja i slobode pružanja usluga zahteva od država članica da obezbede da pravo na osnivanje državljana EU i pravnih lica u svakoj državi članici i sloboda pružanja prekograničnih usluga definisanih u članu 49. i 56. UFEU, nije sputana nacionalnim zakonodavstvom, osim izuzetaka utvrđenih u ugovoru EU. Osnovno zakonodavstvo u ovoj oblasti se sastoji od Direktive 2006/123 EC o uslugama na unutrašnjem tržištu ("Direktiva o uslugama"). I sudske prakse Evropskog suda pravde su deo komunitarnog prava i treba da se poštuju.

U vezi sa **pravom na osnivanje i slobode pružanja usluga**, Direktiva o uslugama ima za cilj da olakša uspostavljanje i pružanje usluga u drugim državama članicama i da obezbedi prekogranične usluge između država članica. Pošto je direktiva horizontalni instrument koji pokriva širok spektar usluga, njegova primena zahteva kombinaciju zakonodavnih, organizacionih i praktičnih mera. Odredbe direktive u velikoj meri se zasniva na sudskim praksama Evropskog suda pravde u oblasti slobode osnivanja i pružanja usluga i dopunjuju postojeće instrumente EU. Direktiva obavezuje države članice da stvore "jedinstvenu kontaktnu tačku" i da učestvuju u jednom elektronskom informacionom sistemu³⁰ za razmenu informacija i saradnju u nadzoru usluga između država članica.

Što se tiče **uzajamnog priznavanje stručnih kvalifikacija**, Direktiva 2005/36/EZ izmenjena i dopunjena Direktivom 2013/55/EU uspostavlja pravila o priznavanju diploma i drugih kvalifikacija između država članica. To olakšava izvršavanje profesije građana EU iz jedne države u drugoj za regulisane profesije. Direktiva takođe reguliše privremeno pružanje usluga od strane profesionalaca (Naslov II Direktive) i zajednički nastavni plan i program minimalne obuke za određene regulisane profesije (Poglavlje III Naslova III Direktive). Takođe, postoji zakonodavstvo koje reguliše vršenje profesije za sudije, komercijalne agente i priznavanje profesionalne kvalifikacija koje se odnosi na upotrebu, trgovinu i distribuciju toksičnih proizvoda. Što se tiče administrativnih kapaciteta, zahteva se da imaju nacionalni

³⁰ Informacioni sistem unutrašnjeg tržišta.

kontakt za prijem zahteva za priznavanje profesionalnih kvalifikacija i administrativnu saradnju sa vlastima država članica.

U oblasti **poštanskih usluga**, osnovni zakon se sastoji od prve poštanske Direktive 97/67/EZ (okvirna direktiva) EC izmenjena i dopunjena drugom poštanskom Direktivom i trećom poštanskom Direktivom 2008/6/EZ koje imaju za cilj stvaranje unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga postepenim otvaranjem ovog tržišta za konkurenciju, i pružanjem jedne univerzalne poštanske usluge visokog kvaliteta za korisnike. Što se tiče administrativnih kapaciteta, zahteva se stvaranje jednog nezavisnog nacionalnog regulatornog organa kako bi se osiguralo adekvatno sprovođenje zakona EU.

Uslovi SSP-a

Glavne odredbe SSP koje regulišu ovu oblast su sadržane u članovima 51, 56, 57, 58, 59 i 74. Prema članu 51, Kosovo je dužno da stupanjem na snagu SSP osigura ravnopravan tretman EU kompanija sa domaćim u pogledu uslova rada, plaćanje i tretmanu radnika i pravnih lica koje se legalno osnivaju na teritoriji Kosova. Član 57. SSP definiše da nakon 6 godina od stupanja na snagu ovog sporazuma, Savet stabilizacije i pridruživanja (SaSP) mora da uspostavi modalitete za proširenje odredbi poglavlja o pružanju usluga za državljane EU i građane Kosova. Član 58. SSP obavezuje Kosovo da pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, SaSP preduzme neophodne mere za primenu na progresivan način omogućavanja pružanja usluga od strane EU kompanija, kosovskih kompanija ili državljana EU i građana Kosova, koji se nalaze na teritoriji jedne stranke, za ostale osobe, osim onih za koje su namenjene usluge.

Prema članu 74. SSP, potpisivanjem ovog sporazuma, Kosovo je u obavezi da uskladi svoje postojeće i buduće zakonodavstvo sa *acquis-om* EU-a, kao i da obezbedi stupanje na snagu i sprovođenje na odgovarajući način. U ranoj fazi, usklađivanje će se fokusirati na osnovne elemente *komunitarnog prava* EU u oblasti unutrašnjeg tržišta, kao i u oblastima vezanim za trgovinu.

Što se tiče regulisanih profesija, na osnovu člana 56. SSP, Savet za stabilizaciju i pridruživanja (SaSP) je dužan da u roku od dve godine od stupanja na snagu Sporazuma, preispita koji su koraci potrebni za uzajamno priznavanje kvalifikacija, kako bi se olakšao ovaj proces za državljane EU i građane Kosova, kako bi počeli da obavljaju regulisane profesionalne aktivnosti, na Kosovu i EU respektivno.

Studija izvodljivosti 2012. godine Evropske komisije za SSP između EU i Kosova, u delu zaključaka i preporuka navodi da kako bi se ispune obaveze SSP, Kosovo treba da sprovede okvirni zakon u oblasti unutrašnjeg tržišta i trgovine, uključujući ovde i poboljšanje poslovnih statistika.

EK Izveštaj o Kosovu 2015, u vezi sa slobodama pružanja usluga, navodi da je Kosovo u ranoj fazi pravnog usklađivanja sa Direktivom o uslugama. Kao rezultat toga i dalje postoji potreba da se radi na tom pravcu u narednim godinama.

U odnosu na objavu usluga, Izveštaj o Kosovu naglašava da je univerzalna pružanje usluga ublaženo političkim pitanjima su većinski srpskim opštinama. U tom kontekstu, jasno je da su međunarodne poštanske usluge pružene ka svim poštanskim upravama, osim u Srbiji, kao rezultat nedostatka bilateralnih sporazuma. U tehničkom smislu, je ocenjeno da, uprkos smanjenju koje se tiče ograničenja težine u vezi sa rezervisanim uslugama u prethodnim godinama, one još uvek nisu u skladu sa komunitarnim pravom.

U oblasti međusobnog priznavanja stručnih kvalifikacija, u izveštaju se ističe da Kosovo treba da multiplicira svoje napore u usklađivanju svog zakonodavstva sa Direktivom o stručnim kvalifikacijama. Da bi se to postiglo, Kosovo mora da izradi popis minimalnih uslova za regulisane profesije da se uključe u nacionalno zakonodavstvo i akcioni plan za usklađivanje sa komunitarnim pravom. Dalje, u izveštaju se zahteva da okvir bude usvojen na celom Kosovu na regulisane profesije.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Pravo osnivanja i sloboda pružanja usluga

Na Kosovu postoji sveobuhvatni pravni okvir kojim se uređuju konkretni aspekte usluga. Dok će se transponovanjem Direktive o uslugama uspostaviti jedan jedini zakonodavni okvir.

Pravo osnivanja poslovnih društava na Kosovu je regulisano Zakonom br. 04/L-006 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-123 o poslovnim društvima od 2011. godine. Kroz ovaj zakonodavni okvir regulišu se uslovi registrovanja domaćih i stranih preduzeća u Agenciji za registraciju biznisa na Kosovu. Za sprovođenje Zakona br. 04/L-006, izdata je Administrativna uredba br. 18/2011 koja je stupila na snagu u julu 2015. Ovi pravni akti delimično transponuju Direktivu 77/91/EEZ o koordinaciji zaštitnih mera, Direktivu 78/855/EEZ u vezi spajanja javnih preduzeća sa ograničenom odgovornošću (akcionarsko društvo), Direktivu 82/891/EEZ u vezi razdvajanja javnih preduzeća sa ograničenom odgovornošću (akcionarsko društvo), Direktivu 89/667/EEZ privatnih preduzeća sa ograničenom odgovornošću sa jednim članom (društva sa ograničenom odgovornošću) Direktivu 2005/56/EEZ, o društvima sa ograničenom odgovornošću za prekogranična spajanja, Direktivu 89/666/EEZ o zahtevima za davanje objašnjavajućih informacija u vezi sa ograncima otvorenim u jednoj državi članici od strane određenih vrsta preduzeća upravljanih zakonom druge države. Detaljnije informacije o poslovnim društvima se mogu naći u Poglavlju 6 NPAA .

Takođe, u ovoj oblasti, postoji Zakon br. 04/L-202 za sistem dozvola i licenci od 2013. godine. Ovim zakonom uređuje se davanje dozvola i licenci za pružanje prekograničnih usluga, koji se trenutno primenjuje u svim sektorima u kojima je potrebno profesionalno licenciranje. U cilju primene ovog zakona, odobrena je Uredba br. 06/2015 o Centralnom registru vrsta dozvola i licenci. Ova uredba ima za cilj da utvrdi procedure za osnivanje, upravljanje i funkcionisanje centralnog registra dozvola i licenci na centralnom nivou Republike Kosovo.

Zakon br. 04/L-219 o strancima, uređuje uslove za ulazak, boravak, zapošljavanje, prava i obaveze stranaca u Republici Kosovo. Za primenu ovog zakona izdato je AU br. 01/2014 o Postupku izdavanja dozvole za boravak i potvrdu o prijavljivanju rada za strance, koje reguliše proceduralne aspekte koje primenjuje upravni organ (Odeljenja za državljanstvo, azil i migracije zajedno sa Odeljenjem za rad i zapošljavanje u MRSZ) prilikom izdavanja dozvole za boravak (posebno onima sa ciljem rada u Republici Kosovo).

Gore navedeni Zakon i AU delimično transponuju sledeće zakonodavstvo u oblasti migracije:

- Uredba 810/2009 o osnivanju Kodeksa Zajednice o vizama;
- Direktivu 2009/52/EZ o minimalnim standardima za sankcije i merama protiv poslodavaca državljana trećih zemalja koji ilegalno borave u zemlji.
- Direktivu 2009/50/EZ o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja visokokvalifikovane radne snage.
- Direktivu 2008/115/EZ u vezi vraćanja državljana trećih zemalja čiji je boravak nezakonit.
- Direktivu 2005/71/EZ o posebnom postupku za ulazak državljana trećih zemalja u svrhu naučnog istraživanja.
- Direktivu 2004/81/EZ o boravišnoj dozvoli koja se izdaje državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su bili predmet akcije za olakšanje ilegalne imigracije, koji sarađuju sa nadležnim organima.
- Direktivu 2004/114/EZ o uslovima prihvata državljana trećih država u svrhu studiranja, razmene učenika, neplaćene obuke ili dobrovoljnog rada.
- Direktivu 2003/109/EZ o statusu državljana trećih zemalja koji imaju stalni boravak.

- Direktivu 2003/86/EZ o pravu na spajanje porodice.
- Direktivu 96/71/EZ o transferu radnika u okviru pružanja usluga.
- Direktivu 2011/98/EU o jedinstvenom postupku obrade zahteva za izdavanje jedinstvene dozvole za boravak i rad državljanima trećih zemalja na državnom području države članice i o skupu zajedničkih prava.

U oblasti stranih investicija, postoji Zakon br. 04/L-220 o stranim investicijama, koji za svaku aktivnost koja uključuje ponudu, isporuku ili proizvodnju roba, usluga, imovine i/ili rad za nekoga za zauzvrat neke vrste plaćanja ili kompenzacije, da podstakne ulaganja od strane dobavljača roba i usluga iz privatnog sektora.

Oblast pružanja pravnih usluga, regulisano je Zakonom o advokaturi, Zakonom o notarima i Zakon o izvršnom postupku. *Zakon o advokaturi* u vezi bavljenja advokaturom od strane advokata drugih zemalja, dozvoljava bavljenje advokaturom na teritoriji Kosova pod uslovima reciprociteta. Strani advokat koji je stekao pravo obavljanja profesije advokata u zemlji porekla, može da se bavi advokaturom u Republici Kosova u skladu sa uslovima utvrđenim Zakonom o advokaturi i drugim aktima Advokatske komore Kosova. *Zakon o Notarima* definiše da zadatak notara može vršiti lice koje treba biti stalni stanovnik Kosova. *Zakon o Izvršnom postupku* propisuje da privatni izvršitelj može biti lice koje ispunjava uslove propisane zakonom i jedan od njih je da bude državljanin Republike Kosovo.

Oblast turizma je regulisana Zakonom br. 04/L-176 o turizmu, koji reguliše turističku i ugostiteljsku delatnost. Zakon u pitanju, u potpunosti transponuje Direktivu 90/314/EZ, za pakete putovanja, pakete usluga i pakete turneja.

Poštanske usluge

Poštanske usluge u Republici Kosovo su regulisane Zakonom br. 03/L-173 o poštanskim uslugama koji reguliše pružanje poštanskih usluga, način vršenja poštanskih usluga, ulogu vlade i regulatora u poštanskom sektoru, prava i obaveze poštanskih operatora i korisnika. Dotični zakon, delimično transponuje Direktivu 97/67/EZ, Direktivu 2002/39/EZ i Direktivu 2008/06/EZ za činjenicu ograničenja u vezi sa Rezervisanom zonom. Za sprovođenje ovog zakona izdaje Administrativno Uputstvo br. 2012/05 za licenciranje "poštanskih operatora", koji utvrđuje kriterijume i operatora licenciranja Pravila stranu, zatim regulacije "Standardi kvaliteta sprovođenja univerzalnih poštanskih usluga", br. 004 / B / 14 izdata od TRA, Administrativno naređenje (MED) br 01/2015 o "Pravila za ostvarivanje kontrole poštanskih operatora" i Administrativnog uputstva br. 02/2015 za "poštanska marka".

Poštansko tržište u Republici Kosovo je liberalizovano i otvoreno za konkurenciju od maja 2006. godine, gde je pored javnog poštanskog operatera CPP "Pošta Kosova" DD, poštanske usluge pružaju još 10 privatnih operatera, koji pružaju kurirske i ekspres usluge. Ali univerzalne usluge su delimično liberalizovane i po različitim cenama koje se identifikuju kao deo rezervisana zona i ekskluzivnost su javnog poštanskog operatera odnosno Pošte Kosova d.d. (PK). Zakon predviđa rezervisane usluge sa ograničenjima u cenama za (PK) u težini do 1 kg. Ona težina se smanjuje odlukom Regulatorni autoritet za elektronske poštanske komunikacije (RAEPK), pozivajući se na postojećem zakonu poštanske službe, i što je u skladu sa stavom 1.4 člana 6. Zakona br. 03/L-173. Ovaj član je u suprotnosti sa uslovima propisanim u zakonskim aktima u EU i mi treba da regulišemo isti, Zakonom koji se očekuje da bude izmenjen i dopunjen 2017. RAEPK je promenio granicu težine (Odluka br. 432, koja predviđa smanjenje granice težine za rezervisane usluge: od 1. januara 2014. godine na 500 gr. dok od 1. januara 2016. će biti 100 gr. Odluka broj 432, br. Prot. 046/B/13 od decembra 2013. Dakle, ostali poštanski operateri su, u odnosu na javnog poštanskog operatera, obavezni da poštanske pošiljke težine 0-100 gr. tarifiraju cenom ne manjom od trostruke cene kojom javni operater tarifira iste. Takođe, u okviru izmene i dopune zakona treba menjati nekoliko ovlašćenja RAEPK-a koja trenutno imaju na raspolaganju da se daju MER-a. Sprovođenje Direktive 2008/06/EZ koja ima za cilj ukidanje rezervisane zone, je bilo obavezno da se sprovodi od strane država članica do 31. decembra 2012. godine, dok Republika Kosova još nije počela sa

primenom, ali prema sve tri gore navedene direktive, rezervisana zona se postepeno smanjuje do njenog uklanjanja tj. do težine od 0 g. ili postizanje potpune liberalizacije. Planirane mere u dokumentu "Strateške politike poštanske službe u Republici Kosovo 2013-2017" i u njenom svom akcionom planu određuju jedan vremenski rok za usklađivanje nacionalnog zakona sa direktivama EU, da kraja 2017.

Uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija

Usklađivanje sa *Acquis* u oblasti priznavanja stručnih kvalifikacija i programa stručnog osposobljavanja je u jednoj ranoj fazi. Međutim, na Kosovu je ova oblast regulisana Zakonom o nacionalnim kvalifikacijama, na osnovu kojih je razvijen Nacionalni okvir kvalifikacija (NOK), mehanizam koji omogućava transparentnost, mobilnost i kvalitet u sistemu kvalifikacija. NOK se sprovodi kroz proveru standarda profesije, validacije kvalifikacija i akreditacije provajdera obrazovanja i osposobljavanje i visokog obrazovanja. Dakle, sistem kvalifikacija se reguliše kroz Nacionalni okvir kvalifikacija, okvira koji se zasniva na Evropski okvir kvalifikacija. Nacionalni okvir kvalifikacija (NOK) kao mehanizam klasifikacije nacionalnih kvalifikacija pruža osnovu za saradnju i uzajamno priznavanje kvalifikacija između NOK-a i Evropskog okvira kvalifikacija.

Kontinuirano unapređenje Nacionalnog okvira kvalifikacija znači da se Nacionalni okvir kvalifikacija ažurira sa novim kvalifikacijama u zavisnosti od potražnje domaćeg tržišta i Evropskog okvira kvalifikacija.

U ovoj oblasti, postoji Zakon o visokom obrazovanju u Republici Kosovo, čiji je cilj stvaranje pravnog osnova za regulisanje, funkcionisanje, finansiranje, osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u skladu sa evropskim standardima, uključujući privatne obrazovne institucije. Dalje, podzakonski akti za njegovo sprovođenje regulišu i definišu licenciranje nosioca privatnog visokog obrazovanja, kriterijume i postupke za validaciju kvalifikacija i akreditaciju provajdera SOO usluga, kriterijuma i procedura za verifikaciju standarda profesije, priznavanje prethodnog učenja, kao i kriterijumi i procedure za osiguranje kvaliteta u institucijama stručnog obrazovanja i osposobljavanja - unutrašnji procesi.

U cilju osiguranja kvaliteta, u skladu sa zahtevima Evropskog okvira za osiguranje kvaliteta, usvojen je Nacionalni okvir za osiguranje kvaliteta na osnovu AU br. 32/2014 o kriterijumima i postupcima za osiguranje kvaliteta u institucijama stručnog obrazovanja i osposobljavanja - unutrašnji procesi, koje je deo Izveštaja samoprocenivanja koji popunjavaju provajderi SOO. Nacionalni okvir za osiguranje kvaliteta sprovodi se od strane Nacionalnog autoriteta za kvalifikacije.

Politike EU u pogledu sistema kvalifikacija na Kosovu su takođe primenjene prilikom postavljanja bodova/kredita profesionalnih kvalifikacija prema ECVET - European Credit in Vocational Education and Training (gde 10 časova su jednaki jednom ECVET kreditu).

Takođe su na snazi niz podzakonskih akata koji regulišu razvoj i verifikaciju profesionalnih standarda, korišćenje profesionalnih standarda tokom razvoju nastavnih modula, za modifikacije i prilagođavanja neophodni za razvoj pristupa programima i kvalifikacijama stručnog obrazovanja i osposobljavanja za učenike sa ograničenim sposobnostima ili drugim specijalnim potrebama, za podržavanje i procenu i sertifikaciju modularnih kvalifikacija, o razvoju modularnih kvalifikacija, procenu i sertifikaciju u NK, paketu alata, priznavanje prethodnog učenja, praćenje, itd.

U tom pogledu, što se tiče međusobnog priznavanja stručnih kvalifikacija, samo četiri zanimanja (računovođe, arhitekta, inženjeri i pravnici) su trenutno regulisana pravnom osnovom na Kosovu. Strane profesionalne kvalifikacije su priznate ukoliko su one sertifikovane od strane akreditovanog autoriteta u zemlji porekla.

Institucionalni okvir i okvir politika

Pravo osnivanja i sloboda pružanja usluga

Institucionalni aspekt u oblasti usluga poseduje horizontalno prostiranje, zato što postoji veliki broj ministarstava i regulatora koji imaju odgovornost unutar širokog konteksta usluga. Ministarstvo trgovine i industrije je institucija nosilac za trgovinske usluge. Odeljenje trgovine pod MTI, koje se bavi isključivo pitanjem usluga ima zaposlenih 10 zvaničnika. Odeljenje takođe obezbeđuje podršku i promoviše slobodno kretanje robe, trgovinskih usluga i kapitala u skladu sa važećim zakonodavstvom. Sve aktivnosti, pregovori, bilateralni i multilateralni, uključujući i reviziju zakona i transpoziciju Direktive o uslugama EU se rade u partnerstvu sa jednom radnom grupom osnovane sa drugim relevantnim institucijama.

Ostale institucije koje imaju određene kompetencije u oblasti usluga obuhvataju: Centralnu Banku Kosova koja je glavna institucija u regulisanju i nadgledanju finansijskih usluga.

Ministarstvo za ekonomski razvoj ima u svojoj kompetenciji usluge informacione tehnologije i telekomunikacije dok je Regulatorni autoritet telekomunikacija odgovoran za Telekomunikacione usluge. Takođe je osnovan koordinacioni organ za zakonodavstvo usluga kao telo horizontalne koordinacije za pitanja koja se povezuju sa ovom oblašću.

Agencija za investicije i podršku preduzeća na Kosovu (KIESA) je odgovorna institucija za implementaciju vladinih politike koja se odnose na privlačenje stranih investicija, podršku eksperata, podršku malih i srednjih preduzeća kao i razvijanje ekonomskih zona. KIESA funkcioniše na osnovu Zakona br. 04/L- 220 o Stranim investicijama, koja funkcioniše u okviru Ministarstva za trgovinu i industriju. Trenutno su u KIESA 18. službenika koji obavljaju posao koji je podeljen u dva odeljenja: Odeljenje za razvoj preduzeća i Ekonomskih zona, kao i Odeljenje za promovisanje investicija i izvoza.

Ministarstvo pravde je glavna institucija koja reguliše i izrađuje zakonodavstvo u oblasti pravnih usluga. Kao institucije sprovođenja su Advokatska komora, koja je nezavisna profesionalna organizacija advokata u svojstvu pravnog lica osnovana u skladu sa Zakonom 04/L-193 o Advokatu i statusu Komore, koja je nadležna za obavljanje javnih ovlašćenja i obavljanje poslova od opšteg interesa. Stoga, Komora privatnih izvršitelja koja je osnovana na osnovu Zakona br. 04/L-139 o izvršnom postupku, kao profesionalna neprofitna organizacija kojoj se pridružuju svi privatni izvršiooci. Zatim, za delatnost Notara postoji Komora notara Republike Kosovo koja je pravno lice u javnom pravu, koja deluje u skladu sa Zakonom br. 03/L-010 o Notarima. Ova poslednja je nezavisna u svom radu. Svi notari su obavezno članovi Komore od samog dana određivanja u poziciji notara i njegovo ili njeno članstvo se završava na dan oslobađanja pozicije.

Na centralnom nivou, Divizija turizma u okviru Ministarstva za trgovinu i industriju je odgovorna za oblast turizma. Dok, na lokalnom nivou postoje Odeljenja za turizam, Odeljenja za ekonomski razvoj, u zavisnosti od opštinskog organizovanja.

Ministarstvo zdravstva je kompetentan organ u oblasti zdravstvenih usluga. Na osnovu Zakona br. 04 /L-150 o Komorama zdravstvenih profesionalaca, jedan deo zdravstvenih usluga će se pružati od strane Komora nakon prenošenja kompetencija od strane ministarstva. Komore zdravstvenih profesionalaca su nezavisne organizacije koje štite i predstavljaju profesionalne interese zdravstvenih profesionalaca, obezbeđuju standarde etičkog kodeksa i medicinske deontologije, kontinuirano profesionalno obrazovanje, registrovanje zdravstvenih profesionalaca i izdavanje licenci, re-licenciranje, ukidanje licenci, specijalističko i pod-specijalističko obrazovanje.

Što se tiče sprovođenja, poboljšana je baza podataka koja se nalazi u MTI za trgovinu uslugama. Baza podataka sadrži detaljan spisak zakona i organizovana je na osnovu sektora i specifikuje odgovorne vladine agencije o različitim merama. Baza podataka takođe sadrži kratke komentare o mogućim pitanjima za određene mere, kao što su ograničenja pristupa na tržištu ili moguće diskriminacione

odredbe. Baza podataka je jedan veoma koristan mehanizam. Međutim, baza podataka se treba popunjavati i ažurirati i ne čini potpuni spisak za svaku meru koja se obuhvata u uslovima Direktive o uslugama.

Važno je napomenuti da Pregovori o uslugama između zemljama CEFTA (Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Moldavija, Srbija, Crna Gora i Kosovo) su podeljene u 6 grupe i počele su 2014. godine sa glavnim fokusom na profesionalne usluge, turizam, životnu sredinu, rekreativne usluge, komuniciranje, usluge u izgradnji i usluge u distribuciji, obrazovanju i zdravstvu.

Poštanske usluge

Ministarstvo za ekonomski razvoj je odgovorna institucija za donošenje zakona i izradu politike u poštanskom sektoru. Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije (RAEPK) je regulatorni organ, koji sprovodi i nadzire regulatorni okvir baziran na Zakonu br. 04/L-109 za Elektronske komunikacije i Zakon br. 03/L-173 o poštanskim uslugama, kao i od razvojnih politike u oblast elektronskih komunikacija i poštanskih usluga.

U okviru okvira politike u sektoru poštanskih usluga, postoji strateški dokumenat "Strateške politike poštanske službe u Republici Kosovo 2013-2017. Pomoću ovog dokumenta Vlada Kosova namerava da unapredi sektor poštanske usluge, preko podizanja efikasnosti i efektivnosti u realizaciji univerzalnih poštanskih usluga, da bi ove usluge ispunile potrebe potrošača i korisnika poštanskih usluga, stvaranje finansijske održivosti i stabilnosti poštanskog sektora, lak pristup slojeva sa socijalnim potrebama u univerzalne poštanske službe, i privrednog razvoja poštanskog sektora i privrede zemlje.

Glavni ciljevi ovog dokumenta su:

- Pružanje poštanskih univerzalnih usluga i proširenje mreže na celoj teritoriji Republike Kosovo;
- Promena poštanskog koda i primena elektronskog sistema adresa
- Stvaranje povoljne zakonske i regulacione sredine za pružanje poštanskih usluga;
- Kompjuterizacija poštanske mreže i poštanskih usluga;
- Učlanjenje u međunarodnim organizacijama i regionalna saradnja u Poštanskom sektoru.

Dalje, poštansko tržište u Republici Kosovo je liberalizovano i otvoreno za konkurenciju od maja 2006 godine, gde osim javno Poštanskog operatera JCP "Pošta Kosova" A.D., poštanske usluge pružaju još 10 privatnih operatera, koji pružaju kurirske i ekspres usluge.

Uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija

Glavna institucija za razvoj zakona i politike je Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT). MONT ima osnovan Nacionalni autoritet za kvalifikacije, koji je javni i nezavisan organ, u skladu sa zakonom za Nacionalne kvalifikacije na Kosovu. NAK je odgovorno za nadzor nacionalnih kvalifikacija uporedo sa MONT-om, Kosovskom agencijom za akreditaciju i ostalim profesionalnim organima, usvojenim vladinom odlukom za ovu svrhu. Posebno, odgovorna je za profesionalne kvalifikacije. Sve kvalifikacije u NOK-u, imaju jasne rezultate, koja su predmet procene sa garantovanim kvalitetom. Razne institucije/provajderi mogu podneti svoje kvalifikacije o uključivanju u okviru, dok NOK odlučuje koje profesionalne kvalifikacije mogu se uvrstiti u Nacionalnom okviru za kvalifikacije. NAK, akreditira institucije za procenu učenika i izdavanje sertifikata za kvalifikacije u NOK-u. NAK ima 6 zaposlenih.

Nacionalni centar za priznavanje diploma je osnovan odlukom MONT-a br. 331/01-B u novembru 2008. godine. Ova institucija radi u okviru MONT-a i vrši priznavanje univerzitetskih diploma i viših profesionalnih škola, koja su regulisana AU br. 08/2010 o Principima i procedurama priznavanja diploma viših stručnih škola i univerzitetskih diploma stečenih van Republike Kosovo. Za naslove stečenih ispod nivoa 5, ne podležu proceduri u centru NARIC.

Kratkoročne mere

Pravo osnivanja i sloboda za pružanje usluga

U kratkoročnom planu, predviđaju se sledeće aktivnosti:

- Usvajanje zakona za usluge koji će potpuno transponovati Direktivu 2006/123/SE za usluge u domaćem tržištu EU;
- Usvajanje Zakona o turizmu koji će delimično transponovati Direktivu 93/13/SE o nejednakim ugovornim uslovima, Direktive 2008/122/SE o zaštiti potrošača u vezi sa raznim aspektima vremenske podele, Dugoročni prehrambeni proizvod, Ugovora preprodaje i razmene kao i Direktivu 2011/14/SE za Primenu prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj nezi;
- Izvršiće se dopuna/izmena Zakona o strancima da bi se transponovala Direktiva 2014/66/KE za Uslove ulaska i boravka državljana trećih zemalja u šemi jednog Transfera unutar korporacije.
- Realizacija analize nedostataka (gap analysis) sa ciljem procene horizontalnog zakona u vezi sa daljnim usklađivanjem sa Direktivom usluga;
- Učešće u pregovorima u okviru CEFTA gde će se pregovarati Usluge finansija, transporta i audiovizuelne usluge.
- Sa ciljem poboljšanja statističkih podataka usluga MTI će funkcionalizovati i popuni podacima bazu podataka u vezi usluga na Kosovu.

Poštanske usluge

U kratkoročnom planu, u oblast poštanskih usluga predviđa se realizovanje aktivnosti u okviru akcionog plana strateškog dokumenta "Strateške politike poštanske usluge u Republici Kosovo 2013-2017" kao sledeće:

- Okončanje nacrtu dokumenta za dopunu/izmenu postojećeg zakona o poštanskim uslugama;
- Dalje će se raditi na izmeni Poštanskog koda i primeni elektronskog sistema.
- Informatizacija mreže i poštanskim uslugama
- Saradnja sa poštanskim upravama i drugim zemljama u regionu
- Odbitak rezervisane poštanske usluge od 500 grama do 100 grama, kao i silazak svog oblika postepeno, koje aktivnosti će delimično prenesu Direktiva 97/67 / EC o zajedničkim pravilima za razvoj unutrašnjeg tržišta za poštanske usluge u zajednici i podizanja kvaliteta usluga.

Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija

U kratkoročnom planu, predviđa se realizovanje sledećih aktivnosti:

- Usvajanje Zakona o regulisanim profesijama, koji će regulisati ove profesije: doktora, stomatologa, farmaceuta, negovatelja, akušera, fizioterapeuta, veterinara, arhitekta, inženjera, nastavnika svih nivoa za preduniverzitetsko obrazovanje, psihologa i socijalnog radnika. Ovaj zakon će delimično transponovati Direktivu 2005/36/KE o Priznavanju stručnih kvalifikacija i Direktivu 2013/55/SE o Priznavanju stručnih kvalifikacija koja izmenjuje Direktivu 2005/36/SE;
- NAK vršiće akreditaciju provajdera koji će proceniti prethodna znanja kandidata. Prema tome po prvi put u zemlji počće sprovođenje AU o Priznavanju prethodne nastave. Ovo podrazumeva da će provajderi SOO imati mogućnost da se akredituju od strane NAK-a koji će vršiti procenu Znanja prethodne nastave;
- NAK će nastaviti i sa procesom akreditacije 5 nivoa NOK-a, koji pokazuje da su kandidati pripremljeni za tržište rada, dakle oni su stručnjaci za ovu oblast;
- NAK će početi proces nadzora akreditovanih institucija od strane NAK-a, gde će se preko ovog procesa obezbediti, i dalje porasti kvalitet u obrazovanju i stručnom osposobljavanju.

Srednjoročni prioriteti

Pravo na osnivanje i sloboda za pružanje usluga

U srednjoročnom planu, prioritet će se dati sledećim aktivnostima:

- Zakon o trgovini u uslugama se predviđa da se u potpunosti sprovede u toku 5. godišnjeg perioda kada će se vršiti pregled /izmena svih horizontalnih zakona Kosova koja se povezuju sa

trgovinom u uslugama, kao i transponovanje ostalih važnih direktiva i uredbi EU. Ovo će doprineti da se obezbedi da sektorski zakoni ne budu u suprotnosti sa *acquis-om* EU-a-a;

- Nastaviće se projekat EU za implementaciju Direktive za usluge, gde će se vršiti daljnje usklađivanje zakona o uslugama; planira se stvaranje Tačke Jedinog Kontakta (Point of Single Contact) unutar Ministarstva trgovine i industrije koja će uprostiti sve administrativne procedure i pružiti lak pristup, ostvarivanje aktivnosti pružanja usluga na elektronski način. U okviru ovog projekta radiće se na izgradnji kapaciteta u uslužnom sektoru MTI;
- U vezi pravnih usluga, planira se donošenje drugih zakonskih akata za transponovanje uredbi i ostalih direktiva EU u vezi ostvarivanja aktivnosti advokata u zemljama članica EU osim u onim gde su stekli kvalifikaciju, zatim aktivnosti komercijalnih agenata, kao i priznavanje profesionalnih kvalifikacija o aktivnostima koja se povezuju sa upotrebom, trgovanjem i distribucijom toksičnih proizvoda. U ovu kategoriju uzeće se u obzir Direktiva 74/557/SE o slobodi osnivanja i pružanja usluga (samozaposlena lica i posrednici uključeni u trgovini toksičnim proizvodima); Direktiva 74/556/SE o prelaznim merama u vezi sa trgovinom sa toksičnim proizvodima i stručno korišćenje ovakvih proizvoda; Direktiva 86/653/SE koja pokriva samozaposlene komercijalne agente. Direktiva 92/2002/SE pokriva posredovanje osiguranja odnosno posrednike osiguranja; Direktiva 96/26/SE koja pokriva prevozne operatere i operatere prevoza putnika; Uredba br. 1071/2009/ o osnivanju zajedničkih pravila u vezi uslova koje treba ispuniti da bi se razvila profesija operatera drumskog prevoza;
- U oblast stranih investicija, predviđa se da do 2018 godine, Agencija za investicije i podršku preduzeća na Kosovu pređe u okviru Kabineta premijera Kosova.
- U SOT 2016-2018 predviđa se povećanje broja osoblja na 9 (devet) zvaničnika od 4 koliko su sada u Diviziji za turizam u okviru MTI-a;
- U oblast zdravstvenih usluga, Ministarstvo Zdravstva za period 2017-2020 predviđa dalje osnaživanje Kancelarije za lečenje van zemlje preko reorganizovanja i izgradnje stručnih kapaciteta osoblja preko obuka unutar i van zemlje. U funkciji primene Zakona o komorama zdravstvenih radnika realizovaće se prenos nadležnosti od Ministarstva Zdravstva /Odbora na Komore zdravstvenih radnika gde će se obuhvatiti kontinuirano stručno obrazovanje, licenciranje i ponovno licenciranje zdravstvenih radnika, specijalističko i pod-specijalističko obrazovanje;
- Ministarstvo Zdravstva tokom ovog perioda uskladiće domaće zakonodavstvo sa ovim zakonskim aktima EU koja uređuju oblast obuke medicinskih sestri, akušerki, doktora i ostalih zdravstvenih radnika i priznavanje profesionalnih kvalifikacija u skladu sa Direktivom br. 2005/36 o priznavanju stručnih kvalifikacija.

Poštanske usluge

U srednjoročnom planu, prioritet će se dati sledećim aktivnosti:

- Izradi sekundarnog zakona sa ciljem sprovođenja zakona o poštanskim uslugama;
- Predviđa se nastavljanje realizacija aktivnosti u okviru akcionog plana strateškog dokumenta "Strateške politike poštanskih usluga u Republici Kosovo 2013-2017".

Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija

U srednjoročnom planu, prioritet će se dati sledećim aktivnostima:

- Izrada sekundarnog zakona sa ciljem implementacije zakona o Regulisanim profesijama;
- U sektoru stručnih kvalifikacija, Nacionalni autoritet za kvalifikacije planira stvaranje posebnog programa koji će omogućiti rad elektronskog sistema za nadzor za akreditovane institucije Stručnog obrazovanja i osposobljavanja (SOO). Između ostalog, planira da obučavanje odgovornog osoblja akreditovanih institucija o načinu upotrebe dotičnog programa.

Donatorska podrška

U oblasti prava osnivanja i slobode pružanja usluga, prihvaćen tehničku pomoć od projekta za dalji razvoj trgovinske politike Kosova. Ovaj projekat je počeo u 2011. i završio se 2015. godine, koji je finansirala sa 2,8 miliona evra iznosu od Evropske unije. Projekat je u pitanju nije namenjen isključivo za

usluge, ali dok je došlo do aktivnosti u oblasti usluga. Direktiva projektne usluge, koje se očekuje da počne u 2016. Cilj ovog projekta je izgradnja kapaciteta u okviru MTI kako transpozicija i implementacija Direktive o uslugama EU u unutrašnjem tržištu Kosova. Evropska komisija finansira ovaj projekat.

3.5. Poglavlje 4 *acquis*-a: Slobodno kretanje kapitala

Zemlje članice treba da uklone sva ograničenja kretanja kapitala i isplata, sa nekim izuzecima, unutar EU takođe i između zemlja članica i trećih zemalja. *Acquis* ovog poglavlja se zasniva na Sporazumu o funkcionisanju Evropske Zajednice, posebno članci 63-66. Definicija raznih vrsta kapitala je predstavljena u Aneksu I. Direktive 88/361/EEZ. Sudske prakse Evropskog suda pravde i Komunikacije komisije pružaju dodatna tumačenja člana.

Zakonodavstvo EU obuhvata i pravila o međugraničnim isplatama i izvršenje naloga transfera u vezi sa vrednosnim hartijama. Direktiva o borbi protiv pranja novca i finansiranju terorizma, zahteva da entiteti koji su predmet ove direktive identifikuju klijente i da izveste sumnjive transakcije, pogotovu kada se radi o objektima velikih vrednosti i o transakcijama sa gotovim novcem sa velikim iznosima. Ova direktiva takođe zahteva da entiteti preduzmu dodatne mere kao što su održavanje evidencije, obuke i uspostavljanje unutrašnjih procedura entiteta ove oblasti. Jedan glavni zahtev u borbi protiv finansijskog kriminala je uspostavljanje efektivnih administrativnih i kapaciteta za sprovođenje, uključujući i saradnju između autoriteta koja se bave nadzorom, sprovođenjem i krivičnim gonjenjem. Nova direktiva je usklađenja ali ide dalje od preporuka o pranju novca i financije terorizma Finansijske akcione radne grupe (FARG).

Acquis ove oblasti se takođe sastoji od Konvencije br. 141 i br. 198³¹ Saveta Evrope i EU zakona o saradnji u oblasti pravde i policije (uključujući i Zajedničko delovanje 98/699/JHA, Okvir odluka saveta 2001/500/JHA i Protokol 2000 godine koji proširuje nadležnosti Europolu u oblast pranja novca). Slično, Odluka saveta 2000/642/JHA 2000 godine uspostavlja okvir saradnje između Jedinica finansijskog obaveštenja zemalja EU.

Uslovi SSP-a

Obaveze Kosova u SSP-u u vezi slobodnog kretanja kapitala proističu iz Članova 51, 63, 64, 65 i 89.

Član 51. SSP, obavezuje Kosovo da pruža mogućnosti da predstavništva i ogranci EU, u roku od pet godina od stupanja na snazi SSP, da imaju pravo prisvajanja i uživanja prava vlasništva nad nepokretnom imovinom slično kao Kosovske firme.

Član 64. SSP, predviđa obaveze koja proističu u vezi sa svakom isplatom ili transferom u tekućem računu platnog bilansa između EU i Kosova u skladu sa članom VIII članaka Sporazuma Međunarodnog Monetarnog Fonda. U vezi transakcija u kapitalnom i finansijskom žiro računu platnog bilanca, od stupanja na snazi Sporazuma, stranke obezbeđuju slobodno kretanje kapitala u vezi sa trgovačkim transakcijama ili osiguranjem usluga uključujući finansijske zajmove i kredite, gde učestvuje jedan rezident jednih od strana.

Član 65. SSP obavezuje Kosovo da u vreme od pet godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma, da pruža nacionalan tretman građanima EU koji kupuju nepokretnu imovinu u njenu teritoriju.

Član 89. SSP, predviđa saradnju strana u vezi pranja novca i finansiranje terorizma.

Što se tiče zahteva koji proističu iz Izveštaja EK na Kosovu 2015. godine, istaknuto je da je u vezi sa liberalizacijom kretanja kapitala, u pogledu kupovine nekretnina od strane stranih državljana; relevantne

³¹ Ovo proširuje konvenciju 141. i ratifikovana je i od strane EU-a.

odredbe su i dalje prepreka za jednak tretman. Ostalim poteškoćama, u oblasti registracije imovine se trebamo pozabaviti.

Što se tiče sistema plaćanja, istaknuto je da su potrebni naponi kako bi nastavilo sa usklađivanjem zakonodavstva.

Što se tiče sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, izveštaj ukazuje na potrebu za daljim naporima u postizanju opipljivih rezultata u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Liberalizacija kretanja kapitala

Ova oblast na Kosovu prvobitno ima osnovu u Ustavu Republike Kosovo, konkretno član 119, stav 2, gde garantuje jednaka zakonska prava za sve investitore i sva domaća i strana preduzeća. Član 121. stav 2. i 3. Ustava daje opšta načela da "strana fizička lica i strane organizacije mogu osigurati imovinska prava nad nepokretnom imovinom u skladu sa razumnim uslovima utvrđenim zakonom ili međunarodnim sporazumom kao i strana fizička lica i strane organizacije u skladu sa razumnim uslovima utvrđenim zakonom, mogu osigurati prava za koncesije i ostala prava o korišćenju i/ili eksploataciji bogatstva u javnom vlasništvu, uključujući prirodna bogatstva, i infrastrukture u javnom vlasništvu."

Dalje, postoji Zakon br. 02/L-33 o Stranim investicijama, koja pruža stranim investitorima i njihovim investicijama isti i jednak tretman sa nekim domaćem investitorom i domaćim investicijama.

Zakon o Vlasništvu i drugim stvarnim pravima br. DL-016-2009, kao osnovni zakon u vezi svojine, ne precizira mogućnost sticanja prava o nepokretnosti od fizičkih ili pravnih lica. Na drugu stranu, *komunitarno pravokomunitarno pravo EU* sadrži mogućnost, za fizička i pravna lica da stiču pravo nad nekretninu u svakoj zemlji članici EU. EU zakonodavstvo u vezi ovog pitanja razlikuje se samo za državljanke van EU.

Platni sistem

Što se tiče pravnog okvira, platni sistem u Republici Kosovo se uređuje Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, koji utvrđuje Centralnu Banku kao jedinog odgovornog autoriteta za uređivanje i nadzor platnog sistema Republike Kosovo, sa ciljem garancije njegove sigurnosti, održivosti i efikasnosti. Zakon br. 04/L-155 o Platnom sistemu koji delimično transponuje Direktivu 2007/64/EK Evropskog Parlamenta. Ovaj poslednji utvrđuje pravila prema kojima se daje nadležnost platnim institucijama koja pružaju platne usluge i licenciraju se operateri platnih sistema, kliringa i brisanja hartija od vrednosti od Centralne Banke, i sredstva i procedure prema kojima Centralna Banka sprovodi svoje nadzorne nadležnosti.

U skladu sa ovim zakonima razvijeno je sekundarno zakonodavstvo koja obuhvata sedam uredbi i četiri administrativne upute koja delimično transponuju Direktivu 2007/64/EK o Platnim uslugama u domaćim tržištima, Uredba br. 1409/2013 Evropske Centralne Banke o platnim statistikama (ECB /2013/43) i Uredbu br. 260/2012 o Postavljanju tehničkih i poslovnih kriterija za kreditni transfer i direktno zaduživanje.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Ova se oblast uređuje Zakonom 03/L-196, o Sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma koji je donošen u oktobru 2010 godine. Dotični zakon utvrđuje mere, nadležne organe i procedure o otkrivanju i sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma, borbu na efikasan način protiv pranja novca i finansiranje terorizma na Kosovu. Ovaj zakon uspostavlja Financijsku obaveštajnu jedinicu, kao centralna

nezavisna nacionalna institucija, odgovorna za dobijanje, analizu i širenje informacije u vezi pranja novca i finansiranje terorizma.

Odgovarajući zakon je izmenjen i dopunjen u 2013. godini zakonom 04/L-178 koji je usklađen sa međunarodnim standardom Finansijske akcione radne grupe (FARG) i Direktivi 2005/60/EK Evropskog parlamenta i Evropskog saveta za Sprečavanje korišćenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca i financiranja terorizma.

Institucionalni okvir i okvir politika

Liberalizacija kretanja kapitala

Što se tiče institucionalnih kapaciteta, Ministarstvo pravde je glavna institucija za izradu zakona i razvoj politike za imovinska pitanja. Ovo ministarstvo poseduje Odeljenje za evropsku integraciju i koordinaciju politike koji je nosilac procesa koordinacije ključnih aktera za izradu Nacionalne, sektorske strategije za imovinska prava. Ostale institucije su podeljene na razna odeljenja ili kao nezavisne agencije koja se bave imovinskim pitanjima kao: Kosovska agencija za imovinu (KAI), Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje (Odeljenje za eksproprijaciju, Odeljenje prostornog planiranja, izgradnje i stanovanja, id), Katastarska agencija Kosova (KAK), Kosovska agencija za privatizaciju (KAP), Ministarstvo za finansije (Odeljenje za porez na imovinu), id.

Što se tiče okvira politika, do sada nije bilo nijedne odgovarajuće strategije koja na jedinstven način reguliše imovinsko pitanje. Nacionalna strategija o imovinskim pravima koja se predviđa da se usvoji tokom 2016 godine ima upravo ovu ulogu: usklađenje odgovornih institucionalnih politike sa ciljem poboljšanja zakona i institucija za sprovođenje, poboljšajući definisanje imovinskih prava i njihova primena.

Istovremeno, Ministarstvo pravde je osnovalo Komisiju za izradu prvog Civilno kodeksa Republike Kosovo. Civilni kodeks će se usredsrediti na tri stuba: zakon o porodici i nasledstvu, zakon o obligacionim odnosima kao i zakon o imovinskim pravima.

Platni sistem

Što se tiče institucionalnih i administrativnih kapaciteta, Centralna banka Kosova (CBK) je isključivo odgovorna za regulisanje, licenciranje, registraciju i kontrolu sistema plaćanja. Kao primarni cilj CBK je "da podstiče i održi jedan stabilan finansijski sistem, uključujući jedan siguran, održiv i efikasan platni sistem". Prema tome promovisanje i nadzor sigurnih, održivih i efikasnih platnih sistema, kliringa i brisanja vrednosnih hartija, je jedno od glavnih zadataka Centralne banke Republike Kosovo. Uloga CBK u pravcu podsticanja i normalnog funkcionisanja platnog sistema, sastoji se od tri glavna pravca; uloga operatera u pružanju sistema i potrebnih infrastruktura za kliring i brisanje isplata i hartija od vrednosti; uloga nadzornika u izradi i sprovođenju principa i standarda za siguran i efikasan razvoj platnog sistema i brisanja, kao i obezbeđivanju usklađenosti sa postavljenim načelima i standardima, što za sisteme pod samom upravom CBK takođe i pod upravom drugih operatera; i uloga katalizatora u podsticanju promena i sigurnog i efikasnog funkcionisanja platnog sistema, utičući na razne načine na razvoj i integraciju platnog sistema.

U okviru organizacione strukture CBK, funkcioniše Odeljenje platnog sistema (OPS) koji je odgovoran za rad međubankarskog platnog sistema u vlasništvu CBK i o nadzoru i analiza u oblast platnog sistema uopšte. Rad Odeljenja platnog sistema je podeljen u dve posebne divizije: Divizija operativnog sistema i Divizija nadzora analize sistema. U Odeljenju platnog sistema zaposlena su ukupno 7 radnika.

Što se tiče okvira politika, Centralna banka Kosova poseduje Strateški plan 2015-2019 u čijem sprovođenju, u okviru platnog sistema se namerava:

- Sprovođenje modernog sistema individualnog brisanja isplata u realnom vremenu (engleski: Real Time Gross Settlement - RTGS) kao i automatski sistem kliringa (ACH);

- Pregled i dopuna propisa u vezi nadzora platnog sistema u skladu sa međunarodnim standardima i najboljim praksama;
- Opšte unapređenje funkcije nadzora platnog sistema na Kosovu;
- Podrška daljnjoj modernizaciji usluga isplata i promovisanje saradnje između aktera nacionalnog platnog sistema;
- Unapređenje uloge CBK kao katalizator za napredak u oblasti isplata u Republici Kosovo;
- Implementacija u domaćim isplatama međunarodnog formata broja bankarskog računa.

Na Kosovu kliring i brisanje isplata između banaka se realizuje samo u Evro valuti i to preko jedinog platnog sistema u zemlji – Elektronski sistem međubankarskog kliringa (ESMK), u potpunom skladu sa pravilima i procedurama funkcionisanja sistema.

Elektronski sistem međubankarskog kliringa (ESMK), funkcioniše efikasno, sigurno i visokom stabilnošću, već 15 godina.

Nastavljen je rast i poboljšanje infrastrukture SWIFT-a za međunarodne isplate, od 1. februara 2015. godine službeno je počela registracija u formatu IBAN za bankovne račune povezane sa međunarodnim transakcijama.

Sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma

U okviru Finansijske obaveštajne jedinice (FOJ), radi Kancelarija direktora FOJ-a koja ima Odeljenje operative i analize; Odeljenje za usklađenost i inspekciju, Odeljenje prava i međunarodne saradnje, Odeljenje upravljanja informacionog tehnološkog sistema i Odeljenje administracije i opštih usluga. U Finansijskoj obaveštajnoj jedinici zaposlena su ukupno 18. zvaničnika. Centralna Banka Kosova ima odgovornost za nadzor usklađenosti u oblast prevencije pranja novca i finansiranja terorizma, u vezi finansijskog sektora. CBK je potpisala memorandum za saradnju sa Finansijskom obaveštajnom jedinicom za izgradnju saradnje i nadzorna ovlašćenja za sektor financija.

U kontekstu okvira politike, Vlada Republike Kosovo je 28. januara 2014. godine izradila Nacionalnu strategiju i Akcioni Plan Republike Kosovo za Sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, financiranje terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018. Ova dokumenta politike predstavljaju jedan mehanizam upravljanja nacionalnog rizika od štetnih fenomena koja su tretirana ovom strategijom.

Pored ove strategije Vlada Republike Kosovo je stvorila jedan mehanizam za izradu, pregled, usvajanje, sprovođenje i nadzor Nacionalne strategije i akcionog plana 2014-2018.

Procena sistema Kosova u borbi protiv pranja novca i borbi protiv finansijskog terorizma baziran je na preporuke FARG-a 2003 godine i u posebnim preporukama o finansiranju terorizma 2001 godine Finansijske akcione radne grupe (FARG) i pripremljena je koristeći metodologiju procene PN/FT 2004. Odvojen upitnik, takođe na osnovu metodologije FARG.

Kratkoročne mere

Liberalizacija kretanja kapitala

Planira se usvajanje Nacionalne strategije o imovinskim pravima, čiji je cilj razjašnjenje vlasništva, identifikacija oblasti gde treba intervenisati, kod supstancijalnih zakona i procedure Kosova, ali i da predloži mere za poboljšanje efikasnosti institucionalnih mehanizama koja se bave pravima vlasništva. U ovu strategiju takođe će se obuhvatiti pitanje prava stranaca u nekretninu.

Platni sistem

U kratkoročnom planu, predviđa se realizacija sledećih aktivnosti:

- Usvajanje uredbe o Sistemu standardnih brojeva bankarskih računa koja će transponovati Direktivu 2007/64/EK o Platnom sistemu;
- Usvajanje uredbe o Instrumentima elektronskih isplata koja će transponovati Direktivu 2009/110 EK;
- Usvajanje uredbe Međubankarskog sistema isplata KIPS (Kosovo Interbanking Payment System).
- Implementacija IBAN standarda za bankovne račune i transakcija nacionalnih isplata kao:
 - Sprovođenje adekvatnog algoritma i kontrola preciznosti računa.
 - Uvođenje kontrole za IBAN
 - Prilagođavanje "core" sistema u komercijalnim bankama
 - Usklađivanje sa ATS standardima
- Implementacija novog sistema isplata (ATS/RTGS+ACH), realizovaće se prema ISO 20022 standardu uz podršku Svetske Banke. Kao rezultat vršiće se prilagođavanje bankovnih računa u sistemima komercijalnih banaka kao i u sistemima CBK sa tehničke i pravne strane. Novi sistem "ATS" zameniće kompletno postojeći sistem "SEKN" kao jedini sistem kliringa za isplate u zemlji, do ovog perioda.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

U kratkoročnom planu, predviđa se realizacija sledećih aktivnosti:

- Usvajanje zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
- Usvajanje nove uredbe o Sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma za finansijske institucije;
- Kompletiranje procene sektorskog rizika za najosetljivije sektore o pranju novca i finansiranje terorizma;
- Formiranje radne grupe za izradu odluke u vezi Konsolidovane liste pojedinaca i entiteta kojima pripadaju ali su saradnici Talibana i organizacije Al-Qaida, kao što je osnivano i održava se od strane Saveta Bezbednosti UN (Rezolucija 1267 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija);
- Usvajanja odluke od strane Vlade u vezi Konsolidovane liste pojedinaca i entiteta koja pripadaju ili su saradnici Talibana i organizacije Al-Qaida, kao što je osnivano i održava se od Saveta Bezbednosti UN (Rezolucija 1267 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija);
- Povećanje operativne saradnje sa FOJ-K sa domaćim partnerima i homolozima sa ciljem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i konfiskaciju prihoda od kriminala.
- Sprovođenje aktivnosti Nacionalne strategije i akcionog plana Republike Kosovo za Sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranje terorizma i finansijskih kriminala 2014-2018 za koje FOJ-K ima primarnu odgovornost ili ulogu podrške;
- Nadzor aktivnosti u ukviru Nacionalne strategije i Akcionog plana Republike Kosovo o Sprečavanju i borbu protiv neformalne ekonomije, pranju novca, finansiranje terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018
- Pružanje obuka za banke, opštinske katastarske kancelarije i notare;
- Kapaciteti Finansijske obaveštajne jedinice predviđa se da osnaže sa posebnim obučavanjem osoblja, sa posebnim naglaskom u borbi protiv organizovanog kriminala, operativna i strateška analiza id. Na ovaj način će se dobiti saznanja od eksperata zemalja koja su imale i imaju iskustvo u borbi protiv organizovanog kriminala;
- FOJ u saradnji sa sektorskim nadzornicima u vremenskim osnovama pratiće ažurirane pokazatelje kod obveznika i doneće i pratiće međunarodne liste zemalja, lica i potencijalnih organizacija koje mogu biti predmet pranja novca i finansiranje terorizma;
- Kampanja za podizanje svesti za deklarisanje monetarnih sredstava preko praga utvrđenog zakonom u ulasku /izlasku u graničnim prelascima;
- Sprovođenje nadzornih aktivnosti usklađivanja za procenu usklađenosti subjekata sa zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma.

Srednjoročni prioriteti

Liberalizacija kretanja kapitala

U srednjoročnom planu, predviđa se sprovođenje Nacionalne strategije za imovinska prava koja će razjasniti pitanje imovine, identifikovaće oblasti gde treba intervenisati, uključujući supstancijalne i proceduralne zakone Kosova, ali i da predlaže mere za poboljšanje efikasnosti institucionalnih mehanizama koja se bave imovinskom pravom. Dalje će se regulisati i oblast prava stranaca u nekretninu.

Sistemi isplata

U srednjoročnom planu, u okviru Strateškog plana 2015-2019, CBK je za platni sistem predvidela:

- Unapređenje uredbi i metodologija izveštavanja instrumenata platnog sistema (2017);
- Usklađivanje Politike i standarda za nadzor platnog sistema, prema principima Uredbe CPSS-IOSCO, Uredba CBK-A za nadzor zahteva nad platnim sistemom sa sistematskom važnošću, i pregledan Okvir nadzora platnog sistema u malom (2019);
- Sprovođenje Direktive 2007/64/EK o Platnom sistemu (2019);
- Uređivanje funkcionisanja aktivnosti institucija elektronskog novca preko izrade Uredbe za aktivnost i nadzor aktivnosti institucija elektronskog novca baziran na Direktivi 2009/110/EK Evropskog Parlamenta i Saveta o preuzimanju i pažljivom nadzoru poslovanja institucija elektronskog novca (2019).

Sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma

U srednjoročnom planu, predviđa se realizacija sledećih aktivnosti:

- Usklađivanje domaćeg zakona sa Direktivom 2015/849 Evropskog parlamenta i saveta o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema za svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma;
- Izmena i dopuna krivičnog zakona u vezi sa krivičnim delom Finansiranja terorizma da bi bio u skladu sa međunarodnim standardima i Direktivom 2015/849 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Izmena i dopuna Zakona o međunarodnim sankcijama da bi bio u skladu sa međunarodnim standardima;
- Ažuriranje, izmena i dopuna zakonskih sekundarnih instrumenata u saradnji sa relevantnim institucijama za obezbeđenje potpune i ispravne implementacije Zakona za sprečavanje pranja novca i financiranje terorizma;
- Ažuriranje, izmena i dopuna Standardnih operativnih procedura za obezbeđivanje potpune i ispravne implementacije Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma i efikasne procese rada u FOJ-K;
- Procena II Nacionalnog rizika pranja novca i finansiranje terorizma
- Procena i implementacija sektorske opasnosti za najosetljivije sektore prema pranju novca i finansiranje terorizma;
- Učešće stručnog osoblja FOJ-K u specijalizovanim obukama za borbu protiv finansiranja terorizma, operativnih analiza, strateških analiza i inspekcija usaglašenosti;
- Obučavanje subjekata za izveštavanje u vezi zakona za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma;
- Obučavanje stručnjaka i zvaničnika za sprovođenje zakona u borbi protiv pranja novca, finansiranje terorizma i ekonomskog-finansijskog kriminala za tehnike istraga krivičnih dela pranja novca i finansiranje terorizma;
- Izvršavanje strateških analiza sprovodeći Standardnu operativnu proceduru za strateške analize;
- Učlanjivanje Kosova u Moneyval;
- Povećanje osoblja za 3 osobe u FOJ;
- Finansijska obaveštajna jedinica treba još da osnaži informacionu tehnologiju, razvoj posebnih softvera preko kojih će se održavati ažurirane liste zemalja koja su mnogo izložena i mogu predstaviti potencijalnu opasnost pranja novca i finansiranje terorizma;
- Učlanjenje FOJ-K u Egmont Group.

Podrška donatora

Liberalizacija kretanja kapitala

Što se tiče podrške koja je na raspolaganju, Ministarstvo pravde i druge relevantne institucije su korisnici projekta zvanog "Podrška izradi civilnog kodeksa i regulisanja imovinskih pitanja" koji je finansiran od strane Evropske Komisije, dok se sprovodi od strane GIZ konzorcijuma. Opšti cilj ovog projekta je jačanje vladavine prava na Kosovu. Dok, poseban cilj je podrška Kosovu na izradi modernog i sveobuhvatnog civilnog kodeksa u skladu sa *acquis-om* EU-a i poboljšanja opšte koherentnosti regulatornog okvira o imovinskom pravu, koje će uticati na povećanju bezbednosti imovinskih prava na Kosovu.

Ministarstvo pravde i druge relevantne institucije su takođe korisnici programa o imovinskim pravima finansiranih od strane USAID-a. Cilj ovog projekta je bolja koordinacija i definisanje prioriteta politike; gde je neophodno poboljšati sudske postupke u vezi sa vlasništvom; naglašavanju prava žena za korišćenje vlasništva u praksi; bolje komunikacija, pristupu informacijama i razumevanje imovinskih prava. Ovaj projekat podržava i ministarstvo prilikom izrade Nacionalne strategije o imovinskim pravima.

Platni sistem

Centralna Banka Kosova je korisnica projekta za razvoj novog među bankarskog sistema isplata "ATS/ACH+RTGS", koji je tehnički i finansijski podržan od strane Svetske Banke. Cilj projekta je implementacija novog sistema među bankarskih isplata, zvanog ATS (Automatski sistem transfera" koji sadrži dva modula: 1. Real Time Gross Settlement System (RTGS) i Automat Clearing House (ACH)). Ovaj sistem će smanjiti rizik na sistemu isplata, dok će povećati efikasnost i sigurnost u sistemu isplata, i biće u skladu sa međunarodnim standardima. Ukupan budžet za implementaciju ovog projekta iznosi **1,870, miliona USD**, od kojih: **1,270 miliona** Evra je izdvojeno za softvere i hardvere, dok ostali fondovi će poslužiti za povezivanje sa sistemima u CBK i van CBK (sa institucijama koja učestvuju, 10 komercijalne banke, Trezor/MF, Fond i PIO štednje Kosova, itd).

3.6. Poglavlje 5 *acquis-a*: Javne nabavke

Zakonodavstvo EU (*komunitarno pravo*) o javnim nabavkama se zasniva na **opštim principima** transparentnosti, jednakog tretiranja, slobodne konkurencije i ne diskriminacije po osnovu Ugovora o funkcionisanju EU, III Deo, IV i VII naslovu i iz sudske prakse Evropskog suda pravde. Ovi opšti principi su primenljivi za sve procedure nabavke, uključujući i procedure koje su van delokruga direktiva EU za nabavku, kao što su na primer procedure nabavke ispod minimalne vrednosti EU.

Davanje **javnih ugovora** za rad, nabavke i pružanje usluga koordiniraju dve posebne direktive: Direktiva 2004/18/EZ zamenjena Direktivom 2014/24/EU o javnoj nabavci, i Direktiva 2004/17/EZ zamenjena Direktivom 2014/25/EU za koordinaciju procedura nabavke subjekata koji operiraju u sektorima vode, energije, transporta i poštanskih usluga. Ove direktive pružaju i okvir o primeni elektronske nabavke. Direktiva 2009/81/EZ reguliše davanje nekih ugovora u oblasti zaštite i bezbednosti. Za implementaciju ovih direktiva zahtevaju se odgovarajući administrativni kapaciteti da bi se osiguralo da sve oblasti koja su povezana javnom nabavkom funkcionišu na efikasan način uključujući i ključne aspekte izrade-politike, izradu zakona, praćenje, kontrolu, operativne aspekte i adekvatne statistike.

Zakonodavstvo EU takođe se sastoji od tri direktiva za **razmatranje žalbi** i dostupnosti pravnih lekova. Ove direktive pružaju odredbe za uspostavljanje nezavisnih i efikasnih procedura razmatranja preko određenih vrednosti naspram donetih odluka od strane naručilaca. Institucije za proveru treba da budu nezavisne i da raspolazu odgovarajućim kapacitetima za garantovanje efektivnosti i efikasnosti delovanja sistema nabavke. U skladu sa principom pravne zaštite koja proističe iz pravnog poretka EU, zahteva se da mehanizmi razmatranja deluju i van delokruga implementacije relevantnih direktiva.

Uslovi SSP-a

Član 79. sadrži odredbe za javne nabavke. Prema ovom članu, od stupanja na snagu SSP, kosovske firme, bez obzira da li su osnovane u EU ili ne, dozvoljava im se pristup apliciranja za javne ugovore prema pravilima nabavke EU jednakim tretiranjem sa firmama zemalja EU. U I. Poglavlju, V Naslova ovog sporazuma isti pristup se pruža i firmama EU koja su osnovana na Kosovu. Dok za firme koja su osnovana u EU, njihov pristup javnim ugovorima na Kosovu važi, sa izuzecima koji su navedeni u stavu 5. člana 79.

Početak dodeljivanja javnih ugovora smatra se poželjnim objektivom na osnovu ne diskriminacije i reciprociteta, posebno prateći propise STO-a. Ova pravila se zasnivaju na Sporazumu o vladinoj nabavci (MPQ) koji je potpisan i od strane EU i koja se raspravljaju tokom prigovora o članstvu u STO. Prema članu V. Sporazuma, zemlje u razvoju mogu pregovarati o poželjnom tretmanu o javnoj nabavci u okviru prelaznog perioda.

Stav 9. člana 79. definiše da javne nabavke o oblasti usluga između Kosova i EU će biti u skladu sa članovima 56-60. SSP koji predviđaju odredbe međusobnog progresivnog tretiranja o uslugama, regulisanim profesijama, samozapošljavanja, i transporta. Modaliteti i prelazni periodi za ove oblasti biće u skladu sa odgovarajućim konvencijama (npr. u oblasti transporta) i biće pregledani od strane Saveta SSP. Dok, Stav 5 definiše prelazni period za ukidanje bilo kakve postojeće prednosti za kosovske firme ili firme EU koje se osnovane na Kosovu i za ugovore koji su dati pod kriterijumima ekonomski povoljnijeg tendera i najniže cene, uz naklonjenost cena. Prelazni period je 5 godina i smanjenje naklonjenost u ceni treba da počne postepeno od stupanja na snagu sporazuma.

Uslovi koji proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu 2015. godine ukazuju na to da se zakonodavni okvir treba izmeniti da bi bio u skladu sa standardima Evropske unije. Konkretno, zakon o javnim nabavkama koji treba da se promeni i dalje favorizuje nacionalne ponuđače. Kosovo treba da dodatno ojača kapacitete kako bi se osiguralo pravilno funkcionisanje organa javne nabavke, posebno kroz blagovremeno imenovanje relevantnih članova odbora. Potrebno je da se realizacija procesa nabavke poboljša, kroz odgovarajuće korišćenje procedura tendera, centralizovanu javnu nabavku i razvoj elektronske nabavke. U kontekstu politike, treba da budu usvojeni strategija i akcioni plan 2015-'20.

U izveštaju se dalje smatra kada su u pitanju ograničenja kapaciteta, istrage korupcije kao i imenovanje članova odbora OSHP-a. Trenutno, je samo tri od pet članova imenovano, što ozbiljno ograničava funkcionisanje ove institucije, uključujući i pregled nabavki visoke vrednosti i kompleksnih nabavki. Stoga, potrebno je da kapacitet sprovođenja jača na svim nivoima kako bi se osiguralo provođenje i primena.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Osnovni zakoni koji se odnose na sistem javnih nabavki na Kosovu je regulisano Zakonom o javnim nabavkama na Kosovu br. 04 / L-042, koji vas Amandman je urađeno u prvoj polovini 2014. godine. Ova promena je ukazala na promenu o prednosti domaćih ponuđača ili lokalna preferencija postavljena u ovom zakonu koji do sada nije dao nikakav efekat na lokalnim biznisima, budući da nije sproveden.

Uredba o koncesijama skinuta je iz zakona da bi se sprečila konfuzija i neusklađenost sa specifičnim zakonom o postupku koncesije koji je usvojen 2005. godine. Pripremljen je značajan broj sekundarnog zakona koje je omogućilo sprovođenje zakona, uključujući standardne forme za svaku vrstu obaveštenja, etički kodeks, obrazac izveštavanja potpisanih ugovora, standardne forme dosijea tendera, obrazac za podnošenje žalbi organu razmatranja nabavke i uputstva o procedurama minimalne vrednosti.

Što se tiče sekundarnog zakona o sprovođenju osnovnog zakona javne nabavke, on se sastoji od ukupno 81 pod zakonskih akata, uključujući A01 Uredbu o javnoj nabavci i A02 Operativno uputstvo o javnoj nabavci, kao i standardne dokumente i njihovo korišćenje za razvoj aktivnosti javne nabavke.

Osnovni zakon nabavke trenutno se nalazi u proceduri izmena. Između ostalog glavne izmene se sastoje u otklanjanju prednosti u ceni uključenim u amandmanu 2014 godine, pružiće osnovne odredbe za oblast bezbednosti i stvoriti zakonodavni okvir za elektronsku nabavku. Relevantne direktive iz oblasti javne nabavke koje će se delimično biti transponovani izmenom zakona su:

- **Direktiva 2014/24/EZ** Evropskog Parlamenta i Saveta, od 26 Februara 2014 godine o javnim nabavkama o koordinaciji procedura za određivanje dobitnika u javnim ugovorima rada, usluga i nabavke, koja ukida Direktivu 2004/18/EZ, a države članice treba da se usklade sa njom u roku od 24 meseci od stupanja na snagu.
- **Direktiva Evropskog Parlamenta i Saveta 2014/25/EZ** od 26 Februara 2014 godine, o nabavkama od subjekata koji rade u sektoru vode, energije, transporta i poštanskih usluga i koja ukida Direktivu 2004/17 / EC.
- **Direktiva Evropskog Parlamenta 2007/66/EZ** o pravnim lekovima, od 11 Decembra 2007 godine.

Zakonodavni okvir je uglavnom usklađen sa standardima EU, i nije diskriminatoran, osim što se prednost daje domaćim ponuđačima na javnim pozivima gde se primenjuje kriterijum ekonomski povoljnije ponude i najniže cene ponude. Takvo davanje prednosti predstavlja kršenje uslova Komunitarnog prava i standarda EU u ovoj oblasti, ali će se ukloniti izmenama zakona koje su u toku u vreme pripremanja ovog programa.

Institucionalni okvir i okvir politika

Centralna struktura javne nabavke na Kosovu sastoji se od regulatora za javne nabavke, organa razmatranja žalbi, kao nezavisan organ osnovan od strane Skupštine Kosova i državne agencije o centralizovanim nabavkama. Ova struktura je u skladu sa zahtevima i standardima EU za oblast nabavke.

Regulatorna komisija za javnu nabavku (RKJN) deluje u svojstvu nezavisne regulacione agencije koja je odgovorna za razvoj, funkcionisanje i nadzor sistema javne nabavke. Na osnovu Zakona o javnoj nabavci, Komisija je odgovorna za izradu i distribuciju sekundarnog zakona, uključujući i pravila nabavke, priručnike, uputstva, standardne obrasce, model ugovore i pripremanje preporuka za poboljšanje LPP-a i opšteg sistema za javnu nabavku Vladi i Skupštini.

Organ razmatranja nabavke (ORN) je odgovoran za obavljanje funkcija datih Zakonom o javnoj nabavci i Zakonom o proceduri za izdavanje koncesija, u vezi sa tretiranjem žalbi u vezi sa ovim zakonima. Ovaj organ je kvazi-sudsko telo, nadležan za razmatranje administrativnih odluka donošenih od strane centralnih institucija nabavke za izvođenje procedura nabavke i za razmatranje žalbi učesnika tendera pod procedurom razmatranja.

Tokom obavljanja funkcije razmatranja žalbi, ORN-om rukovodi načela zakonitosti, jednakosti i ne diskriminacije, transparentnosti i javnog informisanja, zaštiti ličnih podataka, državne tajne ili tržišne, sprečavanja sukoba interesa, sprečavanja korupcije, očuvanje vrednosti novca i zaštiti javnog interesa.

Prema Zakonu o javnim nabavkama br. 04 L/042, organ razmatranja nabavke se sastoji od predsednika i četiri (4) člana odbora, dok odbor ORN-a se podržava od strane javnih službenika kojim rukovodi predsedavajući sekretarijata ORN-a.

Centralna agencija nabavke (CAN) funkcioniše kao jedna agencija u okviru Ministarstva za finansije sa širokim odgovornostima u vezi sa procedurama nabavke u centralnom nivou. CAN sprovodi i obavlja funkcije i odgovornosti koja su navedena u Zakonu o javnoj nabavci, međutim, glavna funkcija agencije je centralna nabavka.

CAN odlučuje o tome da svaka procedura nabavke kojom treba rukovoditi jedan od ugovornih tela na Kosovu, treba da bude rukovođena od samog CAN-a umesto ugovorenog tela, iz razloga profesionalne ekspertize, ekonomičnosti, efikasnosti ili drugih legitimnih pitanja, kao što je definisano u Zakonu o javnim nabavkama. Ovaj organ je odgovoran za sastavljanje liste robe ili predmeta opšte upotrebe, gde je usvojeno AU o centralizovanim nabavkama i CAN-u već je u toku razvijanja aktivnosti nabavke o predmetima koji se nalaze na ovoj listi.

Vlada Republike Kosovo počevši od polovine 2000 godine pokrenula je niz reformi u sistemu javne nabavke sa ciljem da ona bude efikasnija i transparentniji i u skladu sa zahtevima, osnovnim uputstvima nabavke i najboljim praksama EU. Već postoji elaborat struktura sistema javnih nabavki za rad, usluge i robe. Sistem je rezultirao usvajanjem smernica EU o javnim nabavkama izgrađenim tokom poslednje decenije.

Što se tiče politike u oblasti nabavke, trenutno je izrađena nacionalna strategija javnih nabavki koja postavlja razvojne ciljeve oblasti nabavke u narednih pet godina (2015-2020). Takođe, pokrenuta je i izrada strategije za upravljanje javnim finansijama, jedan od čijih stubova se odnosi na javnu nabavku. Strategija javnih finansija očekuje se da bude usvojena od strane Vlade u prvoj polovini 2016 godine. U tom kontekstu, tokom narednih meseci Vlada će odlučiti ako je potrebno usvojiti i nacrt-strategiju o javnim nabavkama. Međutim, glavni ciljevi oblasti nabavke biće deo strateškog planiranja, barem sa strategijom za upravljanje javnim finansijama.

U okviru reformi programa Vlade 2015-2018 je i primena javne nabavke o potrošnji javnog novca. Ova reforma nabavke će omogućiti povećanje efikasnosti, transparentnosti i pojednostavljenje procedura nabavke. Procenjuje se da će elektronska nabavka uticati na smanjenju troškova javnih poziva i onih administrativnih (vidi Program Vlade, strana 16).

U pogledu politike na snazi je strategija obuka 2014-2018 koja ima za cilj povećanje kvaliteta i kvantiteta obuke javnih nabavki na Kosovu, čime doprinosi, razvoju nadležnosti i sposobnosti osoblja.

Glavni cilj strategije obuke je neprekidno povećanje broja službenika nabavke, i formiranje tima službenika nabavke velikim sveobuhvatnim teoretskim i praktičnim znanjem, koji mogu podržati službenike i drugo osoblje. Ovo će dovesti do efikasnosti ugovornih organa, koji sprovode efikasne procedure nabavke visokog kvaliteta, i doprinose na transparentnost, odgovornost i dobro vladanje na Kosovu.

Pored toga, strateški plan ORN-a 2014-2017 definiše osnovne razvojne ciljeve ove institucije. Plan sadrži pet strateških objekta koji obuhvataju: i) profesionalizam, efikasnost i direktno donošenje odluka u službi ekonomskih operatora, ii) povećanje transparentnosti prema ekonomskim operatorima, iii) dalji razvoj komunikacije sa javnošću, iv) jačanje saradnje sa zainteresovanim stranama, uključujući druge institucije nabavke, ekonomske operatore, javnost, i međunarodnu saradnju i v) izgradnju profesionalnih kapaciteta.

Kratkoročne mere

U kratkoročnom planu fokus će uglavnom biti usmeren u *zakonodavnim merama* preduzimanjem neophodnih pripremnih i institucionalnih mera u skladu sa odredbama SSP.

Zakonodavstvo EU će delimično biti transponovani izmenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama br. 04/L-042, a to su:

- Direktiva 2007/66/EZ o pravnim lekovima,
- Direktiva 2009/81/EZ o oblasti zaštite,
- Direktiva 2004/18/EZ, Direktiva 2014/24/EZ i Direktiva 2014/25/EZ.

Tokom kratkoročnog perioda fokus će takođe biti usmeren na reformama institucionalnih kapaciteta, političkom okviru i praktičnoj primeni, uključujući i:

- Usvajanje Nacionalne strategije o javnim nabavkama (2015-2020),
- Usvajanje i implementacija Akcionog plana (2016), izdatim od strane RKJN o praćenju aktivnosti nabavke.
- Primena platforme sistema E- nabavke,
- Izrada operativnog priručnika za E-nabavku,
- Obuke za e-nabavku, za sve službenike o nabavci,
- Integrisanje sistema e-nabavke u veb sajtu RKJN-a,
- Izgradnja administrativnih kapaciteta obuke za bazični i napredni nivo.

Sednjoročni prioriteti

U operativnom pogledu u fokusu srednjoročnog perioda će biti ispunjavanje obaveza koja proizilaze iz SSP-a i od dokumenata i drugih mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga 5. poglavlja, gde god se daje prioritet implementaciji strateških planova za javnu nabavku, implementaciji strategije obuka, kao i izradi sekundarnog zakona. Pored toga tokom perioda između 2017-2020. godine u fokusu će biti sledeći *Srednjoročni prioriteti*:

- Implementacija strateškog plana ORN-a (2014-2017),
- Implementacija Strategije obuke o javnim nabavkama (2014-2018).
- Implementacija nacionalne strategije o javnoj nabavci (2015-2020),
- Izrada sekundarnog zakona u skladu sa izmenama nastalih od izmene dopune ZJN-a,
- Povećanje kvaliteta obuka o javnoj nabavci.

Podrška donatora

Reforma sistema javne nabavke na Kosovu je široko podržana relevantnim projektima finansiranim od strane Evropske unije Evropske unije Evropske unije Evropske unije Evropske unije Evropske unije unije i Svetske Banke.

Projekat tehničke pomoći, podržan od strane Evropske komisije "Unapređenje administrativnih kapaciteta u oblasti javne nabavke na Kosovu", je četvrti projekat u nizu koji je finansiran od strane Evropske komisije, koji je pokrenut u Decembru 2013. godine, a očekuje se da će trajati do Juna 2015. godine. Tokom 2014. godine projekat je pomogao RKJN, kao i sistem javne nabavke Kosova uopšte u:

- Pripremanju nacrt nacionalne strategije za razvoj javne nabavke i akcionog plana,
- Pripremanju nacionalne strategije obuke u oblasti javne nabavke,
- Podršci predloga za izmenu ZJN-a, br. 04/L-042;
- Pripremanju nacrt- Administrativnih Uputstava za : Tehničke specifikacije i dostupnost fondova,
- Izveštaju o potpisanim javnim ugovorima tokom 2014 godine,
- Vodiču za primenu ekonomskih i finansijskih kriterijuma selekcije,
- Vodiču za primenu kriterijuma najniže cene, u slučaju više usluga, i ugovora o cenama po jedinici;
- Vodiču za primenu kriterijuma o ekonomski povoljnijim cenama u slučaju dodele ugovora;
- Propisima koji se odnose na okvirne sporazume, i
- Ažuriranju internim pravilima RKJN-a i CAN-a.

Tokom 2014. godine, Svetska Banka pomogla je RKJN, kao i sistem javne nabavke na Kosovu nizom projekata, uključujući projekat za razvoj sistema elektronske nabavke (2014 - 2015), projekat merenja učinka sistema javne nabavke na Kosovu (2013 - 2015) i projekat o izradi priručnika prosečne cene po radnoj jedinici roba i usluga (2013 - 2015).

3.7. Poglavlje 6 *acquis-a*: Prava kompanija

Zakon o kompaniji sadrži pravila o formiranju, registraciji, ujedinjenju i podeli kompanija i zahteva finansijsko izveštavanje u cilju podrške prava osnivanja.

U oblasti **prava kompanija**, Direktiva 2009/101/EZ o koordinaciji zaštitnih mera koje se traže od kompanija za zaštitu interesa članova i trećih strana (ranije poznata kao Prva Direktiva Prava Kompanija) sadrži zahteve za obavezno obelodavanja. Druga Direktiva o pravu kompanija 2012/30/EU se sastoji od pravila o osnivanju javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima i njihovog kapitala. Jedanaesta Direktiva prava kompanija (89/666/EEEC) reguliše uslove za obelodavanje o ograncima otvorenim u zemlji članici i regulisanja drugih zemalja. Dvanaesta Direktiva o pravima kompanija (2009/102/EZ) zahteva da zemlje članice priznaju u svojim zakonima kompanije sa ograničenim odgovornostima jednim članom. Direktiva 2004/109/EZ (Direktiva transparentnosti) zahteva usklađivanje uslova za transparentnost navedenih kompanija.

Treća i (78/855/EEZ) i šesta Direktiva (82/891/EEZ) o pravu kompanija na usklađivanju nacionalnih pravila o zaštiti akcionara i poverilaca u pogledu ujedinjenja i podela javnih i lokalnih kompanija sa ograničenim odgovornostima. U ovu oblast komunitarno pravo sadrži i neke druge direktive koje regulišu preko granične aspekte funkcionisanja kompanija.

Zakonodavstvo EU takođe sadrži neka pravila koja regulišu određene evropske pravne oblike kao što je na primer Evropska ekonomska interesna grupacija i Evropske kompanije – *Societas Europaea* ostavljajući nadležnost zemljama članicama da regulišu svoja poslovanja i unutrašnju strukturu. Četiri Preporuke Komisije (2004/913/EZ, 2005/162/EZ, 2009/385/EZ, i 2009/384/EZ) adresuju principe kooperativnog upravljanja za isplatu direktora i isplatu finansijskih institucija, nezavisnosti komisija odbora ne-izvršnih direktora.

U oblasti **finansijskog izveštavanja i revizije**, pravila komunitarnog prava definišu predstavljanje godišnjih i konsolidovanih računa javnih i privatnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (Sedma Direktiva zakona o kompanijama), pregled prihoda i profita (Četvrta Direktiva zakona o kompanijama) uključujući i pojednostavljena pravila o malim i srednjim preduzećima. Primena međunarodnih standarda računovodstva je obavezujuće za neke subjekte od javnog interesa. Ove Direktive određuju i uslove za reviziju, i obaveze za obelodanjene i objavljivanje podataka. Pored toga, komunitarno pravo određuje pravila za odobravanje, profesionalni integritet i nezavisnost zakonskih revizija.

Postoje i pravila koja primoravaju kompanije koje se kotiraju na organizovanom tržištu, tako da su njihovi računi u skladu sa međunarodnim standardima, usvojenih od strane Evropske komisije. Na kraju, Osmo Direktiva Zakona o kompanijama (2006/43/KE) o zakonskoj reviziji usklađuje pravila uključujući između ostalog, usvajanje i registraciju pravnih revizora, spoljnu bezbednost, javni nadzor, nezavisnost revizora i moguće primene međunarodnih standarda revizije.

Uslovi iz SSP-a

Obaveze koje proizilaze iz SSP o postepenom transponovanju zakona EU i efikasnu implementaciju proizilaze iz člana 74. sporazuma. Ove obaveze uključuju i oblast prava kompanija, dok stav 3. člana 74. prioritet daje prenošenju zakona unutrašnjeg tržišta i onog trgovinskog u prvoj fazi prelaznog perioda.

Prema članu 51, Kosovo je dužno da stupanjem na snagu SSP obezbedi ravnopravan tretman kompanija EU isto tako kao onih domaćih u pogledu uslova rada, plaćanja i tretiranja radnika i pravnih lica koji se zakonski osnivaju na teritoriji Kosova.

Što se tiče uslova iz Izveštaja EK-a o Kosovu i studije izvodljivosti, i dalje treba ispuniti zakonodavni okvir za računovodstvo i reviziju korporacija. Pored toga, Kosovu je potrebno usklađivanje zahteva koji se odnose na računovodstvo i izveštavanje u skladu sa međunarodnim standardima. Kosovo, takođe treba da usvoji zakon o stečaju i da funkcionalizuje online registrovanje poslovanja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakon br. 04/L-006 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-123 o **tržišnim društvima** predstavlja osnovni zakonodavni okvir. U 2015 godini doneto je AU br. 18/2011 koje je stupilo na snagu dana 21.07.2015. Zakon na snazi o tržišnim društvima određuje vrste tržišnih društava kroz koje se mogu razviti tržišne aktivnosti na Kosovu, određuje primenljive uslove za registraciju svakih vrsta tržišnih društava, određuje zakonske odredbe za svaku vrstu tržišnih društava o kapacitetu i pravnoj strukturi, kao i prava i obaveze vlasnika, menadžera, direktora, pravnih zastupnika i trećih lica, i definiše zakonske odredbe koja stvaraju i olakšavaju osnivanje, funkcionisanje kao i redovno i efikasno raspuštanje tržišnih društava.

Direktive koje su delimično prenošene iz ovog zakona su: Direktiva 77/91/EEZ od 13. decembra 1976. godine o koordinaciji zaštitnih mera , Direktiva 78/855/EEZ od 9. oktobra 1978. godine na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma u vezi sa spajanjem javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo) , Direktiva 82/891/EEZ od 17. decembra 1982. godine na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma, u vezi sa podelu javnih društava sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo) Direktiva 89/667/EEZ od 21. decembra 1989. godine o privatnim kompanijama sa ograničenim odgovornostima jedno -člana (Društvo sa ograničenim odgovornostima) Direktiva 2005/56/EEZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. oktobra 2005. godine o društvima sa ograničenim odgovornostima o preko graničnom udruživanju , Direktiva 89/666/EEZ od 21. decembra 1989. godine uvezi zahteva o pružanju objašnjivih informacija u vezi sa filijalama otvorenim u jednu zemlju članicu, od strane određenih vrsta društava upravljana zakonom druge zemlje .

Dok, u vezi **računovodstva i revizije**, Zakon o računovodstvu, Finansijsko izveštavanje i reviziju br. 04/L-014 stupio je na snagu u Avgustu 2011. godine. Ovaj zakon je zamenio Uredbu UNMIK-a 2001/30 o Osnivanju odbora finansijskog izveštavanja Kosova, i registracije finansijskog izveštavanja poslovnih organizacija.

Ovim zakonom uređuje se sistem računovodstva i finansijskog izveštavanja tržišnih društava, nadležnosti i odgovornosti Kosovskog Saveta o Finansijskom Izveštavanju, zahteve za reviziju, kvalifikacije za profesionalne računovođe, licenciranje revizora i domaćih i inostranih firmi revizije.

Ovaj zakon sadrži odredbe koje delimično transponuje sledeće akte Evropske unije: Četvrta Direktiva Saveta 78/660 / EEC od 25. jula 1978. godine, Sedma Direktiva Saveta 83/349/EEZ od 13. juna 1983. godine, Direktiva Saveta 90/605/EEZ od 8. novembra 1990. godine, Direktiva 2001/65/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 27. septembra 2001. godine, Direktiva 2006/43/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 17. maja 2006. godine, Direktiva 2006/46/EEZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. godine i Direktiva 2009/49/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 18. juna 2009. godine.

Na osnovu zakona izdato je 12 Administrativnih Uputstava o sprovođenju zakona. Administrativna Uputstva u potpunosti transponuje Direktivu 4 (o godišnjim računima određenih vrsta kompanija), Direktivu 7 (o konsolidovanim računima) i Direktivu 8 (o odobravanju odgovornih lica za izvršavanje zakonskih revizija) Evropskog Saveta.

Institucionalni okvir i okvir politika

U oblasti **kompanijskih prava**, Agencija za registraciju biznisa (ARBK) u okviru Ministarstva trgovine i industrije, je jedina institucija odgovorna za registraciju biznisa na Kosovu. ARBK ima ukupno 16 službenika i osnivala je 28 opštinskih jedinstvenih centara biznisa (one stop shop). ARBK ima 1 direkciju i 3 sektora, Direkcija o administrativnim pitanjima registracije biznisa, Sektor odobravanja, Sektor za obradu podataka, i Sektor zaloga.

Savet Kosova za finansijsko izveštavanje (SKFI) je nezavisno stručno telo i sastoji se od sedam (7) članova. Predlogom institucije, Vlada imenuje predsednika i druge članove SKFI-a, koji predstavljaju instituciju kao što sledi: jedan član iz Centralne Banke Republike Kosovo, jedan član iz univerziteta koji nude visoko obrazovanje nastavnim predmetima računovodstva i revizije, jedan član iz Ministarstva za finansije, jedan član iz profesionalnih udruženja licenciranih od strane SKFI-a i tri (3) člana iz poslovnih zajednica.

Dužnosti SKFI-a su: izrada i usvajanje Standarda računovodstva Kosova u skladu sa Međunarodnim standardima računovodstva MSR/SNRF i relevantnim direktivama EU, nadgledanje i primena standarda revizije u skladu sa MSR i relevantnim direktivama EU, licenciranje i vođenje registra revizora i revizorskih firmi kao i profesionalnih udruženja računovodstva i revizije, usvajanje standarda profesionalne etike, unutrašnjeg kvaliteta revizorskih firmi, nadgledanje kontinuirane edukacije, osiguranje kvaliteta disciplinskog sistema.

SKFI nostrifikuje međunarodne sertifikate revizora i računovođa.

Okvir politike se sastoji od Programa Vlade 2015-2018, Strategije za razvoj privatnog sektora 2013-2017, i Strategije jugoistočne Evrope 2020.

Program Vlade 2015-2018, u okviru stuba za održivi ekonomski razvoj, zapošljavanje i blagostanje ima za cilj i konkurentno tržišne politike i poboljšanje poslovnog okruženja. U tom kontekstu, glavni prioriteti se odnose na funkcionalizaciji slobodnih zona, borbe protiv sive ekonomije, dopune i sprovođenja zakona o osnivanju, funkcionisanju i zatvaranju biznisa i smanjenju birokratije, podržavanju malih i srednjih preduzeća, posebno proizvodnih i uslužnih aktivnosti dodatnom vrednošću, i olakšavanje i promociju ulaganja uključujući partnerstva za strateške investicije. Trenutno, Vlada je u toku izrade Nacionalne strategija za razvoj, kao sveobuhvatni i strateški orijentisani dokument. Razvoj MSP-a i privatnog sektora će biti suštinska komponenta strategije.

Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017 predstavlja elemente koji su povezani aktivnostima sektora koje podržava ovo ministarstvo, uključujući i Agenciju za registrovanje biznisa na Kosovu, koji su deo orijentacije i vizije Vlade Republike Kosovo za održivi ekonomski razvoj. Cilj ove strategije je da se bavi izazovima, i da usvaja izmene koje se odnose na razvoj industrije i privatnog sektora, a koje su promene u pravnom, institucionalnom i političkom okviru.

U okviru saradnje i integracije³², Republika Kosovo je posvećena i na uključivanju u njenim prioritetnim politikama Strategije Jugoistočne Evrope. Takođe, Kosovo aktivno učestvuje u regionalnom dijalogu u okviru saveta o regionalnoj saradnji. Takođe, putem Akta malog biznisa, Kosovo je aktivno uključeno u proceni Evropske komisije u okviru politike o MSP-u.

³² Za više informacija u ovom pogledu, pogledajte poglavlje 20. o politikama preduzeća i industrije.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjenja obaveza koja proizilaze iz SSP kao i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u okviru oblasti 6. poglavlja, će se dopuniti i izmeniti zakon o tržišnim društvima. Izmena-dopuna Zakona o tržišnim društvima, sa ciljem transponovanja sledećih akta komunitarnog prava EU:

- Direktive br. 2011/35/BE o udruživanju javnih kompanija sa ograničenim odgovornostima;
- Direktive br. 2007/36/KE Evropskog Parlamenta i Saveta, od 11. jula 2007. godine;
- Direktive br. 2009/101/KE Evropskog Parlamenta i Saveta, od 16. septembra. 2009. godine;
- Direktive br. 2009/102/KE Evropskog Parlamenta i Saveta, od 16. septembra. 2009. godine, Uredbe Saveta br. 2157/2001, od 8. oktobra 2001. godine, o statusu jedne evropske kompanije (SE);
- Direktive br. 2012/30 /BE Evropskog Parlamenta i Saveta, od 25. oktobra 2012. godine;
- Preporuke Komisije za izmenu-dopunu Preporuke br. 2004/913/KE i Preporuke br. 2005/162/KE o režimu kompenzacije direktora navedenih kompanija; i
- Direktive br. 2006/43/KE Evropskog Parlamenta i Saveta, od 17. maja 2006. godine.

Takođe, ove godine je u pripremi nacrt-zakona o stečaju. Ovaj zakon će regulisati pitanja koja se bave stečajem i nelikvidnošću tržišnih društava, odredbama za zaštitu, likvidaciju i raspodelu imovine stečajnog dužnika prema poveriocima i odredbama o reorganizaciji i oslobađanju od dugova tržišnih društava.

Dok, što se tiče Zakona o računovodstvu, Finansijskom izveštavanju i revizije, predviđeno je da oni u potpunosti budu usklađeni sa Direktivom 4. (o godišnjim računima određenih vrsta kompanija) Direktivom 7. (o konsolidovanim računima) i Direktivom e 8. (o odobravanju odgovornih lica za izvršenje zakonskih revizija) Evropskog Saveta.

U okviru institucionalnih kapaciteta, planirano je osnivanje 3. jedinstvenih šaltera u opštinama sa srpskom većinom. Za funkcionalizaciju ovih jedinstvenih šaltera, će biti organizovane obuke za osoblje sa ciljem jačanja njihovih kapaciteta za obavljanje zadataka.

U cilju poboljšanja poslovnog okruženja očekuje se da će se 2016. godine izvršiti ujedinjenje registarskog broja biznisa u jedinstvene ID i eliminacije četiri brojeva od Carine Kosova, PAK-a i KARB-ja i na taj način broj biznisa će biti primaran.

Srednjoročni prioriteti

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP i od drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga 6. poglavlja, fokus tokom perioda 2017-2020 će biti usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Razvoj i potpuna funkcionalizacija online registracije biznisa.
- Potpuna funkcionalizacija jedinstvenih šaltera (uključujući i otvaranje i funkcionalizaciju usluga jedinstvenih šaltera na severu zemlje).
- Nakon odobrenja Osnovnog zakona o računovodstvu, Finansijskog Izveštaja i revizije, predviđeno je transponovanje direktiva EU koja se bave finansijskim izveštavanjem.

Podrška donatora

Agencija za registraciju biznisa je podržana od strane USAID-a u okviru projekta Partnerstvo za razvoj o projektnim zadacima, analize procesa rada i analize o izvršenju ujedinjenje broja. Predviđeni budžet

iznosi 10.000,00 evra. Cilj ovog projekta je povećanje i poboljšanje poslovnog okruženja, za razvoj privatnog sektora radi povećanja mogućnosti zaposlenja na Kosovu.

KARB se takođe pomaže na pripremanju novog zakona o tržišnim društvima od IFC-a. Predviđeni budžet iznosi 10.000,00 evra. Projekat investicione klime na Kosovu, IFC-a i savetodavni projekti o reformi, bazirani na pokazatelje, pružaju savetodavne usluge pomoći jačanja razvoja privatnog sektora na Kosovu, kojim upravlja Odeljenje IFC-a za Evropu i Centralnu Aziju.

3.8. Poglavlje 7 *acquis-a*: Pravo intelektualne svojine

Zakonodavstvo EU u ovu oblast definiše usklađena pravila za zaštitu industrijske svojine, autorskih prava i srodnih prava.

U oblasti **prava industrijske svojine**, *komunitarno pravo* postavlja pravila za zakonsku zaštitu tržišnih brendova (Direktiva 2008/95/EZ) dizajna i delimično usklađenog pravila o patentima (uslovi za obavezno licenciranje tržišnih patenti). O sistemu patenti u EU važno je članstvo u Evropsku Konvenciju za Patente i u Evropskoj Organizaciji za Patente.

Acquis takođe uključuje Uredbu (KE) br. 40/94 i Uredbu (KE) br. 06/2002 koja regulišu industrijski dizajn i tržišne marke u EU. Učešće u Protokolu Madrida i Haškom Sporazumu su od značaja ne samo za sistem tržišnih marki i dizajna u EU, ali i za međunarodnu registraciju industrijskog dizajna i tržišnih marki. Tu su takođe i odredbe (u okviru dve Odredbe) o certifikatima dodatne zaštite³³ koju pružaju autorima inovacija, dodatnu zaštitu u slučaju kada se patent pokriva marketinškim administrativnim ovlašćenjem koje ne dozvoljava potpunu dobit od korišćenja patenta (posebno u farmaceutske oblast, biljnih proizvoda, itd).

U oblasti **autorskih i srodnih prava**, glavni cilj je usklađivanje nekih aspekata informacionog društva u skladu sa tehnološkim razvojem. Tu spada i zakonodavstvo EU koja proističe od međunarodnih obaveza sporazuma o autorskom pravu i srodnim pravima, usvojenim u okviru Svetske Organizacije o Intelektualnoj Svojini (SOIS). Direktiva 2006/115/KE regulišu autorska prava i srodna prava nosioca. Ova Direktiva regulišu niz srodnih prava, uključujući i pravo reprodukcije, emitovanja, i distribucije. Direktiva 2006/116/KE izmenjena Direktivom 2011/77/BE postavlja period zaštite za različite vrste poslova i druga pitanja koja su povezana sa zemljama članicama EU. Postoje i neke druge direktive koja regulišu audio-vizuelne preko granične (satelitske) prenose, pravo na preprodaju koristi autora, zaštitu kompjuterskih programa, baza podataka, digitalizacije, i online izlaganje radova autori kojih ili nisu poznati ili ne mogu biti locirani (kontaktirani).

Što se tiče **implementacije** prava intelektualne i industrijske svojine, zakonodavstvo EU zahteva od država članica da primenjuju efikasne i proporcionalne mere i sankcije o falsifikovanju i pirateriji roba. Ovo ima za cilj stvaranje ravnopravnog tretmana za nosioce prava širom EU. Uredba (KE) br. 1383/2003 daje značajnu ulogu carinskoj upravi u sprečavanju i zabrani prometa proizvoda koji krše industrijsko pravo ili pravo autora. Implementacija *komunitarnog prava* u ovoj oblasti zahteva kapacitete kao i odgovarajuće i efikasne strukture. Trebalo bi da postoji institucija koja prima zahteve o zaštiti u svim oblastima intelektualne svojine. EU je član Svetske Trgovinske Organizacije koja upravlja Sporazumom o tržišnim aspektima prava industrijske svojine³⁴.

Uslovi iz SSP-a

Odredbe SSP zahtevaju od kosovskih institucija koje su odgovorne za intelektualnu svojinu da na početku obezbede zakonodavni okvir koji je usklađen sa direktivama i uredbom EU, kao i da pružaju istu

³³ Sertifikati dodatne zaštite (SDZ).

³⁴ TRIPS.

zaštitu ovih prava na Kosovu na istom nivou sa onima zemalja EU. Član 77 i 78 SSP obavezuje Kosovo na preduzimanju svih neophodnih mera da garantuje zaštitu prava na intelektualnu svojinu uključujući efikasna sredstva za realizaciju ovih prava. Tačnije, na osnovu članova SSP, Kosovo treba da:

- Stvori sistem intelektualne svojine na Kosovu u skladu sa međunarodnim standardima u oblasti intelektualne svojine;
- Obratiti pažnja regionalnoj i međunarodnoj saradnji, znajući da Kosovo nije potpisnica nekog regionalnog ili međunarodnog sporazuma, kao što nije ni član nijedne međunarodne i regionalne organizacije u oblasti intelektualne svojine;
- Kosovo se obavezuje da izradi zakonodavstvo i politike na način na koji će biti u skladu sa principom nacionalnog tretiranja (Princip nacionalnog tretiranja) kroz koji će Kosovo i EU jedno-drugim kompanijama pružiti tretiranje ne manje povoljnomo od onog koju oni pružaju nekoj trećoj zemlji u okviru bilateralnog Sporazuma;
- Od Kosova se traži da u skladu sa članom 109 SSP, uspostavi saradnju u audio-vizuelnoj oblasti kroz saradnju za podsticaj audio-vizuelne industrije u Evropi, kao i za promovisanje ko-produkcije u oblasti kinematografije i audio-vizuelnih medija, gde prema ovom članu saradnja može uključiti, programe i olakšice za tretiranje novinara i profesionalaca u industriji audio-vizuelnih medija, kao i tehničku pomoć javnim i privatnim medijima Kosova, u cilju osnaživanja njihove nezavisnosti, profesionalizma i veza sa evropskim medijima;
- Izvršiti usklađivanje svojih politike za regulisanje aspekata sadržaja preko graničnih emitovanja sa onima EU;
- Da uskladi svoje zakonodavstvo sa *acquis-om* EU-a u oblasti sticanja prava intelektualne svojine za programe i prenose, kao i obezbeđenje i jačanje nezavisnosti relevantnih regulatornih organa;
- Da se angažuje u zaštiti geografskih pokazatelja i naziva porekla u skladu sa članovima 2, 6, 7, 8 Sporazuma o priznavanju, zaštiti i međusobnoj kontroli imena vina, alkoholnih pića i aromatizovanih vina SSP;
- Podstiče saradnju u civilnim i naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju u skladu sa članom 118. SSP, na osnovu uzajamne koristi i uzimajući u obzir dostupne resurse, odgovarajući pristup u svojim relevantnim programima, uslovljenim odgovarajućim nivoima efikasne zaštite prava intelektualne, industrijske i tržišne svojine.

Izveštaj EK o Kosovu 2015, ističe da Kosovo treba da razvije svoj zakonodavni okvir u cilju sprovođenja obaveza iz SSP-a. Zakon o carinskim merama treba da bude usvojen i da bude u skladu sa propisom EU. Što se tiče institucionalnih kapaciteta, potrebno je da se imenuje direktor Agencije za prava industrijske svojine i da se pozabavi zaostalim predmetima za primenu u Agenciji. Saradnja između institucija za sprovođenje zakona treba da se dodatno ojača.

Napori da se osigura sprovođenje prava intelektualne svojine treba da se multipliciraju . Konkretno, treba da postoje već i napore u osiguravanju sprovođenja, uključujući zakonske mere koje su realne i efikasne za preduzimanje od strane nosioca autorskih prava i bolje koordinacije između uključenih institucija. Postoji potreba da se primene odredbe u privatnim šemama na autorska prava iz digitalne piraterije, koji su od suštinskog značaja za pravno izvršenje. Tu treba da se ulože napori na podizanju svesti. Policija treba da uspostavi posebnu jedinicu o pravima intelektualne svojine.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Osnovni zakon o pravima intelektualne svojine je kompletiran zakonima koji regulišu određene oblasti, kao i odgovarajućim sekundarnim zakonodavstvom koji se bavi registracijom objekata industrijske svojine. Zakon o patentima br. 04/ L - 029 definiše uslove i procedure za registraciju patenta, prava koja

proističu od registracije i primene ovih prava uključujući i kaznene odredbe. Ovaj zakon je u potpunom skladu sa:

- Uredbom (KE) br. 1610/96 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 23 Jula 1996 godine o pripremi sertifikaciju dodatne zaštite o proizvodima oko zaštite bilja,
- Uredbom EK br 816/2006 o obaveznom licenciranju patenti koji su povezani sa farmaceutskom proizvodnjom za izvoz u zemljama sa problemima javnog zdravlja.
- Direktivom 98/44/ EC-a Evropskog Parlamenta i Saveta, od 06 Jula 1998 godine o pravnoj zaštiti biotehnoških pronalazaka,
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2007 godine o sprovođenju prava intelektualne svojine.
- Uredbu EK-a br. 469/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 06 Maja 2009 godine u vezi sa sertifikatom dodatne zaštite o medicinskim proizvodima.

Zakon o trgovačkim markama br. 04/ L - 026 određuje uslove i procedure o registraciji trgovačkih maraka, prava koja proističu iz registracije i implementacije ovih prava. Ovaj zakon se odnosi na lica koja podležu procedurama registracije za sticanje trgovačke marke u Agenciji o industrijskoj svojini, uključujući markice zajednice i međunarodne registracije trgovačkih maraka koja su validna u Republici Kosovo. Ovaj zakon je u potpunosti usklađen sa:

- Direktivom 2008/95 EC Evropskog Parlamenta i Saveta, od 22. oktobra 2008. godine za usklađivanje zakona zemalja članica u vezi sa trgovačkim markama.
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2004. godine o sprovođenju prava intelektualne svojine.

Zakon o industrijskom dizajnu br. 04/L-028 definiše uslove i procedure za registraciju industrijskog dizajna, i prava koja proističu iz registracije i sprovođenja ovih prava i komunitarnog dizajna. Ovaj zakon je u potpunom skladu sa:

- Direktivom 98/71/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od 13 Oktobra o zaštiti industrijskog dizajna.
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2004 godine o sprovođenju prava intelektualne svojine.

Zakon o geografskim pokazateljima i označavanju porekla definiše pravila o načinu dobijanja i zaštiti označavanja porekla i geografskih pokazatelja proizvoda. Zakon se odnosi na sve proizvode o kojima zaštita označavanja porekla koje dolazi iz jednog regiona, posebnog mesta ili zemlje. Ovaj zakon je u potpunom skladu sa:

- Uredbom EU br. 1151/2012 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 21 Novembra 2012 godine o šemama kvaliteta o prehrambenim i poljoprivrednim proizvodima;
- Uredbom Saveta (KE) br. 510/2006 od 20 Marta 2006 godine o Zaštiti geografskih pokazatelja i označavanja porekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda;
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2004 godine o ostvarivanju prava intelektualne svojine.

Zakon o autorskim i srodnim pravima br. 04/L - 065 reguliše autorska prava koja, na osnovu intelektualne svojine, pripadaju autorima u vezi sa njihovim radom u oblasti književnosti, nauke i umetnosti, (u daljem tekstu: autorsko pravo); prava koja su na osnovu intelektualne svojine usklađena autorskim pravima; upravljanje autorskim pravom i srodnim pravima; zaštite prava autora i srodnih prava i sprovođenje ovog zakona prema stranim licima. Ovaj zakon je u potpunosti usklađen sa:

- Direktivom 93/83/EZ od 27. septembra 1993. godine o koordinaciji određenih pravila koja se odnose na pravo autora i prava u vezi sa autorskim pravom koja su primenljiva u satelitskim emitovanjima i u kablovskom re-emitovanju;

- Direktivom 2001/29/EZ od 22. maja 2001. godine o usklađenosti nekih aspekata autorskih prava i prava koja se odnose na informaciono društvo;
- Direktivom 2001/84/EZ od 27. septembra 2001. godine o pravu preprodaje u korist autora u jednom originalnom delu umetnosti;
- Direktivom 96/9 / EC od 11. marta 1996. godine o pravnoj zaštiti baze podataka (OJ L 077, 27/03/1996);
- Direktivom 2006/115/EK od 12. decembra 2006. godine o pravu iznajmljivanja i prava kreditiranja i u nekim pravima koja se odnose na autorsko pravo u oblasti intelektualne svojine;
- Direktivom 2009/24/EU od 23. aprila 2009. godine o pravnoj zaštiti kompjuterskih programa;
- Direktivom 2011/77/EU od 27. septembra 2011. godine, o usklađivanju roka zaštite autorskog prava i nekih drugih povezanih prava (OJ L 265, 11/10/2011) koja izmenjuju Direktivu 2006/116/EZ od 12. decembra 2006. godine;
- Direktivom 2012/28/EU od 25. oktobra 2012. godine (OJ L 299, 27/10/2012) o dozvoljenoj upotrebi određenih usamljenih akcija;
- Direktivom 2014/26/EU Evropskog Parlamenta i Saveta (OJ L 84, 26/02/2014), o kolektivnom upravljanju autorskim pravom i pravima u vezi sa multi-teritorijalnim licenciranjem prava muzičkih dela za online korišćenje u domaćem tržištu;
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od aprila 2004. godine, o ostvarivanju prava intelektualne svojine.

Zakon o carinskim merama reguliše procedure aktivnosti od strane Carine o robama koja su sumnjiva za kršenje prava intelektualne svojine. Zakon takođe propisuje mere za zaštitu prava intelektualne svojine koja se oduzima od strane Carina kada je utvrđeno da tom robom se krše prava intelektualne svojine. Ovaj zakon je u potpunosti usklađen sa:

- Uredbom Saveta (EK) br. 1383/2003 od 22. jula 2003. godine u vezi sa carinskim merama prema robama sumnjivim za kršenje određenih prava intelektualne svojine i merama koje treba preduzeti protiv roba koja krše ova prava;
- Uredbom (EU) br 608/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta od 12. juna 2013. godine u vezi sa carinskom primenom prava intelektualne svojine i ukidanja Uredbe Saveta (EK);
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od aprila 2004. godine o ostvarenju prava intelektualne svojine.

Zakon o Tržišnom inspektoratu definiše principe, organizovanje, nadležnosti i procedure inspekcijskog nadzora tržišta na teritoriji Republike Kosovo. *Deo koji se odnosi na intelektualnu svojinu ovog zakona je u potpunosti usklađen sa Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2004. godine, o ostvarivanju prava intelektualne svojine.*

Krivični zakonik Kosova predviđa kao krivična dela povrede prava intelektualne svojine. Deo koji se odnosi na intelektualnu svojinu ovog Kodeksa je usklađen sa Direktivom 2004/48/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, od Aprila 2004. godine, o ostvarivanju prava intelektualne svojine.

Sekundarno zakonodavstvo se sastoji od 12 administrativnih uputstava o sprovođenju gore navedenog osnovnog pravnog okvira.

Institucionalni okvir i okvir politika

Kosovo ima svoje osnovane institucije koje su odgovorne za registraciju, upravljanje i primenu prava intelektualne svojine. Svaka institucija ima svoj utvrđeni mandat koji je regulisan važećim zakonodavstvom. U nastavku će se predstaviti institucionalna struktura u oblasti intelektualne svojine na Kosovu.

Agencija za industrijsku svojinu funkcioniše u okviru Ministarstva za trgovinu i industriju i ona je odgovorna institucija za razmatranje aplikacija objekata industrijske svojine, za izradu zakona, predloga i ratifikaciju međunarodnih sporazuma u oblasti intelektualne svojine, i promociju prava imovinske svojine. AIS vrši registraciju svih zahteva industrijske svojine preko baze podataka IPAS-a. Pored toga, AIS obavlja svoju aktivnost putem aktivnosti svog osoblja u sastavu od 8 radnika stalnim ugovorom, 2 trenutno zaposlena službenika i 6 lokalnih eksperata sa privremenim ugovorom. U okviru AIS-a postoji i Odbor za žalbe koja se bavi žalbama stranaka podnetim protiv odluka AIS-a.

Kancelarija o autorskim i srodnim pravima je administrativno telo koje deluje u okviru Ministarstva kulture, omladine i sporta i obavlja svoju funkciju na osnovu zakona o autorskim i srodnom pravima.

Osnovna delatnost kancelarije je izrada zakona; izdavanje/oduzimanje dozvole udruženja upravljanja kolektivnim pravima; nadzor delatnosti kolektivnih udruženja upravljanja pravima; promocija prava autora i srodnih prava. KPA ima svoje osoblje koju čine 5 službenika stalnim ugovorom.

Carina Kosova - Sektor za intelektualnu svojinu funkcioniše u okviru carine i ma dužnost da štiti prava intelektualne svojine robe koja ulazi/ili izlazi sa teritorije Kosova, na zahtev nosioca prava/predstavnika ili "po službenoj dužnosti", kao i upravljanje zahtevima za akciju u okviru zaštite intelektualne svojine. Carinski organi mogu preduzeti mere u svim carinskim postupcima; uvozu, izvozu, tranzitu, re-izvozu, carinskom skladištenju, unutrašnjoj obradi itd.

Tržišni inspektorat u Republici Kosovo deluje u okviru Ministarstva za trgovinu i industriju, koje je odgovorno za nadgledanje sprovođenja zakona u oblasti zaštite potrošača, u oblasti intelektualne svojine, bezbednosti proizvoda i usluga, trgovine naftom i naftinim derivatima, sprečavanju nepravednih trgovinskih praksi, borbe protiv sive ekonomije, hotelskih i turističkih usluga, itd.

Policija Kosova je angažovana u zaštiti prava intelektualne svojine na Kosovu kroz Sektor za Istrage i privredni kriminal (**SIPK**) i Sektora kibernetičkog kriminala, koji se bave sprečavanjem, istragom i borbom protiv piraterije i falsifikovanja, odnosno, protiv kršenja prava industrijske svojine i autorskih prava.

Državni savet o intelektualnoj svojini je osnovan 16. septembra 2011. godine i predstavlja koordinaciono i savetodavno telo, čiji je glavni cilj jačanje saradnje i koordinacije između svih institucija uključenih u upravljanju i sprovođenju prava intelektualne svojine, sa fokusom na promociji, koordinaciji i nadgledanju ovih prava.

Radna grupa protiv piraterije je osnovana 30. januara 2013. godine i njegovi zadaci su borba protiv piraterije, zabrana prodaje nelegalnih prodavaca na tržištu i oduzimanje piraterijskih materijala na tržištu. Radna grupa, sprovodi strategiju protiv piraterije i falsifikovanja kao i svoj akcioni plan, kroz koordinirane aktivnosti između uključenih nadležnih institucija.

Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017 posebnim naglaskom na zaštiti intelektualne svojine ima za cilj razvoj sistema za zaštitu intelektualne svojine u Republici Kosovo u skladu sa međunarodnim standardima kao i najboljim evropskim praksama. Obzirom da je sistem za zaštitu IS-a značajan faktor za ekonomski razvoj i jedan je od preduslova za stvaranje savremene tržišne ekonomije i privlačenje stranih investicija, uspostavljanje efikasnog sistema za zaštitu i registraciju intelektualne svojine na Kosovu predstavlja prioritet akcija Vlade Kosova, bilo u regulisanju unutrašnjeg tržišta, bilo u međunarodnoj ekonomsko-tržišnoj saradnji.

Strategija protiv piraterije i falsifikovanja 2012-2016 glavne ciljeve ima smanjenje nivoa piraterije i falsifikovanja i povećanje produktivnosti kreativne industrije; identifikaciju problema i razloga koji utiču na povećanje piraterije i falsifikovanja; borbu protiv sive ekonomije i stvaranja preduslova za strana

ulaganja; među institucionalna saradnja na nacionalnom i međunarodnom nivou, i postizanje evropskih standarda.

Kratkočne mere

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP i od drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU, u okviru oblasti 7. poglavlja, biće sprovedene sledeće srednjoročne mere koje utiču na reformisanju institucionalnih kapaciteta, političkom okviru i praktičnom sprovođenju:

- Usvajanja izmena i dopuna Zakona o carinskim merama koje će uskladiti zakon sa Uredbom (EU) Br. 608/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta, koji se odnosi na carinskom sprovođenju prava intelektualne svojine,
- Izradi strategije intelektualne svojine 2016-2020,
- Sastanaka Državnog saveta o intelektualnoj svojini;
- Akcija i sastanaka Radne grupe;
- Pripremanju implementacionog zakona (AU) koji proizilazi iz osnovnih zakona,
- Aktivnosti podizanja svesti oko intelektualne svojine;
- Obezbeđivanje redovnih preporuka Vladi u vezi sa intelektualnom svojinom;
- Povećanje kapaciteta AIS, kroz angažovanje Direktora Agencije;
- Aktivnosti podizanja svesti oko intelektualne svojine;
- Obuka u oblasti industrijske svojine, digitalne piraterije, za ovlašćene predstavnike industrijske svojine, za predstavnike kolektivnih udruženja, za službenike promovisanja prava industrijske svojine, obuka za nove predstavnike radne grupe protiv piraterije.
- Kontinuirane aktivnosti carine;
- Radnje preduzete od strane radne grupe protiv piraterije;
- Razmatranje odluka na žalbe od strane AIS.

Srednjoročni prioriteti

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP i od drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU, u okviru delatnosti 7. poglavlja, u periodu između 2017-2020 fokus će biti usmeren u sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Izgradnja kapaciteta u institucijama intelektualne svojine;
- Razvoj nove strategije protiv falsifikovanja i piraterije 2017 - 2020 (ZDA i Radna grupa)
- Usvajanje Zakona o inovacionim aktivnostima;
- Pобољшanje zakona u oblasti kibernetičkog kriminala. U akcionom planu za sprovođenje strategije Kosovske Policije predviđa se i poboljšanje zakona da bi bilo u skladu sa digitalnom piraterijom;
- Članstvo u međunarodnim i regionalnim organizacijama u oblasti intelektualne svojine. Ova aktivnost zavisi od članstva Republike Kosovo u Svetsku trgovinsku organizaciju i specijalizovanim agencijama Ujedinjenih nacija. Cilj institucija je da se u srednjoročnom roku angažuju u pripremanju za članstvo;
- Potpisivanje sporazuma, ugovora i međunarodnih konvencija u oblasti intelektualne svojine. Ovo zavisi od članstva Kosova u međunarodnim institucijama, međutim institucije će raditi u tom pravcu u srednjoročnom planu;
- Povećanje međunarodne saradnje preko tvining projekta;

Podrška donatora

Projekat tehničke podrške "Jačanje IPR-a sistema na Kosovu: koji je finansiran od strane EU a kojim rukovodi kancelarija EU na Kosovu i sprovodi ga „Pohl Consulting and Associates“ u saradnji sa

„Danish Patent and Trademark Office“, koji je započeo 5. februara 2013. godine i produženim vremenskim periodom od 6. meseci, završen je 04. novembra 2015. godine.

- Podrška se u ovoj oblasti očekuje da će se nastaviti i u narednom periodu, u okviru Sektorskog planskog dokumenta “Konkurentnost”.

3.9. Poglavlje 8 *acquis*-a: Politike konkurencije

Konkurencija je jedna od osnovnih principa unutrašnjeg tržišta EU. *Acquis* EU u oblasti konkurencije obuhvataju anti-trust i politike kontrole državne pomoći. Poglavlje sadrži zakonodavstvo, pravila i postupke ne-konkurentnog ponašanja preduzeća, kao što su zabranjeni ugovori između preduzeća i zloupotreba dominantne pozicije na tržištu. Ovde takođe spadaju i analize ujedinjenja preduzeća, i funkcija sprečavanja vlade u pružanju državne pomoći koja reguliše konkurenciju na tržištu. Zakonodavstvo EU u oblasti konkurencije proizilazi iz Sporazuma o funkcionisanju EU (TFEU). Tačnije, član 37. TFEU reguliše državne monopole komercijalnog karaktera, članovi 101-105 se bave primenljivim pravilima za preduzeća, član 106. se bavi javnim preduzećima i preduzećima sa posebnim ili ekskluzivnim pravima, i članovi 107-109 ovog sporazuma se bave primenljivim pravilima o državnoj pomoći.

Uslovi SSP-a

Što se tiče politike **konkurencije**, odredbe SSP zahtevaju da Republika Kosovo sprovodi pravila konkurentnosti i **postepeno usklađuje** svoje zakonodavstvo sa onim EU počevši od stupanja na snagu sporazuma (članovi 74, 75, SSP). Član 75 “Konkurencija i druge odredbe” definiše odgovornosti Autoriteta konkurencije i pruža osnov za funkcionisanje sporazuma u vezi sa trgovinom između EU i Kosova u svim sporazumima između preduzeća, odluka grupacije preduzeća i usaglašenih praksi između preduzeća koje sprečavaju, ograničavaju ili narušavaju konkurenciju.

Sporazum ima za cilj postepeno usklađivanje zakona Kosova sa *acquis*-om, efikasno sprovođenje, kao i obezbeđenje mehanizama nadgledanja i kompatibilne transparentnosti sa pravilima EU. U suštini, ovo se odnosi na:

- Kartice i sporazume između preduzeća,
- Zloupotrebu dominantnih položaja, i
- Udruženja, kupovine (jednog preduzeća od druge) na relevantnom tržištu Kosova.

Studija izvodljivosti Evropske komisije 2012. godine o SSP između EU i Kosova, u delu zaključaka i preporuka navodi za ispunjavanje obaveza SSP, Kosovo treba da ostvaruje napredak, između ostalog u oblasti unutrašnjeg trgovine i tržišta, uključujući i implementaciju pravnog okvira konkurencije.

Izveštaj o napretku 2014. ocenjuje da Autoritet konkurencije nije funkcionalan. Iz perspektive implementacije SSP, prioritetna pitanja Autoriteta konkurencije treba da budu ljudski kapaciteti i odgovarajući radni prostori koji bi obezbedili funkcionalnost ove institucije. Dokument navodi da bez obzira daljem usklađivanju nekih članova zakona o zaštiti konkurencije sa zakonodavstvom EU, implementacija pravnog okvira konkurencije je slaba.

Dok, odredbe SSP o **državnoj pomoći** (članovi 75.1 – 75.7), zahtevaju da Kosovo ne pruža državnu pomoć koja reguliše ili preti da narušava konkurenciju, dajući prednost određenim preduzećima ili proizvodima u toj meri da ista utiču i na trgovinu između EU i Kosova. Kosovo treba postepeno da usklađuje svoje zakonodavstvo sa onim EU i uspostavi operativno nezavisno telo, koje bi imalo pravnu moć nad kontrolom državne pomoći.

Preciznije, na osnovu članova SSP, Kosovo treba:

- Usvoji zakonodavstvo o državnoj pomoći i obezbedi da je operativno funkcionalnom telu dato neophodno pravo za davanje i vraćanje pomoći;

- Primeniti pravila EU o državnoj pomoći, uključujući izuzetke u bloku, pomoć *de minimis*, usluge opšteg ekonomskog interesa, i pravila transparentnosti za javna preduzeća;
- Napraviti inventar šema državne pomoći koja postoje pre stupanja na snagu zakona (postojeće šeme pomoći) u roku od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Obezbediti usklađivanje šema državne pomoći u roku od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Izraditi "regionalnu mapu državne pomoći" koja se odnosi na podacima o BPV po glavi stanovnika usklađeno sa nivoom NUTSII u roku od četiri godine od stupanja na snagu sporazuma i razgovarati o tome sa Evropskom Komisijom o potrebama usklađivanja sa propisima EU za regionalnu državnu pomoć. U međuvremenu, cela teritorija Kosova će biti tretirana kao manje razvijeni regioni u cilju primene ograničenja regionalne pomoći; i
- Da izveštava na godišnjoj bazi kod Evropske komisije o državnoj pomoći na Kosovu putem godišnjeg izveštaja nakon stupanja na snagu SSP.

Odredbe SSP o državnoj pomoći navode značaj razvoja kompatibilnog zakona sa propisima EU i postavljanju mehanizama nadgledanja i transparentnosti.

Studija izvodljivosti Evropske komisije u 2012. godini za SSP između EU i Kosova, u zaključcima i preporukama navodi da se ispune obaveze iz SSP, Kosovo treba da ostvari napredak, između ostalog u oblasti unutrašnjeg tržišta i trgovine strane uključujući sprovođenje zakonskog okvira takmičenja.

Izveštaj o Kosovu za 2015, ocenjuje da Uprava za zaštitu konkurencije Kosova nije u funkciji. Potrebno je da se imenuju članovi Uprave za zaštitu konkurencije Kosova. U dokumentu se ističe da su zaposleni, prostorije i obuka za organe adekvatni, i da se u što kraćem roku osigura ponovno sprovođenje. Saradnja između UZK i drugih regulatornih tela treba da bude ojačana.

Što se tiče politika protiv poverenja i politike spajanja, još uvek ne postoji implementacija podzakonskih akata u okviru Zakona o konkurenciji.

Što se tiče državne pomoći, potrebno je da Zakon o državnoj pomoći bude izmenjen, a posebno kako bi se osigurala nezavisnost i nepristrasnost Komisije za državnu pomoć. Takođe, potrebno je da počne da se sprovodi zakon bez daljeg odlaganja. Kancelarija državne pomoći mora da bude kompletna sa osobljem i ima kapacitet da preispita postojeće šeme pomoći.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Konkurencija

Osnovno zakonodavstvo za oblast konkurencije se sastoji od Zakona br. 03/L-229 o zaštiti konkurencije, izmenjen/dopunjen 2014 godine. Ovaj zakon definiše pravila i mere za zaštitu slobodne i efikasne konkurencije na tržištu, nadležnosti, organizaciju autoriteta za zaštitu konkurencije, kao i procedure o sprovođenju ovog zakona.

Zakon pruža definiciju relevantnih aspekata konkurencije, kao 'sporazumi', 'preduzeća', 'relevantno tržište', 'dominantne pozicije. Zakon sadrži i odredbe o zabranjenim sporazumima, kartel sporazumima, zloupotrebe dominantne pozicije, zabranjene prakse, fokusiranje i udruženje preduzeća, razvoj istražnih postupaka, kaznene mere i sprovođenje kaznenih mera i saradnju sa drugim institucijama.

Zakon je u sebi uključio principe, propise i osnovne odredbe EU o konkurenciji od Sporazuma o funkcionisanju EU. Zakon je takođe delimično transponovano Uredbu Saveta 1/2003/EZ, Uredbu Komisije (EC) br. 773/2004, i Uredbu Saveta 139/2004/EZ (takozvane 'Osnovne uredbe konkurencije').

Međutim, još uvek ne postoje primenljivi propisi o izuzecima u bloku, niti propisi o specifičnoj industriji – vertikalnom sporazumu. Osim toga, uputstva i smernice za implementaciju pravnog okvira nisu razvijena. Sekundarno zakonodavstvo za sprovođenje osnovnog zakona konkurencije sastoji se od 8 sekundarnih zakonodavnih akta. Sekundarno zakonodavstvo koje delimično prenosi zakonodavstvo EU uključuje:

- AU br. 02/2011 o načinu i kriterijumima određivanja odgovarajućeg- relevantnog tržišta, koje delimično transponuje obaveštenje Komisije o definisanju relevantnog tržišta u cilju zakona konkurencije zajednice (OJ/C 372 od 9 Decembra 1997 godine),
- AU br. 05/2012 o kriterijumima i uslovima za određivanje sporazuma manje vrednosti, koje delimično transponuje Obaveštenje Komisije o manje značajnim sporazumima (*de minimis*) koja ne ograničavaju konkurenciju prema članu 81. stav 1 (sada član101) Sporazuma koji osniva Evropsku zajednicu (OJ/C 368/13, od 22. decembra 2001. godine),
- AU br. 06/2012 o načinu podnošenja zahteva i kriterijuma o određivanju koncentracije preduzeća, koja površno dodiruje neke elemente zahteva i kriterijuma o udruženju/koncentraciji definisanim u Uredbi Komisije br. 802/2004 koja sprovodi Uredbu Saveta br. 139/2004 o kontroli koncentracije između preduzeća. Međutim, ova uredba je izmenjena Implementacionom Uredbom Komisije br. 1269/2013 zajedno sa aneksima, i u srednjoročnom planu potrebno je razmatranje sekundarnog zakona, za dalje usklađivanje sa ovim dosta obimnim sekundarnim zakonodavstvom.

Državna pomoć

Osnovni zakon koji reguliše ovu oblast sastoji se od Zakona br. 04/L-024 o Državnoj pomoći. Zakon je postavio osnov za razvoj sistema državne pomoći, principe i procedure o pružanju državne pomoći. Zakon sadrži osnovne definicije, uključujući i onu državne pomoći, postavlja mehanizam i okvir kontrolisanja državne pomoći. Takođe stvara osnov za osnivanje sveobuhvatnog inventara državne pomoći i sistema izveštavanja.

Što se tiče implementacionog zakona, detaljne procedure i sadržaj obrazaca obaveštenja, procedura nelegalne pomoći, kao i nadgledanje i izveštavanje, su regulisana Uredbom 1/2012 Ministarstva za finansije o Procedurama i formatu obaveštenja o državnoj pomoći koja delimično transponuje Uredbu Komisije (EC) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine, i primenjuje Uredbu Saveta (EC) br. 659/1999 koja definiše detaljne propise o primeni člana 93. Sporazuma Evropske unijeEvropske unijeEvropske unijeEvropske unijeEvropske unijeEvropske unije.

Dok, pravila organizacije i funkcionisanja Komisije državne pomoći, uključujući dužnosti i odgovornosti i način sprovođenja su regulisana Uredbom br. 01/2013 Ministarstva za finansije o Organizaciji i funkcionisanju Komisije državne pomoći.

Institucionalni okvir i okvir politika

Konkurencija

Na osnovu zakona o zaštiti konkurencije, Autoritet Kosova za Konkurenciju (AKK) je glavna institucija za sprečavanje i zaustavljanje prakse protiv konkurencije uključujući i zabranjene sporazume, zloupotreba dominantnog položaja, koncentracija ili prodaja i kupovina deonica u preduzeće, kao i aspekti zastupanja u oblasti konkurencije.

Autoritet Kosova za konkurenciju se sastoji od **Komisije za konkurenciju** kao kolegijalni organ odlučivanja i od **Sekretarijata** koji se sastoji od profesionalnih javnih službenika, istraživača i pomoćnog osoblja. Po zakonu, Odbor za konkurenciju je deo Autoriteta i upravlja njenu aktivnost. Sastoji se od pet (5) članova. Postoje pravila da se garantuje nezavisnost Komisije od kompanija. Komisija izveštava i nadgledana je od Skupštine Kosova.

Sekretarijat AKK-a je upravni organ ovlašćen zakonom da vrši istraživanje, priprema izveštaje o istrazi i prosleđuje ih kod Komisije za donošenje odluke i vrši nadgledanje da se osigura prava i efikasna konkurencija na tržištu. Sekretarijat se sastoji od 2 odeljenja, Odeljenje prava i administracije, Odeljenje za nadzor tržišta kao i od Službe za državnu pomoć. Prvi obavlja politike upravljanja osoblja i vrši koordinaciju procesa za izradu zakona, dok drugo odeljenje istražuje kršenja konkurencije na tržištu u skladu sa zakonom na snazi. Po zakonu, Odeljenje za nadzor tržišta obavlja istražne postupke, nadgleda tržište i predlaže mere za postavljanje konkurencije u slučajevima sprečavanja, ograničavanja ili poremećaja konkurencije na tržištu.

Trenutno, Autoritet konkurencije realizuje svoju aktivnost preko 11 javnih službenika. Nedostatak radnog prostora sprečava zapošljavanje još 6 javnih službenika, čime se oštećuje i ograničava funkcionalni kapacitet Autoriteta.

Državna pomoć

Institucionalni okvir se sastoji od Komisije za državnu pomoć i Službe za državnu pomoć. Na osnovu sadašnjeg zakona, Odbor za državnu pomoć je organ za donošenje odluka za državnu pomoć. Komisija deluje na "ad hoc" osnovi i da je nezavistan u odlučivanju i vršenju svojih funkcija. Komisija se sastoji od 5 članova, tri ministra, jednog predstavnika civilnog društva i predsednika Asocijacije kosovskih opština.

Služba za državnu pomoć je odgovorna za prijem, analizu i nadgledanje obaveštenja kao i ostalih podataka vezano za šeme pomoći. Služba od osnivanja radi sa nepotpunim kapacitetom. Od 6 dozvoljenih službenika prema zakonu o državnoj pomoći, plate iz budžeta su odobrene samo za 5 službenika, ali u radnom odnosu su trenutno samo dva službenika. Jedan od glavnih razloga za neispunjavanje osobljem i za ostala 3 službenika je nedostatak radnog prostora. Kompletiranje službe ovom osobljem i radnim prostorom su prioritetna pitanja kako bi se obezbedila njena funkcionalnost.

Podrška donatora

Trenutno, nadležne institucije konkurencije i državne pomoći, nemaju podršku nekim posebnim projektom. U svakom slučaju, projekat EU u okviru IPA "Tehnička pomoć za dalji razvoj tržišnih politike Kosova" preko jedne komponente podržao je Autoritet za konkurenciju sa gap analizama na zakonodavnom i administrativnom aspektu.

Slično, ovaj projekat preko međunarodnih eksperata je podržao konkurenciju i državnu pomoć, odnosno, za pomaganje na identifikovanje potreba i ključnih mera u okviru izrade NPUA o poglavlju politike konkurencije.

Dok u okviru izrade "Sektorskog dokumenta planiranja za konkurentnost" gde ulazi i oblast konkurencije, u saradnji sa partnerima Kancelarije EU na Kosovu, planirana je podrška preko tehničke pomoći za AKK. Ova podrška će podstaći usklađenost i primenu zakona, pitanja koja se nadovezuju sa administrativnim i ljudskim kapacitetima. Međutim, za adresiranje nekih od neposrednih potreba za 2016. godinu, diskutovalo se sa KEU za mogućnost jednog "twinning light" projekta za ovu godinu. Ovo je samo početna ideja koja ostaje da se razvija u koordinaciju sa KEU i domaćim akterima. Važan preduslov za guranje napred podrške od donatora je funkcionalnost AKK-a, konkretnije, kompletiranje Komisije za konkurenciju sa komesarima.

Kratkoročne mere

Konkurencija

U kratkoročnom planu, u fokus će biti ograničeni broj zakonskih i administrativnih mera potrebnih za funkcionisanje aktivnosti AKK-a. U pravnom smislu, zabranjeni sporazumi su uređeni zakonom o konkurenciji (član 4) uključujući i grupna izuzeća (član 5). Shodno tome, prirodno je i prioritarno da

grupna izuzeća uređuju se sa posebnim odredbama što je moguće brže i u skladu sa pravilima EU. Ovo se sastoji od transponiranja sledećih uredbi Saveta i Komisije:

- Kod grupnih izuzeća za horizontalne sporazume, transponiranje Uredbe Saveta (EEC) br. 2821/71 od 20. decembra 1971. godine za primenu člana 81 (3) (ranije član 85 (3)) Ugovora Evropske zajednice za kategorije sporazuma, odluka i koordiniranih praksi; i
- Kod grupnih izuzeća za vertikalne sporazume, transponiranje Uredbe Saveta (EEC) br. 330/2010 za primenu člana 101 (3) za Funkcionisanje EU kategorije vertikalnih sporazuma i koordiniranih praksi;

Što se tiče institucionalnog kapaciteta, u kratkoročnom planu, fokus će biti u poboljšanju funkcionalnog kapaciteta Autoriteta konkurencije. To obuhvata u početku obezbeđivanje odgovarajućeg radnog prostora i zapošljavanje profesionalnog osoblja predviđeno organogramom i budžetom. Takođe, potrebno je održavanje programa za stručnu obuku, ali ovo pitanje će biti prioritet tokom srednjoročnog perioda. U 2016. godinu, fokus stručne obuke će biti u oblasti nadgledanje tržišta, konkretnije, specijalizacije u oblasti sporazuma, koncentrisanja i dominantnog položaja, kao i istraživanja i analize tržišta kao jedan od ključnih oblasti delatnosti Autoriteta. Zbog ograničenog budžeta, obuka je bila predviđena pod pretpostavkom da će se naći sredstva za obuku iz donatorskih projekata.

Državna pomoć

Opšti cilj prioriternih mera u kratkoročnom i srednjoročnom planu je razvijanje efikasnog sistema državne pomoći preko preduzimanja potrebnih pripremnih koraka kako u smislu zakona, tako i u institucionalnom u skladu sa odredbama SSP.

U kratkoročnom planu, prioritet je usklađivanje zakonskog osnova sa *acquis-om* zasnovano na odredbe SSP, razvoj administrativnih kapaciteta i preduzimanje početnih koraka prema postavljanju sistema nadgledanja državne pomoći. Zakon je zapravo tokom postupka promene da između ostalog i da rezultira u boljem usklađivanju sa osnovnim zakonodavstvom EU za ovu oblast. Nacrt zakona za državnu pomoć se očekuje da se usvoji tokom 2015. godine. Zakon transponuje osnovna načela primarnog zakona komunitarnog prava (članovi Ugovora za funkcionisanje EU). Zakon takođe će uređivati institucionalni okvir za kontrolu i nadgledanje pomoći, stvaranjem inventara i izveštavanje državne pomoći. Pošto osnovni zakon ne sadrži materiju pravila državne pomoći čak ni u kriterijumima za procenu usaglašenosti određenih kategorija pomoći, potrebno je da se razvijaju i usvajaju podzakonski aktovi za primenu osnovnog zakona. Ovi podzakonski aktovi će transponirati osnovne elemente zakona EU horizontalne, vertikalne pomoći, izuzeća u bloku i neki od specifičnih instrumenata pomoći koji su potrebni za primenu kosovskog primarnog zakona. Takođe nakon usvajanja zakona, biće potrebno da se pregledaju aktuelne odredbe kako bi se uskladili sa osnovnim zakonom i za definisanje i razvijanje proceduralnih aspekta (Uredba br. 1/2012/MF o postupcima i oblik obaveštenja državne pomoći). Osim regulativnog aspekta, prioritetno je da se preduzimaju mere za poboljšanje administrativnih kapaciteta za obezbeđivanje efikasnog funkcionisanja državne pomoći. U kratkoročnom planu neophodno je da se obezbedi potrebno osoblje za Službu za državnu pomoć. Ovo osoblje mora da u 2016. godinu prvo da se obučava osnovnom obukom o načelima, postupcima i funkcionisanju sistema državne pomoći. Zbog ograničenog budžeta, obuka je predviđena pod pretpostavkom da će se naći sredstva za obuku od donatorskih projekata.

U funkciji sprovođenja zakona, SDP će tokom 2016. godine početi sa sastavljanjem spiska institucija koje pružaju državnu pomoć (da budu postavljane pre nego što zakon stupa na snagu) kako bi kasnije služili za izradu postojećih šema pomoći u skladu sa rokovima postavljenim u SSP. Stvaranje inventara predstavlja osnov za pregled i kasnije nadgledanje državne pomoći. Drugi značajan korak za sprovođenje zakona je i prikupljanje podataka o držanoj pomoći koja se trenutno daje, uključujući i nove inicijative koje imaju elemente pomoći. Za početak ovog procesa važno je da se stvara standardna forma za prikupljanje podataka i da se započne sa postupcima obaveštavanja. Ova informacija, između ostalog će služiti i za pripremu godišnjeg izveštaja državne pomoći.

Srednjoročni prioriteti

Konkurencija

U zakonodavnom smislu, u srednjoročnom planu, davaće se prioritet razvoju i izradi zakonskih i proceduralnih akata koji bi uskladili konkurenciju sa standardima EU za 'pravedne', 'otvorene' i 'predviđene' procedure za sprovođenje zakona. To podrazumeva, u opštim crtama transpozicije zakona EU u sledeće oblasti:

- Dalje usklađivanje domaćeg primarnog zakona sa odgovarajućem zakonodavstvom EU, uključujući i transpoziciju pravila u detalje.
- Usvajanje specifičnih pravila za sektor EU,
- Transpozicija "Direktive za povezivanja" i primenjivih uredbi u domaćem zakonodavstvu

Slično, u smislu razvijanja administrativnog kapaciteta, fokus će biti na profesionalnom razvijanju osoblja preko programa obuke i razvijanje smernica, postupaka i institucionalne memorije kao ključni elementi za sprovođenje regulative i efikasno funkcionisanje konkurencije. Dakle, glavni ciljevi u srednjoročnom planu su:

- Razvoj ljudskih kapaciteta uključujući programe stručnu obuku osoblja Autoriteta za konkurenciju,
- Stvaranje institucionalne memorije uključujući sudsku praksu, pitanja politike konkurencije, smernice, postupke, sačuvanje dokumentacije preko sistema informacije itd,
- Razvoj aktivnosti podizanja svesti sa relevantnim partnerima uključujući preduzeća, poslovna udruženja, civilno društvo itd.
- Razvij saradnje sa institucijama konkurencije u ostalim zemljama regiona, EU.

Državna pomoć

U srednjoročnom planu, glavni ciljevi ciljaju na razvoj sistema državne pomoći, uključujući i zakonodavno i institucionalnu stranu za efikasno sprovođenje SSP i podizanje svesti i informacije o pravilima državne pomoći. To takođe će rešiti specifična pitanja pravila za sektor energetike na osnovu zahteva Ugovora energetske zajednice. Konkretnije, institucije će se angažovati u usklađivanju i sprovođenju zakona u skladu odredaba SSP. Ovo obuhvata zakonodavstvo i proceduralne smernice za sektorske, regionalne državne pomoći, usluge opšteg ekonomskog interesa, izuzeća od obaveze za obaveštenje određene državne pomoći, usklađivanje šema pomoći sa kriterijumima iz stava 2, član 75 SSP.

Takođe, nastaviće se rad u kompletiranju inventara pomoći kao i prikupljanje podataka kao dva važna koraka za obaveštavanje i nadgledanje novih šema pomoći i za potrebe izveštavanja. Značaj će se dati takođe i razvoju ljudskih kapaciteta uključujući obuku za pružaoce pomoći, lokalne institucije i druge relevantne strane kao i aktivnostima za podizanje svesti. Dakle, glavni ciljevi u perspektivi 2017-2020 su:

- Razvoj i dalje usklađivanje zakona sa onim iz EU i efikasna primena
- Razvoj mehanizama nadgledanja državne pomoći
- Razvoj informacionog sistema za nadgledanje državne pomoći
- Jačanje administrativnog kapaciteta uključujući razvoj ljudskih resursa i aktivnosti podizanja svesti,
- Povećanje međunarodne saradnje u oblasti državne pomoći.

3.10. Poglavlje 9 *acquis*-a: Finansijske usluge

Acquis u oblasti finansijskih usluga uključuju pravila o ovlašćenju, funkcionisanja i nadgledanje finansijskih institucija u oblasti bankarstva, osiguravanja, dopunskih penzija, investicionih usluga i tržišta hartija od vrednosti kao i u vezi infrastrukture finansijskog tržišta. Novi evropski sistem finansijskog

nadzora (ESFS) je stupao na snagu januara 2011. godine. Ovaj sistem se sastoji od mreže nacionalnih finansijskih nadzornika radeći zajedno sa tri nova Evropska nadzorna autoriteta - Evropskom bankarskim autoritetom (EBA), Autoriteta za hartije od vrednosti i evropska tržišta (ESMA) kao i sa Evropskim autoritetom za osiguranje i radnih penzija (EIOPA). Osim toga, osnovan je Evropski odbor za sistematski rizik (ESRB) za praćenje i procenjivanje moguće pretnje finansijske stabilnosti koje nastaju od makro-ekonomskih razvijanja i od razvijanja finansijskog sistema u celini.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, komunitarno pravo utvrđuje uslove za ovlašćenje, funkcionisanje i oprezan nadzor kreditnih institucija kao i zahteve vezano za obračun kapitala kreditnih institucija i investicionih firmi. Sadašnje direktive za kapitalne zahteve, koje tumače međunarodne standarde Bazel II u pravo EU, zamenjen je u 2014. godini paketom zasnovane na sporazum Bazel III. Acquis u ovom sektoru takođe propisuje pravila vezano za dodatno nadgledanje finansijskih konglomerata kao i prijem, praćenje i oprežno nadgledanje poslovanja institucija elektronskog novca. Acquis postavlja pravila vezano za godišnje konsolidovane račune banaka i ostalih finansijskih institucija.

U oblasti **osiguranja i radnih penzija**, neke Direktive određuju pravila vezano za ovlašćenje, funkcionisanje i nadgledanje životnog i neživotnog osiguranja kao i reosiguranje preduzeća. Acquis određuje pravila o nadgledanju dopunskog osiguranja grupa. Posebne odredbe postoje i u neživotnom sektoru za su-osiguranje, turističku pomoć, osiguranje kredita i osiguranje pravnih troškova. To obuhvata oprezan regulativni okvir o aktivnostima reosiguranja u EU koje ciljaju uklanjanje prepreka za postizanje reosiguranja biznisa.

U oblasti **tržišta hartija od vrednosti i investicionih usluga**, Tržišta u Direktivi finansijskih institucija (MiFID) o tržištima u finansijskim instrumentima zajedno sa svojim izmenama i primenjenih mera utvrđuju potpuni regulativni režim koji pokriva ovlašćenje, funkcionisanje i nadgledanje investicionih firmi i trgovinskih objekata. Vezano za **infrastrukturu finansijskog tržišta**, komunitarno pravo cilja uklanjanje prepreka u trgovinskim zonama, povećavajući elastičnost infrastrukture tržišta i podsticaj finansijske stabilnosti.

Na kraju, komunitarno pravo ima sveukupni regulativni i nadzorni okvir za alternativne investicije, kapitalne i društveni fondove, povećavajući transparentnost prema investitorima i javnih organa.

Uslovi SSP-a

U okviru SSP-a, 9. poglavlje-Finansijske usluge, nastaju obaveze za Centralnu banku Kosova (CBK) u oblasti finansijskih usluga, odnosno vezano za pravo na osnivanje i slobodu pružanja bankarskih usluga, osiguranja i ostalih usluga u oblasti finansija, kao i usklađivanje i sprovođenje zakonskog i regulatornog okvira (odnosno članovi 50, 96 i prilog 6, SSP), sa zakonodavstvom Evropske unije, statutom Evropske centralne banke i Evropskim sistemom centralnih banaka.

Na osnovu EK Izveštaja o Kosovu , o pitanjima vezanim za finansijske usluge, nacionalno zakonodavstvo treba da i dalje bude u skladu sa komunitarnim pravom. U izveštaju se ističe da Kosovo još uvek nije deo zelenog kartona. Pored toga, u izveštaju se ističe da je tržište finansijskih usluga još uvek u ranoj fazi razvoja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Što se tiče **bankarskog sektora**, zakonski i regulatorni okvir za licenciranje, uređenje i nadgledanje banaka u Republici Kosovo obuhvata:

- Zakon br. 03 /L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (Službeni glasnik Republike Kosovo, br. 77/16 Avgust 2010) (u daljem tekstu Zakon o CBK-u);

- Zakon br. 04/L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (Službeni glasnik Republike Kosovo, br. 11/11. maj 2012. godine) (u daljem tekstu: Zakon o bankama);
- Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu (u daljem tekstu: Zakon o platnom sistemu);

U okviru postojećeg zakona, u nastavku su prikazani i podzakonski aktovi (pravila, uredbe i uputstva) izdatih od strane CBK na osnovu sprovođenja gore-navedenih zakona (Zakon o CBK, Zakon o bankama i Zakon o platnom sistemu) koji adresiraju licenciranje, organizovanje, funkciju, zahteve za upravljanje rizikom i zahteve za prudencijalno nadgledanje banaka, mikrofinansijskih institucija i ne-bankarskih finansijskih institucija. Ovaj regulativni okvir za uređenje i nadgledanje banaka je zasnovano na Osnovna načela Komiteta Bazela i standarda Bazela II, naročito usvajanjem Zakona o bankama u 2012. godine i uredbi u svom sprovođenju, usvajanjem uglavnom u 2013.godinu:

- Uredba o adekvatnosti kapitala banaka;
- Uredba o adekvatnosti kapitala banaka (dopunjen 27.02.2015);
- Uredba o eksternoj reviziji banaka;
- Uredba o spajanjima i akvizicije banaka;
- Uredba o ekvivalentnom depozitu sa kapitalom filijala stranih banaka;
- Uredba o direktorima i višim menadžerima banaka;
- Uredba o velikim izloženostima;
- Uredba o otvaranju i zatvaranju unutar i izvan Kosova odeljenja i zavisnih subjekata banaka;
- Uredba o otvaranju predstavničkih kancelarija unutar i izvan Republike Kosovo;
- Uredba o internoj kontroli i internoj reviziji banaka;
- Uredba o ograničavanju u držanju nepokretne i pokretne imovine;
- Uredba o licenciranju banaka i stranih filijala;
- Uredba o konsolidovanom nadgledanju bankarskih grupa;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom banaka;
- Uredba o upravljanju operativnim rizikom;
- Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti banaka;
- Uredba o minimumu rezervi banke;
- Uredba o promenama na račun kapitala;
- Uredba o efektivnim kamatnim stopama i zahtevima banaka za objavljivanje;
- Uredba o objavljivanju informacija od strane banaka;
- Uredba o izveštavanju banaka u CBK;
- Uredba o riziku aktivnosti stranim valutama;
- Uredba o transakcijama sa povezanim licima i izloženosti prema radnicima;
- Uredba o sefu;
- Uredba o hipotekarnim kreditima;
- Uredba o proceni nepokretnih imovina;
- Uredba o minimalnim zahtevima bezbednosti;
- Uredba o direktnom zaduženju u ESMK-u;
- Uredba o hitnoj podršci sa likvidnošću;
- Uredba o međunarodnim plaćanjima;
- Uredba o kliringu i funkcionisanju obračunskih računa;
- Uredba o sistemu standardnih brojeva bankovnih računa;
- Postupci o izricanju administrativnih kazni;
- Uredba o internom procesu obrade žalbi;
- Uredba o kreditnom registru;
- Uredba o registru držalaca bankovnih računa;
- Uredba o eksternoj reviziji mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o internoj kontroli i internoj reviziji mikrofinansijskih institucija;

- Uredba o ograničenju održavnje nepokretne i pokretne imovine mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti za mikrofinansijske institucije;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom likvidnosti mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o efektivnim kamatnim stopama i zahtevi za objavljivanje za mikrofinansijske institucije;
- Uredba o izveštavanju mikrofinansijskih institucija u CBK;
- Uredba o registraciji, nadgledanju i aktivnosti ne-bankarskih finansijskih institucija;
- Uredba o eksternoj reviziji i eksternih revizora finansijskih institucija;
- Uredba o direktnom i indirektnom plaćanju kredita gotovim novcem;
- Uredba o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Zakon o bankama i gore navedene uredbe su postavile zakonsku osnovu za usvajanje zahteva Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. za početak i nastavak vršenja aktivnosti kreditnih institucija i Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. godine o adekvatnosti kapitala investicionih društava i kreditnih institucija, koje su izmenjene 2013. godine usvajanjem Direktive 2013/36/EU o pristupu u aktivnosti kreditnih institucija i prudencijalno nadgledanje kreditnih institucija i investicionih firmi (CRD IV) i Uredbe (EU) br. 575/2013 o prudencijalnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva (CRR).

Što se tiče **Fonda za osiguranje depozita**, od 2001. godine je osnovan Zakonom br. 03/L-2016 o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-133 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/L-2016 o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu. Ovaj zakon uređuje sistem depozita fizičkih i pravnih lica, osnivanje, upravljanje, autoriteta Fonda za osiguranje depozita na Kosovu.

Sistem osiguranja depozita ("SOD") je osnovan kao razvojni projekat u okviru bilateralne saradnje između Nemačke i Kosova, gde u 2011. godini potpisan je trojni sporazum za finansiranje projekta između Vlade Kosova (preko MF), Vlade Nemačke (preko KfW) i FODK-a (kao Agencija za sprovođenje projekta) o osnivanju sistema za osiguranje depozita na Kosovu preko doprinosa u kapital kao donacija za FODK u ukupnom iznosu od 15.5 miliona evra, gde 11 miliona evra su obezbeđena od Vlade Kosova (preko MF) dok Vlada Nemačke (preko KfW) obezbedila je 4.5 miliona evra doprinos u kapital i 0.5 miliona evra za prateće konsultantske usluge. Treća rata uplaćena od Vlade Kosova (preko MF) u iznosu od 2.9 miliona evra finansirana je od kredita IDA (preko SB). Za podršku rasta granice osiguranja na 5.000 evra od 01.01.2018, FODK je primio dodatni doprinos od Vlade Nemačke (preko KfW-a) u iznosu od 2 miliona evra u 2013.godinu. Ovaj trogodišnji projekat je završen jula 2015. godine.

Glavne osobine SOD-a na Kosovu su: nezavisnost Agencije za osiguranje depozita, obavezno učlanjivanje svih institucija koje primaju depozite, "pre" ("ex-ante") finansiranje, sistem za diferencijaciju premije, pokrivenost osiguranja koja obuhvata pravne pojedince i lica, ograničeni iznos osiguranja depozita, pravilo osiguranja depozita: za štedišu, za svaku banku, ciljana visina FOD-a, konzervativna politike investicija.

Što se tiče oblasti **osiguranja**, pravni regulativni okvir za licenciranje, uređenje i nadgledanje osiguranja u Republici Kosovo obuhvata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo
- Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti (u daljem tekstu: Zakon o osiguranju od autoodgovornosti)
- Uredba br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i uređivanju osiguravajućih društava i posrednika osiguranja (u daljem tekstu: Uredba br. 2001/25) (koja će biti ukinuta novim Zakonom o opštem osiguranju, koji je sada u završnoj fazi usvajanja od strane Skupštine Republike Kosovo).

Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti i uredbe koje ga sprovode su delimično u skladu sa Evropskom direktivom 2009/103/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. septembra 2009, o osiguranju protiv građanske odgovornosti u vezi upotrebe motornih vozila, kao i sprovođenje obaveza za osiguranje od ove odgovornosti.

Uredba br. 2001/25 izdata je 2001. godine od strane Privremene misije Ujedinjenih Nacija na Kosovu (UNMIK), putem koje je definisano ovlašćenje Centralnog Bankarskog Autoriteta Kosova (pravna prethodnica CBK) za licenciranje, uređenje i nadgledanje osiguravajućih društava i posrednika osiguranja. Uredba je definisala kriterijume i rokove za licenciranje osiguravajućih društava i posrednika u osiguranju, dalje, uredba propisuje zabranu da niko ne može da se angažuje u poslovanju društva za osiguranje ili posrednika osiguranja na Kosovu, osim ako je licenciran od strane nadzornog organa u zemlji.

Radi usaglašavanja i usklađivanja zakona u oblasti osiguranja sa evropskim direktivama, izrađen je nacrt Zakona o osiguranju, koji je sada u završnoj fazi usvajanja u Skupštini Republike Kosovo. Ovaj nacrt zakona je delimično usklađen sa Evropskom direktivom 2009/138 EC Evropskog parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009 o osnivanju i nastavak aktivnosti poslovanja u oblasti osiguranja i reosiguranja (Solvency II) i Evropske Direktive 2002/92/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 9. decembra 2002. godine o posredovanju u osiguranju. Kroz ovaj nacrt zakona su postavljeni osnovi za dalje usklađivanje sa *acquis-om* EU-a. Ovaj nacrt zakona uređuje načela i osnovna pravila za licenciranje, uređivanje i nadgledanje osiguravača, re-osiguravača, posrednika u osiguranju i drugim zainteresovanim stranama, tako da industrija osiguranja u Republici Kosovo radi na sigurnom, stabilnom i transparentnom načinu za zaštitu prava i interesa osiguranika.

Usvojene uredbe osnovane i u skladu sa Zakonom o CBK-u, Zakonom o osiguranju od autoodgovornosti i Uredbe br. 2001/25, koja je već pomenute gore, su sledeće:

- Uredba o utvrđivanju strukture premije o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti;
- Uredba o uplati sredstava kao garancija, dovoljnosti kapitala, finansijskog izveštavanja, upravljanja rizicima, investicija i likvidnost;
- Uredba o Fondu za nadoknadu Kosovskog ureda osiguranja;
- Uredba o primeni sistema BONUS-MALUS;
- Uredba o opštim uslovima polise osiguranja od autoodgovornosti;
- Uredba o licenciranju posrednika u osiguranja;
- Uredba o postupcima obrađivanja potraživanja za nadoknadu šteta od autoodgovornosti;
- Uredba o standardima izveštavanja i nadgledanja nad Kosovskim uredom osiguranja;
- Uredba o licenciranju osiguravajućih društava i stranih filijala;
- Uredba o aktivnosti koje imaju veze sa osiguranjem;
- Uredba o učlanjivanju i spoljni ugovori;
- Uredba o izvoru finansijskih proizvoda;
- Uredba o internoj kontroli;
- Uredba o uspostavljanju Arbitražnog Foruma za rešenje prigovora o šteti;
- Uredba za licenciranje regulatora/ nadzornika šteta osiguranja;
- Uredba o izmenama i dopunama Pravilnika o standardima računovodstva i zahteva za evidenciju društava za osiguranje i posrednika osiguranja;
- Uredba o opisu zahteva za rezerve društava za osiguranje;
- Uredba o opisu dodatnih zahteva, da se obuhvate u Pismo o angažovanju spoljnog revizora;
- Uredba o zajedničkom upravljanju osiguravajućih društava i posrednika osiguranja;
- Uredba o prodaji osiguranja putem interneta;
- Uredba o transakcijama sa povezanim licima;
- Uredba o valjanosti i iznos deoničara i štete potražioca, u likvidaciji;
- Uredba o promeni Pravilnika o klasama opšteg osiguranja poznatih od CBK.

Ove uredbe i pravilnici su delimično usklađeni sa Direktivama EU u oblasti osiguranja, koje uređuju pitanja kao: neživotno osiguranje, životno osiguranje, posredovanje u osiguranju, obaveznom osiguranja od autoodgovornosti, prudencijalni zahtevi za upravljanje rizika, minimalni zahtevi kapitala kao i ostala pitanja važna za oblast osiguranja. U stalom naporu za usklađivanje zakona u oblasti osiguranja sa *acquis-om* EU-a, kao što je i navedeno gore, novi nacrt Zakona o osiguranju je u završnoj fazi usvajanja i CBK je počela pripreme za donošenje i izmenu i dopunu podzakonskih akata u skladu sa nacrt zakonom.

Što se tiče oblasti **penzija**, Zakon o CBK je utvrdio pensione fondove kao finansijske institucije. Zato ovaj zakon utvrđuje isključivu nadležnost CBK za licenciranje, uređenje i nadgledanje Kosovskih penzionih fondova.

Zakonski i regulatorni okvir za licenciranje, uređenje i nadgledanje penzionih fondova u Republici Kosovo obuhvata:

- Zakon br. 04 / L-101 o Kosovskim penzionim fondovima (Zakon o penzijskim fondovima) i uredbe CBK o penzionim fondovima.

Zakon br. 04/L-101 o penzionim fondovima i uredbe za njegovo sprovođenje su delimično usklađeni sa Direktivom EU 2003/41/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 3. juna 2003. godine o aktivnostima i nadgledanju institucije profesionalnih penzija, kojim je utvrđena osnova za popuno usklađivanje sa zahtevima ove direktive.

Donete uredbe na osnovu Zakona o CBK i Zakona o penzionim fondovima: regulativni okvir za uređenje i nadgledanje penzija nakon stupanja na snazi Zakona o penzionim fondovima je sledeća:

- Uredba o utvrđivanju uslova i kriterijuma za podizanje sredstava iz KPŠF
- Uredba o izveštajima i informacijama koje se zahtevaju od Kosovskog penzionog štednog fonda;
- Uredba o licenciranju upravnika sredstava za sredstva penzionog fonda;
- Uredba o isplati individualnih štednih penzija;
- Uredba o licenciranju dopunskim fondova penzionih poslodavaca;
- Uredba o licenciranju pružaoca dopunskih individualnih penzija;
- Uredba o individualnim računima učesnika.

Ove uredbe sprovode uslove koji su propisani Zakonom o penzionim fondovima da doprinose dalje usaglašavanje sa zahtevima direktive. Pored ovih propisa, za uređenje i nadgledanje penzija postoje i sledeći pravilnici:

- Pravilo o beneficiji penzije primenljivih programa dopunskih individualnih penzija;
- Pravilo o aktuarskom finansiranju i proceni penzionog uređenja sa određenom beneficijom;
- Pravilo o ulaganju penzionih sredstava;
- Pravilo koje propisuje zahteve u pismu angažovanja spoljnog revizora penzijskim fondovima i penzijskim osiguranicima;
- Pravilo o vođenju evidencije o penzijskim fondovima i penzijskim osiguranicima;
- Pravilo o penzionim sredstvima i procenu penzionih sredstava;
- Pravilo o izmeni pravila o penzijskih korisnika;
- Pravilo o izmeni pravila o transferima i transferu isplata penzionih sredstava;
- Pravilo o izmeni pravila o starateljima penzionih sredstava;
- Pravilo o izmeni pravila o upravnika imovine penzionih sredstava;
- Pravilo o prestanku dopunskih individualnih penzija;
- Pravilo o učešću u fondu penzije i profesionalne kategorije službenika;
- Pravilo o izveštajima i drugim informacijama zahtevanih od strane penzijskog fonda i pružaoca penzija da se podnesu;
- Pravilo o osnivanju penzionog fonda;

- Pravilo o osnivanju dopunske individualne penzije od pružaoca penzija;
- Pravilo o vrednosti beneficija penzija primenjeno na Dopunskom penzionom fondu poslodavaca;
- Pravilo o vrednosti penzijskog doprinosa.

U oblasti *finansijskog tržišta*, do sada je razvijeno samo tržište unutrašnjeg duga, preko izdavanja hartija od vrednosti Vlade Kosova, koje funkcioniše na elektronskoj platformi trgovine hartijama od vrednosti. Ova aktivnost se vrši na aukcijama hartija od vrednosti i osnivana je na sistemu primarnih aktera (komercijalnih banaka), prilikom koje fizička i pravna lica mogu da učestvuju na tržište preko gore navedenih primarnih aktera.

Prvo izdavanje na primarnom tržištu hartija od vrednosti Vlade Kosova sprovedeno je 17. januara 2012. godine kada je izdat instrument sa rokom otplate od 3 meseca i nastavljeno je sa izdavanjima na 6 i 12 meseci. Osim trezorskih menica izdaju se i obveznice sa rokom dospeća 2 i 3 godine. 24 maja 2014. godine je obeležena prva transakcija trgovanja hartijama od vrednosti između prvog aktera i klijenta. Do sada je realizovan značajan broj ovih transakcija, uglavnom između primarnih aktera i njihovih klijenata, a takođe i transakcije između samih primarnih aktera.

Primećeno je proširenje osnove investitora koji učestvuju u tržište hartija od vrednosti Vlade Kosova, gde osim fizičkih lica učestvuju i penzioni fondovi kao i osiguravajuća društva.

Takođe, u avgustu 2015. godine sprovedeno je transakcija kupovinu hartija od vrijednosti kroz sekundarnom tržištu od strane Centralne banke Republike Kosova u vezi sa članom 11. Zakona br 03 / L-209.

Ovo tržište unutrašnjeg duga je uređeno Zakonom 04/L-175 o javnom dugu, na snazi od novembra 2009. godine i sa podzakonskim aktima, Uredbom MF-CBK br. 01/2014 o primarnom i sekundarnom tržištu hartija od vrednosti Vlade Kosova izdatih u 2012 godini (izmenjen i dopunjen 2014).

Neki od trenutnih strateških ciljeva koji se neprekidno odvijaju su: unapređenje pravne infrastrukture, odnosno doprinos za pripremu zakona za hartije od vrednosti i izrada priručnika za nadgledanje tržišta hartija od vrednosti. Od strateških ciljeva je i **obezbeđivanje efikasnih i kvalitetnih među-bankarskih sistema za prenos fondova i hartija od vrednosti**, što podrazumeva dalje unapređenje centralnog depozitnog sistema hartija od vrednosti (Electronic Trading Platform – ETP), kao i angažovanje za uspostavljanje savremenog bankarskog sistema međunarodnog tržišta novca, koji će poslužiti kao jedan važan elemenat za nekomercijalne banke za upravljanje likvidnosti.

Institucionalni okvir i okvir politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK) je javni pravni subjekat na osnovu članova 11. i 140. Ustava i odredaba odgovarajućeg zakona. CBK je ključna institucija učesnica i regulativna u finansijskom sistemu Republike Kosovo kao i da ima administrativnu, finansijsku i upravnu nezavisnost i samostalnost. Prvi cilj CBK je da podstiče i održi stabilan finansijski sistem, uključujući i jedan bezbedan, trajan i efikasan sistem plaćanja. Obzirom na ovaj cilj, što se tiče oblasti finansijskih usluga, osnivana su odgovarajuća odeljenja za nadzor finansijskih institucija, uključujući i nadzor banaka, osiguravajuća društva, penzionih fondova i drugih ne-bankovnih finansijskih institucija.

Aktivnost CBK se obezbeđuje od svojih organa za donošenje odluka i svog osoblja. Organi za donošenje odluka u CBK-u su Odbor centralne banke, izvršno veće i guverner. Veće Centralne banke se sastoji od predsednika i tri ne-izvršna člana kao sam guverner i zadatak za nadgledanje sprovođenje odluka, kao i nadgledanje administracije i vršenje operacija CBK. CBK takođe nadgleda aktivnosti Fonda penzione štednje Kosova i Kosovskog ureda osiguranja.

Kosovski Penzijski Štedni Fond (KPŠF) je javna nezavisna institucija osnovane od Skupštine Republike Kosovo. Opšta aktivnost KPŠF-a se uređuje od strane Skupštine Kosova, dok se nagleda od Centralne Banke Kosova (CBK). KPŠF je stvoren prema modelu definisanih penzionih doprinosa, što podrazumeva da svaki doprinosilac štedi za penziju u jednom bankarskom računu. KPŠF je institucija osnovana decembra 2001 a svoju aktivnost počela je avgusta 2002 za administraciju i upravljanje obaveznih (i volonterskih) penzijskih sredstva zaposlenih na Kosovu.

Zakon br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu daje KPŠF-u, preko Upravnog odbora, ovlašćenja i prava poverenog administratora penzionih fondova (član 5.1), i određuje njemu prava u vezi penzijskih fondova (član 5.2). KPŠF ima svoje glavne sedišta u Prištini, dok usluge za doprinosoce i korisnike štednih penzija i u šest drugih centara Poreske uprave Kosova (PUK) u Mitrovici, Peći, Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu. KPŠF se upravlja od Upravnog odbora, koji se sastoji od: pet profesionalnih članova sa najmanje 10 godina iskustva u oblasti penzija; dva reprezentativna članova, jedan za poslodavce i drugi za zaposlene; i jedan predstavnik Vlade. Svi članovi odbora se imenuju od strane Skupštine Kosova za mandat od 3 godine, sa mogućnošću ponovnog izbora. Ako mandat članova Upravnog odbora ističe i nijedan novi član nije imenovan, onda postojeći članovi Odbora nastaviće mandat za devedeset dana.

Kosovska kancelarija osiguranja je osnovana 07.09.2011. godine od 10 osiguravajućih društava licenciranih za rad u Republici Kosovo, na osnovu Zakona br. 04 / L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti.

Kosovska kancelarija osiguranja je profesionalna organizacija u svojstvu pravnog lica osnovana za neprofitne ciljeve. Vlada Republike Kosovo priznaje status Nacionalne kancelarije osiguranja sa neograničenim pravima, u svojstvu kancelarije za plaćanje i kancelarije za obrađivanje, koji garantuje ispunjenje svih obaveza od sistema kartona međunarodnog osiguranja. Kancelarija je finansirana od strane svojih članova i poslovanje kojeg je pod nadzorom Centralne banke Kosova. U okviru Kosovske kancelarije osiguranja funkcioniše Fond za kompenzaciju, Pogranično osiguranje, Informativni centar osiguranja i Zeleni karton.

Pored vršenja pažljivog, neprekidnog i nezavisnog nadgledanja nad svim finansijskim institucijama licencirane od strane CBK, odgovarajuća odeljenja za nadgledanje nad finansijskim institucijama imaju za cilj razvoj bezbedno odvijanje finansijskih aktivnosti, kao i onih bankarskih, za osiguranje i za penzije, kao i stvaranje uslova za realizaciju zdravog procesa finansijskog posredovanja u Republici Kosovo, za razvoj finansijskog sektora i na taj način razvoja privrede zemlje.

U skladu sa Strateškim planom 2015-2019 CBK između ostalog cilja na:

- Razvoj nadzornih funkcija u skladu sa savremenim standardima i praksama;
- Razvoj savremenih među-bankarskih sistema u Republici Kosovo;
- Podsticaj zdravog razvoja finansijskog sistema u Republici Kosovo; i
- Doprinos u integracionim procesima u Evropskoj Uniji i saradnja sa drugim međunarodnim institucijama.

Kratkoročne zakonske mere za usklađivanje zakona 2016.

Što se tiče bankarskog sektora predviđeno je:

- Usvajanje uredbe za priznavanje agencija za eksterne kreditorne procene;
- Usvajanje uredbe o upravljanju rizikom kamatnih stopa u bankarskim knjigama;
- Usvajanje dopune uredbe za velike izloženosti;
- Usvajanje dopune uredbe o upravljanju kreditnog rizika;
- Dopuna uredbe o podršci hitne likvidnosti.

Ove uredbe su predviđene kao zakonske kratkoročne mere u funkciji usklađivanja zakona sa CRD IV i CRR. Neke od ovih zakonskih mera su predstavljene kao prioriteta i u izveštaju o napretku za Kosovo iz 2014. godine, kao i da su deo radnji koje proizilaze DPSP. Jedna od njih je i usvajanje Zakona o mikrofinansijskim institucijama i nebankarske finansijske institucije, koji je trenutno na razmatranje od strane skupštinskog odbora za budžet i finansije.

Što se tiče sektora osiguranja je predviđeno:

- Izdavanje uredbe o solventnosti I;
- Imena i dopuna uredbe o izveštavanju osiguravača;
- Imena i dopuna uredbi koje se odnose na licenciranje osiguravača i posrednika osiguranja.

Tokom izrade izmena regulative za licenciranje osiguravača i posrednika u osiguranju uzeće se u obzir načela utvrđena Evropskim direktivama (2009/138 EC i 2002/92/EZ) koje se odnose posebno sa prilagođavanjem deoničara, članove odbora direktora i viših upravnika kao i provera porekla deoničarskog kapitala.

Što se tiče penzionog sektora predviđeno je da:

Od stupanja na snagu Zakona o penzijskim fondovima, CBK stalno je angažovana u izradi regulatornog okvira u skladu sa zahtevima ovog zakona i predviđa se da u kratkoročnom periodu i nekim od pravila će biti izmenjena i dopunjena sa ciljem usklađivanja zahteva zakona i komunitarnog prava EU u oblasti penzija. Tokom 2016. godine predviđene su izmene i dopune ove uredbe:

- Uredba o penzijskim sredstvima i procene penzijskih sredstava
- Uredba o staratelja penzionih sredstava
- Uredba o investicijama penzionih sredstava
- Uredba o vrednosti penzijskih doprinosa.

Srednjoročni zakonske prioriteta za usklađivanje zakona 2017-2020: što se tiče bankarskog sektora predviđeno je:

- Dopuna uredbe za adekvatnost kapitala tako da prilagođava zahteve za definiciju kapitala prema Basel III, potpuno uskladiti težine sa rizikom naspram kreditnom riziku prema standardizovanom pristupu, da usvoji zahteva kapitala prema tržišnim riziku, kao i da poznaje faktore za olakšanje kreditnom riziku u skladu sa standardizovanom pristupu;
- Usvajanje standarda II stuba i III stuba Bazelskog okvira o kapitalu;
- Usvajanje zahteva za upravljanje rizika likvidnosti i odnos finansijske poluge zasnovano na novim standardima poznati kao Basel III.

Ovi standardi su deo Direktive 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 575/2013 EU, poznati kao CRD IV i CRR, to jest, deo zakona komunitarnog prava EU i predviđeni su da se usvajaju za popuno usklađivanje zakona što se tiče oblasti nadgledanja banaka u okviru potpune ispunjavanje predviđenih zahteva SSP, odnosno član 96 i njenog priloga br. 6, što se tiče finansijskih usluga.

Što se tiče sektora osiguranja predviđeno je da:

U srednjoročnom planu će se raditi na dalje usklađivanje regulative osiguranja na Kosovu sa odgovarajućim evropskim direktivama. Postojeća regulativa će biti predmet izmena/ dopuna za sprovođenje Nacrt Zakona o osiguranju koji se očekuje da stupa na snagu početkom 2016. godine.

Što se tiče penzionog sektora predviđena su, u srednjoročnom planu celog regulativnog okvira CBK u oblasti penzija da će se izmeniti i dopuniti u skladu sa zahtevima Zakona o penzijskim fondova i komunitarnog prava EU u oblasti penzija.

Srednjoročne primenjive mere 2016 – što se tiče bankarskog sektora predviđeno je:

- **Unapređenje izveštajnog okvira za banke, MFI i NFBI**

Dana 16 marta, 2015 počeo je proces izrade softvera za izveštavanje banaka u CBK "Off-Site Regulatory Reporting Software (ORSS)", projekat koji je podržan od Svetske banke. Projekat se očekuje da se završava u roku od šest meseci i uključuje i obuku osoblja CBK, banaka, MFI i NFBI o korišćenju softvera za izveštavanje u CBK. CBK stvorila je novi okvir za izveštavanje (novi obrasci izveštavanja) podešeni u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (IFRS) i u skladu sa regulacionim zahtevima gde se obuhvataju i priručnici izveštavanja. Novi okvir izveštavanja se očekuje da u 2016. godinu pređe u potpuno izveštavanju novim softverom. Ovo će pomoći CBK da unaprede internu analizu mehanizama ranog upozorenja koji će uticati na više odgovarajući nadzor svih finansijskih institucija pod nadzorom CBK.

- **Dopuna Priručnika za likvidaciju banaka**

U cilju pripreme potrebnih operativnih postupaka potrebnih za primenu zahteva Zakona o bankama o rešavanju problematičnih banaka, uključujući administraciju i likvidaciju banaka, CBK planira da tokom 2016. godine završi i dopunu priručnika za likvidaciju banaka, kako bi se objasnila operativna dejstva preko određivanja odgovornih lica i definisanje postupaka u slučaju kriza koje mogu proisteći iz problematičnih banaka.

Što se tiče **Fonda za osiguranje depozita**, u nastavku su prikazani strateški ciljevi FODK-a za 2016.godinu:

- Aktivnosti planirane za 2016.godinu: Sprovođenje sistema za obeštećenje štediša (softver) i simulacije testiranja sa bankama članicama za punu spremnost u slučaju osiguranog slučaja.
- Aktivnosti planirane za 2016.godinu: Unapređenje okvira saradnje i koordinacije sa CBK u oblastima neophodnim za ispunjavanje mandata institucije: 1) Pregled postojećeg okvira saradnje i razvoja novog okvira saradnje; 2) Tehničke izmene i dopune u memorandumu o razumevanju sa CBK-om za uključivanje u drugim oblastima saradnje; 3) Izrada godišnjeg programa ispitivanja "onsite" (o temama za osiguranje depozita); 4) Završetak kontingentnog plana u skladu sa preporukama misije za tehničku pomoć MMF-a.
- Aktivnosti planirane za 2016. godinu: Sprovođenju odredaba Pravila FODK-a da se obaveste klijenti članova: Na dan 01.01.2016, granica osiguranja depozita će biti povećana sa 3.000 evra na 4.000 evra; FODK će snabdevati banke sa lecima sa osnovnim informacijama za štediše.
- Aktivnosti planirane za 2016.godinu: Studija Direktive 2014/49/EU Evropskog parlamenta i Saveta o šemama garancije depozita³⁵ i Tehničkih smernica Evropskog bankarskog autoriteta (EBA) o metodama za izračunavanje doprinosa SGD-a. Razvoj koncept dokumenta za unapređenje metodologije za diferencijaciju rizika na osnovu tehničkih uputstava EBA. Diskusija sa ključnim akterima i zainteresovanim stranama papir koncepta za 2017. godinu i sprovođenje novog sistema premija po Tehničkim uputstvima EBA u 2018. godinu.

Što se tiče sektora osiguranja je predviđeno:

- **Sprovođenje nadgledanja osiguravača zasnovano na rizik.**

U cilju sprovođenja efikasnog nadgledanja osiguravanih proaktivnog pristupa tokom ispitivanja osiguravača pripremljen je nacrt priručnik za On-site nadgledanje preko kojeg CBK će primeniti pristup nadgledanja zasnovan na rizik. Nacrt priručnik nadgledanja On-site predstavlja novi pristup nadgledanja osiguravača sa glavnim fokusom na najvećim rizicima prema kojima su izložene osiguravani, pokrivanje reosiguranjem itd. Kao deo ispitnih postupaka, priručnik sadrži: deo pre ispitivanja, tokom i posle ispitivanja.

³⁵ Direktiva 2014/49/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 16. aprila 2014. godine o šemama za osiguranje depozita, OJ L 173, 12.6.2014.

- **Unapređenje izveštajnog okvira za osiguravača**

Dana 16. marta, 2015 započeo je proces stvaranje softvera za izveštavanje osigurača CBK - "Off-Site Regulatory Reporting Software (ORSS)", koji projekat je podržan od strane Svetske banke.

U početku, CBK u saradnji sa PricewaterhouseCoopers stvorila je novi izveštajni okvir (novi oblici izveštavanja) podešen u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (IFRS) i u skladu sa regulatornim zahtevima, uključujući i priručnike izveštavanja.

Novi izveštajni okvir se očekuje da se primenjuje u skladu sa fazama napretka razvijanja softvera. U ovoj fazi od osiguravača je zatraženo da odmah počnu sa pripremama prilagođavanjem na njihov softver u smislu generisanja informacija o odnosu sa novim oblicima izveštavanja.

Što se tiče penzionog sektora predviđena su:

- **Priručnik za nadgledanje penzionih fondova**

Da bi se unapredilo nadgledanje penzionih fondova i u cilju povećanja efikasnosti u aktivnostima nadgledanja penzija je pripremljen nacrt priručnika za nadgledanje penzionih fondova. Nacrt priručnika predstavlja novi pristup nadgledanja penzionih fondova sa glavnim fokusom na glavne rizike od kojih su izloženi penzioni fondova, orijentisanjem ljudske resurse i vreme. Nacrt priručnika nadgledanja On-site, kao glavni cilj penzijskog nadgledanja je da se garantuje bezbednost sredstava prikupljenih u penzijskim računima i da garantuje usklađenost aktivnosti penzionih fondova sa penzijskim zakonima koji uređuju penzijske aktivnosti. U priručniku se obuhvate sve proceduralne faze ispitivanja kao što pripremni period ispitivanja, tokom ispitivanja, kao i završna fazi konačnog izveštaja. Nacrt priručnik se očekuje da se sprovede tokom 2016. godine.

- **Softver izveštavanja finansijskih institucija**

Dana 16. mart 2015. godine, počeo je proces izgradnje softvera za izvještavanje penzionih fondova u CBK "Off-Site Regulatory Reporting Software (ORSS)", projekat koji je podržan od strane Svetske banke. Projekat se očekuje da bude završen u 2016. godini, koji obuhvata obuku osoblja CBK i penzionih fondova za korišćenje softvera za izveštavanje u CBK.

Srednjoročni primenjivi prioriteti

Što se tiče bankarskog sektora predviđena je:

- Obuka i kvalifikacija osoblja za nadgledanje banaka u primeni standarda iz Bazelskog okvira za kapital (Basel Capital Framework) i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (IFRS);
- Obuka osoblja u oblasti konsolidovanog nadgledanja;
- Analiza i usvajanje najboljih praksi zemalja EU u oblasti zaštite potrošača;
- Izgradnja kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju krize i rešavanje problematičnih banaka;
- Uspostavljanje periodičnog testiranja programa, poznatog kao "stresno testiranje" i usvajanje sistema ranog upozoravanja.

Što se tiče Fonda za osiguranje depozita, u nastavku su prikazani strateški ciljevi FODK-a za 2015-2017:

- Povećanje organizacionih i tehničkih kapaciteta za postizanje pune operativne pripreme i spremnosti za efikasno ostvarivanje mandata za osiguranje depozita – Predviđa razvoj i sprovođenje Sistema za naknadu štetiša koji će omogućiti brzu i tačnu nadoknađivanje osiguranih štetiša. Dostavljanje podataka za utvrđivanje osiguranih depozita od strane banke članica u FODK će se utvrditi propisom koji se očekuje da se izradi i da se konsultuje u 2016. godini.

- Unapređenje interakcije sa partnerima bezbednosne mreže, članova i jačanje saradnje sa partnerima u finansijskom sektoru - uglavnom predviđa se unapređenje okvira saradnje sa CBK-om i drugim akterima u zajedničkim oblastima za što bolje ispunjavanje mandata.
- Podizanje javne svesti putem kontinuirane i efikasne komunikacije - Evropski DGDS podnese tehnički zahtev tako da naziv institucije i nivo pokriva budu obuhvaćeni u izjavi bankarskog računa štediša za postojeće klijente, a novim klijentima se daje pismo koja se potpiše kao primanje i potvrda. Svi ovi zahtevi o bankama je uređeno Pravilom za informisanje klijenata koje je još na snazi.
- Unapređenje diferencijalnog sistema premija i izvještavanja od banaka članica - Prema ZOD Zakon o FODK-u primenjuje diferencirani sistem premije koji omogućava da se proceni izloženost rizika prema FOD i da se zasniva na ispitnoj proceni CBK. Evropska direktiva i tehničke smernice EBA će se uzeti u obzir kao osnov za unapređenje diferenciranog sistema premije.
- Postizanje pune usklađenosti sa osnovnim načelima - U maju 2015. godine FODK je vršio procenu u skladu sa revidiranim Osnovnim principima u saradnji sa IADI i čeka prijem konačnog izveštaja. Preporuke koje proizilaze iz procene će se uzeti u obzir prilikom daljeg unapređenja sekundarnog zakona o osiguranju depozita.

Što se tiče sektora osiguranja predviđeno je:

- **Dopuna Priručnika za Off-site nadgledanje-** U srednjoročnom periodu će se vršiti ponovni pregled priručnika off-site nadgledanja koji je namenjen za bliže nadgledanje osigurača i re-osigurača kroz izveštavanje i praćenje, posebno kroz testove ranog upozorenja (Early Warning Test – EWT);
- **Jačanje resursa u oblasti solventnosti** - Obuka i kvalifikacija osoblja za nadgledanje osiguranja prema standardima solventnosti I;
- **Stres-test** – Stvaranje programa i scenarija za testiranje osiguravača poznat kao program za "testiranje stresa".

Što se tiče penzionog sektora predviđeno je da:

U cilju ispunjenja svojih dužnosti i za efikasnu primenu strateškog plana i odgovornosti koje proizilaze iz SSP u pogledu usklađivanja zakona sa direktivama EU u oblasti nadgledanja nad osiguravačima, CBK planira da nastavi sa:

- Obukom i osposobljavanjem osoblja za penzijsko nadgledanje u primeni standarda i osnovnih načela IOPS-a;
- Obukom osoblja u oblasti konsolidovanog nadgledanja penzija;
- Analizom i usvajanjem najboljih praksi zemalja EU u oblasti zaštite učesnika i korisnika u penziona fondove/od penzionih fondova.
- Izgradnjom kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju krize i rešavanje penzionih fondova.

3.11. Poglavlje 10 **acquis-a: Informaciono društvo i mediji**

Ovo poglavlje pokriva elektronske komunikacije, usluge informacionog društva i audio-vizuelne politike kroz kojih evropski propisi vrše promovisanje i podstičaju konkurenciju, razvoj i širi pristup savremenih usluga i novih tehnologija, sa posebnim naglaskom na interese krajnjih korisnika.

U oblasti elektronskih komunikacija komunitarno pravokomunitarno pravo EU imaju za cilj da uklone prepreke za efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta u oblasti usluga i elektronskih komunikacionih mreža, promovisanje konkurencije i zaštitu interesa potrošača u sektoru, uključujući dostupnost savremenih univerzalnih usluga. Ključna pitanja koja će biti pokrivena u oblasti elektronskih komunikacija, su: širokopolasni pristup, standardizacija, interkonekcija, tržište i analiza tržišta,

univerzalne usluge i prava korisnika, pitanja privatnosti, digitalizacija i frekvencijski spektar. Glavna pitanja u oblasti usluga informacionog društva su: bezbednost informacija, e-vlada, e-zdravstvo, e-potpis, e-trgovina i javni sektor. Ključna pitanja u audio-vizuelnim politikama su: audio-vizuelne medijske usluge, javne usluge radio-prenosa, zaštita maloletnika, filmska baština i kulturna raznolikost.

Uslovi SSP-a

Odgovarajući članovi SSP su Poglavlje VIII, odnosno član 111. koji se odnosi na elektronske komunikacione mreže i usluge, član 110. o informacionom društvu, kao i član 109. o saradnji u audiovizuelnoj oblasti. Član 111. se odnosi na jačanje saradnje u oblasti elektronskih komunikacionih mreža i usluga, sa krajnjim ciljem usvajanja zakona EU od strane Kosova u sektoru pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, obračavajući posebnu pažnju na bezbednost i jačanje nezavisnosti relevantnih regulatornih autoriteta.

Član 110. se odnosi na saradnju u oblasti informacionog društva koja uglavnom podržava postepeno usklađivanje politike i zakona Kosova sa EU. Globalni ciljevi će podrazumevati pripremanje društva u celini za digitalno doba, kao i identifikaciju mera da se obezbedi interoperabilnost mreža i usluga. Član 109 se odnosi na saradnju i podsticanje audio-vizuelne industrije u Evropi, i podršku ko-generisanja u oblasti kinematografije i audio-vizuelnih medija uključujući, između ostalog, i programe i olakšice za obuku novinara i stručnjaka u medijskoj audio -vizuelnoj industriji. Ovaj član takođe adresira tehničku pomoć javnim i privatnim medijima na Kosovu, kako bi se ojačala njihova nezavisnost, profesionalizam i veze sa evropskim medijima, usklađivanje politike o uređenju sadržaja prekograničnih emitovanja sa onima iz EU, usklađivanje zakona i sticanje autorskih prava kao i jačanje nezavisnosti odgovarajućih regulatornih organa.

Zahtevi iz Izveštaja EK-a o Kosovu

U smislu zahteva koji proističu iz IN u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audio-vizuelnih politike, ostaje izazov da Kosovo još uvek nije obezbedilo svoj državni kod i nastavlja da koristi tri različite kodove za fiksne i mobilne telefonije. Generalno, od IN se zahteva da Kosovo nastavi svoje napore da okonča zakonodavni okvir, pošto se smatra da u pomenutim oblastima Kosovo je još uvek u ranoj fazi usklađivanja sa *acquis-om* EU-a. Takođe, IN preporučuje da se ojača nezavisnost i kapaciteti regulatora Telekoma i medija. Kao hitno pitanje koje proizilazi iz IN-a je da Kosovo preduzmu konkretne korake ka prelasku na digitalno emitovanje i da se pronade rešenje za održivo finansiranje javnog servisa RTK.

Uslovi iz DPSP-a

Međutim, na osnovu zahteva koji proističu iz DPSP u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audio-vizuelnih politike predviđeno je da se vrši dopuna sekundarnog zakona u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama. U tom smislu, potrebno je da se dalje dopuni pravni i strateški okvir, usvaja i obezbedi efikasno sprovođenje Strategije i Zakona o digitalizaciji kao dalje usklađivanje zakona u oblasti audio-vizuelnih politike sa Direktivom o audio-vizuelnim uslugama (AVMSD). Osim toga, zahtev DPSP je da se obezbedi da kanal RTK-a na srpskom jeziku emituje van kablovske platforme lansiranjem zemaljskog digitalnog emitovanja RTK-a. Takođe, DPSP zahteva da se istraže mogućnosti za razvijanje statistike kompatibilne sa Eurostatom u oblasti IKT i informacionog društva. Takođe, među ostalim zahtevima DPSP su i stvaranje Koordinacionog odbora za ICK sektor u okviru Saveta za ekonomski razvoj; Usvajanje Kosovske Strategije za informacionu tehnologiju (Kosovo IT Strategy); nastavak sprovođenja zaštitnih mehanizama konkurencije u oblasti elektronskih komunikacija; izveštavanje o broju donetih odluka za rešavanje sporova; i obezbeđivanje propisanog broja zaposlenih za tim o reakciji prema računarskim hitnim slučajevima (CERT). Međutim, u smislu izgradnje institucionalnih i profesionalnih kapaciteta, iz DPSP sastanka se preporučuje da se obezbedi adekvatno osoblje i nastaviti sa jačanjem administrativnih kapaciteta u oblasti informacionog društva i politike digitalne agende, kao i da se obezbedi efikasna saradnja između relevantnih organa vlasti (MER, MJU, RAEPK).

Elektronske komunikacije

Zakonodavni okvir i okvir politika

Što se tiče aproksimacije i usklađivanja primarnog pravnog okvira u sektor elektronskih komunikacija sa *acquis-om* EU-a, usvojen je Zakon o elektronskim komunikacijama, koji ima za cilj da uređuje aktivnosti elektronskih komunikacija na osnovu načela tehnološke neutralnosti i regulatornog okvira EU o elektronskim komunikacijama, promovisanjem efikasne konkurencije i infrastrukture u oblasti elektronskih komunikacija, kao i garancija potrebnih i odgovarajućih usluga za građane. Osim toga, ovaj zakon delimično transponuje Direktivu 2002/21/ EC izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EZ; Direktiva 2002/19/EZ izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EZ; Direktiva 2002/20/EZ izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EZ; Direktiva 2002/22/EZ izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ; Direktiva 2002/77/EZ; Direktiva 2002/58/EZ izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ vezano za obradu ličnih podataka i zaštiti privatnosti; Direktivu 2009/136/EZ; Direktivu 2009/140/EZ; Direktivu 1999/5/EZ; Preporuku EK 2003/311/ EC; Preporuku EK 2007/879/EZ; Preporuku EK 98/322/ EC; Preporuku EK 2005/698/EZ; Odluka EK za klasifikaciji radio opreme i terminalne opreme 200/299/EZ.

Međutim, što se tiče kompletiranja i usklađivanja sekundarnog pravnog okvira sa *acquis-om* EU-a, RAEPK je usvojio uredbe koje u potpunosti transponuje direktive EU, kao što sledi:

- Uredba o podeli računa (012/B/14, od 01 aprila 2014) (Direktiva 2002/19/EZ Direktiva o pristupu); Preporuka SE 98/322/EZ o inter-konekciji na liberalizovanom tržištu telekomunikacija (2 deo-Podela računa i obračun troškova), kao i Preporuka Evropske komisije 2005/698/EK o podeli računa i Sistemi za obračuna troškova prema regulatornom okviru za elektronske komunikacije;
- Uredba o davanju i korišćenju radio frekvencije (Odluka broj 376/2002/EZ.);
- Uredba o kvalitetu usluga za elektronske komunikacije (043/B/13, 09 decembar 2013) (Direktiva 2002/22/EZ o univerzalnim uslugama, Direktiva 2009/136/EZ (Prilog III);
- Tehnički propis za radio opremu i telekomunikacionu terminalnu opremu i elektromagnetnu kompatibilnost (Priznavanje usklađenosti) (Direktiva 2002/22/EZ o univerzalnim uslugama, Direktiva 2009/136/ EC (Prilog III);
- Uredba o isplatama za korišćenje radio frekvencija (Odluka br. 376/2002/ EC)
- Uredba za obračun troškova prema metodi pune raspodele troškova (FDC) (043/B/12 od 22. juna 2012) (Direktiva 2002/19/EZ (Direktiva o pristupu) Preporuka Evropske komisije 98/322/EZ o interkonekciji na liberalizovanom tržištu telekomunikacija (2 deo- Podela računa i obračun troškova), i preporuku Evropske komisije 2005/698/EZ o podeli računa i sistemi obračuna troškova prema regulatornog okvira za elektronske komunikacije;
- Uredba o pravu staze i zajedničko korišćenje infrastrukture (Direktiva 2002/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 07/03/2002 za stvaranje zajedničkog okvira za mreže i elektronske komunikacione usluge (Okvirna direktiva), izmenjena Direktivom br. 2009/140/EZ od 25.11.2009);
- Uredba o interkonekciji (033/B/11, 3. Jun 2011 (Direktiva 2002/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 07/03/2002 o stvaranju zajedničkog okvira za mreže i elektronske komunikacione usluge (Okvirna direktiva), izmenjena Direktivom br. 2009/140/EZ od 25.11.2009);
- Uredba o potpunom i zajedničkom korišćenju petlje i lokalne pod- petlje (024/B/11, 18. april 2011) (Direktiva 2002/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 07/03/2002 o stvaranju zajedničkog okvira za mreže i elektronske komunikacione usluge (Okvirna direktiva), izmenjena Direktivom br. 2009/140/EZ od 25.11.2009); i
- Uredba o obezbeđivanje pristupa (012/B/11, od 11 februara 2011) (Direktiva 2002/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 07/03/2002 o stvaranju zajedničkog okvira za mreže i

elektronske komunikacione usluge (Okvirna direktiva), izmenjena Direktivom br. 2009/140/EZ od 25.11.2009).

Sa druge strane, što se tiče uloge i institucionalne odgovornosti u oblasti *elektronskih komunikacija*, ključnu ulogu ima Ministarstva za ekonomski razvoj (MER), koje predlaže, izradi i obezbeđuje sprovođenje zakona; izradi i usvaja politike i strategije; prati i sastavlja redovne periodične izveštaje o sprovođenju strateških dokumenata iz sektora pošte, elektronskih komunikacija i informacionog društva. Takođe, MER identifikuje, predlaže i postavlja standarde za informacione tehnologije na nacionalnom nivou. U sektoru elektronskih komunikacija, razmatra usklađenost sa evropskim standardima koji pokrivaju tarife i takse, kvalitet usluga i tehničke standarde; razvija politiku rada za promociju konkurencije i razmatra potrebe potrošača.

Međutim, Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije (RAEPK) je regulatorni nacionalni autoritet u oblasti elektronskih komunikacija i poštanskih usluga, obavlja poslove utvrđene drugih propisa na snazi, usvaja podzakonske akte kao i sprovede politike i strategije sektora elektronskih komunikacija i poštanskih usluga. Uređenje aktivnosti elektronskih komunikacija se zasniva na principima upravljanja i efikasnog korišćenja ograničenih resursa, tehnološke neutralnosti, funkcionalne ekvivalentnosti i proporcionalnosti. RAEPK obezbeđuje efikasnu konkurenciju, zaštitu prava potrošača, objektivnost kriterija, uslova i regulatorne procedure, transparentnost i ne-diskriminaciju.

Kratkoročne mere

U smislu dopune strateškog okvira dokumentima koji se odnosi na sprovođenje zakona EU u oblasti elektronskih komunikacija, MER je usvojilo strategiju za politike sektora elektronskih komunikacija - Digitalna agenda za Kosovo 2013 - 2020, koja je u skladu sa Digitalnom agendom EU 2020 i ima za cilj da određuje prioritete, ciljeve i zadatke razvoja IKT kako bi se povećale socijalne i ekonomske prednosti koje nudi ova tehnologija, uglavnom Internet, kao veoma važan instrument za ekonomske i društvene aktivnosti, čija upotreba omogućava isporuku ili prijem usluga, radova, pristup zabavi, komunikaciji i slobodnog izražavanja mišljenja. Ovaj dokument transponuje Komunikaciju komisije (COM (2010) 245/final2) od 26/08/2010 "Digitalna agenda za Evropu". U tom pravcu, RAEPK je odobrio srednjoročni plan 2015- 2017 koji ima za cilj adresiranje regulatornih ciljeva predviđenih u regulatorni okvir (Primarno i sekundarno zakonodavstvo).

Međutim, što se tiče podzakonskih akata, RAEPK planira da sve uredbe za sprovođenje Zakona o elektronskim komunikacijama budu završene do kraja 2016. godine, odnosno da usvoji sledeće propise:

- AU o potrebnim uslovima koje treba da ispune pružaoci usluga elektronske trgovine;
- Priprema i usvajanje uredbe o neutralnosti;
- Priprema i usvajanje Uredbe za određivanje minimalnih uslova za kvalitet usluge (USO);
- Izmena i dopuna Uredbe o nacionalnom planu numeracije (koja će biti doneta nakon dobijanja državnog telefonskog koda);
- Priprema i usvajanje Uredbe o prenosivosti brojeva; i
- Priprema i usvajanje pravila za Internet kod ccTLD.

Kao mere sprovođenja u okviru izgradnje tehničkih i stručnih kapaciteta u oblasti *elektronskih komunikacija* u 2016. godini, planirano je jačanje kapaciteta kroz napredne obuke u sledećim oblastima: u oblasti razvoja širokopojasne infrastrukture, kao i u slučaju analize i uređivanja tržišta, upravljanje ograničenim digitalnim i frekventnim resursima. Takođe, trebalo bi da se pojača nezavisnost i kapacitet RAEPK-a od intervencije vlade, a niske plate i budžet ostaju izazovi.

Sa druge strane, što se tiče podrške i obezbeđenih sredstava od stranih donatora za realizaciju različitih aktivnosti u oblasti elektronskih komunikacija, izdvojena su sredstva od Svetske banke za sprovođenje dva projekta u sledećem iznosu:

- Zajedničko efikasno korišćenje resursa telekomunikacione infrastrukture (Facilitation of Efficient Infrastructure Sharing for Kosovo) - 275,000 \$;
- Program za širokopoljasnu infrastrukturu u ruralnim područjima (Rural Broadband Program) - 475.000 \$.

Srednjoročni prioriteti

Međutim, u periodu 2017-2020 glavni fokus će biti sprovođenje ciljeva navedenih u Digitalnu Agendu Kosova za pružanje širokopoljanskih usluga, zaštita mreža i javnih elektronskih komunikacionih usluga. Podsticanje konkurencije na tržište širokopoljanskih elektronskih komunikacija, za povećanje efikasnosti uređenja tržišta i za napore da svi stanovnici Kosova imaju pristup Internetu sa većom brzinom od 30 Mbps do 2020. godine.

Štaviše, RAEPK će realizovati projekat za uspostavljanje fiksni staciona za praćenje radio-frekventnog spektra na nacionalnom nivou, projekat za praćenje parametara kvaliteta pristupa internetu; kao i projekat za on-line pristup bazi podataka RAEPK-a za poređenje tarifa između provajdera elektronskih komunikacionih usluga. Prema SOT-u 2016 - 2018, ukupan budžet planiran za RAEPK je znatno niži od planiranog i odobrenog od strane Odbora RAEPK-a, šta zapravo sprečava realizaciju prioriteta i ciljeva postavljenih u sektorskim dokumentima i politikama. Međutim, RAEPK očekuje da godišnjem revidiranjem SOT-a u narednim godinama obuhvate prioritete aktivnosti u skladu sa ciljevima Digitalne Agende i Zakonom o elektronskim komunikacijama.

Takođe, očekuje se da se preduzmu konkretni koraci od strane institucija Kosova o učlanjivanju u međunarodnim telekomunikacionim organizacijama, uključujući i one koji se bave poštanskim pitanjima. Budžet za realizaciju aktivnosti će biti planiran u skladu sa SOT-om uključujući i donatorsku pomoć.

Informaciono društvo

Pravni i okvir i okvir politika

Što se tiče usklađivanja zakona sa *acquis-om* EU-a u oblasti informacionog društva, Kosovo je uspelo da uspešno izradi značajno zakonodavstvo koje je u skladu sa regulatornim okvirom EU. Pored toga, primarni zakonodavni okvir sastoji se od:

- Zakona o uslugama Informatičkog Društva koji utvrđuje dokumentaciju u elektronskoj formi koja je pravno poeddnaka sa tradicionalnom dokumentacijom podnetoj u formatu hartije, radi olakšanja elektronskih usluga koja obuhvataju, a ne ograničavaju se u kupoprodaje koju vrše potrošači preko interneta (e-Trgovina), elektronske bankarske i finansijske usluge (e-Plaćanje), ponuda vladinih usluga (e-Upravljanje), kupovina u elektronskoj formi od preduzeća (e-Nabavka) i primena elektronskog potpisa. U okviru ovog zakona je transponovana Direktiva 1999/93/EZ; Direktiva 2000/31/EZ; i Direktiva 2007/64/EZ;
- Zakona o sprečavanju i borbe protiv kibernetičkog kriminala čiji je cilj sprečavanje i borba protiv kibernetičkog kriminala konkretnim merama, sprečavanje, otkrivanje i kažnjavanje kršenja preko kompjuterskih sistema, obezbeđenje poštovanja ljudskih prava i zaštite ličnih podataka.
- Zakona za Vladine Organe o informacionom društvu, ima za cilj određivanje odgovornih organa za razvoj usluga informacionog društva u institucijama Republike Kosovo, kao i nadležnosti, odgovornosti, organizovanje i njihovo funkcionisanje;
- Okvir o Interoperabilnosti Republike Kosovo, ima za cilj pružanje sugestija i preporuka interoperabilnosti sistema, na osnovu međunarodnih standarda u oblasti informacione tehnologije. Pored toga, ovaj okvir se zasniva na Evropskom okviru Interoperabilnosti.

Što se tiče uloge i institucionalnih odgovornosti u oblasti informacionog društva, Ministarstvo za ekonomski razvoj predlaže, izrađuje i obezbeđuje primenu zakonodavnih dokumenata, politike i strategija. Pored toga, identifikuje, predlaže i određuje standarde za informacionu tehnologiju na državnom nivou, kao i podržava inovativnu i informacionu tehnologiju.

S druge strane, Ministarstvo javne uprave (MJU), odnosno Agencija o informacionom društvu predlaže i koordinira sve politike koje su povezane informacionom tehnologijom i komunikacijom u institucijama Republike Kosovo, izrađuje i obezbeđuje primenu strategije elektronskog vladanja i relevantnog akcionog plana, takođe, i vrši implementaciju niz značajnih aktivnosti koji su povezani sa informacionim društvom.

Kratkoročne mere

U okviru realizacije aktivnosti za 2016. godinu u oblasti informatičkog društva, MER je planiralo da 2016. godine krene jednim pilot projektom za prikupljanje podataka: Statističkih podataka o upotrebi IKT-a i elektronske trgovine (e-Commerce) od strane preduzeća, na osnovu standardizovanih upitnika Eurostat-a.

U međuvremenu, Agencija informacionog društva za 2016 godinu planira da usvaja Strategiju za elektronsko vladanje 2016-2020, koja ima za cilj pružanje neophodnih smernica i uputstava za olakšanje efikasne i sigurne primene Informacione tehnologije u državnim institucijama u cilju poboljšanja pružanja javnih usluga i postizanja razvojnih ciljeva. Takođe, planiran je i razvoj okvira sigurnosti informacija na osnovu standarda ISO - ISMS; razvoj metodologije za upravljanje projektima na osnovu standarda PRINCE2; kao i stvaranje vladinog sektora CERT-e (odgovorni tim za kompjutersku emergenciju). Gore navedeni standardi, će se realizovati u saradnji i koordinaciji sa Svetskom Bankom.

Dok, u pogledu izgradnje institucionalnih kapaciteta planirano je stvaranje Koordinacionog odbora za sektor ITK-a u okviru Saveta za ekonomski razvoj i usvajanje Strategije Kosova za Informacionu Tehnologiju (Kosovo IT Strategy).

Što se tiče izgradnje tehničkih i profesionalnih kapaciteta u oblasti informacionog društva, planirano je jačanje kapaciteta kroz napredne obuke u sledećim oblastima: u oblastima razvoja širokopojasne infrastrukture, e-Trgovine, e-Sposobnosti, kao i pitanja analize i regulisanja tržišta, upravljanje ograničenim frekventnim i numeričkim resursima.

Srednjoročni prioriteti

Što se tiče planiranih aktivnosti za realizaciju srednjoročnih prioriteti 2017-2020, u kontekstu izrade strateških dokumenata, programa i planova u oblasti informacionog društva očekuje se usvajanje sledećih dokumenata:

- Izrada i usvajanje državne strategije za Informacione Tehnologije; i
- Izrada strategije za kibernetičku sigurnost.

Sa druge strane, Agencija informacionog društva za realizaciju srednjoročnih prioriteti 2017-2020 planira:

- Jačanje interoperabilnosti elektronskih sistema i povećanje broja postojećih elektronskih sistema koji će biti povezani kroz ovu platforme;
- Modernizaciju postojećeg državnog portala na portal e-Kosovo, u cilju povećanja broja elektronskih usluga za građane i institucije; i
- Realizaciju projekta Centra oporavka u slučaju katastrofa (Centra oporavka u slučaju katastrofa).

Pored dopune strateškog okvira, za period 2017-2020 godine, glavni fokus će biti realizacija ciljeva specifikovanih u Digitalnoj Agendi Kosova o pružanju širokopojasnih usluga, kao i sigurnost mreža i

javnih usluga elektronske komunikacije. Budžet za realizaciju srednjoročnih prioriteta će se planirati prema SOT-u uz podršku donatora.

Audio-vizuelne politike

Pravni i okvir i okvir politika

Što se tiče usklađivanja domaćeg zakonodavnog okvira sa zakonodavstvom EU u oblasti audio-vizuelnih politike usvojen je zakon o Nezavisnoj komisiji za medije, koji ima za cilj definisanje ovlašćenja NKM-a i promociju razvoja zdravog tržišta medijskih, i audio-vizuelnih usluga. Pored toga, ovaj zakon je usklađen sa Direktivom AVMSD 89/552/EZC. Dalje, NKM je usvojilo niz pod zakonskih akata, koji su usklađeni sa gore navedenom direktivom (AVMSD):

- NKM 2013/01 - Uredba o zaštiti dece i maloletnika u Medijskim Audio - Vizuelnim službama - 2013;
- NKM 2013/02 - Uredba o autorskom pravu - 2013;
- NKM 2013/03 - Uredba o Audio - Vizuelnim komercijalnim komunikacijama - 2013;
- NKM 2013/04 - Uredba NKM o izdavanju licenci - 2013;
- Opšti uslovi i pravila licence NKM-a - prvi deo - 2013;
- NKM 2014/02 - Uredba o proceni aplikacija za licencu NKM - 2014;
- NKM 2014/03 - Uredba o nivou i načinu isplate nadoknade za licencu - 2014;
- Uredba kablovske distribucije radio i televizijskih programa na Kosovu - 2007; i
- Kodeks ponašanja za Audio Vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo - 2010.

Što se tiče uloge i institucionalne odgovornosti u oblasti audio-vizuelnih politike, Nezavisna komisija za medije je nezavisna institucija koja je odgovorna za regulisanje, upravljanje i nadzor nad spektrom frekvencija emitovanja. Pored toga, NKM ima za cilj da promoviše razvoj zdravog tržišta audio-vizuelnih medijskih usluga regulisanjem prava, obaveza kao i odgovornostima fizičkih i pravnih lica koji pružaju audio i audio-vizuelne medijske usluge.

Kratkoročne mere

U kontekstu planiranja zakonskih akata u cilju u daljeg usklađivanja pravnog okvira sa zakonodavstvom EU (AMSD), odnosno prelaska sa analognog na digitalno zemaljsko emitovanje, NKM planira izradu sledećih uredbi:

- Uredba o licenciranju;
- Izrada paketa dokumentacije za licenciranje pružaoca sadržaja;
- Uredba o kategorizaciji pružaoca sadržaja i MUX;
- Izrada paketa dokumentacije za licenciranje multipleksnog operatora
- Izrada uredbi o određivanju kriterijuma za pravilno obavezano emitovanje;
- Uredba o nivou i plaćanju takse za licencu za pružaoce programskih sadržaja i za operatore MUX;
- Uredba o vlasništvu medija i sprečavanje medijske koncentracije;
- Uredba o proceni prijave za licenciranje pružaoca sadržaja;
- Uredba za procenu aplikacija za licenciranje MUX-a;
- Uredba za određivanje kriterijuma o programskim sadržajima u jednom Multipleksu;
- Uredba o stvaranju fonda za stimulaciju programa;
- Uredba za logično prebrojavanje kanala (LNC);
- Uredba o elektronskom priručniku programa (EPG) sa Interaktivnim vodičem programa (IPG); i
- Uredba o definisanju standarda i parametara za prijemnike digitalnog televizijskog signala.

Što se tiče aktivnosti koje se odnose na usvajanje strateških dokumenata u cilju efikasne implementacije komunitarnog prava EU u oblasti audio-vizuelnih politike, NKM je dostavilo vladi na usvajanje Strategiju za prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje, koje će, na sveobuhvatan način definisati proces prelaska sa analognog zemaljskog televizijskog emitovanja na digitalno zemaljsko emitovanje u potpunom skladu sa standardima Međunarodne Unije za Telekomunikaciju (ITU-a) i Evropsku Komisiju.

U kontekstu preduzeća kao mera za povećanje tehničkih i profesionalnih kapaciteta u oblasti audio-vizuelnih politike, NKM planira da kroz instrumente TAIEX-a pripremi svoje zvaničnike za nove izazove koje se očekuje da donosi digitalno emitovanje. U međuvremenu ključno pitanje ostaje jačanje nezavisnosti i kapaciteta NKM-a iz vladinog uplitanja, povećanje plata, koje se trenutno procenjuju da su niske, kao i povećanje finansijske stabilnosti.

Srednjoročni prioriteti

Glavni prioritet NKM-a je sprovođenje Strategije za digitalizaciju i Akcionog plana, iako trenutno na osnovu SOT-a nema poseban budžet za deo implementacije digitalizacije, ali se očekuje da revizijom SOT-a budu obuhvaćeni prioritete aktivnosti od NKM za naredne godine. Takođe, u tom pogledu očekuje se značajna podrška donatora.

3.12. Poglavlje 11 *acquis*-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj

Poglavlje o poljoprivredi obuhvata veliki broj obaveznih pravila, gde većina njih su primenljiva.

Pravilna i efikasna implementacija ovih pravila kao i jačanje i efikasna kontrola od strane javne administracije su značajna za funkcionisanje Zajedničkih Evropskih Politike (PPE). Za funkcionisanje ZEP potrebno je unapređenje upravljanja i kvaliteta sistema kao što su Agencija za plaćanje, Integrisani sistem poljoprivredne kontrole (SIKB), kao i kapaciteti za sprovođenje mera ruralnog razvoja.

Ovo poglavlje zahteva od države članice da budu u stanju da sprovedu zakonodavstvo BE-a o šemama direktne podrške farmama i da sprovedu organizaciju zajedničkog tržišta o različitim poljoprivrednim proizvodima.

Obaveza za usklađivanje zakona Kosova u 11. Poglavlju sa onim Evropske unije Evropske unije Evropske unije Evropske unije Evropske unije proizilazi iz članova 74. i 102. SSP. Prema članu 102. SSP, saradnja između stranaka će se razvijati u svim prioritetnim oblastima koja se odnose na komunitarno pravokomunitarno pravo EU. Ove oblasti uključuju oblast poljoprivrede, šeme kvaliteta o poljoprivrednim proizvodima i prehrambenim proizvodima, bezbednost hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Ova saradnja će posebno imati za cilj modernizaciju i restrukturiranje poljoprivrede i agroindustrijskog sektora na Kosovu, posebno za postizanje sanitarnih uslova EU. Saradnja u okviru SSP takođe ima za cilj poboljšanje upravljanja vodom i ruralnim razvojem, upravljanje sektorom šumarstva na Kosovu i gradualnom podrškom usklađivanja zakona i praksi Kosova sa *acquis*-om EU-a.

Potraživanja po osnovu komunikacije sa EK u toku procesa Dijaloga stabilizacije uključuje nastavak dopune primarnog i sekundarnog pravnog okvira u okviru sektora. Tokom zadnjih sastanaka, poseban akcenat je dat zaštiti zemlje, kao i daljem jačanju saradnje sa opštinskim vlastima za razjašnjenje sprovođenja zakona o korišćenju zemljišta, njegovoj zaštiti i konsolidaciji. Smanjenje zagađenja zemljišta, kao i osnivanje sistema za redovno praćenje i mera preduzetih u tom pogledu treba uzeti u obzir. Takođe, povećanje šeme grantova, razmatranje šema uplata (kašnjenja u kompenzaciji) i saradnja sa civilnim društvom su neki od glavnih zahteva koji se navode u Dijalogu procesa stabilizacije i pridruživanja.

U izveštaju Evropske komisije za Kosovu, tačka 5.2.2, Evropska komisija je utvrdila niz izazova. Izazov ostaje nedovoljno zaposlenih u Agenciji za razvoj poljoprivrede (ARP) kako bi se osiguralo adekvatno

praćenje i brz postupak plac´anja. Takođe, Jedinica za unutrašnju reviziju treba da se uspostavi kao deo ARP-a. U cilju očuvanja obradivog zemljišta , potrebni su kontinuirani naponi kako bi se zaustavila nelegalna promenu destinacije, što predstavlja prepreku za sprovođenje Zakona o prostornom planiranju . Tokom naredne godine , Kosovo c´e morati da poboljša konsolidaciju zemljišta kako bi se osigurala racionalizaciju obradivog zemljišta, stvaranje transparentnog tržišta zemljišta i izvršenje sankcija. Što se tiče razmene, i dalje postoji nesklad u poljoprivrednim statistikama, između Eurostata i nacionalne statistike. Kosovo nema minimalne mere za unakrsno usaglašavanje u bezbednosti hrane, dobrobiti životinja i zdravlja, kao i za okruženje.

Pravni i okvir i okvir politika u oblasti poljoprivrede

Poljoprivredni sektor je jedan od glavnih sektora koji značajno doprinosi ukupnom ekonomskom razvoju zemlje. U mandatu MPŠRR-a posebnim naglaskom na stvaranju uslova za razvoj sektora poljoprivrede, ministarstvo je ostvarilo napredak u usklađivanju nacionalnog zakona sa acquis-om EU-a, uglavnom u oblasti poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja približavanjem domaćeg zakona sa velikim brojem direktiva i uredbi EU:

Zakon br. 03/L-098 o Poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakon br. 04/L-090 o Izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-098 o Poljoprivredi i ruralnom razvoju, definiše politike za razvoj poljoprivrede i ruralnog razvoja, ciljeve i mere na osnovu plana o Poljoprivredi i ruralnog razvoja. Zakon je delimično usklađen sa Uredbom Saveta (ES) br. 73/2009 19. januara 2009. godine, koji ukida Uredbu, (ES) Br 1290/2005, (ES) Br 247/2006, (ES) Br 378/2007 i ukida Uredbu (ES) br. 1782/2003 objavljenu u Službenom listu.

Zakonodavni okvir Kosova sadrži i Zakon br. 04/L-127 o Registraciji poljoprivrede, Zakon br. 04/L-253 o Izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-127 o Registraciji poljoprivrede. Ovim zakonom se reguliše sadržaj, organizacija i sprovođenje registracije poljoprivrede u 2013. godini, u celoj teritoriji Republike Kosovo. Zakon predviđa osnivanje, sastav, ovlašćenja i odgovornosti organa koji organizuju, pomažu i vrše registraciju, period prikupljanja podataka, dokumentacije koja je potrebna za obavljanje registracije, proceduru za prikupljanje, obradu i sačuvanje podataka registracije, kao i način objavljivanja i distribucije podataka, osigurajući sačuvanje privatnosti individualnih podataka registracije. Zakon je delimično usklađen sa: Uredbom br. 1166/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 19. novembar 2008. godine o strukturi istraživanja farmi i načina istraživanja poljoprivrednih proizvoda koja ukidaju Uredbu Saveta (EEC) br. 571/88;

Kao što je već pomenuto, poljoprivredno zemljište ostaje jedan od glavnih prioriteta fokusiranja ovog sektora. Zakon br. 02/L-26 o Poljoprivrednom zemljištu definiše korišćenje, zaštitu, regulisanje i zakup poljoprivrednog zemljišta, u cilju očuvanja i zaštite poljoprivrednog potencijala na permanentan način, zasnivajući se na principima održivog razvoja. Zakon br. 02/L-26 o Poljoprivrednom zemljištu nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Kosovo takođe ima i Zakon br. 04/L-040 o Regulisanju zemljišta. Ovim zakonom se reguliše pravna osnova za preduzimanje mera i radnji na dobrovoljnoj osnovi za stvaranje većih parcela i regulisanje poljoprivrednih zemljišta, šuma i šumskog zemljišta u funkciji više racionalnog i ekonomskog korišćenja. U okviru ovog zakona definišu se i odgovornosti institucija koje su odgovorne za uređivanje zemljišta, procedure za regulisanje zemljišta, planiranje, finansiranje i sprovođenje ovog procesa. Zakon nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Zakon br. 02/L-9 o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta i Zakon br. 03/L-198 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-9 o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta. Ovim zakonom uređuje se osnivanje i funkcionisanje subjekata koji pružaju usluge i korisnicima usluga. Zakon definiše organizaciju i stvaranje optimalnih uslova za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta na Kosovu, njegovu zaštitu od

viška vode u cilju povećanja prinosa poljoprivrednih proizvoda. Kroz ovaj Zakon se reguliše organizacija i administracija navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta, ovlašćenja i odgovornosti subjekata, registracija kompanija za navodnjavanje, društava korisnika vode za navodnjavanje, tarife vode za navodnjavanje, poslovanje asocijacija i druga pitanja u vezi navodnjavanja i ceđenja. Zakon br. 02/L-9 o Navodnjavanju Poljoprivrednih zemljišta i Zakon br. 03/L-198 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-9 o Navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta, kao takav do sada nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Važan pod sektor u okviru poljoprivrede je i stočarstvo. Ovaj pod sektor se upućuje Zakonom br. 04/L-191 o Stočarstvu. Ovim zakonom se reguliše zaštita, poboljšanje i sačuvanje kvaliteta genetičkih resursa životinja za povećanje stočarske proizvodnje, poboljšanje kvaliteta stočarskih proizvoda, očuvanje genetičke varijabilnosti životinja. Ovaj zakon definiše uslove i stočarske prakse, za dobar uzgoj životinja na farmi, metode i tehnologije uzgoja životinja, uslove za izradu i usvajanje priplodnih programa, promene i očuvanje kvaliteta životinja. Osim toga, očuvanje genetičke varijabilnosti i autohtonih rasa, naučne i profesionalne usluge u stočarstvu, genetička banka za životinje, preduzeća za uzgajanje životinja, tržište i trgovina rasnim materijalima, inspekcija i neophodni fondovi takođe su pitanja koja se rešavaju u okviru ovog zakona. Zakon je izrađen sa tabelama usklađenosti i delimično je usklađen sa sledećim brojem direktiva EU: Direktiva Saveta 2009/157EC; Direktiva Saveta 87/328/EEC; Direktiva Saveta 88/661 EEC; Direktiva Saveta 90/118 EEC; Direktiva Saveta 90/119 EEC; Direktiva Saveta 89/361 EEC; Direktiva Saveta 90/427 EEC; Direktiva Saveta 91/174 EEC i Direktiva Saveta 94/28/EC.

Zakon br. 02/L-98 o Zaštiti biljnih sorti. Ovaj zakon reguliše procedure za zaštitu biljnih sorti, izdavanje i zaštitu prava biljnih oplemenjivača, obezbeđuje i uslove za sorte svih rodova i vrsti biljaka uključujući i krštavanje između rodova i vrsti koje se mogu zaštititi ovim zakonom. Zakon je delimično usklađen sa Direktivom Evropskog Saveta (ES) Br. 2100/94 od 27 Avgusta 1994 godine o pravima biljne zajednice; Implementacionom Direktivom Komisije 2014/97/EU datuma 15 Oktobar 2014 godine o dopuni Implementacione Direktive Saveta 2008/90/ES u vezi sa registracijom dobavljača sorti i njihove uobičajene liste.

Zakon br. 2003/5 o Semenu reguliše proizvodnju i trgovinu semenom biljnih variteta i semenskog krompira u poljoprivrednoj proizvodnji. Ovaj zakon se primenjuje na semenje variteta raznih sorti biljaka u poljoprivrednoj proizvodnji te na domaće i uvezeno semenskog krompira – dakle sve vrste obuhvaćene spiskom Programa 1 koje imaju za cilj proizvodnju i plasiranje na Kosovu. Ovaj zakon je delimično usklađen sa Direktivom Saveta 66/402/EEZ, od 14 Juni 1966 godine, o marketingu žitarica.

Kosovo takođe ima i Zakon br. 2003/10 o Veštačkim đubrivima, koji reguliše registraciju, kontrolu, trgovinu i obezbeđenje zaštite kvaliteta veštačkih đubriva na Kosovu. Ovaj zakon je delimično usklađen sa Uredbama EU br. 2003/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 13 Oktobra 2003 godine koji se odnosi na đubriva.

Organska poljoprivreda ostaje jedan od najvažnijih segmenata poljoprivrednog poglavlja. Zakon br. 04/L-085 o Organskoj poljoprivredi stvara osnovu za održivi razvoj organske proizvodnje, takođe obezbeđuje i efikasno funkcionisanje tržišta uz garantovanje fer konkurencije, poverenje potrošača i zaštitu interesa potrošača. Ovaj zakon definiše ciljeve i principe što se tiče: svih faza proizvodnje, pripremanja i distribucije organskih proizvoda i njihove kontrole; korišćenje indikatora koji se odnose na označavanje i reklamiranje organskih proizvoda i on je delimično usklađen sa Uredbama EU (EC) br. 834/2007 od 28 Juna 2007. god. i Uredbe (ES) Br. 889/2008.

Vina su jedan od proizvoda o kojima se intenzivno raspravljalo tokom pregovora o SSP-u zbog njihovog značaja koji imaju na tržištu Kosova i potencijala koje ima ova pod oblast za izvoz u zemljama EU.

Zakon br. 02/L-8 o Vinima, Zakon br. 04/L-019 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-8 o Vinu uređuje proizvodnju i promet grožđa za proizvodnju vina, i uslove postavljanja u promet vina i drugih

proizvoda od prerade grožđa i vina, zaštitu vina proizvedene na određenom geografskom području koji se odlikuje posebnim klimatskim, zemljišnim i ostalim uslovima. Ovaj zakon je delimično usklađen sa: Uredbom Komisije (EK) Br 436/2009 od 26. maja 2009. godine koja definiše detaljne propise o sprovođenju Uredbe Saveta (ES) Br. 479/2008 koja se odnosi na registraciju vinograda, obaveznu deklaraciju i prikupljanje informacija za praćenje tržišta vina, prpratnih dokumenata o pošiljkama vinskih proizvoda i vinskog sektora, i registre koje treba voditi; Uredbu Saveta (EC) br 479/2008 od 29. aprila 2008. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta vina; Uredbu Komisije (EC) br 555/2008, od 27. juna 2008. godine koja definiše detaljne propise o sprovođenju Uredbe Saveta (EC) br 479/2008 o zajedničkoj organizaciji tržišta vina u pogledu programa podrške, trgovinu sa trećim zemljama, potencijal proizvodnje i u kontrole u vinskom sektoru; Uredbu Komisije (EC) br 606/2009 od 10. jula 2009. godine koja definiše određene i detaljne propise za sprovođenje Uredbe Saveta (EC) br 479/2008 što se tiče kategorija proizvoda grožđa, enoloških praksi i primenljivih ograničenja; Uredbu Komisije (EC) Br. 607/2009 od 14. jula 2009. godine koja određuje specifične i detaljne propise za implementaciju Uredbe Saveta (EC) br 479/2008 u vezi sa zaštićenim oznakama porekla i geografskog pokazatelja, tradicionalni termini, etiketiranje i prezentacija određenih proizvoda vinskog sektora; Uredbu Saveta (EC) br 491/2009 od 25. maja 2009. godine o izmeni Uredbe (KE) br 1234/2007 stvaranje zajedničke organizacije poljoprivrednih tržišta i na posebnim odredbama za određene poljoprivredne proizvode (Uredba o zajedničkom tržištu CMO) i Uredbu Komisije i Evropskog Saveta (BE) br. 1308/2013 o osnivanju zajedničke organizacije tržišta za poljoprivredne proizvode koja ukida Uredbu Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001; i br. 1234/2007.

Što se tiče javnog zdravstvenog osiguranja, Kosovo je usvojilo Zakon br. 04/L-041 o proizvodnji, otkupu, obradi i stavljanju u promet duvana. Ovim zakonom se uređuje proizvodnja, otkup, obrada, stavljanje u promet neobrađenog duvana i njegovih proizvoda u Republici Kosovo. Zakon nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Za obezbeđivanje sprovođenja važećih zakona, MPŠRR takođe je usvojila i Zakon br. 03/L-029 o poljoprivrednoj inspekciji. Ovim zakonom se utvrđuje rad, nadležnosti, obaveze i odgovornosti inspektora. Međutim, ovaj zakon i dalje nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Zadnjih godina poseban naglasak je stavljen na pružanju savetodavnih usluga, bilo od Kosovske strane, bilo od strane EU. Zakon br. 04/L-074 o Savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj, reguliše organizovanje i sprovođenje savetodavnih službi za poljoprivredu i ruralni razvoj, povećanje znanja, obuku za upravljanje farmom, kao i povećanje prihoda na farmi. Zakon je delimično usklađen sa Uredbom Saveta (ES) Br. 73/2009 od 19. januara 2009. godine, koja određuje zajedničke propise za šeme direktne podrške poljoprivrednicima prema zajedničkim poljoprivrednim politikama i stvaranju određenih šema podrške za poljoprivrednike, koja ukida Uredbe (KE) br. 1290/2005, (KE) br. 247/2006, (KE) br. 378/2007 i ukidaju Uredbu (KE) br. 1782/2003.

Zakon br. 2003/9 o zadrugama poljoprivrednika, reguliše osnivanje, funkcionisanje rada zadruga poljoprivrednika u funkciji razvoja poljoprivrede i povećanja produktivnosti rada poljoprivrednika. Do sada ovaj zakon nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja je glavna institucija koja se bavi izradom politike i zakona u oblasti poljoprivrede uključujući, biljnu proizvodnju, stočarstvo, korišćenje poljoprivrednog zemljišta u cilju njegove zaštite, kao i ruralni razvoj, bezbednost hrane i šumarstvo. U okviru MPŠRR-a deluju dve agencije: Agencija za šume Kosova (AŠK) i Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP), osam odeljenja (Odeljenje za finansije i zajedničke usluge, Pravno odeljenje, Odeljenje za ruralni razvoj-Upravni organ, Odeljenje za poljoprivredne politike i tržište, Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, Odeljenje za ekonomske analize i statistiku, Odeljenje za šumarstvo i Odeljenje za evropsku integraciju i koordinaciju politike), kao i Kosovski poljoprivredni institut u Peći. U MPŠRR ukupno je zaposleno 353 lica.

Politike MPŠRR-a o poljoprivrednom sektoru (žitarice, voće, povrće i stočarstvo)

Ukupna površina Kosova iznosi 1.1 miliona hektara, od čega 53 % je poljoprivredno zemljište a 41 % je šumsko zemljište. Poljoprivredni sektor doprinosi sa 12.0% BDP-a a izračunato je da zapošljava oko 4.6% od ukupnog broja zaposlenih. Stoga, poljoprivredni sektor ostaje jedan od glavnih prioriteta vlade sa ciljem poboljšanja trgovinskog bilansa, smanjenje nezaposlenosti, bezbednost prehrambenih proizvoda, zaštitu životne sredine, kao i poboljšanje života građana uopšte.

U cilju razvoja sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, vlada Republike Kosovo je usvojila nekoliko strateških dokumenata.

Plan za Poljoprivredu i ruralni razvoj 2007-2013 ostaje glavni plan za ovo poglavlje i ima za cilj restrukturiranje agro-ruralnog sektora u skladu sa onim EU, poboljšanje životnog standarda ruralnog stanovništva i poljoprivredne zajednice na Kosovu, uključujući smanjenje siromaštva, i podršku manje favorizovanim područjima. Ova strategija predviđa sigurne metode održive poljoprivredne proizvodnje, koja stvara zapošljavanje i mogućnosti zapošljavanja, kao i sačuvanje resursa i prirodnog nasleđa. Ova Strategija se zasniva na: Uredbu Saveta 1698/2005, Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EFARD), i sastoji se od 4 osovina i 8 stubova.

U oblasti hortikulture, Republika Kosovo je usvojila Strategiju za sektor hortikulture 2009-2013. Strategija ima za cilj povećanje prihoda i konkurentnih sposobnosti sektora hortikulture. Strategija, takođe ima za cilj povećanje proizvodnih kapaciteta, poboljšanje kvaliteta proizvoda u funkciji zamene uvoza u odnosu na domaće proizvode.

Obzirom na činjenicu da Kosovo ima oko 41% šumskog zemljišta, kao prioritet vlade ostaje da osigura zaštitu i kvalitetno upravljanje šumama. MPŠRR je usvojilo Strategiju za razvoj šumarstva 2010-2020, koja ima za cilj održivo korišćenje šumskih resursa kroz pružanje institucionalnog i regulatornog okvira, osiguravajući stalne finansijske mehanizme za razvoj sektora.

Dok, što se tiče komasacije zemljišta, Kosovo ima Strategiju za komasaciju zemljišta koja ima svoj vremenski okvir od 2010. do 2020 godine. Cilj strategije je realizacija projekata komasacije zemljišta u cilju racionalnog korišćenja poljoprivrednog zemljišta, rešavanje pitanja vlasništva, obezbeđenje posedovanja zemljišta, povećanje veličine farme, tržišne konkurencije, razvoj infrastrukture, zaštita životne sredine, kulturno nasleđe i pomoć za razvoj alternativnih poljoprivrednih aktivnosti.

Značajnu ulogu u okviru 11 poglavlja za dalji razvoj sektora ima i Strategija savetodavnih službi za poljoprivredu i ruralni razvoj 2012-2016. Cilj ove strategije je unapređivanje Savetodavnih službi za poljoprivredu i ruralni razvoj, identifikacija zahteva za savetodavne službe, kao i njihov izbor putem savetnika mreže savetodavnih službi, kao i organizacija savetodavnih službi na centralnom i lokalnom nivou.

Budžet koji je potrošen u okviru mera podrške sa ZPRR 2007-2013 iznosio je 82,642,382.86 Evra. Za projekte ruralnog razvoja/kapitalne investicije izdvojeno je 48,017,257.86 miliona Evra, dok za direktna plaćanja 34,625,124.90 miliona Evra (ili 58% je potrošeno za projekte Ruralnog razvoja dok je 42% potrošeno za direktna plaćanja/subvencije). Dok u 2014. godini, udeo budžeta poljoprivrede u opštem budžetu je povećan za 1.71%.

Evropska unija je najveći donator za poljoprivredu i ruralni razvoj na Kosovu. Podrška EU pokriva izgradnju institucija, šeme grantova za poljoprivrednike i prehrambenu industriju i podrška sektoru NVO-a. Za period od 2007-2012 pod IPA 2008, IPA 2009, IPA 2010 i IPA 2011 realizovano je 45 projekata u oblasti Poljoprivrede i ruralnog razvoja. U 2009 godini na osnovu šema grantova finansiranih u okviru

IPA, praćeni projektima IPA 2011, IPA 2012 i IPA 2013 kao i IPA II budžetom od oko 50 miliona evra. Svetska Banka je kroz Projekat za poljoprivredu i ruralni razvoj pomogla vladi Kosova na promociji sposobnosti konkurentnosti i rasta u pod sektorima stoćarstva i hortikulture tokom naredne decenije kroz implementaciju mera izabranih iz poljoprivredne i institucionalne strategije razvoja.

Sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja je podržan i od strane drugih donatora, kao što su: Austrijska agencija za razvoj (ADA) preko Projekta podrške razvoja poljoprivrede na Kosovu (2011 - 2016) sa oko 2,000,000.00 Evra; Danska agencija za međunarodni razvoj (DANIDA), tokom 2013-2014 podržala je sektor poljoprivrede i ruralni razvoj sa 6,170,801.00 Evra. Takođe, i USAID kroz projekat "Nove mogućnosti u poljoprivredi (NOA)", u toku perioda od 2011-2015 podržala je sektor poljoprivrede sa ukupno 15,900,000.00 Evra. Nemaćka vlada (GIZ) kroz projekat "Konkurentni fond za hortikulturu" podržala je sektor hortikulture sa 1,000,000.00 Evra.

Kratkoroćne mere

MPŠRR sa Zakonodavnim programom za 2016 godinu planira izradu sledećih nacrt-zakona:

- Nacrt-zakon o Regulisanju tržišta za poljoprivredne proizvode koji će se uskladiti sa zakonodavstvom EU: Uredbu EU - a br. 1306/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta od 17 Decembra 2013 godine za finansiranje, upravljanje i praćenje zajednićkih poljoprivrednih politike koja ojaća Uredbe Saveta (EEC) br. 352/78, (EC) br. 165/94, (EC) br. 2799/98, (EC) br. 814/2000, (EC) br. 1290/2005 i (EC) br. 485/2008; Uredbu EU - a br. 1307/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta, od 17 Decembra 2013 godine koja definiše propise o direktnom plaćanju za poljoprivrednike prema šemama podrške unutar okvira zajednićkih poljoprivrednih politike i ukida Uredbu Saveta EK-a br. 637/2008 i Uredbu Saveta (EC) br. 73/2009; Uredbu EU-a br. 1308/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta od 17 Decembra koja određuje zajedniću organizovanje tržišta poljoprivrednih proizvoda koja ukida Uredbe Saveta (EEC) br. 922/72, (EEC) br. 234/79, (EC) br. 1037/2001 i (EC) br. 1234/2007.
- Nacrt-zakon za poljoprivredu i ruralni razvoj koji će biti usklađen sa Uredbom Saveta (EC) br. 73/2009 od 19 Januara 2009 godine koji definiše zajedniće propise za šeme direktne podrške za poljoprivrednike prema zajednićkim poljoprivrednim politike i stvaranja određenih šema podrške za poljoprivrednike, koje izmenjuju Uredbe (EC) br. 1290/2005, (EC) br. 247/2006, (EC) br. 378/2007 i ukida Uredbu (EC) br. 1782/2003.
- Nacrt zakon o semenu i sadnom materijalu, koji će biti usklađen sa zakonodavstvom EU: Direktivom Saveta 66/401/EEZ za trgovinu semenim - krmnog bilja; Direktivom Saveta 66/402/EEZ o trgovini semenom žitarica; Direktivom Saveta 2002/53/EZ o zajednićkom katalogu sorti poljoprivrednih biljnih vrsta, Direktivom Saveta 2002/54/EZ o trgovini semenom repe, Direktivom Saveta 2002/55/EZ o trgovini biljnim semenom, Direktivom Saveta 2002/56/EZ o trgovini semenom krompira, Direktivom Saveta 2002/57/EZ o trgovini semenom ulja i vlačanih bilja, Direktivom Saveta 68/193/EEZ o trgovini materijalom za vegetativnu reprodukciju grožđa, Direktivom Saveta 1998/ 56 o trgovini reproduktivnim materijalom ukrasnih biljaka; Direktivom Saveta 2002/53 o trgovini reproduktivnim i sadnim materijalom, osim semena, Direktivom Saveta 2008/90 o trgovini biljnim reproduktivnim materijalom voća i voćnih biljaka namenjenim za proizvodnju voća.
- Nacrt-zakon jakih alkoholnih pića koji će biti usklađen sa Uredbom br. 110/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta, datuma 15 Janura 2008 godine, o definicijama, opisu, predstavljanju, oznaćavanju i zaštiti geografskih pokazatelja jakih alkoholnih pića, koja ukida Uredbu Saveta (EEC) br. 1576/89 i Uredbu (KE) br 1334/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta .
- Nacrt-zakon o Mreži računovodstvenih podataka gazdinstva (MRPG) koji će se delimićno uskladiti sa sledećim Uredbama EU : Implementacionom Uredbom Komisije (EU) 2015/220, od 3 Februara 2015 godine, koja određuje propise za implementaciju Uredbe Saveta (EC) br. 1217/2009 za postavljanje mreže prikupljanja podataka računovodstva o prihodima i funkcionisanje poslovanja poljoprivredni farmi u Evropskoj uniji; Delegiranu Uredbu Komisije

EU-a br. 1198/2014 ,od 1 Avgusta 2014 godine,o izmenama i dopunama Uredbe Saveta (EC) br. 1217/2009 o postavljanju mreže računovodstvenih podataka gazdinstva o prihodima i funkcionisanju poslovanja poljoprivrednih farmi u Evropskoj uniji; i Implementacionu Uredbu Komisije EU-a br. 385/2012, od 30 Aprila 2012 godine o povratku farme koja će se koristiti za određivanje prihoda poljoprivrednih farmi i analiziranje funkcionisanja poslovanja takvih imovina. Delimično usklađen sa sledećim Uredbama EU: Implementacionom Uredbom Komisije (EU) 2015/220, od 3 Februara 2015 godine koja određuje propise za implementaciju Uredbe Saveta (KE) br 1217/2009 o postavljanju mreže prikupljanja podataka računovodstva o prihodima i funkcionisanju poslovanja poljoprivrednih farmi u Evropskoj uniji.

Srednjoročni prioriteti

MPŠRR kroz politiku i razvojne strategije i tokom srednjoročnog perioda će biti usmerena na podršku faktora proizvodnje, u stimulaciji poljoprivrednika i na stvaranju što povoljnijeg razvojnog okruženja. Ove politike i strategije će stvoriti mogućnosti postizanja održivog razvoja poljoprivrednih resursa, povećanjem površina poljoprivrednim kulturama i proizvodnju u svim poljoprivrednim sektorima. Tokom srednjoročnog perioda MPŠRR namerava da izvrši implementaciju mera u okviru sektorskih strategija, kao i izgradnju institucionalnih kapaciteta za upravljanje fondovima u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Poljoprivredno zemljište

U cilju korišćenja, zaštite, regulisanja i zakupa poljoprivrednog zemljišta, očuvanja i zaštite poljoprivrednog potencijala na permanentan način, usvojen je Zakon br. 02/L-26 o Poljoprivrednom zemljištu, koji do sada još nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Za sprovođenje Zakona o regulisanju zemljišta, MPŠRR, je izdalo AU o klasifikaciji prikladnosti poljoprivrednog zemljišta br. 02/2012, osnovala je komisiju za regulisanje zemljišta odlukom br. 05/2012, AU o metodologiji razjašnjavanja vlasništva u nedovršenim projektima regulisanja zemljišta br. 07/2012, AU o proceni plodnosti i prikladnosti br. 08/2012, AZ o kriterijumima i sadržaju pisanog sporazuma br. 09/2012 i AU o finansijskoj kompenzaciji za drveće, useve i druge objekte nekretnina na razmeni zemljišta br. 10/2012.

Iz statističkih podataka izrađenih od strane Nacionalnog popisa šuma, obavljenog 2012. godine, korišćenje poljoprivrednog zemljišta u 2012. godini bilo je 470,400 hektara (poljoprivredno zemljište, livade i pašnjaci), dok, samo 296,830 ha je korišćeno za uzgoj. Površina poljoprivrednog zemljišta se neprekidno smanjuje zbog nedostatka prostornog planiranja i nemogućnosti primene Zakona o poljoprivrednim zemljištima i uredbi koje se odnose na zaštitu poljoprivrednog zemljišta i sprečavanju promene namene na građevinsko zemljište. Prosek poljoprivrednog zemljišta po glavi stanovnika na Kosovu je veoma mali 0,15- 0,18 ha, što je manje od polovine proseka EU. Fragmentacija i mali obim poljoprivrednih parcela predstavlja kontinuirani problem za održivu podršku poljoprivredne proizvodnje. Prema istraživanju poljoprivrednih domaćinstava KAS-a 2013 godine, 49% farmi anketiranih domaćinstava imaju manje od 1 ha.

Kosovo, je izvršilo i katastarsku klasifikaciju zemljišta, na osnovu prirodnih i ekonomskih uslova proizvodnje kultura, koje se koriste za utvrđenje katastarskih prihoda. Dakle, na osnovu Zakona o poljoprivrednom zemljištu br. 02/L-26 član 10 stav 10.1 pripremljena je nova klasifikacija prikladnosti poljoprivrednog zemljišta.

Što se tiče korišćenja i uređenja zemljišta, MPŠRR je izradila politike reformisanja i stvorila mehanizam za implementaciju ovih politike.

Strategija za Konsolidaciju zemljišta 2010-2020 i Akcioni plan 2010-2020 za sprovođenje strategije usvojen je od strane Vlade Republike Kosovo sa br. 09/21 od .26.06.2011. Cilj Strategije za Konsolidaciju Zemljišta 2010-2020, je da napravi dugoročnu viziju za implementaciju regulisanja zemljišta na Kosovu. Vlada Kosova je odlučila da reforma poljoprivrednog zemljišta uključujući korišćenje, planiranje upotrebe i regulisanje zemljišta, bude jedna od prioriternih politike za MPŠRR. Aktivnosti za konsolidaciju zemljišta, sada su podržani i od strane PPRR 2007-2013. Prema srednjoročnoj proceni MPŠRR-a 2007-2013, mera za konsolidaciju poljoprivrednih zemljišta imalo je efekata u znatnom smanjenju parcela. Do sada je konsolidovano 2,697.00 hektara.

Što se tiče upravljanja zemljištem u MPŠRR postoji Odeljenje za poljoprivredne politike i tržišta, u čijem sastavu je i Divizija o poljoprivrednom zemljištu. Glavna funkcija ovog odeljenja je izrada poljoprivrednih i trgovinskih politike, izrada prikladnih odredbi za sprovođenje poljoprivrednih politike kroz određivanje šeme podrške za poljoprivrednike i tržišta, kao i odgovarajućeg pravnog okvira. Odeljenje je odgovorno za postavljanje tehničkog okvira za stočarsku i biljnu proizvodnju, kao i standarde koji su povezani kvalitetom poljoprivredne proizvodnje.

Konsolidacija poljoprivrednog zemljišta godinama je finansirana od strane budžeta Kosova, vrednost aktuelnog iznosa za regulisanje poljoprivrednog zemljišta iznosi 500,000.00 evra.

Asistencijom IPA 2008, konsolidacija zemljišta ja podržana kroz projekat Dalja podrška korišćenja zemljišta u vrednosti od 1.8 Miliona evra.

Takođe, u cilju zaštite poljoprivrednog zemljišta od neplaniranih urbanih gradova, u toku je implementacija projekta "Implementacija ruralnog prostornog planiranja", koji se finansira od strane EU u iznosu od 2 miliona evra, koji će doprineti održivom razvoju poljoprivrednog sektora na Kosovu, poboljšanjem procedura i metodologije ruralnog prostornog planiranja.

Jačanje saradnje sa opštinskim vlastima uvezi pojašnjena definicija u sprovođenju zakona za korišćenje zemljišta i konsolidaciju u smislu zaštite zemljišta od divljih gradnji i usvajanje Administrativnog Uputstva za Zaštitu zemljišta, je zaključak sa sastanka DPSP. U Izveštaju o napretku 2014. godine, izazovi ostaju planovi za upravljanje ruralnim zemljištem koje treba postaviti na opštinskom nivou. Jačanje koordinacije između zainteresovanih strana uključenih u dozvolama za izgradnju i zoniranja izbegavajući nezakonite promene korišćenja poljoprivrednog zemljišta ostaje stalni izazov. Drugi izazov predstavlja i efikasnost konsolidacije zemljišta, stvaranje transparentnog tržišta zemljišta, sprovođenje sankcija za sprečavanje bespravne gradnje na poljoprivrednim zemljištima koja i dalje predstavljaju prepreke za sprovođenje Zakona o prostornom planiranju.

Kratkoročne mere

- Očuvanje poljoprivrednog zemljišta od promene njene namene, od poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište;
- Nastavak Projekta o ne-kompletiranoj komasaciji poljoprivrednog zemljišta i dobrovoljne komasacije u drugim opštinama;
- Proširenje površina nadzorom zagađenja; i
- Osnivanje sistema za redovni nadzor zemljišta od zagađenja.

Srednjoročni prioriteti

- Izmena i dopuna Zakona br. 02/L-26 o Poljoprivrednom zemljištu;
- Izmena i dopuna Zakona o Veštačkom đubrivu i koji će biti usklađen sa Uredbom (EU) br 2003/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta u vezi sa veštačkim đubrivima, od 13 Oktobra 2003. godine;
- Izmena i dopuna Zakona o Proizvodima za zaštitu bilja; i

- Nastavak Projekta o nezavršenoj konsolidaciji poljoprivrednog zemljišta i dobrovoljna konsolidacija u drugim opštinama.

Direktne isplate

Na osnovu Zakona br. 03/L-098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju, kao i Program o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju (PPRR) 2014-2020, MPŠRR svake godine priprema Program za direktne isplate. Za sprovođenje Zakona i Programa o direktnim isplatama izdato je AU br. 02/2014, od 04.09.2014. godine za direktne isplate.

U cilju povećanja produktivnosti u poljoprivredi, MPŠRR, 2007. godine je počela sa šemom direktnih isplata. Svrha direktnih plaćanja bila je povećanje poljoprivredne proizvodnje, povećanje tržišne konkurencije naspram poljoprivrednih proizvoda uvezenih iz inostranstva. Takođe, direktne isplate stvaraju vezu između poljoprivrednika i administracije sa ciljem podsticanja poljoprivrednika za razvoj svojih poslovanja u poljoprivredi.

Kratkoročne mere

Kroz direktni program isplate namerava se postići direktna podrška za poljoprivrednu i stočarsku proizvodnju za tri glavna sektora: žitarice, hortikulturu i stočarstvo sa 16 drugih pod sektora. Kratkoročni prioritet je:

- Pripremanje Programa za Direktnu Isplatu;

Dok, na osnovu Zaključaka DPSP o subvencijama (direktne isplate) saradnja sa civilnim društvom dodatno će se ojačati kao i pregled šema isplata i smanjenje kašnjenja u nadoknadi ulaganja izvršenih u poljoprivrednim gazdinstvima.

Srednjoročni prioriteti

- Pregled Programa o direktnoj isplati;
- Implementacija programa o direktnoj isplati; i
- Širenje programa o direktnim isplatama sa drugim pod sektorima.

Organska poljoprivreda

Na osnovu sledećih Uredbi EU (EC) br. 834/2007, od 28. juna 2007. godine i Uredbe (KE) br. 889/2008, kao i promena nastalih iz uredbe izvršena je izmena i dopuna Zakona o Organskoj poljoprivredi br. 02/L-122.

Zakon o Organskoj poljoprivredi br. 04/L-085 primenjuje se za sledeće organske proizvode: poljoprivredne proizvode poreklom neobrađenih bilja, životinje kao i neobrađeni stočarski proizvodi, proizvedeni u skladu sa principima organske proizvodnje i specifičnim propisima njihove inspekcije.

Radi primene Zakona o organskoj poljoprivredi izdato je AU Br. 10/2013 o zadacima, odgovornostima, sastav komisije o organskoj poljoprivredi, kojim se određuju zadaci i odgovornosti o podržavanju razvoja, promovisanja i koordinaciju organske proizvodnje na Kosovu.

Organska poljoprivreda na Kosovu se nalazi u svojoj početnoj fazi razvoja. Površina pod organskom konverzijom iznosi 85 ha (16 vrsta), uglavnom o lekovitim biljkama, koja se izvoze kao sertifikovani organski proizvodi. U poslednjih nekoliko godina, neki poljoprivrednici prelaze u organsku proizvodnju podrškom Udruženja organske poljoprivrede na Kosovu (UOPK).

Svest o realnim koristima organske proizvodnje je i dalje ograničena i trenutno nijedan značajan proizvod ne izlazi sa tržišta. Za stimulisanje organskih proizvođača, u Program za razvoj poljoprivrede ruralnog razvoja 2014-2020 je uneta šema o organskoj poljoprivredi. Do sada nije postojala neka posebna šema podrške, međutim, prednost je data organskim poljoprivrednicima u okviru šema podrške investicija. Pilot implementacija šeme o Organskoj poljoprivredi će doprineti razvoju organske poljoprivrede na Kosovu.

MPŠPR je kreirala bazu podataka za organske proizvođače na Kosovu, takođe je napravljen i spisak potencijalnih poljoprivrednika koji su zainteresovani da jedan deo njihovog proizvoda pređe u organske proizvode. Na osnovu statističkih podataka, na Kosovu 58 ha predstavlja zasejano medicinsko bilje, kao sertifikovan organski proizvod. Organska poljoprivreda je proces koji počinje sa konverzijom u prvoj godini a zatim se nastavlja proizvodnjom. Prema tome organski proizvodi se trebaju pratiti i svake godine sertifikovati. Prema podacima Udruženja organske poljoprivrede voćem, organskim proizvodima ima oko 4 ha, vinogradom 1 ha i 0.10 ha predstavlja povrće u plastenicima.

Odeljenje za poljoprivredne politike i tržište je odgovorno za stvaranje politike i zakona u ovom sektoru. U okviru odeljenja funkcioniše jedinica organske poljoprivrede koja je osnovana na osnovu Administrativnog Uputstva br. 01/2010. Na osnovu UA br. 10/2013, dana 22.07.2013, MPŠRR je formirala Komisiju o organskoj poljoprivredi sa zadacima, odgovornostima i sastavom komisije za organsku poljoprivredu, kao i Autoritet kontrole a to je AHV. Na osnovu zakona, kao i na osnovu Uredbe br. 834/2007 EU do sada na Kosovu funkcionišu dva kontrolna tela organskih proizvoda "Bioinspecta" (Švajcarska) u saradnji sa Albinspect (Albanija) kao i Procert (Makedonija). Organska poljoprivreda je imala stalnu podršku asistencijom TAIEX-a.

Pored uspostavljanja funkcionalnog autoriteta kontrole za organsku poljoprivredu, izazov i dalje ostaje sprovođenje Zakona o organskoj poljoprivredi (zaključak DPSP).

Kratkoročne mere

- Usvajanje Administrativnog Uputstva o Sistemu kontrole, Autoriteta kontrole, Organa kontrole kao i Propisa o sprovođenju kontrole;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva o stočnoj proizvodnji;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva o biljnoj proizvodnji;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva o izmeni i dopuni AU br. 10/2013 o Zadacima, odgovornostima i sastavu Komisije za organsku poljoprivredu;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva za pakovanje, skladištenje i transport organskih proizvoda;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva- Kriterijumi, standardi i uslovi za uvoz organskih proizvoda na Kosovu;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva koji sadrži specifične kriterijume za Logo;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva o specifičnim propisima za označavanje i njegov sadržaja;
- Usvajanje Akcionog Plana za razvoj Organske poljoprivrede.

Srednjoročni prioriteti

- Izrada Nacionalnog programa za organsku poljoprivredu.

Mreža računovodstvenih podataka gazdinstava (MRPG)

Mreža računovodstvenih podataka gazdinstava (MRPG) je instrument koji služi za procenu prihoda poljoprivrednih gazdinstava i uticaja Zajedničkih poljoprivrednih politike u EU i u našoj zemlji. U 2004. godini, u okviru MPŠRR-a je osnovana MRPG kao pilot projekat u probnoj fazi koja je uključila 50 farmi. Ovaj broj je 2005. godine narastao u 159 farmi. Podrška FADN je nastavljena tvining projektima 2009 - 2014 godine razvojem politike, kao i implementacijom plana za poljoprivredu i ruralni razvoj,

povećanjem broja farmi u uzorku od 300 odnosno u 400 farmi. MRPG (FADN) se učvršćuje i postepeno povećava, i aktuelno broj farmi u uzorku je 1,000 farmi.

U cilju pružanja podataka o efektima poljoprivrednih politike, MPŠRR je pripremila treći godišnji izveštaj MRPG-a koji sadrži glavne mikro-ekonomske podatke o gazdinstvima Republike Kosovo za 2014 godinu.

Odeljenje za ekonomske analize i statistike poljoprivrede, vrši prikupljanje i analizu ekonomsko statističkih podataka. Ovi podaci služe MPŠRR-u i drugim institucijama da proizvode izveštaje detaljne ekonomske analize na osnovu kojih će se preduzeti i odgovarajuće mere.

Postojeći budžet iznosi 15,370 evra, a MRPG je podržan od strane EU kroz pomoć TAIEX-a.

Kratkoročne mere

- Usvajanje nacrtu zakona o **MRPG**, koji je delimično usklađen sa sledećim Uredbama EU: Implementacionom Uredbom Komisije (EU) 2015/220 od 3. februara 2015. godine koja određuje propise o sprovođenju Uredbe Saveta (ES) br 1217/2009 o osnivanju mreže za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i funkcionisanje poslovanja poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj uniji (ANEKS I, ANEKS II, ANEKS III, ANEKS IV, ANEKS V, ANEKS VI, ANEKS VII, ANEKS VIII); Delegiranu Uredbu Komisije (EU) br. 1198/2014 od 1 Avgusta 2014. god./izmena i dopuna Uredbe Saveta (EK) br. 1217/2009 o osnivanju mreže za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i funkcionisanju poslovanja poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj uniji; Implementacionu Uredbu Komisije (EU) Br 385/2012, od 30 Aprila 2012. god. o povratku farme koje će se koristiti za određivanje prihoda poljoprivrednih gazdinstava, analizom funkcionisanja poslovanja takvih imanja.
- Zaposlenje 4 službenika.

Srednjoročni prioriteti

- Donošenje podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o MRPG-u;
- Povećanje broja farmi u uzorku od 1000 na 1250 farmi;
- Stvaranje informativne platforme - Integrisani poljoprivredni informacioni sistem (IPIS-a) razvijanjem modula sistema integrisane kontrole, modula o pravima upravljanja i modula računovodstva, kao i njihovo međusobno povezivanje; i
- Redovne periodične i godišnje publikacije.

Vinogradarstvo

Prema Zakonu br. 02/L-08 o Vinima koji je izmenjen Zakonom br. 04/L-019 za dopunu i izmenu Zakona br. 02/L-08, Kosovo se definiše kao vinogradska teritorijalna jedinica podeljena u dva vinogradska regiona: Region Kosova i Region Dukađinija. Zakon je delimično usklađen sa Uredbama Komisije (KE) Br 436/2009, od 26. maja 2009. godine, koji definiše detaljne propise o sprovođenju Uredbe Saveta (KE) Br 479/2008, Uredbu Saveta (EC) br 479/2008 od 29. aprila 2008. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta vina; Uredbu Komisije (EC) Br 555/2008 od 27. juna 2008. godine koja određuje detaljne propise za sprovođenje Uredbe Saveta (EC) br 479/2008 o zajedničkoj organizaciji tržišta vina, Uredbu Komisije (EC) Br 606/2009, od 10. jula 2009. godine koja definiše određene i detaljne propise za sprovođenje Uredbe Saveta (EC) br 479/2008; Uredbu Komisije (EC) br 607/2009, od 14. jula 2009. godine koja određuje specifične i detaljne propise o sprovođenju Uredbe Saveta (EC) br 479/2008; Uredbu Saveta (EC) br 491/2009, od 25. maja 2009. godine o izmeni Uredbe (EC) br. 1234/2007 o osnivanju zajedničke organizacije poljoprivrednih tržišta i na posebnim odredbama za pojedine poljoprivredne proizvode (Uredba o zajedničkom tržištu CMO) i Uredbu Komisije i Evropskog Saveta (EU) Br. 1308/2013 o osnivanju zajedničke organizacije tržišta za poljoprivredne proizvode, koja ukida Uredbe Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001;br. 1234/2007.

Za sprovođenje Zakona o vinu izrađen je veliki broj administrativnih uputstava: AU o unutrašnjim i spoljnim registrima proizvodnih preduzeća grožđa, vina i drugih proizvoda od grožđa i vina br. 21/2008, AU za određivanje vinogradske teritorije na Kosovu br. 03/2009, AU za određivanje kriterijuma uvoza, izvoza i unutrašnje trgovine vinom i drugim proizvodima od grožđa i vina br. 11/2009, AU za određivanje parametara fizičko-hemijskih analiza vina br. 15/2009, AU za određivanje kriterijuma za postavljanje znakova na etiketi br. 16/2009, AU o određivanju visine materijalne nadoknade za pružene usluge u oblasti vinogradarstva i vinarstva od strane Instituta za vinogradarstvo br. 02/2013, UA o registraciji uzgajivača grožđa, proizvođača vina i drugih proizvoda od grožđa i vina br. 06/2013, AU o određivanju uslova za označavanje vina sa geografskim zaštićenim poreklom i označavanje područja sa zaštićenim geografskim pokazateljima br. 01/2014; i AU o određivanju kriterijuma uzimanja uzoraka, analize vina, i drugih proizvoda od grožđa i vina, kao i organoleptička procena vina br. 04/2014.

Prema registru vinogradarstva u Republici Kosova trenutno ima 3,191 hektara vinograda. Područja vinograda se nalaze u osam vinogradskih zona, gde samo vinogradsko područje Orahovca i Suve Reke predstavlja 90% vinogradskih površina u celoj vinogradskoj teritoriji Republike Kosova.

MPŠRR je uspostavila katastarski sistem vinogradarstva koji omogućuje identifikaciju parcela poljoprivrednika i prikupljanje drugih značajnih podataka za ovaj sektor. Sistem integriše sve podatke u jedinstvenu bazu podataka na "Postgre SQL" koja omogućuje prikaz tekstualnih i grafičkih podataka koji se prenose u obrascima, izveštajima i drugim statistikama. Katastarski sistem vinograda i kontrole kvaliteta vina je državni sistem koji funkcioniše na osnovu Zakona br. 04/L-019 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-8 o vinima.

Za upravljanje i kontrolu kvaliteta vina, MPŠRR je 2014. godine uspostavila Sistem za upravljanje i kontrolu kvaliteta vina, koji ima za cilj održavanje, ažuriranje i dopunu podataka za održivo i kvalitetno funkcionisanje sektora vinogradarstva i vinarstva.

Odeljenje o vinogradstvu i vinarstvu u čijem sastavu funkcioniše i laboratorija enologije, koja je akreditovana standardima ISO/IEC 17025 kao laboratorija za testiranje vina, je odgovorna za sektor vinogradstva i vinarstva, i za fizičko-hemijske i organoleptička analiza.

Kratkoročne mere

- Usvajanje nacrt-zakona o jakim alkoholnim pićima. Ovaj nacrt-zakon delimično je usklađen sa Uredbom br. 110/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta, o definicijama, opisu, prezentaciji, označavanju i zaštiti geografskih pokazatelja o jakim alkoholnim pićima, koja ukida Uredbu Saveta (EEC) br. 1576/89;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva o određivanju kriterijuma i procedura registracije o prerađivačima, uvozniciima, unutrašnjim trgovcima, izvozniciima alkoholnih pića; i
- Usvajanje Administrativnog Uputstva za određivanje naknada za troškove procedure za registraciju.

Srednjoročni prioriteti

- Povećanje novih površina vinograda, povećanje kvaliteta i promocija vina unutar i van Kosova;
- Sprovođenje mera o proizvodima vina i alkoholnih pića iz Protokola 2 SSP-a koji se odnose na definisanju porekla i zaštićenog geografskog pokazatelja, i
- Zapošljavanje službenika, koji će biti odgovoran za sprovođenje zakona o jakim alkoholnim pićima.

Ruralni razvoj

Sa ciljem usklađivanja domaćih ruralnih politike sa Zajedničkim politikama poljoprivrede EU za 2009. godinu usvojen je Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, koji je kasnije izmenjen i

dopunjen Zakonom br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju. Zakon se delimično usklađen sa Uredbom Saveta (SE) br. 73/2009 od 19. januara 2009.

Za sprovođenje Zakona i Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj su izdata ova Administrativna uputstva: AU o kriterijumima podrške lokalnih razvojnih strategija - pristup LEADER, AU o merama i kriterijumima podrške u poljoprivredu i ruralni razvoj, i AU o direktnim plaćanjima u poljoprivredi. Ova administrativna uputstva redovno se izdaju na kraju svake kalendarske godine nakon programiranja mera podrške.

Što se tiče politike podrške, od 2009, MPŠRR je počelo sa šemama nacionalne podrške, na osnovu PPŠRR 2007-2013. Politike za podršku sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja su: a) direktna plaćanja za direktnu podršku prihoda za poljoprivrednike i b) projekti ruralnog razvoja kao podrška investicija.

U funkciji dugoročnog razvoja u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, izrađen je Program za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020, kojim su predviđene mere za poljoprivredu i ruralni razvoj. Ove mere su izrađene prema propisima i postupcima IPARD-a i PPB vezano za nivo podrške, prihvatljivost investicija i rashoda, kriterijume selekcije, procedura javnog informisanja/javnih oglasa, apliciranja kao i procedure za žalbe. Program za poljoprivredu i ruralni razvoj (PPRR) 2014-2020 obuhvata ove ciljeve za jačanje konkurentnosti u sektor agro- ishrane; poboljšanje kvaliteta života stanovnika ruralnih zona preko diversifikacije aktivnosti u farmama i van farmi; zaštitu životne sredine i prirodnih resursa, preko investicija u navodnjavanju, tretman otpada, kao i obnovljivu energiju.

Određivanje i rešavanje ciljeva, se vrši preko sprovođenja mera za projekte ruralnog razvoja:

- Mera:101 Investicije u fizičku imovinu u poljoprivrednim ekonomijama;
- Mera:103 Investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovini poljoprivrednih proizvoda;
- Mera:202 Agro -ekologija i organska poljoprivreda;
- Mera:203 Održavanje i zaštita šuma;
- Mera:302 Diversifikacija farmi i razvoj biznisa;
- Mera:303 Priprema i sprovođenje lokalnih razvojnih strategija - pristup LEADER;
- Mere za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta;
- Mera:401 Poboljšanje obuke;
- Mera:402 Savetodavne usluge; i
- Mera:501 Tehnička pomoć.

Za izradu programa za ruralni razvoj 2014- 2020, uzeti su u obzir strateški ciljevi EU o ruralnom razvoju, fokusirajući se na šest prioriteta za sledeći period programiranja: sticanje prenosa inovativnih znanja u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnih zona; pojačanje konkurentnosti u svim sektorima poljoprivrede i za rast održivosti farmi; promocija organizacije lanca ishrane i upravljanje rizikom u poljoprivredi; obnova, očuvanje i poboljšanje ekosistema zavisnih od poljoprivrede i šumarstva; promocija efikasnog korišćenja izvora i podrška prelaska prema ekonomiji sa niskim ugljenikom; kao i promocija socijalne inkluzije, smanjivanje siromaštva i ekonomski razvoj u ruralnim zonama.

MPŠRR na dan 31.01.2012 odlukom br. 36, Ref. ZSP-61/12 osnivalo je Menadžerski Autoritet, u okviru Odeljenja za politike ruralnog razvoja. Menadžerski autoritet odgovoran je za programiranje, nadziranje, procenu, izveštavanje, finansijsko upravljanja, informisanje kao i opšte koordinacije programa. Takođe osnovan je i Nadzorni odbor koji je odgovoran za nadziranje sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Dakle, odgovoran za ruralne politike je Odeljenje za politike ruralnog razvoja / Menadžerski autoritet, koji vrši izradu, nadzire i procenjuje godišnji i dugoročni program ruralnog razvoja, kao i prati izmenu/dopunu u skladu sa Stubom II ZPP EU.

Podržavanjem fondova EU preko projekta *Strategije lokalnog razvoja (SLR)* sprovedenih tokom 2007-2009, na Kosovu su osnivane 30 lokalne akcione grupe (LAG) sa javno-privatnim partnerstvom koje se nalaze u opštinskim odeljenjima za poljoprivredu. LAG imaju po 25-30 članova (raznih oblasti: opštinski predstavnici, lokalni NVO-i, poljoprivrednici, biznisi, stručnjaci volonteri raznih oblasti).

Okvirni sporazum IPA zaključen sa Propisima saradnje sa asistencijom EU i Sprovođenje asistencije- pete komponente IPA za ruralni razvoj- IPARD, potpisan je između vlade Kosova i SE aprila 2015. godine, za finansijsku podršku. Uбудuće, poljoprivreda i ruralni razvoj će biti sektori korisnici ovog sporazuma, sa ciljem postepene usklađivanja sa standardima i politikama EU obuhvatajući i komunitarno pravo.

Kratkoročne mere

- Izmena- dopuna Zakona o poljoprivredi i ruralni razvoj;
- Usvajanje Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj (2014-2020);
- Priprema za akreditaciju Agencije za razvoj poljoprivrede i Menadžerskog autoriteta;
- Usvajanje internih procedura za Menadžerski autoritet, na osnovu obaveza koje proističu od okvirnog sektorskog sporazuma; i
- Funkcionisanje Nadzornog odbora za PPRR.

Srednjoročni prioriteti

- Priprema nacionalnih planova podrške, na osnovu PPRR 2014-220, projekti koji se ne podržavaju od strane IPA II programa (mere komasacije, infrastrukture i navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta);
- Usklađivanje nacionalnih politike sa Zajedničkim poljoprivrednim politikama EU;
- Izrada podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o poljoprivredi i ruralni razvoj;
- Sprovođenje programa za poljoprivredu i ruralni razvoj; i
- Akreditacija Agencije za razvoj poljoprivrede i Menadžerskog autoriteta.

Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Agencija za razvoj poljoprivrede, osnivana je Zakonom br. 04/L-090 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/ L-098 o poljoprivredi i ruralni razvoj. Dok na osnovu Uredbe br. 01/2012 o dužnostima, odgovornosti, ovlašćenja i organizacionu strukturu ARP-a na dan 09.01.2013, Agencija je odgovorna za sprovođenje programa za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Za sprovođenje mera i programa za podršku preko ruralnih subvencija i grantova, ARP je osnivala i softversku platformu zasnovanu na Uredbu EU 1306/2013 o direktnom plaćanju i Uredbu EU br. 1303/2013 o ruralnim grantovima. Takođe u ARP postoji i elektronski registar farmera, gde se registruju farmeri sa svim ličnim podacima i koordinacije farme, podaci o zemlji koja se koristi, podaci o životinjama, podaci o mehanizaciji kao i mesto i datum registracije.

Sistem za identifikaciju parcela zemlje (SIPZ)

Što se tiče institucionalnih odvijanja, odnosno Sistema za identifikaciju parcela zemlje (SIPZ) u okviru ARP postoji i program za identifikaciju parcela. Ovaj program omogućava digitalizaciju svih parcela poljoprivrednih kultura subvencionisane od strane ARP-a po površini. SIPZ je povezan i sa katastarom, gde preko geoportala se koriste podaci parcela, dok SIPZ-Mobile je modul SIPZ-a koji se koristi od inspektora za kontrolu na terenu. Preko ovog modula inspektori vide sve digitalizovane parcele koje su aplicirale za subvenciju. Takođe ovaj modul se povezuje sa GPS-om. Preko sistema LPIS vršena je aplikacija za 27 poljoprivrednih kultura u 2014. godinu, dok sada već o MPŠRR poseduje i orto foto iz 2012. godine.

Agencija ima na raspolaganju i Program za upravljanje grantova koji sadrži pet modula: Modul za apliciranje za grantove i Zahtev za plaćanje kojim se vrši apliciranje za grantove prema merama i pod-merama kao i popunjavanje zahteva za plaćanje; Modul za upravljanje grantovima kojim se vrši administrativna kontrola aplikacija i bodovanje prema kriterijumima Administrativnog uputstva kao i sastavljanje ugovora kojeg potpiše ARP sa farmerima; Modul za ovlašćenja plaćanja gde se vrši obračun isplata i izrada naloga za plaćanje; Modul kontrole na terenu kojim se vrši prijem predmeta za kontrolu na terenu, određivanje inspektora za kontrolu na terenu; i Modul za direktna plaćanja kojim se vrši administrativna kontrola aplikacija, izbor uzorka za kontrolu, obračun plaćanja, izrada spiska za plaćanje i sastavljanje odluka.

Osim ovih programa postoji i Softver za pokazatelj koji je povezan sa Upravom grantova gde se registruju merljivi pokazatelji tokom apliciranja.

Softverski programi razvijeni do danas su dobar osnov za stvaranje Sistema integrisanog upravljanja i sistema kontrole (SIUSK) tokom perioda 2016-2018 razvijanjem i module sistema za integrisanu kontrolu, modul prava na upravljanje i modul računovodstva kao i njihovo povezivanje. Opisani programi su napredovali posebno onaj za upravljanje grantovima, dodavanjem novih modula kao što je modul za elektronsko skeniranje dokumentacije, upravljanje dokumentacijom, upravljanje duga, analiza rizika itd. Sav ovaj rad za razvoj kapaciteta IT je vršeno uz podršku projekta EK "Dalja podrška Ministarstvu za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj u jačanju administrativne strukture za sprovođenje i praćenje domaćih sredstava i onih i u EU ubuduće". Budžet za ovaj projekat je 990,860.00 evra, koji će se podržati od strane ARP-a do oktobra 2016. godine. ARP je podržana dakle, i od projekata EK (IPA I) kao i ostalih donatora kao SB, DANIDA, Agro Konsulting European. U okviru ARP-a su 6 divizije sa 50 zaposlenih.

Prema gap analizi u ARP ima nedostatak osoblja i manjak u organizacionu strukturu nekih od značajnijih jedinica za funkcionisanje ARP-a za realizaciju programa za podršku i ispunjavanje kriterija akreditacije.

U ARP je potrebno da se vrši podela funkcija i odgovornosti prema Prilogu 1 Sektorskog sporazuma i člana 10 (1) okvirnog sporazuma kojom se jasno određuju funkcije i odgovornosti svakog sektora u okviru ARP. Potrebno je da na što kraći rok osnivaju Odeljenje za finansije, Unutrašnja revizija, Sektor interne kontrole.

Kratkoročne mere

- Osnivanje Jedinice unutrašnje revizije u okviru Agencije za plaćanje;
- Razvoj kapaciteta IT iz projekta EK "Dalja podrška Ministarstvu za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj u jačanju administrativne strukture za sprovođenje i praćenje domaćih sredstava i onih i u EU";
- Sprovođenje minimalnih standarda za operatere koji će koristiti šeme plaćanja;
- Jačanje, upravljanje i finansijska kontrola direktnih plaćanja i mera za ruralni razvoj za izgradnju i ažuriranje Registar farmi, registar životinja i registar vinograda;
- Osnivanje 8 odeljenja: Odeljenje za usvajanje projekata ruralnog razvoja, Odeljenje za ovlašćenje plaćanja, Odeljenje za tehničku inspekciju, Odeljenje za registre, Odeljenje za finansije i Odeljenje opšte uprave i 20 sektora za sprovođenje programa za direktna plaćanja i Programa ruralnog razvoja (mere:101,103,302,303,501 i navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta);
- Zapošljavanje 19 službenika iz projekta Svetske banke u okviru ARP-a.

Srednjoročni prioriteti

- Zapošljavanje 61 službenika za sprovođenje mera iz programa IPA II;
- Stalna obuka vezano za postupke sprovođenja i korišćenje softverskih programa;
- Razvijanje modula sistema za integrisanu kontrolu;
- Modul prava na upravljanje; i

- Modul računovodstva kao i njihovo međusobno povezivanje.

Savetodavne službe

Tehničke savetodavne usluge na Kosovu su uređene Zakonom br. 04/L-074 o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj i delimično je usklađen sa Uredbom Saveta (SE) br. 73/2009, od 19. januara 2009. godine, kojom se uspostavljaju zajednička pravila za šeme direktne podrške za farmere prema zajedničkim poljoprivrednim politikama i stvaranje određenih šema podrške za farmere, šta izmenjuje Uredbe (SE) br. 1290/2005, (SE) br. 247/2006, (SE) br. 378/2007 i ukida Uredbu (SE) br. 1782/2003.

Za sprovođenje zakona, MPŠPP izdalo je sledeća Administrativna uputstva : AU br. 05/2013 o organizovanju, odgovornosti, pravima i obavezama savetodavnih službi centralnog i lokalnog nivoa, oblik i način izveštavanja, i AU br. 07/2014 o izmeni/ dopuni Administrativnog uputstva br. 05/2013 o organizovanju, odgovornosti, pravima i obavezama savetodavnih službi centralnog i lokalnog nivoa, oblik i način izveštavanja.

Za pružanje savetodavnih nacionalnih usluga na pravi način i što funkcionalnije u celoj teritoriji Kosova, kao i za sprovođenje razvojnih politike, MPŠRR je usvojilo Strategiju savetodavnih usluga za poljoprivredu i ruralni razvoj 2012-2016., Br. 02/87, od 17.08.2012. godine.

Na osnovu ove strategije, savetodavne usluge za poljoprivredu i ruralni razvoj se pružaju od dva glavna kanala (izvora):

- Savetnici iz javnog sektora (MPŠRR i opštine); i
- NVO, domaći i međunarodni savetnici, zadruge, dobavljači inputa, veterinari i udruženja farmera.

Odeljenje za savetodavne i tehničke usluge kao nosilac savetodavnih usluga u saradnji i koordinaciji sa ostalim odeljenjima MPŠRR izrađuje informacije o događajima/ materijalima i podržava poljoprivrednike u proces podnošenja zahteva. Odeljenje se sastoji od tri divizija: Divizije za savetodavne tehničke saveta, Divizija za terenske usluge i ekstenzije i Divizija za nadgledanje, koordinaciju, informisanje i IT. Još uvek kao izazov ostaje konsolidacija savetodavnih usluga kao i kompletiranje podzakonskih akata.

Vlada Kosova podržava ovaj sektor od 2009. godine preko projekta "Razvoj ruralnih zona kroz jačanje savetodavnih usluga". projekat iznosi 117,000.00 evra za svaku kalendarsku godinu.

Savetodavne usluge osim SK su podržane i od ostalih donatora kao SB, GIZ. Iznos projekata je oko 2,154,566.00 evra.

Kratkoročne mere

- Usvajanje Administrativnog Uputstva br. 01/2015 o obliku, sadržini i postupcima davanja stručnog ispita i sertifikata za savetnike poljoprivrede i ruralni razvoj;
- Usvajanje Administrativnog uputstva br. 02/2015 o obliku, sadržini i postupcima davanja licence za pravno lice za pružanje savetodavnih usluga za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Usvajanje Administrativnog Uputstva br. 03/2015 o obliku, sadržini i postupcima održavanja registra za pružaocima savetodavnih usluga za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Usvajanje Administrativnog uputstva br. 07/2015 o obliku i sadržini godišnjeg plana obuke za savetnike za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Usvajanje administrativnog uputstva br. 08/2015 o sadržini, radu i ovlašćenja komisije za nadgledanje savetodavnih usluga i ruralni razvoj;
- Ažuriranje strategije savetodavnih usluga i ruralni razvoj za 2016-2020;
- Dalje jačanje 34 opštinskih informativnih savetodavnih centara za poljoprivredu i ruralni razvoj;

- Rast broja farmera i ostalih zainteresovanih strana do 4,500 da se obučavaju za poljoprivredu i ruralni razvoj; i
- Promocija i sprovođenje nacionalnih i međunarodnih razvojnih politike za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Srednjoročni prioriteti

MPŠRR planira rast broja farmera i ostalih zainteresovanih strana da iskoriste obuke po godinama:

- 4,000 farmera u 2017. godini;
- 4,200 farmera u 2018. godini;
- 4,400 farmera u 2019. godini i
- 4,600 farmera u 2020. godini.

Carinska politika (tarifne koncesije) za poljoprivredne proizvode od SSP

Uvozi iz EU

Poljoprivredni proizvodi

- Kosovo će nakon stupanja na snagu SSP ukloniti carinske tarife za 1044 od 2564 proizvoda iz EU. Dok je 164 proizvoda iz EU već izuzeti od carinskih tarifa po Zakonu br. 04/L-163 o robi izuzetoj iz Carinskih poreza i robe sa carinskim porezom nula.
- 256 osetljiva poljoprivredna proizvoda (180 poljoprivredne i 76 procesi) važni za poljoprivrednike na Kosovu će biti zaštićeni do 7 godina (voćni sokovi, mango, šljive itd, džem, krompir, brašno, meso i sir).
- Carinska tarifa na kosovskoj strani će biti smanjena za period od 5 godina za uvoz kafe i njenih proizvode iz EU i za 7 godina za kafu sa kofeinom (pečene i nepečene).
- 14 proizvodaje bespogovorno i nisu uključeni u sporazum, što znači da će tarife na Kosovu ostati iste (10%), uključujući mlečne proizvode, krompir, vinovu lozu i jabuku.
- Krompir, mlečni proizvodi i vinova loza nisu deo sporazuma zbog njihovog značaja za lokalne farmere. Dakle, carinska tarifa od 10% ostaje na snazi.
- 12 proizvoda važnih za poljoprivrednu proizvodnju Kosova će biti zaštićeni 10 godina (mlečni proizvodi, voće i povrće, voda, pivo i proizvodi od žitarica).
- Kosovo će ukloniti carinske tarife za 487 ribljih proizvoda nakon stupanja na snagu sporazuma . Za 1 ribarski proizvod Kosovska carinska tarifa će se postepeno ukloniti 3 godine, dok je za drugu postepeno 7 godina.

Izvozi u EU

Poljoprivredni proizvodi

- Carinske tarife će biti u potpunosti uklonjene sa poljoprivrednih proizvoda, osim mesa, vinove loze i proizvoda od šećera.
- Evropska unija uklanja carinske tarife nakon stupanja na snagu sporazuma za sve proizvode od mesa (sveže i mleveno), osim za junetinu. Za životinjske proizvode u kombinovanoj nomenklaturi poglavlja 7 i 8, gde je carinska tarifa ad valorem (20 %) i specifična carinska tarifa (20 %) eliminacija pokriva samo ad valorem tarife.
- Za proizvode od junetine , EU će fiksirati važeću carinsku tarifu za kosovski izvoz u EU na 20 % ad valorem i 20 % specifične tarife (preferencijalna tarifa) u okviru limita godišnje kvote od 475 tona.
- Evropska unija uklanja carinske tarife za kafu koja sadrži kofein nakon stupanja na snagu sporazuma.
- Krompir i mlečni proizvodi su deo robe za koju Evropska unija odstranjuje carinsku tarifu.

- Izvoz vinove loze i blistave vinove loze u EU je oslobođeno carinskih tarifa, u skladu sa izvoznim kvotama.
- Pastrmka i šaran: kvota se primenjuje; EU carinska tarifa ne važi za godišnje zapremine od 15 tona pastrmke. Kvota za šarane je na 20 miliona tona godišnje. Ako se ova količina prelazi primenjuje se EU carinska tarifa.

3.13. Poglavlje 12 *acquis*-a: Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politike

Integrisani pristup EU za bezbednost hrane ima za cilj obezbeđivanje visokog nivoa bezbednosti hrane, zdravlja životinja, dobrobit životinja i zdravlje biljaka u okviru Evropske unije preko koherentnih mera od farme-do-stola i potrebnog nadgledanja, obezbeđujući efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.

12. poglavlje pokriva detaljnija pravila u oblasti bezbednosti hrane. Opšte politike namirnica postave pravila higijene za proizvodnju hrane. Osim toga, komunitarno pravokomunitarno pravo EU pruža detaljna pravila u oblasti veterinarstva, koje su ključne za zaštitu zdravlja životinja, dobrobit životinja i bezbednost hrane životinjskog porekla na unutrašnjem tržištu. U oblasti fitosanitarne, pravila EU pokrivaju pitanja kao kvalitet semena, materijal za zaštitu bilja, štetni organizmi i ishrana životinja.

Obaveza za usklađivanje Kosovskog zakona u 12. poglavlju sa onim od Evropske unije proizlazi iz člana 74. i 102. SSP. Član 102. SSP predviđa ovu saradnju koja treba da se odvija između Strana u svim prioritetnim oblastima koje se nadovezuju sa *acquis*-om EU-a u oblasti poljoprivrede, kao i sa šemama kvaliteta za poljoprivredne proizvode i prehrambenih proizvoda, bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Saradnja posebno će ciljati na modernizaciju i restrukturiranje poljoprivrede i agro-industrijski sektor na Kosovu i podršku postepenog usklađivanja zakona i praksi Kosova sa *acquis*-om EU-a.

Osim obaveza iz SSP, Kosovo takođe mora da ispuni uslove koje proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu, studije izvodljivosti kao i od susreta Dijaloga Procesa stabilizacije i pridruživanja. Ovi dokumenti ističu neke od ključnih oblasti Kosova za poboljšanje, kao što je izgradnja fabrike za preradu životinjskih pod-proizvoda i prateće mere; borba protiv ilegalne trgovine životinjama, pogotovo sa Srbijom kao i dalje poboljšanje baze podataka za identifikaciju, registraciju i kretanje životinja; usklađivanje veterinarskih zdravstvenih sertifikata sa državama Srbija i Bosna i Hercegovina; podizanje prehrambenih postrojenja; transfer opštinskih inspektora u AHV; usvajanje pravnog paketa; sistematičnija primena i sprovođenje postojećeg zakona; izrada višegodišnjeg plana kontrole za životinjske bolesti; proširenje oblasti akreditacije laboratorije AHV-a kao i potpisivanje ugovora o održavanju, kalibraciji i servisiranje laboratorijske opreme.

Zakonski okvir i okvir politika u oblasti bezbednosti hrane

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) Kosova je odgovorno za izradu nacionalnog zakona u skladu sa *acquis*-om EU-a, utvrđenim Uredbom br. 02/2011 o oblastima administrativne odgovornosti Kabineta premijera i ministarstava- prilog 14, tačka i (stvora politiku i sprovodi zakone za razvoj sektora poljoprivrede, stočarstva, proizvodnje i zaštitu bilja, ruralno razvoj i postavljanje standarda koji treba primeniti) i tačka viii (u saradnji sa Ministarstvom zdravstva i Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja nadgleda kontrolu kvaliteta hrane i poljoprivrednih sirovina u cilju zaštite potrošača).

Agencija za hranu i veterinarstvo (AHV) je odgovorna institucija za sprovođenje zakona u oblasti bezbednosti hrane i zdravlja životinja, kao i o finosanitarnim kontrolama. AHV je osnovana na osnovu Zakona br. 21/2004 o veterinarstvu i da je proširena Zakonom br. 03/016 o hrani.

AHV kao glavni akter u oblasti bezbednosti hrane, sprovodi važan deo komunitarnog prava EU od Higijenskog paketa.

U oblasti bezbednosti hrane, usvojeno je sledeće zakonodavstvo:

- Zakon br. 03/L-016 o hrani, koji uređuje opšta načela i uslove za higijenu hrane i bezbednosnu hranu za ljude kao i stočnu hranu, obaveze subjekata koji pruže hranu za ljude kao i stočnu hranu. Ovaj zakon adresira i pitanja higijene i bezbedne hrane za ljude i stočne hrane, opšte uslove koje se odnose na deklaraciju ili imenovanje hrane za ljude i hrane za životinje, opšte uslove za postavljanje na tržište hrane za ljude i stočne hrane, kao i hrane koja sadrži genetske modifikovane organizme ili se sastoje od njih. Štaviše, adresira sistem zvanične kontrole hrane, ovlašćene laboratorije za testiranje i referenciju, upravljanje krizama i hitnih slučajevima, osnivanje Agencije za hranu i veterinu. Ovaj zakon se primeni u svim fazama proizvodnje, prerade, skladištenja i distribucije hrane za ljude i stočne hrane, osim primarne proizvodnje, pripreme, rukovanja i skladištenja hrane u domaćinstvima koje nisu namenjene za prodaju na tržište. Zakon je delimično usklađen sa Uredbom br. 178/2002 Evropskog parlamenta i saveta;
- Zakon br. 04/L-114 o obogaćivanju brašna, koji određuje pravila koja se primenjuju za obogaćivanje brašna za potrošnju, sa ciljem sprečavanja i smanjenja bolesti koji se izazivaju nedostatkom gvožđa i folne kiseline i prema nutritivnom stanju i dobrovoljno i vitaminima A, B12 i cink, koji ne transponuje nijedan zakon EU;
- Uredba br. 10/2011 o zvaničnim kontrolama preduzetih za osiguravanje verifikacije usklađivanja sa Zakonom o hrani i stočnoj hrani i propisa za zdravlje i dobrobit životinja i transponuje delimično Uredbu br. 882/2004 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba br. 11/2011 o higijeni prehrambenih proizvoda, koja delimično transponuje Uredbu br. 852/2004 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba br. 12/2011 o određivanju specifičnih pravila higijene hrane životinjskog porekla, koja delimično transponuje Uredbu br. 853/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredba br. 13/2011 o određivanju specifičnih pravila za organizovanje zvaničnih kontrola hrane životinjskog porekla namenjene za potrošnju od ljudi, koja delimično transponuje Uredbu br. 854/2004 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba br. 27/2012 o mikrobiološkim kriterijima prehrambenih proizvoda, koja delimično transponuje Uredbu br. 2073/2005;
- Uredba br. 17/2012 o određivanju visine plaćanja usluga agencije, koja delimično transponuje Uredbu br. 882/2004 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba (MTI) br. 09/2013 o obeležavanju, prezentaciju i reklamu prehrambenih proizvoda, koja delimično transponuje Uredbu br. 1169/2011 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba br. 28/2013 o aditivima u hrani, koja delimično transponuje Uredbe EU br. 1331/2008, br. 1332/2008; br. 1333/2008 i Uredbu br. 1334/2008;
- Uredba br. 43/2013 o određivanju maksimalnih nivoa za određene zagađivače u prehrambenim proizvodima za ljude i za nepoželjne supstance u stočnu hranu, koja delimično transponuje Uredbu br. 1881/2006 i Uredbu br. 333/2007 Evropske komisije.

AHV je vršila procenu poljoprivredno- prehrambenih preduzeća na Kosovu (mlečna industrija, mesa, klanice, skladišta hladnjača i mlečni proizvodi). Trenutno ima 125 aktivnih operatera koji posluju hranom i 11. neaktivnih operatera koji se bave proizvodima životinjskog porekla. AHV odobrila je 25. operatera iz zemalja regiona, koji imaju pravo na uvoz prehrambenih proizvoda životinjskog porekla u Republici Kosovo.

U okviru postupaka za odobravanje poslovnih operatera hranom su kategorisani prema riziku po grupama (donja, srednja, gornja) i predviđene su tri do šest inspekcije godišnje.

Godišnji nacionalni plan kontrola i uzimanja uzoraka obuhvata učestalost zvaničnih kontrola domaćih institucija, granične kontrole, nacionalni plan praćenja ostataka i kontrole bolesti životinja. Ova učestalost se zasniva na procenu rizika, vršenih tokom kategorisanja, dok uzimanje uzoraka je planirano prema usvojenim pravilima Uredbom br. 27/2012 o mikrobiološkim kriterijumima.

Odeljenje koja se bavi pitanjima bezbednosti hrane u okviru AHV-a je Odeljenje za javno zdravlje, koje ima 5 (pet) zaposlenih službenika.

Laboratorija

Laboratorija hrane i veterine AHV-a počela je sa radom u 2007. godinu. U 2008. i 2009. su izgrađene zgrade Laboratorije hrane i veterine i Laboratorija za zdravlje životinja. One su podeljene po sektorima, kao što sledi:

- Sekcija za mikrobiologiju hrane i preparaciju;
- Sekcija za hemiju hrane i veterinarskih ostataka;
- Sekcija analize mleka;
- Sekcija serologije i molekularne dijagnostike;
- Sekcija bakteriologije; i
- Sekcija pato-anatomije.

Funkcije i dužnosti Laboratorije hrane i veterinarske (LHV) su uređene Zakonom br. 2004/21 o veterinarstvu (član 38, 39, 40, 41 i 42), dok prema Administrativnim Uputstvom MA-NR. 21/2007 dana 14.08.2007. godine su definisane: funkcija, ovlašćenja i odgovornosti LHV-a.

Delokrug LHV-a obuhvata testiranje fizičkih, hemijskih i mikrobioloških parametara hrane životinjskog porekla, ostataka u hrani i stočne hrane. LHV takođe prati i obavlja dijagnozu bolesti životinja, sa ciljem zaštite zdravlja životinja, javnog zdravlja i bezbednosti hrane.

LHV je opremljena savremenom opremom i računarskom podrškom, tako da može da testira proizvode sa metodama testiranja iz oblasti primene akreditacije. LHV je akreditirana od Direkcije za akreditacije Kosova sa ISO 17025 standardom od 11. februara 2014. godine i da je ponovo procenjena 12 i 13. februara 2015. godine. LHV ima akreditirane 50 metoda za analizu hrane i vršenje dijagnoze bolesti životinja.

Trenutno, u LHV zaposlena su 32 radnika. Osoblje LHV-a je profesionalno i stalno je bilo deo obuka u zemlji i inostranstvu. Trenutno u LHV-u postoji projekat koji je finansiran od EU i vrši će se obuka zaposlenih u Laboratoriji zdravlja životinja u dijagnostici bolesti. Tokom četvrtog tromesečja 2015. godine počće i drugi projekat EU koji će vršiti podizanje kapaciteta osoblja Laboratorije Hrane, odnosno Sektora prehrabene mikrobiologije i preparacije i Sektora prehrabene hemije i veterinarskih ostataka.

Ministarstvo trgovine i industrije takođe ima svoju ulogu u pitanjima bezbednosti hrane na osnovu Zakona br. 04/L-121 o zaštiti potrošača, od kojeg proizilazi Uredba (MTI) br. 09/2013 o obeležavanju, prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda, koja transponuje Uredbu (EU) br. 1169/2011.

Kratkoročne mere

Što se tiče oblasti bezbednosti hrane, tokom 2016. godine, planira se usvajanje sledećeg zakona, koji će delimično transponovani zakonodavstvo EU:

- Dopuna- izmena Zakona br. 03/L-016 o hrani, koji definiše opšta pravila i uslove za higijenu hrane i bezbednu hranu za ljude i hranu za životinje, kao i osnivanje Agencije hrane i veterinarstva. Ovaj zakon se sprovodi u svim fazama proizvodnje, prerade, skladištenja i distribucije hrane za ljude i stočne hrane, osim primarne proizvodnje, pripreme, delovanja i skladištenja hrane u domaćinstvima koja nije namenjena za prodaju na tržištu. Zakon će biti

delimično usklađen sa Uredbom br. 178/2002 Evropskog parlamenta i saveta od 28. januara 2002. godine;

- Uredba o usvajanju i registraciju operatera poslovanja hranom za životinje, na osnovu Zakona br. 03/L-016 o hrani i Uredbe br. 10/2011 o zvaničnim kontrolama vršenih da se obezbeđuje verifikacija usklađenosti sa Zakonom o hrani za životinje i hrani, Pravila o zdravlju i dobrobit životinja, i delimično će biti usklađen sa Uredbom br. 882/2004 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredba o definisanju zdravstvenih pravila za pod-proizvode životinja i njihovi derivati koje nisu namenjene za ljudsku ishranu, koja će se delimično uskladiti sa Uredbom (EK) br. 1069/2009 i Uredbom (EK) br. 142/2011;
- Uredba o materijalima i artikli koji su namenjeni da budu u kontakt sa hranom, koja će se približiti delimično Uredbi (EK) br. 1935/2004.
- Strategija za podizanje postrojenja, koja će se osnivati na postupke koje treba preduzeti od strane operatera kako bi se postigli standardi EU;
- Godišnji nacionalni plan kontrole, uključujući i Plan za nadgledanje ostataka;
- Plan obuke o pitanjima bezbednosti hrane za inspektore i operatere prehranbenog poslovanja, preko obuke koje će se proširiti informacije o primeni tehničkih znanja vezano za standarde bezbednosti hrane, dobra praksa proizvodnje i higijene, preduslovi za usvajanje i praksa uzimanja uzoraka.

Što se tiče podizanja ljudskih i institucionalnih kapaciteta, u 2016. godinu, planiraju se sledeće aktivnosti:

- Obuka o razvijanju i korišćenje novih metoda za osoblje laboratorije, finansirano od projekata Tehničke pomoći EU;
- Aktivnosti obrazovanja i obuke za operatere koji posluju hranom i službenici koji će vršiti zadatke za sprovođenje higijenskih pravila;
- Aplikacija za proširenje oblasti akreditacije novim metodama za bezbednost i kvalitet hrane, kao i za dijagnostiku bolesti životinja;
- Pripremanje tehničkih specifikacija za tender za održavanje, servisiranje i kalibracija laboratorijske opreme;
- Zapošljavanje dva (2) stručnjaka u Odeljenju za javno zdravlje;
- Podizanje i funkcionisanje sistema informacione tehnologije kao i podizanje tehničkih kapaciteta preko projekta finansiran od strane EU u okviru IPA 2015, u iznosu od 2,000,000.00 evra;
- Zahtev za stručnost od TAIEX programa a ciljem vršenja analize zakonskih rupa u nacionalnom nivou za sanitarne politike, preko koje će se pružati jedan pregled nivoa transpozicije zakona EU na nacionalnom nivou i da se identifikuju koraci koji treba da se preduzmu za nastavak dalje aproksimacije nacionalnog zakona sa *acquis-om* .

Srednjoročni prioriteti

Što se tiče zakonodavne aktivnosti o bezbednosti hrane, predviđeno je da tokom perioda 2017-2020 da se usvoje sledeće uredbe, koje će delimično transponovani zakonodavstvo EU:

- Dopuna-izmena Zakona br. 2003/22 o sanitarnom inspektoratu, koji će se uskladiti sa zakonodavstvom EU koji se očekuje da se identifikuje nakon analize rupa u ovom sektoru;
- Uredba o aditivima u hrani, na osnovu Direktive 2002/46/EZ i Uredbe koje dopunjavaju ovu direktivu;
- Uredba o zamrzavanju prehranbenih proizvoda, na osnovu Direktive Saveta 89/108/EEZ;
- Uredba o mineralnoj vodi, na osnovu Direktive 2009/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta;
- Uredba o novoj hrani (Novel Food) i novih prehranbenih sastojaka, na osnovu Uredbe (EK) br. 258/97;
- Uredba o kvalitetu mleka, koja određuje razvijanje strategije za sveže mleko iz farme u mestima obrade. Ova uredba će biti nacionalna i utvrdiće pravila za tretiranje svežeg mleka, koja nije u skladu sa uredbom za higijenski paket;

- Nacionalni plan praćenja ostataka u godišnjoj osnovi, prema Administrativnom uputstvu MA br. 26/2005 "O meri praćenja određenih supstanci i njihovih ostataka u živim životinjama i proizvoda životinjskog porekla"; i
- Izgradnja fabrike za preradu životinjskih ostataka.

Što se tiče podizanje ljudskih kapaciteta, tokom perioda 2017 – 2020 planira se:

- Obučavanje nadležnih osoba od strane operatera poslovanja hranom o primeni novih pravila vezano za proizvodnju, preradu, distribuciju i postavljanja proizvoda na tržištu, gde AHV će pružati sve potrebne programe i dokumentaciju (uputstva i SOP) da se olakša sprovođenje;
- Zapošljavanje pet (5) stručnjaka u Direkciju za javno zdravlje.

Zakonski okvir i okvir politika u oblasti veterinarstva

Isto kao i u oblasti bezbednosti hrane, i u oblasti veterinarstva MPŠRR je odgovorno za izradu nacionalnog zakona u skladu sa *acquis-om* EU-a, dok AHV je odgovorna institucija za sprovođenje zakona u ovoj oblasti.

Politike veterinarstva na Kosovo su uređene sa tri zakonima usvojenih od Skupštine Kosova, kao sledeće:

- Zakon br. 2004/21 o veterinarstvu, koji uređuju opšte funkcionisanje sektora veterinarstva na Kosovu i ne transponuje neko zakonodavstvo EU;
- Zakon br. 02/L-10 o staranju prema životinjama koji uređuje držanje, zbrinjavanje, smeštaj, uzgoj, prevoz i druga pitanja vezano za staranje prema životinjama, koji ne transponuje nijedno zakonodavstvo EU;
- Zakon br. 03/L-016 o hrani, koji uređuje opšta načela i zahteve koje se odnose na higijenu hrane i bezbednu hranu za ljude kao i stočnu hranu, dužnosti subjekata koji posluju hranom za ljude i stočnom hranom što se tiče higijene i bezbedne hrane za ljude i stočne životinje;
- Zakon br. 02/L-111 o pčelarstvu, koji uređuje uzgoj pčela, mere za sprečavanje i borbu protiv bolesti pčela, nadgledanje objekata za proizvodnju i očuvanje pčelinih proizvoda i koji ne transponuje nijedno zakonodavstvo EU;

Politike veterinarstva se dopunjuju administrativnim relevantnim smernicama, koje imaju za cilj sprovođenje posebnih zadataka navedenih u osnovnim zakonima. Ovi dokumenti su razvijeni delimičnim transponiranjem odgovarajućeg zakona:

- AU br. 12/2012 o identifikaciji i registraciju životinja, zasnovano na Uredbu (EK) br. 1760/2000 Evropskog parlamenta i saveta da ukida Uredba saveta (EK) br. 820/97; Uredba (EK) br. 494/98 koja određuje detaljne propise za sprovođenje Uredbe saveta (EK) br. 820/97; Uredba (EK) br. 911/2004 koji sprovodi Uredbu (EK) br. 1760/2000 Evropskog parlamenta i saveta; Uredbu (EK) br. 21/2004 koji izmenjuje Uredbu (EK) br. 1782/2003 i Direktive 92/102/EEZ i 64/432/EEZ; i Direktivu 2008/71/EZ.

Oblast veterinarstva je takođe uređen nacionalnim podzakonskim aktima, odnosno uredbama kao i SOP koje uređuju zabranu slobodnog kretanja i marketing živih ptica kako bih sprečili širenje zaraznih bolesti, zabranu uvoza svežih ptica, čuvanje hrane za ptice od zaraznih bolesti, uvoz proizvoda životinjskog porekla iz EU, pojednostavljenje procedura uvoza i odobravanje izvoza u zemlje EU bez uvozne dozvole.

Uvoz živih životinja

Što se tiče uvoza živih životinja, u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta živih životinja, u okviru IUG-a osnivana je jedna radna grupa. Članovi radne grupe su predstavnici Kosovske policije, carina i AHV-a. ova radna grupa se redovno sastaje i usvojila je SOP o zaplenu krijumčarene robe. Navedene institucije vrše redovne zajedničke radnje.

Zdravlje životinja

Osim Zakonom br. 2004/21 o veterinarstvu, sektor veterinarstva uređuje se Zakonom br. 03/L016 o hrani i Uredbe o higijenskom paketu. Što se tiče zdravlja životinja, usvojeni su ovi podzakonski akti:

- AU MA-br. 33/2006 o merama za kontrolu klasične svinjske kuge, na osnovu Uredbe Komisije (EK) br. 1251/2008 koje primeni Direktivu Saveta 2006/88/EZ;
- AU MA- br. 27/2006 o kontroli, sprečavanju i iskorenjivanju bolesti "Slinavka i šap" na Kosovu, na osnovu Direktive saveta 2003/85/EZ koja ukida Direktivu 85/511/EEZ i Odluku 89/531/EEZ i 91/665/EEZ i izmena Direktive 92/46/EEZAI V-UA_2004_07;
- AU MA- br. 24/2005 o borbi protiv zoonoznih bolesti ptica "Ptičiji grip" na osnovu Direktive Saveta 2005/94/EZ koja ukida Direktivu 92/40/EEZ.

Godišnji nacionalni plan kontrole se izrađuje od strane AHV i njegov cilj je zaštita javnog zdravlja i zdravlja životinja. Ovim planom se predviđaju mere koje se preduzimaju za sprečavanje, otkrivanje, kontrolu i iskorenjivanje zaraznih i parazitskih bolesti životinja.

Staranje prema životinjama

Staranje prema životinjama na Kosovu se uređuje Zakonom br. 02/L-10 o staranju prema životinjama, praćeno sledećim podzakonskim aktima:

- AU MA-br. 31-2006 o prevozu životinja, delimično zasnovano na Uredbu Saveta (SE) br. 1/2005 i izmenjuje Direktiva 64/432/EEZ i 93/119/EZ i Uredbom (SE) br. 1255/97;
- AU MA- br. 24-2006 o humanom klanju životinja, delimično zasnovano na Direktivu Saveta 93/119/EZ;
- Uredba br. 12/2014 o utvrđivanju minimalnih standarda za zaštitu teladi, zasnovano delimično na Direktivu Saveta 2008/119/EZ;
- Uredba br. 17/2014 o zaštiti životinja koje se drže kao stoka, delimično zasnovano na Direktivu Saveta 98/58/EZ;
- Uredba br. 03/2015 o utvrđivanju minimalnih standarda za zaštitu svinja, delimično zasnovano na Direktivu Saveta 2008/120/EZ.

Hrana za životinje

Hrana za životinje se uređuje Zakonom br. 03/L-016 o hrani, kao i:

- Uredbom br. 43/2014 o određivanju maksimalnog nivoa određenih zagađivača u prehrambenim proizvodima i neželjene supstance u proizvodima za ishranu životinja, koji delimično transponuje Uredbu (EK) br. 1881/2006 Komisije, kao što se izmenjuje Uredbom Komisije (EK) br. 1126/2007 i Uredbu (EK) br. 565/2008.

Hrana za životinje se takođe uređuje i ostalim podzakonskim aktima, kao:

- AU MA-br. 26/2005 o merama za nadgledanje određenih materija ili njihovih ostataka u živim životinjama i u proizvodima životinjskog porekla, koja je zasnovana delimično na Direktivu Saveta 96/23/EZ što ukida Direktivu 85/358/EEZ i 86/469/EEZ kao i Odluke 89/187/EEZ i 91/664/EEZ, Odluku komisije 97/747/EZ zasnovano na Direktivu Saveta 96/23/EZ i Odluku Komisije 98/179/EZ.

Veterinarska granična kontrola

Veterinarska granična kontrola se zasniva na Zakon br. 03/L-016 o hrani i na Zakon br. 21/2004 o veterinarstvu, kao na podzakonskim aktima:

- UA br. 18/2005 o veterinarskoj kontroli uvoza, tranzitni prelaz prehrambenih i neprehrambeni proizvoda životinjskog porekla, živih životinja i materijala za uzgoj životinja, koji delimično transponuje Direktivu 91/496/EEZ i Direktivu 97/78/AC;
- Uredba 18/2012 o utvrđivanju uslova zdravlja životinja, javno zdravlje i veterinarska sertifikacija za mleko i mlečnih proizvoda, koja delimično transponuje Uredbu Komisije (EU) br. 605/2010.

Trenutno, kontrole se vrše u devet (9) granična prelaza, odnosno u Vrmici, Elez Han, Bela zemlja, Merdare, Stančić, Jarinje, Kula, Aerodrom i železnica. Mikrobiološki kriterijumi službenih poseta u kontrolnim mestima su zasnovane na Uredbu 27/2012 o mikrobiološkim kriterijumima u prehrambenim proizvodima, koja transponuje delimično Uredbu br. 2073/2005 EU. Treba da se navede da sistem TRACES koristi se 100% za izvoz u zemlje EU za neprerambene proizvode životinjskog porekla (animal by-products), dok za uvoz se koristi delimično u dva granična prelaza, odnosno u Elez Han i Merdare.

Veterinarska inspekcija u Republici Kosovo se takođe uređuje nacionalnim zakonodavstvom koji ne transponuje nijednu Direktivu EU, kao što je Zakon br. 2004/33 o stočarstvu i prateće AU koje uređuju pitanja kao, kriterijumi za kontrolu kvaliteta hrane životinja i aditiva, prehrambeni sastojci za životinje, utvrđivanje pitanja o složenoj hrani i osnivanje radnih komisija za hranu za životinje, koje pomažu institucijama i subjektu poslovanja hranom za životinje.

Laboratorija

Pogledaj "Laboratorija" u pod-poglavlje "Bezbednost hrane".

Lokalna samouprava

Osim inspektora na nivou AHV-a, zvanične kontrole se vrše i od opštinske sanitarne, poljoprivredne i veterinarske inspekcije. Da bih imali ujedinjeni i integrisani pristup kontrole, zahtev je i EK da opštinski inspektori budu prebačeni u Agenciji. U svakom slučaju, da bi se vršio takvo prebacivanje, treba da se dopuni i izmeni Zakon br. 03/L-049 o finansijama lokalne samouprave, koji se očekuje da se izmeni i usvoji tokom 2016.godine.

Direkcija koja se bavi veterinarskim pitanjima u okviru AHV-a je Direkcija za zdravlje i zaštitu životinja. Ova direkcija ima 14 (četnaest) zaposlenih službenika.

Što se tiče kapaciteta pograničnog veterinarskog inspektorata, u ovaj sektor su zaposleni: jedan (1) šef sektora, 14 veterinarska inspektora i dva (2) službenika za upravljanje uzoraka u kontrolne pogranične tačke.

Kratkoročne mere

Osim planiranja za kontrolu bolesti i programa praćenja, zakonodavni okvir u 2016. godinu će se popuniti zakonodavstvom u oblasti hrane za životinje i staranje prema životinjama. Neki od zakonskih i podzakonskih aktova koji će se usvojiti u 2016. godinu su:

- Zakon br. 2004/21 o veterinarstvu, kojim se uređuje borba i sprečavanje zaraznih bolesti životinja, veterinarska medicinska praksa, kretanje živih životinja i proizvoda životinjskog porekla, veterinarska kontrola uvoza, izvoza i tranzita živih životinja i proizvoda životinjskog porekla, određivanje prava i obaveza državnih i opštinskih institucija kao i pojedinaca u ovoj oblasti. Zakon će delimično transponovati Direktive Saveta: 64/432/EEZ; 77/391/EEZ; 78/52/EEZ; 88/407/EEZ; 80/1095/EEZ; 82/894/EEZ; 89/556/EEZ; 90/429/EEZ; 91/68/EEZ; 92/35/EEZ; 92/65/EEZ; 92/66/EEZ; 92/118/EEZ; 92/119/EEZ; 2000/75/EZ; 2000/258/EZ; 2001/89/EZ; 2002/60/EZ; 2002/99/EZ; 2003/85/EZ; 2004/68/EZ; 2009/156/EZ; 2005/94/EZ; 2006/88/EZ; 2008/71/EEZ; 2009/158/EZ; Odluke Saveta 91/666/EEZ i 95/410/EZ; Uredbe br. 1760/2000 i br. 21/2004.
- Uredba o usvajanju u registrovanje operatera koji posluju stočnom hranom, zasnovano delimično na Uredbu 852/2004/EZ; Direktivu 98/51/EZ; Uredbu 882/2004/EZ;
- Uredba o korišćenju hrane za životinje, zasnovano delimično u Uredbi (EC) br. 767/2009 Evropskog parlamenta i saveta, koja izmenjuje Uredbu (KE) br. 1831/2003 Evropskog parlamenta i saveta i ukida Direktivu saveta 79/373/EEZ, Direktivu Komisije 80/511/EEZ, Direktive saveta 82/471/EEZ, 83/228/EEZ, 93/74/EEZ, 93/113/EZ i 96/25/EZ i Odluke Komisije 2004/217/EZ;

- AU vezano za zabranu korišćenja u farmama određene supstance koje imaju hormonalno i tirestatično dejstvo i β -agoniste, delimično zasnovano na Direktivu saveta 96/22/EZ i ukidanje Direktiva 81/602/EEZ, 88/146/EEZ i 88/299/EEZ;
- Uredba o aktivnim farmakološkim supstancama i njihova klasifikacija prema maksimalnim ograničenjem ostataka u prehrambenim artiklima životinjskog porekla, delimično zasnovano na Uredbi Komisije (BE) br. 37/2010;
- AU vezano za plasman u tržištu i upravljanje somatotropine goveda, delimično zasnovano na Odluku saveta 1999/879/EZ i ukidanje Odluke 90/218/EEZ;
- AU vezano za učinak analitičkih metoda i tumačenje rezultata, delimično zasnovano na Odluku Komisije 2002/657/EZ koja sprovodi Direktivu Saveta 96/23/EZ;
- Realizacija ankete sa ciljem identifikacije bolesti u celoj teritoriji Kosova preko koje će se vršiti nadgledanje epidemiološke situacije u zemlji i regionu i da se preduzmu odgovarajuće mere, kao i da se priprema sprečavanje, smanjenje i borba protiv endemičnih i egzotičnih bolesti u zemlji;
- Priprema planova za nepredviđene situacije i višegodišnjeg plana za bolesti životinja;
- Priprema godišnjeg nacionalnog plana zasnovano na epidemiološkom stanju od prethodnih godina.

Sledeće aktivnosti koje se planiraju da se odvijaju u 2016.godinu:

- Vakcinacija ovaca i koza u celoj teritoriji Kosova protiv bruceloze (*Brucella melitensis*);
- Vakcinacija svinja u celoj teritoriji Kosova protiv klasične kuge svinja;
- Vakcinacija protiv besnila, ehinokokusa i dehelmintizacija pasa u celoj teritoriji Kosova;
- Vakcinacija kokoši protiv bolesti nazvanoj Newcastle;
- Snabdevanje lekova za životinje protiv krpelja i hemoragično groznice Krimski kongo u opštine Mališevo, Suva Reka, Orahovac i Klina.
- Istraživanja krvi o zaraznim bolestima goveda, kao bruceloza, leukoza i plavi jezik;
- Praćenje tuberkuloze i mastitisa kod goveda; i
- Identifikacija i registracija domaćih životinja.

Što se tiče institucionalnih i ljudskih kapaciteta planira se:

- Stvaranje sektora stočne hrane;
- Zapošljavanje tri lica u sektoru stočne hrane;
- Kupovina pratećeg materijala i plaćanje veterinaru za planirane aktivnosti, sa odobrenim budžetom u iznosu od 1,274,000.00 evra;
- Stručno usavršavanje službenika od strane Uprave laboratorije i uprave za zdravlje i staranje prema životinjama preko projekta AT;
- Kupovina biološkog materijala za vršenje aktivnosti vakcinacija za period 2016-2017, koja će se realizovati preko jednog projekta financiran od EU.

Srednjoročni prioriteti

Kosovo, će uzimati u obzir izmene u komunitarno pravo-u EU ubuduće i, kao ishod, obezbediće izmenu nacionalnog zakona na veterinarskim politikama zasnovanje sa onim iz EU.

Tokom 2017-2020, planira se usklađivanje sledećeg zakona sa onom iz EU:

- Zakon br. 02/L-10 o staranju prema životinjama, koji uređuje zbrinjavanje, smeštaj, uzgoj, prevoz i ostala pitanja vezano za staranje prema životinjama, zakon koji će da transponuje delimično Uredbu br. 998/2003 Evropskog parlamenta i saveta, Uredbu Komisije br. 1082/2003, Direktivu saveta 88/166/EEZ i Direktivu Saveta 98/58 EC.

U cilju poboljšanja sektora veterinarstva, neke od aktivnosti koji će se preduzeti tokom 2017-2020 su:

- Stvaranje sistema za kontrolu bolesti;

- Praćenje bolesti;
- Sistem za praćenje bolesti;
- Priprema za hitne slučajeve;
- Efikasno upravljanje epidemija bolesti;
- Eliminacija i iskorenjivanje bolesti.
- Puna funkcionalnost sistema za identifikaciju i registraciju životinja, uključujući i njihovo kretanje, prijava crknutih životinja, klanje i odobravanje na tržištu;
- Stvaranje sistema praćenja medicinskih veterinarskih proizvoda na celoj teritoriji Kosova kao i kontrola stočne hrane, uključujući nivoe uvoza i primarne domaće proizvodnje.

Tokom ovog perioda će se jačati i administrativni/stručni kapaciteti za poboljšanje sprovođenja zakona i politike u zemlji.

Zakonski okvir i okvir politika u oblasti fitosanitarije

Politike fitosanitarije na Kosovu se uređuju sledećem zakonodavstvu koji je transponovan delimično sa *acquis-om* EU-a:

- Zakon br. 03/L-029 o poljoprivrednoj inspekciji, koji nije usklađen sa zakonodavstvom EU i utvrđuje organizovanje, ovlašćenja, obaveze i odgovornosti inspektora u inspeksijskom radu, kao: poljoprivredna zemljišta, zaštita bilja, šumarstvo itd. U okviru ovog zakona, inspektor vrši kontrolu poslovnog prostora, objekata, opreme, proizvodnje, prerade, prometa, prevoza, izvoza i tranzita robe;
- Zakon br. 02/L-95 o zaštiti bilja, delimično usklađen sa Direktivom 2000/29/EZ. Zakon ima za cilj zaštitu bilja, određivanje odgovornosti i mera za sprečavanje ulaska i širenja štetnih organizama za biljke, biljnih proizvoda i ostalih objekata, primenu zaštitnih bioloških mera za biljke i njihovo iskorenjivanje, prikupljanje i razmena informacija i podataka sa ostalim zemljama, finansiranje i nadoknada za vršenje poslova za zaštitu bilja i poslove fitosantarne inspekcije;
- Zakon br. 03/L-042 o proizvodima za zaštitu bilja, delimično usklađen sa Direktivom Saveta 91/414/EEZ, dok smernice iz ovog zakona su zasnivane na: Uredbu Evropskog Parlamenta i Saveta br. 1107/2009, koja ukida Direktivu Saveta br. 79/117/EEZ i Direktivu br. 91/414/EEZ; Uredbu evropskog parlamenta i saveta br. 1272/2008, koja ukida Direktivu br. 67/548/EEZ i 1999/45/EZ, Uredbu EK br. 1907/2006; Uredbu evropskog parlamenta i Evropskog saveta br. 396/2005 o izmeni Direktive Saveta 91/414/EEZ. Cilj ovog zakona je uređenje stavljanja u promet i kontrola aktivnih supstanci proizvoda za zaštitu bilja, ovlašćenje, promet, korišćenje, ostataka u bilju i biljni proizvodi, vođenje beleške fizičkih i pravnih lica obuhvaćeni u stavljanje u tržište i upotreba proizvoda za zaštitu bilja, tehnički uslovi za korišćenu opremu za primenu i njihovi elementi, odgovornosti nadležnog organa za sprovođenje ovog zakona i njegovo praćenje;
- Zakon br. 03/L-016 o hrani, delimično usklađen sa Uredbom br. 178/2002 evropskog parlamenta, koji utvrđuje opšta načela i zahteva zakona o hrani, kao i bezbednosne mere prema Uredbi 2008/630/EZ;
- Zakon br. 2004/13 o rasadnom materijalu koji uređuje pitanja vezana za proizvodnju, trgovinu, uvoz, izvoz rasadnog materijala, kao i registraciju proizvođača i trgovca rasadnog materijala i usklađen sa Direktivom br. 2008/72/EZ;
- Zakon br. 2003/5 o semenima, koji nije usklađen sa zakonodavstvom EU i uređuje pitanja koja se odnose na proizvodnju i trgovinu semenima raznim biljnim sortama i semenskim krompirima za poljoprivrednu proizvodnju i semenskim krompirima kako onih domaćih tako i onih uvoza namenjene za proizvodnju i marketing na Kosovu. Ovaj Zakon nije usklađen sa zakonodavstvom EU.
- Zakon br. 2003/10 o veštačkim đubrivima objavljen od strane predstavnika UNMIK-a i nije usklađen sa zakonodavstvom EU;

- Zakon br. 04/L-019 o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-8 o vinima, kojim se uređuje proizvodnja i promet grožđa za proizvod vina, proizvodnja i uslovi za stavljanje u promet vina i drugih proizvoda prerade grožđa i vina, zaštita proizvedenog vina u nekom određenom geografskoj zoni koji se razlikuje sa posebnim klimatskim, zemljanim i ostalim uslovima je delimično usklađen sa: Uredbom Komisije (EK) br. 436/2009 koja predviđa detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (SE) br. 479/2008; Uredbu Saveta (SE) br. 479/2008; Uredbu komisije (EK) br. 555/2008 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (SE) br. 479/2008; Uredbom Komisije (EK) br. 606/2009 koja utvrđuje određena detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (SE) br. 479/2008; Uredba Komisije (EK) br. 607/2009 koja utvrđuje detaljna specifična pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (SE) br. 479/2008; Uredbu Saveta (SE) br. 491/2009 o izmeni Uredbe (SE) br. 1234/2007 i Uredbe Komisije i Evropskog Saveta (ES) br. 1308/2013 o osnivanju zajedničke organizacije tržišta za poljoprivredne proizvode i ukidanje Uredbi Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001; br. 1234/2007;
- Zakon br. 02/L-98 o zaštiti sorte bilja, kojim se uređuju postupci za zaštitu biljnih sorti, za davanje i zaštitu prava odgajivača biljaka, i obezbeđuje uslove za sorte svih rodova i vrsta biljaka uključujući i ukrštanje između rodova i vrste koje se mogu zaštititi i ovim zakonom. Zakon je usklađen delimično Uredbom Saveta (SE) br. 2100/94; Sprovođna Direktiva Komisije 2014/97/EU što sprovodi Direktivu Saveta 2008/90/EZ;
- AU br. 11/2010 o registraciju proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera, skladištara, ambalažera, izvoznici bilja, prodavci na veliko biljaka, ostalih dela i biljnih proizvoda, delimično zasnovano na Direktivu br. 2000/29/EZ.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) je odgovorno za izradu nacionalnog zakona u skladu sa *acquis-om* EU-a, kao što je definisano u Uredbi br. 02 / 2011- o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministara.

Agencija za hranu i veterinarstvo (AHV) je odgovorna institucija za sprovođenje zakona o bezbednosti hrane i zdravlja životinja, kao i fitosanitarne kontrole.

Kosovo je već pripremio spisak biljnih bolesti prisutnih na njenoj teritoriji u Aneksu Zakona o zaštiti bilja.

Kontrole se zasnivaju na Plan kontrole i Godišnjeg nacionalnog uzimanja uzoraka. Kontrolni spiskovi (Check - list) su pripremljeni i inspektori su obučeni kroz tvining projekta "Dalja podrška za AHV".

Fitosanitarne kontrola

MPSRR takođe izrađuje zakonodavstvo u oblasti fitosanitarstva, uključujući pripremanje liste parazita i karantinskih štetočina, usvajanje uvoza i izvoza, kao i koordinacija rada Poljoprivrednog instituta Kosova u Peći u izvršavanju diagnostičkih analiza.

Fitosanitarni inspektori su odgovorni za:

- Inventarisanje štetnih bioloških agenasa (bolesti, štetočina, korova id.) prema kulturi;
- Nadzor liste karantinskih parazita i onih od ekonomskog interesa (Lista A i Lista B);
- Kontrola semena, sadnog materijala i objekata za zaštitu bilja;
- Inspekcija aktera uključenih u proizvodnju bilja u pogledu zaštite bilja;
- Međunarodna saradnja sa institucijama za zaštitu bilja;
- Promocija aktivnosti za zaštitu bilja (brošure, priručnici, obuke, savetovanja, id.).

Granični inspektorat je odgovoran za graničnu kontrolu u Elez Han, Merdare, Bela Zemlja, Jarinje i Vrnica. Ako je potrebno, kontrola se može izvršiti i u tačkama na aerodromu i železnica u Prištini.

Lokalna uprava

Osim inspektora na nivou AHV, službene kontrole se vrše od strane opštinskih sanitarnih, poljoprivrednih i veterinarskih inspektora. Vidi "Lokalna uprava" u pod-poglavlju "Bezbednost hrane"

Fitosanitarna i laboratorija semena

Poljoprivredni institut Kosova (PIK) je osnovan Administrativnom Uputom br. 03/2003 o ulozi i mandatu PIK-a datuma. 18. jun 2003. godine.

PIK je javna istraživačka institucija, u okviru MPŠRR i odgovorna je za nadzor poljoprivrednih zemljišta i vode za navodnjavanje, nadzor integrisanog zdravlja bilja, kontrole prehrambenog lanca, analitičke laboratorijske kontrole kvaliteta hrane, sertifikaciju semena i organske proizvodnje, kao i za realizaciju istraživačkih, aplikativnih i proizvodnih projekata, u oblasti biljne i stočarske proizvodnje.

Trenutno ima 32 zaposlena zvaničnika, dok što se tiče akreditacije u proceduri je adresiranje neusaglašenosti proisteklih od procene Pravne komisije uprave za akreditaciju Kosova. PIK poseduje opremu i laboratorijsku tehnologiju kao i poljoprivrednu mehanizaciju.

Uprava koja se bavi fitosanitarnim pitanjima u okviru AHV je Uprava Inspekcije koja ima 83 zvaničnika zaposlena, od kojih 20 su fitosanitarni inspektori.

Kratkoročne mere

U okviru planiranih aktivnosti za 2016 godinu sa ciljem ispunjavanja pravnog okvira u oblasti fitosanitarije, usvojiće se:

- Zakon o semenu i sadnom materijalu, koji uređuje proizvodnju i marketing semena varijeteta i krompira u poljoprivrednoj proizvodnji, koji će delimično transponovati Direktivu saveta 66/401/EEZ, Direktivu saveta 66/402/EEZ; Direktivu saveta 2002/53/EZ; Direktivu saveta 2002/54/EZ; Direktivu saveta 2002/55/EZ; Direktivu saveta 2002/56/EZ; Direktivu saveta 2002/57/EZ; Direktivu saveta 68/193/EEZ; Direktivu saveta 1998/56/EZ; Direktivu saveta 92/33/EEZ; Direktivu saveta 2008/90/EZ; i Direktivu saveta 1999/105/EZ;
- AU o biljnim pasošima, koji će se bazirati na Direktive 92/90/EEZ, 92/105/EEZ, 92/90/EEZ i 93/50/EEZ.

U 2016 godini, sektor fitosanitarije takođe planira da:

- Osnaži mere za fitosanitarnu kontrolu preduzimanjem dodatnih mera o povećanju kontrole u svim subjektima koja se bave proizvodnjom, preradom, trgovinom i uvozom bilja i biljnih proizvoda;
- Poveća broj uzetih uzoraka ;
- Primeni korišćenje kontrolnih lista (check-liste);
- Dalje osnaži graničnu kontrolu uvidom u svaku pošiljku uvoznih materijala.

Što se tiče povećanja institucionalnih i ljudskih kapaciteta, za 2016 godinu predviđa se:

- Nabavka dodatne opreme za inspektore na terenu i obučavanje inspektora o upotrebi novih oprema preko Kosovskog budžeta, kao i Twinning projekat u okviru IPA 2015 "Podrška jačanju zaštite Kosovskog bilja i sistema proizvodnje i kapaciteta."

Srednjoročni prioriteti

U oblasti fitosanitarije, usvojiće se i delimično uskladiti sa *komunitarno pravokomunitarno pravo EU* sledeće zakonodavstvo:

- Nacrt zakona za dopunu i izmenu Zakona o veštačkim đubrivima, koji će se uskladiti sa Uredbom (EU) br. 2003/2003 Evropskog parlamenta i saveta;
- Dopuna-izmena Zakona o Proizvodima o zaštiti bilja, koji će delimično da transponuje Uredbu (ES) br. 1107/2009 Evropskog parlamenta i saveta i zamenjuje Direktive saveta 79/117/EEZ i 91/414/EEZ;
- Uredba o trgovini semena i krompira u celoj teritoriji Republike Kosovo, koja će se delimično uskladiti sa Direktivom saveta 66/402/EEZ;
- Uredba o ostanku pesticida u biljkama, koja će se uskladiti sa Uredbom br. 396/2005/EZ;
- Uredba o zaštićenim biljnim zonama, koja će se uskladiti sa Uredbom br. 92/70/EEZ.

Takođe, MPSRR, AHV i Fakultet Poljoprivrede tokom perioda 2017-2020 će se fokusirati na:

- Kompletiranje inventara za bolesti i štetočine;
- Kontrola korišćenja proizvoda za zaštitu bilja i njihova trgovina;
- Proširenje liste vrsta bilja o kojima će se izdati pasoši.

U aspektu izgradnje kapaciteta fitosanitarnog sektora, tokom ovog perioda planira se:

- Povećanje broja osoblja;
- Osnivanje ekspertskih grupa;
- Registracija u međunarodnim organizacijama za zaštitu bilja, kao što je IPPC, sa ciljem razmene informacije i razmene zajedničkih iskustva u aspektu fitosanitarnih politike;
- Aplikacija za pomoć preko IPA II i ostaloj stranoj pomoći za osnaživanje fitosanitarne administracije.

3.14. Poglavlje 13 *acquis*-a: Ribarstvo

Acquis za ribarstvo sastoji se od uredbi, koja ne zahtevaju izmene u nacionalnom zakonodavstvu. Ipak, ovo zahteva uvođenje mera za pripremanje administracije i operatere za učešće u politici zajedničkog ribolova, koja pokriva politike tržišta, izvora i upravljanje nacionalnih zaliha, inspekcije i kontrole, strukturalne akcije i kontrole državne pomoći. U nekim slučajevima, postojeći sporazumi o ribolovu i konvencije sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama treba prilagoditi.

Prema članu 103. SSP, strane će razmotriti mogućnost identifikacije oblasti obostrane dobiti u akvakulturi i u sektorima ribarstva. Saradnja će uzeti u obzir prioritetne oblasti koja se nadovezuju sa *komunitarno pravokomunitarno pravo EU* u ovim oblastima, kao i principi upravljanja i zaštite izvora ribolova baziran na pravilima razvijenim od relevantnih međunarodnih i regionalnih organizacija ribarstva.

Sektor akvakulture i ribarstva uređuje se zakonom br. 02/L-85 o ribarstvu i akvakulturi, usvojenog od Skupštine Kosova dana 10. oktobar 2006 godine. Ovim zakonom uređuje se upravljanje resursima riba kao i delatnost ribarstva i akvakulture koje se sprovodi u vodama teritorije Republike Kosovo. Zakon još nije usklađen sa zakonodavstvom EU.

Za sprovođenje zakona izdata su sledeća Administrativna uputstva: AU za sportsko-rekreativni ribolov i opreme za sportsko-rekreativni ribolov br. 27/2007, AU za licenciranje aktivnosti u akvakulturi br. 09/2008, i AU o utvrđivanju regiona-zona za ribolov br. 07/2009.

Sektor ribarstva na Kosovu nije mnogo razvijen, a ipak Kosovo ima znatan potencijal slatkih voda, pružajući velike mogućnosti za zapošljavanje, dobiti i ostale mogućnosti za privredni razvoj zemlje. Sektor akvakulture na Kosovu u poređenju sa zemljama regiona i Evrope je mali i proizvode se minimalne količine ribljeg mesa oko 614 t/godišnje. Na Kosovu gaji se riba pastrmka koja se konzumira u restoranima a vrlo malo ili skoro nimalo se nalazi na tržištu.

MPŠRR u saradnji sa Federacijom sportskog ribolova Kosova (FSRRK) donosi odluke o zonama ribolova, opreme za ribolov id. Dok što se tiče akvakulture odluke se donose samo od strane MPŠRR-a i kao takve sprovode se od inspektorata. Prema zakonodavstvu na snazi licenciranje u oblasti akvakulture na državnom nivou je dužnost MPŠRR-a dok licenciranje ribara za sportsko-rekreativni ribolov je delegirana kompetencija na FSRRK-u. Federacija sportskih ribara Kosova izveštava kod MPŠRR-a o broju izdatih licenci. Dok o kretanjima u ribolovu, poribljavanju i količini upecane ribe MPŠRR se obaveštava od Federacije sportskih ribara.

Kosovo ima dva načina snabdevanja ribe za potrošnju. Od gajenja ribe u ribnjacima (bare) kao i od aktivnosti sportskog-rekreativnog ribolova. Na Kosovu ima 28 ribnjaka (bare) sa godišnjim proizvodom oko 614 t/g. Struktura sektora uglavnom se dominira od malih bara. Korišćenje postojećih kapaciteta je oko 50 %. Od ukupnog obima od 60/t obezbedi se od sportskog-rekreativnog ribolova.

Što se tiče pomoći, sektor ribarstva je podržan od GIZ-a takođe sa tehničkom pomoći od 1,200,000.00 Evra

Kratkoročne mere

Zatražiće se ekspertiza od programa TAIEX sa ciljem izvršenja analize pravnih praznina na nacionalnom nivou o Zakonu ribarstva i akvakulture. Ova analiza daće jedan pregled koliko je do sada transponovano zakonodavstvo EU na nacionalnom nivou i koji su koraci koje treba preduzeti za nastavak daljnjeg usklađenja nacionalnog zakona sa Acquis.

Srednjoročni prioriteti

- Unapređenje pravne osnove u oblasti ribarstva i akvakulture; i
- Inventarisanje riba.

3.15. Poglavlje 14 *acquis*-a: Politike transporta

Ovo poglavlje pokriva politike transporta od SSP. Zakonodavstvo transporta EU ima nameru da poboljša funkcionisanje domaćeg tržišta preko promovisanja sigurnih usluga, efikasne i ekološki održive sa jednim što bezbednijim integrisanim sistemom prevoza. Štaviše, komunitarno pravo transporta pokriva sektore drumskog transporta, železničkog, drumskog, vodenog, multimodalnog transporta, avijacije i morskog transporta. U ovom kontekstu, zakonodavstvo transporta se povezuje sa tehničkim standardima; bezbednosnim standardima; socijalnim standardima; uključujući i kontrolu državne pomoći kao i liberalizaciju tržišta u kontekstu domaćeg tržišta transporta. Takođe, politike transporta je pokrivena i Naslovom VI, članci 90-100 TFEU.

Uslovi SSP-a

Transport u SSP-u pokriva se u Poglavlju II Sporazuma – Pružanje usluga. Relevantni članci su Članci 53, 60, 61, 62 i 113. Član 53 predviđa obaveze koje će proisteći od Sporazuma za transport kao i preuzete obaveze preko Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva(ZEPV). Član 60 osim što će kao osnovu uzeti Sporazum zajednice transporta i Sporazum ZEPV-a, predviđa jednu postepenu usklađenost zakona u oblasti transporta sa ciljem unapređenja liberalizacije uzajamnog pristupa strana na tržištu kao i olakšanje kretanja putnika i roba a isto i obuhvaćanje svake međunarodne konvencije koja se bavi drumskom bezbednošću. Član 61 i 62 fokusiraju se uglavnom na tranzitni prevoz roba sa Kosova preko EU sa destinacijom u treću zemlju ili obrnuto. Član 113 predviđa saradnju strana u prioriternim oblastima koja se nadovezuju sa komunitarno pravokomunitarno pravo EU u oblast transporta.

U oblast transporta, *studija izvodljivosti* identifikuje SSP kao strateški dokumenat koji će doprineti restrukturiranju i modernizaciji Kosova u sistemima transporta i poboljšanju infrastrukture, poboljšanju slobodnog kretanja roba i putnika, postižući uporedljive standarde sa onim koji vladaju u EU. Takođe, *studija izvodljivosti* identifikuje proces usklađenosti zakona transporta sa onim od EU, kao mogućnost koja

će pozitivno doprineti omogućavajući Kosovu progresivan pristup i olakšice u tržištima transporta EU i obrnuto.

Zahtevi od Izveštaja o Kosovu

U kontekstu zahteva iz izveštaja, u oblasti drumskog saobraćaja, Kosovo će se približiti svoj zakonodavni okvir sa pravnim *acquis-ama* EU, usvajanjem: Zakona o vozačkim dozvolama, Zakona o vozilima i Zakona o pravilima prevoza u drumskom saobraćaju. Što se tiče regionalne saradnje, Kosovo će obezbediti listu lakih prioriteta kao što je dogovoreno na Bečkom samitu, koji će biti u potpunosti sprovedeni pre sledećeg VB6 samita za koji se očekuje da će se održati u junu 2016. Pored toga, CN ocenjuje da sadašnji budžet nije dovoljan za održavanje autoputa R7. Ostali zahtevi uključuju usklađivanje zakonodavstva Kosova sa EU, s obzirom na pristup tržištu, profesiji prevoznicima i digitalnih tahografa.

U sektoru železnice, JP ocenjuje da profesionalni kapaciteti RRA treba da se ojačaju i da se obezbedi nezavisnost procesa licenciranja za nove operatere. KR ističe da, iako je odluka RRA da licencu za novog operatera, a kasnije se povukla licencu, sa slučajem završenim pred sudovima. Štaviše KR zahteva imenovanje istražitelja za železničke nesreće i incidenta. Pored toga, CN ocenjuje da Kosovo treba da intenzivira napore u pravcu poboljšanja železničke infrastrukture na Kosovu.

Što se tiče civilnog vazduhoplovstva, KR vidi kao izazov ugovorni odnos Uprave Kosova za civilnu avijaciju i EASA. Takođe, direktan zahtev iz KR za sertifikaciju vazdušne plovidbe operatera ACA. Drugi izazov je implementacija Zakona o usluga vazdušne plovidbe, a usvajanje zakona treba da se obezbedi vazdušna plovidba i usluge profesionalne sigurnosti.

Uslovi od DPSP

U kontekstu zahteva koja proističu od sastanka DPSP *Infrastruktura*, u oblast drumskog transporta zahteva se da se u kontinuitetu Evropska Komisija izvesti o kontroli vozila na putu; učestalost; broj testova i rezultati; ponuda podataka oko inspekcije vozila i šta biva sa vozilima koja ne prelaze inspekciju, kao i da se obezbedi jedna studija preko TAIEX-a (Tehnička pomoći razmena informacija) u vezi kvalifikacije tehničara za inspekciju vozila. U okviru novih zahteva koja proističu su i pružanje vremenskih rokova oko baze označavanja putne infrastrukture, vremenski rokovi u vezi koncesije usluga održavanja autoputa R7 kao i pružanje informacija oko fuzije SSMMT-a uključujući i napore za učlanjenje u međunarodnim organizacijama.

Što se tiče železničkog saobraćaja, na osnovu zaključaka DPSP, Kosovo treba da redovno informiše Komisiju o daljem tekstu navedenih stavki:

- Dešavanja u slučajevima kada su povučene licence;
- Imenovanje RRA odbora;
- Pristup TRAINKOS železničkim prostorijama za potrebe održavanja za nove operatere;
- Subvencije za INFRAKOS i TRAINKOS;
- Sporazum o graničnom prelazu sa Makedonijom, i
- Imenovanje istražne komisije za železničke nesreće i incidente - RAIC.

Dok je u oblasti civilnog vazduhoplovstva, potreban sastanak DPSP-a dužan da obavesti EK o implementaciji Zakona o vazdušnoj plovidbi, transponovanje Uredbe EU 1070/2009, kao i pružiti informacije o procesu sertifikacije operatera vazdušne plovidbe.

Drumski transport

Zakonski i politički okvir

Što se tiče usklađivanja zakona u drumskom saobraćaju, Zakon o bezbednosti u saobraćaju utvrđuje glavne uzajamne osnove odnosa i ponašanja učesnika kao i ostalih subjekata u drumskom saobraćaju; osnovni uslovi koje putevi moraju ispuniti sa gledišta razvoja drumskog saobraćaja; sistem saobraćajnih znakova; znakovi koja daju ovlašćena lica; zadaci u slučaju nesreće u drumskom saobraćaju; priprema kandidata za vozače; kao i uslovi za sticanje prava za upravljanje vozilom. Štaviše, ovaj zakon je transponovao u potpunosti sledeće direktive: Direktiva 2006/126/EZ, Direktiva 2000/30/EZ i Direktiva 96/96/EZ. Takođe, ovaj zakon je delimično transponovao Direktivu 2008/68, Direktivu 95/50, Evropski sporazum za međunarodni drumski transport opasnih roba (ADR), Međunarodni sporazum o železničkom transportu roba (CIM) i Konvencija za međunarodni transport (COTIF), Pravila o međunarodnom železničkom transportu opasnih roba (RID). Dok, Zakon o drumskom transportu ima za cilj uređenje i razvoj sektora drumskog transporta putnika i roba, otvorenog i ne-diskriminatornog pristupa na tržištu, pružanje usluga u drumskom sektoru putnika i roba kao i uređenje režima vožnje i odmora. Štaviše, ovaj zakon je delimično transponovao Direktivu 1071/2009, Direktivu 1072/2009 i Direktivu 1073/2009.

Štaviše, u pravcu daljnijeg ispunjavanja i harmonizacije sekundarnog pravnog okvira, MI je usvojilo Administrativna uputstva (AU) preko kojih je delimično transponovao komunitarno pravokomunitarno pravo EU, kao sledeće:

- AU br. 02/2015 o programu obrazovanja, implementacije načina obuke i procene savetnika za bezbednost (Direktiva 96/35/EZ izmenjena sa Direktivom 2008/68/EZ);
- AU br. 06/2014 o sadržaju i formi zapisnika o uzorcima i dokumenta kontrole opasnih roba (Direktiva 95/50/EZ);
- AU br. 05/2014 o izdavanju dozvola za obavljanje međunarodnog transporta roba za rezidentne operatere;
- AU br. 04/2014 za vanredni transport;
- AU br. 03/2014 o kriterijumima izračunavanja kompenzacije za vanredni transport;
- AU br. 02/2014 o pristanku za priključivanje, instalacije i korišćenje zemljišta u nacionalnim i regionalnim putevima;
- AU br. 1/2014 o utvrđivanju tarifa o korišćenju zemljišta nacionalnih i regionalnih puteva;
- AU br. 2013/7 o licenciranju operatera drumskog transporta roba (Direktiva 1071/2009, 1072/2009 i 1073/2009);
- AU br. 2013/9 o mreži linija i rasporedu putovanja u međugradskom i transportu putnika sa autobusom;
- AU br. 2013/10 o obučavanju i polaganju ispita za rukovodilac i vozač operatera javnog drumskog transporta putnika i roba (Direktiva 1071/2009);
- Kodeks ponašanja br. 01/2013 o vozačima autobusa i ostalom osobljem AU br. 2013/8 o licenciranju autobuskih stanica; i
- AU br. 2013/11 o izdavanju dozvola za obavljanje redovnog drumskog međunarodnog transporta putnika pristup i tranzit po teritoriji Kosova.

Što se tiče usvajanja strategija i programa koja se tiču implementacije transponovanog zakona EU, u oblasti *drumskog transporta* MI je usvojilo Sektorsku strategiju multi-modalnog transporta 2015-2-25 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan. SSMMT sadrži pet strateških cilja koja se povezuju sa razvojem i vezom sa panevropskim koridorima, povećanje i poboljšanje kvaliteta usluga u drumskom transportu, povećanje nivoa saradnje i članstva u regionalnim i međunarodnim organizacijama, kao i stvaranje jedne funkcionalne ljudske strukture motivisane i nadležne za sektor transporta. Takođe, usvojena je Strategija o bezbednosti u drumskom saobraćaju koji za primarni cilj ima smanjenje broja nesreća i poginulih lica u saobraćaju, podizanje svesti učesnika u saobraćaju i ostale interesne grupe.

U ukviru uloge i institucionalne odgovornosti, uloga MI-a u oblasti *drumskog transporta* se povezuje sa stvaranjem pogodne sredine za siguran, kvalitativan i funkcionalan razvoj sistema transporta i ljudskih

kapaciteta za pružanje kvalitetnih usluga, za ekološki čistu sredinu, za ekonomski rast i integraciju u međunarodnim organizacijama i strukturama. Na osnovu obaveza koje proizilaze iz SSP, MI se angažuje za stvaranje jednog potpuno integrisanog sistema transporta za sve građane prema Evropskim standardima pri čemu teži izboru efikasnijeg i profitabilnijeg transporta sa ciljem ispunjavanja potreba građana, garancije očuvanja životne sredine kao i produbljivanje saradnje sa susednim zemljama za integraciju u regionalnim i međunarodnim strukturama.

Štaviše, dotične oblasti transporta su pokrivena od strane odeljenja kao sledeće:

- Odeljenje inspekcije pokriva oblast inspekcija gde vrši nadzor implementacije osnovnih zakona u oblasti drumskog transporta;
- Odeljenje drumske infrastrukture pokriva oblast izrade programa investicija u putnoj infrastrukturi, održavanju i signalizaciji postojeće putne mreže;
- Sekretarijat putne bezbednosti kao glavnu odgovornost ima preduzimanje mera čiji je cilj smanjenje nesreća kao i sprovođenje kampanji za podizanje svesti i podizanje svesti i edukaciji učesnika u saobraćaju;
- Odeljenje drumskog transporta je odgovoran za izradu politike, uređenju tržišta, lincenciranju operatera putnika, roba i opasnih roba u putnoj i železničkoj infrastrukturi, stvaranje olakšica kao i iniciranje sporazuma sa svim zemljama u oblasti drumskog transporta;
- Odeljenje vozila izrađuje politike u oblasti vozila i vozačkih dozvola i nudi usluge procene kandidata za vozačke dozvole;

Kratkoročne mere

U kontekstu daljnog unapređenja zakonodavnog okvira, u oblasti *drumskog transporta*, planira se usvajanje i usklađivanje sa *acquis-om* EU-a sledeći zakoni:

- Zakon o vozačkoj dozvoli – ima za cilj da utvrdi uslove i kriterijume za uzimanje vozačke dozvole, licenciranje auto škola, profesionalni predavači, instruktori vozači, ispitivači, obučavanje kandidata za šofere, polaganje ispita za vozačku dozvolu, program obuke za instruktora u oblasti vozačke dozvole, periodične obuke za profesionalne vozače koji voze (upravljaju) vozila za transport robe i putnika, uslovi za sticanje prava za upravljanje vozilom, kategorije vozila, zdravstveni uslovi, procedure za apliciranje, za dobijanje, produženje i zamenu vozačke dozvole i druga pitanja koja se povezuju. U ovom zakonu treba transponovati sledeće direktive: Direktiva 2006/126/EZ, Direktiva 2013/47/EZ o izmeni i dopuni Direktive 2006/126/EZ, Direktiva 2012/36/EZ o izmeni Direktive 2006/126/EZ, kao i Direktive 2003/59/EZ;
- Zakon o pravilima drumskog saobraćaja – ovim zakonom se definišu glavne uzajamne osnove odnosa i ponašanja učesnika u drumskom saobraćaju, osnovne uslove koje putevi moraju ispuniti sa gledišta razvoja drumskog saobraćaja, sistem saobraćajnih znakova i znaci koje službena ovlašćena lica daju, zadaci u slučaju nesreće u drumskom saobraćaju, oprema i garniture koje vozila moraju imati, dimenzije, najveća dozvoljena masa i opterećenje osovine vozila kao i uslove koje vozilo u saobraćaju mora ispuniti. U ovom zakonu treba transponovati sledeće direktive: Međunarodna Bečka Konvencija 1968 o Drumskom saobraćaju. Direktiva 91/671/EZ, Direktiva 2003/20/EZ o izmeni i dopuni Direktive 91/671/EZ, Direktiva 2005/39/EZ o izmeni i dopuni Direktive 74/408/EZ, Direktiva 92/6/EZ, Direktiva 2002/85/EZ o izmeni Direktive 92/6/EZ, kao i Direktiva 96/53/EZ o izmeni Direktive 2007/7/EZ;
- Zakon o vozilima – ovaj zakon uređuje uslove o stupanju na tržištu motornih vozila i prikolica, njihovo registrovanje i učešće u drumskom saobraćaju, o izvršavanju radova u poljoprivredi i šumarstvu, uslovi o funkcionisanju tehničke profesionalne službe i registracionih vlasti, upravljanje bazom podataka za vozila, nadzor i sprovođenje ovog zakona kao i pristup informacijama o popravci i održavanju vozila. U ovom zakonu treba transponovati sledeće direktive: Direktiva 2007/46/EZ i izmena i dopuna ove direktive, Direktiva 2014/45/EZ,

Direktiva 2014/46/EZ o izmeni i dopuni Direktive 1999/37/EZ, Direktiva saveta 1999/37/EZ kao i Direktiva 2014/47/EZ; i

- Izmena zakona o drumskom transportu – cilj zakona je uređivanje i razvoj sektora drumskog saobraćaja putnika i robe, otvorenog i ne-diskriminatornog pristupa u tržištu, kao i pružanje usluga na tržištu sektora putnika i robe. U ovaj zakon treba transponovati sledeće direktive: Direktiva 1071/2009/EZ, Direktiva 1072/2009/EZ kao i Direktiva 1073/2009/EZ.
- AU o licenciranju radionica/servisa i izdavanje digitalnih tahografa kartice - Ovaj AI u potpunosti transponuje Uredba br. 165/2014 /EU i AETR sporazum.

Što se tiče planiranih aktivnosti za sprovođenje u okviru *drumskog transporta* za 2016 godinu, predviđa se sa nastavljanim implementacije strateških infrastrukturnih projekata autoputa R6, okončanje studije izvodljivosti segmenta (Besi – Merdare) autoputa R7 kao i nastavljane širenja nacionalnih puteva N2 i N9. Takođe, očekuje se nastavljane redovnog programa održavanja uključujući signalizaciju nacionalnih i regionalnih puteva kao i rehabilitacija mreže sekundarnih puteva. U okviru aktivnosti o povećanju bezbednosti u putnom saobraćaju, nastaviće se sa implementacijom kampanji kao i preporuka koja proističu od redovnih sastanaka saveta za bezbednost u drumskom saobraćaju. Takođe, predviđa se da se preko inspekcija, obuka odgovornih lica da se podiže kvalitet vozila u svojstvu učesnika u saobraćaju. Štaviše, očekuje se da se uspostavi elektronski sistem za testiranje kandidata za šofere, baza podataka za kandidate i šofere, kao i stvaranje jedinstvene baze podataka za auto-škole, profesionalne predavače, šofere instruktore, ispitivače i instruktore.

Dok, uzimajući u obzir nedostatak finansijskih sredstava, što se tiče izgradnje tehničkih i profesionalnih kapaciteta u oblasti *drumskog transporta* koristiće se uglavnom instrument TAIEX-a ili neki drugi dodatni instrument. Štaviše, ovi profesionalni kapaciteti uglavnom će se izgraditi u oblast revizije i inspekcije bezbednosti u drumskom saobraćaju.

Srednjoročni prioriteti

U kontekstu prioriteta i aktivnosti za srednjoročni period 2017-2020, u oblast drumskog transporta predviđa se stvaranje novih politike u zakonodavnom i organizacionom aspektu, konkretno očekuje se dopuna izmena zakona o putevima, osnivanje Agencije za puteve kao i kompletiranje strateških projekata drumske infrastrukture u segmentima R6, R7, N2 i N9. Što se tiče regionalne saradnje, očekuje se potpisivanje Sporazuma zajednice transporta, učlanjene u međunarodnim organizacijama drumskog transporta kao i iniciranje međunarodnih sporazuma i protokola sa drugim državama u oblasti drumskog saobraćaja. Takođe, očekuje se preduzimanje aktivnosti u vezi nastavljanja poboljšanja i modernizacije usluga za prevoz putnika u mestima zaustavljanja autobusa kao i podizanje profesionalnih i tehničkih kapaciteta u oblasti drumskog saobraćaja. Ostaje da se dalje analizira i diskutuje sa svim akterima interesa razmatranje mogućnosti i potreba za stvaranje Autoriteta drumskog transporta.

Izrada zakona i potencijalno stvaranje novih institucija baziraće se na godišnjem planiranju budžeta dotičnih institucija, odnosno u skladu sa SOT-a. Dok infrastrukturne projekti, osim što će se planirati u okvirima Kosovskog budžeta, uz supstancijalnu podršku od donatora.

Civilna avijacija

U kontekstu dopune i usklađivanja zakonodavnog okvira u oblasti *civilnog vazduhoplovstva* sa zakonodavstvom EU, usvojen je Zakon o civilnom vazduhoplovstvu koji ima za cilj tehničko i ekonomsko uređenje kao i promovisanje civilnog vazduhoplovstva na Kosovu kao i podsticanje sigurnog razvoja ove oblasti u skladu sa međunarodnim normama. Štaviše, ovaj zakon pruža zakonsku osnovu za dinamično transponovanje u sekundarno zakonodavstvo od ACV-a i MI dužnosti koja proističu od ZEPV. Kosovo je potpisnik sporazuma ZEPV, i ovim slučajem institucije Kosova su transponovale celo zakonodavstvo koje proističe od prve faze, osim Direktive 2003/88e koja se nalazi u izmenjenom Nactr

zakonu rada predstavljenog u zakonodavnom dnevnom redu za 20115 godinu. Takođe, usvojen je Zakon o osnivanju agencije za usluge vazdušne navigacije koja ima za cilj stvaranje Agencije za Službu vazdušne navigacije (ASVN) da bi obezbedilo infrastrukturu i usluge vazdušne navigacije u vazdušnom prostoru Republike Kosovo. Štoviše, zakon utvrđuje da aktivnosti civilnog vazduhoplovstva u Republici Kosovo vrše se u skladu sa odredbama Zakona civilnog vazduhoplovstva, Konvencije o Međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu i Sporazumu o Osnivanju Zajedničkog Evropskog prostora vazduhoplovstva.

Što se tiče strategija i programa koja se bave implementacijom komunitarnog prava EU u oblasti civilnog vazduhoplovstva, MUP sprovodi tri nacionalna programa za bezbednost civilnog vazduhoplovstva kao sledeće:

- Nacionalni program za bezbednost civilnog vazduhoplovstva ima za cilj zaštitu putnika, posade, kopnenog osoblja, i šire javnosti od nezakonitih intervencija;
- Nacionalni program kontrole kvaliteta bezbednosti civilnog vazduhoplovstva ima za cilj utvrđivanje usklađenosti sa procenom efikasnosti nacionalnog programa bezbednosti civilnog vazduhoplovstva preko revizija, testova i inspekcija; i
- Nacionalni program obuka za bezbednost civilnog vazduhoplovstva, koja osigurava stvaranje obučenog osoblja za standardizovano sprovođenje preventivne bezbednosti za bezbedno funkcionisanje međunarodnih letova.

Što se tiče uloge i institucionalne odgovornosti u oblasti civilnog vazduhoplovstva, MI je odgovorno za razvoj nacionalnih politike za vazdušni transport, donošenje uredbi koje se odnose na privredu vazdušnog transporta, osim bezbednosti vazduhoplova, privrede aerodroma ili usluga vazdušne navigacije, MI je odgovorno i za organizaciju, sprovođenje ili preduzimanju mera za razvoj civilnog vazduhoplovstva na Kosovu i međunarodne saradnje. U međuvremenu, ACV je odgovorno o uređivanju i nadzoru bezbednosti civilnog vazduhoplovstva, kao i privrednom uređivanju aerodroma i provajderima usluga vazdušnog vazduhoplovstva. Takođe, Divizija za bezbednost civilnog vazduhoplovstva u ukviru MUP-a je odgovorno za postavljanje, očuvanje, nadzor i uređivanje bezbednosti civilnog vazduhoplovstva. Dok, istraga o incidentima i nesrećama civilnog vazduhoplovstva se vrši od strane Komisije za istragu aeronautičkih nesreća i incidenata (KIANI) koja deluje u ukviru Kabineta premijera.

Kratkoročne mere

U kontekstu daljnijeg usklađivanja zakonodavnog okvira u *oblasti civilnog vazduhoplovstva* sa komunitarno pravo za 2016. godinu, ACV donosiće uredbu koje transponuju EU uredbu kao sledeće: Uredba (EU) br. 1332/2011; Uredba (EU) br. 646/2012; Uredba (EU) br. 6/2013 o izmeni Uredbe (SE) br. 216/2008; Uredbe (BE) br. 90/2012 o izmeni Uredbe (SE) br. 736/2006; Uredbe (EU) br. 628/2013; Uredbe (EU) br. 319/2014; Uredbe (EU) br. 376/2014; Uredbe (EU) br. 452/2014; Uredbe Komisije (BE) br. 255/2010; Sprovodljiva uredba komisije (EU) br. 448/2014 o izmeni Sprovodljive uredbu (EU) Br. 1035/2011; Uredbe komisije (EU) br. 139/2014; i Uredbu (EK) br. 1070/2009.

Sa druge strane, tokom 2016 godine MUP donosiće Uredbu koja će transponovati Uredbu EU br. 1141/2011 o izmeni Uredbe (ES) br. 272/2009; Uredbe EU br. 245/2013 o izmeni Uredbe br. 272/2009; Uredbe EU br. 687/2014 o izmeni Uredbe EU br. 185/2010.

Istovremeno što se tiče mera za implementaciju za 2016 godinu, ACV će sertifikovati Agenciju za pružanje usluga za navigaciju, zavisno od njegovog preobražaja u budžetsku organizaciju. Dok, u ukviru oblasti bezbednosti civilnog vazduhoplovstva neprekidno će se realizovati revizije, osmatranja, inspekcije, ankete i istrage.

Dok, u pogledu dopune-izmene strateškog okvira, MUP će vršiti dopunu-izmene sva tri Nacionalna programa za bezbednost civilnog vazduhoplovstva da bi bili u skladu sa izmenama Uredbe (EU) br. 185/2010 kao i amandmani o ispunjavanju zahteva predstavljenim u Uredbi (ES) br. 300/2008.

Sa druge strane, u okviru unapređenja i reformisanja institucionalne strukture u oblasti civilnog vazduhoplovstva osnivaće se Agencija za pružanje usluga vazdušne navigacije. Posle osnivanja, očekuje se imenovanje Generalnog direktora i da se postigne potpuna institucionalna funkcionalizacija AHVN-a, prema Zakonu br. 04/L-250.

Takođe, u kontekstu povećanja profesionalnih i tehničkih kapaciteta, u oblasti *civilnog vazduhoplovstva*, inspektori bezbednosti vazduhoplovstva u okviru MUP-a pohađaće napredne profesionalne obuke. Dok, ACV će nastaviti da sprovodi u godišnjim osnovama detaljan plan obuka. Osim ovoga, očekuje se da ES podrži jednu seriju obuka u okviru programa podržanog od ES, ISIS II, za sprovođenje zakona Single European Sky (SES) I i II u vezi sa šemama tarifa i učinka. Što se tiče povećanju osoblja, ACV planira da zaposli jednog zvaničnika za privredno uređivanje vazduhoplovstva koji će između ostalog sprovesti Uredbu EU br. 1794/2006, Direktivu br. 2009/12/EZ i Uredbu br. 390/2013 i jedan zvaničnik za pravna i regulatorna pitanja vazduhoplovstva, koji će povećati kapacitete transpozicije Komunitarnog prava.

Srednjoročni prioriteti

Što se tiče srednjoročnih prioriteti 2017-2020, ACV će nastaviti sa sprovođenjem na progresivan način zahteva koji proističu od Faze II Sporazuma ZEPV. U saradnji sa Projektom ISIS II, Kosovo će sprovesti paket SES I za šeme tarifa i učinka u pripremi za aplikaciju Paketa SES II koja kao cilj ima upravljanje vazdušnog saobraćaja. Takođe, ACV će transponovati zakonodavne pakete SES II i SES II+ u pripremi, da budu deo funkcionalnih blokova vazdušnog prostora počevši od referentnog perioda 3 u 2020 godini. Konkretnije, do 2019 biće transponovane Sprovođljive uredbe komisije (EU) br. 390/2013 i 391/2013. Štaviše, tokom ovog perioda ACV će transponovati i novu Uredbu EU o licencama kontrolera, o podeli zvučnih kanala za SES, o zahtevima za učinak i interoperabilnosti nadzora u SES, i za identifikaciju vazdušnih vozila za nadzor u SES-u. Sertifikacija aerodroma MAP "Adem Jashari" na osnovu Uredbe (EU) br. 139/2014 planirano je da se vrši do kraja 2017. godine.

U međuvremenu, MUP će transponovati u potpunosti u domaće zakonodavstvo dopunu-izmene Uredbe (EU) br. 185/2010 kao i dopuna-izmena uredbe (KE) br. 300/2008. Takođe, u okviru izmena-dopuna osnovnih uredbi obezbeđenja civilnog vazduhoplovstva, odnosno Uredbe EU br. 185/2010 kao i Uredbe EU 300/2008, vršiće se dopune-izmene tri Nacionalnih programa bezbednosti civilnog vazduhoplovstva.

Budžet za realizaciju prioriteti planiraće se u okviru SOT-a uključujući nastavak podrške donatora.

Železnički transport

Zakonski i politički okvir

Što se tiče usklađivanja pravnog okvira sa *acquis-om* EU-a-a u oblasti železničkog transporta, Kosovo je usvojilo Zakon o železnici, koji za cilja ima uređivanje i razvoj sektora železnica, poboljšanje sistema bezbednosti, otvorenog i ne-diskriminacionog pristupa operatera i pružanje usluga u tržište železničkog sektora. Štaviše ovaj zakon delimično je transponovalo EU Direktivu 2004/49; Direktivu EU 2001/14, Direktivu EU 91/440 i 95/18, Direktivu EU 2007/59, Direktivu EU 2008/57, kao i Direktivu EU 2012/34.

Dok, u pravcu ispunjavanja i usklađivanja sekundarnog pravnog okvira komunitarnog prava EU, u oblast železnica usvojena su AU i Uredbe koja transponuju dela od gore navedenih direktiva, kao u nastavku:

- AU br. 02/2012 za Licenciranje železničkih preduzeća;
- AU br. 03/2012 za Licenciranje rukovodilaca železnica;
- AU br. 04/2012 za Bezbednosne sertifikate i ovlašćenja;
- AU br. 02/2013 za Izračunavanje direktnih troškova za održavanje železničke infrastrukture;

- AU br. 03/2013 o Utvrđivanju, određivanju i prikupljanju isplata za pristup u železničkoj infrastrukturi;
- Uredba br. 01/2012 za Licenciranje rukovodilaca i železničkih preduzeća;
- Uredba br. 03/2012 za Bezbednosne sertifikate;
- Uredba br. 04/2012 za Ovlašćenje bezbednosti;
- Uredba br. 05/ 2012 za Nacionalni registar železničkih pokretnih vozila;
- Uredba br. 06/ 2012 za Registraciju infrastrukture;
- Uredba br. 01/2013 za Ekspoze mreže; i
- Uredba br. 02/2013 za Licenciranje mašinista.

Što se tiče usvajanja strategija i programa koja se tiču implementacije transponovanog zakona EU u oblast železnica, MI je usvojilo SSMMT koja ima za cilj razvoj i povezivanje železnica sa pan-evropskim koridorima, povećanje i poboljšanje kvaliteta usluga u putničkom i robnom transportu kao i povećanje nivoa saradnje i učlanjenje u regionalnim i međunarodnim organizacijama.

U kontekstu uloge i institucionalne odgovornosti u oblast železnica, MI, odnosno odeljenje kopnenog transporta ima za cilj da izradi politike, razvojne strategije, nadzor, uređivanje i razvoj železničkog sektora sa ciljem poboljšanja sistema bezbednosti, pružanje otvorenog i ne-diskriminatornog pristupa prema železničkim operaterima. U međuvremenu, uređivanje železničkog sektora se vrši od strane RAŽ-a u ovim oblastima: licenciranje, bezbednost, interoperabilnost, i uređivanje tržišta. Sa druge strane, istrage železničkih nesreća se vrše od strane KIANI u okviru Kabineta premijera.

Kratkoročne mere

Što se tiče zakonodavnih planiranja u kontekstu daljnjeg usklađivanja pravnog okvira sa *acquis-om* EU-a u sektoru železnica za 2016. godinu, RAŽ predviđa usvajanje uredbe za prava putnika u železničkom transportu, koja će delimično transponovati Uredbu EU 1370/2007 i Direktivu 2012/34. Takođe, KIANI planira usvajanje uredbe o istrazi železničkih incidenata i nesreća koja delimično vrši transponiranje Direktive 2004/49.

U međuvremenu, što se tiče planiranih aktivnosti za implementaciju za 2016 godinu u *železničkom* transportu obuhvate inspekcije za bezbednost i preporuke za daljne poboljšanje, kao i mera i aktivnosti o obaveštavanju putnika o pravima i njihovoj zaštiti. Takođe, očekuje se početak realizacije nacrt – tehnički dizajn za opštu rehabilitaciju južnog dela železničke linije X (Kosovo Polje – Elez Han – granica sa Makedonijom, dok kasnije bi se rehabilitovalo ova železnička linija i u nastavku i severnog dela: Kosovo Polje – Mitrovica – Lešak – granica sa Srbijom).

Što se tiče povećanju kapaciteta sa ciljem efektivne implementacije zakona u oblasti železnica planira se zapošljavanje jednog istraživača za železničke nesreće i incidente u KIANI, kao i kontinuirano obučavanje za usklađivanje zakona preko TAIEX-a.

Srednjoročni prioriteti

U kontekstu realizacije srednjoročnih prioriteta u železnicama, odnosno planirane aktivnosti za period 2017-2020 su sledeći:

- Početak sprovođenja 4-tog železničkog paketa, koja obuhvata standarde i ovlašćenja za pokretna vozila, osposobljavanje radne snage, nezavisno upravljanje infrastrukture kao i liberalizacija unutrašnjeg tržišta putnika i robe.
- Opšta rehabilitacija i modernizacija 10-te železničke linije (granica sa Srbijom – Lešak – Kosovo Polje – Elez Han – granica sa Makedonijom)
- Dizajn projekta o istočnoj liniji Kosovo Polje – Podujevo – granica sa Srbijom

- Dizajn projekta za južno zapadnu liniju Klina – Prizren
- Istraživanje mogućnosti za finansiranje rehabilitacije dve gore pomenutih linija.

Budžet o realizaciji srednjoročnim prioritetima planiraće se u okviru SOT-a kao i uz podršku donatora.

3.16. Poglavlje 15 *acquis*-a: Energija

Poglavlje 15 sadrži komunitarno pravokomunitarno pravo EU o energiji, štaviše objektivni politike EU o energiji su konkurentna sposobnost, sigurnost snabdevanja i održivost. Zakonodavstvo EU u poglavlju energije sastoji se od pravila i politike, posebno u vezi sa konkurencijom i državnoj pomoći, uključujući sektor uglja, uslovi za jednak pristup resursima za istraživanje kao i uslovi proizvodnje u sektoru ugljovodonika. Takođe ovo poglavlje utvrđuje uslove domaćeg tržišta energije, promovisanje obnovljivih izvora, energetske efikasnosti i zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost.

Obaveza za usklađenost kosovskog zakona sa poglavljem 15 zakona EU potiče od člana 74. i člana 114. *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)*. Odredbe obavezuju Kosovo da tehnički dovede svoje nacionalno zakonodavstvo u skladu sa onom od EU, ali takođe da obezbedi njeno sprovođenje.

Energija se pokriva članom 114 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU-Kosovo, gde se ističe da saradnja između strana usredsrediće se u prioritarnim oblastima koja se odnose na komunitarno pravo zajednice u oblasti energije. Ova saradnja odraziće principe tržišne ekonomije i bazira se na sporazumu o osnivanju zajednice energije, sa ciljem postepene integracije Kosova u energetske tržišta energije. Takođe sadrži i mogućnost uključivanja za pomoć u vezi poboljšanja i diversifikacije snabdevanja i pristupa u tržište energije, u skladu sa komunitarno pravo-o, EU kao i aplikacija pravila EU u tranzitu, prenosu, distribuciji i restauraciji energetske interkonekcije sa regionalnom važnošću sa susednim zemljama.

Na ovaj način, predviđa se sprovođenje komunitarno pravokomunitarno pravo EU o energetske efikasnosti, obnovljivim izvorima energije kao i uticaju životne sredine od energetske sektora, podstičajući energetske efikasnost, obnovljivu energiju. Takođe predviđa se pomoć u izradi uslova okvira za restrukturiranje preduzeća sektora energije i saradnje između preduzeća u ovom sektoru u skladu sa pravilima domaćeg tržišta energije o demontaži.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti tržišta energije i bezbednosti u snabdevanju

Izrada politike, organizovanje, uređivanje i upravljanje energetske sektora u Republici Kosovo se vrši preko jednog broja paketa zakona koja su generalno u skladu sa *acquis*-om u oblasti energije Evropske unije. Dok, institucije sektora obuhvata vladine, regulativne i energetske preduzeća.

Proizvodni kapaciteti električne energije su uglavnom termička (97%) i sastoje se od dve termocentrale, TC Kosovo A i TC Kosovo B. Preostali deo proizvedene energije je od Hidrocentrale Gazivode i ostalih distributivnih HC, sa oko 3%.

25 oktobra 2005 godine Kosovo je potpisalo Sporazum za osnivanje zajednice energije i ovime je postao punopravni član u Zajednici energije.

Izveštaj EK-a o Kosovu, ističe da je bilo veoma malo progressa u procesu usklađenosti zakona u sektoru energije i Kosovo je još u početnoj fazi usklađivanja sa *acquis*-om u ovoj oblasti. Kosovo treba početi sa sprovođenjem komunitarnog prava o bezbednosti snabdevanja, treba da nastavi sa usklađenjem i sprovođenjem komunitarnog prava o eklektičnoj energiji. Preko izveštaja progressa u kontinuitetu je preporučeno da napor za dekomisiju TC Kosovo 'A' treba ubrzati od strane Vlade Kosova. Generalno, potrebno je ojačati institucionalne kapacitete u oblasti uređivanja tržišta energije posebno u očuvanju

nezavisnosti Regulatora energije i stvaranju transparentnih mehanizma za određivanje cena energije. Kosovo ima niske šanse za ispunjavanje obaveza o kvalitetu vazduha koje proističu iz Sporazuma energetske zajednice, i isto tako nije pripremio plan za smanjenje zagađenja. Što se tiče poboljšanja snabdevanja električnom energijom, učinjen je mali napredak u otvaranju tržišta i pružanje opcija potrošačima da biraju snabdevače od januara 2015. Izveštaj takođe pominje tehničke i komercijalne gubitke u distributivnoj mreži od 28.48 odsto. Štaviše, nečinjenje u pogledu postupaka energetske zajednice za rešavanje sporova u pogledu potrošačkih tarifa na uvoz naftnih proizvoda. Izveštaj takođe spominje i nedostatak finansijskog mehanizma za olakšice ugroženih potrošača kao i eliminisanje subvencija za različite kategorije potrošača.

U okviru studije izvodljivosti (2012) tačka 3.7.8. (energija, uključujući nuklearnu bezbednost) sadrži saradnju što u okviru SSP Kosovo mora uzeti u obzir principe SZE i tržišne ekonomije. Saradnja će se fokusirati pogotovo na formulisanju i planiranju politike energije, u poboljšanju interkonekcija, modernizaciji infrastrukture, osnivanju konkurentnog tržišta energije, bolje upravljanje uslugama u oblasti energije, razvijanje izvora energije, ohrabrivanje štednje energije kao i promovisanje energetske efikasnosti. Kosovo treba restrukturirati energetske sektor, uključujući tenderisanje novih kapaciteta za proizvodnju i treba nastaviti sa kompletiranjem procesa degradacije u skladu sa pravilima Zajednice energije. KOSTT još uvek ne učestvuje u regionalnim mehanizmima za tranzit električne energije. Kao rezultat toga, Kosovo gubi prihode i nedostatak kontrole ugrožava stabilnost energetskog sistema na Kosovu.

U okviru Dijaloga za proces stabilizacije i pridruživanja ističe se da prioritet za Republike Kosovo ostaje usvajanje paketa III komunitarnog prava energije. Dok u sektor nafte od kosovske strane očekuje se stvaranje primarne i sekundarne zakonske osnove u oblasti goriva usvojeći zakon o trgovini naftom, proizvodima nafte i obnovljivim gorivima i zakona o obaveznim naftnim rezervama i rezervnim proizvodima nafte kao i AU (AU) za biogoriva i biotečnosti. Kosovo mora da nastavi dopunu okvira strateških politike za ovaj sektor prema tome jedan od zahteva je usvajanje Energetske strategije 2015-2024. U okviru novih proizvodnih kapaciteta naknadna akcija je uprošćavanje procedura za ovlašćenje mikro-generatora, poslednji razvoji za izgradnju TC Kosova e Re kao i priprema studije izvodljivosti za TC Kosovo 'B' i za potencijalne veze sa cevovodima regionalnog gasa.

Sektor energije u Republici Kosovo se uređuje preko niza zakona koja su izrađena na bazi Paketa II komunitarnog prava o energiji.

Na taj način oblast električne energije se uređuje preko *zakona br. 03/L-184 o energiji*, usvojenog u novembru. 2010 godine, koji utvrđuje principe i opšta pravila preko kojih se upravljaju aktivnosti u sektoru energije sa ciljem garancije redovnog održivog snabdevanja i visokog kvaliteta energijom da bi se stvorili uslovi jednog funkcionalnog tržišta energije i uporedo promovisanjem i efikasnijem korišćenjem energije, porast obnovljivih izvora energije i ko-proizvodnje i poboljšanje u zaštiti životne sredine od energetske aktivnosti. Delokrug ovog zakona obuhvata električnu energiju, grejanje, prirodni gas kao i obnovljive izvore energije. U ovom zakonu su delimično transponovane: direktiva br. 2003/54/ES, uredba br. 1228/2003/SE, uredba br. 2003/55 SE, uredba br. 1775/2005/SE i direktiva br. 2004/8/SE.

Osnovni zakon u sektoru energije je i *zakon br. 03/L-201 o električnoj energiji* usvojenog u novembru 2010 godine. Ovim zakonom utvrđuju se opšta pravila za izvršenje proizvodnih aktivnosti, transmisije, distribucije i snabdevanja električnom energijom i pristupa u interkonekciji, organizovanje pristupa nad sistemom transmisije i sistema distribucije, kao i o funkcionisanju i pristupu tržištu električne energije na Kosovu. U ovom zakonu delimično su transponovane: direktiva br. 2003/54/SE u vezi sa zajedničkim pravilima o domaćem tržištu električne energije koja zamenjuje direktivu br. 96/92/ES i uredbu br. 1228/2003/SE o uslovima za pristup u mreži za prekograničnu razmenu električne energije.

U sektoru gasa postoji zakon br. 03/L-133 o prirodnom gasu, usvojenog u novembru 2009 godine koji ima za cilj da stvorizakonodavni okvir o prenosu, distribuciji, snabdevanju, korišćenju, upotrebi i skladištenju prirodnog gasa. Ovaj zakon utvrđuje organizovanje i funkcionisanje sektora prirodnog gasa, pristup tržištu, važeći kriterijumi i procedure za izdavanje ovlašćenja o prenosu, distribuciji, snabdevanju, korišćenju i skladištenju prirodnog gasa i funkcionisanje sistema. U ovaj zakon delimično su transponovane: direktiva br. 2003/55/SE u vezi sa zajedničkim pravilima o domaćem tržištu prirodnog gasa i zamenu direktive br. 98/30/SE i uredba br. 1775/2005/SE o uslovima za pristup u mrežama transmisije prirodnog gasa.

Drugi važan zakon je zakon br. 03/L-116 o centralnom grejanju, usvojenog u 2008 godini, utvrđuje uslove i standarde za izvršenje proizvodnih aktivnosti, distribucije i snabdevanja grejanjem, uslovi rada sa postrojenjima i ostalim objektima centralnog grejanja, organizovanje tržišta grejanja i pristupa u mreži distribucije kao i prava i obaveze subjekata koja deluju prema ovom zakonu. U ovom zakonu delimično su transponovane: direktiva Br. 2004/8/SE o promovisanju koprodukcije bazirano na zahtevu o korisnom grejanju u domaćem tržištu energije i izmene direktive br. 92/42/SE o kvalitetu goriva.

Prema zakonu br. 03/L-185 o regulisanju energije, definiše se funkcionisanje regulatornog ureda za energiju, kao nezavisna agencija Kosova, osnovanog od strane Skupštine Opštine, Ovaj zakon utvrđuje nadležnosti, zadatke i funkcije RUE, uključujući uslove za izdavanje licenci za obavljanje aktivnosti u oblasti energije, procedure za izdavanje ovlašćenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta i efikasno funkcionisanje konkurentnih energetske tržišta kao i kriterijumi o regulisanju tarifa za snabdevanje energijom. U ovaj zakon delimično su transponovane: direktiva br. 2003/54/SE, uredba br. 1228/2003/SE, direktiva br. 2003/55/SE, uredba br. 1775/2005/SE i direktiva br. 2004/8/SE.

Dok u sektoru nafte postoji zakon br. 03/L-138 o izmeni i dopuni zakona br. 2004/5 za trgovinu naftom i naftnim derivatima. Svrha ovog zakona je regulisanje sektora nafte i naftnih derivata a odnosi se na trgovinu, licenciranje i redovan nadzor tržišta sa naftom i naftnim derivatima, promovišući konkurenciju i eliminaciju nedozvoljenih tržišnih praksi.

Regulatorni ured za energiju (RUE) je na osnovu Paketa II za energiju izradio ova pravila:

- Pravila za šemu podrške;
- Pravila procedure o ovlašćenju za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta;
- Pravila za utvrđivanje cena javnog snabdevača, pravila za utvrđivanje cena proizvodnje i pravila o utvrđivanju cena operatera sistema distribucije, transmisije i tržišta;
- Pravila za poreze i kod profesionalne etike;
- Pravila za poverljive informacije;
- Pravila o administrativnim merama i kaznama;
- Pravila licenciranja energetske aktivnosti;
- Pravila o opštim uslovima snabdevanja energijom;
- Pravila o proceduri rešavanje sporova u sektoru energije;
- Pravila o organizovanju i funkcionisanju ureda regulatora za energiju;
- Pravila o isključenju i ponovnom uključenju potrošača u sektoru energije;
- Priručnik za izveštavanje o sektoru energije;
- Priručnik o upravljanju tehničkih/operativnih kodova; i
- Pravila o stvaranju sistema sertifikata o poreklu o električnoj energiji proizvedenog obnovljivim izvorima.

U sprovođenju zakona na snazi o sektoru energije do sada su izrađena nekoliko strateških dokumenata energetske politike koja imaju za cilj strateško orijentisanje za održiv razvoj dotičnog sektora.

Prema tome u aprilu 2010 usvojena je *Strategija energije Republike Kosovo 2009-2018*, koja orijentične povoljne politike za razvoj ovog sektora. Ova strategija ima za cilj stvaranje uslova za snabdevanje energijom kao i pružanje kvalitetnih usluga, ekonomsko povoljne za potrošače na Kosovu i identifikacija politike i glavnih mera koja će se preduzeti za unapređenje reformi u sektoru kako bi se omogućilo privlačenje privatnih investicija, zaštitu životne sredine i što potpuniju i bržu integraciju energetskeg sistema Kosova sa regionalnim i evropskim. Štaviše, u avgustu 2011 godine usvojena je *Strategija grejanja Republike Kosovo 2011-2018* koja identifikuje politike i glavne mere koje treba preduzeti za razvoj sektora grejanja za pružanje kvalitetnih usluga grejanja za sve korisnike.

Institucionalni okvir i kapaciteti odgovornih institucija za sprovođenje obaveza koje proizilaze iz zakona na snazi u oblasti energije su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER) koja je odgovorna za stvaranje energetskeg politike i donošenja odluka za sektor energije, koja promovisu tržišne reforme i dobro upravljanje. Dok, regulatorni ured energije (RUE) vrši privredno regulisanje sektora i licenciranje operatera tržišta energije a takođe pregledava i usvaja tarife, i vrši nadzor tržišta energije. Drugi organ vlade, kao što su Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP), Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ), Ministarstvo za trgovinu i industriju (MTI) kao i Ministarstvo finansija (MF) koje imaju važnu ulogu u nadzoru socijalnih, privrednih i odgovornosti životne sredine industrije i energije. Glavna preduzeća koja posluju u sektoru energije su: Energetska Korporacija Kosova (EKK); Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije Kosova (KOSTT); Kompanija distribucije električne energije (KEDS); Kompanija za snabdevanje električnom energijom (KESCO); Gradske toplane (Termokos-Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan); kao i hidrocentrale: Gazivode, Bistrica, Radavce, Dikanci i Istog. Proces reformisanja energetskeg sektora datira od 2004 godine osnivanjem RUE-a. Ovaj proces je nastavljen sa dezintegracijom kompanije vertikalno integrisane EKK, i stvaranjem operatera sistema za transmisiju i tržišta -KOSTT (2006 godina) koja sada posluje kao poseban entitet. Daljna dezintegracija je nastavljena podelom distribucije i snabdevanja od EKK-a. Posle dezintegracije, distribucija i snabdevanje su privatizovane u maju 2003 godine sa prelaskom u vlasništvo konzorcijuma Limak- Çalik. Na kraju 2014 godine izvršeno je pravno razdvajanje distribucije i snabdevanja, koja je rezultovala stvaranjem dveju kompanija: KEDS (distribucija) i KESCO (snabdevanje).

Kratkoročne mere

Sa ciljem daljnijeg usklađivanja Kosovskog zakona sa odredbama paketa III komunitarnog prava za energiju kao i sa zahtevom Sekretarijata zajednice energije, MER je u saradnji sa RUE, KOSTT, KEDS, EKK kao i ostale relevantne institucije u procesu izrade nacrt zakona kao sledeće:

Nacrt zakona o energiji, uglavnom ostaje isti u suštini sa zakonom na snazi osim što stvara uslove za jedno otvoreno i funkcionalno, transparentno i konkurentno tržište. Štaviše, glavna svrha izmena odnosi se na delimično transponiranje direktive br. 2009/72/SE u vezi sa zajedničkim pravilima za domaće tržište električne energije, uredbe br. 714/2009/SE za uslove pristupa u mreži za prekogranične usluge električne energije, direktive br. 2009/73/SE za zajednička pravila za domaće tržište prirodnog gasa, uredbe br. 715/2009/SE o uslovima pristupa u mrežama prenosa prirodnog gasa i direktive br. 2009/28/SE u vezi promovisanja korišćenja energije obnovljivim izvorima.

Prema nacrtu zakona o električnoj energiji, utvrđuju se zajednička pravila o proizvodnji, prenosu, distribuciji, trgovini i organizovanog tržišta električne energije, kao deo regionalnog i evropskog tržišta električne energije, kao i postavlja pravila koja se tiču pristupa strana u mreži, obaveze za javne usluge, prava korisnika i uslovi konkurencije. Ovaj nacrt zakona je delimično usklađen sa direktivom br. 2009/72/SE Evropskog parlamenta i saveta o zajedničkim pravilima za domaće tržište električne energije, koja zamenjuje direktivu br. 2003/54/SE i uredbu br. 714/2009/SE, o uslovima za pristup u mreži za prekogranične usluge električne energije.

U odredbama *nacrta projekta o regulatoru energije*, utvrđuju se nadležnosti, zadaci i funkcije RUE-a, uključujući uslove za izdavanje licenci za obavljanje aktivnosti u oblasti energije, sertifikacija aktivnosti operatera prenosa, procedure o izdavanju ovlašćenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, stvaranje i efikasno funkcionisanje konkurentnih tržišta energije, zaštita korisnika, kao i kriterijumi za regulisanje tarifa i uslova za snabdevanje energijom. RUE obavlja ovlašćenja nezavisne agencije kao deo institucija Republike Kosovo. Ovaj nacrt projekat je delimično usklađen sa direktivom br. 2009/72/SE o zajedničkim pravilima za domaće tržište električne energije, uredbi br. 714/2009/SE o uslovima za pristup u mreži za prekogranične usluge električne energije, direktivi br. 2009/73/SE o zajedničkim pravilima za domaće tržište prirodnog gasa i direktivi br. 2009/28/SE u vezi sa promovisanjem korišćenja energije obnovljivim izvorima.

U podoblast gasa je pod izradom *nacrt zakon o prirodnom gasu*, koji sadrži jedan broj odredbi za utvrđivanje pravnog okvira za transmisiju, distribuciju, snabdevanje, korišćenje i skladištenje prirodnog gasa, organizovanje i funkcionisanje sektora prirodnog gasa, pristup tržištu, kriteriji i procedure o izdavanju ovlašćenja za prenos, distribuciju, snabdevanje, korišćenje, skladištenje prirodnog gasa i rad sistema.

Ovaj nacrt projekat je delimično usklađen sa direktivom br. 2009/73/SE o zajedničkim pravilima o domaćem tržištu prirodnog gasa i uredbi br. 715/2009/SE o uslovima pristupa u mreži prenosa prirodnog gasa.

U okviru razvoja održivog i konkurentnog tržišta termičke energije u toku je izrada *nacrt zakon za termičku energiju*, njegov je cilj utvrđivanje uslova za razvoj održivog i konkurentnog tržišta termičke energije za koncentrisano grejanje/hlađenje, prema slobodnoj tržišnoj ekonomiji, ispunjavanju zahteva korisnika i zaštiti životne sredine, sigurno, održivo i efikasno snabdevanje termičkom energijom za grejanje/hlađenje prostorija, grejanje sanitarne i industrijske vode za potrošače da imaju pravo da se uključe u sistemima termičke energije i da se snabdeavaju sa termičkom energijom prema standardima. Ovaj nacrt projekat je delimično usklađen sa direktivom br. 2009/28/SE u vezi sa promovisanjem korišćenja energije obnovljivim izvorima.

U pravcu daljne dopune i usklađenja pravnog okvira u sektoru nafte za kratkoročni period (2016) usvojiće se *nacrt zakon o obaveznim rezervama nafte i rezervnim naftnim proizvodima*, prema ovom zakonu odgovorna institucija za stvaranje i upravljanje naftnim rezervama je Ministarstvo za trgovinu i industriju. U ovom zakonu delimično je transponovana direktiva br. 2009/119/SE koja obavezuje države članice da održe minimalne zalihe sirove nafte i naftnih derivata. Dok u nacrt projektu o trgovini naftom, proizvodima nafte i obnovljivim gorivima da se delimično transponuju direktiva br. 2009/30/SE, direktiva br. 2009/28/SE i direktiva br. 2005/33/SE). Ovaj se zakon primenjuje na sve subjekte koja posluju naftom, proizvodima nafte i obnovljivim gorivima, uključujući uvoz, skladištenje, trgovinu na veliko i malo, proizvodnju, korišćenje, kao i za institucije koja vrše nadzor i praćenje dotičnog tržišta. U ovaj period predviđa se i usvajanje *Energetske strategije Republike Kosovo 2015-2024* koja je pregled Energetske strategije 2009-2018 i *Programa sprovođenja energetske strategije 2015-2017*. Program predstavlja neophodan mehanizam da bi MER bilo u stanju da detalizuje politike, da odredi zadatke, da preduzme specifične akcije i da prati napredak u realizaciji Energetske strategije.

U okviru sprovođenje EU pravila u tranzitu, prenosu, distribuciji, i restauraciji energetske konekcija regionalnog značaja sa susednim zemljama tokom 2016 godine realizovaće se sledeće aktivnosti:

- Implementacija privremenog sporazuma uključenja sa ENTSO-E;
- Implementacija i funkcionalizacija interkonektivne veze 400kV PS Kosovo B-PS Tirana 2;
- Realizacija sekundarnog uređenja Kosovo-Albanija;
- Uspostavljanje infrastrukture za sekundarno uređenje Kosovo-Albanija; i
- Instaliranje mernih grupa u novoj poslovnoj granici KOSTT-KEDS/OSD.

Što se tiče otvaranja domaćeg tržišta električne energije, RUE tokom 2016 godine preduzeće mere u pravcu de-regulacije cena proizvodnje električne energije bazirajući se na novim zakonima energije Kosova usklađenih prema paketu III energije. RUE će takođe preduzeti mere za ukidanje inter-subsencionisanja između tarifnih grupa. Dok u okviru poboljšanja snabdevanja izdaće se licence za nova preduzeća za snabdevanje električnom energijom.

U okviru procesa dekomisije TC Kosovo 'A' (u skladu sa odlukom vlade 137 br. 04/156) realizovaće se sledeće aktivnosti:

- Priprema priručnika/uputstva za zakonske procedure za proces dekomisije;
- Obuka za članove radne grupe odeljenja za dekomisiju u EKK;
- Definisane procedure za potrebne dozvole za dekomisiju; i
- Inventar svih materijala otpada kao i određivanje lokacije za bezopasne otpade.

Što se tiče stvaranju novih proizvodnih kapaciteta, odnosno izgradnji TC Kosova e Re, održaće se pregovori o izboru ponuđača. Kao rezultat, u nastavku preko međunarodne nabavke izabraće se i ponuđači za inženjering, projektovanje, izgradnju, rad i održavanje.

Vlada Kosova, izdvaja za MER budžet u vrednosti od 27,4 miliona Evra, od kojeg 25,1 miliona od BRK i 1,3 milion evra od pozajmljivanja.

Podrška donatora uglavnom je koncentrisana na projekat u vezi dekomisije, projekat rehabilitacije toplane u Đakovici i proširenje mreže Termokosa kao i projekat izgradnje objekata za privremeno skladištenje opasnih otpada. Sve ove finansijske investicije dolaze preko Instrumenta za pretpripravnost i dostižu vrednost oko 33.5 miliona evra.

Srednjoročni prioriteti

Za srednjoročni period u oblasti tržišta energije i bezbednosti u snabdevanju, u aspektu politike planira se pregled Strategije energije za 10-godišnji period kao i pregled Programa za sprovođenje energetske strategije.

Što se tiče poboljšanja u bezbednosti snabdevanja sa gledišta transmisije i perspektive snabdevanja električnom energijom planirane su ove aktivnosti:

- Usklađivanje sekundarnog zakona KOSTT-a sa paketom III, uključujući usklađenje tehničkih kodova KOSTT-a sa odredbama Koda mreže ENTSO-E;
- Usklađivanje pravila tržišta i procedura pravila tržišta koja će se vršiti preko uredbe br. 543/2013/KE;
- Ispunjavanje standarda koja proističu od kataloga mera u okviru sporazuma o povezivanju;
- Učlanjenje KOSTT-a u ENTSO-E;
- Instaliranje drugog transformatora 300 MVA u PD 400/110 kV Uroševac i u PS 400/110 kV Peć 3;
- Poboljšanje i unapređenje podstanica-PS (Mitrovica, Glogovac, Kosovo Polje, Priština 6 i Dragaš);
- Usklađivanje sekundarnog zakona energije u skladu sa paketom III energije EU od strane RUE.

Što se tiče procesa dekomisije aktivnosti koje će se sprovođiti su sledeće:

- Priprema studija PUŽS, detaljnog plana za demontažu objekata i tenderske dosije;
- Odvajanje otpada, njihovo očuvanje u skladu sa odnosnim standardima za vrstu otpada, sprovođenje fizičke demontaže objekata, čišćenje terena i ponovno kultivisanje.
- Izgradnja objekata za privremeno skladištenje opasnih otpada na nivou zemlje, gde će se odlagati i opasni otpadi koja će nastati od procesa demontiranja objekata u lokaciji TC Kosovo 'A'.

Druga srednjoročna aktivnost je nadzor razvoja aktivnosti izgradnje termocentrale Kosova e Re od strane investitora i preduzimanje ostalih potrebnih mera za pomoć poželjnog ponudioca u realizaciji njihovih zahteva pri javnim institucijama na Kosovu.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti energetske efikasnosti i ostalih obnovljivih izvora energije

Kosovo će kroz član 114 SSP uskladiti i sprovesti komunitarno pravokomunitarno pravo EU o energetske efikasnosti, obnovljivim izvorima energije kao i uticaja životne sredine od energetskeg sektora, stimulišući na ovaj način štednju energije, energetske efikasnost, obnovljivu energiju kao i istraživanje i smanjenje uticaja na životnu sredinu od proizvoda i potrošnje energije. Opšta politike za promovisanje energetske efikasnosti kao i obnovljivim izvora je pod nadležnošću MER-a. Ovi izvori zauzimaju važno mesto u predviđanju investicija u energetskeg sektoru. Takođe i zakoni za energetskeg sektor podržavaju investicije o proizvodnim kapacitetima od strane OIE-a. Kriterijum za investicije u OIE-u trebaju uzeti u obzir ciljeve utvrđenih od MER-a, nivo prihvatljivost cena za potrošače, stabilnost sistema i njihov uticaj u balansiranju sistema. Štaviše, direktive EU i obaveze koja proističu od Sporazuma za osnivanje zajednice energije (SZE) definišu zahteve u vezi OIE-a, i Kosovo kao član SZE je dužna da ispuni cilj od 25% energije proizvedene od OIE do 2020 godine.

Sprovođenje politike utvrđene od OIE bazira se na Energetskeg strategiji i na tri osnovna postojeća zakona energetskeg sektora: Zakon o energiji; zakon o regulatoru energije i zakon o električnoj energiji kao i Nacionalni plan akcije za OIE (2011-2020) koji sadrži obavezne ciljeve i mere za realizaciju ovih ciljeva. Takođe ciljevi su utvrđeni i sa AU br. 01/2013 za ciljeve OIE-a.

Ovi ciljevi predviđeno je da se ispune od foto-naponske energije, čvrste biomase, vetra, postojeće, nove hidrocentrale, i od HC 'Žur'. Trenutno na Kosovu, kao obnovljivi upotrebljivi izvori za proizvodnju električne energije su vodeni izvori od hidrocentrala (Bistrica, Radavce, Dikance, Istog i Gazivode), proizvedena energije od vetra sa instaliranim kapacitetom od 1.35 MW kao i projekat fotonaponske energije kapacitetom od 102 kW.

Što se tiče proizvodnih kapaciteta od OIE do 2020 godine, predviđa se da se instaliraju 240 MW energije od hidrocentrala dok energija proizvedena od vetra sa instaliranim kapacitetom od 150 MW, od foto-naponske energije 10 MW, i energija od biomase 14 MW.

Instalirani kapaciteti energije za grejanje u 2020 godini predviđa se: geotermalna energija 10 MW, sunčana energija 70 MW i energija od drvene biomase od drva za ogrev od 264.5 ktoe. Sa ciljem promovisanja energije obnovljivim izvorima u zadnje godine sa državnim budžetom sprovedena je godišnja javna kampanja za promovisanje.

Ured regulatora za energiju kao odgovorna institucija za implementaciju politike za sektor OIE-a je usvojio jednu od najvažnijih stimulatvinih mera za OIE kao što je stimulatvna tarifa (feed in) kao sledeće:

- energija vode: 63.3 evra/MWh;
- energija vetra: 85 evra/MWh;
- energija od čvrste biomase: 71.3 evra/MWh i
- foto-naponska energija: 136,4 evra/MWh.

Što se tiče usklađivanja sa standardima evropskog komiteta za standardizacije (CEN) usvojeni su 128 standarda u oblasti električne energije i 76 standarda u oblasti prirodnog gasa. Dok CEN standardi u oblasti energetske efikasnosti u podršci direktive za energetskeg učinak u zgradama su: član 9 (zgrade sa gotovo nula potrošnjom energije), član 11 (sertifikati energetskeg učinka), član 12 (pitanja sertifikata energetskeg učinka), član 13 (izdavanje sertifikata energetskeg učinka), član 14 (inspekcija sistema grejanja), član 15 (inspekcija sistema klima uređaja) i član 16 (inspekcija sistema grejanja i klima uređaja).

Identifikovani izazovi iz izveštaja progressa 2014 u sektoru energetske efikasnosti i OIE-a uključuju pregled zakona o energetske efikasnosti sa ciljem usklađivanja sa zadnjim direktivama EU. Kosovo treba da poveća međuinstitucionalnu saradnju u oblasti performanse energije u zgradama. Što se tiče kapitalnih investicija u oblasti energetske efikasnosti, Kosovo se suočava sa mnogim poteškoćama koja otežavaju sprovođenje direktive o energetske performansi u zgradama. Prema tome od strane Kosova zahteva se da preduzme neophodne mere za stvaranja pogodne klime za investicije u energetske efikasnost. Ono što Izveštaj progressa preporučuje je stvaranje fonda o energetske efikasnosti. Štaviše, Kosovo treba preduzeti konkretne mere za poboljšanje nadzora i izveštavanje statistika o efikasnoj energiji.

Iz izveštaja izvodljivosti za Kosovo (2012) proističe da Kosovo ima potrebu za izgradnju kapaciteta u sektoru efikasnosti energije. Kao rezultat, institucije koja rade u ovoj oblasti treba ojačati i kompletirati Kosovsku agenciju za energetske efikasnost. Kosovo takođe treba da usvoji podzakonske akte da bi ispunila njen cilj od 9% do 2018 godine. OIE su ograničena dok regulaciono osoblje za razvoj obnovljive energije takođe treba da se poboljša ako Kosovo želi da ispunji svoj cilj planiran za proizvodnju 25% svoje energije od OIE-a do 2020 godine.

Identifikovani izazovi u oblasti energetske efikasnosti i obnovljivim izvora energije kao rezultat sastanka Dijaloga procesa stabilizacije i pridruživanja 'Infrastruktura' uključuje pripremu trećeg plana akcije za efikasnu energiju.

U okviru *usklađenosti primarnog zakona* u oblasti energetske efikasnosti i OIE-a sa direktivama EU, usvojen je zakon br. 04/L-016 za *energetsku efikasnost* u julu 2011 godine. Ovaj zakon uređuje pitanje energetske efikasnosti, pripreme i usvajanje planova energetske efikasnosti i utvrđivanje uloga, obaveza i odgovornosti institucija kao i adresiranju obaveza koja protiču od Sporazuma za osnivanje energetske zajednice u vezi energetske efikasnosti.

U ovaj zakon delimično su transponovani: direktiva br. 2006/32/SE za promovisanje energetske efikasnosti kod zadnjeg korisnika i energetske usluge i direktiva br. 2010/30/SE kao i izmena direktive br. 92/75/SE.

Sekundarno zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti i OIE-a je kao sledeće:

- AU br. 01/2013 o ciljevima obnovljivim izvora energije; koja transponuje direktivu br. 2009/28/SE;
- AU br. 02/2013 za promovisanje korišćenja energije od OIE-a; koja delimično transponuje direktivu br. 2009/28/SE;
- AU br. 14/2012 za promovisanje energetske efikasnosti kod zadnjeg korisnika i energetske usluge; koja delimično transponuje direktivu br. 2006/32/SE;
- AU br. 09/2012 o obeležavanju električnih oprema koja troše energiju; koja delimično transponuje direktivu br. 2010/30/SE; i
- AU br. 01/2012 za reviziju energije; koja delimično transponuje direktivu br. 2010/31/KE i tehničku uredbu br. 03/2009 o štednji termičke energije i termičke zaštite u zgradama.

Što se tiče *usvajanja planova i programa* koja se odnose na implementaciju transponovanog zakona EU, MER je 30 septembra 2011 godine usvojilo, *Nacionalni plan akcije za energetske efikasnost (NPAEE 2010-2018)* koji je osnovni dokument za implementaciju politike energetske efikasnosti na Kosovu. Ovaj plan predviđa postizanje indikativnog cilja od 9% štednje električne energije do 2018 godine ili 91.89 ktoe. Osim ovoga sadrži jedan broj mera za poboljšanje energetske efikasnosti u raznim sektorima kao: domaćinstvo, usluge, industriji, poljoprivredi i transportu.

Takođe MER je usvojilo u junu 2013 godine i *Drugi nacionalni plan akcije za energetske efikasnost 2013-2015 koji za cilj ima planiranje politike energetske efikasnosti i njihovo sprovođenje na Kosovu* čime će se

stimulisati finansiranje od međunarodnih finansijskih institucija i mobilisaće se domaći fondovi za sprovođenje planiranih mera energetske efikasnosti. Ovaj plan obuhvata srednji indikativni cilj štednje energije u vrednosti od 3%.

Za sprovođenje politike obnovljivim izvora energije, MER je usvojilo *srednjoročni i dugoročni plan akcije za OIE* a odredilo je i ciljeve od obaveznih 25% i dobrovoljnih 29.47% do 2020 godine. Cilj ovog plana je promovisanje korišćenja energije od obnovljivim izvora na efikasan i isplativ način povećajući diversifikaciju proizvodnje energije u korist povećanja sigurnosti snabdevanja energijom i zaštiti životne sredine. Takođe, ovim planom su predviđena i potrebne stimulativne mere za promovisanje energije od obnovljivim izvora energije.

Dok, za sprovođenje zakona u oblasti energetske efikasnosti i OIE-a odgovorne su institucije vlasti centralnog nivoa: MER, KAEE, MŽSPP, MPŠRR, MTI kao i nezavisne i javne institucije kao što su: RUE, EKK i KOSTT.

Kosovska agencija za energetska efikasnost (KAEE) je izvršna institucija u okviru MER-a koja sprovodi politike energetske efikasnosti preko procena mogućnosti štednje energije u svim sektorima potrošnje energije.

Važnu ulogu u vezi električne energije proizvedene od obnovljivim izvora ima RUE koja obuhvata licenciranje aktivnosti proizvodnje, usvajanje standardnih ugovora, usvajanje pravila tržišta koja garantuju pristup u mrežama prenosa i distribucije, usvajanje pravila i uredbi o izdavanju sertifikata o poreklu i zelenih sertifikata kao i usvajanje 'feed-in' tarifa za OIE. Takođe, značajnu ulogu u sprovođenju energetske efikasnosti ima i vlast lokalnog nivoa, odnosno Kosovske opštine.

Kratkoročne mere

U okviru primarnog zakona u oblasti energetske efikasnosti i OIE-a usvojiće se *nacrt zakona za energetska efikasnost* koji će implementirati principe politike EU i pravnog okvira o energetska efikasnosti u delimičnom skladu sa direktivom br. 2012/27/SE o energetska efikasnosti koja izmenjuje direktivu br. 2009/125/SE sa direktivom br. 2010/30/SE i zamenjuje direktivu br. 2004/8/SE i direktivu br. 2006/32/SE. Takođe usvojiće se i *nacrt zakon o energetska performansi u zgradama* odgovornost MŽSPP-a, koja će delimično transponovati direktivu br. 2010/31/SE o energetska performansi u zgradama.

Što se tiče podzakonskih akata koja proističu od zakona o performansi energije u zgradama predviđa se usvajanje ovih uredbi:

- Uredba o postavljanju minimuma energetske performanse u novim zgradama u zgradama stanovanja, zgradama u renoviranju i zgradama svih drugih vrsta od onih za stanovanje; koje će delimično transponovati direktivu br. 2010/31/SE o energetska performansi u zgradama;
- Uredba za sertifikat o energetska performansi za nove zgrade i druge zgrade koja će delimično da transponuje direktivu br. 2010/31/SE o energetska performansi u zgradama;
- Uredba o sistemu inspekcije oprema za grejanje i klimatizacije koja delimično transponuje direktivu br. 2010/31/SE za energetska učinak u zgradama.

Dok u sektoru nafte što se tiče sekundarnog zakona usvojiće se:

- AU za korišćenje biogoriva i biotečnosti koja će transponovati direktivu br. 2009/28/ES o promovisanju korišćenja energije od obnovljivim izvora;
- AU o kvalitetu tečnih goriva nafte transponovaće direktivu br. 2005/33/SE koja izmenjuje direktivu br. 1999/32/SE o sastavu sulfura u morskim gorivima i direktivu br. 2009/30/SE kvaliteta goriva.

Ostale implementirajući aktivnosti planiranih za 2016. godinu su kao sledeće:

- Ispunjavanje indikativnih ciljeva za energetska efikasnost u skladu sa Planom akcija za energetska efikasnost (2010-2018) preko sprovođenja mera EE-a;
- Ispunjavanje energetskih ciljeva od OIE-a u skladu sa prognozom u Nacionalnom planu akcije za OIE preko sprovođenja konkretnih projekata;
- Priprema Trećeg plana akcije za energetska efikasnost 2016-2018; i
- Priprema Socijalnog plana akcije za energiju.

U oblasti energetske efikasnosti, kao praznina smatra se nedostatak fonda za energetske efikasnosti kao i transponovanje direktive br. 2010/31/SE preko zakona o energetska performansi u zgrade. Što se tiče efektivne implementacije zakona postoji potreba povećanja profesionalnih i tehničkih kapaciteta osoblja KAEE-a, uključujući povećanje broja osoblja.

U okviru obezbeđenog budžeta i fondova strane tehničke pomoći za sve mere za implementaciju situacija je kao sledeće:

- Podrška za implementaciju paketa III zakona za energiju sa fokusom na energetska efikasnost i OIE-a u okviru IPA II sa troškovima od dva (2) miliona evra;
- Projekat Svetske banke o finansiranju mera za energetska efikasnost u zgradama institucije centralnog nivoa kao i promovisanje energije OIE-a preko mekog zajma u vrednosti od 32 miliona dolara;
- Projekat KfW zajam u vrednosti od 7.5 miliona evra o finansiranju mera energetske efikasnosti u javnim zgradama opštinskog nivoa.

Srednjoročni prioriteti

- Pregled energetske strategije za 10-to godišnji period;
- Izrada pregledanog Programa sprovođenja strategije energije;
- Redovan pregled podzakonske osnove o ciljevima energije od OIE-a u skladu sa zahtevima Nacionalnog plana akcije za OIE (2011-2020);
- Pregled Nacionalnog plana akcije za energetska efikasnost (2010-2018) u skladu sa zahtevima direktive br. 2012/27/SE; i
- Uredba o zgradama sa zahtevom za nula energiju; odgovorno MŽSPP.

Tokom srednjoročnog perioda takođe će se vršiti sprovođenje predviđenih mera u Nacionalnom planu za energetska efikasnost (NPAEEP 2010-2018) i u Srednjoročnim planovima energetske efikasnosti kao i sprovođenje mera i planiranih projekata u NPAOIE 2011-2020.

Takođe sprovodiće se procedure o projektu HC Žur (2016-2020), sa ovim planiranim aktivnostima kao: odluka o ponovnom početku procesa za HC Žur, formiranje jedinice za HC Žur i ugovaranje savetnika transakcije, priprema tenderskog dosijea, okončanje tenderskih procedura i njegovo objavljivanje, izbor investitora, izgradnja i rad HC Žur u 2018-2022 godine.

Druga aktivnost je studija izvodljivosti o projektima izgradnje sistema centralnog grejanja u gradovima Glogovac, Obilić, Mitrovica i Zvečan za period 2015-2018.

U srednjoročnim okviru troškova 2015-2017 u vezi energetske efikasnosti i OIE-a planirano je da se razviju sledeće aktivnosti: kampanje za promovisanje, revizija energije i sprovođenje mera energetske efikasnosti u zgradama javne službe, uglavnom u školama, kao i instaliraće se sistem centralnog grejanja u oko 20 škola u raznim opštinama.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti zaštite od zračenja i za nuklearnu sigurnost

Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost (KAZZNB) osnovana je u junu 2011 godine, u okviru Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje na osnovu zakona o Zaštiti od ne-jonizovanog, jonizovanog zračenja i nuklearna sigurnost (br. 03/L-104). Od jula 2012 godine na osnovu zakona br. 04/L-067 o Kosovskoj agenciji za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost, agencija je nezavisan organ u okviru Kabineta premijera.

Mandat KAZZNB-a o njegovim odgovornostima i delokrugu je utvrđeno gore-navedenim zakonima gde aktivnost agencije je usredsređen na sprovođenju nacionalnih i međunarodnih politike i standarda u oblast zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost što podrazumeva zaštitu zdravlja i životne sredine u funkciji zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost kao rezultat korišćenja izvora jonizujućeg i ne-jonizujućeg zračenja kao i radioaktivnih i nuklearnih materijala za medicinske svrhe, istraživačke-naučne, industrijske i ostale ciljeve predviđenih međunarodnim konvencijama.

Za sprovođenje zakona u oblasti zračenja i nuklearne sigurnosti odgovorni su: KAZZNB; Ministarstvo Ekonomskog Razvoja; Ministarstvo Zdravstva; Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja; Ministarstvo za trgovinu i industriju; Ministarstvo za finansije; Ministarstvo za evropsku integraciju, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo spoljnih poslova. Štaviše, administrativni nadzor sprovođenja primarnog i sekundarnog zakona vrši se od strane KAZZNB.

Izveštaj o progresu 2014 u oblasti nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja ističe da nema napretka u usklađivanju zakona u ovoj oblasti i da novi zakon još nije usvojen. Regulatorna agencija suočava se sa kombinacijom izazova koja su povezane sa ograničenim kapacitetom za licenciranje i inspekciju. Stoga nema nadzora zračenja i ne postoji hitan radiološki plan. Na kraju kao izazov ostaje ne-određivanje lokacije za očuvanje radioaktivnog otpada, nezavisno od dobijene pomoći EU za ovo pitanje. Tako da Kosovo mora da identifikuje privremenu lokaciju za radioaktivni otpad, dok rad mora da se nastavi na identifikaciju trajnog skladišta.

U dokumentu *Studija izvodljivosti za Kosovo (2012)* u okviru oblasti za nuklearnu sigurnost ističe se da Kosovo nema nuklearne objekte ali treba biti spremna za daljnje transponovanje komunitarnog prava u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti i da se agencija osnaži i da se poveća broj zvaničnika.

U okviru zakonodavnog okvira, jedan od zahteva sa sastanka DPSP 'Infrastruktura' 2015 godine je usvajanje izmena zakona za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost i strategije i plana akcije za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost.

Što se tiče izgradnje kapaciteta u agenciji treba osnažiti osoblje koja se bavi licenciranjem i da se ponovo definišu prioriteta za licenciranje. Izazov je inventarizacija radioaktivnog otpada i osnivanje tehničkih organizacija za usluge (TSO). Štaviše, agencija treba da usvoji i ratificira međunarodne konvencije i da se učlani u organizacijama u oblast zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost.

Jedna od obaveza Kosova koja proističe u okviru SSP, konkretno njegov član 114, je i usklađivanje zakona u oblasti sigurnosti od jonizujućeg zračenja. Štaviše, sve uredbe u oblast generisanja nuklearnog zračenja, nuklearne sigurnosti bazirana su na EURATOM sporazumu (Sporazum o osnivanju evropske zajednice za atomsku energiju, 1957) koja predviđa da članovi Evropske zajednice treba da uspostave i obezbede jednake standarde bezbednosti od nuklearne tehnologije da bi zaštitilo stanovništvo i zdravlje radnika.

Prema tome što se tiče primarnog aktualnog zakona u ovu oblast u februaru 2010 godine usvojen je zakon br. 03/L-104 o zaštiti od ne-jonizujućeg i jo-nizujućeg zračenja i nuklearna sigurnost, koja za cilj ima uspostavljanje pravne osnove za bezbedno korišćenje nuklearne energije, jonizujuća i ne-jonizujuća energija, kao i bezbednost upravljanja radioaktivnog otpada. Štaviše, u maju 2012 godine, usvojen je i

zakon br. 04/L-067 o Kosovskoj agenciji za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost koja uspostavlja KAZZNB kao vladinu izvršnu agenciju i utvrđuje status, obaveze i odgovornosti agencije, kao i izrada i sprovođenje strategije i akcionog plana za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost.

Dok u okviru sekundarnog zakona izradilo je uredbu za organizovanje i unutrašnje funkcionisanje agencije koja još nije usvojena.

Za sprovođenje zakona na snazi u sektoru zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti, u procesu je izrada *Strategija i plan akcija za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost 2015-2025*. Štaviše, opšti cilj dotične strategije je uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost, koji daje osnovu za zaštitu stanovništva i životne sredine od štetnih efekata jonizujućeg i nejonizujućeg zračenja prema zakonskom okviru i nacionalnih i međunarodnih standarda.

U ovom slučaju bezbednost pokriva bezbednost od zračenja, nuklearnu sigurnost, sigurnost upravljanja radioaktivnih otpada i sigurnost prevoza radioaktivnih materijala. Orijentacije politike ovog dokumenta, planirana su za sledećih 10 godina (2015-2025) dok Plan akcija za petogodišnji period 2015-2020. Fokus u sledećih 10 godina biće u usklađivanju zakona sa odredbama EU, IAEA-a, implementacija zakona, nadzor teritorije Kosova sa aspekta zračenja u realnom vremenu kao i redovna inspekcija sa ciljem kontrole sprovođenja utvrđenih kriterijuma od strane Agencije, o korisnicima radioaktivnih izvora.

Kratkoročne mere

U kontekstu daljnjeg usklađivanja zakonodavnog okvira sa komunitarnim pravom EU u oblasti zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost, usvojiće se novi zakon o zaštiti od zračenja i za nuklearnu sigurnost, koji će obuhvatiti i Zakon o Kosovskoj agenciji za zaštitu od zračenja i za nuklearnu sigurnost. Zbog toga, stupanje na snagu ovog zakona ukine Zakon br. 03/L-104 za zaštitu od nejonizujućeg zračenja, jonizujućeg i nuklearnu sigurnost i prava br. 04/L-067 o Kosovske agencije za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost. U ovom novom zakonu će biti delimično transponovane direktive Euratoma, odnosno direktiva br. 2013/59/Euratom koja utvrđuje osnovne standarde sigurnosti za zaštitu od opasnosti koja proističu od izlaganja na jonizujućeg zračenja, i Direktiva br. 2009/71 koja utvrđuje okvir zajednice za nuklearnu sigurnost i nuklearnim instalacijama, Direktiva br. 2011/70/Euratom za bezbednost upravljanja radioaktivnim otpadom, kao i odlukom 5.marta 2008. za izradu standardnog dokumenta o praćenju i kontrolisanju radioaktivnih isporuka, u odnosu na Direktivu Saveta br.2006/117/Euratom, kao i Preporuku Saveta br. 1999/519/EZ o ograničavanju javnog izlaganja elektromagnetskim poljima (0Hz do 300 GHz).

Dok u pravcu daljne dopune i usklađivanja sekundarnog pravnog okvira od strane agencije izradiće se sledeće uredbe:

- *Uredba o upravljanju radioaktivnim otpadom*, transponovaće u potpunosti opštu konvenciju za bezbednost upravljanja potrošenog goriva i bezbednost upravljanja radioaktivnim otpadom i direktiva Saveta br. 2011/70/Euratom; direktiva saveta br. 2013/59/Euratom koja utvrđuje osnovne standarde bezbednosti za zaštitu protiv opasnosti koja dolaze zbog izlaganja jonizujućeg zračenja i zamenjenih direktiva 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom i 2003/122/Euratom.
- *Uredba o licenciranju aktivnosti sa radioaktivnim izvorima*, , transponovaće u potpunosti direktivu saveta br. 2013/59/Euratom;
- *Uredba o inspekcijama*, koja će u potpunosti transponovati direktivu saveta 2013/59/Euratom;
- *Uredba za ovlašćenje tehničkih usluga profesionalnih aktivnosti u zaštiti od zračenja*, koja će u potpunosti transponovati direktivu saveta br. 2013/59/Euratom;

- *Uredba za limite doza profesionalnog izlaganja uključujući izlaganje javnosti*, koja će u potpunosti transponovati direktivu saveta br. 2013/59/Euratom, uspostavljanje osnovnih standarda bezbednosti u zaštiti protiv opasnosti koja proističu od izlaganja jonizujućem zračenju;
- *Uredba o prevozu radioaktivnih izvora* koja u potpunosti transponuje direktivu br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljke radioaktivnih otpada i potrošenog goriva i uredbe (Euratom) br 1493/93 o pošiljci radioaktivnog materijala između država članica;
- *Uredba o fizičkoj bezbednosti* koja u potpunosti transponuje direktivu br. 2003/122/Euratom za zatvorene radioaktivne izvore sa visokom aktivnošću i jedine izvore kao i Nuklearna sigurnost serija br. 14 IAEA-a.

Kao mera za sprovođenje kratkoročnih prioriteta u ovaj period izradiće se plan za reagovanje u hitnim radiološkim i nuklearnim slučajevima. Štaviše sprovodiće se aktivnosti iz plana akcije 2015-2020.

Što se tiče međunarodne saradnje u oblasti zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost tokom 2016 godine posebno se planira da se ratifikuje sporazum neširenja nuklearnog oružja i konvente o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (CPPNM 2005). Vredi istaći da Kosovo nije član UN-a, prema tome sporazumi i konvencije će se ratifikovati na unilateralan način.

Srednjoročne mere

Dok, sekundarni zakonodavni akti koja se planira da budu usvojeni i usklađeni sa *acquis-om* UE-a tokom srednjoročnog perioda su:

- *Uredba o kategorizaciji radioaktivnih izvora* (kategorizacija radioaktivnih izvora IAEA-Tecdoc-1344);
- *Uredba o nadzoru radionuklida u hrani*, koja će u potpunosti transponovati uredbu (Euratom) br. 3954/87 koja utvrđuje maksimalne dozvoljene nivoe radioaktivnog zagađenja hrane i hrane za životinje posle nuklearne nesreće ili u drugom slučaju radiološke vanredne situacije, uredbu (SE) br. 1635/2006 koja utvrđuje pravila u detalje za sprovođenje uredbe (EEC) br. 737/90 o uslovima koja upravljaju uvoz poljoprivrednih proizvoda sa poreklom od trećih zemalja posle nuklearne nesreće u Černobilu;
- *Uredba o uvozu, izvozu i tranzitu izvora zračenja*, koja će u potpunosti transponovati direktivu br. 2013/59/Euratom koja utvrđuje osnovne standarde bezbednosti za zaštitu protiv opasnosti koja dolaze od izlaganja jonizujućem zračenju i Uredbu (Euratom) br. 1493/93 o pošiljkama radioaktivnih supstanci između zemalja članica;
- *Uredba o zaštiti zdravlja i bezbednosni zahtevi za radnike koji rade sa ne-jonizujućim izvorima zračenja*, koja će u potpunosti transponovati direktivu br. 2004/40/SE o minimalnim zdravstvenim zahtevima i bezbednosti u vezi sa izlaganjem radnika opasnostima koja dolaze od fizičkih agenasa (elektromagnetska polja) i direktivu br. 2006/25/SE o minimalnim zdravstvenim zahtevima i bezbednostima u vezi sa izlaganjem radnika opasnostima (laserima).

U okviru međunarodne saradnje planira se potpisivanje i ratifikacija ugovora, sporazuma i konvencija kao sledeće:

- Sporazum o zabrani nuklearnih testova;
- Sporazum o zaštitnim merama i dodatan protokol;
- Konvencija o ranom obaveštavanju nuklearnih nesreća;
- Konvencija o pomoći u slučaju nuklearne nesreće ili radiološka hitnost;
- Međunarodna konvencija o prevenciji akata nuklearnog terorizma; i
- Kodeks ponašanja o bezbednosti i obezbeđivanju radioaktivnih izvora i propratna uputstva za uvoz i izvoz.

Što se tiče praznina i nedostataka u vezi efikasne implementacije zakona ograničavajuće je nedovoljan budžet agencije i kao rezultat nedovoljan broj obučanih zvaničnika kao i nedostatak logističkih-tehničkih sredstava.

Druga poteškoća sa kojom se danas agencija suočava, je nedostatak komunikacije sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (IAEA) za realizaciju zadataka KAZZNB. Republika Kosovo nije član Međunarodne agencije za atomsku energiju, i stoga ne mogu imati koristi od organizacije u okviru tehničke pomoći u oblasti zaštite od zračenja i nuklearnu sigurnost. Štaviše, nedostatak dozvola profesionalnih i tehničkih usluga u oblasti zaštite od zračenja i nedostatak regulative ograničava normalno funkcionisanje agencije. Štaviše, nedostatak licenciranja tehničkih i profesionalnih usluga u oblasti zaštite od zračenja kao i nedostatak uredbi ograničava agenciju u normalnom radu. Dok u okviru mera za implementaciju zakona sprovodiće se mere koja proističu od Strategije i plan akcije o zaštiti od zračenja i nuklearna sigurnost 2015-2025.

Razvoj ljudskih i tehničkih kapaciteta unutar agencije vršiće se preko ovih aktivnosti:

- Popunjavanje planiranih mesta prema uredbi o radu i unutrašnjem organizovanju;
- Tehnička asistencija od strane EU o izradi i sprovođenju zakona u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti;
- Sprovođenje plana obuke osoblja KAZZNB-a; i
- Otpremljivanje sa potrebnim logističnim i tehničkim sredstvima.

Što se tiče projekata u oblasti zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost tokom narednih tri godina implementiraće se projekat od programa regionalne pomoći za saradnju Zapadnog Balkana, čiji je cilj da doprinese poboljšanju zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost na Kosovu preko jačanja tehničkih kapaciteta nuklearne regulativne agencije, a doprinosiće dalje u transponovanju komunitarnog prava EU u oblasti nuklearne sigurnosti i u članjene KAZZNB-a u Međunarodnu agenciju za atomsku energiju (IAEA). Ovaj projekat omogućiće da regulativni organ u nuklearnoj oblasti dalje osnaži u boljoj kontroli radioloških pitanja odnosno institucionalnom upravljanju radioaktivnih otpada, prevenciju i borbu protiv ilegalne trgovine nuklearnih materijala i izvora zračenja. Na ovaj način doprinese i upravljanju prirodnim radionuklidima (NORM) i tehnološki naprednim prirodnim radionuklidima (TENORM), mogućem radioaktivnom zagađenju u životnoj sredini, instaliranje sistema za rano upozoravanje, hitna pripravnost i kontrola medicinskog izlaganja pacijenata i radnika.

Srednjoročne aktivnosti za implementaciju koja će se preduzeti su kao sledeće:

- Daljnje usklađivanje zakona u oblasti zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost;
- Pregled plana za reagovanje u hitnim radiološkim i nuklearnim situacijama;
- Učlanjenje KAZZNB-a u međunarodnim organizacijama sa prioritetom u Međunarodnu agenciju za atomsku energiju -IAEA;
- Ratifikacija međunarodnih konvencija, sporazuma i protokola u oblasti zaštite od zračenja i nuklearna sigurnost;
- Godišnji pregled i sprovođenje plana akcije o zaštiti od zračenja i nuklearna sigurnost;
- Povećanje performanse inspektora preko profesionalnih obuka; i
- Nastavak procesa licenciranja za korisnike izvora zračenja i kontinuirani nadzor sprovođenja kriterijuma utvrđenim u licencama.

Sa druge strane, što se tiče uspostavljanja organa i novih struktura, ona su predviđena kao sledeće:

- Operater za upravljanje radioaktivnog otpada;
- Uspostavlja se sistem za nadzor zračenja u životnoj sredini (vazduh, zemlja i voda);
- Tehnička i profesionalna služba o izvršavanju aktivnosti za zaštitu od zračenja; i
- Fond za upravljanje napuštenih radioaktivnih izvora.

U okviru finansijskog stanja agencije, njen budžet za 2015 godinu iznosi oko 70,438,00 evra od Kosovskog budžeta od kojih 45,438,00 evra plate i dnevnice i 25,500,00 evra robe i usluge. Daljnje planiranje budžeta KAZZNB-a treba da se uskladi sa prioriternim aktivnostima agencije, obavezno u skladu sa aktivnostima koja proističu od pregleda Srednjoročnog okvira troškova 2016-2018.

3.17. Poglavlje 16 *acquis*-a: Oorezivanje

Acquis u oblasti oporezivanja sastoji se u usklađenom zakonodavstvu o oblasti posrednih poreza (znači porez na dodatnu vrednost) i akcize. *Acquis* specifikuje delokrug, definicije i principe PDV-a. Zakonodavstvo o PDV-u pruža jednak poreski tretman za domaće i strane transakcije (uvoz). PDV takođe se bazira na principu neutralnosti gde primenjivani porez je proporcionalan sa cenom bez obzira na srednji broj transakcija.

Akciza za proizvode cigareta, alkoholnih pića i energetskih proizvoda takođe podležu zakonima EU. Zakonodavstvo EU uspostavlja strukturu akcize koja treba naplatiti kao i sistem minimalnih tarifa za svaku grupu proizvoda. Robe podležu akcizi ako se proizvode unutar EU ili se uvoze iz trećih zemalja. U svakom slučaju, akciza se isplaćuje samo u zemlji članici u kome se roba pušta u opticaj/potrošnju (sa nekim izuzecima) i sa tarifama akcize te zemlje članice. Zakonodavstvo EU utvrđuje provizije za proizvodnju, zadržavanje, kretanje i nadzoru proizvodima sa akcizom.

Što se tiče **direktnih poreza** (neposredni porezi), komunitarno pravo pokriva nekoliko aspekata poreza na dohodak od individualnih štednji i poreza korporacija. Cilja je u eliminisanju nepravilnosti u međugraničnim privrednim aktivnostima između kompanija zemalja članica. Štaviše, zemlje članice su angažovane u skladu sa principima Kodeksa ponašanja za porez preduzeća, koja ima za cilj ukidanje štetnih poreskih mera.

Administrativna saradnja i uzajamna pomoć između zemalja članica ima za cilj da obezbedi normalno funkcionisanje domaćeg tržišta u vezi poreza i obezbeđuje sredstva za sprečavanje utaje poreza unutar zajednice. Zemlje članice moraju osigurati da postoje dovoljni kapaciteti za sprovođenje i osnaživanje, uključujući veze sa kompjuterizovanim sistemima odnosnih poreza EU. U okviru operativnog kapaciteta i kompjuterizacije, komunitarno pravo za PDV pokriva sistem razmene informacija koja dozvoljava direktnu elektronsku razmenu podataka između administracija zemalja članica. Slični IT sistemi zahtevaju se i u oblasti akciza i direktnih oporezivanja za razmenu informacija između zemalja članica. Štaviše specifičan sistem IT-a (VoeS) zahteva uspostavljanje razmene informacija između zemalja članica u vezi sa posebnom šemom za e-usluge koja se pružaju od ne-rezidentnih trgovaca EU za građane EU.

Uslovi SSP-a

Oblast oporezivanja je jedna od najvažnijih oblasti spomenutih u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP, član 39, član 40, član 70 i član 105). Član 39 pokriva sprečavanje fiskalne diskriminacije dok član 40 pokriva tarife fiskalne prirode. Član 105 pokriva razvoj Kosova u oblast poreza i mere preko kojih se namerava reformisanje fiskalnog sistema na Kosovu. Osim ovoga ovaj član pokriva i restrukturiranje poreske administracije sa ciljem obezbeđenja efikasnosti u naplati poreza i protiv fiskalne prevare.

Takođe ovde se uzimaju u obzir i prioriternne oblasti koja se povezuju sa komunitarno pravokomunitarno pravo EU, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza. *Acquis* zakonodavstvo EU o poreskoj oblasti, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza bazira se na Kodeks ponašanja o porezu preduzeća, usvojenog od strane Odbora i Predstavnika vlada zemalja članica.

Sa ciljem olakšanja mera za sprečavanje poreske prevare i poreskog izbegavanja, saradnja će nastojati promovisanju principa dobrog upravljanja u poreskim pitanjima, transparentnost, razmenu informacija i poštene konkurencije poreza na Kosovu.

Što se tiče osnivanja EU kompanija na Kosovu, Kosovo će olakšati uspostavljanje aktivnosti na njenu teritoriju od strane EU kompanija. Sa ciljem olakšanja procesa osnivanja kompanija, Kosovo pružiće isti tretman što za svoje kompanije takođe i za kompanije treće zemlje.

Na osnovu Izveštaja o Kosovu Evropske komisije za poreska pitanja, Kosovo treba da nastavi da ojača preduzete mere u borbi protiv neformalne privrede i utaje poreza i da da prioritet povećanju efikasnosti. Kosovo mora da spreči uticaj na rad institucija. Štavoše, IT platform u PAK treba da se ojača. Kapacitet prikupljanja poreza je širom Kosova veoma ograničen.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U oblast poreza, Republika Kosovo je pripremlilo paket zakonodavnih fiskalnih promena u skladu sa tačkama utvrđenih u Programu vlade Republike Kosovo 2014-2018 u funkciji postignuća preko reformisanja poreskih politike koja su u skladu sa *acquis-om* u ovoj oblasti. Preko novog fiskalnog paketa cilj je:

- Rast ukupnih prihoda u budžetu, uporedo sa održavanjem niskog nivoa poreza, doprinoseći održivom rastu stranih investicija;
- Održavanje jednog predvidljivog i održivog poreske sredine, uslovi koji su važni za porast domaćih preduzeća i privlačenje stranih investitora;
- Proširenje poreske osnove preko fiskalne reforme kao i
- Poboljšanja u naplati prihoda preko borbe protiv zakonskih praznina i poreske utaje.

U ovom pravcu usvojen je Zakon o porezu na dodatnu vrednost (PDV) koji u veliko meri usklađen sa direktivama EU koja se povezuju sa ovom vrstom poreza:

- Direktiva saveta 2006/112/EK, 28 novembar 2006 godine, o zajedničkom sistemu poreza na dodatnu vrednost kao osnovno zakonodavstvo uređivanja na nivou EU, a koji je kasnije promenjen sa:
 - Direktivom saveta 2006/138/EK, 19 decembar 2006 godine u vezi sa periodom sprovođenja sporazuma o primenljivom PDV-u radija i televizije, usluga i nekih usluga pruženih na elektronski način;
 - Direktivom saveta 2007/75/EK, 20 decembar 2007 godine, u vezi privremenih utvrđenih odredbi u vezi normi PDV-a;
 - Direktivom saveta 2008/8/EK, 12 februar 2008 godine, u vezi mesta za pružanje usluga;
 - Direktivom saveta 2008/117/EK, 16 decembar 2008 godine, u vezi borbe protiv utaje poreza koja se povezuju sa transakcijama unutar zajednice;
 - Direktivom saveta 2009/47/EK, u vezi smanjenih stopa poreza na dodatnu vrednost;
 - Direktivom saveta 2009/69/EK, 25 jun 2009 godine, u vezi utaje poreza što se tiče uvoza;
 - Direktivom saveta 2009/162/EU, 22 decembar 2009 godine, o zajedničkom sistemu poreza na dodatnu vrednost;
 - Direktivom saveta 2010/23/EU, 16 mart 2010 godine, u vezi sa opcionim i privremenim zahtevom mehanizma za naplatu, suprotnog u vezi sa pružanjem određenih usluga.

Takođe, usvojeni su zakoni kao: Zakon o poreskoj administraciji i procedurama, o porezu na lične dohotke i o porezu na prihod korporacija, zakoni koji se baziraju na opšte principe zemalja OECD-a.

Što se tiče podzakonskih akata izrađeni i usvojeni su ovi akti:

- AU MF br. 05/2013 o aplikaciji fiksne norme poreza na dodatnu vrednost za poljoprivredne proizvođače;
- AU MF br. 01/2015 o korišćenju fiskalnih elektronskih oprema i fiskalnih sistema.

- Javna objašnjavajuća odluka br. 01/2013 pravila implementiranja zakona o penzijskim fondovima na Kosovi;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 02/2013 oporezivi iznos na isporuke za PDV za javna preduzeća;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 03/2013 za poresko tretiranje snabdevanja i uvoza kada se neposredno finansiraju od Evropske komisije;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 04/2013 Ođava od poreza na dodatnu vrednost;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 01/2014 o oporezivanim prihodima iz dugoročne saradnje;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 02/2014 procedure za prenos imovine na promenu oblika poslovanja;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 03/2014 Nastajanje poreskih obaveza za PDV na robu koja se nalazi u carinskim aranžmanima, kao što su: Carinska skladišta;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 04/2014 Carinske procene i ponovne procene;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 05/2014 Poresko tretiranje naknade u prirodi-obroci za zaposlene;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 06/2014 Oporezivanje penzija prilikom podizanja od FPŠK;
- Javna objašnjavajuća odluka br. 01/2015 Indirektne metode kontrole i
- Javna objašnjavajuća odluka br. 02/2015 Dostavljanje fiskalnih kupona i naknada sredstava.

Okvir politika

U oblasti poreza usvojeni su i sprovode se dokumenti sa strateškom karakteristikom. Strateški plan PAK-a za period 2015-2020 kao najviši dokument u hijerarhiji dokumenata PAK-a; u ovom Strateškom planu, PAK je predstavio vrednosti, prioritete i ciljeve za period 2015-2020. U utvrđivanju ovih prioriteta PAK se oslanjao na izazovima koja su proistekla iz Izveštaja evropske komisije, Izveštaja ua progres i o TI delu u izveštajima DG-TAXUD. Osim ovoga prioriteti su utvrđeni bazirajući se na izveštajima ostalih međunarodnih institucija kao MMF i Svetska Banka. Takođe ciljevi i prioriteti su povezani sa Ciljevima Vlade Republike Kosovo.

Strategija Učinka za period 2012-2015 preko kojeg dokumenta je obezbeđeno olakšanje procesa učinka, stvarajući jednu sredinu za učinak gde lake administrativne procedure, sistematsko upućivanje poreskih obveznika i serija podsticaja, su omogućila da poreski obveznici ispune svoje obaveze sa većom mogućnošću;

Plan rešavanja rizika za 2015 godinu, koji na detaljan način opisuje aktivnosti i mere koje za učinak treba preduzeti i podrška koju ova zadnja mora imati od raznih divizija sa ciljem rešavanja identifikovanih rizika koja će voditi ka smanjenju poreskog jaza.

Godišnji radni plan PAK-a izražuje se na osnovu ciljeva odeljenja jedinica unutar institucije, pomaže PAK-u u rešavanju utvrđenih aktivnosti i postizanju opštih ciljeva Strateškog plana i strategije učinka, pored utvrđivanja predviđenih prihoda budžetom Republike Kosovo za predmetnu godinu.

Institucije će se angažovati za sprovođenje preporuka Evropske komisije u Izveštaju o progresu o pitanjima koja se povezuju sa porezom. U ovom kontekstu, Kosovo treba da nastavi da ojača preduzete mere u borbi protiv neformalne ekonomije i utaje poreza i da da prioritet povećanju efikasnosti sprovodeći Strategiju za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca i finansiranje terorizma 2014-2018 i Plana akcije. Identifikovani izazovi su adresirani u strateškim dokumentima (Strateški plan PAK-a 2015-2020) i u godišnjim operativnim planovima.

Što se tiče dela "Proizvodi koji se izvoze na teritoriju jedne strane ne mogu ostvariti povraćaj unutrašnjeg indirektnog oporezivanja u iznosu koji prelazi iznos indirektnog oporezivanja nametnut njima", Poresko zakonodavstvo Kosovo odnosno Zakon o PDV-u (kao indirektan porez), tretiranje izvoza robe vrši u

skladu sa direktivom EU odnosno, izvoz roba van teritorije zemlje je izuzeto snabdevanje sa pravom na umanjenje PDV-a (Član 31 zakona od PDV-u). Pravo na umanjenje je utvrđeno članom 36 zakona o PDV-u i umanjenje se vrši za PDV naplaćenog u nabavci roba ili usluga. Prema tome, naše zakonodavstvo je u skladu sa tačkom 2 člana 39 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

PAK je u vezi projekta zamene sistema informacione tehnologije, izradio dokumenat "tehnički zahtevi". Projekat kao totalni iznos je procenjen da će koštati 10 miliona evra. Projekat biće sufinansiran, od strane Evropske komisije i Vlade Kosova. U ovom pravcu osim troškova izrađen je i raspored predviđenih aktivnosti do faze implementacije.

Što se tiče preduzetih mera sa ciljem sprovođenja Akcionog plana za nacionalnu strategiju za sprečavanje neformalne ekonomije, pranju novca, financiranje terorizma i finansijskog kriminala, PAK u okviru ovog plana pod odgovornošću ima 4 mere za koje je neprekidno preduzela mere, uključujući i predloge za izmene zakona i izgradnju kapaciteta osoblja.

U vezi eliminisanja dvostrukog oporezivanja, PAK kao institucija za sprovođenje je izgradila kapacitete osoblja sa ciljem realizacije ove aktivnosti. Izgradnja profesionalnih kapaciteta osoblja je izvršeno preko tehničke pomoći od strane donatora i još nastavlja da bude podržano. Takođe objavljeni su informativni materijali za građane sa ciljem podizanja svesti građana za ovu oblast.

Divizija za žalbe- Misija divizije za žalbe je da rešava poreske sporove, bez sudskog procesa, na pravne i nepristrasne osnove za vladu ili poreske obveznike što će stimulisati dobrovoljno izmirenje i javno poverenje u integritet i efikasnost Poreske administracije. Divizija za žalbe ostvaruje ovu misiju donoseći odluke za predmete koje nailaze na suprotnosti. PAK je organizovao obuke i povećao je broj osoblja u ovu diviziju a kao rezultat uspeo je da unapredi rad ove divizije postigavši rezultat u stvaranju sposobnih eksperata poreskih zakona i procedura žalbi, da demonstriraju najbolju praksu u rešavanju predmeta žalbi; da osigura da odluke žalbi ispune zahtevane standarde; da su u korak sa razvojem poreskog zakona; da preporučuju izmene u zakonodavstvu gde su identifikovane zone sa problemima.

Institucionalni okvir

Poreska administracija Kosova je glavna poreska institucija u Republici Kosovo koja radi u okviru Ministarstva za finansije i to je organ koji ima pravo implementacije fiskalnih zakona, administriranje poreza i međunarodnih tarifa. Glavni cilj PAK-a je da pomaže poreskim obveznicima da isplate svoje poreske obaveze u skladu sa sprovodljivim poreskim zakonima i da obezbedi da poreski prihodi idu na račun budžeta države, pružajući poreskim obveznicima jedan efektivan sistem isplata.

U pravcu modernizacije administracije, osnovan je Centar za usluge i obrazovanje poreskih obveznika i Pozivni centar koje se smatraju kao veoma uspešni projekti.

Lansiran je proizvod elektronska potvrda za fizička lica. Osim toga sve poreske deklaracije se vrše na elektronski način preko sistema Electronic Declaration of Incomes (EDI) koja omogućava poreskim obveznicima brzo, prosto i sigurno deklarisanje. Ovaj sistem pokazuje veoma dobre rezultate. Stvoreni su razni moduli sistema IT koji su olakšali deklaracije od strane poreskih obveznika i upravljanje radnih procesa unutar institucije.

Sa ciljem borbe protiv neformalne ekonomije i utaje poreza, PAK od 2012 godine radi prema Planu za tretiranje rizika, koji obuhvata rizike, konkretno oblasti koja se smatraju rizičnim zbog neispunjenja poreskih obaveza i aktivnosti za tretiranje rizika. PAK je odgovorna institucija u sprovođenju Strategija i akcionog plana za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranje novca i finansiranje terorizma 2014-2018.

Unutar institucije osnovana je Divizija za obuku i razvoj koji izrađuje godišnje planove obuke za osoblje PAK-a i prosečno broj obučenog osoblja u godini je 926 radnika.

Odlukom vlade br 07/39, datuma 22.07.2015 godine usvojen je Prvobitni plan za osnivanje agencije za prihode. Ova odluka bazira se na ove potrebe: (i) poboljšanje usluga prema poreskim obveznicima; (ii) smanjenje 'poreske praznine' preko jednostavnijih i efektivnijih struktura i smanjenju troškova tokom ovog procesa; (iv) povećanje autonomnosti institucionalnih struktura koja se bave naplatom prihoda; (v) osnivanjem institucionalnih struktura za efektivniju implementaciju poreskih i carinskih politike; (vi) ispunjavanje potrebnih kriterija za proces integracije u EU.

Kratkoročne meere

- Nastavak radova u pravcu zamene informativnog sistema;
- Implementacija strategije PAK-a 2015-2020;
- Realizacija ciljeva prema Godišnjem planu rada vlade;
- Povećanje broja obuka koja se povezuju sa efikasnim sprovođenjem zakona;
- Implementacija Godišnjeg plana rada za 2016 godinu;
- Implementacija Plana za tretiranje rizika za 2016. godinu.
- Potpisivanje sporazuma za eliminisanje dvostrukog poreza.
- Identifikacija oblasti za podršku od strane EU u vezi neformalne ekonomije;
- Sprovođenje Akcionog plana nacionalne strategije o sprečavanju neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranje terorizma i finansijskih kriminala.

Srednjoročni prioriteti

- Zakon 03/L-162 Porez na prihod korporacija, usklađen sa Kodeksom ponašanja za porez na preduzeća;
- Zakon 03/L-161 Porez na lične dohotke, usklađen sa Kodeksom ponašanja za poslovni porez;
- Izrada uredbe u vezi sa obaveznom automatskom razmenom informacija u oblasti poreza koja će biti u skladu sa Direktivom saveta 2014/107/EU datuma 09 decembar 2014 godine, koja je izmenila prethodnu Direktivu saveta 2011/16/EU datuma 15 februar 2011 godine u vezi zajedničkih mera kako bi se sprečilo utaja poreza i dvostruko oporezivanje;
- Nastavak praćenja eventualnih promena komunitarnog prava, kao i usklađivanje domaćeg zakona sa eventualnim promenama u oblast poreza uzimajući u obzir i Kodeks ponašanja za porez preduzeća usvojenog od strane Saveta i predstavnika vlada zemalja članica, prema zaključcima sastanka Odbora ECOFIN 01 decembra 1997 u vezi sa poreskom politikom (98/C 2/01);
- Potpuna zamena informativnog sistema;
- Lansiranje elektronske službe "elektronski račun PDV-a E-Invoicing";
- Merenje poreskog jaza;
- Daljni razvoj elektronskih usluga, što za cilj ima digitalizaciju usluga ka e-porezima;
- Sprovođenje strategije za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca i finansiranje terorizma 2014-2018;
- Izgradnja kapaciteta osoblja sa naglaskom na oblast upravljanja rizika;
- Republika Kosovo nastaviće da osnaži i restrukturira Poresku administraciju Kosova kao jedna od dve najvažnijih agencija o naplati javni prihoda, ka obezbeđivanju veće efikasnosti u naplati javnih prihoda, ka bezbednosti veće efikasnosti u naplati domaćeg poreza i efikasnu borbu proti utaje poreza.

Podrška donatora

Poresku administracija Kosova od svog osnivanja su kontinuirano podržale razne međunarodne organizacije.

Evropska komisija preko TAIEX je podržalo poresko zakonodavstvo pogotovo u usklađivanju poreskog zakona sa zakonodavstvom EU. Rezultati misije bile su uključene u novom nacrt zakonu koji se očekuje da uskoro bude usvojen. Sledeća misija bila je u Jedinici za poresku istragu i inteligencije gde posle misije PAK-a implementirao je neke od preporuka istaknutih u završnom izveštaju misije. Ovo je imalo pozitivan uticaj posebno u povećanju znanja osoblja i u reformisanju odgovorne jedinice za poreske istrage.

Druga misija je bila u oblast IT-ja što je za cilja imalo procenu poreskog sistema IT-a i u zadnje vreme PAK je podržan u oblasti upravljanja rizikom. Rezultati misije imale su pozitivan uticaj u izgradnji kapaciteta osoblja, pošto se ogledalo iskustvo zvaničnika od institucija od kojih je uzimana pomoć.

U zadnje vreme MMF je podržalo PAK u izgradnji dobrovoljnog ostvarenja i Upravljanje rizikom i izradi Nove strategije institucije sa rokom u 5 narednih godina. Kasnije, bio je projektovan u skladu sa međunarodnim standardima i Programom vlade. Osim toga, PAK je podržan u oblast IT-a, odnosno u pripremi i zahteva korisnika za novi sistem TI.

GIZ je pružio tehničku pomoć u izgradnji kapaciteta osoblja preko programa za kontinuirano obučavanje u PDV-u, indirektno metode obračuna, izgradnji i u bankarski sektor. Osim toga postoji jedan projekat u međunarodnom poreskom pravu, pogotovo u vezi sa Sporazuma dvostrukog oporezivanja koja je bila za 2 godine. Rezultati ovog projekta su pozitivno uticale, stvorena je jedna jedinica koja se bavi Sporazumima za eliminisanje dvostrukog oporezivanja.

3.18. Poglavlje 17 *acquis*-a: Ekonomske i monetarne politike

Acquis u domenu ekonomskih i monetarnih politike sadrži konkretna pravila koja uređuju nezavisnost centralnih banaka u državama članicama, zabranjujući direktno finansiranje javnog sektora od strane centralnih banaka i zabranjujući privilegovan pristup javnog sektora finansijskim institucijama. Od država članica se očekuje da koordiniraju svoje ekonomske politike i podležu Paktu za stabilnost i porastu nad fiskalnim nadzorom. I nove države članice treba da se angažuju u skladu sa kriterijumima propisanim Paktom, kako bi bile u stanju da prihvate evro u doglednom vremenu nakon članstva. Do tada, one učestvuju u Ekonomskoj i monetarnoj uniji kao države članice kojima je dozvoljeno da ne koriste evro i da svoje devizne kurseve tretiraju kao pitanje od zajedničkog interesa.

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike sačinjavaju Naslov VIII (čl. 119 do 144) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), i odnosno zakonodavstvo koje uređuje njihovu primenu.

Uslovi SSP-a

Glavna dužnost koju Kosovo ima u okviru približavanja svog zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije, proizilazi iz člana 74 SSP, takođe član 94 SSP podvlači da će EU i Kosovo olakšati proces ekonomskih reformi saradnjom koja ima za cilj da poboljša shvatanje baza njihovih privreda kao i da formuliše i primeni ekonomske politike u tržišnoj privredi.

Ovo poglavlje pruža opšte informacije o opštoj situaciji iz aspekta monetarne i ekonomske politike, u kontekstu strategije i ciljeva koje je zacrtala Vlada. Pošto Kosovo koristi evro za svoju valutu, koju ju jednostrano prihvatilo još od 2002. godine, Kosovo nema monetarnu politiku tako da je fokus ovog poglavlja u slučaju Kosova da se usredsredi na odeljak o ekonomskoj politici. Štaviše, time što nema mogućnost da koristi monetarnu politiku kao razvojnu alternativu, ekonomske politike dobijaju još više na svom značaju. Poglavlje će pokušati da pruži i druge informacije koje pomažu u analizi i postizanju ciljeva institucija, uvek u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja sa Evropskom unijom i državama članicama, gde je jedan od prioriteta da se obezbedi i makroekonomska stabilnost.

Na osnovu izveštaja EK-a 2015. o Kosovu o pitanjima koja se odnose na ekonomsku politiku, ovaj izveštaj naglašava da da konstanti trgovinski deficit održava slabu proizvodnu osnovu i nedostatak međunarodne konkurentnosti. Neefikasni javni sector i ad hoc fiskalne politike su veliki rizik. Zavisnost od novca iz dijaspore i široka neformalna ekonomija takođe smanjuje podsticaje za zapošljavanje, što zauzvrat void ka niskom učešću u radnoj snazi, posebno među ženama i omladinom, kao inekvalifikovanim radnicima. Izveštaj takođe spominje potrebu da Kosovo smanji zavisnost od carinskih poreza, I daproširi nacionalnu poresku osnovicu, kroz modernizovanjem prikupljanja prihoda.

Monetarna politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK), kao naslednica Centralne bankarske uprave Kosova, pravno je lice na osnovu članova 11 i 140 Ustava i na osnovu odredbi ovog zakona, kao organ koji ima administrativnu, finansijsku i upravljačku samostalnost.

Na osnovu člana 6 (nezavisnost i samostalnost) Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo, Centralna banka, članovi organa za odlučivanje ili osoblje Centralne banke, neće primati smernice ni od jednog drugog lica ili subjekta, uključujući vladine subjekte. Nezavisnost i samostalnost Centralne banke poštuje se u svakom trenutku i nijedno lice ili subjekat neće probati da utiče na članove organa odlučivanja ili na osoblje Centralne banke, u obavljanju njihovih dužnosti ili da zalazi u aktivnosti Centralne banke. Štaviše, zakonodavstvo o Centralnoj banci propisuje da računi, evidencija i finansijski izveštaji Centralne banke, treba da budu revidirani najmanje jednom godišnje, u skladu sa Međunarodnim standardima revizije od strane spoljnih, nezavisnih međunarodnih posmatrača koji treba daju ima dobar ugled i da budu poznati u reviziji velikih, međunarodnih, finansijskih institucija.

U ovom trenutku, Zakon o Centralnoj banci Republike Kosovo delimično je u skladu sa *acquis* Evropske unije. Bez obzira na to što je približno puno odredbi, potrebni su drugi zakonodavni naponi sa ciljem da se usklade sa opštim načelima *acquis* Evropske unije.

2002. godine, Kosovo je jednostrano usvojilo evro za svoju zakonsku valutu i od tada evro je de facto postalo kosovska valuta, shodno tome, monetarna politike na Kosovu prilično je ograničena. Jedini tradicionalni instrument monetarne politike koji je u potpunosti na raspolaganju Centralne banke povezan je sa zahtevima u vezi sa bankarskim rezervama. Još od početka funkcionisanja bankarskog sektora na Kosovu, banke su neprekidno čuvale preterane rezerve; shodno tome, tokom ovog perioda nije smatrano za shodnim da se izmeni norma obaveznih rezervi.

Korišćenje evra ograničava ulogu Centralne banke u njenoj funkciji zajmodavca poslednjeg izbora („*lender of last resort*“ - LLR) koji bi pružio kratkoročne kredite bankama koje se potencijalno suočavaju sa problemima likvidnosti. Iz tog razloga, Vlada Kosova i CBK osnovali su Hitnu pomoć za likvidnost (Emergency Liquidity Assistance - ELA); što je fond za intervenciju u slučaju nedostatka likvidnosti u bankarskom sektoru. Sem toga, Vlada Kosova takođe zadržava odgovarajući nivo bankarskog salda kao amortizatora koji im može pomoći da odreaguju na moguće udare sa kojima se privreda suočava.

Kratkoročne mere

- Uredba o hitnoj pomoći za likvidnost.

Srednjeročni prioriteti

- Podizanje kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju javljanja kriza i rešavanje problematičnih banaka.

Ekonomska politika

Uopšteno govoreći, postoji konsenzus u vezi sa suštinom ekonomskih politike sa posebnim fokusom na njihovom usmeravanju ka stvaranju uslova za podizanje ekonomske održivosti i posledično stvaranje održivih radnih mesta.

Vlada Kosova za glavni cilj fiskalne politike ima očuvanje makro-fiskalne stabilnosti, što je povezano sa obavezama koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u vezi sa očuvanjem makrofiskalne stabilnosti i usklađivanjem politike sa onima iz EU. Jedan pokazatelj posvećenosti Vlade u tom smeru jeste i usvajanje fiskalnog pravila koje ograničava nivo ukupnog deficita na 2% BDP-a. Svrha uspostavljanja ovakvog fiskalnog mehanizma bila je da se stabilizuje nivo dugovanja i svede ispod nivoa koji je ograničen zakonom (40% BDP-a).

Vlada je na kraju 2014. godine izradila Program Vlade za period od 2015-2018³⁶ koji se usredsređuje na politike koje podstiču privredni rast i poboljšavaju blagostanje građana. Ovaj program takođe predstavlja osnovu za izradu Nacionalne razvojne strategije (NRS). Strategija će u velikoj meri odražavati mere predložene ovim programom upravljanja kao i mere koje povećavaju konkurentnost kosovske privrede na regionalnom tržištu i šire. Glavni cilj Vlade jeste da dovede do porasta ekonomske održivosti, koja obezbeđuje makroekonomsku, fiskalnu i socijalnu stabilnost, kao i strukturnu ekonomsku reformu, u kojoj bi domaća proizvodnja, promovisanje izvoza i znanja omogućili postepeno smanjivanje trgovinskog deficita. U posebnom je interesu promovisati investicije, smanjujući troškove za preduzeća, izgradnjom adekvatne drumske i železničke infrastrukture, telekomunikacija, energetike i voda.

Zakonodavni okvir

Zakonski/podzakonski akti obuhvaćeni ovim pod-poglavljem slede:

- Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-116 i Zakonom br. 04/L-194
- Zakon br. 03/L - 175 o javnim dugovima
- Zakon br. 05/L -046 o izmenama i dopunama Zakona br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo za 2015.
- Zakon br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo za 2015.
- Zakon br. 04/L-008 o Socijalno-ekonomskom savetu
- Uredba br. 01/2015 o radu Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj Kosova
- Uredba br. 01/2015 o radu Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj Kosova.

Odluke iz 2015. godine koje su nastupile kao posledica pokretanja izmena i dopuna u poreskim politikama, u skladu sa Programom Vlade za period od 2015-2018. godine slede:

- Odluka 02/20 od dana 24. 03. 2015. o usvajanju Predloga zakona o porezu na dodatu vrednost
- Odluka 03/20 od dana 24. 03. 2015. o usvajanju Predloga zakona o porezu na prihode korporacija
- Odluka 04/20 od dana 24. 03. 2015. o usvajanju Predloga zakona o porezu na lične dohotke
- Odluka 16/20 od dana 24.03 2015. o primeni poreza na akcizu u iznosu od 0.25€ centi po litri teških maziva za grejanje sa sadržajem sulfura od više od 0.1% težine ali ne više od 1% težine u skladu sa dozvoljenim vrednostima propisanim Administrativnim uputstvom br. 07/2012 od dana 27.04.2012. pod tarifskom šifrom 2710196410 i 2710196490
- Odluka 16/20 od dana 24. 03. 2015. o propisivanju akcize na duvanske proizvode i alkoholna pića (koji se vode pod carinskim šiframa u odluci) i oslobađanje od akcize etil alkohola za medicinsku upotrebu.
- Odluka 16/20 od dana 24. 03. 2015. o povraćaju akcize u iznosu koji je uplaćen na ime poreza na akcizu za količinu maziva korišćenu u procesu proizvodnje
- Odluka 04/21 od dana 01. 04. 2015. o izmenama i dopunama odluke Vlade o akcizi na nova i stara vozila kao i poboljšanje proračuna akcize na jedan od duvanskih proizvoda
- Odluka 02/32 od dana 3. 06. 2015. o usvajanju Predloga zakona o opraštanju javnih dugova

³⁶ Program Vlade za period od 2015-2018, <http://www.kryeministri-ks.net/?page=3,1>.

- Odluka 8/12 od dana 5. 02. 2015. o usvajanju Konceptnog dokumenta o podizanju nivoa sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma
- Odluka 04/39 od dana 22. 07. 2015. o porezu na akcizu na vatromet /pirotehnička sredstva, izmena odluke 16/20 o akcizi na cigarete, primeni akcize na igre na sreću, kazino, sportske kladionice itd.

Okvir politika

Program Vlade glavni je dokumenat koji propisuje način na koji će se usmeriti i izrađivati Vladine politike i predstavlja osnovu za donošenja prioriternih politike u okviru SOR-a. Program Vlade dokumenat je političke prirode i obuhvata planove i obaveze Vlade u vezi sa srednjeročnim okvirom rashoda. Vlada je dužna da donese deklaraciju o prioritetima, koja će poslužiti kao osnova politike za pripremu Srednjeročnog okvira rashoda, budžeta i Godišnjeg plana rada Vlade. Srednjeročni okvir rashoda sredstvo je kojim Vlada propisuje svoj fiskalni okvir i služi kao glavni dokumenat za planiranje politike na Kosovu. Fiskalni okvir obuhvata planiranje prihoda i troškova za tri naredne godine; ograničenja u troškovima za sve budžetske organizacije koje se propisuju na osnovu prioriteta vlade kao i finansiranje deficita i nivoa bankarskog salda.

U prvim mesecima 2015. godine izmenili su se poreski zakoni kao odraz fiskalne reforme predviđene programom vlade. Konkretno, glavne izmene koje se mogu naglasiti slede:

- Ukidanje barijera za fiskalizaciju svih preduzeća izmenom administrativnog uputstva br. 15/2010 o fiskalnoj aparaturi, sa ciljem da se liberalizuje tržište za ovu aparaturu. Ova mera ima za cilj da podigne broj operatera na ovom tržištu što će uticati i na smanjenje troškova, kao i opreme i za održavanje, za preduzeća. Ova mera ima za cilj da zaključi proces fiskalizacije svih preduzeća, što će omogućiti da se stvori ravnopravnije okruženje za sva preduzeća koja deluju u Republici Kosovo. Istovremeno, Ministarstvo finansija osmislilo je podsticajne mere za potrošače koji prikupljaju fiskalne račune, što se uređuje posebnim administrativnim uputstvom. Ove mere imaju za cilj da smanje fiskalnu utaju i da spreče neravnopravnu konkurenciju i da istovremeno zaštite potrošače.
- Izmene u sistemu poreza na dodatu vrednost snižavanjem praga za ulazak u PDV sa 50.000 evra na 30.000 evra, kategorizaciju norme PDV-a na 8% za određene osnovne proizvode i 18% za druge proizvode, ukidanje PDV-a za proizvodne linije i osnovne sirovine za domaće proizvođače.
- Smanjenjem administrativnih barijera, skraćeni su administrativni postupci i ovde možemo pomenuti ukidanje zahteva za dobijanje sertifikata za izvoz i uvoz pošto sva preduzeća na Kosovu imaju po jedan identičan fiskalni broj.

Vlada Kosova vodila je relativno prost poreski sistem, sa poreskim prihodima u odnosu na BDP od 20%. Tokom ove godine, nije došlo ni do kakvih promena u poreskim normama. U ovom kontekstu, imajući u vidu da širenje poreske osnovice predstavlja efikasnije sredstvo za ubiranje budžetskih prihoda, Vlada je preduzela mere da spreči i smanji neformalnu privredu i da poveća efikasnost agencija koje ubiraju poreske prihode. Konkretno, na početku 2014. godine, Vlada je usvojila Strategiju za sprečavanje i suzbijanje neformalne privrede, pranja novca i finansiranje terorizma i akcioni plan za primenu ove strategije. Tokom 2015. godine, sprovedena je procena neformalne privrede i preispitan je i akcioni plan za primenu strategije.

Vlada je okrenuta ka očuvanju makroekonomske stabilnosti i istovremeno očuvanju budžetskih proizvoda. U tom kontekstu, vredi napomenuti činjenicu da je na početku ove godine, Vlada Kosova pregovarala od 22-mesečnom programu sa MMF-om. Pošto Kosovo nije okarakterisano bilo kakvim fiskalnim rizikom i platnim prometom a ne postoji ni monetarna politike, ovaj program će mnogo više biti usredsređen na ekonomski razvoj zemlje. Tačnije, imajući u vidu mali nivo javnog duga u odnosu na

BDP kao i potrebu Kosova da uspostavi infrastrukturu i privredni rast, sa MMF-om je sklopljen sporazum da se sastavi klauzula u vezi sa investicijama u okviru ZUJFO-a, koja dozvoljava Vladi da finansira projekte van fiskalnog pravila, kreditima međunarodnih finansijskih institucija.

Kako bi se obezbedila održivost javnih finansija i kako bi se sačuvala struktura budžetskih troškova, Vlada planira stvaranje posebnog pravila u okviru ZUJFO-a koji uređuje i ustaljuje povišicu plata u javnom sektoru sa porastom produktivnosti. U skladu sa ovim ograničenjima u aktuelnim troškovima, Vlada je posvećena da zadrži visok nivo kapitalnih troškova u periodu od 2016-2018. Izgradnja novih puteva i dalje poboljšanje postojećih puteva i železničke infrastrukture, investicije u podizanje energetske efikasnosti, širenje sistema za navodnjavanje zemljišta itd. sačinjavaju najveći deo kapitalnih investicija u narednom periodu.

Sve mere i celokupno usmeravanje zasnivaće se na ovim osnovnim budžetskim načelima: (i) budžetska održivost i makrofiskalna stabilnost u oblasti upravljanja javnim finansijama; (ii) koherentnost između budžetskih prihoda i rashoda, poštujući politiku malih poreskih dažbina u interesu razvoja privatnog sektora. Osnaživanje privatnog sektora nastaviće da se realizuje izradom politike, koje treba da proizađu iz javno-privatnog dijaloga, sa ciljem da fiskalne, trgovinske politike, privlačenje spoljnih investicija, poboljšanje poslovnog okruženja i razvoj radne snage, budu promotor rasta u privatnom sektoru i stvaranja novih radnih mesta.

SSP će ostvariti uticaj na carinske prihode. Stapanje PUK-a i Carine u jedan jedini organ za prihode, biće sprovedeno u skladu sa procesima integracije, pošto će se carinske dažbine eliminisati sa većinom trgovačkih partnera nakon stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i ratifikovanja sporazuma o slobodnoj trgovini.

Sastavni deo ojačane institucionalne saradnje između Kosova i EU 2014. godine jeste i pozivnica upućena Kosovu da se uključi u strukturni dijalog o ekonomskom upravljanju koji se vodi redovno i neprekidno između zemalja kandidatkinja sa jedne strane i institucija EU, posebno Saveta i Komisije, sa druge strane. Osnovu ovog dijaloga sačinjava Program za reforme u privredi (PRE) i ovaj dokumenat predstavlja prvi kosovski dokumenat te vrste. PRE je sredstvo koje ima za cilj da obezbedi da uputstvo bude jasnije u sprovođenju reformi pošto nosi sa sobom i srednjeročnu makroekonomsku analizu, fiskalni okvir kao i prioritete u domenu opšte ekonomske politike.

Sa druge strane, 2015. godina predstavlja godinu u kojoj je krenuo novi program sa MMF-om, koji kao i svaki drugi program sadrži strukturne kriterijume (targets) koji treba da se postignu u periodu od 22 meseca, dakle odgovara sa skoro dve godine ovog mandata upravljanja³⁷. Drugim rečima, makrofiskalni okvir Kosova propisan je (u kratkim crtama) kriterijumima programa sa MMF-om. Nezavisno od toga, imajući u vidu da su "Efikasnost troškova, veličina javnog sektora i fiskalna pravila" deo Programa Vlade, program koji je bio predmet pregovora sa MMF-om u potpunosti je u skladu sa ciljevima Vlade.

Institucionalni okvir

MF vodi proces pripreme SOR-a i Kosovskog budžeta. SOR predstavlja osnovni dokumenat koji služi kao osnova za pokretanje budžetskog procesa. Sa ciljem da se odredi budžet Republike Kosovo za fiskalnu godinu, Skupština Kosova svake godine usvaja Zakon o budžetu Kosova.

U okviru Ministarstva finansija funkcioniše Odeljenje za ekonomske, javne politike i međunarodnu finansijsku saradnju koje sačinjava tri odseka: Odsek za makroekonomiju, Odsek za fiskalne i javne politike i Odsek za međunarodnu finansijsku saradnju. Odeljenje je odgovorno za izradu makroekonomskih i fiskalnih politike u skladu sa ciljevima vlade i u domenu ekonomskog razvoja,

³⁷ Za više pojedinosti, pogledajte zvanična dokumenta na stranici <https://www.imf.org/external/np/sec/pr/2015/pr15362.htm>.

očuvanje finansijske održivosti i podizanje socijalnog blagostanja. Takođe, odeljenje je odgovorno da izvrši makrofiskalna predviđanja na srednji rok sa ciljem da se utvrde opšti makroekonomski okvir i opšti budžetski parametri. Ovo odeljenje takođe vodi sekretarijat, kao mehanizam za koordinaciju za primenu strategije i akcionog plana za sprečavanje i suzbijanje neformalne privrede, pranja novca i finansiranja terorizma.

Takođe, u okviru Ministarstva finansija funkcioniše Odeljenje trezora. Glavne odgovornosti Trezora predstavljene su u Zakonu o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima. Ove odgovornosti obuhvataju: upravljanje konsolidovanim fondom Kosova, upravljanje bankovnim računima, raspolaganje potrošnjom finansijskih sredstava, uspostavljanje procesa za prikupljanje novca iz javne kase, osnivanje i održavanje računovodstvenih registara, priprema finansijskih izveštaja i vođenje finansijskih pravila. U okviru Ministarstva finansija, obrazovan je Odsek za upravljanje državnim dugom ('DMB'), u okviru Trezora i funkcioniše u koordinaciji sa Odeljenjem za ekonomske i javne politike i sa Odeljenjem za budžet Ministarstva finansija kao i sa Centralnom bankom Republike Kosovo, kao fiskalnim zastupnikom Vlade. DMB je uglavnom odgovoran za funkcije upravljanja rizikom uzimanja državnih dugova, pregovora o finansijskim uslovima, upravljanja zajmodavnom strategijom, izveštavanja, registracije i opsluživanja državnih dugovanja.

Odeljenje centralnog i opštinskog budžeta nalazi se u okviru Ministarstva finansija. Ukupan budžet Vlade Republike Kosovo sastavljen je od budžeta centralnog i opštinskog nivoa i obuhvata sve budžetske organizacije. Opštinski budžet sastavljen je od opšte subvencije koja se propisuje u skladu sa formulom definisanom Zakonom o lokalnim finansijama, subvencijom za obrazovanje i subvencijom za zdravstvo. Sem toga, opštinski budžet obuhvata troškove koji se finansiraju iz vlastitih prihoda ubranih na lokalnom nivou. Budžet na centralnom nivou sastavljen je od svih budžetskih organizacija (isključujući opštine).

U okviru Kabineta premijera postoji Kancelarija za strateško planiranje koja koordiniše politike i pruža savete premijeru u vezi sa važnim pitanjima u vezi sa politikama koje se podnose na usvajanje na sastanku Vlade a koje su direktno povezane sa Vladinim prioritetima.

Resorna ministarstva snose glavnu odgovornost za formulisanje politike u oblastima za koje su odgovorne i koje se koordiniraju novcem ZPS-a i MF-a koje usvaja Vlada.

Osim postojeće strukture za izradu politike, Vlada je obrazovala i savete konsultativnog karaktera, kao što su:

- Nacionalni savet za investicije: koji ima za cilj da šire razmotri prioritete, da na najbolji način podeli prioritete u sektorima sa konkurentnim sposobnostima. U tom formatu, Savet određuje dugoročne investicije koje utiču na stepen razvoja zemlje.
- Socijalno-ekonomski savet: koji se usredsređuje na uspostavljanje i razvoj socijalnog dijaloga na Kosovu sa zaposlenima i poslodavcima, o pitanjima od posebne važnosti, u vezi sa ostvarivanjem njihovih ekonomskih, socijalnih i profesionalnih prava, rešavanjem sporova bilateralnim ili tripartitnim sporazumima.
- Nacionalni savet za ekonomski razvoj Kosova: koji u saradnji sa predstavnicima poslovnog sektora ima za cilj da razmotri ekonomske politike sa ciljem da odgovori na razvojne izazove zemlje.

Kratkoročne mere

- Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-221, Zakonom br. 04/L-116 i Zakonom br. 04/L-194
- Zakon br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo za 2016. godinu

Srednjeročni prioriteti

- Povoljne fiskalne politike, uključujući i kategorizaciju PDV-a, snižavanje praga za primenu PDV-a, poreske olakšice, integrisanje PUK-a i CK-a i ubiranje PDV-a unutra, carinske olakšice;
- Konkurentna trgovačka politike i poboljšanje poslovnog okruženja podrazumevaju otvaranje tržišta, stavljanje u funkciju zona slobodne trgovine, borbu protiv neformalne privrede, eliminisanje zakonskih barijera i smanjenje birokratije
- Podržavanje malih i srednjih preduzeća, stvaranjem fonda za garantovanje kredita i drugih administrativnih olakšica
- Promocija, investicija i obrazovanje strateških partnerstava u oblasti investicija, olakšavanje i promovisanje investicija iz dijaspore, unapređivanje javno-privatnog partnerstva;
- Razvoj ljudskog kapitala, što obuhvata razvoj osnovnog obrazovanja, unapređivanje TAP-a i tercijarnog obrazovanja, uključivanje dijaspore i obezbeđivanje sveobuhvatnog rasta i koristi;
- Infrastruktura u funkciji privrednog rasta koja obuhvata energetiku, transport, eksploataciju prirodnih resursa Kosova, uvek imajući u vidu očuvanje životne sredine.

3.19. Poglavlje 18 *acquis*-a: Statistike

Acquis u oblasti statistika zahteva da postoji statistička infrastruktura koja je zasnovana na načelima kao što su nepristrasnost, verodostojnost, transparentnost, poverljivost individualnih podataka i rasprostranjenost statističkih kancelarija. Nacionalni statistički instituti deluju kao referentni izvori kada govorimo o metodologiji, izradi i raspodeli statističkih podataka. Acquis obuhvata metodologiju, klasifikaciju i postupke za prikupljanje podataka u različitim oblastima, kao što su makroekonomski statistički podaci i cene, demografski i socijalni statistički podaci, regionalne i poslovne statistike, statistike o transportu, spoljnoj trgovini, poljoprivredi, životnoj sredini i nauci i tehnologiji. Nema potrebe za transponovanjem u nacionalno zakonodavstvo, nakon što većina *acquis* dobije oblik uredbi.

Uslovi SSP-a

Poglavlje koje govori o statistikama uređeno je članovima 74 i 95 sporazuma. SSP predviđa razvoj efikasnog i održivog statističkog sistema na Kosovu, koji je sposoban da obezbedi poverljive, objektivne i tačne podatke, koji su uporedivi sa evropskim statistikama, potrebni kako bi se isplanirao i propratio proces tranzicije i reforme na Kosovu. Ovaj sistem takođe treba da omogući Agenciji za statistike Kosova da bolje ispuni potrebe svojih klijenata (kako javne uprave tako i privatnog sektora). Statistički sistem treba da bude u skladu sa načelima Evropskog statističkog kodeksa, Praksama i osnovnim statističkim načelima UN-a, citatima iz Evropskog statističkog prava i treba da se izradi sa ciljem primene *acquis* EU u oblasti statistika.

Studija izvodljivosti iz 2012. godine podvlači da administrativni kapacitet statističke agencije i dalje ostaje slab dok nedostatak kvalifikovanog osoblja predstavlja ozbiljnu prepreku za razvoj Agencije. Jačanje upravljanja agencijom ostaje i dalje glavni izazov kada govorimo o razvoju institucije i statističkog sistema Kosova. Agencija treba da poboljša kvalitet statistika, u svim statističkim oblastima, posebno kada se radi o poslovnim i makroekonomskim statistikama.

Izveštaj o napretku za 2014. godinu konstatuje da je ostvaren manji napredak u organizaciji i unutrašnjem upravljanju agencijom za statistike. Takođe, potencira da je Kosovo u ranoj fazi približavanja svojih statistika sa evropskim standardima. Agencija i dalje nailazi na nedostatak resursa koji bi joj omogućili da proizvede verodostojne statističke podatke, koji su pravovremeni i u skladu sa evropskim standardima i međunarodnim metodologijama. Izrada osnovnih podataka o ekonomskom stanju i zapošljavanju i dalje je ograničena. Nezavisnost Agencije za statistiku Kosova i njena koordinaciona uloga treba da se pojačaju i obezbede Zakonom o zvaničnim statistikama. Raspoloživost osnovnih podataka koji bi se upotrebili da se izrade politike zasnovane na dokazima treba da se smatra prioritetom a podaci treba da se reklamiraju što bolje i da se raspodele za upotrebu širokoj javnosti i ulagačima.

Zaključci koji su proizašli iz DPSA za 2015. godinu zahtevaju da se usvoje izmene na Zakon o zvaničnim statistikama i da se nastavi sa jačanjem zakonskog okvira u oblastima kao što su koordinacija i izdvajanje budžetskih sredstava. Takođe, ističe se da treba nastaviti sa primenom petogodišnjeg statističkog programa i godišnjeg programa ASK-a. Treba preduzeti mere kako bi se ojačali kapaciteti ASK-a, koji bi obuhvatali dodeljivanje dovoljnih finansijskih resursa. Treba dalje razviti nacionalne račune, poslovne i ekonomske statistike, uključujući prijavljivanje u programe NACE rev 2 i ESA2010. Treba pristupiti pripremama za popis stanovništva po opštinama koje nisu obuhvaćene popisom koji je realizovan 2011. godine.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zvanične statistike u Republici Kosovo uređene su Zakonom o zvaničnim statistikama Republike Kosovo 04/L-036 koji pojašnjava osnovna načela upravljanja zvaničnim statistikama. Neka od ovih načela jesu značaj, nepristrasnost, verodostojnost, potrošna efikasnost, profesionalna nezavisnost i transparentnost.

Delatnost u oblasti zvaničnih statistika u Republici Kosovo uređuje se na osnovu Zakona br. 04/L-036 o zvaničnim statistikama Republike Kosovo (Službeni list Republike Kosovo / br. 26 / 25. novembar 2011, Priština). Zakon o zvaničnim statistikama delimično je u skladu sa Direktivom Evropskog parlamenta br. 223/2009 koja obrađuje statistike na nivou EU, poštujući odredbe Zakona o zvaničnim statistikama o poverljivosti podataka, osnovna načela zvaničnih statistika (E/2013/24 (2013/21)).

Sa ciljem da se primeni gore navedeni zakon, Vlada Kosova donela je i odgovarajuće podzakonske akte koji su sastavljeni od nekoliko administrativnih uputstava i tri uredbe, uključujući i Uredbu br. 11/2013 o primeni standarda za klasifikaciju privrednih delatnosti u verziji nace-rev.2 koja je u skladu sa Direktivom Evropskog parlamenta Uredba (br. 1893/2006).

Zakon br. 03/L-237 o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova (Službeni list Republike Kosovo / Priština: godina v / br. 84 / 03. novembar 2010). Ovaj zakon u skladu je sa preporukama sa konferencije evropskih statističara o popisima stanovništva i stanova iz 2010. godine, koje su pripremljene u saradnji sa Eurostat-om.

Zakon o popisu poljoprivrednih gazdinstava, br. 04/L-127 (Službeni list br. 1/2013 /17.01.2013), Zakon br. 04 / L-253 o izmenama i dopunama Zakona o popisu poljoprivrednih gazdinstava, br. 04/L-127 (Službeni list br. 32/2014/15.05.2014). Sa druge strane, zakonodavni okvir u vezi sa statističkom oblašću, sastoji se od sledećih zakonskih akata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (Službeni list Republike Kosovo / Priština: godina v / br. 77 / 16. avgust 2010);
- Uredba o statistikama o platnom prometu i položaju međunarodnih investicija;
- Uredba o novčano-finansijskim statistikama i finansijskim računima;
- Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-221, Zakonom br. 04/L-116 i Zakonom br. 04/L-194;
- Uredba mf-br. 03/2014 o godišnjim finansijskim izveštajima budžetskih organizacija.

Institucionalni okvir i okvir politika

Primena obaveza koje proizilaze iz zakonodavstva na snazi u oblasti statistika, potpada pod odgovornost ovih institucija, koje se nalaze u sastavu državnog statističkog sistema:

- Agencija za statistike Kosova;
- Centralna banka Republike Kosovo;

- Ministarstvo finansija;
- Drugi organi ovlašćeni od strane ASK-a.

Agencija za statistiku Kosova - ASK, u skladu sa Zakonom o zvaničnim statistikama, koordinira državni statistički sistem i odgovorna je za usklađivanje zvaničnih statističkih podataka. ASK, takođe ima glavnu dužnost da utvrdi potrebe korisnika i da ih filtrira po značaju. Nakon toga, ona preobraćuje odnosne potrebe korisnika u izmerive koncepte, kako bi se olakšalo prikupljanje podataka i njihova raspodela. ASK je glavni koordinator između proizvođača statističkih podataka i obezbeđuje koherentnost i usklađenost statističkog sistema sa usvojenim standardima. U ovom trenutku, ASK je uglavnom usredsređen na prikupljanje informacija iz stvarnog sektora i izradu što je moguće više statističkih podataka u vezi sa njima.

ASK je odgovoran za izradu statističkih podataka koji pružaju informacije o ekonomskim, socijalnim aspektima, stanovništvu, poljoprivredi, životnoj sredini, energetici itd. Statistički proizvodi izrađuju se u različitim vremenskim intervalima. Najčešći proizvod IPC objavljuje se na mesečnoj osnovi. ASK je odgovoran da obezbedi informacije o bruto domaćem proizvodu, budžet porodičnih ekonomskih jedinica, zapošljavanju i strukturi poljoprivrednih gazdinstava. Ove informacije stavljaju se na raspolaganje korisnicima svake godine. Na kraju svake godine, ASK objavljuje unapred kalendar kojim ih informiše o podnošenju statističkih proizvoda u narednoj godini.

ASK je odgovoran da stvara, upravlja, vodi i ažurira:

- registar stanovništva
- registar domaćinstava
- registar kuća i stanova
- statistički registar preduzeća
- registar prostornih jedinica i
- registar domaćinstava i druge registre, u skladu sa planovima i odlukama.

ASK je odgovoran da statističke metode korišćene na Kosovu budu vrlo blizu onih koje se koriste na nivou drugih zemalja u regionu i Evropi. Kako bi bio u stanju da primeni ove ciljeve, ASK neprekidno ažurira postupke za korišćenje nomenklatura, prikupljanje podataka, obradu podataka i njihovu raspodelu.

Centralna banka Republike Kosovo – u smislu statističkih odgovornosti, deluje na osnovu Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo i Zakona o zvaničnim statistikama u Republici Kosovo.

Statističke odgovornosti CBK-a uređene su i Uredbom o monetarno-finansijskim statistikama i finansijskim računima i Uredbom o statistikama platnog prometa i položaju međunarodnih investicija.

Statistike koje potpadaju pod direktnu odgovornost CBK-a jesu statistike u vezi sa monetarnim i finansijskim sektorom i statistike o spoljnom sektoru. Ove statistike u skladu su sa standardima Međunarodnog monetarnog fonda, Evropske centralne banke, Eurostata itd. Monetarne i finansijske statistike obuhvataju podatke koje je izradio CBK, banke drugog nivoa, kompanije obezbeđenja, penzijski fondovi, pomoćne finansijske institucije. Statistike spoljnog sektora obuhvataju statistike o platnom prometu, međunarodnom položaju investicija i spoljnom dugovanju.

Ministarstvo finansija ima za misiju da vrši predviđanja i analize kako bi podržalo proces odlučivanja u vezi sa formulisanjem ekonomskih politike. Ispunjavanje ove misije Ministarstva finansija povezano je sa dužnostima i odgovornostima Trezora i Odeljenja za ekonomske, javne politike i međunarodnu finansijsku saradnju (OEJPMFS) Statistike o fiskalnom sektoru i statistike o javnom dugovanju sastavljaju se i objavljuju od strane Trezora, u okviru Ministarstva finansija.

Drugi organi koje je ovlastio ASK- Postoje i drugi pružaoci sporednih informacija koje se koriste za sastavljanje zvaničnih statistika na Kosovu. Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije odgovorno je da sprovodi popis broja škola, učenika, studenata i nastavnika, na svakom obrazovnom nivou, Ministarstvo zdravlja i Institut javnog zdravlja odgovorni su da registruju broj zdravstvenih ustanova, pacijenata, lekara i oboljenja, Ministarstvo rada i socijalne zaštite odgovorno je da pruži informacije o broju lica u potrazi za poslom, broju usluga koje pružaju, beneficijama za nezaposlene, subvencijama za siromašne porodice. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja zaduženo je da obezbedi administrativne podatke, kao što su: subvencije za zemljoradnike i druge administrativne podatke. Ministarstvo ekonomskog razvoja dužno je da izradi Energetski balans, prema zahtevima EU, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja zaduženo je da prikuplja podatke o prirodnim resursima na Kosovu i bio-raznolikosti, Ministarstvo trgovine i industrije (APRK) pruža administrativne podatke o registrovanim preduzećima. ASK koristi sve ove podatke u unapred utvrđenim vremenskim periodima kako bi informisao javnost o situaciji u ovim odnosnim oblastima. Nezavisno od toga, ASK pokušava da iskombinuje ove informacije sa drugim izvorima, koji proizilaze iz anketa koje su sami realizovali.

Što se tiče Strateškog okvira, oblast statistika sastoji se od:

- Programa zvaničnih statistika za period od 2013-2017/ASK;
- Strateškog plana za period od 2015-2019/CBK;
- Programa Vlade za period od 2015-2018.

Kao najvažniji dokumenat statističkih politike, Program zvaničnih statistika (PZS) uređuje ciljeve statističkog sistema opisane u Zakonu o zvaničnim statistikama. Zakon 04/L-036 članovi 3 i 4 zakona, utvrđuje načela i standarde kvaliteta na kojima počiva statistički sistem. Takođe, istim zakonom, jasno se propisuju kriterijumi i standardi na kojima treba osmisliti 5-godišnji statistički program.

Sveobuhvan je cilj Programa da uspe da izgradi održiv i verodostojan statistički sistem Kosova. Isti treba da se pobrine da su ispoštovani nacionalni i međunarodni zahtevi i standardi i radiće sa ciljem da se poboljšaju produktivnost i kvalitet izrade statističkih podataka u zemlji.

Konkretni ciljevi statističkog sistema, koji prate opšti cilj, mogu se rezimirati u dve glavne oblasti:

Organizaciona i produktivna efikasnost, sa time da su glavni ciljevi u ovoj oblasti, za period od 2013-2017. godine sledeći:

- Reorganizovati ASK kao agenciju u centar sistema, kako bi osnažila svoj proces planiranja;
- Postići dugoročnu produktivnost sistema u rasponu od 3-5% na godišnjoj osnovi;
- Priminiti Uredbu o reorganizaciji ASK-a, podići i razviti kapacitete ljudskih resursa.

Kvalitet i korisnost proizvoda, sa time da su glavni ciljevi u ovoj oblasti, u periodu od 2013-2017. godine sledeći:

- Da dokumentuje metode i pruži opis procesa samo-planiranja;
- Poboljšati kvalitet proizvoda interakcijom sa korisnicima i obukama;
- Poboljšati verodostojnost i iskoristivost izrađenih podataka;
- Povećati broj proizvoda u skladu sa PZS-om.

Jedan od strateških ciljeva predviđen Strateškim planom za period od 2015-2019. godine koji je povezan sa oblašću statistika jeste obogaćivanje istraživačkih i statističkih delatnosti u vezi sa stanjem i razvojem privrede i finansijskog sistema. CBK će obogatiti statističke i istraživačke delatnosti koje su povezane sa privredom uopšteno i sa finansijskim sistemom konkretno, ovim strateškim radnjama:

- Dalje sveobuhvatno usavršavanje monetarnih i finansijskih statističkih podataka (SMF) kao i statistika u vezi sa spoljnim sektorom (SMJ);
- Dalja razrada funkcije analize i ekonomskih istraživanja, i
- Procena finansijske stabilnosti i identifikovanja sistematskih rizika;

Program Vlade za period od 2015-2018. godine podvlači da će Vlada Kosova nastaviti da poklanja posebnu pažnju na ispunjavanje zakonskog okvira i primenu programa zvaničnih statistika u skladu sa međunarodnim standardima, značajnim za analizu stanja kao i usmeravanje i bolje planiranje vladinih politike.

Kada govorimo o saradnji u statističkim pitanjima ASK ima ukupno 15 sporazuma o saradnji sa ministarstvima, agencijom, nezavisnim institucijama i Svetskom bankom.

Sektorske statistike

Statistike o poljoprivredi

Izradu statističkih poljoprivrednih podataka obezbeđuju ASK i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i seoskog razvoja. ASK pokriva tri glavne statističke oblasti: statistike o poljoprivredi, agronometarne i ekološke statistike.

Kada govorimo o statističkim podacima o šumarstvu, neki pokazatelji o šumarstvu (površina i iskorišćenost šuma u privatnom sektoru) izrađeni su preko APG-a. Sa druge strane, iz administrativnih izvora se mogu obezbediti podaci o površinama prekrivenim šumom i iskorišćenosti šuma u javnom sektoru. Ove administrativne podatke može obezbediti Kosovska agencija za šume koja deluje u okviru MPŠSR-a.

Glavni cilj poljoprivrednih statističkih podataka jeste da se obezbede uporedne statistike, koje su verodostojne i u skladu sa standardima Eurostata. Poljoprivredne statistike obezbeđuju opšte i konkretne informacije u vezi sa poljoprivredom i stočarstvom na godišnjoj osnovi na nivou Kosova, regiona i u nekim slučajevima na nivou opštine. Ova informacija obezbeđuje se iz statističkih i administrativnih izvora od strane institucija koje se bave čuvanjem podataka, kao što su: Agencija za statistiku Kosova i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i seoskog razvoja. Realizacija opšteg popisa poljoprivrednih gazdinstava 2014. godine stvorila je mogućnost da se izradi statistički registar poljoprivrednih farmi, na osnovu koga će biti realizovane naredne poljoprivredne statističke ankete.

Realizacija ovog cilja obezbeđuje se pravičnim i tačnim vrednostima traženih varijabli u statističkom programu, izrađenih pokazatelja, troškova statističkih istraživanja.

ASK objavljuje podatke Anketom o poljoprivrednim gazdinstvima (APG) o demografskom sastavu poljoprivrednih gazdinstava, iskorišćenosti zemljišta i strukturi farmi, stočarstvu, poljoprivrednim kulturama (površine i prinos žitarica, voća, povrća, vinograda, industrijske, druge biljke) šumarstvu, poljoprivrednim prinosima, radnoj snazi i troškovima farmi. Anketa ima za cilj da pomogne u proračunavanju nivoa razvoja poljoprivrednog sektora na Kosovu i pružiće osnovu za naredno praćenje trendova u ovom sektoru. Anketa je slična sa anketom o strukturi farmi koju realizuje EU. APG je u određenoj meri u skladu sa Uredbom EK (EC) 543/2009 ali postoje razlike i u definicijama, karakteristikama, varijablama itd.

Realizacija popisa poljoprivrednih gazdinstava u periodu od 1 - 20. novembra 2014. godine u skladu je sa Zakonom o popisu poljoprivrednih gazdinstava. Realizacija ankete nakon popisa poljoprivrednih gazdinstava od 1 - 15. decembra 2014. godine u skladu je sa zakonom o RB.

Tehnički instrumenti za popis poljoprivrednih gazdinstava (Upitnik i Vodič) izrađeni su u skladu sa Svetskim programom za popis poljoprivrednih gazdinstava za 2010. (FAO - UN) i sa metodologijom Eurostat-a za sprovođenje strukturne ankete o farmama: Uredba (KE) br. 1166/2008 i Uredba (KE) br. 1200/2009. Objavljeni su preliminarni rezultati RB-a februara 2015. Objavljivanje konačnih rezultata planirano je za septembar 2015. godine a planira se da se drugi rezultati u vezi sa popisom poljoprivrednih gazdinstava objavljuju svakog meseca neprekidno, do decembra 2015.

Komponenta cena i Indeks cena u poljoprivredi počeo je da se izrađuje u ASK-u uz podršku organizacije SIDA i švedskih statističkih stručnjaka još od 2003. godine. U ovom trenutku, cene i indeks cena u poljoprivredi izrađuju se u skladu sa Vodičom i metodologijom Eurostata. U 2014. godini promenjen je osnovni godišnji indeksa sa 2005 = 100 na 2010 = 100 uz podršku švedskih stručnjaka a poboljšana je lista artikala za koje se prikupljaju cene, kao što to preporučuje metodološki vodič Eurostata. Metodološki okvir za proračun cena u poljoprivredi sačinjava Vodič EU o statistikama cenama poljoprivrednih proizvoda, verzija 2.0 iz marta 2008. Sakupljanje ovih cena i proizvodnja indeksa poljoprivrednih cena u EU zasnivaju se na džentlmenskom sporazumu.

Uz podršku projekta IPA 2008. godine pripremljen je dokumenat Popisivanja cena i indeksa cena u poljoprivredi (metodološki opis). U okviru IPA za 2011. godinu krenulo se probnom studijom u vezi sa cenama zemljišta i zakupnina za zemljište. (referentni dokumenat Popisa za EAA i API IPA 2011). Ova pilot studija počela je 2014. godine.

Sastavljanje ekonomskih proračuna za poljoprivredu počelo je 2010. godine i obuhvata period od 2005-2013. godine do sada. Izradu ovog statističkog pokazatelja podržala je švedska SIDA preko stručnjaka iz ove oblasti. Učestalost objavljivanja: na godišnjoj osnovi, uključujući nekoliko godina sa vremenskim serijama. Podaci su poslani Eurostatu u periodu od 2005-2008. godine, dok je u okviru Programa IPA 2008 Multi-Beneficiary EU - Projekat 7 "Privredni računi za poljoprivredu i cene" pripremljen Popis/izveštaj sa detaljnim opisom metodologije koja je korišćena za izradu ovog pokazatelja i poslat je u Eurostat za period od 2005-2008. godine, kao izveštaj koji ukazuje na nivo usklađivanja podataka sa standardima i preporukama Eurostata.

Pripremljen je i izveštaj sa opisom korišćene metodologije za proračunavanje privrednih računa za poljoprivredu u okviru IPA 2011, za period od 2009-2013.

Podaci su sastavljeni na osnovu Metodologije koju propisuje Eurostat: Priručnik o privrednom računu za poljoprivredu i šumarstvo EAA/EAF 97 (Rev.1.1) i Uredba Komisije (EC) br. 306/2005. Privredni računi za poljoprivredu predstavljaju brze (satelitske) proračune Evropskog sistema za integrisane privredne račune (ESA).

Privredni poljoprivredni računi zasnovani su na Poslovniku Evropskog parlamenta i Saveta (EC) br. 138/2004 od dana 5. decembra 2003. godine o privrednom računu poljoprivrede za zajednicu.

Kada govorimo o radnoj snazi u poljoprivredi (Agriculture Labour Input (ALI)), ovi statistički podaci izrađeni su preko APG-a na godišnjoj osnovi zajedno sa drugim statističkim podacima o poljoprivrednim kulturama i stočarstvu. Na kraju, sprovođenjem RB, ovi statistički podaci izrađuju se u skladu sa metodologijom EU.

Kada govorimo o statističkim podacima u vezi sa životnom sredinom, Agencija za statistiku Kosova, objavljuje podatke o različitim ekološkim pokazateljima, kao što su: komunalni otpad, industrijski otpad, statistike o vodama i brošura sa činjenicama o životnoj sredini (na svake dve godine). Izrada ovih statističkih podataka omogućena je putem neprekidne podrške švedske agencije SIDA i švedskih stručnjaka još od 2006. godine.

Podaci o otpadu prikupljaju se redovnim godišnjim anketama, kao što su : Anketa o komunalnom otpadu i Anketa o industrijskom otpadu. Prikupljaju se podaci o odnošenju i preradi otpada, i zasnivaju se na statističkoj klasifikaciji privrednih delatnosti NACE Rev.2.

Ankete o otpadu (AMK i AMI) usklađene su sa Uredbom o statistikama o otpadu br. 2150/2002 (EC) Evropskog parlamenta i Saveta od 25. novembra 2002. o statistikama otpada i Uredbom 849/2010 (EC). Za prikupljanje podataka korišćen je Evropski katalog (Uredba br. 2000/53 (EC), podaci se objavljuju u skladu sa Nomenklaturom o statistikama otpada (EWC-i) korišćenjem ravnopravne tabele sa Uredbom 574/2004 (EC) i Klasifikacijom aktivnosti u skladu sa Uredbom br. 574/2004 (EC). Evropskom listom otpada (Dodatak III Uredbe 2150/2002/EZ) i Zakona o otpadu na Kosovu (br. 02 / L-30).

Kada govorimo o statistikama o vodi, podaci su prikupljeni u skladu sa zajedničkim upitnikom o vodi (Join Questionnaire Inland Water), izveštaj je izrađen u skladu sa Okvirnom direktivom o vodi 2000/60/KE. Podaci su poslani Eurostatu, u skladu sa zajedničkim upitnikom OECD/Eurostat-a.

Socijalne statistike

Izradu socijalnih statistika obezbeđuju ASK, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. Organizaciona struktura sastavljena je od Odeljenja za socijalne statistike u okviru ASK-a. Ovo odeljenje pokriva dve glavne statističke oblasti: Socijalne statistike i statistike o stanovništvu. U ovom odeljenju radi ukupno 22 zaposlenih. Osim ASK-a u obezbeđivanje statističkih informacija o socijalnim statistikama uključeni su MZ, MRSZ, MUP, MJU, PUK, MKOS, itd. koji su odgovorni za prikupljanje administrativnih podataka o socijalnim pokazateljima.

Glavni cilj socijalnih statistika je da se proizvedu sveobuhvatne, održive socijalne statistike uporedive sa standardima Evropske unije. Socijalne statistike obezbeđuju informacije u vezi sa tržištem rada, životnim standardom, jurisprudencijom, kulturom i sportom, stanovništvom, rođenjima, brakovima, razvodima, obrazovanjem, socijalnom zaštitom, zdravljem itd. Podaci se objavljuju na godišnjoj osnovi na nivou zemlje i na nivou opštine. Socijalne statistike prikupljaju se iz primarnih i administrativnih izvora.

ASK izrađuje i objavljuje statističke podatke u vezi sa troškovima, prihodima, potrošnjom kao i podatke u vezi sa siromaštvom preko Ankete o budžetu domaćinstava (ABD). ABD se razvija na osnovu dokumenta LC/125/a/14/EN i primenjivanjem COICOP, NACE Rev 2, ISCO 88, ISCED 97).

Izrada i objavljivanje Ankete radne snage (ARS) stavljeno je u upotrebu od strane ASK-a, još od 2000. godine. Svrha je da se prikupe komparativni podaci o zapošljavanju i nezaposlenosti na teritoriji Kosova i da se ove informacije stave na raspolaganje domaćim i međunarodnim institucijama. Još od 2012. godine, metodologija prikupljanja podataka ARS-a se promenila, prikupljanje podataka vrši se metodom CAPI (laptop). Ova anketa izrađuje se na osnovu sledećih dokumenta: Uredbe Saveta (KE) br. 577/98, Uredbe Komisije (KE) br. 1575/2000, Uredbe Komisije (KE) br. 1897/2000, Uredbe Komisije (KE) br. 1991/2002, Uredbe Komisije (KE) br. 2257/2003, Uredbe Komisije (KE) br. 1983/2003, dokumenat (OJ No L 228/18), Anketa o radnoj snazi EU – uredbe: Uredbe Komisije (KE) br. 2104/2002, Uredbe Komisije (KE) br. 430/2005, Uredbe Komisije (KE) br. 698/2006, Uredbe Komisije (KE) br. 377/2008, Uredbe Komisije (KE) br. 823/2010, podaci za objašnjenje ARS EU iz 2012. pa nadalje; državna kodifikacija iz 2012. godine pa nadalje; NUTS 2010. iz 2012. pa nadalje; NACE Rev.2., ISCO 88 (COM); ISCED 97, itd. kao i šifre regiona, opštine, mesta prebivališta koje odredi ASK.

Iz administrativnih izvora u oblasti socijalnih statistika ASK, izrađuje statističke podatke iz jurisprudencije koja govori o punoletnim i maloletnim licima kao i statističke podatke o prekršajima. Drugi statistički podaci proizašli iz administrativnih izvora ASK-a u oblasti socijalnih statistika jesu i statistike o socijalnoj zaštiti, zdravstvu, obrazovanju, kulturi i sportu, rođenjima, smrtima, sklopljenim brakovima, razvodima itd. Za proizvodnju vitalnih statistika koristi se dokumenat ECE/CES/2007/3 dok

se za izradu statistika o uzrocima smrti koristi KNS -10. Izrada statističkih podataka o obrazovanju zasniiva se na ISCED 97.

Ekonomске statistike

Izradu statističkih podataka obavljaju institucije kao što su ASK, Centralna banka Kosova kao i Ministarstvo finansija. Izrada statističkih podataka u realnom sektoru potpada pod odgovornost ASK-a. Izrada statistika o monetarnom i finansijskom sektoru i statistika o spoljnom sektoru potpadaju pod odgovornost Centralne banke Kosova. Statistike o fiskalnom sektoru potpadaju pod odgovornost Ministarstva finansija.

Glavni cilj je da se pruži sveobuhvatan pregled zvaničnih, verodostojnih i blagovremenih statističkih podataka u vezi sa kosovskom privredom u skladu sa međunarodnim standardima.

Kada govorimo o nacionalnim računima, Okvir za izradu sistema za nacionalne račune sastavljen je od sledećeg: Evropski sistem nacionalnih računa za 2010. (ESA 2010) i Sistema nacionalnih računa za 2008. (SNA 2008), metodologija za proračun konstantnih cena u poglavlju 10 ESA za 2010. i SNA za 2008, Odluke Komisije 98/715 i 2002/990 (obe se zasnivaju na osnovu ESA 1995) i Priručnik Eurostata za merenje cena i obim (koji ažurira ESA); Nacionalni tromesečni račun (metodologiju Eurostata, Priručnik o nacionalnom tromesečnom računu i Međunarodni monetarni fond, Priručnik o nacionalnom tromesečnom računu) kao i metodologiju i preporuke međunarodnih organizacija u skladu sa SNA2008 i ESA2010.

Sistem nacionalnih računa pruža sveobuhvatan i celokupan pregled za sve transakcije koje su se desile u određenom vremenskom periodu i na ovaj način, pruža opšti pregled kosovske privrede. On pruža sistematski, održiv i statistički pregled privrede uopšteno i recipročan odnos između različitih ekonomskih sektora i između opšte privrede i drugog dela sveta. Najznačajniji ekonomski proizvod koji proizilazi iz nacionalnih računa je bruto domaći proizvod (BDP), merenje privrednog učinka jedne zemlje u određenom vremenskom periodu.

Nacionalni račun Kosova sastavljen je od godišnjih i tromesečnih računa (u skladu sa pristupom proizvodnje i troškova, aktuelnih i konstantnih cena).

BDP u skladu sa pristupom proizvodnje uveden je po prvi put 2003. godine za period izveštavanja od 2002-2004. godine. Poslednji rezultati, na osnovu BDP-a, shodno pristupu proizvodnje se za 2013. godinu objavljuju novembra 2014. ASK je proračunao BDP na osnovu pristupa troškova načinjenih 2003. godine, za period od 2002-2004. godine. Poslednji rezultati, prema ovoj metodi, potiču iz 2013. godine a objavljeni su septembra 2014.

Razvoj izvora podataka poboljšao je kvalitet godišnjih procena i omogućio je sastavljanje tromesečnog BDP-a (počevši sa prvim tromesečjem 2010). Na raspolaganju su podaci za period od prvog tromesečja 2010. godine – četvrtog tromesečja 2014.

Bruto domaći proizvod u zavisnosti od proizvodnog pristupa, aktuelnih i konstantnih cena (prošlogodišnje cene), proračunava se nezavisno, na osnovu Klasifikacije privrednih delatnosti NACE Rev. 2) i PRODCOM za sastavljanje Indeksa proizvodnih cena (PPI) ; i shodno pristupu troškova sa aktuelnim i konstantnim cenama (prošlogodišnjim cenama), u zavisnosti od nivoa korišćenja: Troškovi konačne potrošnje domaćinstava na osnovu Klasifikacije individualne potrošnje na 4-cifrenom nivou COICOP, ali na 2-cifrenom nivou; Troškovi shodno klasifikaciji funkcija vlade (COFOG); proračun obrazovanja fiksnog bruto kapitala na osnovu klasifikacije proizvoda shodno delatnostima (CPA); uvoz i izvoz robe na osnovu Usklađenog sistema (HS) i Kombinovane nomenklature (CN).

Uopšteno govoreći, klasifikacija koja je izvršena u statističkom sistemu koji se koristi za nacionalne račune, u skladu je sa međunarodnim propisima.

Kada govorimo o Vladinim računima, oni predstavljaju prikaz prihoda i troškova zasnovanih na prikupljanju administrativnih podataka i proračuna ASK-a. Oni imaju za cilj da postignu maksimalnu usklađenost objavljenih cifara sa standardima ESA 2010 i sa priručnikom MMF-a kada govorimo o statistikama Vladinih finansija (2014). Izvori podataka potiču iz Odeljenja Trezora Ministarstva finansija i Fonda za penzijsku štednju Kosova. Podaci na raspolaganju važe za period od 2002-2014. godine.

Ove godine, Nacionalni računi su odlučili da počnu da rade na grupi tabela o snabdevanju i proizvodnji za Kosovo za 2013. godinu.

Detaljno ažuriranje "Opisa metodologije i podataka o izvorima" za proračun bruto domaćeg proizvoda u skladu sa obračunima, na osnovu ESA2010, vrši se na redovnoj osnovi.

Kada govorimo o statistikama preduzeća, njihov glavni cilj je da izrade verodostojne, komparativne i prikladne statistike u oblasti proizvodnje ekonomsko-finansijskih pokazatelja.

U okviru statistika preduzeća nalaze se sledeće komponente:

- Statistički registar preduzeća;
- Strukturne statistike preduzeća (SPS);
- Statistike PRODCOM - a;
- Kratkoročne statistike - (STS - Industrija, STS - Trgovina na malo, Statistike o transportu, Statistike o ugostiteljstvu i turizmu, Statistike o građevini, Statistike o uslužnom sektoru itd.).

Kada govorimo o statistikama iz Privrednog registra, Statistički privredni registar Kosova (u daljem tekstu SPR) u smislu koncepta, predstavljen je na osnovu odgovarajućeg nacionalnog i zakonodavstva EU. SPR je obrazovan 2005. godine na osnovu Uredbe Saveta (EEC) br. 2186/93 od 22. jula 1993, za koordinaciju Zajednice u izradi privrednih registara za statističke svrhe) i Uredbe Saveta (EEC) br. 696/93 od 15. marta 1993. o statističkim jedinicama za praćenje i analizu sistema za proizvodnju u EU.

U ovom trenutku, vršimo ponovno osmišljavanje i poboljšanje SPR-a što se poklapa u celosti sa Uredbom EU (KE) br. 177/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. februara 2008, stvarajući zajednički okvir za privredne registre u statističke svrhe i stavljajući van snage Uredbu Saveta (EEC) br. 2186/93. Sem ovih akata, koristili smo i Priručnik Eurostata sa preporukama o privrednom registru, koji sadrži preporuke o načinu vođenja privrednog registra Eurostata kao važnog instrumenta za upravljanje, razradu i poboljšanje. SPR je počeo sa prenosom podataka iz Registra za privredna istraživanja još od 2012. godine na Eurostat preko stranice eDAMIS dok se za 2015. godinu zasniva na upitnicima sa veb stranice (koju nudi sam Eurostat).

U okviru niza korisnika programa IPA 2011, od 2013. godine pa do sredine 2014. godine, realizuje se niz aktivnosti koje imaju za cilj da poboljšaju Privredni statistički registar. Ostvareni rezultati:

- Predstavljena primena NACE Rev.2 u SPR;
- Predstavljen Upitnik Privrednog registra za ažuriranje i merenje kvaliteta SPR-a;
- Određeni pokazatelji kvaliteta SPR-a;
- U okviru Projekta bratimljenja EU, od sredine 2014. godine pa do sredine 2015. godine realizovan veliki broj aktivnosti na rekonstrukciji sistema baze podataka SPR-a;
- Dizajniranje i izgradnja novog sistema baze podataka za čuvanje informacija o statističkim jedinicama, što omogućuje uglavnom automatsko ažuriranje i lakše održavanje.

Kada govorimo o Strukturnim statistikama preduzeća (SPS), ovo istraživanje počelo je po prvi put 2006. godine sa referentnim podacima za 2005. godinu. Podaci za ovo istraživanje zasnivaju se na pravnoj osnovi ili na Uredbi Evropskog parlamenta i Saveta br. 0058/1997 i 0295/2008 i kasnijim izmenama, u vezi sa strukturnim statistikama preduzeća, definicijama, vremenskim rokovima za prenos kao i u vezi sa različitim aspektima kvaliteta propisanim primenom Uredbe.

Detaljna podela zahtevanih nivoa počevši od referentne godine, definisana je Uredbom Komisije br. 251/2009. Sa druge strane, za ranije referentne godine, uključena je u Uredbe Komisije (EC) br. 2701/1998 i izmenjena je amandmanima br. 1614/2002 i br. 1669/2003.

ASN je sačinjen od horizontalnog modula (Aneks I), koji obuhvata ograničenu grupu osnovnih statistika o svim aktivnostima. Sedam aneksa u vezi sa konkretnim sektorima, pokriva nešto širu listu konkretnih sektorskih statistika. Konkretni sektorski aneksi su: industrija (Aneks II) , trgovina (Aneks III), građevina (Aneks IV) , usluge obezbeđenja (Aneks V), kreditne i finansijske ustanove (Aneks VI), penzijski fondovi (Aneks VII) i usluge poslovanja (Aneks VIII). Aneks IX pokriva demografske statistike preduzeća, za sve delatnosti. U ovom trenutku, izrađujemo statistike u skladu sa aneksima: I, II, III, IV, V i IX.

Što se tiče kratkoročnih statistika, one se izrađuju na osnovu Uredbe Saveta br. 1165/98 od 19. maja 1998, takozvana Uredba o STS.

Ovaj sektor uključuje kratkoročne statistike koje slede:

- Industrija (Indeks industrijske proizvodnje, Indeks industrijskog prometa, Indeks proizvodnih cena, Indeks zaposlenih u industriji)
- Građevina (Indeks građevinske proizvodnje, Pokazatelji zapošljavanja, Građevinske dozvole - iskorišćenost objekata i spratova)
- Trgovina na malo (Indeks prometa, pokazatelji zaposlenosti)
- Druge usluge - Turizam (Indeks prometa, pokazatelji zaposlenosti).

U ovom trenutku, na tromesečnoj osnovi objavljujemo sledeće statističke podatke: Indeks prometa u industriji, Indeks proizvodnih cena, Statistike o maloprodaji (Indeks prometa, pokazatelji zaposlenosti),

Kada govorimo o statistikama u oblasti energetike, u okviru statistika o energetici pripremaju se i objavljuju podaci o proizvodnji i potrošnji uglja, proizvodnji i potrošnji energije, uvozu i izvozu energije kao i o uvozu i izvozu drugih energenata. Statistike o energetici objavljuju se na tromesečnoj osnovi (t+70 dana). Ovo istraživanje sprovodi se u skladu sa Uredbom (EC) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i saveta od dana 22. oktobra 2008. o statistikama o energiji.

Statistike u domenu transporta i telekomunikacije izrađuju se na osnovu Uredbi EU br. 91/2003 Evropskog parlamenta i KE od dana 16. decembra 2002. o statistikama u vezi sa železničkim prevozom. Uredba (EC) br. 437/2003 Evropskog parlamenta i KE od dana 27. februara 2003. o transportu ili prevozu putnika, robe i pošte vazдушnim putem.

Kada govorimo o statistikama u vezi sa ugostiteljstvom i turizmom, još od 2005. godine krenulo se sa objavljivanjem podataka o broju hotela, broju zaposlenih, smeštajnim kapacitetima (soba, kreveta), broju posetilaca i noćima boravka po mesecima i podela na domaće i inostrane posetioce. Statistike o ugostiteljstvu objavljuju se na tromesečnoj osnovi (t+77dana). Ove statistike izrađuju se u skladu sa Direktivom Saveta br. 95/57/EZ i predlozima Komisije za izmenu,COM(2010)117 .

Cene - Makroekonomske agregatne vrednosti (Macroeconomic aggregates)

Kada govorimo o Indeksu potrošačkih cena / Usklađenom indeksu potrošačkih cena, Indeks potrošačkih cena na Kosovu obrazovan je maja 2002. Indeks potrošačkih cena objavljuje se na mesečnoj osnovi (t+13 dana) kao i na godišnjoj osnovi (t+ 6 meseci) i neprekidno se razvija/razvijao se i poboljšavao u skladu sa

propisima i standardima EU. Indeksom iz decembra 2014, predstavljene su nove varijable uglavnom na osnovu podataka o nacionalnim računima, čineći da izveštavanje o IPC-u bude u većoj meri u skladu sa Usklađenim evropskim indeksom potrošačkih cena. Kao takav, IPC se od decembra 2014. godine objavljuje kao UIPC. Da bi se ovo odrazilo, od meseca januara 2015. godine IPC je preimenovan u UIPC. UIPC će se razvijati neprekidno sa ciljem da se unapredi sprovođenje svih aktuelnih i budućih propisa UIPC-a (2495/95) kao i uputstava koja se u ovom trenutku primenjuju samo delimično. UIPC-i za Kosovo se nalaze na raspolaganju od januara 2015. IPC (koji uglavnom koriste ABF-e kao izvore varijabli i pokrivaju samo domaćinstva) nalaze se na raspolaganju od maja 2002. do decembra 2014.

Ciljno stanovništvo za kosovski UIPC su sva domaćinstva, što je zapravo najbolja međunarodna praksa. Kosovski UIPC ne deli svoju populaciju na različite slojeve (što u potpunosti odgovara za malu zemlju). Kako ABF tako i LLK pokrivaju stanovništvo 34 opštine nad kojima vlada ima kontrolu.

Kada govorimo o statistikama o spoljnoj trgovini, statistike u vezi sa robnim prometom zasnivaju se na Uredbi Saveta br. 1172/95 (konsolidovana verzija) i na Uredbi Komisije (KE) br. 1917/2000. Carina Kosova pruža sirove podatke na mesečnoj osnovi.

U ovom trenutku, SST se objavljuju na mesečnoj osnovi (u vidu preliminarnih podataka) u roku od t+30 dana a na godišnjoj osnovi kao konačni podaci u roku od t+6 meseci. Statistike o spoljnoj trgovini obračunavaju pokazatelje za izvoz robe u skladu sa vrednošću FOB (Free On Board) i uvozne vrednosti shodno CIF (Cost, Insurance, Freight) ukupno kao i nekolicinu drugih detaljnijih pokazatelja, kao što su npr. izvoz/uvoz po grupama zemalja, grupama robnih artikala itd.

Podaci o spoljnom robnom prometu obrađuju se na osnovu načela posebnog trgovačkog sistema (Special Trade System) a ne na osnovu opšteg trgovačkog sistema (General Trade System).

Nomenklature koje su korišćene za obračun statističkih podataka o robnom prometu slede:

Kombinovana robna nomenklatura, (CN),

Standardna klasifikacija međunarodne trgovine SITC, rev.4,

Klasifikacija ISO zemalja i teritorija (International Standard Organization)

Indeks uvoznih cena

Objavljivanje indeksa uvoznih cena (IUC) počelo je juna 2009. Cene se prikupljaju i objavljuju na tromesečnoj osnovi (t+75 dana). Pokrivaju najreprezentativnije uvozne kompanije koje su bile aktivne u većini opština u periodu od prvog tromesečja 2006- četvrtog tromesečja 2014. IUC je pripreman u skladu sa evropskim standardima i metodologijom i u saradnji sa stručnjacima Švedske agencije za statistiku i međunarodni razvoj (SIDA). Rezultati su predstavljeni u skladu sa Usklađenim sistemom Svetske carinske organizacije (OBD), IUC se nalazi u fazi razrade.

Indeks proizvodnih cena

Agencija za statistiku Kosova (ASK), počela je sa objavljivanjem Indeksa proizvodnih cena (IPrC) još od maja 2009. godine. IPrC se objavljuje na tromesečnoj osnovi (t+78 dana).

Cene i vrednost industrijskih proizvoda prikupljaju se za najuticajnija proizvodna preduzeća na Kosovu. Proizvodna vrednost i prosečna godišnja cena odnose se na 2007. godinu, dok se od prvog tromesečja 2009. godine, indeks prati i neprekidno obračunava u tromesečnim i godišnjim periodima.

IPrC – Indeks proizvodnih cena u skladu je sa Standardnom klasifikacijom delatnosti prema NACE rev.2 i zasniva se na “Uredbi br. 11/2013, član 7 za primenu standarda u klasifikaciji delatnosti”. IPrC je u fazi razrade i ima za cilj da neprekidno obuhvati privredne delatnosti koje u ovom trenutku nisu aktivne, ali se postepeno očekuje proizvodnja iz ovih delatnosti.

Indeks građevinskog troška

Objavljivanje Indeksa građevinskog troška (IGT) počelo je od prvog tromesečja 2014. godine, gde je polazna godina 2013. (polazna 2013 = 100).

Indeks građevinskog troška za višespratnice u fazi je razrade i obuhvata šest kategorija troškova koje slede: materijali; plate; mašinerija; prevoz; energija; ostalo.

Paritet kupovne moći

Kosovo je krenulo sa pilot projektom Pariteta kupovne moći (PKM) u okviru evropskog komparativnog programa, još od januara 2009. Ovaj projekat podržava se fondovima IPA. Do sada, završena su dva ciklusa i u ovom trenutku smo u trećem ciklusu.

Što se tiče informacionih sistema, ASK je uz podršku danskih statističara u okviru projekta bratimljenja, primenio PX-Web, što je moderna platforma za raspodelu podataka online, koja je u ASK-u poznata kao "askdtata".

Svi serveri ugrađeni su na osnovu najboljih praksi i po prvi put, svi serveri su virtuelni. Sve baze podataka su sa starih servera prešle na SQL 2012. Izvršeno je dokumentovanje svih servera i sistema IT uopšteno. ASK, je razradio SIPK, sistem koji omogućuje merenje učinka ASK-a, time što pruža distribuciju sati u odnosu na proizvod i radne procese shodno korisnicima.

Sistem GIS-a, od posebne je važnosti za rad na popisu. U pripremi za popis izvađeni su/kupljene su detaljne satelitske slike teritorije, koje pokazuju svaku izgrađenu strukturu. Ove strukture su nakon toga digitalizovane, tako da se sada može identifikovati svaka zgrada. Tokom realizacije popisa na terenu, ažurirane su mape, što je proces koji je neprekidan a koji ima za cilj ažuriranje baze podataka GIS-a.

Pristup zasnovan na GIS-u kada govorimo o gradnji i raspodeli prostornih statističkih podataka takođe podstiču i međunarodne preporuke sa ciljem da se izvrši standardizacija podataka shodno direktivama INSPIRE (Infrastruktura prostornih podataka u Evropi) i GISCO (Jedinica za GIS pri EUROSTAT-u).

Glavni ciljevi korišćenja GIS-a u ASK su:

- Priprema neophodne kartografske baze podataka potrebne za popis stanovništva/poljoprivrednih gazdinstava
- Podržavanje statističkih istraživanja na terenu kartama
- Izgradnja prostorne infrastrukture podataka u oblasti statistike
- Analiza prostornih podataka sa statističkim proizvodima
- Raspodela statističkih podataka kartama itd.

Uz pomoć projekta IPA 2009 i radom koje je obavilo osoblje ASK-a uspešno je izrađen opis metapodataka (ESMS) za 12 različitih statističkih istraživanja u oblasti ekonomskih, socijalnih statistika, stanovništva i poljoprivrednih statistika. Takođe, projektom IPA 2009, ASK je uspostavio centar za podršku korisnicima evropskih statistika ESDS, sa ciljem da pomogne našim korisnicima da dobiju pristup evropskim statistikama i da obezbedi podršku korisnicima na nacionalnim jezicima.

Sprovođenje eDAMIS, sistema Eurostata za razmenu i prenošenje podataka, realizovano je projektom IPA 2007.

Metodologija, informaciona tehnologija i raspodela

Uz pomoć projekta IPA 2009 i zahvaljujući poslu koji je obavilo osoblje ASK-a uspelo se u izradi opisa metapodataka (ESMS) za 12 različitih statističkih istraživanja u oblasti ekonomskih, socijalnih statistika, stanovništva i statistika o poljoprivredi. Tokom ove godine, izvršeno je ažuriranje opisa meta podataka za ovih 12 proizvoda plus izrađen je opis druga dva nova proizvoda uz podršku Agencije za statistiku Švedske. Na osnovu Uredbe Eurostata (on reference metadata for the European Statistical System, 2009/498/EZ).

Uz pomoć i podršku statističkog tima iz Danske preko Projekta bratimljenja, izrađen je dokumenat u vezi sa politikom kvaliteta i obrazovan je Odbor za kvalitet u čijem sastavu se nalazi 9 članova iz različitih statističkih oblasti.

Statistike o monetarnom i finansijskom sistemu

Sastavljanje monetarnih i finansijskih statistika (SMF) glavna je dužnost Centralne banke Republike Kosovo (CBK). SMF obuhvata sve finansijske podatke iz sektora, u nacionalnom i međunarodnom kontekstu. CBK prikuplja, sastavlja i objavljuje statističke podatke o računima svih finansijskih korporacija na Kosovu, uključujući centralnu banku, komercijalne banke, kompanije obezbeđenja, penzijske fondove, druge finansijske posrednike i pružaoce finansijske pomoći. Sveobuhvatan pregled sa podacima o svim finansijskim korporacijama dat je u Anketi o finansijskim korporacijama koja se nalazi na raspolaganju u Mesečnom statističkom biltenu i u Vremenskim seri jama. Druge statistike o finansijskom sektoru koje sastavlja CBK obuhvataju ankete o finansijskim korporacijama, salda, prikaze prihoda, depozita, kredita, kamatnih stopa, deviznih kurseva, platnih sistema itd. Odeljenje CBK-a za nadzor banaka sastavlja i raspodeljuje pokazatelje finansijske održivosti i anketne podatke o finansijskom pristupu.

Odgovornost za prikupljanje, obradu i raspodelu statističkih podataka SMF-a jasno je propisana Zakonom br. 03/L -209, 22. jul 2010, o Centralnoj banci Republike Kosovo i Uredbom CBK-a o monetarno-finansijskim statistikama i statistikama o finansijskim računima³⁸, koja CBK-u daje nadležnost da prikuplja statističke podatke i sve druge informacije potrebne u statističke svrhe. Zamenjivanje ove uredbe neophodno je usled novih međunarodnih standarda kao i zahteva Evropske unije i ECB-a.

Statistički podaci razmenjuju se na redovnoj osnovi između CBK-a i drugih agencija za izradu podataka. Ovo pitanje uređeno je Zakonom o CBK-u, član 25, tačka 1.3. Sve statistike koje sastavlja CBK podlažu istom režimu poverljivosti koji je uređen Zakonom o CBK-u, članom 74. Izvori osoblja, fizički objekti i drugi izvori su dovoljni da se izrade monetarne i finansijske statistike.

Nezavisnost i samostalnost CBK-a uređena je Zakonom o CBK-u i ne postoji unutrašnji pristup vlade statistikama pre njihovog objavljivanja. CBK ima svoj kodeks ponašanja. Osoblje Direkcije za statistike CBK-a uključeno je na aktivan način u niz međunarodnih komisija, radnih grupa i operativnih grupa.

Kada govorimo o metodologiji koja je korišćena za sastavljanje SMF-a, CBK prati najnovije međunarodne standarde, kao što su: priručnik o monetarnim i finansijskim statistikama (Međunarodni monetarni fond 2000), Vodič o sastavljanju monetarnih i finansijskih statistika (Međunarodni monetarni fond 2008), Sistem nacionalnih računa 2008, Evropski sistem nacionalnih i regionalnih računa (ESA 2010). SMF koji je objavio CBK sadrži sve standardne komponente priručnika SMF 2000, koje su relevantne za okolnosti jedne zemlje. Svrha je u širokoj meri u skladu sa međunarodnim standardima, smernicama i dobrim praksama. Sastavljanje statistika o kamatnoj stopi izvršeno je u skladu sa Priručnikom o statistikama o kamatnoj stopi MMF-a (Evropska centralna banka 2003).

Glavni izvori podataka o SMF-ima su redovni mesečni i tromesečni izveštaji svih finansijskih institucija. Podaci SMF-a sastavljaju se korišćenjem softvera koji je osmislila jedna lokalna kompanija i programa MS Excel. Međunarodni sistem kodiranja koristi se za sastavljanje standardnih komponenti. Bankovni statistički podaci sastavljaju se i objavljuju na mesečnoj osnovi; u vremenskom roku od 25 dana od završetka referentnog meseca. Anketiranje finansijskih korporacija i druge ankete finansijskih korporacija sastavljaju se na tromesečnoj osnovi i to na rok od tri meseca od završetka referentnog tromesečja. Podaci SMF-a u skladu su sa različitim grupama podataka o SMF-ima i nacionalnim računima.

³⁸ http://bqk-kos.org/repository/docs/korniza_ligjore/english/Monetary-Financial%20Statistics%20and%20Financial%20Accounts%20Statistics.pdf.

Statistike SMF-a objavljuju se u Biltenu mesečnih statistika i Vremenskim serijama koje se objavljuju na internet stranici CBK-a. Jedna lista publikacija nalazi se na raspolaganju na internet stranici CBK-a. Statistike se objavljuju u najavljenom roku. Metodologija koja je upotrebljena za prikupljanje, obradu i sastavljanje podataka PP-a takođe se objavljuje na veb stranici CBK-a.

Poslednja poboljšanja u SMF slede u nastavku:

- Usvajanje Uredbe o monetarnim i finansijskim statistikama i statistikama finansijskih računa;
- Sprovođenje novih verzija Statističkog izveštaja banke (verzija 2.0);
- Sprovođenje novih verzija Izveštaja o kamatnim stopama (verzija 2.0)
- Razvoj softvera koji uređuje statistike o monetarnom i finansijskom sektoru;
- Objavljivanje podataka na sva tri jezika (albanskom, srpskom i engleskom). U prošlosti, ovi podaci objavljeni su samo na engleskom jeziku).

Kratkoročna poboljšanja u SMF-ima slede:

- Poboljšanje pokrivenosti uključujući kompanije obezbeđenja i korporacije iz penzijskog fonda obavezujući ih na direktno izveštavanje;
- Porast broja statističkih proizvoda za statistike o kamatnim stopama, depozitima, novim kreditima i finansijskim izveštajima mikrofinansijskih institucija, kompanija obezbeđenja i penzijskih fondova;
- Razrada i ubacivanje novih statističkih programa u proces, sastavljanje i analiza MFS-a;
- Dalje poboljšanje efikasnosti razmene podataka i jačanje saradnje sa domaćim i stranim institucijama u domenu statistika.
- Dalje poboljšanje i vođenje Sistema stranice za rezimiranje nacionalnih podataka za širenje podataka GDDS-a;
- Unapređivanje internet stranice CBK-a.

Srednjeročna poboljšanja statistika o platnom prometu i IIP slede u nastavku:

- Skraćivanje roka za prikupljanje podataka bez unapred utvrđenog roka, kada govorimo o anketi korporacija koje podnose depozite sa 15 dana na 10;
- Izrada politike za reviziju, za SMF-e i SSS-e;
- Izmena i dopuna Uredbe o monetarno-finansijskim statistikama i statistikama finansijskih računa, kako bi se uskladili sa zahtevima Evropske unije i ECB-a.

Statistike o spoljnom sektoru

U okviru statistika o spoljnom sektoru (SSS) CBK objavljuje statistike o platnom prometu, položaju međunarodnih investicija, inostranom dugu, međunarodnom prometu uslugama i direktnim stranim investicijama. Odgovornost za prikupljanje, obradu i raspodelu statistika o SSS-ima jasno je propisana Zakonom o CBK-u³⁹ i Uredbom CBK-a o statistikama o platnom prometu i položaju međunarodnih investicija, koje daju nadležnost CBK-u da prikuplja statističke podatke i druge informacije potrebne u statističke svrhe.

U srednjeročnom periodu, neophodno je zameniti ovu uredbu zbog novih međunarodnih standarda, kao i zbog zahteva Evropske unije i ECB-a.

Kao što je prethodno istaknuto, statistički podaci redovno se razmenjuju između CBK-a i drugih agencija za podatke, sve statistike koje sastavlja CBK podlažu istom režimu poverljivosti. Ljudski resursi, fizički objekti i drugi izvori dovoljni su da se sastavi SSS iako postoji prostor za daljnim poboljšanjima.

³⁹ Pogledajte član 8 Dužnosti (1.6), član 25 Prikupljanje statistika i podataka, član 26 Obezbeđivanje statistika i podataka, član 27 Raspodela statistika i podataka i član 28 Druge publikacije.

Što se tiče metodologije, CBK primenjuje najnovije međunarodne standarde, uputstva i najbolje međunarodne prakse za sastavljanje statistika o SSS-u. Sastavljanje platnog prometa (PP) i podaci o položaju međunarodnih investicija (IIP) vrši se u skladu sa analitičkim okvirom i klasifikacijom iz šestog izdanja Priručnika o platnom prometu i položaju međunarodnih investicija (BPM6). Objavljeni statistički podaci o PP-u i IIP sadrže sve standardne komponente BPM6 od važnosti za okolnosti u zemlji. Cilj je u velikoj meri u skladu sa standardima, uputstvima najboljim međunarodnim praksama.

Sastavljanje statistika o spoljnom dugu (SBJ) izvršeno je u skladu sa analitičkim okvirom i klasifikacijom iz izdanja za 2014. godinu o statistikama o spoljnom dugovanju: vodič za sastavljače i korisnike.

Glavni izvori podataka o SSS su: Sistem za prijavljivanje međunarodnih transakcija (SRTN), Monetarne statistike, ankete preduzeća, vladinih institucija, međunarodnih organizacija i procene. Podaci SSS-a sastavljaju se korišćenjem softvera koji je osmislila domaća kompanija i programom MS Excel. Međunarodni sistem kodiranja koristi se da se sastave standardne komponente. Podaci o platnom prometu sastavljaju se i objavljuju na mesečnoj osnovi, u roku od dva meseca od završetka referentnog meseca. IIP i SBJ sastavljaju se na tromesečnoj osnovi, u roku od tri meseca od završetka referentnog tromesečja. Podaci SSS-a u skladu su sa različitim grupama podataka o SSS-ima i sa međunarodnom trgovinom u robi, nacionalnim računima, monetarnim i finansijskim statistikama. Privremeni, revidirani, konačni podaci obeležavaju se fusnotom ili se navode zadebljanim slovima (bold).

Statistike o PP Kosova objavljivane su još 2006. godine na godišnjoj osnovi, i pokrivaju period od 2004-2005. Počevši od 2010. godine, ove statistike se sastavljaju i objavljuju na tromesečnoj osnovi a od 2015. godine ovi podaci se objavljuju na mesečnoj osnovi. Podaci o PIN i SBJ objavljuju se od 2011. godine, i pokrivaju period od 2007-2011. na godišnjoj osnovi. Još od 2012. godine, statistike se sastavljaju i objavljuju na tromesečnoj osnovi. Od 2012. godine, Kosovo je počelo da učestvuje u koordiniranom izveštaju o stranim investicijama i u koordiniranom izveštaju o investicionom portfelju (CPIS) MMF-a.

SSS se objavljuju u Biltenu mesečnih statistika i vremenskim serijama na internet stranici CBK-a. Lista sa publikacijama nalazi se na raspolaganju na internet stranici CBK-a. Statistike se objavljuju u najavljenom rasporedu. Metodologija koja je upotrebljena za prikupljanje, obradu i sastavljanje podataka o PP-ima takođe je objavljena na veb stranici CBK-a.

Poslednja poboljšanja u statistikama o platnom prometu i položaju međunarodnih investicija slede u nastavku:

- Usvajanje Uredbe o platnom prometu i položaju međunarodnih investicija;
- Potpuno sprovođenje metodologije BPM6;
- Porast učestalosti izrade bilansa PP-a sa tromesečja na svaki mesec;
- Skraćenje rokova za objavljivanje statistika PP-a sa t+90 na t+60;
- Razrada softvera za statistike o inostranom sektoru;
- Objavljivanje podataka o SSS-u na tri jezika (albanskom, srpskom i engleskom).

Kratkoročna poboljšanja platnog prometa i pozicije međunarodnih investicija slede:

- Potpuno usklađivanje platnog prometa, IIP, statistika o međunarodnoj trgovini u usluge na osnovu Acquis EU;
- Kodifikovanje podataka u skladu sa preporukama Vademecum; ugradnja paketa za E-razmenu statističkih i meta podataka (SDMX) u domenu makroekonomskih statistika.
- Raspodela platnog prometa, IIP, statistika o međunarodnoj trgovini u usluge Eurostata i ECB (ukoliko su potrebne);
- Porast u broju kompanija DSI-a pri anketiranju preduzeća;
- Razrada i predstavljanje novog statističkog softvera za obradu i analizu statističkih serija.

Srednjeročna poboljšanja u platnom prometu i poziciji međunarodnih investicija slede:

- Obrada i raspodela rezervnog šablona podataka;
- Sastavljanje i raspodela podataka OFATS; Predstavljanje direktnog izveštaja, kao glavnog izvora podataka.
- Izmena i dopuna Uredbe o monetarno-finansijskim statistikama i statistikama o finansijskim računima kako bi se uskladili sa zahtevima Evropske unije i ECB.
- Izmena i dopuna Uredbe o platnom prometu i poziciji međunarodnih investicija.

Kada govorimo o statistikama u fiskalnom sektoru – U okviru Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima (03/L-048), koji je izmenjen Zakonom 03/L- 221, Zakonom 04/L-116 i Zakonom 04/L/194 uređuje se upis i obrada računovodstvenih podataka i objavljivanje tromesečnih i godišnjih izveštaja. Gore navedeni zakon zahteva da Ministarstvo finansija uspostavi i objavi redovne izveštaje u skladu sa pravnim zahtevima ovog zakona. Ministarstvo finansija priprema druge fiskalne izveštaje, u skladu sa sporazumima koje potpisuje Vlada Republike Kosovo odnosno Ministarstvo finansija sa određenim međunarodnim institucijama. Izveštaji sadrže ukupne prihode koji obuhvataju: Budžetske prihode koji su sačinjeni od poreskih prihoda, neprofitnih prihoda, dividende od javnih preduzeća, koncesionarskog poreza, tantijeme, novčanih kazni, tarifa, prihoda od kamate i sredstava primljenih u vidu unutrašnjih i spoljnih dugova, prihoda od privatizacije, izdvojenih prihoda i sredstava iz određenih subvencija donatora. Takođe, izveštaji sadrže i ukupne troškove koji obuhvataju: tekuće, kapitalne troškove, troškove kamate za dugovanja i isplate za finansiranje.

Odsek za izveštavanje u okviru Trezora priprema sledeće finansijske izveštaje:

- Tromesečne budžetske izveštaje u vezi sa članom 45 ZUJFO-a, koje usvaja Vlada a nakon toga se ramatraju u Skupštini Republike Kosovo.
- Godišnji finansijski izveštaj (finansijski izveštaji) Vlade Republike Kosovo u vezi sa članom 46 ZUJFO-a, koji usvaja Vlada a nakon toga se razmatra u Skupštini Republike Kosovo,
- Mesečne izveštaje podnete MMF-u shodno sporazumu MMF-a i Vlade Republike Kosovo,
- Mesečne izveštaje o prihodima i rashodima za potrebe Evropske komisije.

Klasifikacija prihoda i rashoda vrši se shodno GFSM (Government Finance Statistics Manual)1986, uključujući elemente GFSM 2001.

Priprema ovih izveštaja vrši se u skladu sa ZUJFO-om i SNKSP i zasniva se na gotovom novcu – Finansijsko izveštavanje shodno računovodstvenom načelu zasnovanom na korišćenju gotovine.

Prikupljanje podataka o pripremi finansijskih izveštaja vrši se u okviru informacionog sistema za upravljanje finansijama na Kosovu (SIMFK)⁴⁰. Centralne banke Kosova i budžetskih organizacija⁴¹.

Kratkoročne mere

Sa ciljem ispunjavanja obaveza proizašlih iz SSP i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u okviru poglavlja 18, realizuju se sledeće kratkoročne aktivnosti:

- Primena Zakona o zvaničnim statistikama jačanjem zakonskog okvira.
- Nastavak primene programa o zvaničnim statistikama za period od 2013-2017. godine operativnim planom rada (godišnji plan za 2016).
- Jačanje kapaciteta ASK-a uključujući dodelu finansijskih i ljudskih resursa sa posebnim akcentom na podizanju broja tehničko-stručnog osoblja sa visokim kvalifikacijama.

⁴⁰ 1. aprila 2015. SIMFK je prešao sa verzije 6.4 na 7.0

⁴¹ Budžetska organizacija podrazumeva sve javne institucije koje dobijaju budžetska sredstva u skladu sa Zakonom o budžetu.

- Dalji razvoj nacionalnih računa i izvora statističkih podataka kao što je strukturna anketa preduzeća, dalji porast raspoloživosti kratkoročnih pokazatelja potrebnih za sastavljanje kratkoročnih tromesečnih računa kao i dalja primena ESA2010 na sve druge oblasti.
- Popis stanovništva u opštinama u severnom delu Republike Kosovo koje nisu učestvovala u popisu stanovništva i stanova 2011.

Statistike o poljoprivredi

- Realizacija ankete o proizvodnji biljnih poljoprivrednih kultura u potpunom skladu sa Uredbom (KE) br. 543/2009.
- Realizacija Ankete o stočarskoj proizvodnji u potpunom skladu sa Uredbom (KE) br. 1200/2009 i anketa o proizvodnji mesa (klanje u klanicama i van klanica) u skladu sa Uredbom KE 1165/2008 i direktivama saveta 96/16/KE i odlukom komisije 97/80/EZ i proizvodnja mleka takođe u skladu sa ovim uredbama.

Statistike o šumarstvu

- Porast u broju varijabli i objavljenih pokazatelja o šumarstvu, iz administrativnih izvora.

Agromonetarne statistike

- Cene i Indeks poljoprivrednih cena
- Nastavak pilot studije o cenama zemljišta i zakupu zemljišta u okviru IPA 2012 (referentna dokumenta Popis za EAA i API IPA 2012). Identifikovanje mogućih izvora za prikupljanje ovih podataka.

Ekonomski računi u poljoprivredi

- Uključivanje i prilagođavanje rezultata popisa stanovništva za 2014. godinu u ekonomske račune u vezi sa poljoprivredom, kao glavne izvore podataka.
- Nastavak ažuriranja popisa ekonomskih računa u domenu poljoprivrede u okviru projekta IPA 2012.

Statistike o životnoj sredini

Statistike o vodi

- Pобољшanje kvaliteta ovih statistika, porast broja varijabli i statističkih pokazatelja, nastavak daljeg usklađivanja ovih statistika sa metodologijom EU.

Socijalne statistike

- Razvoj ARS-a na tromesečnoj osnovi u skladu sa Uredbom Komisije (KE) br 2104/2002, Uredbom Komisije (KE) br. 430/2005, Uredbom Komisije (KE) br 377/2008.
- Razvoj ankete po prvi put o merenju prihoda i životnim uslovima (SILC) u skladu sa SILC DOC065, 2014.
- Popis stanovništva u 4 severne opštine Republike Kosovo, koje nisu učestvovala u popisu stanovništva 2011.
- Potpuna digitalizacija statističkih podataka o obrazovanju.
- Digitalizacija vitalnih statistika.
- Prelazak sa ISCO 88 na ISCO 08.
- Prelazak sa ISCED 97 na ISCED 2011.
- Sprovođenje ankete LCI.

Nacionalni računi

- Dalja primena metodologije za obračun bruto domaćeg proizvoda u skladu sa ESA2010;
- Nastavak rada na izradi tabele o snabdevanju-upotrebi;
- Skraćenje vremenskog roka za objavljivanje rezultata BDP-a;
- Revizija podataka na osnovu novih izvora i metoda obrade podataka;
- Prenos podataka u Eurostat- ESA2010 u vezi sa godišnjim nacionalnim podacima i računima.

Gore navedene aktivnosti u vezi sa nacionalnim računima odnose se na uredbu koje imaju za cilj približavanje (Uredba (EU) br 549/2013 evropskom sistemu nacionalnih i regionalnih računa u Evropskoj uniji.

- Statistički privredni registar
- Predstavljanje po prvi put Registra kvaliteta privrednog registra.

- Intenziviranje aktivnosti na primeni NACE Rev.2 u SPR i dizajniranje uzoraka anketa na osnovu NACE Rev.2 za ankete koje se realizuju u preduzećima
- Intenziviranje aktivnosti na automatskom i lakom ažuriranju SPR-a podacima iz administrativne i statističke ankete.
- Sprovođenje pilot ankete privrednog registra sa srednjim i velikim preduzećima.
- Sprovođenje istinske ankete o privrednom registru na osnovu unapred utvrđenih kriterijuma.
- Koordinacija sa Agencijom za privredne registre Kosova i sa Poreskom upravom Kosova i Kosovskom povereničkom agencijom, kako bi se uzeo širok raspon obaveznih pokazatelja koji treba da se vode u SPR-u.
- Primena sredstva za prenos podataka sa ciljem online preuzimanja podataka od Poreske uprave Kosova.

Strukturne privredne statistike (SPS)

- Skraćenje roka za objavljivanje.
- Izrada statistika u skladu sa aneksom VI.
- Skraćenje roka za objavljivanje.
- Izrada statistika o turizmu (Indeks prometa, pokazatelji o zapošljavanju).
- Porast kvaliteta.

Statistike o energetici

- Skraćenje roka za objavljivanje energetske statističke podataka.
- Objavljivanje statistika o efikasnosti u skladu sa međunarodnim standardima na godišnjoj osnovi.

Statistike o prevozu i telekomunikaciji

- Skraćenje roka za objavljivanje statistika o prevozu.

Statistike o gostinstvu i turizmu

- Skraćenje roka za objavljivanje.

Spoljna trgovina

- Skraćenje roka za objavljivanje i
- Korišćenje PX web (format) za raspodelu podataka.

Cene – Makroekonomske agregatne vrednosti

- Indeks potrošne cene / Usklađeni indeks potrošnih cena
- Skraćenje roka za objavljivanje.
- Poboljšanje kvaliteta.

Indeks uvoznih cena

- Primena klasifikacije proizvodnih delatnosti (CPA).
- Skraćenje roka za objavljivanje.
- Poboljšanje kvaliteta.

Indeks proizvodnih cena

- Poboljšanje kvaliteta.
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Indeks građevinskog troška

- Poboljšanje kvaliteta.
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Kupovna moć

- Produžetak svih ciklusa, ukoliko nas podrži IPA MB.

Informacioni sistemi

- Razrada nove veb stranice ASK-a korišćenjem tehnologije ASP.NET-SIDA.
- Realizacija jednog CMS-a.
- Sinhronizacija korisnika SIPK-a sa Sistemom za upravljanje prisustva na poslu.
- Razvoj Intraneta preko SharePoint – SIDA.
- Izrada strategije za raspodelu podataka – IPA 2012.

- Digitalno prikupljanje statističkih podataka o stanovništvu u posedu ARC-a.
- Razrada aplikacije o Indeksu uvoznih cena.
- Stvaranje rezervne strategije – SIDA.
- Izrada modula koji omogućuje ažuriranje platforme “askdata” na decentralizovan način.
- Objavljivanje izveštaja “Klasifikacija gradskih i seoskih područja na Kosovu”.

Metodologija

- Opis meta podataka (ESMS) za različita statistička istraživanja.
- Širenje liste statističkih izraza.
- Proračun greški uzorka (Interval verodostojnosti i greške u uzorku) za dva statistička proizvoda (ABESH i ARS).

Fiskalni sektor

- Dopuna računovodstvenog plana novim ekonomskim šiframa i uključivanje elemenata SFQ (Vladinih finansijskih statistika) za 2014.

Srednjeročni prioriteti

Sa ciljem ispunjavanja obaveza koje su proizašle iz SSP i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU u poglavlju 18, fokus će u periodu od 2017-2020. godine biti na sledećim srednjeročnim prioritetima:

Poljoprivredne statistike

- Jačanje institucionalnih odnosa sa drugim ministarstvima i vladinim agencijama.
- Jačanje kapaciteta ASK za proizvodnju i poboljšanje postojećih statistika.
- Porast u broju osoblja.

Statistike o šumarstvu

- Porast u broju istraživanja u šumarstvu i njihovo usklađivanje sa metodologijom Eurostata i uredbama EU.

Agromonetarne statistike

Cene i indeks cena u poljoprivredi

- Izrada statistika o cenama zemljišta i zakupnini za zemljište u skladu sa zahtevima i metodologijom Eurostata.

Ekonomski računi u poljoprivredi

- Priprema prognoze “Forecast” (procena za narednu godinu) i objavljivanje podataka o unutrašnjim korisnicima u Eurostat-u kao i u drugim zemljama EU.
- Poboljšanje izvora podataka i njihovog kvaliteta za ekonomske račune u poljoprivredi korišćenjem administrativnih izvora.

Radna snaga u poljoprivredi (Agriculture Labour Input (ALI))

- Dalja razrada ovih statistika i poboljšanje njihovog kvaliteta.
- Dalje usklađivanje sa metodologijom Eurostata.

Statistike o životnoj sredini

Statistike o vodi

- Izrada pokazatelja za “Green House Gas Emission” (GHGE) u skladu sa metodologijom Eurostata, u skladu sa uredbama EU i UN o GHG: 2006 IPCC uputstva o Nacionalnom popisu gasova; Konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama CLRTAP/UNFCCC.

Socijalne statistike

- Izrada socijalnih statistika u potpunom skladu sa gore navedenim uredbama EU.
- Širenje statističkih istraživanja na oblast socijalnih statistika.
- Širenje ponude administrativnih statistika.
- Prikupljanje statističkih podataka o jurisprudenciji u digitalnom obliku.
- Dodavanje modula ARS shodno zahtevima EU – LFS.

- Pripreme za naredni popis stanovništva 2021. (Osnovni okvir za popis stanovništva 2021. godine na Kosovu biće zasnovan na kosovskom zakonodavstvu, poštujući glavne preporuke Eurostata i druga uputstva.
- Ece/ces/stat/none/2006/4 : Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu 'Konferencija evropskih statističara''preporuke statističara o popisu stanovništva i domaćinstava za 2010. Pripremljene u saradnji sa Zavodom za statistiku Evropske unije.
- Anketa o emigraciji (Kosovo ima zakon o azilu (Zakon br. 04/L-217 o emigraciji međunarodni su kriterijumi uključujući kriterijume EUROSTAT-a ko je emigrant).
- Anketa o slobodnim radnim mestima.
- Anketa o prelasku iz škole na posao.

Nacionalni računi

- Dalje poboljšanje metodologije i rezultata godišnjeg i tromesečnog proračuna BDP-a i vladinih računa.
- Objavljivanje rezultata korišćenjem Tabela o snabdevanju i upotrebi.
- Priprema podataka za izradu tabela ulaznih-izlaznih vrednosti.
- Porast u broju tabela iz Programa za prenos.
- Ocena neformalne privrede (NP).
- Dalje poboljšanje metodologije i rezultata godišnjih i tromesečnih računa makroekonomskih agregatnih vrednosti.
- Dalje poboljšanje sastavljanja BDP-a korišćenjem Tabele snabdevanja i upotrebe.
- Porast u broju tabela iz Programa za prenos.
- Dalja izrada podataka za sastavljanje tabela ulaznih-spoljnih vrednosti, u skladu sa preporukama Eurostat-a.
- Dalje poboljšanje procene neformalne privrede (NP).
- Tabela snabdevanja osnovnim cenama uključujući transformaciju u godišnje – kupovne cene.
- Korišćenje tabela shodno godišnjim – kupovnim cenama.
- Porast u broju tabela iz Programa za prenos, uključujući tabele sa tromesečnim BDP-om.
- Dalja poboljšanja u proceni neformalne privrede (NP).
- Poboljšanje obrazovanja fiksnog bruto kapitala.
- Procena istraživanja i razrade baze ESA-2010 u smislu metodoloških zahteva.
- Porast u broju tabela iz Programa za prenos, uključujući i druge varijable BDP-a.
- Razrada i sprovođenje novog sistema baze podataka za automatsko ažuriranje i lakše vođenje SPR-a sa podacima iz administrativne i statističke ankete.

Gore navedene aktivnosti odnose se na uredbu koja ima za cilj približavanje (Uredba (EU) br. 549/2013 o evropskom sistemu nacionalnih i regionalnih računa Evropske unije.

Statistički privredni registar

- Intenziviranje saradnje sa administrativnim izvorima: za lakši i tačniji i održiviji prijem informacija iz administrativnih izvora za potrebe SPR-a za 2017.
- Razrada i sprovođenje novog sistema baze podataka za automatsko i lakše ažuriranje i vođenje SPR-a podacima iz administrativne i statističke ankete za 2017.
- Aktuelno osmišljavanje Vodiča za lakšu pretragu/istraživanje jedinica za SPR-e. 2017
- Testiranje i sprovođenje PX-WEB za širenje podataka o preduzećima preko baze statističkih podataka zasnovanih na internetu 2017.
- Dalje poboljšanje sistema baze podataka za ažuriranje statističkih jedinica u SPR 2018.
- Upotpunjavanje aktivnosti u vezi sa izradom Vodiča za pretragu/istraživanje jedinica za SPR 2018.
- Redovno praćenje i ažuriranje SPR-a podacima iz administrativne i statističke ankete 2018.
- Početak aktivnosti u vezi sa primenom Grupe preduzeća i profilisanje u SPR 2019.
- Redovno praćenje i ažuriranje statističkih jedinica u SPR, 2019.

- Dalje poboljšanje sistema baze podataka i Vodiča o redovnom praćenju i ažuriranju statističkih jedinica u SPR; 2019.
- Saradnja sa administrativnim izvorima u vezi sa aktivnostima na održavanju i poboljšanju statističkih jedinica o SPR-ima. 2019.
- Potpuno usklađivanje SPR-a sa odnosnim propisima EU, 2020.
- Dalje poboljšanje sistema baze podataka za praćenje i redovno ažuriranje svih promena u statističkim jedinicama u SPR; 2020.

Strukturne privredne statistike (SPS)

- Skraćenje roka za objavljivanje.
- Izrada statističkih podataka za anekse VII i VIII.
- Prelazak na mesečnoj osnovi.
- Izrada kratkoročnih statistika: za građevinu i usluge.

Statistike o energiji

- Usvajanje energetske statistika na mesečnoj osnovi.
- Približavanje i usklađivanje sa zahtevima i preporukama Eurostata.

Statistike o prevozu i telekomunikaciji

- Realizacija pilot ankete o drumskom putničkom prevozu.
- Usvajanje statistika o prevozu na mesečnoj osnovi.
- Izrada i dalje poboljšanje ove komponente sa ciljem približavanja i potpunog usklađivanja sa zahtevima i propisima Eurostata (2017-2020).

Statistike o ugostiteljstvu i turizmu

- Realizacija pilot ankete u vezi sa statistikama o turizmu.
- Poboljšanje kvaliteta i stepena odgovora ispitanika.
- Širenje raspona proizvoda i pokazatelja potrebnih u okviru ovih statistika u skladu sa Eurostatom.

Spoljna trgovina

- Poboljšanje i širenje varijabli time što su uvek u skladu sa događanjima i izmenama ili sa zahtevima Eurostata i statistikama Ujedinjenih nacija.
- Skraćenje roka za objavljivanje, i
- Porast u broju tabela PX web (format) za raspodelu podataka.

Agomonetarne statistike

Indeks potrošačkih cena / Usklađeni indeks potrošačkih cena

- Praćenje naprednim metodama (laptop).
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Indeks uvoznih cena

- Porast u praćenju cena.
- Poboljšanje kvaliteta.
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Indeks proizvodnih cena

- Porast u praćenju cena.
- Poboljšanje kvaliteta.
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Indeks građevinskog troška

- Porast u praćenju cena.
- Poboljšanje kvaliteta.
- Skraćenje roka za objavljivanje.

Kupovna moć

- Produžetak svih ciklusa, ukoliko nas podrži IPA MB.
- Korišćenje ovih indeksa za deflaciju BDP-a (GDP) u pristupu troškovima.

Informacioni sistemi

- Širenje sistema CAPI za prikupljanje podataka- 2017.
- Centralizacija rezervnog sistema podataka i arhiviranje na novoj platformi - 2017.
- Pilot projekat za primenu infrastrukture SDMX za razmenu statistika i meta podataka u postojećem sistemu statističkih informacija -2020.
- Porast u broju podataka poslatih Eurostatu preko DAMIS -2020.
- Produžetak dokumentovanja sistema IT – 2017.
- Stvaranje sistema za korišćenje podataka iz administrativnih izvora u statističke svrhe 2020.
- Razvoj veb GIS-a-2018.
- Nastavak ažuriranja državnog geoportala-2019.
- Razrada sistema za arhiviranje, upravljanje i raspodelu meta podataka– SIDA-2018.

Metodologija

- Neprekidno poboljšanje statističke metodologije posebno dizajn uzoraka.
- Ažuriranje okvira uzoraka koji će se koristiti za dizajniranje uzoraka (Okvir je sačinjen od domaćinstava koji će biti izabrani za intervju).
- Završetak procesa opisivanja meta podataka (ESMS) za statistička istraživanja.
- Razrada sistema za arhiviranje, upravljanje i raspodelu meta podataka – SIDA.
- Određivanje softvera koji će se koristiti za tabeliranje i analizu rezultata
- Nastavak dokumentovanja metodološkog procesa.
- Proračun grešaka u uzorku za drugih šest statističkih proizvoda.
- Statistike koje treba da se usklade sa zahtevima Evropske unije i ECB-a.

Fiskalni sektor

- Neprekidno praćenje ispoštovanosti računovodstvenog plana.
- Izmena uredbe o godišnjim izveštajima budžetskih organizacija (MF-o3/2013)

3.20. Poglavlje 19 *acquis*-a: Socijalne politike i zapošljavanje

Acquis u socijalnoj oblasti sadrži minimalne standarde u oblasti zakona o radu, ravnopravnosti, zdravlju i sigurnosti na radu i borbi protiv diskriminacije. Države članice učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou i u procesima realizacije politike EU u oblastima politike zapošljavanja, socijalne uključenosti i socijalne zaštite.

Uslovi SSP-a

Saradnja u ovoj oblasti na osnovu članova 82 i 106 SSP ostvarivaće se sa ciljem da se Kosovo podrži u reformi politike zapošljavanja. Takođe, podstaciće socijalni dijalog kao ključnu prednost u podsticanju ekonomske i socijalne reforme i u približavanju zakonodavstva o zapošljavanju, zdravlju i sigurnosti na radu i poednakim mogućnostima za žene i muškarce, lica sa invaliditetom, pripadnike manjinskih zajednica i marginalizovanih grupa. Ovo takođe treba da obuhvati približavanje kosovskog zakonodavstva sa Acquis u oblasti Zakona o radu sa posebnim akcentom na uslovima rada za žene kao i na podsticanju uključenosti socijalnih i antidiskriminatorskih politike na Kosovu. Treba obrazovati sistem socijalne zaštite koji će podržavati zapošljavanje i porast sveobuhvatnosti.

Prema zaključcima DPSA za 2015, kada govorimo o politikama za zapošljavanje i o socijalnim politikama, treba obezbediti konsultacije za finalizaciju izmena Zakona o radu i treba usvojiti ovaj zakon. Kosovo treba da usvoji Sektorsku strategiju za zapošljavanje za period od 2014-2020. i njene akcione planove. Budžet za širenje aktivnih mera na tržištu rada i dalje je mali i nedovoljan da se delotvorno odgovori na potrebe. Treba da se izdvoje finansijska sredstva za primenu Zakona o stvaranju Agencije za zapošljavanje, za koju se očekuje da počne sa svojim radom 2015. godine. Kada govorimo o socijalnom dijalogu i socijalnim partnerima, treba obezbediti jasne kriterijume za članstvo u Socijalno-ekonomskom savetu izmenjenim zakonom o Socijalno-ekonomskom savetu. Kosovo treba da usvoji izmenjen zakon o Socijalno-ekonomskom savetu kao i izmenjen zakon o štrajku sa čijom primenom zemlja ima puno problema u ovom trenutku. U oblasti socijalne uključenosti i socijalne zaštite, Kosovo treba da usvoji

Zakon o lokalnim finansijama i upravi i da uzme u obzir predloge MRSZ-a u vezi sa opštinskim dotacijama za pokrivanje troškova koje opštine izdvajaju na ime socijalnih usluga. U ovom kontekstu, treba obezbediti budžet za socijalne usluge na opštinskom nivou, zatim treba usvojiti budžetsku formulu za ove usluge. Takođe, treba nastaviti sa licenciranjem i praćenjem socijalnih usluga. Sa druge strane, kada govorimo o zdravlju i sigurnosti na radu, Kosovo treba da poveća broj inspektora rada, da obrazuje i stavi u funkciju Savet za zdravlje i sigurnost na radu i treba upotpuniti bazu podataka ISLI.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U oblasti zapošljavanja i socijalnih politike, Kosovo je uspostavilo osnovni zakonodavni okvir kojim uređuje pitanja zapošljavanja i rada, bezbednosti i zdravlja na radu, inspektorata rada, sindikalnih organizacija, socijalnog dijaloga i socijalne uključenosti i zaštite. Takođe, glavno zakonodavstvo na snazi uređuje pitanja penzija, socijalnih i porodičnih usluga zbrinjavanja kao i šeme za lica sa posebnim potrebama i starce.

Kosovsko zakonodavstvo koje uređuje oblast zapošljavanja i socijalnih politike delimično je približeno sa Acquis EU i sa osnovnim načelima prava EU. Stopa zakonskog približavanja tokom ovih godina, uopšteno se može proceniti da je na svom početnom nivou imajući u vidu da je zakonodavstvo EU iz oblasti zapošljavanja i socijalnih politike, prilično široko i voluminozno. Započet je proces transponovanja odnosnih evropskih acquis-a iz svih sektora koje pokriva ova oblast.

Zakon br. 03/L-212 o radu, koji predstavlja osnovu za uređivanje radnog odnosa i zapošljavanja, koji je usvojen 2011. godine, približava kosovske standarde standardima Međunarodne organizacije rada. Usvajanje Zakona o radu uređilo je pitanje zapošljavanja do određene mere, međutim njegov visok trošak predstavlja dalji izazov. Primena istog i dalje ostaje nezadovoljavajuća, tako da treba da se izmeni, posebno kada govorimo o ugovorima o radu, porodičnom odsustvu, bolovanju i nadzoru inspektorata.

Postojeći zakonodavni okvir iz oblasti zapošljavanja, delimično je približen sa odnosnim direktivama EU. Zakon br. 03/L-212 o radu i njegovi podzakonski akti, do sada su približeni sa sledećih 10 odnosnih direktiva:

- Direktiva 2003/88/EZ Evropskog parlamenta i Saveta Evrope od dana 4. novembra 2003. o određenim aspektima organizacije radnog vremena;
- Direktiva 94/33/EZ Evropskog saveta od dana 22. juna 1994. o podržavanju mladih u zapošljavanju;
- Direktiva 97/80/EZ Evropskog saveta od dana 15. decembra 1997. o argumentaciji obaveza u slučajevima diskriminacije na rodnoj osnovi;
- Direktiva 91/533/EEZ Evropskog saveta od dana 14. oktobra 1991. o obavezi poslodavaca da obaveste zaposlene o uslovima ugovora ili radnog odnosa poslodavaca;
- Direktiva 75/117/EEZ Evropskog saveta od dana 10. februara 1975. o usklađivanju zakona država članica u vezi sa primenom načela ravnopravne isplate muškaraca i žena;
- Direktiva 2001/23/EZ Evropskog saveta od dana 12. marta 2001. o izradi zakona država članica u vezi sa zaštitom podataka zaposlenih u slučajevima premeštaja preduzeća, privrednih subjekata ili dela preduzeća ili privrednih subjekata;
- Direktiva 97/81/EZ Evropskog saveta od dana 15. decembra 1997. u vezi sa okvirnim sporazumom o radu na pola radnog vremena koji su ustanovile UNICE, CEEP i ETUC;
- Direktiva 1999/70/EZ Evropskog saveta od dana 28. juna 1999. o Okvirnim sporazumima o radu na određeno, koji primenjuje ETUC;
- Direktiva 97/81/EZ Evropskog saveta od dana 15. decembra 1997 u vezi sa okvirnim sporazumom o radu na pola radnog vremena koji su ustanovile UNICE, CEEP i ETUC;

- Direktiva 2010/18/EU Evropskog saveta od dana 8. marta 2010. o primeni Okvirnog sporazuma revidiranog roditeljskom dozvolom, koji su realizovali BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC i stavljanje van snage Direktive 96/34/KE.

Od ovih 10 direktiva, dve direktive koje slede u nastavku približene su delimično:

- Direktiva 2003/88/EZ Evropskog parlamenta i Saveta Evrope od dana 4. novembra 2003. o određenim aspektima organizacije radnog vremena;
- Direktiva 94/33/EZ Evropskog saveta od dana 22. juna 1994. o podržavanju mladih u zapošljavanju.

Takođe, u ovoj oblasti, kada govorimo o zapošljavanju, osposobljavanju i ponovnom osposobljavanju lica sa invaliditetom, privedeno je kraju zakonodavstvo koje uređuje evidentiranje i registraciju nezaposlenih i tražilaca posla i programa aktivnih mera za zapošljavanje. Zakon br. 03/0-L19 o zapošljavanju, osposobljavanju i ponovnom osposobljavanju delimično je približen sa sledećim direktivama:

- Direktiva 2002/73/EZ Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od dana 23. februara 2002. o poboljšanju Direktive 76/207/EEZ Evropskog saveta o sprovođenju načela pođednakog postupanja prema ženama i muškarcima u vezi sa pristupom zapošljavanju, stručnom usavršavanju i reklamiranju i uslovima rada, i
- Direktiva 2000/78/EZ Evropskog saveta od dana 27. novembra 2000. o osnivanju glavnog okvira za pođednako postupanje u zapošljavanju i zanimanju.

Ove direktive pogođene su i odnosnim Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i odnosnim zakonom o zaštiti od diskriminacije.

U fazi je konsolidacije zakonodavni okvir koji uređuje javne usluge zapošljavanja. Zakon br. 04/L-205 o Agenciji za zapošljavanje usvojen je 2014, a podzakonski akti biće finalizirani 2015.

U oblasti socijalnog dijaloga, postojeće zakonodavstvo uređuje opšti okvir za dijalog socijalnih partnera. Ova oblast uređena je Zakonom br. 04/L-008 o Socijalno-ekonomskom savetu koji je približen sa glavnim načelima zakonodavstva EU u domenu socijalnog dijaloga, odnosno sa:

- Odlukom 2003/174/EZ Evropskog saveta od dana 6. marta 2003 o stvaranju Socijalnog tripartitnog samita za rast i zapošljavanje, i
- Odlukom br. 98/2000 Evropskog saveta od dana 24. januara 2000. kojim se imenuje Radna komisija.

Kada govorimo o pravima zaposlenih da budu informisani i konsultovani kao i o osnivanju Radnih komisija od strane poslodavca, Direktiva 2002/14/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 11. marta 2002. propisuje da opšti okvir za informisanje i konsultovanje zaposlenih u Evropskoj zajednici, nije transponovan u postojeći zakonodavni okvir. Ova direktiva biće transponovana i u izmenjeni Zakon o radu.

U oblasti socijalnih usluga, usvojen je Zakon br. 04/L-081 o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama. Sa druge strane, kao rezultat izmene i dopune ovog zakona usvojena su administrativna uputstva, u oblasti socijalnih i porodičnih usluga.

Takođe je usvojen i Zakon br. 04/L-096 o izmenama i dopunama Zakona br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći a kao rezultat ovih izmena i dopuna upotpunjen je okvir podzakonskih akata. Šema socijalne pomoći nastoji da popuni jaz proizašao iz nedostatka drugih vidova beneficija, kao što su: beneficije za decu, beneficije u slučaju bolesti i beneficije za nezaposlene.

Institucionalni okvir i okvir politika

Decentralizacija socijalnih usluga je poboljšana, ali ovaj proces iziskuje dalju finansijsku podršku posebno kada govorimo o stručnom usavršavanju ljudskih resursa koji predvode ovaj proces.

U oblasti izrade minimalnih standarda socijalnih i porodičnih usluga, njihov ukupan broj dostigao je 16 izrađenih i usvojenih standarda.

Upotpunjen je zakonodavni okvir za licenciranje pružalaca socijalnih usluga (socijalnih radnika) na tri osnovna nivoa (osnovni, srednji i napredni) i pravnih lica / organizacija. Licenciranje socijalnih radnika odvija se na sva tri nivoa.

Centralni sistem penzija pruža pomoć licima u penziji na najmanjem nivou. Oblast penzionisanja i isplate penzija iz državnih sredstava uređena je Zakonom br. 04/L-131 o penzijskim šemama iz državne kase kao prvi stub penzijskog sistema. Svi zaposleni sa manje od 55 godina starosti dužni su da 10% svojih prihoda uplate Fondu za penzijsku štednju Kosova.

U oblasti zdravlja i sigurnosti na radu, zabeležen je napredak u početku procesa približavanja zakonodavstva. Ova oblast smatra se najvoluminoznom i najkompleksnijom. Zakon br. 04/L-161 o zdravlju i sigurnosti na radu, koji je usvojen 2013. godine, približen je sa Direktivom 89/391/EEZ Evropskog saveta od dana 12. juna 1989. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja u zdravlju i sigurnosti zaposlenih na radu (Okvirna direktiva). Ovaj zakon prokrio je put za transponovanje 19 individualnih direktiva koje proizilaze iz ove direktive. Do sada su transponovane dve individualne direktive u posebne uredbe, i prva i druga direktiva shodno značenju člana 16 (1) Direktive 89/39/EEZ.

Inspektorat rada suočava se sa nedostatkom ljudskih kapaciteta za primenu i delotvornu kontrolu zakonodavstva, u vezi sa ovom oblašću, dok snosi glavnu odgovornost za primenu Zakona br. 03/L-212 o radu, Zakona br. 04/L-161 o zdravlju i sigurnosti na radu ali i drugih zakona koji potpadaju pod njegovu nadležnost. Broj inspektora rada i dalje je vrlo mali, postoji samo 50 inspektora koji se bave primenom ovih zakona.

Kratkoročne mere

Kada govorimo o prioritetima u oblasti zakonodavstva za 2016, MRSZ će uglavnom biti usredsređen na oblast rada i zapošljavanja. MRSZ će postepeno nastaviti da ispunjava zakonodavni okvir iz oblasti zdravlja i bezbednosti na radu. Znajući da je ova oblast veoma široka i voluminozna, uz podršku projekta IPA 2014 "Približavanje domaćeg zakonodavstva o pravima zaposlenih shodno Acquis EU", projekat za koji se očekuje da će početi 2016. i da će se završiti krajem 2017, transponovaće se najmanje 10 individualnih direktiva koje proizilaze iz okvirne direktive br. 89/391 kao što su:

- Direktiva Saveta 89/656/EEZ od 30. novembra 1989. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti u vezi sa upotrebom lične zaštitne opreme zaposlenih na radnom mestu (treća individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391 / EEC), 31989L0656;
- Direktiva Saveta 90/269/EEZ od 29. maja 1990. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti za ručno rukovanje teretom, kada postoji poseban rizik od oštećivanja leđa zaposlenih (četvrta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 9/391 / EEC), 31990L0269;
- Direktiva Saveta 90/270/EEZ od 29. maja 1990. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti za rad sa opremom sa ekranom (peta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ), 31990L0270;
- Direktiva Saveta 92/58/EEZ od 24. Juna 1992. o minimalnim zahtevima za obezbeđivanje znakova života i/ili sigurnosti na radu (deveta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391 / EEC), 31992L0058;

- Direktiva Saveta 92/91/EEZ od 3. novembra 1992. u vezi sa minimalnim zahtevima za poboljšanje sigurnosti i zdravlja za zaštitu radnika u mineralnim industrijama – koje se bave bušenjem rude (jedanaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89 / 391 / EEC), 31992L0091;
- Direktiva Saveta 92/104/EEZ od 3. decembra 1992. o minimalnim zahtevima za poboljšanje sigurnosti i zdravlja radnika u površinsko-podzemnoj ekstraktivnoj mineralnoj industriji (dvanaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391 / EEC), 31992L0104;
- Direktiva 1999/92/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1999. o minimalnim zahtevima za poboljšanje sigurnosti i zdravlja radnika koji su potencijalno ugroženi u eksplozivnim okruženjima (petnaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ), 31999L0092;
- Direktiva 2002/44/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 25. juna 2002. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti na radu u vezi sa izloženošću zaposlenih rizicima upotrebe fizičkih agenasa (vibracija) (šesnaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ), 32002L0044;
- Direktiva 2003/10/KE Evropskog parlamenta i Saveta od 6. februara 2003. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti u vezi sa izlaganjem zaposlenih rizicima upotrebe fizičkih agenasa (buka) 2007/30 / KE, 32003L0010;
- Direktiva 2009/148/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 30. novembra 2009. o zaštiti zaposlenih od opasnosti u vezi sa izlaganjem azbestu na radnom mestu (kodifikovana verzija) (Tekst sa EEA), 32009L0148.

Tokom ove godine planiramo da dopunimo Zakon br. 04/L-008 o Socijalno-ekonomskom savetu kako bi transponirao naredne odluke:

- Odluku saveta (200/98/EZ) od 24. januara 2000, o stvaranju Saveta za zapošljavanje, i
- Odluku saveta (2003/174/EZ) od 6. marta 2003, o stvaranju trostranog socijalnog samita za rast zapošljavanja.

Takođe planirano je da se izradi i usvoji Strategiju socijalno-ekonomskog saveta.

Pored izrade zakonodavstva, 2016. godine Inspektorat rada i socijalni partneri na datom projektu EU, biće obučeni o svim normativnim (podzakonskim) aktima koji će biti transponovani tokom 2016. Dakle, MRSZ ima za cilj da pored izrade zakonodavstva osnaži i posmatračke kapacitete koji će biti pripremljeni u skladu sa približenim zakonodavstvom. Prema Zakonodavnom programu MRSZ-a za 2015, Zakon o radu nalazi se u fazi izmene, i očekuje se da ga Skupština Kosova usvoji 2016. Izmenjen zakon o radu, će na kratak rok i dalje biti približen dvema glavnim direktivama koje uređuju radne odnose, kao što su:

- Direktiva 2003/88/EZ Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 4. novembra 2003. o određenim aspektima organizacije radnog vremena;
- Direktiva Saveta 94/33/EZ od 22. juna 1994. o podržavanju mladih u zapošljavanju. Svrha izmene ovog zakona sadržana je u osnaživanju žena na tržištu rada, odnosno u zabrani diskriminacije na radnom mestu.

Kada govorimo o zakonodavstvu u domenu socijalnih usluga i socijalne pomoći za 2016, nastaviće se sa unapređenjem i dopunom podzakonskih akata, usvajanjem novih podzakonskih akata koji proizilaze iz usvajanja ili izmene i dopune zakona u vezi sa oblašću socijalnih usluga. Sa ciljem da se identifikuju potrebe za reviziju ili izmenu i dopunu sprovede se analiza primene aktuelnog zakonodavstva o pružanju socijalnih i porodičnih usluga i izradiće se izveštaj o istraživanju zajedno sa preporukama koje su neophodne kako bi se izmenilo zakonodavstvo u ovoj oblasti. Sa ciljem da se osnaže mehanizmi za finansiranje socijalnih i porodičnih usluga, izradiće se podzakonski akti koji stvaraju mogućnost za finansiranje programa socijalnih usluga od strane opština, uključivanjem nevladinog sektora u realizaciju

projekata za pružanje socijalnih usluga. Izrada minimalnih standarda i licenciranje socijalnih usluga, predstavljaće neprekidan proces koji će prpratiti stručne komisije koje će ustanoviti Ministarstvo.

Kada govorimo o smanjenju siromaštva i podržavanju porodica koje žive u nemaštini, nastaviće se sa analizom indeksa potrošačke korpe i sa predlozima u vezi sa podizanjem iznosa beneficija za ove porodice. Takođe, prioritet će biti angažovanje i uključivanje korisnika Šeme socijalne pomoći u programe aktivnih mera za zapošljavanje i stručno osposobljavanje.

MRSZ će pored izrade zakonodavstva tokom 2016. godine preduzeti mere koje imaju za cilj da se osnaži Inspektorat rada posebno socijalnih partnera. Inspektorat rada, na osnovu Razvojnog plana rada za period od 2015-2020, izradiće poseban plan rada za realizaciju aktivnosti koje proizilaze iz ovog plana za 2016. godinu. Prioritet MRSZ-a, odnosno Inspektorata rada, za 2016, biće usredsređivanje na praćenje neprijavljenog rada ili suzbijanje neformalnog zapošljavanja. U tom kontekstu, MRSZ ima za cilj da poveća broj inspektora rada i da poveća efikasnost u radu aktuelnih inspektora rada. Osnaživanje Nacionalnog saveta za sigurnost i zdravlje na radu, biće poseban prioritet MRSZ-a. Savet će biti najviši organ na nivou zemlje, koji će prpratiti opšti sistem sigurnosti i zdravlja na radu.

Srednjeročni prioriteti

Glavni cilj MRSZ-a u oblasti zakonodavstva, jeste neprekidno transponovanje Acquis EU u domenu zapošljavanja i socijalnih politike do 2020. Planovi MRSZ-a da izradi zakonodavstvo u ovom vremenskom periodu usredsrediće se na izradu novog Zakona o radu, koji će transponovati najmanje 17 direktiva koje slede u nastavku:

- Direktiva Saveta 91/533/EEZ od dana 14. oktobra 1991. o obavezi poslodavca da obavesti zaposlene o uslovima koji važe prilikom sklapanja ugovora ili radnog odnosa;
- Direktiva 2008/94/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 22. oktobra 2008. o zaštiti zaposlenih u slučaju stečaja njihovog poslodavca;
- Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta o sprovođenju Direktive 96/71 / EC u vezi sa postavljanjem zaposlenih u uslužnom sektoru i za izmenu Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji preko informacionog sistema unutrašnjeg tržišta;
- Direktiva Saveta 98/59/EZ od dana 20. jula 1998. o približavanju zakona država članica u vezi sa kolektivnim smanjenjima broja radnih mesta;
- Direktiva Saveta 2001/23/EZ od dana 12. marta 2001. o približavanju zakona država članica u vezi sa očuvanjem prava zaposlenih prilikom premeštaja preduzeća, privrednih subjekata ili dela preduzeća ili privrednih subjekata;
- Direktiva 2008/104/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 19. novembra 2008. o privremenom radu agencije;
- Uredba (EU) br. 165/2014 Evropskog parlamenta i Saveta od dana 4. februara 2014. o tahografima u drumskom saobraćaju, kojom je stavljena van snage Uredba Saveta (EEC) br. 3821/85 o registraciji uređaja koja se koriste u drumskom prevozu i izmena Uredbe (KE) br. 561/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o usklađivanju određenog socijalnog zakonodavstva u vezi sa drumskim prevozom;
- Direktiva Saveta 2010/18/EU od dana 8. marta 2010. o primeni revidiranog Okvirnog sporazuma u vezi sa roditeljskom dozvolom u realizaciji BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC i stavljanju van snage Direktive 96/34/EZ;
- Direktiva Saveta 1999/70/KE od dana 28. juna 1999. u vezi sa okvirnim sporazumom o radu na određeno sklopljenim od strane ETUC, UNICE i CEEP;
- Direktiva 2002/14/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 11. marta 2002. o stvaranju opšteg okvira za informisanje i konsultovanje zaposlenih u Evropskoj zajednici;
- Direktiva Saveta 97/81/EZ od dana 15. decembra 1997. u vezi sa Okvirnim sporazumom o radu na polovinu radnog vremena koji sklapaju UNICE, CEEP i ETUC;

- Direktiva Saveta 94/33/EZ od dana 22. juna 1994. o zaštiti mladih na radu;
- Direktiva 2003/88/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 4. novembra 2003. u vezi sa određenim aspektima organizovanja radnog vremena;
- Direktiva Saveta 2000/78/EZ od dana 27. novembra 2000. o stvaranju opšteg okvira za ravnopravno postupanje u zapošljavanju i profesiji;
- Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 5. jula 2006. o primeni načela pođednakih mogućnosti i pođednakom postupanju prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i zanimanja;
- Direktiva 2002/7/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 23. septembra 2002. o izmeni i dopuni Direktive Saveta 76/207/EEZ o primeni načela pođednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu zapošljavanju, stručnom usavršavanju i unapređenju i uslovima rada;
- Direktiva Saveta 92/85/EEZ od dana 19. oktobra 1992. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja u sigurnosti i zdravlja na radu zaposlenih u drugom stanju i porodilja ili dojilja (deseta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ).

MRSZ će nastaviti sa ispunjavanjem zakonskog okvira iz oblasti sigurnosti i zdravlja na radu podzakonskim aktima u ukviru kojih će se transponovati najmanje 11 direktiva koje slede u nastavku:

- Direktiva Saveta 92/57/EEZ od dana 24. juna 1992. o primeni minimalnih zahteva sigurnosti i zdravlja na privremenim ili mobilnim gradilištima (osma individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ);
- Direktiva Saveta 92/85/KEE od dana 19. oktobra 1992. u vezi sa primenom mera za podsticanje poboljšanja u sigurnosti i zdravlju zaposlenih u drugom stanju, porodilja ili dojilja (deseta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ);
- Direktiva Saveta 91/383/EEZ od dana 25. juna 1991. o ispunjavanju mera za podsticanje poboljšanja u sigurnosti i zdravlju na radu zaposlenih na određeno ili na privremeno;
- Direktiva 2002/44/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 25. juna 2002. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti u vezi sa izlaganjem zaposlenih opasnostima koje proizilaze iz fizičkih agenasa (vibracije) (šesnaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ);
- Ispravka Direktive Saveta 1999/38/EZ od dana 29. aprila 1999. o drugoj izmeni Direktive 90/394/EEZ o zaštiti zaposlenih od opasnosti u vezi sa izlaganjem zaposlenih kancerogenima na poslu i širenjem istih na mutagene;
- Direktiva 2006/25/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 5. aprila 2006. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti na radu u vezi sa izlaganjem zaposlenih opasnostima koje proizilaze iz fizičkih agenasa (veštačko optičko zračenje) (devetnaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ);
- Direktiva 2013/35/EU Evropskog parlamenta i Saveta od dana 26. juna 2013. o minimalnim zahtevima zdravlja i sigurnosti na radu u vezi sa izlaganjem zaposlenih opasnostima koje proizilaze iz fizičkih agenasa (elektromagnetska polja) (dvadeseta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ) i stavljanje van snage Direktive 2004/40/EZ;
- Direktiva Saveta 2013/59/EURATOM od dana 5. decembra 2013. koja propisuje osnovne standarde sigurnosti kada govorimo o zaštiti od opasnosti koje proizilaze iz izloženosti jonizujućem zračenju i stavljanje van snage Direktiva 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom i 2003/122/Euratom;
- Direktiva 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 18. septembra 2000. o zaštiti zaposlenih od opasnosti u vezi sa izloženošću biološkim agensima na radu (sedma individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ);
- Direktiva 2004/37/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od dana 29. aprila 2004. o zaštiti zaposlenih od opasnosti u vezi sa izloženošću kancerogenima ili mutagenima na radu (šesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive Saveta 89/391/EEZ);

- Direktiva Saveta 98/24/EZ od dana 7. aprila 1998. o zaštiti zdravlja i sigurnosti zaposlenih od opasnosti u vezi sa hemijskim agensima na radu (četnaesta individualna direktiva u značenju člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ).

MRSZ, će izraditi novi zakon o Inspektoratu rada, koji će biti u skladu sa standardima i najboljim praksama zemalja Evropske unije.

U oblasti zapošljavanja, izradiće se novi zakon koji će urediti sve politike zapošljavanja koje će imati za cilj da se stvore nova radna mesta, u skladu sa stručnim kvalifikacijama i radnim veštinama. U domenu poeddnakih mogućnosti, MRSZ će nastaviti da približava svoje zakonodavstvo sa Acquis EU. MRSZ će do 2020, imati zakon koji će uređivati prava svih lica sa invaliditetom u domenu finansijskih beneficija i nege na račun države. Kosovski program za rodnu ravnopravnost pružiće viziju kako bi se na srednji rok poboljšalo postizanje rodne ravnopravnosti. Imajući u vidu međusektorski uticaj rodni pitanja, ciljevi predviđeni ovim programom biće međusobno povezani. Nezaposlenost i siromaštvo prete ne toliko malom broju porodica na Kosovu, međutim nezaposlenost i siromaštvo posebno imaju negativan uticaj na socijalni status žena i devojaka. Zapošljavanje i učešće žena u privredi direktno utiče na smanjenje siromaštva. Ovaj proces predvođiće Agencija za rodnu ravnopravnost u saradnji sa drugim potpornim institucijama.

Kada govorimo o oblasti socijalnih politike i socijalne uključenosti, glavni cilj biće izmena i dopuna Zakona o socijalnim uslugama i Zakona o šemi socijalne pomoći čime će ovaj zakon ispuniti zahteve Evropske komisije koji važe za zemlje koje teže članstvu u EU. Sem toga, treba izraditi zakonodavstvo (poseban zakon) koje uređuje oblast pružanja usluga starcima i licima sa invaliditetom, primenjujući alternativne i inovativne oblike pružanja porodičnih, dnevnih i stambenih usluga ovim kategorijama. Sa ciljem da se podigne kvalitet i da se izvrši kontrola pružanja socijalnih i porodičnih usluga, osmisliće se pokazatelji za praćenje minimalnih standarda socijalnih i porodičnih usluga vladinih i nevladinih pružalaca ovih usluga. Decentralizacija socijalnih usluga treba da bude funkcionalna a formula za finansiranje treba jasno da propiše iznos budžeta koje će opštine dodeliti za socijalne usluge. Prioritet će biti razvoj partnerstava na lokalnom nivou između vladinih i nevladinih pružalaca usluga za pružanje socijalnih usluga i primenu programa za uključivanje korisnika iz socijalnih kategorija u programe za zapošljavanje i stručno osposobljavanje. Dizajniranje i stvaranje šeme subvencija za finansiranje i podržavanje projekata nevladinih pružalaca socijalnih i porodičnih usluga.

Iz perspektive socijalne zaštite, MRSZ, će nastaviti da sklapa bilateralne sporazume sa državama u kojima se stvore prethodni uslovi. Ovi sporazumi biće u skladu sa odnosnim uredbama i direktivama EU za koordinaciju sistema socijalnog osiguranja. Istovremeno, MRSZ će nastaviti da dopunjuje sisteme socijalnog osiguranja potrebne za sklapanje punopravnih sporazuma zasnovanih na sistemu socijalnog osiguranja.

3.21. Poglavlje 20 acquis-a: Politike preduzeća i industrije

Zakonodavstvo EU u vezi sa ovim poglavljem uglavnom je sastavljeno od političkih načela i instrumenata sastavljenih od saopštenja, preporuka i zaključaka Saveta. Ono će prevashodno biti primenjeno posredstvom Programa za konkurentnost i inovaciju na nivou celog EU. Ovo poglavlje takođe je sastavljeno od sektorskih politike. Uopšteno govoreći, politike u vezi sa preduzećima i industrijama tesno su povezane sa Strategijom 2020 EU.

Opštim principima i politikama, EU ima za cilj da promoviše i ojača konkurentnost i industriju. Ova načela proizilaze iz člana 173 UFEU koji ima za cilj da ubrza strukturne promene, da podstakne povoljno okruženje za poslovanje i MSP, strane ulazne i izlazne investicije i da podstakne i podrži inovaciju i preduzetništvo.

Instrumenti politike za preduzeća i industriju razvijaju se konkretnim programima koji pružaju podršku (uključujući finansijsku) za preduzeća i donosioce politike. Ovi programi usredsređuju se na unapređivanje pristupa finansijama, poslovnim uslugama, Mreži preduzeća u Evropi, nacionalnim politikama za inovaciju i MSP. U ovom trenutku, ovo se primenjuje programom za konkurentnost i inovaciju za period od 2014-2020. Direktiva 2011/7/EU jedan je od važnih političkih instrumenata i povezana je sa suzbijanjem zakasnelih isplata u poslovnim transakcijama.

EU promovise konkretne sektorske analize konkurentnosti u okviru sektorskih politike namenjenih preduzećima i industriji. Sve ovo sastavljeno je od lansiranja inicijativa za konkretne sektore, različitih studija, inicijativa za umrežavanje (networking), forume politike itd.

Formulisanje i sprovođenje politike o preduzećima i industriji iziskuje odgovarajuće administrativne kapacitete na svim nivoima upravne organizacije države, uključujući i mehanizme za saradnju i konsultaciju.

Uslovi SSP-a

Odredbe SSP koje su povezane sa ovim poglavljem sastavljene su od članova 51, 74, 98,99,100, 101, i 102 koji uglavnom pružaju okvir i ciljeve saradnje i potenciraju zahteve za usklađivanje sa *acquis*. U skladu sa članom 51, Kosovo je dužno da stupanjem na snagu SSP obezbedi pođednak naćin postupanja prema domaćim i kompanijama iz EU u smislu uslova za rad, isplata i postupanja prema zaposlenima i pravnim licima obrazovanim u pravnom smislu na teritoriji Kosova. Član 74 definiše obaveze u pogledu transponovanja zakonodavstva u ranijoj fazi, kada govorimo o prioritetnim oblastima domaćeg tržišta i trgovine. Takođe, ovaj ćlan zahteva delotvornu primenu ovog zakonodavstva.

Ćlan 98 pruža okvir za zaštitu i promovisanje stranih direktnih investicija i ima za cilj da stvori povoljno okruženje za poslovanje. Saradnja u ovoj oblasti ima za cilj da poboljša zakonodavni okvir za favorizaciju i zaštitu investicija. Član 99 pruža okvir za saradnju u oblasti industrijskih politike. Između ostalog, ovaj ćlan ima za cilj da izvrši modernizaciju i restrukturiranje industrije, podsticanje i razvoj konkurentnosti i unapređivanje međugranićne saradnje za razvoj industrije. Član 100 povezan je sa saradnjom u oblasti MSP-a i preduzeća uopšteno u funkciji stvaranja povoljnijeg okruženja za poslovanje. Saradnja treba da se odvija u okviru Akta o malim preduzećima i treba da uzima u obzir *acquis* u ovoj oblasti.

Ćlan 101 o turizmu predviđa uravnotežen i održiv razvoj turizma, razmatrajući mogućnosti za zajednićke operacije i jaćanje saradnje između turistićkih preduzeća, stručnjaka, institucija i njihovih agencija kompetentnih za oblast turizma, uvek imajući u vidu *acquis* EU u ovoj oblasti.

Izveštaj o Kosovu iz 2015, obavezuje Kosovo da nastavi sa preporukama o malim preduzećima . Dalje, izveštaj zahteva pokretanje analize efekata propisa kako bi se smanjila birokratija za mala i srednja preduzeća. Što se tiće međuinstitucionalne saradnje, izveštaj zahteva da se poveća takva saradnju između ministarstava i agencija. Kosovska agencija za podršku i investicije, treba da kompletira svoj broj osoblja, a njen uticaj je još uvek ogranićen. Strategije i akcioni planovi u oblasti treba da budu propisno sprovedene. Implementacija Strategije za razvoj privatnog sektora i Akta o malim preduzećima se sprovodi u vrlo sporim koracima.

Pored toga, u izveštaju se naglašava da su pristup finansiranju, slabo sprovođenje ugovora i poslovnih propisa, administrativnih barijera, neloyalna konkurencija iz neformalnog sektora, neefikasno sudstvo i korupcija glavne prepreke ka razvoju malih i srednjih preduzeća i u njihovom daljem razvoju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakoni koji uređuju industrijske politike su: Zakon 04/L-220 o stranim investicijama koji ima za cilj da uredi zaštitu, promovisanje i podsticanje stranih investicija u Republici Kosovo, da pruži stranim ulagačima osnovna prava i garancije, koja pružaju sigurnost stranim ulagačima da će njihove investicije biti zaštićene i da će biti tretirani pravično u skladu sa standardima i najboljim međunarodnim praksama. Zakon br. 04/L-006 o izmenama i dopunama Zakona br. L-123 o trgovačkim društvima. I u fazi pripreme je Zakon o stečaju čije se usvajanje očekuje uskoro.

Zakonski i podzakonski akti koji uređuju industrijske politike u građevinskom sektoru obuhvataju Zakon o građevinskim proizvodima br. 04/L-18, koji je usvojen 13. juna 2013. Zakon je u potpunom skladu sa zahtevima Uredbe 305/2011/EZ, i 7 administrativnih uputstava i 3 uredbe koje su takođe u potpunosti usklađene sa gore navedenom uredbom.

Sektor tekstila uređen je Zakonom br. 2011/04-L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usklađenosti i sledećim uredbama:

- Uredba br. 11/2012 o sadržaju sirovina i nazivima tekstila
- Uredba br. 12/2012 o metodama kvantitativne analize smesa dve komponente tekstilnih vlakana
- Uredba br. 1/2012 o metodama kvantitativne analize smesa tri komponente tekstilnih vlakana.

Zakon i uredbe u potpunosti su približeni sa Direktivom 2009/48/KE. Zakonski i podzakonski akti koji uređuju sektor obuće sastavljeni su od Zakona br. 2011/04-L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usklađenosti i Uredba br. 10/2012 o etiketiranju materijala glavnih artikala obuće posvećenih za prodaju potrošačima, koja je delimično usklađena sa zahtevima Direktive 94/11 / KE.

Zakonodavstvo koje uređuje sektor metala sastavljeno je od Zakona br. 2011/04-L-039 o tehničkim zahtevima proizvoda i proceni usklađenosti kao i sporednog zakonodavstva Republike Kosovo koje uređuje industrijske politike u sektoru obuće, koji treba u potpunosti da se približe zahtevima Direktive 94/11 / KE i Uredbe br. 08/2012 o etiketiranju materijala glavnih artikala obuće namenjenih komercijalnoj prodaji.

Sektor turizma uređen je Zakonom o turizmu br. 04/L-176, koji je delimično transponovao Direktivu 90/314 Evropske unije.

Okvir politika

Mala i srednja preduzeća (MSP) sačinjavaju glavni deo privrede u privatnom sektoru na Kosovu i sačinjavaju približno 80% radnih mesta u tržišnoj privredi. Na osnovu informacija kojima raspolaže PUK (Poreska uprava Kosova), 2013. godine bilo je približno 46,000 preduzeća u privatnom sektoru, koja su zapošljavala oko 190,000 ljudi. Trgovina na malo i veliko sačinjava dominantan sektor, sa 43% preduzeća i 33% radnih mesta. Proizvodnja, privredne usluge i građevina sačinjavaju drugi sektor koji dominira privredom.

Jedan od osnovnih dokumenata političkog okvira jeste Strategija za razvoj privatnog sektora za period od 2013-2017. koja je imala za cilj da posluži kao važno sredstvo za podizanje aktivnosti u privatnom sektoru, uključujući strane i domaće investicije i da podstakne stvaranje radnih mesta. Jedan od ciljeva ove strategije bilo je stvaranje globalno konkurentnih preduzeća i promovisanje investicija i izvoza. 2015. godine, Ministarstvo trgovine i industrije ima za cilj da ažurira ovu strategiju, obuhvatajući period od 2016-2020. koja će u svojoj okosnici zacrtati za prioritet direktne strane investicije. Ova ažurirana strategija biće u skladu sa Nacionalnom razvojnom strategijom za period od 2016-2020, imajući u vidu da razvoj privatnog sektora predstavlja jedan od ključnih stubova privrede. Sa druge strane, nacionalna strategija ima za cilj da posluži kao sveobuhvatan dokument koji će usmeriti razvoj Kosova.

Štaviše, Program Vlade za period od 2015-2018, podvlači činjenicu da će privatni sektor biti glavni stvaralac privrednog rasta i radnih mesta, posebno u malim i srednjim preduzećima, politikama koje omogućuju porast investicija preduzeća, posebno u proizvodnju i usluge velike dodate vrednosti. Glavni prioritetni ciljevi programa povezani su sa poboljšanjem poslovnog okruženja, podržavanjem MSP-a, promovisanjem investicija, posebno spoljnim, razvojem turizma i konkurentnim trgovačkim politikama.

Što se tiče industrijskih politike, Kosovo je završilo fazu projektovanja teorijskog okvira i praktičnih osnova prve Industrijske politike. Koncept Industrijske politike opisuje platformu sastavljenu od predloženih ciljeva i mera koje imaju za cilj da intenziviraju stratešku saradnju između svih aktera (vlade, industrije i privatnog sektora uopšteno, akademskog društva i zajednice donatora) kako bi Kosovo moglo da iskoristi svoje konkurentne prednosti i da se vremenom preobrazi iz privrede sa malom dodatnom vrednošću u naprednu privredu zasnovanu na znanju. Koncept industrijske politike osmišljen je tako da se pozabavi međusektorskim ograničenjima u domenu ekonomskog razvoja i posebno da olakša razvoj međunarodno konkurentnih grupa. Ovaj dokumentat biće uključen u strategiju za razvoj privatnog sektora u periodu od 2016-2020. Ministarstva trgovine.

Sem što je sprovedena i analiza konkurentnosti ona je identifikovala šest velikih industrija sa većim razvojnim potencijalom, uključujući: Prehrambenu industriju, Metalnu industriju, Tekstilnu industriju, Drvenu industriju, industriju informacione tehnologije i turizam. Ministarstvo trgovine i industrije organizovalo je ukupno šest okruglih stolova na koje je pozvalo preduzeća, udruženja sve druge relevantne aktere.

Takođe, izrađen je Razvojni plan za sektor turizma za period od 2015-2020. Ovaj plan ima za cilj da razvije oblast turizma i da se integriše u Strategiju za razvoj privatnog sektora za period od 2016-2020.

Na sastanku Odbora Regionalnog saveta za saradnju (RCC)- glavne krovne organizacije za regionalnu saradnju u jugoistočnoj Evropi, doneta je odluka da se Kosovo učlani kao punopravan učesnik u ovo telo, kao glavni instrument za pretpristupanje u EU i za regionalnu saradnju. Kosovo je sada punopravni član jednog broja regionalnih organizacija. U ovom trenutku, Kosovo je u procesu učlanjivanja u: Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi, Međunarodnu komisiju za sliv reke Save, Mrežu preduzetnica, Centar za bezbednosnu saradnju (RACVIAC), Regionalnu inicijativu za borbu protiv korupcije (RAI), Regionalni centar poslodavaca sa Jadrana 12 13 (AREC), Regionalni ekološki centar za južnu i centralnu Evropu (REC), Savetodavni odbor tužilaca jugoistočne Evrope (SEEPAG), Regionalnu inicijativu za migracije, izbeglice i azil (MARRI), Konvenciju o policijskoj saradnji (PCCSEE), Inicijativu za pripravnost i sprečavanje prirodnih katastrofa (DPPI) i Zdravstvenu mrežu (SEEHN).

Kosovo je takođe članica organizacije Horizont 2020 (za više informacija o ovome vidi poglavlje 25 Nauka i istraživanja). Kosovo je pozvano da učestvuje u Evropskoj mreži preduzeća ali je bilo nemoguće priuštiti trošak članstva. Za sada, Kosovo nema pravni status koji mu omogućava da učestvuje u različitim programima EU, uključujući COSME. Ove mogućnosti, uključujući COSME, moćiće da se koriste nakon potpisivanja SSP i njegovog stupanja na snagu.

Pozivajući se na nivo direktnih stranih investicija na Kosovu (DSI), promovisanje investicija i konkurentnost privatnog sektora predstavljaju ključne prioritetne mere Nacionalne razvojne strategije, koja se trenutno nalazi u fazi izrade. Direktno strane investicije dostigle su prosek od 77.93 miliona evra od 2007. do 2015. godine, postižući na ovaj način najveću visinu od 440.74 miliona evra juna 2007. i rekordan pad od -19.12 miliona evra aprila 2014.

Međuministarski upravni odbor (KDN) potpisao je ugovor za Projekat izgradnje turističkog centra Brezovica sa francuskim konzorcijumom "Brezovica Resorts L.L.C." 14. aprila 2015. Predložena je investicija u fazama koja dostiže iznos od 409 miliona evra i očekuje se da stvori 3000 radnih mesta, od kojih će 920 biti radna mesta u turističkom centru.

Kosovska agencija za privatizaciju (KAP) organ je odgovoran za proces privatizacije, koji je tokom 2014. godine, raspodelio finansijska sredstva u vrednosti od 16,023,941 € za 32,143 kvalifikovanih radnika 209 društvenih preduzeća (DP). Agencija upravlja sa oko 599 društvenih preduzeća. Tokom procesa likvidacije i privatizacije, stvoreno je 769 novih preduzeća a prodato je 534 imovinskih objekata. Trenutno stanje kada govorimo o privatizaciji je sledeća:

- Društvena preduzeća privatizovana do sada: 329
- Društvena preduzeća preostala za privatizaciju 270
- Ukupno u procesu privatizacije do sada: 630 miliona evra
- Ulagачi upisani u bazu podataka KAP-a: > 15,000
- Broj "pretkvalifikovanih" ulagača: > 4,000

Institucionalni okvir

U Ministarstvu trgovine i industrije (MTI), Odeljenje za industriju, Odsek za industrijsku politiku posebno je odgovoran za izradu politike za kosovske industrije. Ovo odeljenje sastavljeno je od 6 službenika koji su uključeni u aktivnosti donošenja politike. Politike se primenjuju preko izvršnih agencija MTI-a, što je u ovom slučaju KIESA (Kosovska agencija za investicije i podršku preduzećima). KIESA je sastavljena od dve direkcije:

- Direkcija za razvoj privatnog sektora koju sačinjava Odsek za MSP i Odsek za privredne zone. U ovoj direkciji zaposleno je ukupno 6 službenika.
- Direkcija za unapređenje privatnog sektora sastavljena je od Odseka za investicije i Odseka za izvoz. U ovoj direkciji zaposleno je ukupno 5 službenika, od kojih 3 dolazi iz sektora za unapređenje izvoza a 2 iz sektora za unapređenje investicija.

Sem toga, postoji konsultativni forum visokog nivoa koji se bavi izazovima u poslovnom okruženju a koji nosi naziv Nacionalni savet za ekonomski razvoj. Savet je sastavljen od predstavnika vlade, poslovnih udruženja i građanskog društva. On je uspostavio 4 radne grupe koje su podeljene na tematske oblasti kako bi se olakšala i uokvirila diskusija. Savet razmatra i preporučuje vladi zakonodavne i izmene politike.

Kosovska agencija za privatizaciju nezavisna je institucija koju obrazuje Skupština Kosova nadležna za privatizaciju i upravljanje imovinom društvenih preduzeća. Ona funkcioniše na osnovu dva stuba: Prodaja i likvidacija a njima upravljaju zamenici upravnog direktora KAP-a. Agencija je sastavljena od šest (6) odeljenja, koja obuhvataju:

- Odeljenje za finansije i budžet
- Odeljenje za regionalnu koordinaciju
- Odeljenje prodaje
- Odeljenje za koordinaciju i likvidaciju
- Pravno odeljenje
- Odeljenje administracije
- Odeljenje za javne nabavke

Sedište Agencije smešteno je u Prištini; nezavisno od toga postoji još 5 regionalnih kancelarija (Priština, Peć, Prizren, Mitrovica i Gnjilane) i 3 kancelarije (Gračanica, Štrpce, Leposavić).

Kratkoročne mere

Sa ciljem da se ispune obaveze proizašle iz SSP i iz dokumenata o drugim mehanizmima pristupanja EU, u okviru delokruga poglavlja 20, primeniće se sledeće kratkoročne mere:

- Zakon o kamatnim zakašnjenjima u trgovačkim transakcijama. Ovaj zakon transponuje Direktivu EU 2011/7/EU o zakasnelim isplatama.
- Usvajanje Zakona o garantnom fondu i stvaranje ovog fonda kako bi se stavio u funkciju Kosovski fond za garanciju kredita
- Podrška MSP-ima u podizanju upravljačkih i proizvodnih kapaciteta
- Podrška opštinama i stavljanje u funkciju privrednih zona
- Stavljanje u funkciju Kosovskog fonda za garanciju kredita

Druge aktivnosti planirane za 2016. godinu obuhvataju:

- Zapošljavanje dva direktora direkcija i jednog službenika za unapređenje investicija u KIESA
- Porast domaće konkurentnosti grupnim razvojem – Ima za cilj da podrži grupni razvoj stvaranjem institucionalnog okvira i olakšavanjem stvaranja mreža i dodelom pod-ugovora za snabdevanje organizovanjem skupova za umrežavanje Vlada za biznis (G2B)
- Sastavljanje godišnjeg izveštaja o industrijskom razvoju – Izveštaj rezimira godišnja dostignuća ovog odeljenja u oblasti industrijskog razvoja
- Sastavljanje izveštaja o MSP – Izveštaj o stanju MSP-a za konkretnu godinu
- Širenje kapaciteta za industrijsku politiku – ima za cilj da stvori novi sektor, pod okriljem Odeljenja za industriju, sa fokusom na građevinskoj industriji,
- Podizanje administrativnih kapaciteta u okviru Odeljenja za industriju i KIESA za poboljšanje poslovnog okruženja na Kosovu
- Podizanje kapaciteta Odeljenja za industriju – Zapošljavanje i obuka službenika odgovornih za oblast građevinarstva
- Sprovođenje politike za razvoj privatnog sektora, koje će uticati da se stave u funkciju privredne zone
- Poboljšanje dijaloga između lokalne i centralne vlade za poboljšanje dijaloga između centralnog i lokalnog nivoa
- Procena razvoja privatnog sektora Aktom o malim preduzećima
- Podržavanje KIESA kada govorimo o inicijativama za investiciju i unapređenje tržišta

Srednjeročni prioriteti

- Porast unutrašnje konkurencije kroz grupni razvoj (clusters) – podržavanje razvoja klastera stvaranjem institucionalnog okvira.
- Olakšavanje stvaranja mreža i dodela pod-ugovora za snabdevanje organizovanjem skupova za umrežavanje Vlada za biznis (G2B).
- Jačanje pružanja usluga savetovanja preduzeća (USP) kako bi se poboljšala konkurentnost MSP-a - Razvoj jedinice USP-a u 5 privrednih regiona i pružanje kvalitetnih, efikasnih i standardnih paketa za USP
- Širenje delokruga organa za potvrđivanje standarda kvaliteta pružanjem malih subvencija za MSP-e – Pružanje stipendija i tehničke podrške za 2,000 kvalifikovanih korisnika iz sektora MSP-a za standarde kvaliteta do 2020.
- Dalji razvoj postojećih poslovnih inkubatora i stvaranje dodatnog poslovnog inkubatora kako bi se olakšalo poslovno okruženje.
- Potpuna funkcionalizacija fonda za garanciju kredita i njegov porast za 20% do 2020. godine
- Podrška osnivanju prirodnih klastera
- Otvaranje tri nova centra “sve na jednom mestu” sa fokusom na opštinama sa srpskom većinom
- Online registracija preduzeća
- Stavljanje u funkciju turističkog centra Brezovica
- Klasifikacija turističkih objekata
- Identifikovanje novih međunarodnih puteva
- Osnivanje inovativnih centara u tri druga grada, sa industrijskim potencijalom
- Dalje smanjenje prepreka za privredne subjekte

- Osnaživanje Kosovskog fonda za garanciju kredita
- Poboljšanje funkcionisanja privrednih zona.

Podrška donatora

Projekti o poslovnom okruženju i podržavanju investicija

- Partnerstvo za razvoj USAID-a traje od maja 2014. do septembra 2018. Projekat ima za cilj da poboljša i omogući stvaranje poslovnog okruženja za porast privatnog sektora i da proširi mogućnosti za zapošljavanje na Kosovu.
- Projekat IFC-a u vezi sa investicionom klimom na Kosovu traje od marta 2013. do decembra 2015. Projekat ima za cilj da poboljša investicionu klimu u zemlji za domaće i inostrane ulagače.

Projekti o pristupu industrijskom sektoru

- Konkurentnost sektora u seoskim područjima (CoSiRA), koji finansira nemačka vlada, traje od decembra 2014. do marta 2016. Projekat olakšava razvoj sektora u sledećim oblastima: turizam, prerada metala, IKT, vino i maline i biljaka.
- Projekat Aid for Trade UNDP-a traje od aprila 2012. do juna 2015. Projekat pruža obuku Odeljenju za industriju u analizi politike i promoviše sledeće sektore: turizam, prehrambena industrija, prerada metala, tekstil, IKT i obrada drveta. Projekat ima drugu fazu koja počinje septembra 2015.
- Promovisanje zapošljavanja u privatnom sektoru, koje finansira Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), traje od oktobra 2013. do septembra 2017. Oni pružaju različite usluge MSP-ima, posebno u sektoru turizma i prehrambene industrije. Sem toga, njihov Fond mogućnosti predstavlja mehanizam za izdavanje subvencija koji finansira intervencije koje testiraju nove, inovativne i opasne ideje koje su na raspolaganju svim ekonomskim sektorima.
- Projekat EMPOWER privatni sektor USAID-a traje od jula 2014. do jula 2019. Projekat EMPOWER pruža različite usluge MSP-ima, posebno u sektoru turizma, prehrambene industrije, tekstila, IKT-a, prerade drveta i energije. EMPOWER će izdvojiti ukupno 2 miliona \$ za finansiranje subvencija do kraja 2015, za oko 50 subvencija. Većina kompanija usredsređena je na ispunjavanje domaće potražnje.

Projekti za podržavanje MSP-a

- "Podrška mladim preduzetnicima"
- "Najuspešnija preduzetrnica za 2015" – KIESA u saradnji sa Udruženjem poslovnih žena ima za cilj da unapredi i poveća učešće žena u preduzetništvu
- "Konkurs Triple Helix" – Konkurs koji je plasirao OECD i njegovi partneri na Kosovu za najbolju i najinovativniju ideju koja dolazi iz akademskog, privrednog i javnog sektora -.
- "Dani malih preduzeća" – kampanja koja ima za cilj da podigne svest o ulozi MSP-a i održivom razvoju i da podstakne javno-privatni dijalog.
- Kosovski program za unapređenje MSP-a (KOSME), koji finansiraju SDC i Austrijska agencija za razvoj (ADA), traje od oktobra 2012. do juna 2016. Program je usredsređen na tri komponente: 1) podrška za stvaranje olakšica pri izdavanju kredita, 2) sprovođenje konsultativne šeme Voucher za MSP-e za savete koje mogu priuštiti, i 3) pružanje obuke za KIESA. Austrijska agencija za razvoj iznela je svoju spremnost da sufinansira ovaj projekat nakon juna 2016.
- Projekat Podrška mikro, malim i srednjim preduzećima na Kosovu (subvencije MMSP), koji finansiraju EU i MTI, traje od februara 2012. do avgusta 2016. 20-25 mikro preduzeća dobiće subvencije u iznosu od 10-20 hiljada evra a 20-25 MSP-a dobiće subvencije u iznosu od 60-200 hiljada evra.
- Konceptni dokument o osnivanju Kosovskog fonda za garanciju kredita kao nezavisne institucije usvojen je juna 2015. Fond će povećati pristup finansijama za MSP-e pokrivajući 50% zaloga potrebnog MSP-ima za dobijanje kredita u banci. Ovaj zagarrantovani zalog smanjiće

opasnost po banke, omogućujući bankama da smanje svoje kamatne stope i da svoje kreditne proizvode učine priuštljivijim. USAID, KfW i SECO doprinose sa oko 18 miliona evra a Ministarstvo trgovine i industrije doprinosi sa 1 milionom evra u stvaranju fonda. Naredne godine usvaja se Zakon o stvaranju Fonda.

- U okviru izrade Dokumenta o sektorskom planiranju u vezi sa konkurentnošću IPA II, koji će poslužiti kao okvir za usmeravanje potreba za pomoć na srednji rok, uključena je i podrška za ključne sektore infrastrukture kvaliteta, prava industrijskog vlasništva, primena trgovačkog zakonodavstva i komponenti podrške MSP-ima. Izrada konkretnih projekata za IPA 2016. još uvek je u početnim fazama.

3.22. Poglavlje 21 acquis-a: Trans-evropske mreže

Ovo poglavlje pokriva trans-evropsku mrežu, koja je drugačije poznata i kao glavni stub internog razvoja unutrašnjih evropskih tržišta. Svrha ovog poglavlja je stvaranje neophodne drumske, energetske i telekomunikacione mreže koja povezuje evropske države, uz mogućnost uključenja i trećih država. Omogućava stvaranje moderne infrastrukture koja povezuje regionalne i nacionalne mreže, čime se obezbeđuje slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i radne snage, a što za rezultat treba uticati na stvaranje i jačanje ravnopravnog društva.

Kosovo je redovan član i aktivan učesnik sastanaka na nivou ministara, upravnog odbora i tehničkih grupa SEETO-a (Transportna opservatorija za Jugoistočnu Evropu). Svrha ovih sastanaka je izrada strateških infrastrukturnih dokumenata i razvoj osnovne i sveobuhvatne infrastrukturne mreže u Jugoistočnoj Evropi, kao sastavni deo trans-evropske mreže.

Potpisivanjem Sporazuma o razumevanju u 2004, sve države Jugoistočne Evrope su se obavezale na razvoj osnovne i sveobuhvatne mreže, koja će biti sastavni deo osnovne i sveobuhvatne trans-evropske mreže.

Kosovo je do sada već donelo Strategiju za multimodalni transport, koja sadrži pet glavnih svrhi, koje su povezane sa razvojem osnovne i sveobuhvatne mreže SEETO-a. Ključni cilj ove strategije je: „Poboljšanje, razvoj i održavanje transportne infrastrukture koja je integrisana u pan-evropske koridore i u skladu je sa evropskim standardima“.

Osnovna i sveobuhvatna mreža SEETO-a uključuje i infrastrukturne projekte Kosova, koji su deo mreže Jugoistočne Evrope a koji se sastoje od drumskih, železničkih i vazdušnih infrastrukturnih projekata.

Prioritetni projekti koji su predstavljeni i identifikovani u dugogodišnjem planu za Jugoistočnu Evropu kao i u trans-evropskoj mreži: Ruta/Saobraćajnica 6, koja povezuje Prištinu sa Makedonijom; Koridor VIII, Ruta/ Saobraćajnica 7 koja povezuje Kosovo sa Albanijom; kao i Koridor X ka Srbiji, R6a (Priština - Mitrovica) i R6b (Priština - Peć).

Što se tiče železničke infrastrukture, Kosovo je identifikovalo projekat železničke linije 10, koja povezuje našu zemlju sa Srbijom, Koridor X i Makedoniju, Koridor VIII.

Ulaganja u drumsku infrastrukturu – Republika Kosovo je do sada završila devet (9) prioriternih segmenata Rute/ Saobraćajnice 7, finansiranih iz budžeta Republike Kosovo, dok je poslednji preostali segment (Besinje – Merdare) u etapi studije izvodljivosti, studija koja je omogućena preko instrumenta WBIF (Investicionog okvira za Zapadni Balkan) i uz podršku EBRD-a. Ulaganja u poslednji segment (Besinje – Merdare), se očekuju da budu okončana krajem 2017, nakon čega će Kosovo biti povezano sa Koridorom X.

Štaviše, Ministarstvo infrastrukture (MI) je počelo sa izgradnjom projekta Rute/Saobraćajnice 6 u smeru granice sa Makedonijom, u dužini od 60 km, čija je cena 600 miliona evra, dok je vremenski period za izgradnju ove saobraćajnice prema dinamičnom planu 42 meseca.

Istovremeno, MI nastavlja sa proširenjem saobraćajnice R6a/N2 (Priština – Mitrovica/Srbija). Za ovaj projekat MI je uspeo da obezbedi kredit u iznosu od 60 miliona dolara od Islamske banke za razvoj, Saudijskog razvojnog fonda OFID-a, a sve procedure za dobijanje kredita će biti okončane tokom 2015. Početak realizacije ovog projekta se predviđa u 2016.

Dok, što se tiče saobraćajnice R6b/N9 (Priština - Peć/granica sa Crnom Gorom), u saradnji sa WBIF-om i EBRD-om, pokrenuta je studija izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu za segment Kijevo – Zahać, dužine od 32 km, kao i ispunjenje projekta sprovođenja, kao preduslov za početak sprovođenja projekta. Očekuje se da se ova studija završi tokom 2015, a nakon toga će biti pripremljen i ugovor o kreditu za finansiranje izgradnje ovog segmenta puta, koji će biti nastavljen do Peći/granice sa Crnom Gorom.

U železničkoj infrastrukturi, Kosovo je zabeležilo napredak u podeli Železnica Kosova na dva preduzeća, Infrakos, koje je nadležno za upravljanje i održavanje železničkom infrastrukturom; i Infrakos, koji se bavi prevozom putnika i robe. Republika Kosovo je takođe osnovala Regulatornu upravu za železnice, koja se davi uređenjem tržišta na teritoriji Kosova. Prema izveštajima SEETO-a, Kosovo je zabeležilo napredak u sprovođenju traženih zakona i standarda, osiguravajući otvaranje železničkog tržišta za spoljne operatere.

Jedan od najprioritetnijih projekata, koji su identifikovani i u SEETO-u, je Železnička linija 10, koja je takođe deo trans-evropske mreže koja povezuje Republiku Kosovo sa Srbijom i Makedonijom, odnosno koridorima X i VIII.

Vežano sa železničkom linijom X, Kosovo je završilo studiju izvodljivosti od Kosova Polja do Elezovog Hana, studija koju je podržao EBRD preko WBIF-a, a takođe se očekuje početak detaljnog dizajniranja ove železničke linije.

3.23. Poglavlje 22 acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata

Ovo poglavlje pokriva sve aspekte strukturnih kao i kohezionih fondova koje EU dodeljuje državama pristupnicama u okviru pakete proširenja u cilju usklađivanja nivoa razvoja odgovarajuće zemlje na celoj teritoriji iste, kao i postizanja razvojne konvergencije svih regiona. Ovo je neophodno kako bi buduća država članica bila u stanju da funkcioniše na celoj svojoj teritoriji u skladu sa kriterijumima ustanovljenim u Acquis-ama i relevantnim standardima. Specifičnije, suština onog šta ovo poglavlje pokriva obuhvata izradu, donošenje i sprovođenje programa Strukturnog fonda i Kohezionog fonda, u skladu sa teritorijalnom organizacijom odgovarajuće države. Nakon toga, pošto se sa Evropskom komisijom pregovara o ovim programima, dok je njihovo sprovođenje odgovornost same države, i ovo se dešava nakon pristupanja, tokom pristupanja se traži preduzimanje predpripremljenih mera u smeru ovoga. Acquis u ovom poglavlju se većinom sastoje od okvirnih uredbi i uredbi za sprovođenje, koje ne iziskuju promene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo sprovođenje zakonskih odredbi EU-a kroz zakonodavstva Kosova, sa ciljem obezbeđivanja sprovođenja finansijskih instrumenata EU, u skladu sa pravilima koja je postavila EU.

U skladu sa navedenim, u periodu pre nego što postane država kandidat, Kosovo treba da uspostavi pravne, institucionalne i administrativne strukture kako bi, kada dođe vreme, moglo s uspehom i na odgovarajući način da sprovodi ove programe. Stoga, ovo poglavlje nudi opšti pregled potreba Kosova što se tiče takvih mera, kao i potreba za pripreme za dalje korišćenje pomoći EU, koju će dobiti tokom procesa pristupanja. Na osnovu ovih potreba, Kosovo treba da izradi konceptualne politike za strukturne

fondove i regionalne politike i planira podizanje svojih stabilnih administrativnih kapaciteta za sprovođenje istih.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, odnosno članovi 121, 122, 123, 124. i 125, omogućavaju Kosovu pristup pomoći koju nudi EU, kao deo procesa evropskih integracija zemlje. Pomoć EU je uslovljena ispunjenjem političkih kriterijuma u procesu evropskih integracija i obaveza koje proizilaze iz procesa stabilizacije-pridruživanja, a usredsrediće se na približavanje domaćeg zakonodavstva sa EU, ekonomski razvoj zemlje i poboljšanje upravljanja. Biće zasnovana na godišnjim ili dugogodišnjim programima o kojima sklope dogovor Kosovo i EU, u okviru dugogodišnjeg indikativnog okvira. Pomoć EU se može dati i u obliku makro-finansijske pomoći, u koordinaciji sa međunarodnim finansijskim institucijama, u okviru realizacije programa između Kosova i Međunarodnog monetarnog fonda.

Kako bi ispunilo svoje obaveze u okviru SSP-a, Kosovo se treba osigurati da će finansijska saradnja nastaviti da podržava demokratske, ekonomske i institucionalne reforme, u skladu sa procesom stabilizacije-pridruživanja. Kosovo treba da ojača koordinaciju donatora i finansijska pomoć EU se treba blisko koordinisati sa drugim izvorima iz država članica i drugih država, kao i međunarodnim finansijskim institucijama. Kosovo se obavezuje da će davati redovne informacije o svim izvorima pomoći.

Od 2007, Evropska Unija (EU) daje finansijsku pomoć za zemlje kandidate i potencijalne kandidate za učlanjenje u EU u okviru Instrumenta predpristupne pomoći (IPA), u skladu sa Uredbom Saveta (EK) br. 1085/2006 od 17. juna 2006, kojom je uspostavljen Instrument predpristupne pomoći (u daljem tekstu: Okvirna uredba), u skladu sa članom 17. Okvirne uredbe i članom 7. Uredbe (EK) br. 718/2007 o sprovođenju Uredbe Saveta (EK) br. 1085/2006. Svaka zemlja korisnik je sklopila okvirni sporazum sa Evropskom komisijom kako bi se odredila pravila i načela saradnje predviđene Okvirnom uredbom. Pomoć data preko IPA je produžena za period 2014-2020, Uredbom 231/2014 Parlamenta Evrope i Saveta, kojom se osniva predpristupni instrument (IPA 2), odnosno Uredbom za sprovođenje IPA 2. Vlada Republike Kosovo i Evropska komisija (EK) su potpisale Okvirni sporazum koji je stupio na snagu 16. aprila 2015. Na osnovu Okvirnog sporazuma, za svaku programsku godinu IPA se potpisuju finansijski sporazumi.

Zakonodavni okvir

Kao što je rečeno, Tekovine u ovom poglavlju se većinom sastoje od okvirnih uredbi i za sprovođenje, koje ne iziskuju izmene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo njihovo sprovođenje kroz nacionalno zakonodavstvo, u cilju obezbeđivanja da su finansijski instrumenti EU u skladu sa pravilima EU. Ipak odgovarajuće izvršenje ovih sredstava iziskuje transponovanje Acquis-a u povezanim oblastima, kao što su državna pomoć, životna sredina i javne nabavke. Mere u ovom smislu pokrivaju odgovarajuća poglavlja ovog programa.

Institucionalni okvir i programiranje

Ministarstvo za evropske integracije je nadležno za planiranje i koordinaciju pomoći donatora na Kosovu. MEI, odnosno Odeljenje za razvojnu pomoć, igra ulogu kancelarije NIPAC-a (Nacionalni koordinator za IPA), dok je generalni sekretar MEI imenovan za NIPAC-a. MEI, prema mandatu. Organizuje sastanke foruma na visokom nivou i sektornih radnih grupa, koje služe kao strukture za koordinaciju donatora na političkom i tehničkom nivou. Podsektorne radne grupe koordinišu resorna ministarstva na tehničkom nivou.

Programiranje pomoći EU preko IPA je zasnovano na indikativnom strateškom dokumentu 2014-2020, pri čemu se određuju sektori i dugoročni prioriteti za period 2014-2020. Program je sektorski, zasnovan na dokumentima sektornog planiranja, kao dokumentima koji sadrže relevantne informacije za sektore u

kojima se odvija programiranje. Izrađeno je 5 dokumenata za sledeće sektore: i) vladavinu prava; energiju; iii) poljoprivredu; iv) reformu javne uprave; i v) konkurenciju. Pomoć data u okviru IPA za period 2014-2020 obuhvata iznos od više od 600 miliona evra. U okviru sektora javne uprave, očekuje se da Kosovo dobije direktnu budžetsku podršku od 2016. programske godine.

Za koordinaciju svih javnih ulaganja u Republici Kosovo, koja se finansiraju iz unutrašnjih i inostranih izvora, Odlukom Vlade od 8. oktobra 2015. je osnovan Nacionalni savet za ulaganja (NIC). NIC će na kraju 2015. usvojiti listu prioriteta projekata na nacionalnom nivou, koja će obuhvatiti sektore životne sredine, energije, transporta i socijalni sektor. NIC-om kopredsedavaju Ministar finansija i Ministar za evropske integracije, dok kancelarija NIPAC-a igra ulogu tehničkog sekretarijata, u saradnji sa Ministarstvom finansija i Kancelarijom za strateško planiranje u Kancelariji predsednika vlade.

U kontekstu saradnje sa drugim državama, usvojeni su dugogodišnji programi (IPA 2014-2020) za program međugranične saradnje sa državama u regionu, Kosovo – Albanija, Kosovo – Crna Gora i Kosovo – Makedonija. Štaviše, u procesu je potpisivanje godišnjih finansijskih sporazuma (za 2014) za program međugranične saradnje između Kosova i Albanije, kao i između Kosova i Makedonije. Tokom ovog perioda, zbog procesa promena, pri čemu se očekuje da Crna Gora pređe na decentralizovani sistem upravljanja, pokrenuto je potpisivanje bilateralnog sporazuma između Kosova i Crne Gore za program međugranične saradnje, čije se potpisivanje očekuje tokom 2015.

Operativne – nadležne strukture za sprovođenje programa za međugraničnu saradnju IPA II su sadržane u zajedničkom tehničkom sekretarijatu (JTS) i Zajedničkim komisijama za nadgledanje (JMC) za svaku državu saradnicu u ovom programu. Generalni sekretar MALS-a igra ulogu strateškog koordinатора komponente međugranične saradnje, delegirano od strane NIPAC-a.

Nadgledanje

Kako bi se obezbedilo nadgledanje realizacije programa i projekata koji se finansiraju preko izvora IPA postoji Zajednička komisija za nadgledanje IPA-e, koji se sastaje godišnje. Opšte nadgledanje pomoći donatora, a posebno pomoći EU se vrši na dva načina: upotreba redovnog izveštavanja donatora u okviru platforme za upravljanje pomoći (PMN) i učešće službenika u okviru sastanaka upravnih odbora projekata.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga Poglavlja 22, će biti primenjene sledeće kratkoročne mere:

- Izrada liste projekata na nacionalnom nivou (rok: Č4 2015)
- Pregovaranje programa i potpisivanje i ratifikacija finansijskog sporazuma za IPA 2015 (Č1 2016);
- Na nivou izrade nacionalnih politike, usled nedostatka vladinih strateških dokumenata, biće izrađen i usvojen jedan konceptni dokument za regionalni razvoj, kojim će biti određena definicija pojma 'regionalni razvoj' kao i definicija za osnivanje institucionalnih struktura za regionalni razvoj na teritoriji Kosova, kao i kapaciteti za efikasno preuzimanje raznih sredstava i programa EU (rok: Č3 2016);
- Početak priprema za određivanje klasifikacije regiona prema sistemu NUTS (rok: Č3 2016);

Srednjoročni prioriteti

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga Poglavlja 22, tokom perioda 2017-2020 se predviđaju sledeći *Srednjoročni prioriteti*:

- Izrada dokumenta sektornog planiranja o upravljanju javnim finansijama u cilju obezbeđivanja sektorne budžetske podrške (Č1 2017)

- Pregovaranje programa i potpisivanje i ratifikacija finansijski sporazum za IPA 2016 (Č1 2017)
- Pregovaranje programa i potpisivanje i ratifikacija finansijski sporazum za IPA 2017 (Č1 2018)
- Pregovaranje programa i potpisivanje i ratifikacija finansijski sporazum za IPA 2018 (Č1 2019)
- Pregovaranje programa i potpisivanje i ratifikacija finansijski sporazum za IPA 2019 (Č1 2020)
- Revizija dokumenata sektornog planiranja za sektore koje podržava IPA, na osnovu srednjoročne ocene Evropske komisije za IPA (Č1 2018).

3.24. Poglavlje 23 *acquis-a*: Pravosuđe i osnovna prava

Poglavlje 23 *Acquis-a* obuhvata sledeća polja: sudski sistem, politike protiv korupcije i osnovna prava. Politike Evropske unije u oblasti pravosuđa i osnovnih prava imaju za cilj očuvanje i dalji razvoj EU kao zone slobode, bezbednosti i pravde. Stvaranje nezavisnog i efikasnog sudstva je od velikog značaja. Nepriistrasnost, integritet i viši standard suđenja u sudovima je od suštinskog značaja za zaštitu vladavine prava. Navedeno zahteva snažno angažovanje za eliminisanje spoljnih uticaja na sudstvo i dodelu dovoljnih finansijskih sredstava i obuka u oblasti sudstva. Takođe, trebaju postojati zakonske garancije za procedure pravičnog suđenja. Istovremeno, od država članica se zahteva borba protiv korupcije na efektivan način, pošto ovo predstavlja po stabilnost demokratskih institucija i vladavinu prava. Solidan, pouzdan zakonski i institucionalni okvir su neophodni za podršku koherentne politike za sprečavanje i ometanje korupcije. Štaviše, države članice trebaju da obezbede poštovanje osnovnih prava i građanskih prava EU, kao što je zagantovano zakonodavstvom EU i Poveljom o osnovnim pravima.

Uslovi SSP-a

Uslovi SSP-a u oblasti sudskog sistema

U okviru delokruga sudskog sistema, u skladu sa obavezama i zahtevima pridruživanja Evropskoj uniji, koje proizilaze iz SSP-a (čl. 83) zahteva se unapređenje saradnje sa EU u oblasti sudstva, uz fokus na jačanje institucija, u cilju konsolidacije pravne države kroz jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti sudskog sistema. Saradnja će se posebno usredsrediti na upravljanje pravdom, razvijanje adekvatnih struktura sudova i tužilaštava i drugih sudskih organa sa ciljem njihove odgovarajuće pripreme za saradnju u građanskim, komercijalnim i kriminalnim pitanjima, kao i sprečavanju, istraživanju, gonjenju i suđenju organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Uslovi SSP-a u oblasti politike protiv korupcije

Prema obavezama koje proizilaze iz SSP-a, član 83. (Jačanje institucija i pravne države) i člana 91. (Prevenција i borba protiv organizovanog kriminala i drugih nezakonitih radnji), zahteva se razvoj adekvatnih policijskih struktura, tužilaca i sudija i ostalih sudskih organa, kao i sprovođenje zakona na takav način kako bi se omogućilo sprečavanje, istraživanje, krivično gonjenje i suđenje u korupcionaškim radnjama na efektivan način (član 83). Takođe, prema članu 91, zahteva se da strane sarađuju u cilju jačanja struktura Kosova za borbu i prevenciju krivičnih radnji, posebno korupcije i ostalih oblika teških krivičnih radnji s međugraničnom dimenzijom/dimenzijom administrativne granice. U ovom smislu, zahteva se da Kosovo poštuje odgovarajuće međunarodne povelje i instrumente u ovoj oblasti. Na nivou prevencije, od Kosova se zahteva da teži sprovođenju mera koje su ekvivalentne sa onima koje su određene odgovarajućim zakonodavstvom EU, i koje su sadržane u odgovarajućim međunarodnim poveljama i instrumentima koji se odnose na ovu oblast.

Uslovi SSP-a u oblasti osnovnih prava, zaštite manjina i kulturne baštine

Što se tiče zaštite osnovnih prava i zaštite manjina, u skladu sa zahtevima koji proizilaze iz SSP-a, treba se obezbediti poštovanje demokratskih načela i ljudskih prava, kao što su ona proglašena Univerzalnom deklaracijom ljudskih prava iz 1948. kao i onih koja su sadržana u Povelji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950, konačnim Helsinškim dokumentom i Pariškom kartom za novu Evropu (član 3). Takođe, kosovske institucije trebaju da obezbede poštovanje prava i međunarodnih instrumenata,

uključujući onih koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i osnovnih prava, pa do zaštite osoba koje pripadaju manjinama, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (član 4).

Uslovi SSP-a u oblasti zaštite ličnih podataka

Na osnovu obaveza koje proizilaze iz člana 84, institucije Republike Kosovo se trebaju obezbediti da zakonodavstvo za zaštitu ličnih podataka, u cilju da dostignuti nivo zaštite ličnih podataka na Kosovu bude sličan sa onim u Acquis-ama EU. Zaštita ličnih podataka se treba razvijati na takav način da bude u skladu sa zakonodavstvom EU u ovoj oblasti.

Drugi zahtevi za pridruživanje EU

Drugi zahtevi za pridruživanje EU u oblasti sudskog sistema

Prema studiji izvodljivosti SSP-a, Kosovo treba da ispuni srednjoročne kriterijume u oblasti sudstva. Prvo se traži poboljšanje nezavisnosti, efektivnosti, odgovornosti i nepristrasnosti sudstva, obezbeđujući izdvajanje dovoljnih budžetskih sredstava i ljudskih resursa kako bi se realizovala sudska reforma. Drugo, traži se neprekidno sprovođenje bezbednosnih mera za sudije, tužioce, službenike podrške i svedoka. Treće, zahteva se podizanje kapaciteta za sudije, tužioce i službenike podrške. Četvrto, zahteva se zaključenje procesa izbora sudija i tužilaca, kao i popunjavanje broja slobodnih položaja za manjine, kao što je propisano zakonom.

Na petom plenarnom sastanku o dijalogu procesa stabilizacije i pridruživanja, u oblasti pravosuđa se zahteva da Skupština obezbedi da što je brži mogući izbor svih (preostalih) članova SSK-a; SSK i TSK trebaju što brže završiti postupke koji su u toku u vezi regrutacije sudija i tužilaca; SSK i TSK trebaju da osiguraju da ocena učinka sudija i tužilaca postane redovna i sistematska, uzimajući za osnovu kriterije transparentnosti i objektivnosti kao i u skladu sa evropskim standardima i drugim odgovarajućim standardima; obezbeđivanje da obuka sudija i tužilaca bude od višeg standarda; i da Ministarstvo pravde obezbedi odgovarajuću javnu konsultaciju tokom celog procesa izrade Zakona o pravosudnoj akademiji.

Na šestom sastanku o dijalogu procesa stabilizacije i pridruživanja o pravdi, slobodi i bezbednosti, u oblasti sudskog sistema se zahteva ponovo pokretanje aktivnih sastanaka Zajedničkog koordinacionog odbora za vladavinu prava kako bi se obezbedilo poboljšani i efikasni proces; nastavljanje napora za finalizaciju procesa regrutacije za sva slobodna radna mesta za nove sudije; obezbeđivanje da u budućim izmenama zakona poletna obuka pravnog obrazovanja bude uključena kao obavezujući zahtev; obezbeđivanje usvajanja razvojnog plana Tužilačkog saveta Kosova; davanje jasnih statistika o istraženim i krivično gonjenim predmetima specijalnog tužilaštva; davanje informacija o krivičnom gonjenju i suđenju o izbornim prevarama za 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. godinu (ovo je zajednička radnja SSK /TSK); nastavljanje sa naporima za odgovor na krijumčarenje i korupciju u kazneno-popravnim institucijama i nastavljanje sa naporima za istraživanje svih slučajeva korupcije u kazneno-popravnim institucijama; nastavljanje se naporima za poboljšanje programera za buduću reintegraciju u društvo i profesionalnu rehabilitaciju; nastavljanje sa regrutovanjem i podizanjem kapaciteta PSK na zadovoljavajući nivo.

Sledeći zahtev sa šestog sastanka DPSP DLS-a u okviru sudske reforme/revizije i zakonodavnih planova je da Ministarstvo pravde obezbedi da se u skladu sa propisima izrade koncept dokumenti za celokupno zakonodavstvo i zakonodavne promene, uključujući za Zakon o pravosudnoj akademiji; Sudski savet Kosova treba da ponudi izveštaje o sprovođenju Zakona o amnestiji, specifikujući kategorije strukturu i nacionalnost osoba koja su imala koristi od ovog zakona; i Ministarstvo pravosuđa je dužno da dostavi pismeni izveštaj o izmenama u izmeni i dopuni Zakona o javnom beležništvu i obezbedi usvajanje istih.

Drugi zahtevi za pridruživanje EU u oblasti politike protiv korupcije

Prema obavezama koje proizilaze iz srednjoročnih kriterija SI, Kosovo treba da ispuni sledeće kriterije: poveća se saradnja sudskih institucija i organa za sprovođenje zakona, te poveća tačnost i usklađivanje

statistika u borbi protiv korupcije; stvore mehanizmi za obavezujuće izveštavanje u vezi sa sukobom interesa i pooštavanjem sankcija u vezi neprijavlivanja imovine i sukoba interesa; borba protiv korupcije, nepotizma i diskriminacije u zatvorskom sistemu; poboljšanje javnog mnjenja u cilju povećanja transparentnosti i odgovornosti u javnim nabavkama; stvaranje adekvatnih politike u odnosu na poboljšanje transparentnosti finansiranja političkih subjekata; snažna predanost jačanju kosovskih struktura za efektivnu borbu, prevenciju, istraživanje, krivično gonjenje i suđenja protiv korupcije.

Prema obavezama koje proizilaze iz DPSP-DLS-a i plenarnih DPSP-a, Republika Kosovo je snažno predano ka jačanju struktura na Kosovu u efektivnoj borbi, prevenciji, istraživanju, krivičnom gonjenju i suđenju protiv korupcije. U tom smislu, Skupština treba da usvoji izmene Zakona o sprečavanju sukoba interesa, obezbeđujući usklađivanje sa Krivičnim zakonikom; treba poboljšati izveštavanje fokalnih tačaka (u svim različitim institucijama, koje su nadležne za sprovođenje radnji akcionog plana) u kosovskoj Agenciji za borbu protiv korupcije u vezi sprovođenja Akcionog plana protiv korupcije; Tužilački savet Kosova treba da poveća broj tužilaca u osnovnim tužilaštvima, posebno u kancelariji u Prištini; Sudski savet Kosova treba da ponudi podatke o zaplenjenoj/konfiskovanoj imovini koja je povezana sa korupcijom; Regulatorna komisija za javne nabavke treba da predloži izmene i dopune Zakona o javnim nabavkama i obezbedi odgovarajuće funkcionisanje Organa za razmatranje nabavki.

Zahtevi za pridruživanje EU u oblasti osnovnih prava

U skladu sa zahtevima koji proizilaze iz srednjoročnih kriterijuma SI-a, treba osigurati uprošćavanje i strukturisanje velikog broja organa koji se bave zaštitom ljudskih prava, obezbeđujući efektivno nadgledanje i sprovođenje zakonodavstva u ovoj oblasti. Kosovske institucije se trebaju još više posvetiti sprovođenju imovinskih prava kroz smanjenje nezavršenih slučajeva i poboljšanje izvršenja sudskih i upravnih odluka.

Prema obavezama koje proizilaze iz DPSP-a, treba ažurirati strateški okvir koji pokriva oblasti ljudskih prava, uključujući dečija prava. Treba nastaviti sa borbom protiv porodičnog nasilja i stvaranju jedinstvenog sistema baze podataka i redovnog prikupljanja podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja u svim institucijama. Nadležne institucije trebaju da obezbede odgovarajuće sprovođenje zakonodavstva za promovisanje prava lica sa ograničenim sposobnostima, uključujući dodelu dovoljnih resursa. Takođe, treba poboljšati koordinaciju u poboljšanju sprovođenja imovinskih prava.

Drugi zahtevi za pridruživanje EU u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

Na osnovu obaveza koje proizilaze iz srednjoročnih kriterijuma SI, institucije Republike Kosovo su dužne da promovišu multietničko Kosovo i obezbede stvaranje uslova za kosovske Srbe kako bi se osećali deo budućnosti Kosova i stvorili uslovi za vraćanje osoba koje žele da se vrate. Takođe, zahteva se sprovođenje zakonodavstva koje se odnosi na zaštitu kulturne baštine i Srpske pravoslavne crkve. Institucije vladavine prava trebaju da istraže i gone svaki etničko ili verski motivisan napad i izvedu počinioce pred lice pravde. Treba pokazati dalje angažovanje na sprovođenju strategije i akcionog plana za Rome, Aškalije i Egipćane, uključujući izdvajanje dovoljnog budžeta.

Dok, prema obavezama koje proizilaze iz DPSP-a, treba se nastaviti sa sprovođenjem Akcionog plana za integraciju romske, aškalijске i egipćanske zajednice, uključujući izdvajanje dovoljnog budžeta. Potrebno je dalje angažovanje opština u vezi dodele zemljišta za manjinske zajednice, kao i poboljšanje koordinacije između centralnog i lokalnog nivoa. U Kancelariji premijera za pitanja zajednica treba nastaviti sa unapređenjem rada na priznavanju diploma.

Drugi zahtevi za pridruživanje EU u oblasti zaštite ličnih podataka

U skladu sa zahtevima koji proizilaze iz srednjoročnih kriterija SI-a, treba obezbediti usklađivanje zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka prema standardima EU i usredsrediti se na sprovođenje, posebno u pripremi sekundarnog zakonodavstva za izgradnju upravnih kapaciteta.

Osim usklađivanja zakonodavstva sa Acquis-ama EU u oblasti zaštite ličnih podataka, treba unaprediti saradnju sa svim institucijama u cilju sprovođenja zakonodavstva tokom obrade ličnih podataka i uspostavljanja sankcionišućih mehanizama u slučaju nesklada. Takođe, u cilju postizanja ciljeva opisanih u nacionalnoj strategiji za zaštitu ličnih podataka, treba obezbediti dovoljno ljudskih i finansijskih izvora.

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u oblasti sudskog sistema

U oblasti pravosuđa, Republika Kosovo je konsolidovala zakonodavni okvir u cilju vladavine prava, jačanja institucija na svim nivoima (u oblasti administracije uopšteno, a posebno upravljanju sprovođenjem zakona/pravde), jačanju nezavisnosti, nepristrasnosti, odgovornosti u sudstvu poboljšanju efikasnosti, razvoju struktura prikladnih za policiju, tužioce, sudije i ostale sudske organe i organe sprovođenja zakona, smanjenje zaostalih predmeta, sprovođenje sudske reforme, obezbeđivanje mera za sudije, tužioce, sudske službenike, svedoke itd i obezbeđivanje prostoriya prikladnih za održavanje suđenja i u skladu sa sudskim procedurama.

Funkcionisanje sudskog sistema se uređuje funkcionisanjem četiri okvirnih zakona o sudstvu: Zakon o sudovima, Zakon o državnom tužiocu, Zakon o tužilačkom savetu, Zakon o sudskom savetu. Osim navedenih, ispod su navedeni drugi glavni zakonski akti koji uređuju pravosudni sistem u Republici Kosovo: Ustav Republike Kosovo, Zakon o pravosudnom ispitu, Zakon o javnom beležništvu, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Krivični zakonik Kosova, Zakon o krivičnom postupku Republike Kosovo, Zakon o advokaturi, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o posredovanju, Zakon o izvršnom postupku, Zakon o sudskom institutu Kosova itd, kao i drugi podzakonski propisi u ovoj oblasti.

Kako bi se obezbedio nezavisan sudski i tužilački sistem, usvojen je zakonodavni okvir četiri zakona, obezbeđujući usklađivanje zakonskih odredbi koje uređuju ista pitanja u sudskom i tužilačkom sistemu, povećanju transparentnosti rada sudskog sistema u odnosima sa javnošću, kao i povećanju efikasnosti i efektivnosti rada sudova i tužilaštava. Kao zahtev SSP-a u članu 83, Izveštaju o napretku, viznoj liberalizaciji i DPSP-u, identifikovana je potreba za izmenu i dopunu paketa pravosudnih zakona. Sledstveno, izmena/dopuna ovih zakona u opštom smislu je imala za cilj:

- Usklađivanje zakona što se tiče kriterijuma za imenovanje i razrešenje sudija i tužilaca; i
- Povećanje nezavisnosti i odgovornosti, preko institucionalizacije mehanizama obezbeđivanja nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti rada sudova i tužilaštava.

Nezavisnost Sudskog saveta i Tužilačkog saveta je ojačana obezbeđivanjem budžetske nezavisnosti, pri čemu Saveti, osim upravljanja svojim budžetom, oni takođe će pripremati predloge godišnjeg budžeta i prosleđivati isti na usvajanje Skupštini Republike Kosovo. Takođe, predviđeno je osnivanje Komisije za ocenu učinka sudija i tužilaca, čija ocena može poslužiti kao osnova za unapređenje, sniženje čina ili razrešenje sudija i tužilaca.

Zakon o sudovima uređuje organizovanje, funkcionisanje i jurisdikciju sudova u Republici Kosovo. Ovim Zakonom su određeni uslovi za imenovanje kandidata za sudije (opšti i posebni uslovi) koji su izrađeni u skladu sa najboljim praksama država EU. U ovom smislu, sprovedena je harmonizacija i kriterijuma za imenovanje i razrešenje sudija. Jedno od najznačajnijih pitanja ovog Zakona je povećanje transparentnosti sudova, obavezujući ih za objavljivanje pravosnažnih odluka.

Zakon o državnom tužiocu osniva i uređuje organizaciju, jurisdikciju, funkcionisanje, nadležnosti i dužnosti državnog tužioca. U cilju usklađivanja Zakona o sudovima, dopunjene su odredbe za organizaciju i jasno definisanje stepena tužilaštava i određivanje vršenja funkcija u okviru ovih nivoa državnog tužilaštva. Jedna od glavnih razlika u okviru Zakona o državnom tužiocu se odnosi na izbor tužilaca i naglašenu ulogu Saveta, što je učinjeno u skladu sa evropskim standardima, imajući u vidu

potrebe i prepreke na terenu, kao i ispunjenje svrhe u povećanju broja novih kadrova, koji postaju deo pravosudnog sistema.

Zakon o Sudskom savetu Kosova uređuje organizaciju i funkcionisanje Sudskog saveta Kosova (SSK), uključujući procedure za regrutaciju, imenovanja, reizbora, premeštanje, disciplinu, ocenu, unapređenje i obuku sudija i sudija porotnika; rukovođenje i upravljanje sudovima, za razvoj i nadgledanje budžeta sudstva; i osnivanje novih sudova i ogranaka.

Zakon o Tužilačkom savetu Kosova uređuje Tužilački savet Kosova, instituciju koja je u potpunosti nezavisna u vršenju svojih funkcija. Savet osigurava da sve osobe imaju ravnopravan pristup pravosuđu i da tužioci vrše funkciju na nezavisan, profesionalan i nepristrasan način. Savet obezbeđuje da državni tužilac odražava multietničku prirodu Kosova i načela rodne ravnopravnosti. Savet je odgovoran za regrutaciju i predlaganje kandidata za imenovanje i ponovno imenovanje u kancelariji tužilaštva, kao i za ocenjivanje, unapređenje, disciplinovanje, razrešavanje, premeštaj i davanje podrške za obuku tužilaca. Zajedno sa glavnim državnim tužiocem, Savet je odgovoran za slanje i upravljanje budžetom Saveta i državnog tužioca.

Zakon o pravosudnom ispitu uređuje uslove, kriterijume, procedure i program za polaganje pravosudnog ispita.

Zakon o javnom beležništvu uređuje organizovanje i funkcionisanje javnog beležništva kao javne delatnosti na Kosovu, uslove i metode rada kao i ostala pitanja od značaja za obavljanje delatnosti javnog beležnika.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći ima za cilj stvaranje funkcionalnog sistema za pravnu pomoć u građanskom, krivičnom, upravnom i prekršajnom postupku, kojim se obezbeđuje efektivan pristup pravdi za građane koji nemaju dovoljno finansijskih sredstava.

Zakon o advokaturi uređuje uslove za vršenje advokature, načine i oblik rada, prava, obaveze i odgovornosti advokata i praktikanata, organizaciju i rad Advokatske komore Kosova, kao i ostala pitanja od značaja za vršenje advokature.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, svrha ovog Zakona je izvršenje krivičnih sankcija, prekršajnih sankcija i mera obaveznog tretmana, kao i primena mere pritvora.

Zakon o posredovanju uređuje proceduru posredovanja uopšteno, osnivanje, organizaciju, funkcionisanje Komisije za posredovanje, kao i prava, obaveze i odgovornosti posrednika. Određuju se pravila postupka posredovanja u odnosima u sporu u smislu imovinsko-pravnih odnosa subjekata prava, trgovine, porodice, rada, drugih građanskih, upravnih i krivičnih odnosa, u kojima strane mogu slobodno da raspolažu svojom slobodnom voljom, u slučaju da posebnim zakonom nije predviđena ekskluzivna nadležnost za sudove ili nekog drugog nadležnog organa.

Zakon o izvršnom postupku uređuje proceduru preko kojeg Sudovi i privatni izvršiocci određuju i sprovode izvršenje na osnovu izvršivih dokumenata i dokumenata od poverenja, osim ako posebnim zakonom nije predviđeno drugačije. odredbe ovog zakona se primenjuju i na izvršenje odluke donete u upravnom i prekršajnom postupku kojim je izrečena novčana kazna, osim kada je za takvo izvršenje zakonom predviđena nadležnost nekog drugog organa. Odredbe ovog zakona se primenjuju i na izvršenje na brodovima i vazduhoplovima, osim kada je takvo pitanje uređeno posebnim zakonom. Ovaj zakon takođe uređuje i obavljanje delatnosti privatnih izvršilaca.

Zakon o Sudskom institutu Kosova, Sudski institut Kosova je nezavisan stručni organ, koji uživa status pravnog lica. SIK može stupiti u radni odnos, saradnju i naučnu, stručnu delatnost sa drugim domaćim i

međunarodnim institucijama. SIK, kao glavna institucija za usavršavanje u okviru sudskog sistema Kosova, treba da vrši svoje funkcije na osnovu načela zakonitosti, nepristranosti i efikasnosti. SIK je nezavisan organ koji sarađuje sa STSK-om ili institucijama koje su nasledile njegove odgovornosti za koordinaciju potreba za stručnim usavršavanjem sudija i tužilaca Kosova, za usavršavanje kandidata za sudije i tužioce, kao i druga pitanja koja se odnose na sudski sistem Kosova.

Krivični zakonik Republike Kosovo – Krivična dela i krivične sankcije se predviđaju samo za ona ponašanja kojima se ugrožavaju ili štete u toj meri ljudska prava i slobode, kao i druga prava i društvene vrednosti zagarantovane i zaštićene Ustavom Republike Kosovo i međunarodnim pravom, čija zaštita se ne bi mogla realizovati bez krivično-pravnog nasilja. Predviđanje krivičnih dela kao i vrste mera i visina krivičnih sankcija za počinioce dela je zasnovano na neophodnosti krivično-pravne sankcije i proporcionalnosti stope i prirode opasnosti po ljudska prava i slobode i društvene vrednosti. Ovim Zakonikom su delimično transponovane sledeći akti Acquis-a EU:

- Okvirna odluka za borbu protiv organizovanog kriminala (Okvirna odluka 2008/841/JHA);
- Okvirna odluka za uspostavljanje krivičnih sankcija protiv falsifikovanja evra (Okvirna odluka 2000/383/JHA, izmenjena i dopunjena Okvirnom odlukom 2001/888/JHA), i odluka Saveta o zaštiti EU protiv falsifikovanja (Odluka 2001/887/JHA);
- Okvirna odluka o borbi protiv prevara i falsifikovanja sredstava koja ne obuhvataju isplate gotovog novca (Okvirna odluka 2001/413. JHA);
- Direktiva 2011/36 EU o prevenciji i borbi krijumčarenja ljudskih bića;
- Direktiva 2011/92 EU o borbu protiv seksualnog nasilja i seksualne zloupotrebe dece;
- Okvirna odluka Saveta 2004/757/JHA o minimalnim odredbama o sastavnim elementima krivičnih dela i kazni u oblasti nezakonitog trgovanja drogom.

Zakonikom o krivičnom postupku Republike Kosovo – ovim Zakonikom se određuju pravila krivičnog postupka koja su obavezujuća za rad sudova, državnog tužilaštva kao i ostalih učesnika u krivičnom postupku, predviđenih ovim Zakonikom. Ovim Zakonikom se određuju pravila koja garantuju da nijedno nevino lice neće biti osuđeno, dok se kazna ili druga krivična sankcija može izreći samo licu koje je počinilo krivično delo, prema uslovima predviđenim Krivičnim zakonikom i drugim kosovskim zakonima, na osnovu kojih su propisana krivična dela prema postupku sprovedenom na pravičan i zakonit način pred nadležnim sudom. Pre donošenja pravosnažne presude, slobode i ostala prava okrivljenog se mogu ograničiti samo prema uslovima propisanim ovim Zakonikom. Ovaj Zakonik je usklađen sa evropskim zakonodavstvom u vezi pitanja krivičnog postupka. Kako bi se odrazile Tekovine EU, ovaj Zakonik je usklađen sa:

- Direktivom 2010/64/EU o pravu na prevođenje i tumačenje u krivičnom postupku;
- Direktivom 2012/13/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku;
- Direktivom 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode.

Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnog lica – Ovim zakonom se uređuje odgovornost pravnih lica za krivična dela, krivične sankcije koje se mogu sprovesti prema pravnim licima i posebne odredbe koje uređuju krivični postupak koji se primenjuje prema pravnim licima.

Zakonodavni okvir u oblasti politike protiv korupcije

Oblast politike protiv korupcije u Republici Kosovo se uređuje ovim zakonima:

Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona za sve visoke javne zvaničnike je usklađen za Krivičnim zakonikom tako da se sada neprijavlivanje i lažno prijavljivanje imovine klasifikuju kao krivično delo.

Zakon o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije, odredbe kojeg utvrđuju obavezujuća pravila za visoke javne zvaničnike da tokom vršenja funkcije spreče sukob njihovih interesa, između javnih i privatnih interesa, a istovremeno određuje osnovna ograničenja za visoke javne zvaničnike u vršenju javnih funkcija i ostalih funkcija koje nisu javne prirode. U izmeni i dopuni ovog zakona je izvršeno usklađenje sa Krivičnim zakonikom.

Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije određuje status i odgovornosti Agencije protiv korupcije u oblasti borbe i sprečavanja korupcije, posebno u oblasti izveštavanja, otkrivanja i istraživanja korupcije, sprovođenje Strategije i Akcionog plana protiv korupcije. Ovaj Zakon je usklađen sa zaključcima Saveta od 8. maja 2003. (2003/C 137/01) i odredbama Povelje Ujedinjenih nacija protiv korupcije, koju je usvojila Generalna skupština Rezolucijom 58/4 od 31. oktobra 2003.

Prevenција korupcionaških krivičnih dela se takođe uređuje krivičnim zakonodavstvom, odnosno Krivičnim zakonikom Republike Kosovo br. 04/L-082, Poglavlje XXXIV Zvanična korupcija i krivična dela protiv službenog položaja, pri čemu se sankcionišu krivična dela kao što su: zloupotreba službenog položaja i službenog ovlašćenja, zloupotreba službenih informacija, sukob interesa, pronevera na radnom mestu, primanje mita, davanje mita itd.

Zakon o zaštiti informatora, ima za cilj stvaranje zakonske osnove za podsticanje službenika za prijavljivanje nezakonitih radnji, pri čemu definicija informatora ima sledeće značenje: svako lice, koje kao građanin ili zaposleni, u poverenju informiše nadležni organ u okviru javne institucije na centralnom ili lokalnom nivou, institucijama, javnim ili privatnim preduzećima o bilo kakvoj opravdanoj sumnji o postojanju nezakonitog delovanja.

Krivični zakonik Republike Kosovo – Krivična dela i krivične sankcije se predviđaju samo za ona ponašanja kojima se ugrožavaju ili štete u toj meri ljudska prava i slobode, kao i druga prava i društvene vrednosti zagarantovane i zaštićene Ustavom Republike Kosovo i međunarodnim pravom, čija zaštita se ne bi mogla realizovati bez krivično-pravnog nasilja. Predviđanje krivičnih dela kao i vrste mera i visina krivičnih sankcija za počinioce dela je zasnovano na neophodnosti krivično-pravne sankcije i proporcionalnosti stope i prirode opasnosti po ljudska prava i slobode i društvene vrednosti.

Ovim Zakonikom su delimično transponovane sledeći akti Acquis-a EU:

- Okvirna odluka za borbu protiv organizovanog kriminala (Okvirna odluka 2008/841/JHA);
- Okvirna odluka o korupciji u privatnom sektoru (Okvirna odluka 2003/568/JHA);
- Povelja prema članu K.3 (2) (c) Ugovora o Evropskoj uniji za borbu protiv korupcije, koja obuhvata službenike institucija Evropske unije ili službenike država članica Evropske unije.

Kodeks etičkog i profesionalnog ponašanja za sudije je usvojen imajući u vidu međunarodno priznate standarde o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, koja na poseban način svakome garantuju načelo ravnopravnosti pred zakonom, pretpostavljanjem nevinosti i pravom na pravično i javno slušanje u opravdanom roku od strane nezavisnog i nepristrasnog suda osnovanog zakonom. Ovim Kodeksom se definišu standardi etičkog i profesionalnog ponašanja koje sudije moraju poštovati i čije kršenje predstavlja osnovu za sankcionisanje.

Kodeks etičkog i profesionalnog ponašanja za tužioce takođe predviđa standarde koji se zahtevaju kao iznad i zasnovan je na opštim načelima poštovanja visokih standarda profesionalnog i ličnog ponašanja, vršenje dužnosti tužioca u skladu sa međunarodno priznatim standardima ljudskih prava, kao i izbegavanje svakog ponašanja ili situacije koja može staviti pod znak pitanja integritet i nepristrasnost tužioca itd.

Iz sadržaja ovih zakona se može zaključiti da se najveći deo rada Agencije rasprostire u oblasti sprečavanja korupcije, dok se kao aktivnosti koje imaju za cilj prevenciju korupcije smatraju:

- Prijavlјivanje imovine visokih javnih zvaničnika i prijavljivanje poklona od strane svih javnih službenika;
- Sprečavanje sukoba interesa u javnom sektoru;
- Sprečavanje korupcije u javnim nabavkama;
- Obrazovanje javnosti.
- Sprovođenje Strategije protiv korupcije.

Zakon o finansiranju političkih subjekata uređuje način, usluge finansiranja, upravljanje, nadgledanje, transparentnost i izveštavanje o potrošnji sredstava i prihodima političkih subjekata u Republici Kosovo.

Zakon o javnim nabavkama, obezbeđuje efikasniji, transparentniji i pravičniji način korišćenja javnih sredstava, javnih izvora kao i svih sredstava i drugih izvora ugovornih organa na Kosovu, određujući uslove i pravila koja će se primenjivati, procedure koje će biti poštovane, prava koja će biti poštovana i obaveze koje će ispuniti lica, ekonomski operateri, preduzeća itd. Takođe, ima za cilj obezbeđivanje integriteta i odgovornosti javnih zvaničnika, civilnih službenika i drugih lica koja vrše ili su uključena u određenu aktivnost nabavke.

Zakon o civilnim službenicima uređuje status civilnih službenika, kao i njihov radni odnos u institucijama centralne i opštinske administracije, a takođe određuje pravila za uređenje i opšte organizovanje politički nepristrasne civilne službe, pravila za primanje u istu, uslove rada, prava i obaveze, profesionalno ponašanje, napredovanje u karijeri, kao i profesionalni razvoj civilnih službenika.

Zakonodavni okvir u oblasti osnovnih prava

Osnovna ljudska prava i slobode u Republici Kosovo su zaštićena i uređuju se prema načelima predviđenim u Ustavu. Glavne međunarodne povelje i instrumenti, koji garantuju ova prava se direktno primenjuju i imaju premoć u slučaju sukoba sa domaćim zakonodavstvom. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) i Protokoli iste, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i Protokoli iste, Okvirna konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina, Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija o pravima deteta, Konvencija protiv mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni, su zagarantovane Ustavom i direktno su primenjive na Kosovu.

U cilju unapređenja zaštite ljudskih prava, usvajanjem Zakona o zaštiti od diskriminacije, Zakona o narodnom advokatu i Zakona o rodnoj ravnopravnosti je upotpunjen zakonodavni okvir koji štiti ova prava. Ovaj paket zakona ima za cilj sprečavanje i borbu protiv diskriminacije, podizanje nivoa efektivne ravnopravnosti i realizaciju načela ravnopravnog tretmana pred zakonom za sva lica na Kosovu, garantovanje, zaštitu i promociju rodne ravnopravnosti među rodovima, kao osnovna vrednost za demokratski razvoj društva, stvaranje zakonskog mehanizma za zaštitu, nadgledanje i promovisanje prava i osnovnih sloboda fizičkih i pravnih lica usled nezakonitih ili neregularnih radnji ili nepostupanja javnih organa, organa javne administracije, drugih državnih organa, kao i stvaranje nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni, koje su zagarantovane domaćim zakonima na snazi, kao i međunarodnim aktima.

Zakon o zaštiti od diskriminacije određuje opšti okvir za sprečavanje i borbu protiv diskriminacije po bilo kojoj osnovi, u cilju sprovođenja načela ravnopravnog tretmana. Ovaj zakon je u potpunom skladu sa Direktivom 2000/43/EK za sprovođenje načela ravnopravnog tretmana između osoba bez obzira na rasu ili etničku ravnopravnost, Saveta Evropske unije; Direktivom 2000/78/EK kojom se uspostavlja opšti okvir za ravnopravni tretman u zaposlenju i profesiji, Saveta Evropske unije; Direktivom

2004/113/EK za sprovođenje načela ravnopravnog tretmana među muškarcima i ženama u pristupu i snabdevanju robom i uslugama, Saveta Evropske unije; dok je delimično u skladu sa Direktivom 2006/54/EK Parlamenta Evrope i Saveta o sprovođenju načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u oblasti zaposlenja i profesije.

Zakon o narodnom advokatu ima za cilj stvaranje zakonskog mehanizma za zaštitu, nadgledanje i promovisanje ljudskih prava i osnovnih sloboda fizičkih i pravnih lica usled nezakonitih ili neregularnih radnji ili nepostupanja javnih organa, institucija ili lica ili drugih organa koja vrše javna ovlašćenja u Republici Kosovo.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti garantuje, štiti i promovise ravnopravnost među rodovima, kao osnovnu vrednost za demokratski razvoj društva. Zakon je u skladu sa Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW); potpuno u skladu sa Direktivom 2000/78/EK kojom se uspostavlja opšti okvir za ravnopravni tretman u zaposlenju i profesiji, Saveta Evropske unije; i Direktivom 2004/113/EK za sprovođenje načela ravnopravnog tretmana među muškarcima i ženama u pristupu i snabdevanju robom i uslugama, Saveta Evropske unije; dok je delimično u skladu sa Direktivom 2006/54/EK Parlamenta Evrope i Saveta o sprovođenju načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u oblasti zaposlenja i profesije; Direktivom 79/7/EEK za progresivno sprovođenje načela ravnopravnog tretmana muškaraca i žena u pitanjima društvenog osiguranja; Direktivom 2010/41 o sprovođenju načela ravnopravnog tretmana između muškaraca i žena angažovanih u aktivnosti u kapacitetu samo-zaposlenja.

Zakon o porodici uređuje veridbu, brak, odnose između roditelja i dece, usvajanje, starateljstvo, zaštitu dece bez roditeljske nege, svojinske odnose u porodici i poseban postupka u sudu u vezi sa sporovima koji se odnose na porodične odnose.

Zakon o zaštiti od porodičnog nasilja ima za cilj prevenciju nasilja u porodici, u svim oblicima, obraćajući posebnu pažnju na decu, starije i osobe sa ograničenim sposobnostima; kao i tretman počinitelaca porodičnog nasilja i olakšanje posledica.

Krivični zakonik Republike Kosovo – Krivična dela i krivične sankcije se predviđaju samo za ona ponašanja kojima se ugrožavaju ili štete u toj meri ljudska prava i slobode, kao i druga prava i društvene vrednosti zagarantovane i zaštićene Ustavom Republike Kosovo i međunarodnim pravom, čija zaštita se ne bi mogla realizovati bez krivično-pravnog nasilja. Ovim Zakonikom su delimično transponovane sledeći akti Acquis-a EU:

- Direktiva 2011/36 EU o sprečavanju i borbi protiv krijumčarenja ljudskih bića;
- Direktiva 2011/92 EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualnog zlostavljanja dece.

Zakonik o krivičnom postupku određuje pravila krivičnog postupka koja su obavezujuća za rad sudova, državnog tužilaštva kao i ostalih učesnika u krivičnom postupku. Ovim Zakonikom se određuju pravila koja garantuju da nijedno nevino lice neće biti osuđeno, dok se kazna ili druga krivična sankcija može izreći samo licu koje je počinilo krivično delo, prema uslovima predviđenim Krivičnim zakonikom i drugim kosovskim zakonima, na osnovu kojih su propisana krivična dela prema postupku sprovedenom na pravičan i zakonit način pred nadležnim sudom. Kako bi se odrazile Tekovine EU, ovaj Zakonik je usklađen sa:

- Direktivom 2010/64/EU o pravu na prevođenje i tumačenje u krivičnom postupku;
- Direktivom 2012/13/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku;
- Direktivom 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode;

- Okvirnom odlukom Saveta 2005/212/JHA i Okvirnom odlukom Saveta 2000/383/JHA.

Zakonik pravde o maloletnicima uređuje proceduru za izricanje i izvršenje mera i kazni maloletnicima, sudski postupak kao i postupak posredovanja za maloletnike. Zakonik pravde o maloletnicima je izrađen u skladu sa Poveljom o pravima deteta. Zakonik pravde o maloletnicima je prilagođen sa:

- Minimalnim standardnim pravilima Ujedinjenih nacija za upravljanje pravdom za maloletnike (Pekiška pravila), koja su usvojena Rezolucijom 40/33 Generalne skupštine dana 29. novembra 1985;
- Poveljom o pravima deteta, koja je usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom 44/25 Generalne skupštine dana 20. novembra 1989;
- Mišljenjem Ekonomskog i socijalnog evropskog saveta za sprečavanje maloletničke delikvencije;
- Načinima koji se odnose na maloletničku delikvenciju i ulogu pravosudnog sistema za maloletnike u Evropskoj uniji;
- Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska povelja za ljudska prava), Evropskom socijalnom kartom;
- Evropskom konvencijom o državljanstvu;
- Evropskom konvencijom za priznavanje i sprovođenje odluka u vezi roditeljskog starateljstva i povraćaj starateljstva nad decom;
- Evropskom konvencijom (Lanzarote) o zaštiti dece od seksualne zloupotrebe i zlostavljanja;
- Konvencijom Saveta Evrope o odnosima sa decom (2003);
- Evropskim uputstvima o prijateljskoj pravdi za decu;
- Evropskim pravilima za maloletnike koji su predmet sankcija ili mera;
- Preporukom 2000(20) Saveta Evrope o ulozi rane psiho-socijalne intervencije u prevenciji kriminaliteta;
- Haškom konvencijom o civilnim aspektima međunarodne otmice dece;
- Ženevskom konvencijom IV o zaštiti civila u periodu rata;
- Protokolom I Ženevske konvencije u vezi zaštite žrtava međunarodnih oružanih sukoba;
- Protokolom II Ženevske konvencije u vezi zaštite žrtava ne-međunarodnih oružanih sukoba;
- Opšta posmatranja Odbora za dečja prava, Komentar br. 10 (2007) dečjih prava u pravdi za maloletnike.

Zakon o civilnim aspektima međunarodne otmice dece ima za cilj obezbeđivanje brzog vraćanja dece koja se bez prava odvedu ili drže u zemlju boravka, kao i obezbeđivanje poštovanja starateljskog prava i kontakta sa decom, koja su stalni stanovnici Kosova ili države koja ih potražuje. Zakon je u skladu sa Haškom konvencijom i najboljim praksama koje je obezbedila Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, čija svrha je izvršenje krivičnih sankcija, prekršajnih sankcija i mera obavezujućeg tretmana i primene mere pritvora. Prema ovom zakonu, krivične sankcije su glavne kazne, alternativne kazne, dopunske kazne i sudske opomene. Zakon je u skladu sa Preporukom (2000)6 Saveta Evrope, Preporukom Saveta ministara za države članice o evropskim pravilima o zatvorima i Konvencija protiv mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni.

Zakon o elektronskom nadzoru lica, kojima je sudskom odlukom ograničeno kretanje, ima za cilj uređenje korišćenja elektronskog nadzora u procesu krivične pravde kako bi se povećala javna bezbednost i garantovalo izvršenje sudskih odluka, poštujući u potpunosti prava uključenih strana.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći ima za cilj stvaranje funkcionalnog sistema za besplatnu pravnu pomoć u građanskom, krivičnom, upravnom i prekršajnom postupku, čime se obezbeđuje efektivan pristup pravdi građanima koji ne raspolažu sa dovoljno finansijskih sredstava.

Zakon o osposobljavanju, prekvalifikaciji i zaposlenju osoba sa ograničenim sposobnostima uređuje i određuje prava, uslove, načine profesionalnog osposobljavanja, prekvalifikacije i zaposlenja osoba sa ograničenim sposobnostima, njihovu integraciju u otvoreno tržište rada prema opštim i posebnim uslovima određenim odgovarajućim zakonodavstvom. Ovaj Zakon je delimično usklađen sa Direktivom 2002/73/EK i Parlamenta Evrope od 23. septembra 2002. poboljšanja Direktiva Saveta 76/207/EEZ za sprovođenje načela jednakog tretmana za muškarce i žene kao one koje se odnose na pristup zaposlenju, stručnom usavršavanju i reklamiranju kao i uslovima rada, i Direktivom Saveta 2000/78/EK od 27. novembra 2000. o osnivanju glavnog okvira za ravnopravan tretman u zaposlenju i profesiji.

Zakon o slepim licima, koji uređuje prava i beneficije, a istovremeno određuje i kriterije o kategorizaciji slepih osoba. Ovim zakonom se slepa lica štite od svih vrsta korišćenja, diskriminacije, zlostavljanja, uvreda, ismevanja i uživanja svoja prava i slobode na jednak način sa drugima na osnovu međunarodnih standarda o ljudskim pravima.

Zakon o materijalnoj podršci porodica dece sa stalnim ograničenim sposobnostima uređuje pravo na materijalnu podršku porodica koje se staraju i brinu o deci sa stalnim ograničenim sposobnostima i načinom realizacije ove materijalne podrške.

Zakon o zaštiti novinarskih izvora uređuje pitanje zaštite prava novinara za čuvanje izvora informacije, uzimajući za osnovu član 40. i 42. Ustava Republike Kosovo.

Zakon o radu ima za cilj uređenje prava i obaveza iz radnog odnosa i odredbe ovog zakona se sprovode nad zaposlenima i poslodavcima privatnog i javnog sektora u Republici Kosovo. U Zakonu o radu i u podzakonskim aktima istog je do sada usklađeno 10 odgovarajućih direktiva. (Molimo vas vidite Poglavlje 19 „Socijalne politike i zaposlenje“).

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu određuje mere za poboljšanje stepena bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu i sadrži opšta načela za sprečavanje profesionalnih opasnosti, uklanjanje rizičnih faktora i nesreća, informisanja, konsultacija, uravnoteženog učešća u poboljšanju nivoa bezbednosti i zdravlja na radu, obuke zaposlenih, njihovih predstavnika i opštih uputstava za sprovođenje ovih načela. Novi Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, usvojen 2013, je usklađen sa Direktivom Saveta 89/391/EEZ 12. juna 1989. o uvođenju mera za ohrabrivanje poboljšanja u bezbednosti i zdravlju zaposlenih u radu (Okvirna Direktiva). Ova Direktiva je transponovana u velikom stepenu u novi Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu. Ovim Zakonom je otvoren put za transponovanje 19 pojedinačnih direktiva koje proizilaze iz ove direktive. Do sada su transponovane dve pojedinačne direktive u posebne uredbe, prva i druga direktiva prema članu 16 (1) Direktive 89/39/EEZ. (Molimo vas vidite Poglavlje 19 „Socijalne politike i zaposlenje“).

Zakonodavni okviru u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

Pravni okvir za zaštitu manjina je dovoljno solidna. Konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina i Konvencija za uklanjanje svih oblika rasne diskriminacije se direktno primenjuju u Republici Kosovo u skladu sa Ustavom. Zakoni koji pokrivaju oblast zaštite manjina i kulturnih manjina su kao što sledi:

Zakon o zaštiti i promociji prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo garantuje potpunu i efektivnu jednakost za sve pripadnike zajednica i u skladu je sa Okvirnom konvencijom Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina. Na osnovu ovog zakona, sve osobe koje pripadaju zajednicama imaju pravo uživanja osnovnih prava i sloboda koje su utvrđene međunarodnim zakonskim obavezama.

Zakon o upotrebi jezika obezbeđuje upotrebu službenih jezika, kao jezika zajednica, čiji maternji jezik nije službeni jezik u kosovskim institucijama, preduzećima i drugim organizacijama koje realizuju javne funkcije i usluge; ravnopravan status albanskog i srpskog jezika na Kosovu; kao i pravo svih zajednica na

Kosovu za očuvanje, zaštitu i promociju njihovog jezičkog identiteta. Zakon je izrađen na osnovu Međunarodne konvencije za građanska i politička prava, Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokolima iste, Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina, Evropskoj povelji o zaštiti regionalnih i manjinskih jezika, i imajući u vidu Haške preporuke u vezi prava školovanja nacionalnih manjina i Preporuka iz Osla u vezi sa jezičkim pravima nacionalnih manjina, Uputstvima o upotrebi manjinskih jezika u emitujućim medijima, kao i u cilju uređenja upotrebe jezika.

Zakon o specijalnim zaštićenim zonama obezbeđuje zaštitu manastira Srpske pravoslavne crkve, crkava, drugih verskih mesta, kao i istorijskih i kulturnih mesta od posebnog značaja za srpsku zajednicu kao i za druge zajednice u Republici Kosovo, kroz uspostavljanje Specijalnih zaštićenih zona. U cilju nadgledanja i sprovođenja Zakona o specijalnim zaštićenim zonama, funkcionalizovan je Savet za nadgledanje sprovođenja.

Zakonodavni okvir u oblasti u oblasti zaštite ličnih podataka

Član 36.4 Ustava Republike Kosovo garantuje svakoj osobi uživanje prava zaštite ličnih podataka. U tom smislu, Republika Kosovo je usvojilo osnovni Zakonski okvir i okvir politika u oblasti zaštite ličnih podataka. Konkretnije, usvojen je Zakon br. 03/L-172 za zaštitu ličnih podataka, koji je usvojen u aprilu 2010. Na osnovu člana 53. Ustava Republike Kosovo, sudske odluke Evropskog suda za ljudska prava direktno primenjive i u našoj zemlji. Konvencije i evropske direktive, kojima se uređuje oblast podataka i privatnosti su: Konvencija 108/EK i dopunski protokoli (za zaštitu pojedinaca u vezi automatske obrade ličnih podataka); Direktiva 95/46/EK; Direktiva 2002/58/EK (e-privatnost i elektronske komunikacije).

Zakon o zaštiti ličnih podataka, koji uređuje prava, odgovornosti, načela i mere u vezi zaštite ličnih podataka i istim je osnovana institucija koja je nadležna za nadgledanje legitimnosti obrade podataka. Navedeni Zakon, u cilju održavanja Acquis-a EU, je delimično usklađen sa sledećim aktima:

- Direktivom 95/46/EK o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka kao i slobodom kretanja ovih podataka;
- Okvirna odluka Saveta 2008/977/JHA u vezi zaštite ličnih podataka.

Okvir politika

Okvir politike u oblasti sudskog sistema

Okvir politike u oblasti sudstva je sastavljen od sledeće Strategije i Akcionog plana:

Strategija i Akcioni plan za umanjeње zaostalih predmeta – Svrha strategije je prikaz opšte strateške vizije za obradu zaostalih predmeta koji postoje po sudovima Kosova. Strategija će uputiti izradu politike, internih uredbi, procedura, standarda, kao i inicijativa, intervencija i radnji. Svrha ove sveobuhvatne strategije je razvoj troslojnog pristupa u cilju odgovora na pitanje smanjenja zaostalih predmeta, preko sledećih institucija: (1) Sudski savet Kosova, koji će obezbediti izradu opštih politike, obezbediti liderstvo i unutrašnju i spoljnu podršku za sprovođenje Strategije i inicijativa, kao i aktivnosti koje su povezane sa istima. (2) Sekretarijat Sudskog saveta Kosova će obezbediti operacionu, budžetsku, tehničku, administrativnu i logističku podršku za sprovođenje Strategije i inicijativa, kao i aktivnosti koje su povezane sa istima. (3) Sudovi Kosova će obezbediti svakodnevno sudsko i upravno nadgledanje za sprovođenje Strategije i inicijativa, kao i aktivnosti koje su povezane sa istima.

Strateški plan za informativnu tehnologiju i komunikacije 2012 -2017. SSK-a – Vizija Strategije je da se tehnologija informisanja i komunikacije stavi na uslugu kako bi se podržala vizija Sudskog saveta Kosova za stvaranje sudskog sistema koji je efikasan, transparentan za svoj rad i pristupačan za sve. Ključni stubovi razvoja strategije su: priprema zakonske i regulativne osnove, obezbeđivanje sponzorisavanja i podrške donošenja odluka, obezbeđivanje adekvatne softverske i hardverske infrastrukture ITK-a i kompetentnih ljudskih resursa za održavanje sistema i podršku korisnika u korišćenju infrastrukture. Glavni projekti koji se teže realizovati kroz sprovođenje strategije su sistem za upravljanje predmetima,

sistem audio snimaka krivičnih ročišta, kao i obezbeđivanje i upotreba naprednih audio i video sistema u sedam osnovnih sudova kako bi se obezbedilo davanje direktnog zaštićenog izlaganja zaštićenih svedoka na sudskim ročištima. Do sada, preko strategije je postignuto obezbeđivanje sprovođenje sistema upravljanja predmetima, projekat koji je u toku. Za sistem audio snimanja i sistem za zaštitu svedoka još nisu pronađena sredstva za njihovo sprovođenje.

Pripremni radni plan za projekat elektronskog upravljanja predmetima. Prva etapa ili pripremna faza projekta je počela u januaru 2014. i završena je s potpunim uspehom u junu 2015. Svi ciljevi predviđeni za realizaciju tokom pripreme faze su realizovani i izveštaji dostavljeni donatorima, što u ovom slučaju je Ministarstvo spoljnih poslova Norveške. Na osnovu rezultata postignutih u priprema fazi je usvojen i potpisan i ugovor granta za glavnu fazu, koji je sada već počeo i trajaće tri godine. Ova etapa ima za cilj zamenjivanje manualnog rada u sudovima i tužilaštvima sa elektronskim sistemom, koji će omogućiti obradu i upravljanje elektronskim materijalima. Ovo će stvoriti bolje radne uslove, koji će biti u skladu sa zahtevima današnjice i razvojem tehnologije i društva uopšteno. Sistem upravljanja predmetima će omogućiti povećanje efikasnosti sudova i tužilaštava, povećanje transparentnosti i odgovornosti, što su takođe zakonske obaveze. Ovo će se realizovati kroz proaktivno upravljanje sudova i tužilaštava na osnovu tačnih podataka i u realnom vremenu, koje će biti na raspolaganju kroz sistem.

Strategijom za smanjenje zaostalih predmeta i alternativa se teži smanjenje predmeta po sudovima, imajući za cilj da se predmeti lakše prirode završe u tužilaštvima a da ne postoji potreba da se prosleđuju sudovima. Ovim pristupom fokus tužilaca u budućnosti će biti određivanje prioriteta i rad na velikim predmetima, bilo to korupcija, privredni kriminal, zaplena ili gonjenje osoba na visokim položajima.

Strategija za pomoć u sektoru vladavine prava 2016-2019 ima za cilj poboljšanje uslova za stabilnu vladavinu prava i unapređenje procesa evropskih integracija kroz planiranje, programiranje i poboljšanje efektivnosti pomoći donatora u skladu sa strateškim nacionalnim prioritetima.

Razvojni plan Ministarstva pravde 2012-2016 – u cilju realizacije glavnog cilja, učlanjenja u Evropsku uniju, predviđa pet strateških ciljeva, kao što sledi:

- Uspostavljanje i unapređenje zakonske i institucionalne osnove u funkciji vladavine reda i prava u skladu sa prioritetima koji proizilaze iz procesa evropskih integracija;
- Dalje unapređenje sistema međunarodne pravne pomoći i saradnje;
- Obezbeđivanje preduslova i efikasnijeg upravljanja sistemom izvršenja krivičnih sankcija;
- Razvoj i podizanje kapaciteta sudske medicine, pronalaženje i identifikacija lica nestalih tokom rata i istraga ratnih zločina;
- Razvoj profesionalnih kapaciteta u cilju unapređenja reformi i efikasno funkcionisanje delatnosti Ministarstva.

Okvir politika u oblasti politike protiv korupcije

Okvir politika u oblasti protiv korupcije se sastoji od sledećih politike:

Strategija i nacionalni plan protiv korupcije 2013-2017. je usvojena i pravosnažna je za sprovođenje. Ovaj dokument sadrži politike protiv korupcije koje trebaju sprovesti institucije Republike Kosovo, kako na centralnom nivou a tako i na lokalnom. Opšta svrha nove Strategije protiv korupcije je doprinos u progresivnom i stabilnom smanjenju korupcije, jačanju integriteta i izgradnji poverenja građana u institucijama javnog upravljanja, kao i za promovisanje načela nulte tolerancije prema korupciji, sprovođenje međunarodnih standarda protiv korupcije, čime se pomaže efikasnoj i funkcionalnoj vladavini prava na Kosovu. Osim navedenog, Strategija će pomoći upravnim strukturama u promeni njihove institucionalne kulture protiv korupcije i stava prema pristupu, orijentacija ka rezultatima. Ovo zahteva proaktivno angažovanje svih javnih institucija, drugih nezavisnih organa, civilnog društva i međunarodne zajednice. Ova strategija je ispratila strukturu prethodnog dokumenta, dok ista sadrži

horizontalne (isprepletane) ciljeve, kao i specifične ciljeve u svakom vertikalnom prioritetnom sektoru, dakle: politički sektor, lokalna samouprava, centralna administracija, sprovođenje zakona – tužilaštvo – sudstvo, javne finansije – javne nabavke, privatni sektor/poslovni ambijent, civilno društvo i mediji, kao i međunarodna i regionalna saradnja.

Akcionni plan protiv korupcije sadrži konkretne mere protiv korupcije koje trebaju sprovesti institucije kako na centralnom a tako i na lokalnom nivou. Agencija protiv korupcije (APK), u saradnji sa drugim javnim institucijama i organizacijama civilnog društva, je pripremila postojeću Strategiju protiv korupcije i Akcionni plan (2013-2017). Ovi dokumenti predviđaju konkretne i usredsređene ciljeve, kao i mere za sprečavanje i borbu protiv korupcije tokom trećeg strateškog ciklusa na Kosovu, koji nastavlja onaj iz 2004-2007. i 2009-2011.

Proces revizije akcionog plana protiv korupcije 2013-2017. je promenio aktivnosti ili mere akcionog plana, koje su modifikovane; neke su obrisane, a dodate su i neke nove. Izmene su obuhvatile sve sektore, takođe su promenjeni i vremenski rokovi ovih mera. Osim interne ocene i ocene rizika u glavnim prioritetnim oblastima, osnova za izradu nove Strategije i Akcionog plana je bio i poslednji Izveštaj Evropske komisije o napretku Kosova, kao i druge međunarodne i nezavisne ocene oblasti osetljivih na korupciju na Kosovu.

Godišnja ocena opasnosti od korupcije je završena u aprilu 2015. za politički sektor, lokalne vlasti, centralnu administraciju (posebno se usredsređujući na oblasti od velikog rizika, kao što su prostorno planiranje, obrazovanje, zdravstvo i poreski organi), krivično gonjenje, sudstvo, finansijske politike i politike javnih nabavki. Ova ocena je poslužila za reviziju Akcionog plana protiv korupcije 2013-2017, koji je finalizovan u julu 2015. Godišnjom ocenom rizika od korupcije je naglašena:

- Izmena zakonodavstva u raznim oblastima zarad zatvaranja zakonskih rupa koje potencijalno mogu prouzrokovati korupciju
- Uspostavljanje veće saradnje mehanizama pravde sa institucijama
- Izbegavanje sukoba interesa
- Povećanje odgovornosti i nadgledanja u radu
- Jačanje kontrole nad sistemom javnih nabavki i procesima u vezi sa budžetskim troškovima (efektivnost i efikasnost upotrebe budžetskih sredstava)
- Izmena i poboljšanje zakonodavnog okvira protiv korupcije.

Prateći mehanizmi za podizanje među-institucionalne saradnje – Tužilački savet Kosova je okončao stvaranje baze podataka/pratećeg mehanizma u cilju harmonizacije statističkih izveštaja između subjekata podnosilaca krivičnih prijava. Ovo je omogućilo podizanje među-institucionalne saradnje i ujedinjenje statistika. U tom smislu, TSK je izradio plan za podizanje efikasnosti tužilačkog sistema u borbi protiv korupcije. Takođe, TSK je odredio nacionalnog koordinatora i osnovao odbor za nadgledanje i proveru podataka koje proslede osnovna tužilaštva i specijalno tužilaštvo Republike Kosovo u vezi sprovođenja plana za podizanje efikasnosti tužilačkog sistema u borbi protiv korupcije.

Okvir politika u oblasti osnovnih prava

Okvir politike koji pokriva oblast ljudskih prava obuhvata strategije i akcione planove kao što sledi:

Nacionalna strategiju za prava sa ograničenim sposobnostima 2013-2023. ima za cilj stvaranje stabilnog okvira konkretnih aktivnosti kojima se odgovara na izazove i prepreke, promoviše sveobuhvatno društvo, kao i služe procesu koordinacije i integracije svih politike i relevantnih inicijativa u oblasti ograničenih sposobnosti. Takođe, Strategija služi kao značajan mehanizam za obezbeđivanje da se načela, koja su otelotvorena u Povelji Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa ograničenim sposobnostima, uvrste u politike i programe koji utiču na poboljšanje kvaliteta života osoba sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo.

Nacionalni plan za osobe sa ograničenim sposobnostima 2013-2015. ima za cilj poboljšanje trenutnog stanja sprovodeći doslovce sve prioritete oblasti izabrane Nacionalnom strategijom za prava osoba sa ograničenim sposobnostima 2013-2023. Nacionalni plan je zasnovan na strateškim ciljevima, ali svakako navodeći detalje, specificujući ih ili obrazlažući ih konkretnim radnjama; merljive, dostižne i realne indikatore; i nadležne institucije za sprovođenje svake aktivnosti, uz vremenske rokove i budžetske linije.

Nacionalni program za ponudu usluga na jeziku znakova ima za cilj stvaranje inkluzivnog društva, koje će poboljšati učešće gluvih osoba u svim sferama života u Republici Kosovo. Ovaj program se većinom usredsređuje na dva oblasti koje imaju za cilj ponudu usluga na jeziku znakova kao i učenje jezika znakova. Ponuda usluga će biti dostignuta stvaranjem strukture za ponudu usluga na jeziku znakova, iz koje će biti opsluživane sve institucije u zemlji za svaku potrebu komuniciranja koju imaju njeni građani. Dok će se učenje na jeziku znakova realizovati stvarajući uslove u kojima gluve osobe mogu maksimalno da realizuju svoje potencijale do najviših stepena akademskih kvalifikacija.

Dok, što se tiče oblasti rodne ravnopravnosti i zaštite od nasilja u porodici, strateški dokumenti koji pokrivaju ovu oblast su:

Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2008-2013. (KPRR) ima za cilj stvaranje prikladnog i specifičnog ambijenta za izmene u uslovima života žena i devojaka na Kosovu, kao i uklanjanje podela koje su blisko povezane sa siromaštvom. Ovaj dokument je usredsređen na 6 specifičnih oblasti: (i) integraciju žena u ekonomiju; (ii) integraciju žena na tržište rada i socijalno staranje za kategorije pogođene socijalnim problemima; (iii) žene u procesu donošenja odluka; (iv) zdravstvena nega i pristup žena i muškaraca zdravstvenim uslugama; (v) obrazovanja; i (vi) njihova zastupljenost i doprinos u kulturi i medijima.

Kosovski Program protiv porodičnog nasilja i Akcioni plan 2011-2014 omogućava koordinaciju i usklađivanje strategija i postojećih napora svih odeljenja i upravnih institucija raznih ministarstava i nevladinih organizacija u sprečavanju i borbi protiv porodičnog nasilja. Sprečavanje, zaštita i bezbednost, kao i podrška i tretman, i reintegracija su tri glavna stuba na koja je usredsređen ovaj program.

Akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 obezbeđuje promovisanje i sprovođenje Rezolucije 1325 SB-a na Kosovu. Preko mera i aktivnosti koje predviđa ovaj plan, Kosovo će doprineti u sprovođenju Rezolucije 1325 na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou koordinacijom zajedničkih aktivnosti države, civilnog društva i interesnih grupa za sprovođenje Rezolucije 1325 i drugih programa koji promovišu rodna pitanja na Kosovu. Plan omogućava da se preko zajedničkih aktivnosti i drugih oblika informisanja javnosti, promoviše Rezolucija 1325 na Kosovu.

Standardne procedure delovanja protiv nasilja u porodici imaju za cilj stvaranje koordinisanog sistema institucija Kosova, koje reaguju momentalno i neprekidno u slučajevima porodičnog nasilja u cilju ponude kvalitetne pomoći i zaštite žrtve porodičnog nasilja. Izradom i sprovođenjem ovih standardnih procedura delovanja, državnih institucionalnih mehanizama i drugih partnera će se uskladiti i koordinisati saradnja i kooperacija u aktivnostima identifikacije, podnošenja, zaštite, rehabilitacije. Ovim merama je obuhvaćena zaštita članova porodice, koji su žrtve porodičnog nasilja, a posebno dece, osoba sa ograničenim sposobnostima i starijih osoba.

Okvir politika u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

U okviru napora za ponudu mogućnosti vraćenim osoba, usvojena je:

Strategija za zajednice i povratak (2014-2018), koja služi kao mapa puta u procesu povratka, ne obuhvata samo izgradnju stambenih jedinica nego i pitanje pristupa javnim uslugama kao što su: dobijanje ličnih isprava, zdravstvenu negu, pitanje bezbednosti i slobode kretanja, mogućnost obrazovanja na maternjem

jeziku, mogućnost zaposlenja i pristupa infrastrukturi. Strategija sadrži četiri cilja, koja MZP, teži da realizuje tokom sledećih pet godina, 2014-2018: 1. Stabilan povratak raseljenih lica u zemlji, raseljenih u: Srbiji, Crnoj Gori i BJRM; 2. Jačanje i stabilizacija zajednica na Kosovu; 3. Izrada i dopuna zakonskog okvira za zajednice, povratak i integraciju; i 4. Unapređenje sistema internog upravljanja u MZP-u.

Strategija za integraciju RAE zajednica (2009-2015), koja ima za cilj promociju i jačanje zaštite prava Romske, Aškalijske i Egipćanske zajednice i njihovu punu integraciju u kosovsko društvo, kao i obezbeđivanje da je zakonodavstvo u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Takođe, ova strategija ima za cilj podršku i ohrabrenje rada NVO-a koji zastupaju interese Romske, Aškalijske i Egipćanske zajednice, proširenje saradnje sa njima, uključujući Instituciju ombudsmana. Okončanjem perioda primene Strategije za integraciju RAE zajednica, radi se na izradi nove strategije koja ima za cilj poboljšanje uslova za ove zajednice. Ostaje samo izdvajanje budžetskih sredstava za sprovođenje ove strategije.

U okviru zaštite kulturne baštine, funkcionalisana je elektronska baza podataka o kulturnoj baštini, obezbeđujući informacije o spomenicima, arheološkim mestima i pokretnim objektima baštine. Verski i kulturni objekti srpske baštine na Kosovu su pod zaštitom specijalne jedinice policije, obezbeđujući na ovaj način ispunjenje zahteva koji proizilaze iz izveštaja SI.

Okvir politika u oblasti zaštite ličnih podataka

Što se tiče okvira politika u oblasti zaštite ličnih podataka, Agencija za zaštitu ličnih podataka je izradila Strategiju za zaštitu ličnih podataka 2014-2017, koja ima za cilj omogućavanje ispunjenja obaveza agencije prema građanima i odgovarajućim državnim institucijama, u ambijentu neprekidnih izazova i dešavanja. Ovim dokumentom se istovremeno informišu zainteresovane strane kako sprovesti u praksu zakonske obaveze agencije.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti sudskog sistema

Institucionalni okvir sudstva se sastoji od sledećih institucija:

Ministarstvo pravde je nadležno za razvoj politike i zakonodavstva u oblasti pravde; sprovodi politike za obezbeđivanje pravičnog i efektivnog pristupa sistemu pravde za sve, bez diskriminacije; nadgleda sistem javnog beležništva, posredovanja i pravosudnog ispita; čuva i upravlja oduzetom ili konfiskovanom imovinom u saradnji sa tužilaštvom, sudom ili drugim nadležnim organima u skladu sa zakonima na snazi itd.

Sudski savet Kosova je nezavisna institucija koja obezbeđuje da kosovski sudovi budu nezavisni, profesionalni i nepristrasni i odražavaju multietničku prirodu Kosova. SSK je nadležan za rešavanje i predlaganje sudija za imenovanje, ocenu njihovog učinka, disciplinskih upitnika, kao i elaboraciju politike i opšteg upravljanja sudskim sistemom.

Tužilački savet Kosova je potpuno nezavisna institucija s mandatom upravljanja i rukovođenja tužilačkim sistemom na Kosovu. TSK, u saradnji sa Kancelarijom državnog tužioca, obezbeđuje da se borba protiv kriminalnih aktivnosti odvija na efektivan način na Kosovu, i time doprinosi vladavini prava.

Kosovski institut za pravosuđe je nezavisna institucija koja nudi obuku za sudije, tužioce i ostale pravne profesionalce na Kosovu. Tokom svojeg rada, KIP razvija planove kratkoročnog, srednjoročnog i dugoročnog usavršavanja za efikasno, efektivno i nepristrasno pravosuđe a takođe vrši i druge profesionalne delatnosti kao profesionalna-istraživačka institucija za razvoj pravosuđa na Kosovu u skladu sa evropskim standardima.

Osnovni sudovi su prvostepeni sudovi i internom organizacijom ovih sudova, u cilju podele stvari prema prirodi njihovih stvari, imaju sledeća odeljenja:

- Odeljenje za privredna pitanja, koje deluje u okviru Osnovnog suda u Prištini, za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za upravna pitanja, koje deluje u okviru Osnovnog suda u Prištini,
- Odeljenje za teška krivična dela, koje deluje u sedištu svakog osnovnog suda;
- Opšte odeljenje koje deluje u sedištu svakog osnovnog suda, kao i u ogranku svakog osnovnog suda;
- Odeljenje za maloletnike, koje deluje u okviru osnovnih sudova.

Apelacioni sud je drugostepeni sud, koji je nadležan za razmatranje: svih žalbi uložених protiv odluka osnovnog suda; donošenje odluka u trećem stepenu, na žalbu koja je dozvoljena zakonom u vezi sukoba jurisdikcije između osnovnih sudova; odlučivanje o sukobu jurisdikcije između osnovnih sudova itd.

Vrhovni sud je javna institucija koja zastupa najvišu sudsku instancu, sa jurisdikcijom na celoj teritoriji zemlje. Vrhovni sud je nadležan za: odlučivanje u trećem stepenu po žalbama dozvoljenim zakonom; zahteve za vanredna pravna sredstva protiv pravosnažnih odluka sudova Republike Kosovo, kao što je propisano zakonom; reviziju protiv odluka drugostepenih sudova u pitanjima sporova, kao što je predviđeno zakonom; određivanje načelnih stavova i pravnih mišljenja o pitanjima koja su od značaja za jedinstveno sprovođenje zakona u svim sudovima na teritoriji Kosova itd.

Ustavni sud je konačni organ u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i usklađenost zakona sa Ustavom. Ustavni sud je u potpunosti nezavisan u vršenju svojih ovlašćenja.

Ostale institucije koje pokrivaju oblast pravosudnog sistema su i Komora javnih beležnika Kosova, Advokatska komora Kosova, Agencija za besplatnu pravnu pomoć itd.

Institucionalni okvir u oblasti politike protiv korupcije

Institucionalni okvir politike protiv korupcije se sastoji od sledećih institucija:

Agencija protiv korupcije, kao nezavisna institucija prema Zakonu br. 03/L-159 o Agenciji protiv korupcije, ima za cilj prevenciju i borbu protiv korupcije. Sledstveno, u funkciji ove misije, Agencija sprovodi i Zakon br. 04/L-050 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih javnih zvaničnika i prijavljivanju, poreklu i kontroli poklona za sve službenike i Zakon br. 04/L-051 o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije.

Specijalna radna grupa protiv korupcije STRK-a (2010) ima za cilj borbu protiv korupcije na najvišem nivou. Mandat Radne grupe je istraživanje i borbe negativnog fenomena korupcije na Kosovu.

Nacionalni koordinator za borbu protiv korupcije – Kancelarija državnog tužilaštva je imenovala koordinatora za koordinaciju tekuće borbe državnog tužilaštva protiv korupcije. Koordinator većinom ostaje uključen u koordinaciju izveštavanja kancelarije državnog tužilaštva u borbi protiv korupcije.

Nacionalni savet za borbu protiv korupcije je osnovala predsednica Republike Kosovo u skladu sa Ustavom Republike Kosovo i zakonima na snazi, a ima za cilj koordinaciju rada i aktivnosti institucija/agencija, u okviru njihovih ovlašćenja i delokruga, za sprečavanje i borbu protiv korupcije. Takođe, ostale funkcije Saveta obuhvataju koordinaciju aktivnosti u sprečavanju i borbi protiv korupcije, identifikovanja aktivnosti za podršku sprovođenja nacionalne strategije za borbu protiv korupcije, određivanju prioriteta i politike za sprovođenje zakonodavne agende u podizanju efektivnosti u borbi protiv korupcije i podizanja svesti društva za sprečavanje i borbu protiv korupcije.

Osnovna tužilaštva su nadležna za istražne radnje i krivično gonjenje korupcije, uključujući vezi sa organizovanim kriminalom, dok su osnovni sudovi nadležni za suđenje i kažnjavanje slučajeva korupcije, uključujući vezi sa organizovanim kriminalom. Vezano sa navedenim, GTK je nadležan za aspekte opštih operativnih politike, upravljanje i nadgledanje opšteg izveštavanja o radu osnovnih tužilaštava u istražnim radnjama i krivičnom gonjenju korupcije. SSK ima iste nadležnosti u odnosu na osnovne sudove u ovoj oblasti.

Institucionalni okvir u oblasti osnovnih prava

Institucionalni okvir koji pokriva oblast osnovnih prava se sastoji od sledećih institucija:

Kancelarija za dobro upravljanje, koja deluje u okviru Kancelarije PM-a, je nadležna za savetovanje Vlade u pitanjima zaštite od diskriminacije i promovisanja jednakosti, nadgledanja, sprovođenja preporuka Narodnog advokata, izradu politike, strategija i akcionih planova u pitanjima zaštite od diskriminacije. Daje mišljenje o nacrtu zakonodavstva koje pripremi Vlada, u skladu sa standardima ljudskih prava na snazi i praksi dobrog upravljanja i konsultuje se predstavnicima raznih interesnih grupa. Po potrebi, osniva savetodavne organe za razmatranje dobrog upravljanja, ljudska prava, jednake mogućnosti i pitanja protiv diskriminacije.

Institucija narodnog advokata, kao nezavisna ustavna institucija nadgleda, štiti i promoviše ljudska prava i slobode. Zakonom o zaštiti od diskriminacije, Institucija narodnog advokata je određena da bude žalbeni mehanizam za slučajeve diskriminacije po bilo kojoj osnovi, dok je Zakonom o rodnom ravnopravnosti određen da bude žalbeni mehanizam za slučajeve rodne diskriminacije. Takođe će delovati i kao nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni. Narodni advokat je osnovao jedinicu za rodnu ravnopravnost, koja ima mandat obrade svih žalbi/slučajeva povrede pravila rodne ravnopravnosti pojedinaca ili grupa pojedinaca, koje su počinili javni organi.

Agencija za rodnu ravnopravnost u okviru Kancelarije premijera, koja ima mandat sprovođenja i nadgledanja sprovođenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti, promovisanjem vrednosti i ravnopravnih mogućnosti bez obzira na rodnu ravnopravnost. Pokreće i izrađuje zakonske akte u skladu sa svojim mandatom u oblasti rodne ravnopravnosti. Blisko saraduje sa institucionalnim mehanizmima i civilnim društvom u promovisanju pro-rodne agende.

Službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama, koji vrše dužnosti koordinatora za pitanja rodne ravnopravnosti. Službenici za rodnu ravnopravnost su nadležni za ispunjenje zadataka iz aspekta rodne ravnopravnosti, u okviru nadležnosti ministarstva, na osnovu Zakona i u skladu sa kancelarijom za rodnu ravnopravnost Kosova.

Kosovska Agencija za vlasništvo je osnovana kao nezavisna Agencija za rešavanje zahteva koji se odnose na nepokretnu privatnu imovinu, uključujući poljoprivrednu i komercijalnu imovinu.

Nacionalni koordinator protiv porodičnog nasilja je individualni organ nadležan za koordinaciju, saradnju, nadgledanje i izveštavanje sprovođenja politike, aktivnosti i radnji predviđenih programom protiv porodičnog nasilja. Dok je međuministarska grupa sastavljena od predstavnika resornih ministarstava, čiji mandat je koordinacija u sprovođenju politike, nadgledanje i periodično izveštavanje o zabeleženom napretku pri kancelariji nacionalnog koordinatora protiv porodičnog nasilja, odnosno sekretarijatu protiv porodičnog nasilja.

Međuministarski odbor za dečja prava je osnovan u cilju koordinacije politike, programa i procesa u vezi sa pitanjem prava dece, kako bi se olakšala realizacija prava dece i kako bi se njima ponudila jednaka mogućnost aktivnog učešća u društvu. Ovaj mehanizam se stara o poslednjim dešavanjima u

spровоđenju politike, zakonodavstva, programa i drugih usvojenih mera u smislu realizacije dečijih prava na Kosovu.

Savetodavna i koordinaciona grupa za prava osoba LGBTI zajednice ima za cilj uspostavljanje partnerstva i redovne saradnje među domaćim i međunarodnim i nevladinih organizacija koje rade na zaštiti i promociji prava zajednice (LGBTI) u Republici Kosovo. Štaviše, grupa služi svrsi pokretanja inicijativa za zajedničke aktivnosti na sprečavanju i borbi protiv diskriminacije kao i povećanje svesti o ljudskim pravima, uz poseban naglasak na prava zajednice (LGBTI).

Popravna služba Kosova je nadležna za upravljanje zatvorenicima, pritvorenicima, osuđenika, maloletnika na osnovu zakona koji se primenjuju na Kosovu, kao i evropskih konvencija i drugih propisa koje su donele odgovarajuće institucije. PSK je nadležna za upravljanje institucijama različitih bezbednosnih nivoa i nadgledanje osoba pod staranjem PSK-a.

Probna služba Kosova je centralni organ državne uprave podređen Ministarstvu pravde i nadležan za obavljanje poslova u vezi: organizacije, sprovođenja i nadzora izvršenja alternativnih kazni i reintegracije kažnjenih lica (probni poslovi); izvršenje mera različitosti i vaspitnih mera za maloletnike; ocenu krimogene opasnosti i određivanje potreba za tretman počinitelaca krivičnih dela itd.

Inspekcija MD-a za PSK vrši inspekciju rada ovih institucija i pravilnog toka njihovih funkcija u oblastima kao što u: disciplina i kazne, prinudne mere, upotreba sile, upotreba vatrenog oružja, žalbe zatvorenika, primanje-upis zatvorenika, podela-kategorizacija, smeštaj, lična higijena, odeća i obuća, prekrivači itd.

Nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni: Zakonom o narodnom advokatu, Institucija narodnog advokata je određena da bude nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja (NMS). U okviru ovih zakonskih odgovornosti, INA će redovno i bez najave posećivati sva mesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode, uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim institucijama, carinsko zadržavanje, zadržavanje imigracije i svako drugo mesto gde se sumnja da postoji kršenje ljudskih prava i sloboda; takođe će davati preporuke ili usklađenost zakonima i drugih podzakonskih ili administrativnih akata, uputstava, praksi primenjenih na Kosovu sa Ustavom i međunarodnim standardima u oblasti sprečavanja mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni.

Agencija za besplatnu pravnu pomoć je nezavisan organ, nadležan za obezbeđivanje besplatne pravne pomoći u građanskoj, krivičnoj, upravnoj ili prekršajnoj oblasti, za sve građane Republike Kosovo, kojima je onemogućen pristup pravdi zbog nedostatka materijalnih sredstava, i koji ispunjavaju zakonom predviđene kriterijume.

Odeljenja za maloletnike u okviru sudova i tužilaštava se većinom bave slučajevima u kojima su maloletnici deo krivičnih dela.

Policija Kosova, Jedinica za ljudska prava je nadležna za izradu politike u ovoj oblasti kao i nadgledanje poštovanja ljudskih prava, uključujući rodnu ravnopravnost. Slučajevi porodičnog nasilja i delikvencije maloletnika se obrađuju u posebnim sektorima. U okviru svake uprave PK-a funkcionišu posebni sektori porodičnog nasilja i maloletničke delikvencije. Štaviše, samo sertifikovani službenici u ovoj oblasti se bave obradom ovih slučajeva. U okviru PK-a su funkcionalne i posebne prostorije za intervjuisanje maloletnika.

Agencija za besplatnu pravnu pomoć nudi i obezbeđuje ravnopravan pristup pravdi svim građanima Republike Kosovo, potvrđujući spremnost institucija Kosova na promovisanju, poštovanju i zaštiti načela ljudskih prava i vladavine prava na Kosovu. Kako bi se obezbedilo poštovanje osnovnih prava, Agencija nudi pravnu pomoć na jeziku stranke.

Nacionalni savet za osobe sa ograničenim sposobnostima je savetodavni i orijentišući organ o nacionalnim prioritetima i politikama u oblasti ograničenih sposobnosti. Svrha nacionalnog saveta o ograničenoj sposobnosti je rad na stvaranju jednakih mogućnosti, potpunom učešću i socijalnoj integraciji osoba sa ograničenim sposobnostima, osiguravanje da se potrebe i interesi osoba sa ograničenim sposobnostima uvek uzimaju u obzir kada Vlada donosi odluke o nečemu što utiče na stanje osoba sa ograničenim sposobnostima. Preporuke nacionalnog saveta o ograničenim sposobnostima su u skladu sa standardnim pravilima Ujedinjenih nacija o jednakoj mogućnosti za osobe sa ograničenim sposobnostima i drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima.

Komisija za nadgledanje, izveštavanje i sprovođenje nacionalnih politike za osobe sa ograničenim sposobnostima deluje kao mehanizam nadgledanja sprovođenja Strategije i Akcionog plana kao i saradnje sa predstavnicima organizacija koje radu za prava osoba sa ograničenim sposobnostima.

Institucionalni okvir u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

Institucionalni okvir koji pokriva oblast zaštite manjina i kulturne baštine je sledeći:

Konsultativno veće za zajednice, deluje u okviru predsedništva Republike Kosovo ima mandat da pomaže u organizovanju i artikulisanju stavova zajednica i njihovih pripadnika u vezi zakonodavstva, politike i javnih programa koji su od posebnog značaja za njih; obezbeđivanje foruma za konsultacije i koordinaciju među zajednicama i obezbeđivanje efikasnog funkcionisanja zastupničkih organizacija zajednica; nuđenje mehanizma za redovnu razmenu između zajednica i državnih institucija; nuđenje mogućnosti zajednicama da u početnim etapama uzmu učešće u zakonodavnim ili političkim inicijativama koje može da pripremi Vlada ili Skupština.

Ministarstvo za zajednice i povratak razvija politike i promovise i sprovodi zakone za promovisanje i zaštitu prava zajednica i njihovih pripadnika, uključujući pravo na povratak, u skladu sa Ustavom Republike Kosovo; promovise stvaranje prikladnih uslova za povratak i obezbeđuje jedinstven pristup povratku; razvija ili upravlja programima i mehanizmima za pomaganje, integraciju u jednakim uslovima za sve zajednice i njihove pripadnike, koji trenutno stanuju u Republici Kosovo, kao i obezbeđivanje postojanog povratka raseljenih i izbeglica.

Ministarstvo kulture, omladine i sporta ima mandat za razvoj politike i sprovođenje zakonodavstva za promociju kulturnih, sportskih i omladinskih aktivnosti i povezivanje sa članovima svih etničkih, verskih i jezičkih zajednica, uključujući one koje privremeno ili stalno žive na Kosovu.

Savet za nadgledanje sprovođenja nadgleda sprovođenje odredbi zakona Republike Kosovo u vezi sa zaštitom verske i kulturne srpske baštine na Kosovu, uključujući posebno odredbe zakona o posebnim zaštićenim zonama, istorijskom centru Prizrena i selu Velika Hoča.

Kancelarija poverenika za jezike, deluje u okviru Kancelarije premijera pod upravom Poverenika za jezike, koji je nadležan za upravljanje Kancelarijom i izvršenje njenih ovlašćenja, savetovanje Vlade i institucija pod jurisdikcijom Kancelarije u vezi usvajanja i sprovođenja mera koje obezbeđuju upotrebu i ravnopravan status službenih jezika, upotrebu službenih jezika i jezika u zvaničnoj potrebi u opštinama, kao i zaštitu i promociju jezika zajednica čiji jezik nije službeni jezik. Kancelariju podržavaju dva mehanizma: Odbor za jezičke politike i Mreža za jezičke politike.

Kancelarija za pitanja zajednica deluje u okviru Kancelarije premijera i koordinise sva pitanja koja se odnose na zajednice, uključujući: koordinaciju vladinih organa, nezavisnih agencija i institucija/ministarskog nivoa i opština; koordinaciju donatora i međunarodnih organizacija kako bi se obezbedilo da su pitanja zajednica uzeta u obzir na efektivan način širom Kosova; onemogućavanje udvostručavanja napora i obezbeđivanje jednakosti u izdavanju sredstava i njihovu efektivnu upotrebu.

Lokalni odbori za javnu bezbednost su konsultativna tela za policiju u identifikovanju, odgovoru i u saradnji sa policijom rešava lokalne probleme u zajednici.

Opštinski saveti za bezbednost u zajednici su bezbednosni forumi koji imaju za cilj povećanje svesti građana u vezi prirode krivičnih dela, nepravilnosti i nasilničkog ponašanja u lokalnoj zajednici i izgradnju poverenja između policije i građana kroz uspostavljanje partnerstva i zajedničkih inicijativa za rešavanje bezbednosnih problema u svakoj zajednici.

Institucionalni okvir u oblasti zaštite ličnih podataka

U oblasti zaštite ličnih podataka, Republika Kosovo je osnovala:

Državnu agenciju za zaštitu ličnih podataka, koja ima zakonsku obavezu za nadgledanje sprovođenja pravila za zaštitu ličnih podataka. Agencija funkcioniše kao nezavisna agencija i izveštava direktno Skupštini Republike Kosovo.

Podrška donatora

Podrška u oblasti pravosuđa

Što se tiče EU i bilateralne pomoći u oblasti pravosuđa, ovo su realizovani projekti:

- Informativni sistem upravljanja predmetima - ima za cilj podršku institucija pravosuđa na Kosovu. Ovaj projekat, uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Norveške, ima za cilj obezbeđivanje tehničke pomoći Sudskom savetu Kosova (SSK) u funkcionalnoj automatizaciji rada u svim sudovima i tužilaštvima Kosova.
- Program podizanja kapaciteta 2012-2016, u okviru tužilačkog i sudskog sistema kroz postdiplomske studije, master studije, jednogodišnje poststudije na američkim univerzitetima. Ovaj projekat finansira Ambasada SAD-a. Do sada su u SAD-u školovane četiri generacije, tro od kojih su završile jednogodišnje studije i ovi tužioci i sudije su se nakon školovanja vratile u tužilački i sudski sistem, donoseći sa sobom iskustvo i praksu pravosuđa SAD-a. Četvrta generacija je počela sa školovanjem u avgustu mesecu i očekuje se da završe krajem sledeće akademske godine. Do sada, u ovih 4 generacija, studije u SAD-u su pratili 7 tužilaca i 6 sudija.
- Projekat za objavljivanje presuda - na zahtev SSK-a, TAIEK je usvojio predlog projekta SSK-a za pomoć u organizovanju radionice, kao prvi korak u razvoju/izradi uredbe o objavljivanju presuda.
- Projekat EU za pomoć SSK-u i TSK-u 2013-2016. - svrha projekta je bila pomoć SSK-u i TSK-u u profesionalnom proširenju ključnih nadležnosti kao što su imenovanje, reizbor, premeštanje, disciplinovanje itd. takođe, ovaj projekat je pomogao u osnivanju jedinice za krivičnu evidenciju, pomažući u izradi uredbe o krivičnoj evidenciji. Očekuje se da se projekat završi u martu 2016. i da se isti nastavi projektom tvininga na proleće 2016, čiji cilj će biti isti sa ciljevima trenutnog projekta.
- Projekat USAID-a/Effective Rule Of Law Programe (EROL) 2011-2015. - unapređenje upravljanja sudovima kroz fizičku obnovu svih sudova, kako bi bili modeli sudova. Ukupni iznos projekta je bio više od 20 miliona evra. Nastavak ovog projekta će biti krajem 2015. godine, kao Justice Sector Reform Program, čiji cilj je pomoć SSK-u u integraciji struktura na severu i nastavljjanje aktivnosti u funkciji smanjenja zaostalih predmeta.
- Projekat UNDP-a 2015 - 2017. - cilj je proširenje međuinstitucionalne saradnje između SSK-a, TSK-a, PIK-a i MP-a kao i profesionalna podrška, pomažući izbliza za bolje funkcionisanje pravosuđa uopšteno.

Što se tiče EU i bilateralne pomoći u oblasti osnovnih prava, u toku su sledeći projekti:

- Projekat tvininga EU - „Borba protiv homofobije i transfobije“, projekat čije sprovođenje je počelo u maju 2014. Ovaj projekat radi na povećanju svesti i iskorenjivanja nasilja, predrasuda i

diskriminacije prema LGBTI zajednici na Kosovu. Takođe, pruža izgradnju kapaciteta i proširenje svesti i profesionalnog pristupa kosovskih organa, posebno policije, pravosuđa, nastavnika i medija prema pripadnicima LGBTI zajednice. Projekat odgovara na četiri komponente-oblasti:

- Komponenta 1: zakonodavstvo/politike
- Komponenta 2: povećanje svesti i obuke
- Komponenta 3: strukture zakonskog i psihološkog savetovanja
- Komponenta 4: institucionalne mreže i saradnja

Kratkoročne mere

Kratkoročne mere u oblasti pravosudnog sistema

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23 će biti primenjene sledeće kratkoročne zakonodavne mere u ovoj oblasti:

- Izrada i usvajanje zakona o međunarodnom privatnom pravu, pri čemu će delimično biti transponovani sledeći akti Acquis-a: Uredba PE i Saveta o nadležnom pravu za ugovorne obaveze koja obuhvata Prvu rimsku konvenciju; Uredba. 864/2007 parlamenta Evrope i Saveta (11. jul 2007) o nadležnom pravu za vanugovorne obaveze koja obuhvata Drugu rimsku konvenciju; Uredba br. 1215/2012 Parlamenta Evrope i Saveta (12. decembar 2012) o nadležnostima, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i komercijalnim pitanjima, kojom se obuhvata Prva briselska konvencija; Uredba br. 2201/2003 Savet a (27. novembar 2003) u vezi nadležnosti i priznavanja i izvršenja sudskih odluka u bračnim i pitanjima koja se odnose na roditeljsku odgovornost, m kojom se obuhvata druga briselska konvencija, izmenjena Uredbom br. 2116/2004 kao i Uredbom br. 4/2009 od 18. decembra 2008. u vezi jurisdikcije, primenjivog zakona, priznavanje i izvršenje i saradnju u vezi sa pitanjima obaveza zadržavanja.
- Izrada i usvajanje zakona o posredovanju u cilju delimičnog transponovanja Direktive 2008/52/EZ Parlamenta Evrope i Saveta od 21. maja 2008. u određenim aspektima posredovanja u građanskim i komercijalnim pitanjima.
- Izrada i usvajanje zakona o disciplinskom tužiocu (KDT), koji će biti izrađen i usvojen kako bi se uredili materijalni i proceduralni aspekti kao što su: kvalifikacije službenika KDT-a i službenika za podršku ZDT-a, izbor, rokovi, disciplinske odgovornosti i obaveze službenika KDT-a, sukob interesa i sprečavanje istog u zadacima disciplinskog direktora/tužioca, budžet KDT-a, držanje dosijea i poverljivost, zastarevanje, kriterijumi za prihvatljivost, određivanje predmeta, zastupljenost KDT-a, ponovno podnošenje slučajeva KDT-u i mnoga druga pitanja vezana sa ovom oblašću. Uredbe koje će biti propisane ovim zakonom će biti jasnije i sledstveno će postojati veća efikasnost i efektivnost u njihovom sprovođenju.
- Izrada i usvajanje zakona o akademiji pravosuđa, nakon usvajanja ovog zakona će nivo PIK-a biti podignut na nivo Akademije.
- Izrada i usvajanje zakona o prekršajima, čijim usvajanjem će se odrediti opšta načela koja važe za sankcionisanje fizičkih i pravnih lica za prekršaje; urediti prekršajni postupak, odgovornost, kazne i mere, kao i metode izvršenja. Ovaj zakon će biti usklađen sa: Direktivom 2010/64/EU o pravu na prevođenje i tumačenje u krivičnom postupku; Direktivom 2012/13/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku; kao i Direktivom 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode.
- Izrada i usvajanje zakona o izvršnom postupku kako bi se odrazile osnovne izmene za efikasnije izvršenje ove oblasti.
- Izrada i usvajanje zakona o javnom beležništvu, kojim će se dalje urediti funkcionalna ovlašćenja javnih beležnika i uskladiti ovaj zakon sa zakonima na snazi.

- Zakon o jurisprudenciji, kojim će se urediti pitanja pripreme kadrova za sudije, tužioce i advokate, i na taj način doprineti u ispunjenju kriterijuma za nezavisno i funkcionalno sudstvo. Istim će specifično biti uređeni kriterijumi i procedure za održavanje pravosudnog ispita.

Takođe, u cilju daljeg uređenja oblasti pravosuđa kao i obezbeđenja transparentnosti i efikasnosti istog, biće usvojeno još nekoliko podzakonskih akata od strane Sudskog saveta Kosova kao i Tužilačkog saveta Kosova. U tom smislu, Tužilački savet Kosova je identifikovao podzakonske akte koje treba izraditi i usvojiti u zarad primene novih izmena zakona predviđenih u Zakonu br. 05/L-035 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-224 o Tužilačkom savetu Kosova, koje su navedene u sledećoj matrici.

- Uredba o oceni sudija
- Uredba o postupku objavljivanja presuda u svim sudovima
- Uredba o sudijama porotnicima
- Uredba o troškovima svedoka tokom krivičnog postupka
- Uredba o sudskim veštacima
- Uredba o sudskim prevodiocima i tumačima
- Uredba o izboru članova TSK – a
- Uredba o određivanju pravila i procedura za određivanje kandidata za tužioce
- Uredba o imenovanju glavnih tužilaca Apelacionog tužilaštva, Specijalnog tužilaštva i osnovnih tužilaštava
- Uredba o internoj organizaciji tužilaca
- Uredba o određivanju pravila za organizovanje ispita za kandidate za tužioce
- Uredba o radu i funkcionisanju TSK-a
- Uredba o premeštanju i unapređenju tužilaca
- Uredba o organizaciji i delatnosti sekretarijata TSK-a
- Uredba o radu komisije za budžet i finansije
- Uredba o dodeli predmeta
- Uredba o državnom pravobranilaštvu

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom kratkoročnog perioda će fokus biti na sledećim kratkoročnim izvršnim merama u ovoj oblasti:

- U smeru unapređenja politika u cilju ispunjenja obaveza pridruživanja EU će biti preduzete sledeće kratkoročne mere:
 - Revizija nacionalne Strategije za smanjenje zaostalih predmeta;
 - Izrada i usvajanje Strategije za izvršenje krivičnih sankcija;
 - Izrada i usvajanje Akcionog plana za obuku tužilaca i sudija;
 - Revizija Strategije za smanjenje zaostalih predmeta i alternativne procedure.
 - Sprovođenje sveobuhvatne analize postojećeg stanja što se tiče transponovanja Acquis-a u ovoj oblasti (sa ciljem detaljne ocene trenutnog stanja i određivanja srednjoročnih prioriteta u ovoj oblasti).
- U smeru daljeg razvoja institucionalnog okvira će biti preduzete sledeće kratkoročne mere:
 - Funkcionalizacija Odeljenja za ratne zločine u okviru STRK-a
 - Osnivanje Komisije kao posledica izmena i dopuna Zakona o TSK-u su: Komisija za normativna pitanja, Komisija za budžet i finansije, Komisija za upravljanje tužiocima, Disciplinska komisija, Komisija za ocenu učinka tužilaca.
 - Funkcionalizacija Odseka za sporove u vezi sa stranim ulagačima u okviru Odeljenja za privredna pitanja u Osnovnom sudu u Prištini, uz jurisdikciju funkcionisanja za celu teritoriju Kosova.
 - Funkcionalizacija kancelarije za upravljanje krivičnim dokazima u okviru SSK-a.
 - Osnivanje i funkcionizacija Pravosudne akademije (kroz transformaciju PIK na viši nivo) u skladu sa zakonom o pravosudnoj akademiji.

- Osnivanje kancelarije za upravljanje licencama i sudskim tumačima u okviru SSK-a.
- Razvoj integrisanog elektronskog sistema za upravljanje slučajevima i plana rada za pripremnu etapu projekta za sistem elektronskog upravljanja slučajevima.
- Dalje povećanje broja sudija i tužilaca, uključujući i srpsku manjinu za koju zakonodavni okvir rezerviše značajan broj položaja
- U smislu primenu u ovoj oblasti tokom 2016. godine, nadležne institucije će se usredsrediti na:
 - Smanjenje do 30% broja zaostalih predmeta u sledećim godinama, usmeravajući se na podizanje svesti stanovništva o alternativnim mogućnostima rešavanja sporova
 - Preko alternativnih procedura (posredovanje, obustava i sporazum o priznavanju krivice) TSK će smanjiti broj zaostalih predmeta do 30%. Osim smanjenja predmeta, biće sproveden efikasniji i produktivniji rad u kratkom vremenu;
 - Povećanje broja javnih beležnika, privatnih izvršilaca, stečajnih upravnika;
 - Sprovođenje kampanje za podizanje svesti javnosti o alternativnim oblicima rešavanja sporova;
 - Povećanje broja sporazuma u kojima se traži obustavljanje istrage;
 - Poboljšanje transparentnosti i odgovornosti sudova prema javnosti.

Kratkoročne mere u oblasti politike protiv korupcije

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom kratkoročnog perioda će fokus biti na sledećim kratkoročnim izvršnim merama u ovoj oblasti:

- U smeru unapređenja politika u cilju ispunjenja obaveza pridruživanja EU će biti preduzete sledeće kratkoročne mere:
 - Izrada i usvajanje Strategije 2015-2020. o borbi protiv korupcije;
 - Usvajanje okvira politike o ulozi pravosuđa u oblasti protiv korupcije
 - Revizija mandata Agencije protiv korupcije
 - Stvaranje efektivnog sistema za borbu protiv korupcije
 - Izrada i usvajanje Strategije o izvršenju krivičnih sankcija
- U smislu primenu u ovoj oblasti tokom 2016. godine, nadležne institucije će se usredsrediti na:
 - Prioritet kosovskih institucija je unapređenje zakonodavstva u oblasti gonjenja počinilaca krivičnih dela, a posebno u oblasti konfiskovanja imovine stečene krivičnim delima. Izrada odgovarajućeg zakona, koji će urediti aspekt sticanja neopravdane imovine će biti izvršen u skladu sa Direktivom br. 2014/42 /EU o zamrzavanju o konfiskovanju instrumenata i prihoda u EU.
 - Odredbe zakona o sprečavanju sukoba interesa se trebaju uskladiti sa Krivičnim zakonikom. APK u kratkoročnom periodu planira da ohrabri javne institucije i doprinese u izradi planova integriteta. Ovaj zadatak proističe iz akcionog plana protiv korupcije.
 - Poslovnik Agencije protiv korupcije se treba izraditi i usvojiti nakon izmene i dopune zakona o sukobu interesa. Poslovnik dopunjuje odredbe Zakona br. 03/L-159 o agenciji protiv korupcije, Zakona br. 04/L-050 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih javnih zvaničnika i prijavljivanju, poreklu i kontroli poklona za sva službena lica, kao i Zakona br. 04/L-051 o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije. Ovim Poslovníkom se određuje način rada, pravila organizacije i funkcionisanja rada u Agenciji protiv korupcije. Odredbe poslovnika se primenjuju tokom obavljanja službenih zadataka od strane svih organizacionih jedinica Agencije, ako i osoba angažovanih za obavljanje posebnih usluga za Agenciju.
 - Poboljšanje kvaliteta krivičnih prijava
 - Specijalizovana obuka za sprovođenje procedure konfiskovanja
 - Specijalizovana obuka za službenike APK
 - Prioritizacija slučajeva visokog nivoa korupcije
- U smislu primenu u ovoj oblasti tokom 2016. godine, nadležne institucije će se usredsrediti na:

- Kao prioritet ostaje i poboljšanje izveštavanja kontaktnih tačaka koje služe kao mostovi za povezivanje između javnih institucija i APK-a. Imajući u vidu da ostaje izazov u izveštavanju kontaktnih tačaka (u svim institucijama koje su nadležne za sprovođenje radnji akcionog plana protiv korupcije), PAK će poboljšati nivo izveštavanja u vezi sa sprovođenjem Akcionog plana protiv korupcije, prenoseći odgovornost vlasništva na relevantne aktere u sprovođenju aktivnosti određenih akcionim planom protiv korupcije. U tom smislu, biće naglašeno jačanje odgovornosti službenika za kontakt (službenici koje odrede kosovske institucije za koordinaciju poslova sa Agencijom) u vezi procesa prijavljivanja imovine.
- Osiguranje konfiskovanja neopravdane imovine tokom istrage
- Obradu slučajeva korupcije u aktivnostima javnih nabavki
- Nastavljanje prijavljivanja imovine visokih zvaničnika
- Povećanje broja obrađenih slučajeva sukoba interesa prema Krivičnom zakoniku
- Podizanje svesti u oblasti borbe protiv korupcije

Kratkoročne mere u oblasti osnovnih prava

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom kratkoročnog perioda će fokus biti na sledećim kratkoročnim izvršnim merama u ovoj oblasti:

- Izmena Zakonika o maloletničkom pravu, koji će regulisati izvršenje presuda i mera i mere protiv maloletnika, sudsku proceduru i proceduru posredovanja.
- Izrada i usvajanje zakona o paraplegičarima i tetraplegičarima, kojim će se urediti status i prava lica, koja su usled bolesti ili oštećenja zAHVek izgubila mogućnost premeštanja i pokretanja donjih ekstremiteta ili lica, koja su usled bolesti ili oštećenja zAHVek izgubila mogućnost premeštanja i pokretanja gornjih i donjih ekstremiteta.
- Izrada i usvajanje zakona o izmenama i dopunama zakona o osposobljavanju, ponovnom stručnom osposobljavanju i zaposlenju osoba sa ograničenim sposobnostima, kojim će biti uspostavljeni olakšavajući mehanizmi za zaposlenje osoba sa ograničenim sposobnostima.
- Izrada i usvajanje zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-31 o verskim slobodama na Kosovu, koji ima za cilj promociju tolerancije među verskim zajednicama i u duhu je Ustava a u skladu sa mišljenjem Evropske komisije o demokratiji kroz zakon (Venecijska komisija), Mišljenje br. 743/2013 usvojeno na 98. plenarnoj sednici.
- Izrada i usvajanje zakona o zaštiti dece, štiti decu od svih oblika nasilja, maltretiranja, zloupotrebe, korišćenja, zapostavljanja ili bilo kojeg drugog oblika kojim se stavlja pod opasnost život, sigurnost, zdravlje, obrazovanje i razvoj deteta; garantuju i obezbeđuju odgovornosti roditelja, društva i države u staranju, zaštiti i razvoju deteta na osnovu najboljeg interesa deteta; obezbeđuje, u najboljem interesu deteta, saradnja, koordinacija, nadgledanje i odgovornost preko institucija na centralnom i lokalnom nivou, kao i sa organizacijama koje rade u oblasti zaštite i staranja dece. Zakon će biti u skladu sa Poveljom o pravima deteta.
- Izrada i usvajanje zakona o Kosovskoj agenciji za poređenje i verifikaciju imovine. Ovaj zakon se odnosi na rešavanje zahteva u vezi privatne nepokretne svojine, uključujući poljoprivrednu imovinu i privatnu komercijalnu imovinu, kao i poređenje i rešavanje razlika između originalnih katastarskih dokumenata koje su uzeti sa Kosova od strane srpski organa pre juna 1999. godine i postojećih katastarskih dokumenata u Republici Kosovo. O privatnoj imovini, komercijalnoj privatnoj imovini i imovini verskih zajednica.
- Izrada i usvajanje zakona o radu, koji ima za cilj uređenje radnog odnosa. (Molimo vas vidite Poglavlje 19 „Socijalne politike i zaposlenje“).
- Izrada i usvajanje zakona o ekonomskom-socijalnom savetu. (Molimo vas vidite Poglavlje 19 „Socijalne politike i zaposlenje“).

U okviru sekundarnog zakonodavstva koje proističe iz paketa zakona o ljudskim pravima, a koje će doprineti uprošćavanju struktura koje se bave ljudskim pravima i koordinacijom među njima, biće usvojena:

- Uredba o načinu koordinacije, izveštavanju i saradnji sa Kancelarijom za dobro upravljanje nacionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije;
- Uredba o zadacima i odgovornostima službenika za rodnu jednakost u odgovornim ministarstvima i opštinama;
- Opštinske uredbe i zaštiti dece na lokalnom nivou;
- Uredba o organizaciji, strukturi i funkcionisanju Agencije za rodnu ravnopravnost.

Takođe, u cilju poboljšanja uslova za zatvorenike, biće usvojene:

- AU o obrazovanju zatvorenika;
- AU o držanju evidencije.

Dok, u cilju unapređenja prava žena u nasledstvu i suvlasništvu, biće izrađen:

- AU o upisu zajedničke imovine na ime oba supružnika;

Štaviše, očekuje se usvajanje Uredbe o procesu priznavanja i verifikaciji statusa žrtava seksualnog nasilja, kao i opštinskih uredbi za zaštitu prava dece, na opštinskom nivou (u 28 opština koje još nisu usvojile ovu uredbu).

U smislu unapređenja politika u cilju ispunjenja obaveza pridruživanja EU, biće usvojene sledeće strategije i programi:

- Strategija i akcioni plan o ljudskim pravima (2016-2020);
- Strategija i akcioni plan o pravima dece (2016 – 2020);
- Strategija za zaštitu dece od opasnosti na internetu (2015-2019);
- Strategija za izvršenje krivičnih sankcija;
- Strategija za ekonomsko-socijalni savet;
- Nacionalna strategija protiv porodičnog nasilja;
- Nacionalni akcioni plan za sprečavanje samoubistava i pokušaja samoubistava u Republici Kosovo 2015 – 2017;
- Strategija za povećanje bezbednosti u institucijama preduiniverzitetskog obrazovanja;
- Nacionalna strategija za imovinska pitanja;
- Kosovski program za rodnu ravnopravnost;

U smeru daljeg razvoja institucionalnog okvira će biti preduzete sledeće kratkoročne mere:

- Nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni će biti funkcionalizovan zapošljavanjem neophodnih službenika;
- Biće osnovana i funkcionalizovana Komisija za verifikaciju žrtava seksualnog nasilja tokom rata.

U smislu primenu u ovoj oblasti, tokom 2016. nadležne institucije će se usredsrediti na:

- Razjašnjenje i određivanje ovlašćenja jedinica/službenika za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama;
- Poboljšanje koordinacije i saradnje među mehanizmima za sprovođenje zakona o zaštiti od diskriminacije;
- Podizanje kapaciteta opštinskih službenika i civilnog društva na lokalnom nivou za sprovođenje zakonskog paketa za ljudska prava;
 - Podizanje svesti i informisanje građana o njihovim pravima u slučaju povrede ovih prava;
 - Podizanje svesti na nacionalnom i lokalnom nivou o pitanjima porodičnog nasilja i maloletničke delikvencije u Policiji Kosova;
 - Unošenje slučajeva rodnog nasilja u program SMIL-a;

- Revizija nastavnih planova i programa na svim nivoima, kao deo obrazovanja javnosti o njihovim pravima (u skladu sa paketom ljudskih prava);
- Uključenje komponente ljudskih prava u nastavni plan i program obuke za civilne službenike na lokalnom i centralnom nivou;
 - Usredsređivanje na inspekciju nezakonitih privilegija za zatvorenike, kao moguća osnova za moguću korupciju od strane PSK-a;
 - Stalne inspekcije slučajeva krijumčarenja, identifikovanje odgovornih i preduzimanje zakonskih mera protiv zatvorenika krijumčara i službenika uključenih u krijumčarenje;
 - Povećanje inspekcije u funkciji sprovođenja zakona o radu;
 - Primena alternativnih procedura od strane tužilaca, u cilju skraćivanja trajanja procedura, a u skladu sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima;
 - Neprekidna obuka tužilaca i sudija koji se bave slučajevima uz kojima su uključeni maloletnici;
 - Obuka policijskih službenika u oblasti ljudskih prava.

Kratkoročne mere u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz dokumenata i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine su predviđene sledstvene zakonodavne mere za 2016:

- Izrada i usvajanje zakona o kulturnoj baštini, kojim se uređuje čuvanje i zaštita kulturne baštine, a istovremeno određuju i drugi tehnički i profesionalni mehanizmi. Nacrt zakona uređuje i unapređuje institucionalni okvir (zavisne-nadležne institucije kulturne baštine) uključujući Inspekciju za kulturnu baštinu. Nacrt zakona o kulturnoj baštini će biti usklađen sa direktivama EU kao što su:
 - Direktiva 93/7/EEZ, 15. mart 1993. o vraćanju nezakonito uzetih kulturnih objekata;
 - Uredbom (EC) br. 116/2009, 18. decembar 2008. o izvozi kulturnih dobara.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva, biće usvojena:

- Uredba o povratku, kojom će se odgovoriti na proces raseljenih lica i njihovoj integraciji.

Dok, što se tiče mera za sprovođenje koje će biti primenjene u 2016. u smislu daljeg razvoja institucionalnog okvira, su:

- Uspostavljanje baze podataka za prikupljanje i čuvanje o broju i lokaciji povratnika;
- Profilizacija raseljenih lica unutar Kosova;
- Usklađivanje sistema statistika državnog tužilaštva sa Policijom Kosova
- Vezano sa članom 147. Krivičnog zakonika Kosova, koji se odnosi na: „Podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, podela ili netrpeljivosti“, kako bi se harmonizovale ove statistike, ubačen je i član 147. u bazu podataka krivičnih dela.⁴²

U smislu unapređenja politika sa ciljem zaštite prava manjina, biće preduzete sledeće mere:

- Izrada i usklađivanje Strategije i akcionog plana za integraciju RAE zajednica;
- Izrada i usvajanje Strategije za poboljšanje sprovođenja Zakona o upotrebi jezika;
- Izrada i usvajanje nacionalne Strategije o kulturnoj baštini;
- Izrada i usvajanje nacionalnih politike za kulturnu baštinu;
- Izrada i usvajanje nacionalne Strategije za sigurnost u zajednici 2016 – 2021.

U smeru primenu u ovoj oblasti, tokom 2016. nadležne institucije će se usredsrediti na:

⁴² KriMKorr je baza podataka uspostavljena u 2013. u svim tužilaštvima na Kosovu. U ovoj bazi se nalaze podaci o karakterističnim krivičnim delima i služi kao sredstvo za njihovu harmonizaciju sa svim organima sprovođenja zakona, tužilaštva i sudove. Pošto su podaci o krivičnim delima iz člana 147. Krivičnog zakonika Kosova - Podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, podela ili netrpeljivosti - od posebnog značaja za državu Kosovo u njenom putu ka procesima evropskih integracija, TSK je modifikovala postojeću bazu, dodajući modul Krivična dela iz člana 147, sa ciljem harmonizacije ovih beleški sa gorenavedenim organima.

- Kancelarija za pitanje zajednica će nastaviti podršku u zaposlenju za nevećinske zajednice;
- Poboljšanje pristupa za pripadnike zajednica u obrazovanju i smanjenje broja učenika koji napuštaju školu;
- Unapređenje priznavanja diploma od strane Kancelarije premijera za pitanja zajednica
- Poboljšanje stope građanskog upisa za romsku, aškalijску i egipćansku zajednicu;
- Sprovođenje Zakona o istorijskom centru Prizrena i Zakona o Velikoj Hoči.

Kratkoročne mere u oblasti zaštite ličnih podataka

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze is SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom 2016. će biti preduzete sledeće kratkoročne zakonodavne mere:

- Izmena i dopuna Zakona o zaštiti ličnih podataka, sa ciljem transponovanja: (1) Direktive 95/46/EZ o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnom kretanjem tih podataka, i (2) Okvirne odluke Saveta 2008/977/JHA o zaštiti ličnih podataka;
- Revizija *Državne strategije za zaštitu ličnih podataka* za period 2014-2017.

Mere sprovođenja u 2016. se dele na institucionalne mere, mere okvirnih politike i mere primenu:

- Razvoj i sprovođenje opštih i posebnih odredbi za bezbednost ličnih podataka;
- Imenovanje opštinskih službenika za zaštitu ličnih podataka u preostale dve opštine;
- Podizanje kapaciteta kontrolora kroz specijalizovanu obuku;
- Broj izvršenih inspekcija u sprovođenju zakonskih odredbi za zaštitu ličnih podataka;
- Broj preporuka i izdatih mišljenja;
- Broj inspekcija u organima za sprovođenje zakona.

Srednjoročni prioriteti

Srednjoročni prioriteti u oblasti pravosudnog sistema

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze is SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom perioda 2017 - 2020. Čemo se usredsrediti na sledeće srednjoročne prioritete u ovoj oblasti:

- Izrada i usvajanje civilnog zakonika i pratećeg zakonodavstva, sa ciljem objedinjenja zakonodavstva u ovoj oblasti, uključujući imovinska pitanja;
- Izrada i usvajanje sveobuhvatne nacionalne strategije o sistemu pravosuđa (koja će biti zasnovana na detaljnoj analizi celog sistema) uz fokus na okvirnu funkcionalizaciju iste
- Revizija sistema pravosuđa sa ciljem podizanja efikasnosti, transparentnosti i odgovornosti u sistemu pravosuđa, vršeći analizu sistema pravosuđa u potpunosti. Detaljnije, revizija će se usredsrediti na vertikalni, horizontalni, zakonodavni i supstantivni nivo. Konkretnije, revizija će se usredsrediti na jednu stranu strukturnog nivoa, aspektu funkcija i nadležnosti institucija. Vezano sa vertikalnom revizijom, svrha će biti analiza institucija i organa koji su funkcionalni na Kosovu u aspektu njihove efikasnosti i profesionalizma. Osim navedenog, postoji potreba za horizontalnom revizijom potencijalno kontradiktornih nadležnosti među mnogim institucijama, koje su uspostavljene sa istim delokrugom rada. Ovo često dovodi do neodgovornosti institucija u zakazivanju u učinku. U uslovima institucionalne revizije, snažna komponenta vertikalne revizije je hijerarhija institucija i podređenosti i kompetencija. Vezano sa zakonodavnim aspektom, slično će biti razmotreno zakonodavstvo u cilju pronalaženja protivrečnih odredbi, prvo unutar samih zakona, a nakon toga unutar raznih zakona koji pokrivaju istu oblast. Cela ova revizija će biti izvršena u cilju stvaranja osnove za izradu sveobuhvatne strategije za pravosuđe kojom će se odgovoriti na sve probleme.
- Unapređenje meritokratije kako bi jedan tužilac mogao da napreduje samo ako pokaže konkretne rezultate u sprovođenju alternativnih procedura, ali i konkretnog uspeha u konfiskovanju

nezakonite imovine i konkretne rezultate gonjenja počinioca velike težine po položaju (poslanika, ministra, tužioca, sudije itd).

- Povećanje budžeta TSK-a izdvajajući i omogućavajući DT-u stimulisanje tužioca koji pokažu rezultate u obradi osetljivih slučajeva korupcije ili osobe sa velikom težinom.
- Standardne procedure delovanja u ciljanju teških krivičnih dela i međuinstitucionalne saradnje, u srednjoročnoj etapi očekuje da se koordinacija između glavnih institucija za sprovođenje zakona podigne na viši nivo i kao posledica iskustva koja će biti postignuto, a u međuvremenu se očekuje da ovo prouzrokuje rezultate i u osuđivanju osoba za koje su do sada nekoliko puta podizane optužnice. U srednjoročnoj fazi, ali i dugoročnoj, ovaj mehanizam predviđa dovođenje pred lice pravde najveće slučajeve u zemlji, koji pripadaju korupcionaškoj prirodi.
- Izvor korupcije proizilazi iz tenderskih procesa. Kako bi se izbegao i sprečio ovaj fenomen, TSK, u saradnji sa SSK-om, KP-om, APK-om, Carinom, PSK-om, FOJ, RKJN-om i Generalnim revizorom predviđa specijalizovane neprekidne obuke 2017-2020. za tužioce, sudije, policajce, carinare itd. u oblasti tenderskih procedura.
- Revizija institucionalne infrastrukture za upravljanje pravosudnim sistemom

Srednjoročni prioriteti u oblasti politike protiv korupcije

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom perioda 2017 - 2020. Ćemo se usredsrediti na sledeće srednjoročne prioritete u ovoj oblasti:

- U srednjoročnom periodu APK planira reviziju mandata Agencije u 2017, kao i reviziju Zakona br. 03/L-159 o Agenciji protiv korupcije kako bi se proširila ovlašćenja i Agencija reprofilisala. Agencija protiv korupcije će pokrenuti debatu povodom redefinisavanja i ponovnog određivanja ovlašćenja APK-a, u cilju većeg jačanja Agencije.
- Nakon realizacije analize o mandatu i misiji APK-a, biće izvršena revizija Zakona br. 04/L-050 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih javnih zvaničnika i prijavljivanju, poreklu i kontroli poklona za sve javne službenike, u cilju uređenja pitanja porekla imovine kroz zakon i stvaranja mehanizama za potvrđivanje porekla takve imovine.
- Takođe, APK će izraditi strategiju i akcioni plan protiv korupcije 2018-2022. Organizaciona struktura se može promeniti na osnovu preporuka koje mogu proisteći nakon analize mandata.
- Analiza mandata APK-a i misije Agencije (krajem 2016). Na osnovu ove analize se predviđaju procedure za izmenu zakona. Predviđa se adaptacija pravne osnove tokom perioda 2017-2018.
- Revizija mandata Agencije u 2017 – na kraju 2016. godine – ima za cilj sprovođenje odgovarajuće i sveobuhvatne analize dostignuća i potrebe restrukturisanja Agencije. Revizija misije Agencije se povezuje sa ocenom opšte opasnosti a pre svega konsolidacijom državnog tužilaštva. Treba revidirati potrebu postojanja jednog mehanizma koji ima potrebu za sprovođenjem preliminarnih istraga, koje trenutno preduzima Agencija. Prijavljivanje imovine, poklona i sprečavanje sukoba interesa i korupcije u potpunosti, trebaju biti osnova misije. Analiza obuhvata sve aktere mehanizama antikorupcije, službenike Agencije i međunarodne stručnjake, koji će predstaviti međunarodna iskustva mehanizama koji imaju misiju sličnu Agenciji. Kao posledica revizije misije se predviđa da se organizaciona struktura Agencije tokom perioda 2018-2019. restrukturise i funkcionalizuje u potpunosti.

Srednjoročni prioriteti u oblasti osnovnih prava

Prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava tokom perioda 2017-2020. će biti sprovođenje postojećih zakona i usredsređenje na ažuriranje strategija o ljudskim pravima, obezbeđujući dugoročni pristup u ovom smeru. Prema budžetskim planiranjima, sprovođenje Zakona o paraplegičarima i tetraplegičarima će početi od 2017.

Takođe, biće usvojen zakon o tretmanu osoba sa ograničenim sposobnostima, koji će urediti pitanje kategorizacije osoba sa ograničenim sposobnostima.

U srednjoročnom periodu 2017-2020. se planira usklađivanje odredbi Zakona o rodnoj ravnopravnosti u vezi a rodnom kvotom Zakona o izborima. Štaviše, treba harmonizovati odredbe Zakona protiv diskriminacije sa odredbama zakona o slepima, kako bi se obezbedio uvid u javna dokumenta za slepa lica.

Takođe će biti izrađen i odobren Zakon za izmenu i dopunu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Na osnovu izjave prioriternih srednjoročnih politike, nastaviće se sa podizanjem novih infrastrukturnih kapaciteta u pravnoj i probnoj službi Kosova, kao i obnovom postojećih, profesionalno usavršavanje popravnih i probnih službenika i preduzimanje mera za resocijalizaciju osuđenika. U srednjoročnom periodu se planira revizija Zakonika o pravdi za maloletnike, u cilju usklađivanja sa direktivama EU.

U cilju pružanja besplatne pravne pomoći za sve građane Republike Kosovo predviđa se otvaranje kancelarija Agencije za besplatnu pravnu pomoć.

MP će izraditi i usvojiti Građanski zakonik, koji će biti usklađen za zakonodavstvom EU i urediti građanske aspekte ljudskih prava uključujući:

- Imovinska pitanja i kompenzaciju za imovinu;
- Obligaciona i ugovorna pitanja;
- Porođične i nasledne odnose.

Štaviše, kao što se planira nacionalnom strategijom za imovinska pitanja, pitanje prava žena u nasledstvu i suvlasništvu će biti uređeno posebnim zakonodavstvom.

Srednjoročni prioriteti u oblasti zaštite manjina i kulturne baštine

Ministarstvo za zajednice i povratak će se angažovati na postojanom povratku raseljenih lica sa Kosova i reintegraciju i stabilizaciju zajednica na Kosovu. Prioritet Vlade u oblasti obrazovanja će biti sprovođenje akcionog plana za integraciju RAE zajednica i akcionog plana protiv napuštanja.

U srednjoročnom periodu će biti preduzete mere za uključjenje marginalizovanih grupa i manjinskih zajednica u više obrazovanje. Istovremeno, treba se nastaviti sa angažovanjem na poboljšanju pristupa izbeglica i raseljenih lica svojoj imovini i javnim uslugama, kao i sa ponudom većih ekonomskih mogućnosti.

U srednjoročnom periodu će biti usvojen:

- Zakon o povraćaju nezakonito oduzetih objekata kulturne baštine;
- Zakon o izvozu kulturnih dobara.

Štaviše, Vlada Kosova će se angažovati na povećanju sredstava za restauraciju spomenika kulturne baštine: istorijske, kulturne i verske. Tokom perioda 2017 – 2020. će biti usvojeni:

- Lista kulturne baštine pod stalnom zaštitom,
- Akcioni plan za sprečavanje krijumčarenja predmeta kulturne baštine;
- Spisak nacionalne kulturne baštine.

U funkciji zaštite, čuvanja i promocije kulturne baštine posebna pažnja će biti usmerena ka međugraničnoj saradnji i uključivanju zona baštine na Kosovu u regionalnu agendu razvoja kulturnog turizma.

Srednjoročni prioriteti u oblasti zaštite ličnih podataka

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pridruživanje EU, u okviru delokruga Poglavlja 23, tokom perioda 2017 - 2020. Ćemo se usredsrediti na sledeće srednjoročne prioritete u ovoj oblasti:

- Obezbeđivanje dovoljnih ljudskih i finansijskih sredstava za agenciju;
- Obrazovanje (obuku) kontrolora;
- Direktno sprovođenje zakona preko inspekcija i kontrola;
- Organizovanje kampanji za podizanje svesti u cilju podizanja svesti građana u odnosu na značaj zaštite ličnih podataka.

3.25. Poglavlje 24 *acquis*-a: Pravda, sloboda i bezbednost

Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbednost) *acquis*-a pokriva sledeće oblasti: upravljanje granicom, migracije, prevenciju i kontrolu ilegalne migracije, viznu politiku, sigurnost dokumenata, borbu protiv organizovanog kriminala i policijsku saradnju, borbu protiv terorizma, borbu protiv narkotika i pravosudnu saradnju u krivičnim i građanskim stvarima.

Oblast pravde, slobode i bezbednosti je među naj dinamičnim oblastima politike u okviru EU i politike EU u ovoj oblasti imaju za cilj da održe i dalje razvijaju EU kao prostor slobode, bezbednosti i pravde i garantuju sigurnost, prava i slobodu kretanja u EU. Zakonodavstvo (*acquis*) Evropske unije (EU) u ovoj oblasti se zasniva na opštim principima koji proističu iz Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, kao i sudsku praksu Suda pravde Evropske unije. Pokrivene oblasti uključuju usklađivanje privatnog međunarodnog prava, sporazume izručenja između država članica, politike interne i spoljne kontrole granica, viza, migracija, politike azila, pravosudne i policijske saradnje, kao i borbe protiv kriminala (uključujući borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, trgovine drogom, trgovine ljudima, kibernetičkog kriminala itd). Kosovo kao pristupna država treba da postepeno transponuje tekovine u ovoj oblasti, i da razvija i sprovodi odgovarajući okvir politike i institucija sa kapacitetom za implementaciju prenetih *acquis*-a.

Istovremeno se, od država članica, zahteva da imaju potrebne administrativne kapacitete unutar agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih tela, koje moraju da ispunjavaju standarde u ovim oblastima. Iako je većina detaljnih politike EU za pravosuđe, slobodu i bezbednost Šengenskih *acquis*-a, uključujući uklanjanje unutrašnjih graničnih kontrola u EU, ipak se za nove države članice značajni delovi Šengenskih *acquis*-a sprovode posle posebne odluke Saveta donete nakon pristupanja.

Što se tiče vladavine prava, *Uslovi SSP*-a i drugih mehanizama pristupanja u EU odnose se na jačanje i konsolidaciju institucija vladavine prava. Ovo se posebno ističe u članu 83. SSP-a u kojem se navodi da će se saradnja u ovoj oblasti posebno usredsrediti na jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa. U vezi s tim, od posebnog značaja je razvijanje profesionalnih kapaciteta među pripadnicima policije, tužilaca i sudija u cilju sprečavanja, istrage, gonjenja i suđenja dela organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Uslovi SSP-a

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa druge strane, vrlo jasno uspostavlja niz obaveza za Kosovo, sadržanih u Glavi VII, odnosno, u članovima 83-93 SSP-a.

Prema SSP-a, u oblasti upravljanja granicom, Kosovo će osigurati usklađivanje odgovarajućeg zakonodavstva u skladu *acquis*-a EU-a, intenziviranje regionalne saradnje, razmenu informacija, izgradnju institucionalnih kapaciteta i borbu protiv preko-graničnog kriminala. Što se tiče politike viza, Kosovo će osigurati da se u kratkom periodu izvrši transponovanje nacionalnog zakonodavstva u skladu sa tekovinom EU-a. Posebno, Kosovo će voditi računa o proširenju i funkcionalizaciji mreže sistema za izdavanje viza.

Što se tiče migracije generalno, Kosovo će uskladiti domaće zakonodavstvo sa tekovinom EU, u pogledu uslova zakonitog ulaska i boravka stranaca na Kosovu, o uslovima njihovog zapošljavanja, spajanja porodice, dugoročnog boravka, studija, istraživanja, kvalifikovanim radnicima, sezonskim radnicima, o kretanjima radnika unutar preduzeća i kaznenim merama prema poslodavcima. Za upravljanje regularne migracije, Kosovo će poštovati princip pravednog i jednakog tretiranja stranaca, takođe promovisanjem njihove integracije.

Što sem tiče sprečavanja i kontrole ilegalne migracije, Kosovo će nastaviti da preduzima potrebne mere za sprečavanje i kontrolu ilegalne migracije, uključujući trgovinu i krijumčarenje migranata, a takođe će osigurati zaštitu osnovnih prava migranata i pružanje pomoći za migrante u potrebi.

Kosovo će nastaviti sa repatrijacijom i povratkom državljana Kosova, državljana trećih zemalja koji su ušli na teritoriju Kosova preko neke države članice EU-a. Takođe, Kosovo će početi se pregovorima za potpisivanje sporazuma u cilju utvrđivanja specifičnih procedura za repatrijaciju tih lica. Kosovo će takođe opremiti svoje građane sa odgovarajućim dokumentima identiteta i pružiti administrativne olakšice u tom smislu. Kosovo će, u okviru mogućnosti, nastaviti napore za potpisivanje sporazuma za repatrijaciju sa državama koje su deo procesa Stabilizacije i pridruživanja i preduzeti potrebne mere za obezbeđivanje bržeg i fleksibilnog sprovođenja ovih sporazuma.

U politici azila, Kosovo će garantovati međunarodne standarde u skladu sa Ženevskom konvencijom o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokolom o statusu izbeglica iz 1967. Posebna pažnja će biti posvećena pravima azilanata, poštujući princip "non-refoulement". U kratkom roku, Kosovo će osigurati usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa tekovinom EU-a, naročito u pogledu prihvatanja azilanata, tretiranju zahteva za azil i upravljanje povratka azilanata u zemlju porekla

U cilju sprečavanja i borbe protiv organizovanog kriminala i drugih ilegalnih radnji, Kosovo će izvršiti usklađivanje zakonodavstva sa tekovinom EU-a i jačati mehanizme za sprečavanje i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala. Kosovo će učestvovati i sarađivati sa regionalnim i međunarodnim mehanizmima u borbi protiv organizovanog kriminala i pridržavaće se međunarodnom konvencijama i instrumentima u ovoj oblasti

Što se tiče pranja novca i finansiranja terorizma, Kosovo će preduzeti potrebne mere kako bi sprečilo upotrebu finansijskih sistema u cilju pranja novca i prihoda iz kriminalnih aktivnosti i finansiranja terorizma. Kosovo će izvršiti usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa tekovinom EU-a i jačati mehanizme u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, prilagođavajući istovremeno međunarodne standarde u ovoj oblasti, naročito standarde preporučene od FATF (Financial Action Task Force).

Vezano za saradnju u borbi nezakonitih droga, Kosovo će nastaviti saradnju za osiguravanje uravnoteženog i integrisanog pristupa u odnosu na pitanja droge, usklađujući zakonodavstvo sa acquis-ama EU-a i jačanjem struktura u borbi protiv nezakonitih droga. Kosovo će se, takođe, usredsređivati u upravljanju zdravstvenih i socijalnih posledica zloupotrebe droga i efikasno upravljanje prekursora, u skladu sa zajedničkim principima strategije EU-a o drogama i drugim relevantnim dokumentima.

U oblasti borbe protiv terorizma, Kosovo će nastaviti sa usklađivanjem zakonodavstva sa acquis-ama EU-a i jačati institucionalne mehanizme za sprečavanje, borbu i finansiranje terorizma, osiguravajući vladavinu prava, ljudska prava, osnovne slobode, međunarodno pravo. Kosovo će se pridržavati međunarodnim konvencijama i instrumentima u ovoj oblasti.

Zahtevi iz ostalih mehanizma

Deo ove oblasti je i sigurnost dokumenata i vizne politike. Kada je reč o viznoj politici, Studija izvodljivosti (SI) podvlači da fokus treba da bude u razmeni statistika i informacija o zakonodavstvu i praksama, obučavanju osoblja, kao i sigurnost putnih isprava i otkrivanju falsifikovanih dokumenata.

Kada je reč o borbi protiv pranja novca i finansiranju terorizma, SI-SSP podvlači da je osnovni zakonodavni okvir veće uspostavljen, međutim i dalje se mora prilagođavati evropskim i međunarodnim standardima. U tom kontekstu, potrebna je sveobuhvatna strategija, koja treba da uključuje više institucionalnih aktera, kao što su Policijska odeljenja i jedinice, JFI i Radna grupa Specijalnog tužilaštva za borbu protiv pranja novca.

Što se borbe protiv organizovanog kriminala tiče, SI-SSP ističe da treba demonstrirati jasnu posvećenost u postizanju konkretnih rezultata u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije, uključujući i pokretanje istrage. Na osnovu preporuka iz gore navedenih dokumenata, Kosovo treba da intenzifikuje međunarodnu saradnju u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i da unapređuje institucionalne kapacitete u vezi sa sprečavanjem i borbom protiv trgovine narkoticima, ekonomskog kriminala, prevara u javnoj nabavci i trgovine ljudskim bićima.

U oblasti borbe protiv terorizma, i pored dostignuća, ostaje da se u istoj kompletira Zakonodavni okvir i okvir politika u borbi protiv terorizma, demonstrirati konkretne rezultate u borbi protiv terorizma, kao i izgradnja kapaciteta u ovoj oblasti.

Prema SI-SSP, Kosovo treba da ispunjava Srednjoročne kriterijume u oblasti međunarodne pravne saradnje, izgraditi kapacitete OLJR i osigurati sprovođenje građanskih i krivičnih odluka i obezbediti mehanizme za sprovođenje zakona i sudskih odluka. Na šestom susretu DPSP za pravdu, slobodu i bezbednost, u oblasti međunarodne pravne saradnje zahteva se da se nastavlja sa naporima za bržim tretiranjem zahteva za međunarodnu pravnu saradnju.

U oblasti upravljanja granicama, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava da postoji potreba da se sprovede rad policije zasnovan na obaveštajnim informacijama, uključujući celokupno korišćenje NCBM potencijala, kao i da treba da postoji jasnija komunikacije na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou o obaveštajnim upitima. Takođe, potrebno je raditi na boljoj implementaciji plana razvoja za Nacionalni centar za upravljanje granicom (NCUG).

U oblasti azila, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava da postoji potreba da se efikasno identifikuju zemlje porekla i profilisanje osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita.

U oblasti migracija, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 identifikuje izazove, uključujući veliki broj azilanata sa Kosova u MS, kao i da postoji potreba za dugoročno efikasne mere kako bi se sprečile slične situacije u budućnosti. Pored toga, postoji potreba za povratak i reintegraciju tih lica. Imajući to u vidu izveštaj ukazuje na potrebu za korišćenjem raspoloživih izvora za ovaj proces, kao i značaj povećanja kapaciteta na lokalnom nivou kako bi se postigla efikasno upravljanje procesom reintegracije na tom nivou.

U oblasti pranja novca i finansiranja terorizma, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 ističe značaj saradnje između finansijskih obaveštajnih jedinica u Ministarstvu finansija i ključnih organa u pranju novca, kao i saradnju i koordinaciju između policije i tužilaštva. U oblasti borbe protiv finansiranja terorizma, u izveštaju se navodi da je zakonodavni okvir za konfiskaciju ne sadrži preventivne mere kako bi se omogućilo vlastima da preduzmu neophodne mere prevencije u smislu zamrzavanja ako je potrebno, kao i da ih oduzme bez odlaganja, u skladu sa relevantnim rezolucijama UN.

U oblasti borbe protiv trgovine drogom, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava da Kosovo mora da odredi odgovorno lice ili da uspostavi opservatoriju protiv droge, što bi olakšalo saradnju sa Evropskim

centrom za praćenje droga i narkomanije, kao i da imenuje nacionalnog Koordinatora protiv trgovine drogom. Posebnu pažnju treba posvetiti podizanju svesti o zloupotrebi droga.

U oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava da Kosovo treba da se fokusira na: istrage o zločinima i presudama, koje bi zauzvrat demontirale aktivne kriminalne grupe u zemlji; primenom sistematskih finansijskih istraga i instrumenata oduzimanja imovine kako bi se povećao broj stalnih konfiskacija, povećavanje ekspertize na svim nivoima; kao i razvijanje proaktivnog pristupa u obaveštajnom radu policije u prikupljanju, sređivanju, analizi i korišćenju statistike o krivičnim delima, uključujući bolju međuinstitucionalnu saradnju.

U oblasti borbe protiv terorizma, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava da je Kosovu potrebno više napora u cilju identifikacije, prevencije i blokiranja protoka terorističkih pobunjenika koji putuju u konfliktne zone, poput Iraka i Sirije.

Što se tiče međunarodne saradnje u krivičnim i građanskim predmetima, Izveštaj EK-a o Kosovu za 2015 naglašava nedostatak zaključaka sporazuma u oblasti u cilju povećanja međunarodne pravosudne saradnje

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti upravljanja granicom

Kada je reč o pravnom okviru u oblasti upravljanja granicom i njegovom usklađenosti sa tekovinom, jedna analiza stanja je urađena 2013. godine. Kao ishod toga, u septembru 2015. godine usvojen je Zakon br. 04/L-214 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-072 o kontroli i upravljanju državnom granicom, osiguravajući uključivanje odredbi Uredbe Br. 562/2006/EK (Zakonik Šengena za granice) kao i Uredbe (EK) 1931/2006 Evropskog parlamenta i Saveta koja uspostavlja pravila o lokalnom graničnom saobraćaju. Ove dve uredbe su transponovane i u AU Br. 08/2010 o obliku, sadržini i načinu postavljanja znakova upozorenja i pisanih znakova u tačke graničnog prelaza i graničnom pojasu, AU Br. 03/2010 o obeležavanju granične linije, kao i AU Br. 30/2012 o pravilima lokalnog graničnog saobraćaja. Takođe, donet je i Zakon br. 04/L-216 o saradnji između autoriteta uključenih u integrisanom upravljanju granicom, koji odražava Uputstva o integrisanom upravljanju granicom o spoljnoj saradnju EU-a.

U oblasti viza, Republika Kosovo je usvojila osnovni zakonodavni okvir, odnosno Zakon br. 04/L-219 o strancima i AU MSP br. 01/2014 o procedurama izdavanja viza za strance iz diplomatskih i konzularnih misija Republike Kosova, koji odražavaju odredbe Uredbe (EK) Br. 810/2009 (Zakonik o vizama).

Što se tiče politike u oblasti IUG-a, Vlada Republike Kosova je usvojila nacionalnu strategiju o IUG 2013-2018, koja se bazira na nacionalnom zakonodavstvu i zakonodavna akta i strateška dokumenta EU-a, i to: Zaključke Saveta od 4-5. decembra 2006. godine o integrisanom upravljanju granicom (2768 Susret Saveta za pravdu i unutrašnje poslove, održan u Briselu), Uputstva o integrisanom upravljanju granicom u spoljnoj saradnji EU-a iz 2009. godine, preporuke proizašlih iz Šengenskog kataloga o kontroli spoljnih granica, (preporuka Saveta EU 7864/09), Dokument EU Blueprint o Carini) i Uredba (EK) Br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 13. jula 2009. godine o stvaranju Zakonika zajednice za vize (Zakonik o vizama) i najbolje prakse EU-a.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti upravljanja migracijom

Kada je reč o upravljanju migracijom, Republika Kosovo je usvojila relevantno zakonodavstvo, odnosno Zakon br. 04/L-219 o strancima, Zakon br. 03/L-208 o readmisiji, Zakon br. 04/L-217 o azilu i Zakon br.

o4/L-215 o državljanstvu, kao i Zakon o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima.

Zakon o strancima uređuje uslove ulaska, kretanja, boravka i zapošljavanja stranaca na teritoriji Kosova. Ovaj zakon je transponovan sa aktima EU-a, tj. sa:

- Uredbom (EK) Evropskog parlamenta i Saveta „O osnivanju Zakonika zajednice o vizama“ - delimično transponovan;
- Uredbom 2009/52/EK Evropskog parlamenta i Saveta “O predviđanju minimalnih standarda sankcija i mera prema poslodavcima za radnike iz trećih zemalja sa nezakonitim boravkom” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2009/50/ EK Saveta “O uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2008/115/ EK Evropskog parlamenta i Saveta, “O zajedničkim standardima i procedurama u zemljama članicama o povratku državljana trećih zemalja sa nezakonitim boravkom” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2005/71/ EK Saveta “O specifičnim procedurama za prijem državljana trećih zemalja u svrhe naučnog istraživanja” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2004/81/ EK Saveta, “O boravišnim dozvolama izdatim državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudskim bićima ili koji su bili predmet postupka za olakšavanje ilegalne imigracije, koji saraduju sa nadležnim organima” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2004/114/ EK Saveta, “O uslovima za prijem državljana trećih zemalja u svrhu studiranja, programa razmene studenata, besplatne obuke ili volonterskog rada” - potpuno transponovano;
- Uredbom 2003/109/ EK Saveta, u vezi sa statusom državljana trećih zemalja koji su dugoročni stanovnici - delimično transponovano;
- Uredbom 2003/86/ EK Saveta, “O pravu na spajanje porodice” - potpuno transponovano;
- Uredbom 96/71/ EK Evropskog parlamenta i Saveta, u vezi sa transferom zaposlenih u okviru pružanja usluga - potpuno transponovano;
- Uredbom 2011/98/ EK Evropskog parlamenta i Saveta, “O jedinstvenoj proceduri aplikacije za jedinstvenu dozvolu za državljane trećih zemalja za boravak i zaposlenje na teritoriji jedne Države članice i skupu zajedničkih prava” - delimično transponovano;
- Uredbom 2001/51/ EK Saveta, koja dopunjuje odredbe člana 26. Konvencije koja implementira Šengenski sporazum od 14. juna 1985, godine - delimično transponovano;
- Uredbom 2002/90/ EK Saveta, o utvrđivanju olakšavanja ulaska, tranzita i neovlašćenog boravka - potpuno transponovano.

Zakon o readmisiji utvrđuje pravila i procedure za readmisiju lica koje je državljanin Republike Kosovo ili stranac, koje ne ispunjava važeće uslove za ulazak ili boravak na teritoriji države molilje. Primena zakonodavstva za readmisiju ima prednosti u pogledu saradnje o readmisiji sa zemljama sa kojima Kosovo još uvek nije potpisalo bilateralni sporazum o readmisiji. Navedeni zakon je u skladu sa aktima EU i međunarodnim aktima, i to:

- Direktivom 2008/115/EK Evropskog parlamenta i Saveta o zajedničkim standardima i procedurama Država članica za povratak građana trećih zemalja koji ilegalno borave;
- Odredbe ove direktive su takođe transponovane i u AU Br. 09/2014 o povratku stranaca sa ilegalnim boravkom u Republici Kosovo.
- Evropskom konvencijom o ljudskim pravima;
- Konvencijom OUN-a o statusu izbeglica (Ženevska konvencija, 1951), kao i sa Protokolom za njeno sprovođenje (Njujorški Protokol, 1967);
- Konvencijom OUN-a o pravima deteta; i
- Poveljom o osnovnim pravima Evropske unije.

Takođe, do sada je Vlada Republike Kosovo potpisala 21 bilateralnih sporazuma o readmisiji.

Zakon o državljanstvu definiše procedure za sticanje, gubitak i ponovno sticanje državljanstva Republike Kosovo.

Isto tako, usvojeno je niz strateških dokumenata, kao što su Strategija i Nacionalni akcioni plan 2013-2018 o Integrisanom upravljanju granicom, koji se baziraju na nacionalnom zakonodavstvu i zakonodavna akta i strateška dokumenta EU-a, i to: Zaključke Saveta od 4-5. decembra 2006. godine o Integrisanom upravljanju granicom (Susret Saveta za pravosuđe i unutrašnje poslove, održan u Briselu), Uputstva o integrisanom upravljanju granicom u spoljnoj saradnji EU-a, 2009, preporuke proizašlih iz Šengenskog kataloga o kontroli spoljnih granica, (preporuka Saveta EU 7864/09), Dokument EU Blueprint o Carini) i Uredba (EK) Br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 13. jula 2009. godine o stvaranju Zakonika zajednice za vize (Zakonik o vizama) i najbolje prakse EU-a. Takođe je usvojena Državna strategija i Akcioni plan za migraciju 2013-2018 i Nacionalna strategija za repatrijaciju 2013-2018, koje se primenjuju u nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim aktima, i to: Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Ženevskoj konvenciji iz 1951. godine o statusi izbeglica i njenom Protokolu iz 1967. godine, Njujorškoj konvenciji za lica bez državljanstva, Konvenciji OUN-a o eliminisanju svih oblika diskriminacije protiv žene, Konvenciji OUN-a iz 1984. godine protiv mučenja i drugog surovog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Evropskoj konvenciji o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda i njenim protokolima, Konvenciji OUN-a o pravima deteta, kao i Međunarodnom konvencijom o građanskim i političkim pravima i njenim protokolima.

Takođe je usvojen Prošireni profil migracije za 2012. i 2013. godinu, koji je sveobuhvatan dokument, sa standardnim podacima o migraciji i podacima o drugim oblastima, koje potencijalno utiču u fenomenu migracije, kao što su: ekonomsko i socijalno stanje, tržište rada, ljudski kapital, obrazovanje, trgovina i dr. Cilj ovog dokumenta je izgradnja solidnog sfonda za razvoj koherentnih politike u oblasti migracije i razvoja.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti azila

U oblasti azila, Republika Kosovo je usvojila osnovni Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti azila. Konkretnije, usvojen je Zakon o azilu, u julu 2013. godine. Ovaj zakon je delimično usaglašavan sa Direktivom 2003/9/EK Saveta o Uslovima prijema za azilante; Direktivom 2004/83/EK Saveta o Minimalnim standardima o kvalifikaciji i statusu državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao izbeglice ili lica koja imaju potrebu za međunarodnu zaštitu (Direktiva o kvalifikacijama); Direktivom 2011/95/EK Evropskog parlamenta i Saveta o standardima i kvalifikaciji državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao korisnici međunarodne zaštite, za jedan uniformni status izbeglice ili za kvalifikovana lica za dodatnu zaštitu (Recast); i Direktivom 2005/85/EK Saveta o procedurama azila.

Zakonodavni okvir u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Glavni pravni osnov u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma je Zakon br. 03/1-196 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/1-178 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma, Zakon br. 03/L-15 o deklarisanju i poreklu imovine.

Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma, u cilju odražavanja *acquis-a*, mora biti usaglašen sa Direktivom 2005/60/EK Evropskog parlamenta i Saveta Evrope za sprečavanje korišćenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma i sa standardima utvrđenim od Radne grupe za finansijsko delovanje (FATF).

Zakon o deklarisanju i poreklu imovine, koji uređuje proceduru deklarisanja i kontrole imovine, prihode i obaveze visokih javnih zvaničnika, članova porodice, predviđa sankcije u slučaju povreda. Ovaj zakon uređuje takođe proceduru deklarisanja, kontrole i porekla poklona primljenih od svih zvaničnih osoba.

Kada je reč o okviru politike u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma, Vlada Kosova je donela nacionalnu strategiju za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018. Ovaj strateški dokument služi kao putokaz za usmeravanje i kontrolu aktivnosti odgovarajućih nacionalnih institucija u vezi sa mogućim rizicima u buduće kada se radi o sivoj ekonomiji, pranju novca, finansiranju terorizma i finansijskog kriminala na Kosovu.

Zakonodavni okvir u oblasti borbe protiv narkotika

Glavni pravni osnov kada je reč o krivičnim delima protiv narkotika, uređuje se odredbama Poglavlja XXIII Krivičnog zakonika br. 04/L-082 Republike Kosovo, kao i Zakonikom br. 04/L-123 o krivičnom postupku. Štaviše, donet je Zakon br. 02/L-128 o narkotičnim lekovima, psihotropnim substancama i prekursorima, kao i AU br. 10/2019 o administriranju i upotrebi metadona za programe zadržavanja.

Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropnim substancama i prekursorima ima za cilj utvrđivanje opštih preventivnih mera i borbu protiv zloupotrebe narkotičnim biljkama, narkotičnim lekovima, psihotropnim substancama i prekursorima. Imajući u vidu da je ovaj zakon donet 2008. godine, prilikom izrade nije uzeto u osnov zakonodavstvo EU-a, međutim Zakon se bazira na konvencije, i to:

- Jedinstvena Konvencija Ujedinjenih nacija o opojnim drogama (Njujork, 30. mart 1961), kako je amandiran Protokolom iz 1972. godine (Ženeva, 25. mart 1972);
- Konvencija Ujedinjenih nacija o psihotropnim substancama (Beč, 2. februar 1988);
- Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonite trgovine opojnim drogama i psihotropnim substancama (Beč, 20. decembar 1988). Ova konvencija se takođe odnosi i na sudsku saradnju u krivičnim pitanjima.

Kada je reč o okviru politike u borbi protiv narkotika, Republika Kosovo je izradila i donela Nacionalnu strategiju i Akcioni plan protiv narkotika 2012-2017. Cilj ove strategije je razvoj politike za preuzimanje odgovornosti za zaštitu pojedinca i društva i i problemi koji su posledica zloupotrebe droga i podizanje svesti pojedinaca i društva uopšte, koje omogućava donošenje odluka i odgovornosti u vezi sa zloupotrebom droga.

Zakonodavni okvir u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje

U nastavku su glavna pravna akta za sprečavanje i borbu protiv organizovanog kriminala u Republici Kosovo:

Krivični zakonik Republike Kosovo je, u cilju odražavanja *acquis-a* EU, delimično usklađen sa sledećim aktima:

- Okvirnom odlukom za borbu protiv organizovanog kriminala (Okvirna odluka 2008/841/JHA),
- Okvirnom odlukom o uvođenju krivičnih sankcija protiv falsifikovanja evra (Okvirna odluka 2000/383/JHA, izmenjena Okvirnom odlukom 2001/888/JHA), i
- Okvirnom odlukom za borbu protiv prevare i falsifikovanja sredstava koja ne uključuju gotovinske isplate (Okvirna odluka 2001/413.JHA),
- Direktivom 2001/36 EU-a za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudskim bićima,
- Direktivom 2011/93E EU-a za borbu protiv seksualne zloupotrebe i korišćenja dece,
- Okvirnom odlukom Saveta 2004/757/JHA o minimalnim odredbama o sastavnim elementima krivičnih dela i kaznama u oblasti trgovine nezakonitom droge.

Zakonik o krivičnom postupku, u cilju odražavanja *acquis-a* EU-a, usklađivan je sa Evropskim zakonodavstvom vezano za pitanja krivičnog postupka, i to:

- Direktivom 2010/64/EU o pravu na interpretaciju i prevođenje u krivičnom postupku;
- Direktivom 2012/29/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku;

- Direktivom 2012/29/EU koja uspostavlja minimalne standarde o pravima, podršci i zaštiti žrtava zločina i koja zamenjuje Okvirnu odluku Saveta 2001/220/JHA
- Direktivom 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode
- Okvirnom odlukom Saveta 2005/212/JHA i Okvirnom odlukom Saveta 2000/383/JHA.

Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma utvrđuje mere, nadležne organe i procedure za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma.

Zakon o zaštiti svedoka uređuje posebne i hitne mere, oblike i procedure za zaštitu svedoka i saradnika pravosuđa.

Zakon o sprečavanju i borbi protiv kibernetičkog kriminala ima za cilj sprečavanje i borbu, konkretnim merama, za sprečavanje, otkrivanje i sankcionisanje kršenja preko kompjuterskih sistema, pružajući poštovanje ljudskih prava i zaštitu ličnih podataka.

Zakon o upravljanju zaplenjenom i konfiskovanom imovinom br. 03/L-141 je usklađivan sa Okvirnom odlukom Saveta 2005/212/JHA, Okvirnom odlukom Saveta 2007/845/JHA, i Okvirnom odlukom Saveta 2006/783/JHA.

Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, uređuje uslove i procedure o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima između Republike Kosova i drugih država. Ovaj zakon je usklađivan sa Okvirnom odlukom Saveta 2003/577/JHA, Okvirnom odlukom Saveta 2006/783/JHA o primeni principa zajedničkog prijema naloga za konfiskaciju, Okvirnom odlukom Saveta 2007/845/JHA; Okvirnom odlukom Saveta 2001/413/JHA; kao i Okvirnom odlukom Saveta 2007/845/JHA.

Zakon o zaštiti informatora ima za cilj stvaranje pravnog osnova za podsticanje zvaničnika za prijavljivanje protivzakonitih radnji, pri čemu definicija informatora ima sledeće značenje: svako lice, koje kao građanin ili zaposleni, informiše u poverenju odgovarajući organ unutar javnih institucija na centralnom ili lokalnom nivou, institucije, javna ili privatna preduzeća za svaku opravdanu sumnju o postojanju protivzakonite radnje.

Zakon o policiji uređuje ovlašćenja i obaveze Policije u Republici Kosovo, njeno organizovanje i druga pitanja vezi aktivnosti i delovanja Policije Republike Kosova.

Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prokusorima uređuje proizvodnju, promet na veliko i malo, uvoz, izvoz, tranzitni prelaz, transport, kupovinu, snabdevanje, prodaju, posedovanje, potrošnju, upotrebu i reklamiranje biljaka od kojih se mogu proizvoditi narkotici, narkotični lekovi, psihotropne supstance i prekursori. b) Utvrđuje obaveze odgovornih autoriteta koji su vezani sa ovim supstancama; c) Klasifikuje biljke, narkotične lekove, psihotropne supstance i prekursora na osnovu njihove opasnosti prilikom korišćenja u medicini i veterinarstvu; d) Utvrđuje opšte mere za suzbijanje i sprečavanje zloupotrebe biljaka, narkotičnih lekova, psihotropnih supstanci i prekursora; e) Utvrđuje kaznene mere u slučaju povreda odredaba ovog zakona, i normativnih akata na osnovu ovog zakona. Ovaj zakon je delimično usklađen sa Uredbom (EC) NR 1258/2013 Evropskog parlamenta i saveta od 20. novembra 2013. godine, koja amandira Uredbu (EC) e 273/2004 od 11. septembra 2004. godine o prekursorima.

Zakon o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima je delimično usklađivan sa Direktivom 2011/36/BE o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njihovih žrtava.

Zakon o nadoknadi žrtava zločina, čiji je cilj izrada i funkcionalizacija programa za nadoknadu žrtava zločina. Ovaj zakon je delimično usklađivan sa Direktivom Saveta 2004/80/EZ o nadoknadi žrtava zločina; ovaj zakon odražava zahtev direktive, u vezi sa procedurama o nadoknadi žrtava zločina u preko-graničnim primerima, kao i uspostavljanje organa za donošenje odluka i pomoći u slučajevima nadoknade žrtava.

Zakon o kontroli državne granice uređuje graničnu kontrolu, policijska ovlašćenja unutar države, saradnja između državnih organa koji imaju nadležnost u upravljanju granicom.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija ima za cilj izvršenje krivičnih sankcija, prekršajnih sankcija i mera prinudnog tretiranja i primenjivanja mere pritvora.

Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji, na osnovu člana 65(1) i 129 Ustava Republike Kosovo osniva Kosovsku obaveštajnu agenciju, koja ima za cilj da brzo i odgovorno prikupljanje, analizira i distribuira informacije

Zakon o Državnom tužiocu osniva i uređuje organizovanje, jurisdikciju, funkcionisanje, nadležnosti i obaveze Državnog tužioca.

Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji sigurnosti, čiji je cilj osnivanje jedinstvenog sistema za klasifikaciju i očuvanje informacija koje se odnose na interese sigurnosti Kosova, kao i verifikaciju sigurnosti lica koja imaju pristupa tim informacijama.

Zakon o sudovima uređuje organizovanje, funkcionisanje i jurisdikciju sudova u Republici Kosova.

Zakon o zaštiti ličnih podataka utvrđuje prava, nadležnosti, principe i mere u vezi sa zaštitom ličnih podataka i osniva instituciju koja je odgovorna za nadgledanje legitimnosti obrade podataka.

Zakon o presretanju elektronskih komunikacija uređuje procedure i uslove o presretanju elektronskih komunikacija koja se realizuju za potrebe krivičnog postupka od državnih institucija osnovanih zakonom i utvrđuje uslove presretanja za potrebe sigurnosti Republike Kosovo i njegovih građana, osnovane zakonom.

Kada je reč o odgovarajućim strategijama i politikama, Kosovo je donelo potrebna strateška dokumenta za borbu protiv organizovanog kriminala:

- Nacionalna strategija i Akcioni plan Republike Kosova protiv organizovanog kriminala 2012-2017;
- Nacionalna strategija i Akcioni plan Republike Kosova protiv narkotika 2012-2017;
- Nacionalna strategija i Akcioni plan Republike Kosova o sprečavanju kriminala 2012-2017;
- Nacionalna strategija i Akcioni plan Republike Kosova protiv trgovine ljudskim bićima 2015-2018;
- Strategija Policija predvođena od inteligencije 2014- 2017;
- Strategija o kontroli i prikupljanju malog i lakog oružja 2013-2017.

Zakonodavni okvir u oblasti suzbijanja terorizma

Što se tiče borbe protiv terorizma, postoji osnovni zakonodavni okvir, odnosno odredbe Krivičnog zakonika br. 04/L-082 Republike Kosova i Zakonika br. 04/L-123 o krivičnom postupku. Štaviše, izrađen

je Zakon br. . 04/1-178 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/1-196 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma, kao i Zakon br. 05/1-002 o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje.

Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma utvrđuje mere, nadležne organe i procedure za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma.

Zakon o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje utvrđuje krivično delo udruživanja ili učešća u stranoj vojsci ili policiji, u strane paravojne ili parapolijske formacije, u grupna ili individualna organizovanja, u bilo koje oblike oružanih sukoba van teritorije Republike Kosova.

Što se tiče okvira politika u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma, Vlada Kosova je donela sledeća akta:

Nacionalna strategija Republike Kosova protiv terorizma 2012-2017, čiji je cilj jačanje institucionalnih mehanizama, namenjenim sprečavanju i borbi protiv terorizma, izgradnja saradnje i institucionalne koordinacije na nivou zemlje, ali i jačanje međunarodne saradnje.

Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i ekonomskog kriminala 2014-2018 služi kao strateški dokument i putokaz za usmeravanje i kontrolu aktivnosti odgovarajućih nacionalnih institucija u vezi sa mogućim rizicima u buduće kada je reč o sivoj ekonomiji, pranju novca, finansiranju terorizma i finansijskom kriminalu na Kosovu.

Strategija o sprečavanju nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vodi u terorizam 2015 – 2020, ima za cilj adresiranje podsticajnih i privlačnih faktora koji utiču na radikalizaciju stanovništva, naročito mladih. Kroz ostvarivanje četiri strateška objekta: Rano identifikovanje - uzroka, faktora i ciljnih grupa; Sprečavanje – nasilnog ekstremizma i radikalizma; intervencija – u cilju sprečavanja opasnosti od nasilnog radikalizma; De-radikalizacija i re-integracija – radikalizovanih osoba, kao i specifični objekti/mere, u okviru kojih Vlada Republike Kosova ima za cilj da sprečava i umanjuje opasnost od nasilnog radikalizma i ekstremizma.

Zakonodavni okvir u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima

U nastavku su glavna pravna akta u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima u Republici Kosova.

Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim i građanskim pitanjima uređuje uslove i procedure o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim i građanskim pitanjima između Republike Kosova i drugih država. Zakon utvrđuje da se: međunarodna pravna saradnja može ostvarivati i u vezi sa međunarodnim organizacijama ili institucijama, onda kada je to potrebno. U odsutnosti međunarodnog sporazuma između Republike Kosova i strane države, međunarodna pravna saradnja se može pružiti na osnovu načela o reciprocitetu. Sudske procedure pružanja međunarodne pravne saradnje uređuju se odredbama krivičnog postupka, osim ako je drugačije predviđeno ovim zakonom. Republika Kosova treba da primeni formalnosti i procedure izričito navedene od države potražilac, ukoliko takve formalnosti i procedure nisu u suprotnosti sa osnovnim načelima domaćeg zakonodavstva. Ovaj zakon je usklađen sa:

- Okvirnom odlukom Saveta 2003/577/JHA o izvršenju naloga o zamrzavanju imovine ili dokaza u Evropskoj uniji;
- Okvirnom odlukom Saveta 2006/783/JHA o primeni načela uzajamnog priznavanja naloga o konfiskaciji;
- Okvirnom odlukom Saveta 2007/845/JHA od 6. decembra 2007. godine o saradnji između Kancelarija o konfiskaciji aleta država članica u oblasti traženja i identifikacije prihoda ili druge imovine, vezane od/sa kriminalom;

- Okvirnom odlukom Saveta 2001/413/JHA od 28. maja 2001. godine o borbi protiv prevare i falsifikovanja oblika plaćanja koja ne uključuju gotovinu;

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti upravljanja granicom

Glavne agencije Republike Kosova, uključenih u IUG, kategorišući ih prema njihovoj funkciji, kontrola lica i kontrola roba, su: Policija Kosova; Carina Kosova; i Agencija za hranu i veterinarstvo (AHV).

Policija Kosova, tačnije Odeljenje za granice Policije Kosova, operira sa 1,142 zaposlenih i odgovorno je za upravljanje i kontrolu u GPK duž zelene granice i plave granice, unutar Republike Kosova, vezano za granična pitanja; izdavanje privremenih dokumenata za granični prelaz, bezbednost na međunarodnim aerodromima u saradnji sa operatorom i nadležnim organima vlasti; sprečavanje terorističkih akata u saradnji sa svim agencijama za sprovođenje zakona, utvrđivanje prava svake osobe koja želi da ulazi ili napusti Kosovo vezano za zahteva ulaznih viza, privremeno zatvaranje granica (bazirajući se na odluku Vlade), kao i izdavanje privremenog ovlašćenja za prelazak granice, zelene i plave granice. Ovo odeljenje je organizovano na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou. Na regionalnom nivou, Odeljenje se sastoji od Regiona sever, istok, zapad i Međunarodni Prištinski aerodrom.

Carina Kosova je odgovorna da primeni procedure i operacije koje se traže Zakonikom o carini i akcizama o robi koja ulazi, izlazi ili prolazi kroz teritoriju Kosova, kao i da adresira svaku neregularnost u tom aspektu (uključujući i izricanje novčanih kazni).

AHV, između ostalog, odgovorna je da vrši kontrolu stoke i druge robe i hrane koja ulazi, izlazi i prolazi u GP Republike Kosova.

U cilju obezbeđivanja odgovarajuće saradnje i koordinacije između ovih agencija, osnovane su i potrebne strukture u toj svrhi. Radi se Izvršnom bordu o IUG, koji se sastoji od Nacionalnog koordinatora o IUG; Direktora Odeljenja Granične Policije; Generalnog direktora Carina Kosova; Načelnika Kosovske Agencije za hranu i veterinarstvo, Generalni sekretar MEI; kao i predstavnici ostalih institucija u slučaju potrebe.

IUG, takođe, opslužuje i Nacionalni centar za upravljanjem granice, čijeg je funkcija koordinacije aktivnosti i operacija koji proizilaze iz zahteva uključenih organa u IUG, pružajući im podršku i olakšavajući razmenu informacija NCUG koji ima za zadatak da preko sistema fotografisanja, snimanja i osmatranja kamerama TVZM (CCTV) i automatskim čitačima registarskih tablica (ANPR), nadzire aktivnosti u graničnim prelazima, da blagovremene obavesti odgovorne osobe o sumnjivim aktivnostima u GP i zelenoj/plavoj liniji i da koordinira postupke organa uključenih u kontroli i nadgledanju granice. U okviru funkcionise takođe i Zajednička jedinica obaveštavanja, analize rizika i pretnji (ZJOARP) čiji je zadatak prikupljanje, ocenjivanje, analiza, upoređivanje i usaglašavanje podataka i informacija između svih organa uključenih u IUG i da na osnovu tih informacija izrađuje zajedničke analize rizika i pretnji na nedeljnim, mesečnim i godišnjim osnovama.

Što se tiče međunarodne saradnje u oblasti upravljanja granice, do sada su zaključena (potpisana) 23 Sporazuma o policijskoj saradnji u graničnom pojasu sa Albanijom, Crnom Gorom, Finskom, Mađarskom, Makedonijom, Slovenijom, Turskom, Francuskom, Italijom, Poljskom, Austrijom i Velikom Britanijom.

Osim potrebe o usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, postoji i niz drugih aspekata koje treba poboljšati, kako bi upravljanje granicom bilo efikasno. Sa tehničkog aspekta, Sistem o upravljanju granicom mora biti i dalje unapređen, budući da nema dovoljnih tehničkih kapaciteta za očitavanje integrisanih podataka u putnim ispravama. Takođe, imajući u vidu značaj NCUG, kao centar

koji okuplja u jednom mestu službenike policije, carina i Agencije za hranu i veterinarstvo, postoji potreba za daljim unapređivanjem tog centra, kako sa tehničkog, takođe i sa aspekta izgradnje kapaciteta kroz izradu odgovarajućih razvojnih planova.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti vizne politike

Glavnu odgovornost za primenu viznog režima ima Ministarstvo spoljnih poslova (MSP). Od 1. jula 2013. godine, Vlada Republike Kosova je uvela vizni režim za državljane 88 država koji planiraju da ulaze u Republici Kosovo. Konzularno odeljenje, odnosno Divizija za vize pri ovom ministarstvu je odgovorna za donošenje granične odluke u vezi sa odobrenjem, odbijanjem, povlačenjem ili poništenjem vize (nakon dobijanja preporuke od Direkcije za migraciju i strance, ODAM i ocenjivanja predmeta u celini). Vizni režim nastavlja da se primenjuje uz kompletno zakonodavstvo i funkcionalni sistem KIVS u 15 diplomatskih misija Kosova i 7 GPK.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti upravljanja migracijom

Republika Kosova je unapredila institucionalni okvir u cilju dostizanja međunarodnih standarda u oblasti migracije, kao i poboljšanja regionalne i međunarodne saradnje.

Odgovorne institucije za nadgledanje i sprovođenje politike migracije u Republici Kosovo su sledeće:

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) je glavno odgovorno za sprečavanje i borbu nezakonite migracije kroz integrisano upravljanje granica; kontrolu stranaca u procedurama aplikacije za vize za ulazak u Republici Kosova, i to u prisnoj saradnji sa ostalim odgovarajućim institucijama, granične kontrole o uslovima i kriterijumima za ulazak, boravak i tranzit u Republici Kosova, za opremanje stranaca dozvolom za boravak; za kontrolu zakonitosti boravka stranaca na teritoriji i preduzimanje mera dobrovoljnog odlaska, prinudnog udaljenja, deportacije, zadržavanja ilegalnih stranaca na teritoriji i njihovo vraćanje u zemlji porekla ili tranzitnoj zemlji odakle su došli; za sprovođenje Sporazuma o readmisiji sa drugim zemljama, kao njihovo informisanje o mogućnostima dobiti iz programa re-integracije na Kosovu, o regionalnoj saradnji i šire u oblasti razmene statističkih podataka o nezakonitoj migraciji, za identifikaciju i tretiranje žrtava trgovine ljudskim bićima u saradnji sa drugim institucijama, Strukture MUP koje izvršavaju obaveze i odgovornosti u oblasti migracije su; Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju (Divizija za strance, Divizija za državljanstvo, Divizija za azil, Divizija za readmisiju i povratak, Divizija za planiranje, strategiju i statistike), Odeljenje za re-integraciju repatriiranih lica i Policija Kosova, (Uprava za migraciju i strance, Odeljenje za istraživanje organizovanog kriminala) i dr. Takođe, funkcionalna je i baza podataka za upravljanje podacima migracije.

Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju (ODAM) izrađuje politike, strategije, akcione planove i osigurava prisnu koordinaciju sa drugim odgovarajućim organizacijama i institucijama i razvija administrativne, proceduralne direktive i operacionalna uputstva u saradnji sa Pravnim odeljenjem. Takođe, doprinosi u izradi i primeni bilateralnih sporazuma u oblasti migracije. Stara se o readmisiji lica koja se vraćaju iz zemalja - pošaljioaca, razmatra i odlučuje o aplikacijama o državljanstvu i odlučuje o slučajevima lišenja, a takođe i o aplikacijama za azil i međunarodnu zaštitu, kao i o aplikacijama o dozvoli za ulazak. ODAM nadzire i Centar za azil i Centara za zadržavanje za strance, te koordinira i saraduje sa odgovarajućim ministarstvima i opštinama o readmisanim licima.

Odeljenje za re-integraciju repatriiranih lica (ORRL) je odgovorno za upravljanjem programa za re-integraciju repatriiranih lica, koordinira proces re-integracije na centralnom i lokalnom nivou, uključujući pružanje usluga za održivu re-integraciju repatriiranih kosovskih državljana. U okviru ovog odeljenja funkcioniše i Sistem za upravljanje slučajeva (SUS) u kome se unose podaci i prate slučajevi korisnika iz Programa za re-integraciju repatriiranih lica, koji funkcioniše još od 2010. godine. Strukture – donosioci odluka i koordiniranja koja se bave re-integracijom repatriiranih lica na centralnom i lokalnom nivou su: Odeljenje za re-integraciju u okviru MUP, Opštinske kancelarije za povratak i zajednice, kao i Opštinske komisije za re-integraciju. Takođe, funkcioniše i Komisija za preispitivanje žalbi repatriiranih lica na

centralnom nivou. Štaviše, funkcionalizovan i Sistem za upravljanje slučajeva, sa ciljem upravljanja pitanja re-integracije.

Granična policija – Odgovorna je za upravljanje i kontrolu granica protiv ilegalne migracije i trgovine ljudskim bićima. Granična policija saraduje i deluje koordinirano sa organima koji imaju nadležnosti u pitanjima vezanim za azil, izbeglice i boravak stranaca, u cilju postizanja efikasne kontrole i upravljanja migracije, te nadzire granične prelaze i zelenu i plavu liniju. Direkcija za migraciju i strance je odgovorna za popunjavanje inicijalnog zahteva za tražioce azila.

Direkcija za migraciju i strance (PK)- kao specijalizovana direkcija unutar Granične policije, zaduzena je za tretiranje ilegalnog boravka unutar Kosova, kontrolu ulaska i kretanja u Republici Kosova. Ova direkcija vrši inspekcije sumnjivih lokacija u cilju sprečavanja i identifikacije 94 Kosovo 22/11/2013, kao i ilegalnog boravka stranih državljana. Direkcija za migraciju i strance je odgovorna za popunjavanje inicijalnog zahteva za tražioce azila i takođe za izvršenje odluka za deportaciju stranaca.

Direkcija za istragu trgovine ljudskim bićima (PK) – kao specijalizovani organ Policije Kosova je zaduzena sa odgovornošću istrage, hapšenja i krivičnog gonjenja trafikanta i počinioca krivičnih dela trgovine ljudskim bićima.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti azila

Kada je reč o institucionalnom okviru, kao odgovorna institucije za upravljanjem oblašću azila je Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju u okviru Ministarstva za unutrašnje poslove, konkretnije Divizije za azil. U okviru ovog odeljenja postoji Centar za tražioce azila, koji je funkcionalan, sa smeštajnim kapacitetom do 50 azilanata. Centar za tražioce azila organizuje smeštaj, lekarski pregled, medicinsku i socijalnu pomoć licima koja zahtevaju međunarodnu zaštitu. Centar je otvorenog tipa, što podrazumeva da su smešteni tražioci azila slobodni da se kreću, poštujući unutrašnja pravila Centra. Navedeni centar funkcioniše 24/7 i sa punim kapacitetom.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Glavne institucije uključene u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma su:

Jedinica finansijske inteligencije, osnovana Zakonom 03/L-196, kao centralna nacionalna institucija odgovorna za istraživanje, primanje, analizu i objavljivanje informacije u vezi sa potencijalnim pranjem novca i finansiranjem terorizma.

Ministarstvo za finansije, koje preko njegovih mehanizama, Carine Kosova i Poreske administracije, putem obavljanja njihovih funkcija kontrole roba i lica u graničnim prelazima i unutar teritorije Kosova doprinose u sprečavanju identifikaciji, izveštavanju, istragu i blokiranju izvora finansiranja terorističkih aktivnosti i pranja novca.

Ministarstvo za unutrašnje poslove, preko Direkcije protiv ekonomskog kriminala u okviru PK, odgovorno je za istragu i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala, uključujući pranje novca i finansiranje terorizma.

Nacionalni koordinator za borbu protiv ekonomskog kriminala, koji pruža administrativnu i funkcionalnu podršku za izradu, preispitivanje, donošenje, sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije za borbu protiv ekonomskog kriminala 2014-2018.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti borbe protiv narkotika

U cilju sprečavanja i borbe protiv narkotika u Republici Kosovo, glavne institucije koje su uključene u ovoj oblasti su:

Ministarstvo za unutrašnje poslove koje putem Policije Kosova, kao agencije za sprovođenje zakona u okviru MUP-a, ima potpunu odgovornost u borbi protiv upotrebe, kupovine, posedovanja, prodaje, distribucije, uvoza, izvoza, prerade, gajenja i pripreme supstanci ili preparata koji su proglašeni opasnim kao droge. Direkcija za istragu trgovine drogom je odgovorni organ u okviru PK koji sprovodi istragu o drogama. Direkcija se sastoji od 96 službenika koji rade u različitim timovima, uključujući Jedinicu za sprečavanje i istragu. Ova direkcija je podržana od strane drugih odeljenja u okviru PK i drugih agencija (Carina, Kosovska obaveštajna agencija, Zdravstveni inspektori i Kosovska agencija za medicinsku opremu i proizvode, Kosovska agencija za forenziku, Odeljenje za sudsku medicinu, itd).

Nacionalni koordinator, je odgovorno lice čiji je mandat da koordinira, nadgleda i izveštava o sprovođenju politike, aktivnosti i radnji u vezi sa drogama.

Sekretarijat MUP-a je novo telo, čija je uloga prikupljanje informacija i podataka od drugih institucija u cilju analize i procene takvih informacija i pripremanje analitičkih izveštaja za Nacionalnog koordinatora. Ministarstvo za ekonomiju i finansije – preko Carine Kosova, kao agencija za sprovođenje zakona, ima ulogu u kontroli svih roba koje ulaze i izlaze sa Kosova. Carina Kosova zbog kapilarne prisutnosti na celoj teritoriji Kosova i njegove funkcionalne uloge u kontroli robe na granici je važna institucija, koja zajedno sa Policijom Kosova vrši kontrolu i identifikaciju ilegalne trgovine i transporta. Nacionalna strategija o integrisanom upravljanju granicom i Akcioni plan, trebaju biti praćeni u cilju jačanja saradnje i koordinacije dva glavna tela koja se bore protiv upotrebe, trgovine, transporta i proizvodnje ilegalnih droga.

Ministarstvo pravde - priprema i razvija zakonodavstvo u oblasti pravosuđa; 2. Koordinira i razvija međunarodnu pravosudnu saradnju u krivičnim pitanjima; 3. Funkcionaliziraće sa punim kapacitetom agenciju za administraciju zaplenjene ili konfiskovane imovine, za efikasno upravljanje konfiskovanih predmeta. 4. Zalaže se u izgradnji tehničkih i profesionalnih kapaciteta popravne službe u borbi protiv svih negativnih pojava u zatvorima, uključujući borbu protiv narkotika u cilju stvaranja bezbednog okruženja za zatvorenike. 5. Preko nadzorne popravne službe pomaže prestupnike sa alternativnim kaznama i narkomane koji podležu obaveznom rehabilitacionom tretmanu koji se sprovodi na slobodi. Ministarstvo zdravstva koje učestvuje u prevenciji, lečenju i rehabilitaciji osoba. Ovo realizuje kroz pravna akta, strategije, odgovarajuće planove, kliničke protokole, obuke i obezbeđivanje materijala i lekova.

Sudski savet Kosova obezbeđuje da će sudovi u Republici Kosovo biti nezavisni, profesionalni i nepristrasni. SSK je takođe odgovoran i za inspekciju i upravljanje sudovima. Sudovi - osiguravaju se da sude krivična dela protiv lica optuženih za učestvovanje u trgovini ljudskim bićima. Sudski savet Kosova će identifikovati sudije za njihove specijalizacije u cilju suđenja slučajeva vezanim za trgovinu ljudskim bićima.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje

U cilju sprečavanja i borbe protiv organizovanog kriminala u Republici Kosovo, dužnosti i odgovornosti u ovoj oblasti imaju sledeće institucije:

Ministarstvo unutrašnjih poslova ima funkcionalnu ulogu u postizanju određenih ciljeva u oblasti sprečavanja i borbe protiv organizovanog kriminala. Policija Kosova, kao agencija za sprovođenje zakona u okviru MUP-a ima potpunu odgovornost u borbi protiv svih oblika organizovanog kriminala. Policija Kosova i Carina, zajedno sa drugim institucijama su ključni akteri u sprečavanju i borbi protiv kriminalnih aktivnosti ne samo na granici Kosova već i na celoj teritoriji Kosova. Odgovorne direkcije u sprečavanju i borbi protiv organizovanog kriminala u okviru Policije Kosova su:

- Direkcija protiv organizovanog kriminala,
- Direkcija za borbu protiv trgovine narkoticima,
- Direkcija za istragu trgovine ljudskim bićima,

- Direkcija za istragu privrednog kriminala i korupcije, koja je u okviru Odeljenja za istrage organizovan na sledeći način: Sektor za istragu ekonomskog kriminala, Sektor za istragu korupcije, Sektor za istragu finansijskog kriminala, Direkcija za zaštitu svedoka, Jedinica protiv terorizma, Sektor za istragu kibernetičkog kriminala.

Ministarstvo za finansije, preko Carine, Finansijsko-obaveštajne jedinice i Poreske administracije, pomaže u sprečavanju preko-graničnog prometa robe i materijala koji imaju za cilj aktivnosti koje se odnose na sve oblike organizovanog kriminala.

Ministarstvo pravde - koje se angažuje u jačanju i funkcionisanju vladavine prava, stvara potrebne uslove za tužilaštva u sprečavanju zločina i izrađuje planove i programe za re-socijalizaciju zatvorenika i izvršitelja sa alternativnim kaznama.

Nacionalni koordinator je individualni organ odgovoran za koordinaciju, kooperaciju, praćenje i izveštavanje o implementaciji politike, aktivnosti i akcija koje se odnose na borbu protiv organizovanog kriminala.

Sekretarijat, čija je osnovna dužnost i odgovornost prikupljanje informacija i podataka iz drugih institucija, u cilju analiziranja i procenjivanja takvih informacija, kao i priprema analitičkih izveštaja za Nacionalnog koordinatora.

Kosovska obaveštajna agencija prikuplja, procenjuje i prati informacije o pretnjama od kriminalnih aktivnosti.

Sudski savet Kosova obezbeđuje da sudovi na Kosovu budu nezavisni, profesionalni i nepristrasni, kako bi pravosudni sistem bio što efikasniji u borbi protiv organizovanog kriminala i drugih oblika kriminaliteta.

Tužilački savet Kosova obezbeđuje da sistem tužilaštva na Kosovu bude nezavisan, nepristrasan i profesionalan u vršenju gonjenja, istrage i otkrivanje krivičnih dela i da predstavlja optužnice pred sudovima u ime države.

Tužilaštva i sudovi su institucije odgovorne za krivično gonjenje počinioca, njihovo adekvatno kažnjavanje, za oduzimanje imovine i aleta stečenih kriminalnim aktivnostima.

Pored usklađivanja zakonodavstva sa *acquis-ama* EU i jačanja mehanizama za sprečavanje i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala, prioritet u ovoj oblasti ostaje pružanje konkretnih rezultate u istrazi svih oblika kriminala, uključujući i povećanje broja naloga za trajno oduzimanje aleta. Drugi prioritet u ovoj oblasti i dalje ostaje povezivanje baza podataka institucija vladavine prava, kao i stvaranje baze podataka za krivične registre i specijalizacija sudija i tužilaca specijalizovanih u svim oblastima organizovanog kriminala.

Uprkos činjenici da je Republika Kosovo imalo rezultate u oblasti međunarodne policijske saradnje, kako u razmeni informacija, a takođe i učešćem u istrazi i zajedničkim međunarodnim operacijama, prioritet u oblasti policijske saradnje i dalje ostaje članstvo u međunarodnim organizacijama za sprovođenje zakona, kao i potpisivanje međunarodnih sporazuma sa trećim zemljama.

Institucionalni okvir i kapaciteti u oblasti borbe protiv terorizma

Glavne institucije uključene u sprečavanju i borbu protiv terorizma su:

Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje kroz svoje mehanizme, pomaže u pružanju informacija i preduzima aktivnosti u sprečavanju, zaštiti, gonjenju i reagovanju na sve terorističke aktivnosti.

Kosovska obaveštajna agencija, koja prikuplja analizira i distribuira informacije, u cilju sprečavanja terorističkih aktivnosti koje se odvijaju na uštrb bezbednosti Republike Kosovo i globalne bezbednosti. Finansijska obaveštajna jedinica, koja je odgovorna za traženje, primanje, analiziranje i distribuiranje kod nadležnih organa i objavljivanje informacije u vezi sa finansiranjem terorizma.

Ministarstvo za finansije, kroz svoje mehanizme, Carine Kosova, Finansijske obaveštajne jedinice i Poreska administracije, kroz vršenje njihovih funkcija kontrole robe i lica na graničnim prelazima i unutar teritorije Kosova doprineće sprečavanju, identifikaciji, izveštavanju, istrazi i blokiranju izvora finansiranja terorističkih aktivnosti.

Nacionalni koordinator za borbu protiv terorizma, koji je individualni organ nadležan za koordinaciju, kooperiranje, praćenje i izveštavanje o implementaciji politike, aktivnosti i akcija koje se odnose na borbu protiv terorizma.

Uprkos činjenici da je Republika Kosovo zabeležila opipljivih rezultate u borbi protiv terorizma, izazov ostaju ograničeni kapaciteti u borbi protiv terorizma, kao i neadekvatan nivo saradnje sa susednim zemljama i zemljama članicama EU-a o ovom pitanju. U cilju kompletiranja okvira politike u ovoj oblasti, Republici Kosova preostaje da usvoji Strategiju za sprečavanje radikalizacije i nasilnog ekstremizma.

Kratkoročne mere

U cilju ispunjavanja obaveza proizašlih iz SSP i drugih dokumenta i mehanizama pristupanja u EU u svim oblastima u okviru delokruga poglavlja 24, primenjivaće se sledeće kratkoročne mere:

Kratkoročne mere u oblasti upravljanja granicom

U cilju ispunjavanja obaveza proizašlih iz SSP i drugih dokumenta i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga poglavlja 24, primenjivaće se sledeće kratkoročne pravne mere u ovoj oblasti:

- Delimično usaglašavanje Zakona o kontroli i nadgledanju državne granice sa:
 - Uredbom (EU) Br. 610/2013 Evropskog parlamenta i Saveta koja amandira Uredbu (EK) Br. 526/2006 Evropskog parlamenta i Saveta koja, osniva Zakonik zajednice o pravilima koja usmeravaju kretanje osoba po granicama (Zakonik Šengenskih granica), Konvenciju koja implementira Šengenski sporazum, Uredbom Saveta (EK) Br. 1693/95 i (EK) Br. 539/2001 i Uredbom (EK) Br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta; i
 - Uredbom (EU) Br. 1051/2013 Evropskog parlamenta i Saveta koja amandira Uredbu (EK) Br. 526/2006 sa ciljem osiguravanja zajedničkih pravila o ponovnom uvođenju u upotrebi graničnih kontrola u unutrašnjim granicama u vanrednim okolnostima.
- Donošenje AU o kategorizaciji GP transponirajući delimično gore-navedenu Uredbu (EU) Br. 610/2013 i Uredbu (EU) Br. 1051/2013. .

Okvir politike u ovoj oblasti avanziraće se kroz:

- Finaliziranje priručnika za granične inspekcije AHV;
- Izradu Priručnika najboljih praksi u upravljanju informacijama;
- Preispitivanje aktuelnih SPD i izrada novih SPD-a u oblasti upravljanja granicom uopšte, a posebno u aktivnostima vezanim za rad NCUG-a.

Što se tiče institucionalnog okvira i izgradnje kapaciteta u ovoj oblasti, preduzimaće se sledeće mere:

- Osnivanje zajedničkog tre-lateralnog centra Kosovo-Albanija-Crna Gora;
- Osnivanje Jedinice za analizu i procenjivanje rizika u okviru AHV;
- Unapređenje BMS sistema i povezivanje sa relevantnom bazom podataka;
- Regrutacija potrebnog osoblja u NCUG i pružanje bazičnih i naprednih obuka u ovoj oblasti; i

- Unapređenje infrastrukture i opremanja NCUG i GP.

Kratkoročne mere u oblasti azila

U cilju ispunjavanja obaveza proizašlih iz SSP i drugih dokumenta i mehanizama pristupanja u EU u svim oblastima u okviru delokruga poglavlja 24, primenjivaće se sledeće kratkoročne zakonodavne mere u ovoj oblasti:

- Delimično usaglašavanje Zakona o azilu sa:
 - Direktivom Saveta 2001/55/EK o minimalnim standardima o pružanju privremene zaštite u slučaju velikog fluksa raseljenih lica i o merama koja promovišu jednu ravnotežu napora Država članica u prihvatanju ovih osoba, suočanih sa posledicama koje su ishod toga;
 - Direktivom Saveta 2003/86/EK o pravu na spajanje porodice;
 - Direktivom 2013/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta koja određuje standarde prijema aplikanta za međunarodnu zaštitu (recast);
 - Direktivom 2013/32/EU Evropskog parlamenta i Saveta o procedurama za dodeljivanje i povlačenje međunarodne zaštite (recast);
 - Direktivom 2011/95/EU Evropskog parlamenta i Saveta o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva kao korisnici međunarodne zaštite, za zajednički status izbeglica i osoba koje ispunjavaju uslove za dopunskom zaštitom i o sadržini dodeljene zaštite; i
 - Direktivom 2011/51/EU Evropskog parlamenta i Saveta koja amandira Direktivu Saveta 2003/109/EK o proširenju njenog delokruga na korisnike međunarodne zaštite.
- Usvajanje AU o uslovima prijema i inicijalnog tretmana lica koja traže azil transponirajući delimično i gore-navedenu Direktivu 2013/33/EU i Direktivu 2013/32/EU.

Što se tiče izgradnje kapaciteta u ovoj oblasti, preduzimaće se sledeće opšte mere:

- Obučavanje osoblja o identifikaciji i profilizaciji lica koja traže azil, posebno onih bez identifikacionih dokumenata i broju učesnika; i
- Specijalizovane obuke za sudije koji se bave slučajevima azila.

Ove mere teže da kasnije imaju uticaja u praktičnoj primeni, kako bi se obezbedili odgovarajući uslovi u odgovarajućem tretmanu tražioca azila, osiguravajući sprovođenje odredbi SSP-a i transponovanog zakonodavstva. (Periodične statistike će se proizvesti u smislu merenja efikasnosti ovih primenjenih mera).

Kratkoročne mere u oblasti upravljanja migracijom

U cilju ispunjavanja obaveza proizašlih iz SSP i drugih dokumenta i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga poglavlja 24, primenjivaće se sledeće kratkoročne zakonodavne mere u ovoj oblasti:

- Delimično usaglašavanje Zakona o strancima sa:
 - Uredbom (EK) Br. 767/2008 Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa Informativnim sistemom za vize (ISV) i razmenu podataka između Država članica o vizama za kratkoročni boravak (Uredba ISV);
 - Direktivom 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u cilju zapošljavanja kao sezonski radnici; i
 - Direktivom 2014/66/EU Evropskog parlamenta i Saveta o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u okviru transfera unutar kompanija.
- Donošenjem AU o boravišnoj dozvoli, transponirajući delimično gore navedenu Direktivu 2014/36/EU i Direktivu 2014/66/EU.

Okvir politike u ovoj oblasti i dalje će se poboljšati kroz:

- Izradu i ažuriranje Lakšeg profila migracije;

- Izradu Uredbe o integraciji stranaca; i
- Izradu Emergentnog akcionog plana za veliki fluks emigranata.

Što se tiče institucionalnog okvira i izgradnje kapaciteta u ovoj oblasti preduzeće se sledeće mere:

- Finalizacija analize mehanizama za upravljanje migracijom (sa fokusom na integraciju stranaca);
- Stvaranje dodatnog modula za strance u okviru baze podataka ODAM;
- Kompletiranje osoblja Centra za zadržavanje stranaca.

Primena za ovu oblast usredsređuje se na:

- Dalje poboljšanje nacionalne saradnje u oblasti readmisije;
- Usredsređivanje na održivu re-integraciju readmisanih lica;
- Unapređenje saradnje organa vlasti u sprečavanju i borbi protiv ilegalne migracije; i Obezbeđivanje efikasne procedure za tretman stranaca koji borave ilegalno na Kosovu.

Kratkoročne mere u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru Poglavlja 24, primenjivaće se ove zakonske kratkoročne mere u ovoj oblasti:

- Izrada i usvajanje Zakona o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma
- Usklađivanje Zakona o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma sa međunarodnim standardima Radne grupe za finansijsko delovanje (FATF) i Direktivom 2005/60 / EC Evropskog parlamenta i Saveta Evrope kako bi se sprečilo korišćenje finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorizma.

U pogledu daljeg razvoja institucionalnog okvira preduzimaće se sledeće kratkoročne mere:

- Izgradnja kapaciteta sudije i tužioca kroz specijalističke obuke u oblasti pranja novca i finansijskog kriminala i finansiranja terorizma;
- Promovisanje procedura inteligencija, istrage, krivičnog gonjenja, pravosuđa, i primene pranja novca, finansiranja terorizma i drugog finansijskog kriminala;
- Povećanje broja naloga za trajno oduzimanje i zaplenjivanje imovine od strane pravosuđa;
- Povećanje međunarodne saradnje sa strateškog i operativnog aspekta između regionalnih organa vlasti, sprovođenja zakona u cilju borbe protiv finansijskog kriminala.
- Članstvo u JFI u Egmont Group.

Kratkoročne mere u borbi protiv droge

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru Poglavlja 24, primenjivaće se ove zakonske kratkoročne mere u ovoj oblasti:

- Zakon o opojnim drogama, psihotropnim supstancama i prekursorima će se usaglašavati sa Uredbom (EC) br 1258/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. novembra 2013 koji amandira Uredbu (EC) 273/2004 od 11. februara 2004. godine o prekursorima;

Što se tiče unapređenja politika u cilju ispunjavanja obaveza za pristupanje EU će se preduzeti sledeće kratkoročne mere:

- Sprovođenje sveobuhvatne analize aktuelnog stanja u vezi transponovanja tekovine u ovoj oblasti (u cilju detaljne procene aktuelnog stanja i utvrđivanja srednjoročnih prioriteta u ovoj oblasti).

U borbi protiv narkotika, mere implementacije za 2016. godinu podeljene su na institucionalne mere, okvira politike i mere praktične primene:

- Efikasnije sprovođenje i praćenje Strategije i Akcionog plana protiv droga, povećanje rezultate u smislu uspešne konfiskacije i istrage,
- Povećanje broja optužnica i presuda za zločine vezane za narkotik;

- Unapređenje regionalne i međunarodne saradnje u borbi protiv narkotika, kao i jačanje saradnje sa međunarodnim institucijama kao što su EMCDDA, UNODC, itd.

Kratkoročne mere u oblasti organizovanog kriminala i policijske saradnje

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru Poglavlja 24, u smislu unapređenja politika sa ciljem ispunjavanja obaveza pristupanja u EU preduzimaće se ove kratkoročne mere:

- Usvajanje nove Nacionalne strategije i Akcionog plana za bezbednost u zajednici 2016 – 20216
- Usvajanje nove Strategije za kontrolu i prikupljanje malog i lakog oružja 2016-2021.
- Izrada zajedničkog Priručnika za standardizaciju procedura TSK/PK
- Izrada uredbe kojom se reguliše aktivnost nacionalnog poverenika za nadgledanje procesa presretanja
- Potpisivanje sporazuma između agencija za provođenje zakona kako bi se uspostavio Koordinacioni savet za IT koji utvrđuje prioritete u oblasti sprečavanja organizovanog kriminala
- Potpisivanje sporazuma o policijskoj saradnji sa Turskom
- Potpisivanje sporazuma o policijskoj saradnji sa Estonijom
- Pokretanje sporazuma o policijskoj saradnji sa Italijom, Belgijom, Danskom i Litvanijom
- Pronalaženje modalitete saradnje sa EUROPOL posle juna 2016 (nakon isteka mandata EULEZ-a)
- Potpisivanje bilateralnih međunarodnih sporazuma sa trećim zemljama
- Kampanja podizanja svesti za sprečavanje trgovine ljudskim bićima

U pogledu daljeg razvoja institucionalnog okvira će biti preduzete sledeće kratkoročne mere:

- Imenovanje Nacionalnog poverenika za nadgledanje procesa presretanja od SSK
- Obezbeđivanje neophodne opreme i informativne tehnologije za sprovođenje prikrivenih mera istrage i posmatranja
- Uspostavljanje i funkcionalizacija Jedinice za vezu u TSK, uključujući prostor, relevantne SOP, regrutovanje potrebnog osoblja, obuku osoblja i informativnu tehnologiju kao deo sprovođenja zakona za presretanja.
- Profilizacija sektora za istragu kibernetičkog kriminala kvalifikovanim osobljem
- Izgradnja tehničkih, tehnoloških i logističnih kapaciteta za podršku istraga;
- Postavljanje zakonskog presretanja fiksnih linija i interneta, kao i jačanje kapaciteta zakonskog presretanja, uz opremanje dodatnom naprednom opremom;
- Razvoj pro-aktivnog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminala (izgradnja analitičkih kapaciteta u OIA , povećanje broja obaveštajnih informacija, jačanje saradnje sa zajednicom, saradnja sa NVO-ima, civilnim društvom).

Kratkoročne mere u oblasti borbe protiv terorizma

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru Poglavlja 24, preduzimaće se ove kratkoročne zakonodavne mere u ovoj oblasti:

- Izrada i usvajanje Zakona o kritičnoj infrastrukturi, koji će se usklađivati sa Direktivom Saveta 2008/114 / EC od 8. decembra 2008. godine, o identifikaciji i utvrđivanju kritične infrastrukture i potrebe za poboljšanje njihove zaštite.

Što se tiče unapređenja politika u cilju ispunjavanja obaveza za pristupanje u EU, preduzimaće se sledeće kratkoročne mere:

- Izrada i ažuriranje liste terorističkih grupa
- Pokretanje kampanje o podizanju svesti i informativne kampanje za stupanje na snagu zakona o zabrani udruživanja u oružanim sukobima van zemlje.

Kratkoročne mere u oblasti međunarodne pravne saradnje u građanskim i krivičnim pitanjima;

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru Poglavlja 24, u smislu unapređenja politika sa ciljem ispunjavanja obaveza pristupanja u EU preduzimaće se ove kratkoročne mere:

- Izrada razvojnog plana Ministarstva pravde 2012-2016 - u cilju postizanja glavnog cilja (članstvo u Evropskoj uniji), predviđa pet strateških ciljeva, i to:
 - Stvaranje i unapređenje pravnog i institucionalnog okvira u funkciji vladavine reda i zakona, u skladu sa prioritetima koji proizilaze iz procesa evropskih integracija;
 - Dalje unapređenje sistema međunarodne pravne pomoći i saradnje;
 - Obezbeđivanje preduslova i efikasno upravljanje sistema izvršenja krivičnih sankcija;
 - Razvoj i izgradnja kapaciteta sudske medicine, pronalaženje i identifikacija nestalih lica tokom rata i istraživanje ratnih zločina;
 - Razvoj stručnih kapaciteta u cilju unapređenja reformi i efikasnijeg funkcionisanja oblasti delovanja Ministarstva.
- Potpisivanje sporazuma u ovoj oblasti sa ciljem intenziviranja međunarodne pravne saradnje.

Srednjoročni prioriteti

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 24 , težište u periodu 2017-2020 će biti u sledeće srednjoročne prioritete:

Srednjoročni prioriteti u oblasti upravljanja granicom

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 srednjoročni prioriteti u ovoj oblasti su:

- Kontinuirano praćenje eventualnih promena u Šengen acquis-ama, kao i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa relevantnim promenama u ovoj oblasti;
- Jačanje međunarodne saradnje sa organima, kao što su Frontex, Selec, itd.;
- Otvaranje novih graničnih prelaza sa susednim zemljama;
- Prostiranje ISVK u drugim diplomatskim i konzularnim misijama Republike Kosovo; i
- Pružanje mogućnost opremanja vizama u zemljama u kojima ne postoje diplomatske i konzularne misije preko spoljnih pružalaca usluga.

Srednjoročni prioriteti u oblasti azila

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 usredsredićemo se u sledeće prioritete u ovoj oblasti:

- Kontinuirano praćenje eventualnih promena u Šengen acquis-ama, kao i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa relevantnim promenama u ovoj oblasti;
- Unapređenje mehanizama za povratak azilanata sa zemlji porekla i povratak u sigurnim trećim zemljama; i
- Stvaranje održivog sistema u saradnji sa drugim institucijama na centralnom i lokalnom nivou za azilante koji traže međunarodnu zaštitu.

Srednjoročni prioriteti u oblasti upravljanja migracijom

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 usredsredićemo se u sledeće prioritete u ovoj oblasti:

- Kontinuirano praćenje eventualnih promena u Šengen acquis-ama, kao i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa relevantnim promenama u ovoj oblasti;
- Izrada lakog i proširenog profila migracije;
- Jačanje organa za praćenje kretanja migracije (COM);

- Unapređenje međunarodne saradnje u borbi protiv ilegalne migracije; i
- Efikasnije uključivanje relevantnih institucija na svim nivoima u borbi i sprečavanju ilegalne migracije.

Srednjoročni prioriteti u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 *Srednjoročni prioriteti* u ovoj oblasti odnose se na:

- Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-ama* EU, na osnovu sveobuhvatne analize aktuelnog stanja u vezi transponovanja tekovine u oblasti borbe protiv droga, koji se očekuje da će se završiti tokom 2016. godine.
- Ažuriranje / izmena standardnih operativnih procedura, kako bi se osigurala potpuna i tačna implementacija Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma i efikasnih radnih procesa u FOJ-K.
- II Procena Nacionalnog rizika pranja novca i finansiranja terorizma
- Procena i sprovođenje sektorskog rizika za najviše podložne sektore prema pranju novca i finansiranju terorizma.
- Razvoj i primena pro-aktivnog pristupa prema međunarodnoj saradnji u sprečavanju pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala.
- Razvoj kapaciteta institucija reda i sprovođenje zakona, u cilju jačanja borbe protiv sive ekonomije i finansijskog kriminala.
- Jačanje među-institucionalnih mehanizama i inteligencije u oblasti pranja novca, vraćanja imovine, finansijskog kriminala i korupcije.
- Članstvo Kosova u Moneyval

Srednjoročni prioriteti u oblasti borbe protiv droge

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 *Srednjoročni prioriteti* u ovoj oblasti su:

- Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-ama* EU, na osnovu sveobuhvatne analize aktuelnog stanja u vezi transponovanja tekovine u oblasti borbe protiv droga.
- Donošenje Nacionalne strategije za borbu protiv narkotika, zasnovane na principima Evropske strategije za borbu protiv droge 2013-2020.
- Unapređenje saradnje sa EMCDDA.

Srednjoročni prioriteti u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020 *Srednjoročni prioriteti* u ovoj oblasti su:

- Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-ama* EU, na osnovu sveobuhvatne analize aktuelnog stanja u vezi transponovanja tekovine u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala;
- Stvaranje baze podataka za krivičnu evidenciju ili integrisani sistem za upravljanje takvim slučajevima;
- Povećanje broja tužilaca i sudije i njihova specijalizacija u oblasti organizovanog kriminala;
- Evaluacija na godišnjim osnovama pretnji od organizovanog kriminala i teških krivičnih dela (SOCTA);
- Potpuna funkcionalnost baze podataka agencija za provođenje zakona i njihova međusobnu povezanost;
- Potpisivanje bilateralnih sporazuma iz oblasti organizovanog kriminala;
- Izgradnja tehničkih kapaciteta laboratorija Kosovske agencije za forenziku, i
- Razvoj ljudskih resursa Policijskog inspektorata Kosova u sprečavanju prevenciji i borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala.
- Funkcionalnost informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP).

- Stvaranje baze podataka za vođenje evidencije osuđenih lica.

U smislu primene, institucije će se usredsrediti na:

- Povećanje broja naloga za konfiskaciju imovine i uopšte poboljšanje rezultata u trajno oduzimanje imovine stečene na nezakonit;
- Smanjenje sudskih predmeta / svođenje predmeta.

Srednjoročni prioriteti u oblasti borbe protiv terorizma

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i iz drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga Poglavlja 24, tokom perioda 2017-2020, usredsredićemo se u sledeće srednjoročne prioritete u ovoj oblasti:

- Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis-ama* EU, na osnovu sveobuhvatne analize aktuelnog stanja u vezi transponovanja tekovine u oblasti borbe protiv terorizma;
- Usvajanje Nacionalne strategije za borbu protiv terorizma;
- Identifikacija, sprečavanje, istraga i krivično gonjenje pojedinaca i grupa koje čine krivična dela;
- Izgradnja tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta u oblasti terorizma;
- Podizanje broj obaveštajnih informacija razmenjenih sa drugim zemljama i pokretanje zajedničkih straga.

Podrška donator

Ministarstvo unutrašnjih poslova se trenutno podržava od strane Evropske komisije kroz IPA instrument, kao i drugih bilateralnih donatora u sledećim oblastima:

Tekući projekti u okviru IPA

Oснаživanje Efikasnog upravljanja migracije i azila

Opis: Podrška za institucije Kosova za upravljanje fluksa migracija sa i prema Kosovu.

Korisnik: Ministarstvo za unutrašnje poslove, Ministarstvo za dijasporu, Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

Period : 2015-2017.

Dalja podrška za Akademiju za javnu bezbednost - Faza I & II

Opis: Podrška za pružanje visokog kvaliteta obrazovanja u oblasti javne bezbednosti na Kosovu, kroz jačanje kapaciteta za obuku na Akademiji Kosova za javnu bezbednost i agencija za javnu bezbednost, kao i jačanjem programa bačelor u KAJB.

Korisnici: KAJB, Policija Kosova, Carina Kosova, Agencija za hranu i veterinu, Agencija za upravljanje vanrednim situacijama, Policijski inspektorat Kosova.

Period: Faza I (2015-2017); Faza II (2018-2020)

Digitalizacija matičnih knjiga

Opis: Stvaranje elektronske arhive skaniranih kopija knjiga vraćenih iz Srbije, u cilju dostupnosti istih i pretraživanja u sistem civilnog stanja, i povećanja kvaliteta i pouzdanosti sistema civilnog stanja.

Korisnik: Agencija za civilnu registraciju.

Period: 2015-2016.

Izgradnja istraživačkih kapaciteta u oblasti organizovanog kriminala i korupcije

Opis: Jačanje istražnih kapaciteta na centralnom i lokalnom nivou u cilju efikasne borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Korisnik: Policija Kosova, Tužilački savet Kosova, Policijski inspektorat Kosova.

Period: 2014-2016.

Jačanje institucija Kosova u borbi protiv trgovine ljudima - Faza I & II

Opis: Podrška na efikasnom unapređenju i poboljšanju borbe protiv trgovine ljudskim bićima. Specifični cilj projekta je podizanje nivoa koordinacije i sprovođenja mera u borbi protiv trgovine ljudskim bićima.

Takođe, I. Faza projekta, koja se očekuje se da će biti pokrenuta početkom 2016. godine, će takođe podržati skloništa za žrtve trgovine ljudskim bićima donacijama.

Korisnik: MUP / MRSZ

Period: Faza I (2016-2018); Faza II (2018-2020)

Podrška u borbi protiv finansijskog kriminala / pranja novca

Opis: Projekat ima za cilj izgradnju kapaciteta svih institucija za sprovođenje zakona u borbi protiv finansijskog kriminala i oduzimanje i povraćaja imovine.

Korisnik: MUP / MF

Period : 2016-2018

Izgradnja kapaciteta forenzičkih usluga

Opis: Projekat ima za cilj izgradnju kapaciteta i koordinaciju svih forenzičkih usluga, uključujući izgradnju kapaciteta za analizu DNK, kao i podršku u oblasti eksploziva i vatrenog oružja.

Korisnik: MUP / MP

Period: 2016-2018

Podrška za Civilnu registraciju i sigurnost dokumenata

Opis: Kontinuitet do sada pružene podrške Agenciji za civilnu registraciju na centralnom i opštinskom nivou.

Korisnik: MUP / ACR

Period: 2016-2019

Podrška za reformu policije u skladu sa standardima EU

Opis: Pomoć u sprovođenju reformi u policiji, uključujući sprovođenje rada policije vođenim od inteligencije, borbi protiv kibernetičkog kriminala, pružanje obuku i opreme u vezi sa naprednim istražnim tehnikama u oblasti trgovine drogo, ljudskim bićima, itd; stvaranje sistema za rano upozoravanje novih droga; adresiranje pitanja smanjenja prosečne starosti u Policiji Kosova.

Korisnik: MUP / PK

Period: 2016-2019

Projekti podrške od bilateralnih donatora

Misija EU za vladavinu prava (EULEX) podržava i pomaže kosovskim organima u oblasti vladavine prava, posebno u oblasti policiji, sudstva i carine. Kao tehnička misija, EULEX prati i savetuje kosovske organe, dok ima ograničeni broj izvršnih odgovornosti, kao u slučaju Kancelarije Specijalnog tužilaštva. Zadatak ove institucije je da se bavi osetljivim slučajevima, kao što su slučajevi ratnih zločina, terorizma, finansijskog kriminala i korupcije, kao i organizovanog kriminala.

Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova, osim podrške Evropske komisije, uvek je korisnik projekata podrške od ICITAP, koji pomaže Kosovu da ojača vladavinu prava na Kosovu i izgradnji kapaciteta institucija pravosuđa, tužilaštva i vladavine prava u borbi protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudskim bićima, korupcije, pranja novca i terorizma. Program ICITAP-a finansira Biro za međunarodna pitanja narkotika i sprovođenje zakona u Stejt departmentu SAD.

ICITAP trenutno podržava Kosovo sa ovim programima:

- Podrška za izvršni menadžment Policije Kosova - ovaj program pruža savete za Generalnog direktora Policije Kosova o saradnji sa Policijom Srbije, proširenje vladavine prava na severu Kosova, podizanje nivoa profesionalnosti, odgovornosti i integriteta u okviru izvršnog i srednjeg nivoa u policiji.

- Podrška za Ministarstvo unutrašnjih poslova u cilju poboljšanja praksi izvršnog rukovodstva, kao i podrška za Policijskog inspektorata Kosova u izgradnji kapaciteta za istragu kriminala i korupcije i za sprovođenje inspekcije za njihovo usaglašavanje performanse.
- Podrška u oblasti borbe protiv trgovine ljudskim bićima i kompleksnim kriminalnim istragama, koja ima za cilj poboljšanje kapaciteta MUP- za sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudskim bićima i poboljšanje kapaciteta odeljenja za istraživanje kriminala u okviru PK, obavljanje istrage složenih predmeta, koristeći moderne istražne tehnike.

ICITAP takođe pruža podršku u oblasti integrisanog upravljanja granicom, kao i u oblasti bezbednosti u zajednici. Štaviše, MUP koristi od podrške od strane UNDP, naročito kroz projekat za minimiziranje rizika od vatrenog oružja i eksploziva. Takođe, MUP je korisnik projekta "Podrška procesu evropskih integracija ", koji podržava Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politike u okviru MUP u vezi sa izgradnjom kapaciteta koordinacije u procesu liberalizacije viznog režima. Projekat takođe pruža podršku za Odeljenja za državljanstvo, azil i migracije, kao za Odeljenje za re-integraciju repatriраниh soba.

3.26. Poglavlje 25 acquis-a: Nauka i istraživanje

Acquis Evropske unije u ovom poglavlju ne zahteva prenošenje pravila Evropske unije u nacionalni pravni poredak, već zahteva da države članice osiguraju neophodni kapacitet za implementaciju u postizanju ciljeva i aktivnosti EU u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja. Kapacitet za sprovođenje se odnosi na postojanje neophodnih uslova za efikasno učestvovanje u programima EU za istraživanje i inovacije radi olakšavanja integracije u Evropsku istraživačku zonu (ERA), doprinosa Inovacionoj uniji (IU) i Strategiji Evropa 2020 uopšte.

Uslovi SSP-a

Prema članu 118 SSP-a države članice će podsticati saradnju u naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju na osnovu uzajamne koristi, uzimajući u obzir dostupnost resursa, adekvatan pristup relevantnim programima koji podležu odgovarajućim nivoima efikasne zaštite intelektualnih, industrijskih i trgovinskih prava. Saradnja treba da uzme u obzir prioritetne oblasti koje se odnose na acquis Evropske unije u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja.

Prema zaključcima DPSA 2015, Kosovo u pogledu nauke i istraživanja treba da poveća i stimuliše nivo učešća u Horizon 2020, uključujući i povećanje broja predloga projekata.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Nauka i istraživanje su na Kosovu regulisani Zakonom br. 04/L-135 o naučno istraživačkoj delatnosti. Ovaj zakon uključuje najbolje evropske prakse koje podržavaju naučno istraživanje sa fokusom na društveni i ekonomski razvoj. Zakon takođe sadrži odredbe koje regulišu povezivanje naučnog istraživanja sa ekonomijom i industrijom. Nacionalni naučni savet je zadužen upravljanjem nacionalnim prioritetima, dok je Odeljenje za nauku i tehnologiju pri Ministarstvu obrazovanja, nauke i tehnologije, glavna institucija za donošenje politike u oblasti nauke i istraživanja.

Institucionalni okvir i okvir politika

Za dalji razvoj istraživanja i inovacije se sprovodi Okvirni program Evropske unije za naučna istraživanja i inovacije 'Horizon 2020', program koji podržava aktivnosti naučnog istraživanja i inovacija. Sada su već uspostavljene kontakt osobe za sve oblasti unutar programa. Što se tiče učešća u program Horizon 2020, Kosovo je učestvovalo u samo četiri projekta FP7-a u svojstvu partnera. Što se tiče povećanja učešća u

ovaj program, MONT-u će odvojiti budžet za pokrivanje troškova stručnjaka za razvoj projekata odnosno svaku aplikaciju koja ispunjava uslove za učešće u Okvirni program. Kosovo je takođe deo Evropske strategije i Balkanske strategije za inovacije, istraživanje i razvoj.

Kratkoročne mere

Kosovo će se u sektoru nauke i istraživanja u kratkoročnom pogledu usredsrediti na kompletiranje pravnog okvira. Shodno tome, radi se na izradi i usvajanju Administrativnog uputstva za licenciranje naučnih časopisa i AU za naučno usavršavanje mladih naučnika. Tokom ovog perioda se očekuje usvajanje nacionalne strategije za inovacije i transfer tehnologije od strane Vlade, kao i izrada i usvajanje Nacionalnog plana za nauku 2016-2020. Takođe je planirano određivanje državnih mera za pametnu specijalizaciju (smart specialization). Planira se i jačanje kontakt mesta i uspostavljanje mehanizma za pružanje informacija od strane kontakt osoba relevantnoj naučnoj zajednici.

Srednjeročni prioriteti

U pravnom aspektu, Kosovo će u srednjeročnom periodu raditi na sastavljanju i usvajanju Zakona o finansiranju naučno-istraživačke delatnosti. Takođe se treba uspostaviti međuministarski mehanizam koji će upravljati vezom između inovacija i istraživanja (veza istraživanje-industrija i ekonomija).

U pogledu poboljšanja kapaciteta u oblasti inovacije i istraživanja, cilja se ka dodeljivanju stipendija za Doktoraturu (PhD) i na taj način internacionalizaciju preko kosovskih istraživača u razvijenim zemljama. U okviru ovog cilja će se sprovesti i snabdevanje naučnih institucija neophodnom infrastrukturom za naučna istraživanja.

Takođe, tokom srednjeročnog perioda, Kosovo se nada da će dobiti status saradnika u program Horizon 2020.

3.27. Poglavlje 26 acquis-a: Obrazovanje i kultura

Oblast obrazovanja, obuke, omladine, sporta i kulture su primarno u nadležnosti država članica. Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) predviđa da Unija podržava saradnju između i država članica i podršku dopunjavajući njihove aktivnosti, potpuno poštujući njihove odgovornosti u pogledu sadržaja nastave, organizacije sistema obrazovanja i stručnog obučavanja, kao i nacionalnu i regionalnu kulturnu raznolikost.

Acquis za obrazovanje i kulturu se pretežno sastoje od okvira za saradnju, koristeći programe i otvorenu metodu koordinacije (OMK) imajući za cilj konvergenciju nacionalnih politike za dostizanje zajedničkih ciljeva. U oblasti obrazovanja, obučavanja i mladih, države članice treba da imaju uspostavljen pravni, administrativni i finansijski okvir, kao i potrebne kapacitete sprovođenja, čime će obezbediti zdravo upravljanje, uključujući finansijsko upravljanje decentralizovanim programima EU. Acquis takođe sadrže i Direktivu za obrazovanje dece radnika migranata i presude Evropskog suda o slučajevima vezanim za nediskriminaciju između državljana države članice Evropske unije i državljana drugih evropskih zemalja.

Ciljevi sistema obrazovanja i obučavanja usvojenog 2001. godine, Kopenhaški proces stručnog obrazovanja i Bolonjski proces visokog obrazovanja, daju uputstva za poboljšanje kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Radni program „Obrazovanje i obučavanje 2010“ i strateški okvir „Obrazovanje i obučavanje 2020“ integrišu sve mere na evropskom nivou, i doprinose poboljšanju kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Zajednički ciljevi politike za mlade EU su definisani Evropskom strategijom za mlade (2010-2018) koja se zasniva na otvorenu metodu koordinacije. U oblasti sporta, Komunikacija Komisije iz 2011. godine, „Razvoj evropske dimenzije u sportu“ predlaže konkretne

mere za podržavanje i koordinaciju mera politike, u cilju eventualnog usvajanja višegodišnjeg plana o radu EU u oblasti sporta, od strane Saveta.

Što se tiče kulturne politike, države članice treba da podrže principe predviđene Članom 167 TFEU i posebno treba da osiguraju da njihova međunarodna angažovanja omogućavaju razvoj i implementaciju politike i instrumenata koji ciljaju ka očuvanju i promovisanju kulturne raznolikosti. U skladu sa ovim principima, Konvencija UNESCO-a za zaštitu i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza je ključni element *acquis*-a EU u oblasti kulture. Komunikacija Komisije o evropskoj agendi o kulturi u globalizovanom svetu, predstavlja strukturisani dijalog sa sektorom kulture i otvorenu metodu koordinacije, u cilju sprovođenja tri zajedničke grupe ciljeva: kulturna raznolikost i međukulturni dijalog; kultura kao katalizator kreativnosti; i kultura kao ključna komponenta u međunarodnim odnosima.

Uslovi SSP-a

Budući da Član 107 SSP-a zahteva saradnju između stranaka u cilju podizanja nivoa obrazovanja uopšte, stručnog obrazovanja, obučavanja, kao i razvoja politike za rad mladih na Kosovu u cilju razvoja veština, zaposlenja, društvenog sveobuhvatanja i ekonomskog razvoja na Kosovu. Jedan od prioriteta za sistem visokog obrazovanja treba da bude postizanje odgovarajućih standarda kvaliteta institucija i programa u skladu sa ciljevima Bolonjskog procesa i Izjavom iste. Strane treba da sarađuju u cilju obezbeđivanja nediskriminirajućeg pristupa svim nivoima obrazovanja i obučavanja na Kosovu, bez obzira na pol, rasno ili etničko poreklo, religiju ili verovanje, invaliditet, starost ili seksualno opredeljenje. Na Kosovu se takođe se trebaju uzeti u obzir i potrebe učenika sa invaliditetom.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Obrazovanje

Oblast visokog obrazovanja je regulisana Zakonom br. 04/L-037 o visokom obrazovanju, usvojenim 2011. godine, i ovaj zakon je glavni osnov organizacije sistema visokog obrazovanja na Kosovu.

Kosovo se zvanično još uvek nije pridružilo Bolonjskom procesu, ali je aplikacija za zvanični prijem podneta 2014. Pravni osnov harmonizuje trenutne prakse obrazovanja sa prioritetima deklaracija Bolonjske grupe, posebno u pogledu harmonizacije određenih odredbi zakona sa Zakonom br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama i nacionalnim okvirom za kvalifikacije, olakšavanja priznavanja prethodnog obrazovanja i kvalifikacija stečenih u drugim zemljama preko NARIC centra.

Zakon br. 04 /L-138 o obrazovanju i stručnom usavršavanju, Zakon br. 04/L-143 o obrazovanju za starije u Republici Kosovo i Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama čine glavni pravni osnov za regulisanje stručnog obrazovanja i usavršavanja starijih na Kosovu. Smatra se da je Zakon za stručno usavršavanje delimično usklađen sa pravnim *acquis*-ama EU-e (odnosno Odlukom Saveta 63/266/EEC), dok se isti sprovodi preko 3 Administrativna uputstva koja regulišu oblast obrazovanja i stručnog usavršavanja i obrazovanja za starije.

Predškolsko obrazovanje je regulisano Zakonom br. 02/L-52 za predškolsko obrazovanje i Zakonom br. 04/L-032 za preduniverzitetsko obrazovanje. Što se tiče predškolskog obrazovanja, povećan je procenat dece koja koriste usluge ranog obrazovanja za starosnu grupu od 0 do 5 godina, sa 3% na 4% kako ocenjuje Izveštaj Evropske komisije o napretku za 2014. godinu. Ovaj procenat je povećan otvaranjem 120 privatnih predškolskih ustanova. Dok procenat dece uzrasta od 0 do 6 godina koja koriste usluge obrazovanja iznosi 15.48% (bruto) upisa u predškolski i predosnovni nivo, i uključuje sve uzraste dece predškolskog nivoa.

Pitanje odustajanja od školovanja je regulisano Administrativnim uputstvom br. 19/2012 o formiranju i jačanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje.

Kultura

Zakoni koji regulišu oblast kulture uključuju Zakon br. 02/L-57 o kulturnim institucijama; Zakon br. 04/L-065 o autorskim i srodnim pravima; Zakon br. 04/L-075 o izmeni i dopuni Zakona br. 203/24 o sportu; Zakon br. 04/L-056 o ansamblu pesama i igrama Šota; Zakon br. 04/L-59 o filharmoniji, operi i baletu; Zakon br. 2004/22 o kinematografiji; Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu; Zakon br. 04/L-106 o pozorištima.

Institucionalni okvir i okvir politika

Što se tiče spoljašnjih mehanizama za osiguranje kvaliteta visokog obrazovanja, 2014. godine je potvrđeno potpuno članstvo Kosova u ENQA (Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju). Kosovo sprovodi Standardna uputstva o kvalitetu i primenjuje prakse koje se sprovode u Evropskoj zoni visokog obrazovanja. Sa druge strane Kosovska agencija za akreditaciju je nastavila sa spoljašnjom procenom institucija i programa. Broj akreditovanih programa je 2014. godine dostigao 573.

Kosovo na osnovu sporazuma između Evropske komisije i MONT-u učestvuje u program Evropske unije za Tempus obrazovanje od 2013. Program Tempus, u kontinuitetu doprinosi razvoju nastavnog programa, saradnji sa društvom, upravljanju univerzitetom, obučavanju nastavnika, kao i projektima za osiguranje kvaliteta koji takoreći pokrivaju ceo sektor visokog obrazovanja na Kosovu. Naslednik Tempusa je program Erasmus+ koji sprovodi projekte preko kancelarije Erasmus+ za Kosovo. Ova kancelarija je usredsređena na oblast visokog obrazovanja i doprinosi podizanju svesti, vidljivosti, usklađenosti, održivosti, efikasnom pristupu međunarodnoj dimenziji programa Erasmus+. Trenutni izazov povećanja učešća u relevantne programe Erasmus+ je taj što institucijama visokog obrazovanja nedostaju odgovarajući kapaciteti (na primer osnivanje ili konsolidacija kancelarija za saradnju i projekte, mehanizmi saradnje na nivou Fakulteta) za sastavljanje projekata za realizaciju potreba razvoja institucija i programa istih.

Osnovni strateški dokument koji definiše razvojne ciljeve sistema obrazovanja u Republici Kosovo je Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2011-2016, usvojen od strane Vlade Kosova. Ovaj strateški plan je sveobuhvatan dokument koji obuhvata sve nivoe obrazovanja na Kosovu, počevši od predškolskog pa sve do univerzitetskog obrazovanja. Ostala strateška dokumenta koja služe razvoju obrazovanja su: Strategija za komunikaciju; Strategija za sprečavanje odustajanja od školovanja; Strategija za promotivne škole zdravlja 2009-2018; Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana 2017-2017 i Strategija za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja 2007-2017.

Osim profesionalnih škola otvorena su i 4 centra za kompetencije. Sistem predviđen važećim zakonom za obrazovanje i stručno usavršavanje 3+1+1 je uskladu sa zahtevima tržišta rada. Sastavljena su 142 nastavna plana i programa i obuhvataju 17 oblasti i 29 standarda profesije, a objavljen je i okvir nastavnog plana i programa. Međutim, u pogledu razvoja profesionalnog usavršavanja nedostaje saradnja između stručnih škola i preduzeća za realizaciju praktične nastave.

Nastavlja se sa objavljivanjem nastavnog plana i programa Kosova koji je počeo 2014. godine u 10 prvih pilot škola za predosnovne razrede 1,6,10, a školske 2014/2015 se nastavilo sa 82 druge škole (ukupno 92 škole) za predosnovne razrede, 2,6,7,10,11. Sa druge strane, obučeni su vaspitači svih nastavnih grupa za sprovođenje dokumenta Standardi razvoja i učenja u ranom detinjstvu, i objavljena su dodatna dokumenta za sprovođenje ovog dokumenta. Pedagoški institut Kosova i Projekti bratimljenja su sproveli analize i procenu procesa sprovođenja novog nastavnog plana i programa Odeljenja za planove programa i školske udžbenike MONT-u, od strane Kosovskog pedagoškog zavoda i Twinning projekta.

Za unapređenje upravljanja kvalitetom preduniverzitetskog obrazovanja, MONT-u je istaklo uputstva za povećanje unutrašnjeg kvaliteta, sprovođenje spoljašnjih mehanizama za procenu kvaliteta i poboljšanje kapaciteta Inspektorata obrazovanja. U pogledu jačanja spoljašnjih mehanizama za povećanje kvaliteta, MONT je realizovalo Test znanja (učenika) za učenike devetih razreda i test državne mature. Međutim, novina i ključno dostignuće ove godine je početak sprovođenja međunarodne procene PISA. MONT-u takođe daje prioritet stručnom usavršavanju nastavnika i modernizaciji obučavanja nastavnika u skladu sa okvirom nastavnog plana i programa na Kosovu.

Što se tiče obrazovanja dece sa posebnim potrebama, do sada su osposobljene ekipe za pedagošku procenu potreba dece sa posebnim potrebama u 28 opština, i sastavljeno je uputstvo sa instrumentima za procenu, takođe su obučene i sve ekipe za procenu. U oblasti sveobuhvatnog obrazovanja je obučeno 2500 nastavnika, službenika za obrazovanje, direktora škola i roditelja.

Sastavljen je program „Nastava prema sektorima aktivnosti“, program za učenike sa ozbiljnim i brojnim oštećenjima. Od septembra 2015. godine počinje sprovođenje ovog programa u 7 izvornih centara u koje su upisani učenici sa posebnim potrebama.

Završen je trogodišnji program (2013-2015) za usavršavanje 15 asistenata i inspektora jezika znakova, bivajući prve osobe na Kosovu koje se usavršavaju za korišćenje standardnog jezika znakova. Što se tiče zahteva EU-e za opremanje škola za decu sa posebnim potrebama, 5 izvornih centara je dobilo opštu opremu za učionice, opremu za ITK i sportsku opremu. Istu opremu je dobilo i 125 redovnih škola, opremu od koje imaju koristi i učenici sa posebnim potrebama.

MONT-u je takođe realizovao brojne aktivnosti povezane sa obrazovanjem nealbanskih zajednica. MONT-u je potpisalo sporazum o saradnji sa REF (Roma Education Found iz Budimpešte) i sporazum sa VoRAE (Voice of Roma, Ashkali and Egijptian). U okviru ovih sporazuma i na osnovu saradnje između MONT-u, REF, VORAE, Britanske ambasade, Norveške ambasade i HEKS-a, je obezbeđeno finansiranje za učenike i studente ovih zajednica. Kao rezultat tog, prošle godine je podeljeno 500 stipendija za učenike viših srednjih škola, za zajednice RAE. MONT-u je takođe podelilo 33 stipendije za studente iz zajednica RAE na javnim univerzitetima. U pogledu povećanja zastupljenosti zajednica RAE u obrazovanje, osigurana su i 2 udžbenika za učenike koji uče romski jezik (romski jezik za učenike 3 i 4 razreda).

Preduzete su različite mere za sprečavanje napuštanja školovanja, koje se sastoje od davanja besplatnih udžbenika za učenike obaveznog obrazovanja (razredi od 1 do 9), finansiranje prevoza dece sa ograničenim sposobnostima, oslobađanje socijalnih slučajeva od plaćanja za neformalno obrazovanje, afirmativne mere za zajednice Roma, Aškali i Egipćana (stipendije, olakšice za upis u 10 razred, finansijska podrška obrazovnih centara koji pomažu deci u poboljšanju savladavanja učenja, itd.). dalje, MONT-u se angažuje za reintegraciju u obrazovanje slučajeva koje prijave skloništa i centri za socijalni rad; prikupljanje, obradu i analizu statističkih podataka, itd.

Kao rezultat ovih aktivnosti, broj učenika koji napuštaju školu opada iz godine u godinu. Na nivou osnovnog i nižeg srednjeg obrazovanja broj je sa 1485 (0,5%), koliko je iznosio školske 2010/2011, pao na 354 (0,13%) školske 2013/2014 godine. Situacija je poboljšana i na nivou višeg srednjeg obrazovanja gde je sa 354 (0,13%) učenika koji su školske 2010/11 godine napustili obrazovanje, taj broj tokom školske 2013/2014 godine opao na 354 (0,13%).

Sistem upravljanja informacijama o obrazovanju (SUIO) pruža statističke podatke za nivo preduniverzitetskog obrazovanja. Sistem je u procesu ažuriranja novim informacijama u pogledu demografskih i finansijskih statistika. Očekuje se da se sistem još više unapredi i proširi i na podatke koji uključuju i nivo visokog obrazovanja, kao i podatke ostalih segmenata obrazovanja.

Kratkoročne mere

Obrazovanje

U kratkoročnom planu se, što se tiče sektora obrazovanja, u pravnom aspektu se očekuje harmonizacija Zakona o obrazovanju i stručnom usavršavanju sa Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija -32005L0036, kao i razmatranje Administrativnog uputstva o licenciranju privatnih predškolskih institucija. Takođe se očekuje završavanje i početak sprovođenja Strategije za sigurnost institucija preduniverzitetskog obrazovanja i Plana delovanja, kao i završavanje i početak sprovođenja Strategije za kvalitet u obrazovanju. Nastaviće se sa sprovođenjem plana delovanja međuministarske strategije za promotivne škole zdravlja 2009-2018.

U okviru upravljanja kvalitetom preduniverzitetskog obrazovanja će se sprovesti i osnovni program za sveobuhvatno obrazovanje za sve nastavnike. Takođe se očekuje sastavljanje standarda profesije i nastavnih planova i programa shodno zahtevima tržišta rada, kao i razmatranje svih postojećih planova i programa i povezivanje istih sa tržištem rada.

Za obrazovanje dece sa posebnim potrebama će se sastaviti paket dokumenata za informisanje roditelja u vezi sa kvalitetom obrazovanja dece sa posebnim potrebama i objašnjenje postupka registracije. U vezi sa tim se sastavlja uputstvo za nastavnike za procenu potreba učenika sa posebnim potrebama i finaliziranje formule parametara finansiranja učenika sa posebnim potrebama. Takođe će se sprovesti i pojedinačni plan obrazovanja za nastavnike redovnih škola, koje pogađaju i učenici sa posebnim potrebama. Što se tiče Centara za kompetencije (u Uroševcu i Prizrenu) sastaviće se materijal za 12-e razrede. Izvršiće se i opremanje 3 izvorna centra (2 u opštini Mitrovica i 1 u Prištini), opremom informativne tehnologije, kao što su: pokretni računar (laptop), tablet računari i internet mreža.

U okviru predškolskog obrazovanja se predviđa i završavanje i pokretanje osnovnog nastavnog plana i programa za predškolsko obrazovanje i sprovođenje dokumenta Standardi razvoja i obrazovanje u ranom detinjstvu 0-6 godina.

Što se tiče sprečavanja napuštanja školovanja, osnovaće se i ojačati Grupe za sprečavanje i reagovanje na napuštanje školovanja i neupisivanje (GSRNŠN).

U pogledu podržavanja omladine, realizovaće se finansijska podrška mladih preduzetnika (iz fonda osnovanog za podržavanje mladih preduzetnika, sa podrškom od 30% mladih prilikom otvaranja preduzeća), kao i povećanje finansijske podrške za omladinske organizacije, Odbore za delovanje mladih i Omladinskih centara.

Kultura

U srednjeročnom planu za sektor kulture se planira sastavljanje Nacionalne strategije za kulturno nasleđe. Dok se u daljem unapređenju institucije planira razmatranje i izmena i dopuna sistema za inventarizaciju kulturnog nasleđa, a ujedno i poboljšanje očuvanja i promovisanja kulturnog nasleđa. Srednjeročne prioriteti (2017-2020)

Obrazovanje

MONT-u će se u pogledu unapređenja visokog obrazovanja u zemlji usredsrediti na profilizaciju institucija visokog obrazovanja za potrebe tržišta rada preko razvoja univerzitetskih strategija. Takođe se planira i podsticanje veće međunarodne mobilnosti u pogledu akademskog osoblja, studenata i istraživača sa Kosova, preko stipendija i dotacija. U ovom kontekstu treba se sprovesti novi finansijski koncept za visoko obrazovanje. Shodno tome, veoma je važno i poboljšanje akademske i istraživačke infrastrukture u institucijama visokog obrazovanja u zemlji.

U sektoru preduniverzitetskog obrazovanja će se razmotriti Zakon o predškolskom obrazovanju. Treba se sastaviti i međusektoralna strategija za obrazovanje u ranom detinjstvu. U tom pogledu, nastaviće se sa sprovođenjem strateških planova i postojeće strategije (Strateški plan za obrazovanje 2016-2020; Strateški plan o sveobuhvatnosti dece sa posebnim potrebama u nastavi u preduniverzitetsko obrazovanje 2016-2020; Strategija za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju u svim školama Kosova. Za dalje unapređenje standarda profesije, planira se nastavak sastavljanja novih standarda. Takođe se planira da se u opštinama u kojima uopšte ne postoje javne predškolske institucije izgrade iste i da se uradi vrsta umrežavanja obrazovanja i stručnog usavršavanja.

Za podržavanje omladine se planira izgradnja 3 omladinska centra u različitim opštinama.

Kultura

U dugoročnom planu za sektor kulture se očekuje usvajanje liste kulturnog nasleđa pod stalnom zaštitom, kao i kompletiranje nacionalnog registra za kulturno nasleđe. Takođe se planira i povećanje sredstava za restauraciju spomenika kulturne baštine (istorijskih, kulturnih i verskih).

3.28. Poglavlje 27 *acquis*-a: Životna sredina

Ovo poglavlje se tiče politike EU-e za životnu sredinu koja imaju za cilj promovisanje održivog razvoja i zaštitu životne sredine za sadašnje i buduće generacije. Ona se zasniva na preventivnoj akciji, načelu „zagađivač plaća“, borbi protiv ekološke štete na samom izvoru, zajedničkoj odgovornosti i integraciji zaštite životne sredine u druge politike Evropske unije. *Acquis* sadrže više od 200 važnih pravnih dokumenata koji obuhvataju horizontalno i sekundarno zakonodavstvo (procenu uticaja na životnu sredinu, stratešku procenu životne sredine, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštitu prirode, kontrolu industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom, hemikalije, klimatske promene, buku i civilnu zaštitu). Poštovanje *acquis*-a zahteva značajna ulaganja. Snažna i dobro opremljena administracija na nacionalnom i lokalnom nivou predstavlja imperativ za primenu i sprovođenje *acquis*-a u oblasti zaštite životne sredine.

Zahtevi SSP-a

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Članovima 115, 116 i 117 definiše saradnju Republike Kosova sa EU u oblasti životne sredine, klimatskih promena i civilne zaštite i to:

- Član 115 - Životna sredina: Strane će razvijati i jačati saradnju u oblasti životne sredine sa ključnim zadatkom zaustavljanja dalje degradacije i poboljšanja postojećeg stanja u oblasti životne sredine u cilju ostvarivanja održivog razvoja na Kosovu. Strane će naročito uspostaviti saradnju u cilju jačanja administrativnih struktura i postupaka na Kosovu, radi obezbeđenja strateškog planiranja u oblasti životne sredine, a saradnju između relevantnih aktera usredsređići na usklađivanje propisa Kosova sa pravnim *acquis*-ama zajednice i prilagođavanje sa *acquis*-ama EURATOM-a.
- Član 116 - Klimatske promene: Strane će sarađivati u cilju pružanja pomoći Kosovu u razvoju različitih klimatskih politike odnosno politike sa ublažavanje (smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte) i prilagođavanje istim (klimatske promene), uzimajući u obzir ostale relevantne politike u koje su uključeni sektori: energija, transport, industrija, poljoprivreda, zdravstvo, obrazovanje, itd. Ovakva saradnja će takođe podržati postepeno usklađivanje zakona Kosova sa pravnim *acquis*-ama EU u vezi sa klimatskim promenama, a posebno u pogledu monitoringa, izveštavanja i efikasne provere rezultata o emisiji gasova sa efektom staklene bašte. Ova saradnja će pomoći Kosovu u podizanju odgovarajućih administrativnih kapaciteta i poboljšanju postupaka za koordiniranje preko odgovarajućih aktera, za omogućavanje sprovođenja nisko-karbonske politike i fleksibilnog klimatskog rasta. Strane će sarađivati u cilju pomaganja zastupljenosti Kosova u međunarodne mehanizme i pružanju pomoći u smanjenju emisije gasova koji doprinose pogoršanju klimatskih promena i preduzimanju aktivnosti za prilagođavanje klimatskim promenama, onoliko koliko dozvole objektivne okolnosti.

- Član 117 – Civilna zaštita: Strane će uspostaviti i ojačati međusobnu saradnju u poboljšanju sprečavanja, pripreme i reagovanja u slučaju prirodnih nepogoda i nepogoda koje je izazvao čovek. Saradnja će posebno ciljati na jačanje kapaciteta civilne zaštite na Kosovu i postepeno usklađivanje Kosova sa pravnim *acquis-ama* EU u pogledu upravljanja nepogodama.

Zahtevi Izveštaja EK-a o Kosovu

Od izveštaj EK o Kosovu u 2015. godini, u tački 5.2.3 životne sredine i klimatskih promena, procenjuje se da je to i dalje u ranoj fazi usklađivanja sa evropskim zakonodavstvom u ovim oblastima. Nije bilo napretka na životnu sredinu i klimatske promene, a naredne godine, Kosovo treba posebno unapredi kvalitet životne sredine za monitoring vazduha i vode, i stvoriti sistematsko planiranje strateškog akciju o klimatskim promjenama.

Što se tiče usklađivanja zakonodavstva tekovine EU i primena postojećih zakona bi trebalo da bude veći napredak. Pored toga, u pogledu horizontalnog zakonodavstva, u smislu procene uticaja na životnu sredinu i strateške procene životne sredine, iako je izvedena nivo transpozicije, treba da budu bolje sprovede, posebno na lokalnom nivou.

U oblasti upravljanja otpadom, kapaciteta opština i operateri u pogledu sprovođenja zakona treba da se ojača i da se vidi da se poveća investicione mogućnosti. S druge strane, koncepti reciklažu i preradu treba ugraditi u postojećem zakonodavstvu povećanjem mogućnosti za uključivanje privatnog sektora u ovoj oblasti.

Potrebni su dalji naponi da se integrišu klimatskih akciju u svim relevantnim sektorskih politika i strategija. Pored toga, dalja saradnja efikasna međuministarska da se omogući usvajanje i sprovođenje politike za povećanje niskim sadržajem ugljenika je potrebno.

Kosovo treba da ojača svoje administrativne kapacitete u sektoru zaštite životne sredine i klime, kao i potrebni su veći naponi da dalje podigne svest o pitanjima životne sredine.

Zahtevi Studije izvodljivosti

Prema opštem sažetku uslova u okviru Studije izvodljivosti (Tačka 3.7.9. životna sredina i klimatske promene), na osnovu SSP-a, Kosovo treba da ojača svoju saradnju sa EU-om u borbi protiv pogoršavanja životne sredine u pogledu kvaliteta vazduha i vode, upravljanja otpadom i zaštiti prirode, praćenju i smanjenju emisije industrijskih gasova, promovisanju efikasnosti energije i sigurnosti industrijskih postrojenja, zaštiti zemlje, klasifikaciji i bezbednom rukovanju hemikalijama i urbanističkom planiranju.

Zahtevi DPSAIz zaključaka sa sastanaka DPSA, identifikovani izazovi u sektoru životne sredine na Kosovu uključuju nedovoljno finansiranje projekata od značaja za infrastrukturu, nedostatak tehničkog osoblja na centralnom i lokalnom nivou, i nedostatak javne svesti. To ne olakšava proces sprovođenja zakona o životnoj sredini.

Sektor životne sredine na Kosovu treba da bude svrstan u prioritet Programa Vlade i treba se razmotriti mogućnost ekonomskog stimulanja – pristup koji će doprineti održivom ekonomskom razvoju i razvoju životne sredine. Štaviše, Vlada Kosova treba bitno da poboljša koordinaciju u oblasti životne sredine, imajući u vidu da je ovaj sektor multidimenzionalan.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Horizontalno zakonodavstvo

Kosovo radi na harmonizaciji svojih zakona sa pravnim *acquis-ama* EU-e u oblasti životne sredine i što se tiče horizontalnog pravnog okvira Direktiva za stratešku procenu životne sredine (Direktiva br. 2001/42/EZ) i procenu uticaja na životnu sredinu (Direktiva br. 85/337/EEZ) i Direktiva o učešću javnosti (Direktiva br. 2003/35/EZ), može se reći da su iste u potpunosti primenjive. Što se tiče Direktive za procenu uticaja na životnu sredinu, ona je u potpunosti inkorporisana u Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu i sprovodi se u zemlji od 31. decembra 2010. Međutim, Direktiva o strateškog proceni životne sredine i Direktiva o učešću javnosti, one se sprovode od 2011. godine. Ipak, u vezi ove potonje (Direktiva o učešću javnosti), ocenjuje se da sprovođenje iste nije na zadovoljavajućem nivou. Za potpuno sprovođenje ove Direktive, MŽSPP je ove godine izmenilo i dopunilo AU br. 09/2011 za informisanje, učešće javnosti i interesnih strana u postupak procene uticaja na životnu sredinu, prema Zakonu br. 03/L-214 za procenu uticaja na životnu sredinu, koji delimično inkorporiše Direktivu o učešću javnosti (2003/35/EU).

Direktiva za osnivanje infrastrukture za prostorne informacije (INSPIRE Direktiva br. 2007/2/EZ) se ubacuje u predlog zakona o uspostavljanju nacionalne infrastrukture za prostorne informacije u Republici Kosovo, koji će obezbediti zakonodavni okvir za uspostavljanje infrastrukture za prostorne informacije, a trenutno se radi na nacrtu istog. Sprovođenje ove direktive se očekuje u periodu od 2017. do 2020. godine.

Sprovođenje Direktive o odgovornosti za štetu prema životnoj sredini (Direktiva br. 2004/35/EZ) i Direktive o nasilju nad životnom sredinom (Direktiva br. 2008/99/EZ) je u ranoj fazi. Ciljane mere za osiguranje potpunog sprovođenja ovih direktiva su planiranje za period od 2017. do 2020. godine. Sa druge strane, u cilju sprovođenja zakona EU, Vlada je 17.07.2013. godine Odlukom br. 05/140 usvojila Strategiju za zaštitu životne sredine 2013 – 2022 MŽSPP.

Organ odgovoran za sprovođenje horizontalnih zakona o životnoj sredini je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja.

Kratkoročne mere

Za dalju harmonizaciju zakona tokom 2016. godine se planira:

- Sastavljanje Zakona o uspostavljanju infrastrukture za prostorno informisanje koji obuhvata Direktivu 2007/2/EZ INSPIRE.

U pogledu sprovođenja zakona će se sprovesti programi obrazovanja i podizanja svesti o pitanjima životne sredine svih interesnih grupa, dok trenutno nije primećena potreba za osnivanjem novih institucionalnih struktura i zaposlenjem novog osoblja, ali se mora nastaviti sa obukama iz programa ECRAN, za sprovođenje zakona, kao i tehničkom pomoći od TAIEX-a. Takođe se trebaju istražiti mogućnosti podrške od strane drugih donatora.

Što se tiče preduzimanja aktivnosti za sprovođenje zakona i aktivnosti iz strateških dokumenata, budžet MŽSPP je za 2015. godinu povećan za 725,598.00 evra, u poređenju sa prošlom godinom. Predviđa se da će budžet za investicije/projekte infrastrukture za 2016. godine iznositi oko 6 miliona evra, namenjenih za pitanja životne sredine. Nedostatak mehanizama za prikupljanje ekološke takse određuje uspostavljanje posebnog fonda za investicije u oblasti životne sredine. MŽSPP-a razmatra mogućnost da od ekološke takse osigura oko 50% prihoda za projekte životne sredine. Uporedo sa godišnjim budžetom, sektor životne sredine ima koristi i od donatora, da li preko različitih dotacija ili od kredita od međunarodnih finansijskih institucija koje deluju na Kosovu. Osnivanjem eko-fonda će se povećati mogućnost većih ulaganja u projekte životne sredine.

Tokom poslednje 3 godine, nivo ulaganja od strane centralnih institucija u infrastrukturu životne sredine iznosi 9,864,512.79 evra (4,716,395.30 evra 2009. godine, 3,877,626.14 evra 2010. godine i 1,270,491.37 evra 2011. godine). Podela budžeta za 2012. godinu je iznosila 4,265,000.00. evra.

Za period 2009-2012. godina, aktivnosti podržane od strane inostranih donatora dostižu iznos od 23,3 miliona evra. Drugi projekti koji utiču na životnu sredinu i koje su sprovele opštine dostižu iznos od 42,775,536 evra.

Srednjeročni prioriteti

U srednjeročnom periodu za dalju harmonizaciju zakona, planira se izmena i dopuna sledećih zakona:

- Izmjena i dopuna Zakona br. 03/L-0225 o zaštiti životne sredine koji će delimično inkorporisati Direktivu br. 2004/35 EC o odgovornostima za štetu prema životnoj sredini i Direktivu br. 2003/04 EC o pristupu informacijama, uredbu EC/66/2010 eko etiketa, uredbu EC/1221/2009 o dobrovoljnom učešću organizacija u programe (šeme) eko-upravljanja i revizije -EMAS, kao i uredbu br. 2011/832/EU EMAS Global;
- Izmjena i dopuna Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu, jer EU je izdala novu direktivu o proceni uticaja na životnu sredinu 2014/52/EZ (koja je uzeta sa izmenama i dopunama Direktive br. 2011/92/EU).
- Sastavljanje sekundarnog zakonodavstva koje proizilazi iz Zakona o proceni i uticaju na životnu sredinu, u pogledu dalje harmonizacije zakona sa novim direktivama EU (Direktiva br. 2014/52/EU o proceni i uticaju na životnu sredinu);
- Zakon o inspektoratu u koji će biti inkorporisana Direktiva br.2001/331/ EC o inspektoratu životne sredine, RMCEI;
- Sastavljanje zakona radi inkorporisanja Direktive br. 2004/35/EZ o odgovornostima za štetu prema životnoj sredini (Environmental Liability Directive);
- Sastavljanje zakona radi inkorporisanja Direktive br. 2003/4/EZ o pristupu informacijama;
- Sastavljanje zakona radi inkorporisanja Direktive br. 66/2010/Eko-etiketa (Ecolabel); i
- Sastavljanje zakona radi inkorporisanja Uredbe EK 1221/2009 EMAS i 2001/832/EU, EMAS Global.

Takođe će se sastaviti četiri AU koja proizilaze iz Zakona br. 03/L -025 o zaštiti životne sredine i koja će inkorporisati Direktivu br. 2004/35 EC o odgovornostima za štetu prema životnoj sredini, direktivu br. 2003/04 EC o pristupu informacijama, Direktivu br. EC/66/2010 o eko etiketi, Uredbu EC /1221/2009 EMAS, kao i 2011/832/EU EMAS Global.

Kao mera za sprovođenje srednjeročnih prioriteta u ovom periodu će se sastaviti plan delovanja za zaštitu životne sredine 2017-2021. Ovaj plan će sadržati veliki broj projekata koji će uticati na sprovođenje prioriteta.

Sastavljanje zakona će se raditi na osnovu godišnjeg planiranja budžeta za MŽSPP, dok će se budžet za realizaciju aktivnosti koje proizilazu iz Plana delovanja za zaštitu životne sredine planirati preko SOT i mogućnosti podrške donatora.

Zakonodavni okvir i okvir politika za oblast kvaliteta vazduha

Što se tiče dalje inkorporacije okvirne direktive za kvalitet vazduha br. 2008/50/EZ, zakon br. 03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja je u procesu izmene i dopune iako je većina teksta Direktive već inkorporisana preko AU o kvotama kvaliteta vazduha br. 02/2011.

Značajan napredak je postignut i u pogledu inkorporacije dodatne IV Direktive o kvalitetu vazduha (4th Daughter Directive). Donošenje Administrativnog uputstva br. 21/2013 o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličkih aromatičnih ugljovodonika u vazduhu je obezbedilo takoreći potpunu inkorporaciju zahteva Direktive. Jedina preostala odredba se tiče kazni za povredu datih odredbi. Prema tome, plan za inkorporisanje preostalih odredbi će biti dugoročan.

Direktiva br. 1999/32/EZ o sadržaju sumpora u nekim tekućim gorivima je u početnoj fazi sprovođenja. Inkorporisanje ove direktive je urađeno preko AU br. 07/2012 o kvalitetu tečnih naftnih derivata, kao i Zakona br. 2004/05 o trgovini naftom i naftnim derivatima.

Direktiva Saveta EU br. 1999/13/EZ o ograničenju emisije isparljivih organskih jedinjenja zbog korišćenja organskih rastvarača u nekim aktivnostima i instalacijama, je ocenjena kao takoreći potpuno inkorporisana. Glavni instrument inkorporisanja je AU. Br. 04/2009 za kontrolu emisije isparljivih organskih jedinjenja, tokom deponovanja, punjenja i prevoza derivata, koji je usvojila Vlada. Što se tiče inkorporisanja II faze Direktive, to je trenutno u ranoj fazi do sada je u gore pomenuta administrativna uputstva inkorporisano samo nekoliko definicija.

Većina obaveza istaknutih u Direktivi o sadržaju sumpora u nekim tekućim gorivima, se već sprovodi u zemlji. Sa druge strane, podaci izneti u Tabeli saglasnosti (ToC) ukazuju na to da su domaći zakoni daleko od onog što se može smatrati usaglašeno zahtevima EU.

Sprovodljivost II faze direktive VOCs benzinske pumpe je dosta napredovala. Identifikovano je osam (8) terminala za čuvanje benzina, ali drugi godišnji krug još nije izmeren. Za sprovođenje ovog zakona je sastavljena i usvojena Strategija o kvalitetu vazduha za 2013-2022 koju je usvojila Skupština dana 19.12. 2013, br. 04/V-741.

Organ imenovan kao nadležan za kvalitet vazduha je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine/jedinica za zaštitu od industrijskog zagađenja, Agencija za zaštitu životne sredine/Hidrometeorološki institut sa ukupno 9 službenika. Druge institucije koje se povezuju sa ovom oblašću su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo infrastrukture (MI), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS), Ministarstvo za evropske integracije (MEI).

Kratkoročne mere

Za 2016. godinu su u pogledu daljeg usklađivanja zakona iz oblasti kvaliteta vazduha predviđene mere koje će omogućiti dalju inkorporaciju acquis-a EU.

Što se tiče primarnog zakonodavstva, za 2016. godinu je predviđeno usvajanje izmene i dopune Zakona o zaštiti vazduha od zagađenja br. 03/L-160.

Posle izmene i dopune gore pomenutog zakona uslediće izmena i dopuna sekundarnih propisa koji proizilaze iz ovog zakona, i to:

- AU br. 06/2007 o pravilima i kvotama emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora, koji se treba razmotriti i uskladiti sa Direktivom 2010/75/EU Parlamenta i Saveta Evrope;
- AU br. 03/2011 o kvotama kvaliteta vazduha iz pokretnih emisijskih izvora –koja inkorporiše Direktivu br. 70/220/EEZ. U ovo AU se trebaju zastupiti uslovi za kategoriju E6 vozila, koja nisu zastupljena u ovo AU takođe se treba razmotriti mogućnost sastavljanja zakona o inkorporaciji Direktive br. 2001/81/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o nacionalnim kvotama emisije, za neke zagađivače.

U ovom periodu planiranja se takođe predviđa i sastavljanje Plana delovanja za kvalitet vazduha (PDKV) i Nacionalnog plana za smanjenje emisije (NPSE).

Ciljevi kvaliteta vazduha i alternativne politike za dalje poboljšanje kvaliteta vazduha definisani Strategijom za kvalitet vazduha, će se realizovati preko Plana delovanja za kvalitet vazduha. Cilj ovog

plana je da mere i projekti određeni ovim dokumentom obezbede značajnu korist u pogledu poboljšanja kvaliteta života i podršku za zaštitu životne sredine i održiv razvoj.

Kosovo je član ugovora Energetske zajednice, koji zahteva sastavljanje Nacionalnog plana za smanjenje emisije (NPSE). MŽSPP će u pogledu sastavljanja NPSE-e sprovesti solidnu analizu postojećih podataka/dokumenata kako bi odredilo način smanjenja emisije, u ovom slučaju termocentrale Kosova A (jedinica 3, 4, 5) i B, kako bi se te preporuke istakle u NPSE-e. NPSE-e treba da sadrži i različite pristupe koji se mogu usvojiti i koji će pomoći Kosovu u realizaciji ciljeva za smanjenje emisija.

U okviru mera za sprovođenja zakona i politike za 2016. godinu, izvršiće se merenje emisije od strane većih postrojenja, rezultati koji su potrebni za sastavljanje Nacionalnog plana za smanjenje emisije (NPSE) kao i za početak popisivanja emisije u vazduh. To će se postići preko projekta koji podržava Japanska agencija za međunarodnu saradnju (JICA) „Stručnjaci za kontrolu zagađenja vazduha JFY- 2015”.

Iako je u pogledu sektora koji se tiče vazduha jedan deo *acquis-a* EU već zastupljen na nacionalnom nivou, propusti zakona će se razmotriti kasnije, zato što su u jedan deo zakona delimično inkorporisane relevantne direktive, a takođe postoje i direktive koje su izmenjene i dopunjene, a koje se tek trebaju inkorporisati u domaće zakone za ovu oblast.

Takođe se treba poboljšati monitoring i izveštavanje o kvalitetu vazduha, brojem merenja, opreme i instalacije softvera za prikupljanje podataka.

Obrazovanje i podizanje svesti o pitanjima životne sredine svih interesnih grupa će takođe biti jedna od komponenti za promovisanje značaja čistog vazduha.

Za sprovođenje zakona i mera planiranih postojećim zakonima nije predviđeno osnivanje novih institucija kao ni reorganizacija postojećih. Ipak, postoji potreba za povećanje broja službenika posebno za deo koji se tiče praćenja kvaliteta vazduha i praćenje emisije.

Treba se nastaviti sa obukama iz programa ECRAN, kao i povećanje kapaciteta službenika HMIK za praćenje kvaliteta vazduha i emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora, prikupljanje podataka i bolje izveštavanje o podacima, što će se postići podrškom stručnjaka JICA.

U ovom periodu se sprovodi Projekat JICA „Stručnjaci za kontrolu zagađenja vazduha JFY 2015” sa više od 264,319.00 evra, što će dobro uticati na povećanje kapaciteta.

Srednjeročni prioriteti

Za srednjeročni period u oblasti zaštite vazduha će se nastaviti sa izmenom i dopunom broja AU koja će nastaviti da inkorporišu *acquis* EU i to:

- AU br. 02/2011 o kvotama kvaliteta vazduha (Direktiva br. 2008/50/EZ);
- AU br. 15/2010 o kriterijumima definisanja tački za monitoring, broja i učestalosti merenja, klasifikaciju zagađivača nad kojima se vrši monitoring, metodologiji rada, obliku i vremenu izveštavanja o podacima (Direktiva br. 2008/50/EZ);
- AU br. 21/2013 o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličnim aromatičnim ugljovodonicima u vazduhu (Direktiva br. 2004/107/EZ i Uredba br. EC 219/2009);
- AU br. 04/2009 o kontroli emisije isparljivih organskih jedinjenja tokom skladištenja, pražnjenja, punjenja i transporta benzina (Direktiva br. 94/63/EZ); i
- Sastavljanje zakonskih dokumenata za inkorporisanje Direktive br. 2009/126/EU.

- U srednjeročnom periodu se osim izmene i dopune zakona iz ove oblasti planira i početak sprovođenja Plana delovanja o kvalitetu vazduha, popisivanju zagađivača vazduha i podizanju ljudskih kapaciteta.
- Budžet za kompletiranje zakona spada pod budžetsko planiranje MŽSPP, dok će se budžet za realizaciju aktivnosti koje proizilaze iz Plana delovanja za kvalitet vazduha predvideti samim planom.

Zakonodavni okvir i okvir politika za oblast upravljanja otpadom

Republika Kosovo se nalazi u fazi sastavljanja i intenzivnog razmatranja zakona o upravljanju otpadom, koji se oslanjaju na direktive i uredbe EU-e.

Zakon br. 04/060 o otpadu inkorporiše većinu odgovarajućih odredbi o otpadu iz Direktive br. 2008/98/EZ. Postignut je dobar napredak u pogledu usklađivanja odredbi AU br. 16/2013 o kvotama komponenti opasnog otpada sa Direktivom br. 91/689/EZ o opasnom otpadu. Takođe Direktiva br. 86/278/EEZ o kanalizacionom mulju je inkorporisana u AU br. 29/2014 za upravljanje kanalizacionim uljem. Dok AU br. 20/2012 o uvozu, izvozu i tranzitu otpada inkorporiše odredbe Uredbe br. 1013/2006/EZ.

AU (AU) br. 27/2014 o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom je glavni instrument inkorporacije. Inkorporacija preostalih odredbi direktive, kao što su definicije koje se povezuju sa uštedom energije i dobrovoljnim sporazumom, kao i uslovi člana 6. u vezi sa obavezama o objavljivanju mera i ciljeva za uštedu i recikliranje, se predviđa u budućnosti.

Usvajanje AU br. 19/2012 o upravljanju otpadnim vozilima i drugog otpada, je skoro potpuno inkorporisalo Direktivu br. 2000/53/EZ o otpadnim vozilima (ELV).

Dok je inkorporacija Direktive o graničnim vrednostima upotrebe opasnih materija i Direktiva o elektronskom i električnom otpadu urađena usvajanjem Administrativnog uputstva br. 25/2014 za upravljanje elektronskim i električnim otpadom i graničnim vrednostima upotrebe opasnih materija u elektronskoj i električnoj opremi.

Potpuna inkorporacija Direktive o deponijama je obezbeđena preko primarnih i sekundarnih zakona kao što su: Zakon br. 04/L-060 o otpadu, AU br. 15/2012 o upravljanju deponijama, u koje je potpuno inkorporisana Direktiva br. 1999/31/EZ o deponijama. AU br. 08/2010 o upravljanju biodegradirajućim otpadom, AU br. 01/2009 o uslovima određivanja lokacije i izgradnje deponija, kao i AU br. 09/12 o licenciranju upravljanja otpadom, su veoma dobro harmonizovani sa zakonom EU o otpadu.

Štaviše druga AU usvojena u oblasti otpada su:

- AU br. 15/2012 o upravljanju deponijama (Direktiva 1999/31 ne / EZ.);
- AU br. 19/2012 o upravljanju otpadnim vozilima i njihovih komponenti, Zakona o otpadu br. 04/L-060 (Direktiva 2000/53 ne / EZ GVE.);
- AU br. 20/2012 o izvozu, uvozu i tranzitu otpada (Uredba 1013/2006);
- AU br. 13/2013 o državnom katalogu otpada (Odluka broj 2000/532 / EK.);
- AU br. 16/2013 o graničnim vrednostima koncentracije opasnih komponenti u otpadu (Direktiva br. 2008/98/ EZ, Uredba br 1272/2008 (CLP) i Direktiva br. 91/689/ EZ...);
- AU br. 27/2014 o pakovanju i otpadne ambalaže (Direktiva 94/62 / EZ.);
- AU br. 25/2014 o upravljanju otpadom iz električne i elektronske opreme (Direktiva br. 2012 / 19EU VEEE, i Direktiva 2011/65 EU RoHS.);
- AU br. 26/2014 o otpadnim baterijama i akumulatorima (Direktiva broj 2006 / 66EC);
- AU br. 21/2014 o upravljanju otpadom iz ekstraktivne industrije i rudarstva (Direktiva 2006/21 ne / EZ.);
- AU br. 29/2014 o upravljanju mulja iz tretmana otpadnih voda (Direktiva 86/278 EEZ ne.); i

- AU br. 02/2011 o administraciji otpada iz fluorescentnih cevi koje sadrže živu (Direktiva br. 2000/55 / EC i Uredba (EC) br. 1102/2008).

Na kraju, od posebnog je značaja i inkorporacija Direktive br. 2006/21/EZ o upravljanju otpadom iz ekstraktivne industrije i rudnika, što je urađeno na visokom nivou AU br. 21/2014 o upravljanju otpadom iz ekstraktivne industrije i rudnika.

Sada se, zbog velikih problema u oblasti upravljanja industrijskim otpadom, od različitih interesnih grupa zahteva da posebnim zakonom regulišu ovu oblast i sastave Zakon o upravljanju otpadom iz ekstraktivne industrije i rudnika.

Za sprovođenje ovog zakona je sastavljena i usvojena Strategija za upravljanje otpadom 2013-2022 i Plan delovanja za period 2013-2017, koji je usvojila Vlada 25.10.2013. godine Odlukom br. 02/153.

Ova dokumenta sugerišu na to da se sastavljeni zakoni o otpadu moraju u potpunosti harmonizovati sa pravnim *acquis-ama* EU. Nacionalna strategija za otpad poseban naglasak stavlja na principe upravljanja otpadom, koje opisuje Direktiva br. 98/2008/EZ o otpadu.

Osnovni principi na koje je usredsređena strategija je princip upravljanja otpadom prema hijerarhiji/prioritetima i princip „zagađivač plaća“.

Na osnovu Zakona o otpadu Član 13., organ odgovoran za upravljanje otpadom je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) i opštine Republike Kosovo. U okviru MŽSPP-a funkcioniše Odeljenje za zaštitu životne sredine, Jedinica za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine sa ukupno 8 kancelarija.

Druge institucije koje su na različite načine uključene u sektor otpada su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Ministarstvo za evropske integracije (MEI). Dok su prema Zakonu o otpadu opštine nadležne za upravljanje čvrstim otpadom, građevinskim otpadom i rušenjem građevinskih objekata.

Kratkoročne mere

- U kontekstu podzakonskih akata, planirana za izradu izmene dopuna Administrativnog uputstva br. 07/2009 Upravljanje otpadom koji sadrži azbest, kojim se transponuje Direktiva nema. 87/217 / EEC i administrativno uputstvo za uspostavljanje informacionog sistema otpada (Okvirna direktiva otpada br. 2008/98 / EC) i administrativno uputstvo katgorive lista opasnog otpada poreklom i sadržaja. - Spisak I (. 440/2008 proizvodnje / EC i Bazel Konvencija o prekograničnom kretanju opasnog otpada).

Takođe tokom ove godine, politike za upravljanje otpadom će se dopuniti sledećim merama:

- Poboljšanje Sistema za upravljanje otpadom – finansirajući projekte infrastrukture i nabavke opreme za tretiranje otpada, razvijajući sistem za informisanje o upravljanju otpadom, sastavljanjem master plana za upravljanje otpadom i podizanjem javne svesti preko informativnih kampanja.
- Poboljšanje pristupa, kvaliteta, finansijske održivosti performanse životne sredine sektora upravljanja otpadom – preko procene sektora za upravljanje otpadom, prikupljanja podataka, analize zakona i institucionalnim regulisanjem, sastavljanjem plana za reformu upravljanja čvrstim otpadom, pripremom popisa opasnog otpada i procenom stanja istog, kao i studija predizvodljivosti za deponije otpada u opštinama Gnjilane i Dragaš;
- Obrazovanje i podizanje svesti svih interesnih grupa o pitanjima životne sredine.

Poteškoće u pogledu odgovarajućeg sprovođenja zakona i važeće strategije predstavlja nedostatak odgovarajuće metode za upravljanje otpadom, potreba za razvoj kapaciteta upravljanja otpadom, uključujući smanjenje, recikliranje i ponovnu upotrebu na centralnom i lokalnom nivou. Kosovo takođe još nema odgovarajuću infrastrukturu za čuvanje ili tretiranje opasnog otpada, kao i osnivanje informativnog sistema za upravljanje opasnim otpadom.

Međutim, što se tiče institucija trenutno se ne planira osnivanje neke institucije ili organa koji će se baviti upravljanjem otpada. Izmene u strukturiranju sektora su urađene prošle godine.

Što se tiče podizanja kapaciteta za sprovođenje zakona u oblasti otpada, treba se nastaviti sa obukama iz programa ECRAN. Opštine se moraju podržati seminarima i obukama kako bi se poboljšao sistem upravljanja otpadom u kosovskim opštinama, i podizanje kapaciteta ovog nivoa u oblasti sastavljanja Opštinskih planova za upravljanje otpadom i sastavljanje opštinskih propisa za definisanje standarda i uslova za upravljanje čvrstim otpadom.

U funkciji sprovođenja mera, uz podršku donatora, se realizuje projekat „Poboljšanje sistema za upravljanje otpadom na Kosovu“ koji je podržan Programom IPA 2013 i WBIF –VII faza, u vrednosti od 1,089,800.00 evra; i projekat finansiran od strane Svetske banke (SB) „Procena sektora za upravljanje otpadom, plan za razvoj sektora i procena predizvodljivosti“ u vrednosti od 259,940.00 evra. Tehnička pomoć koja je dobijena od EK preko programa IPA i od SB će definisati potrebu povezanu sa projektima za infrastrukturu otpada.

Srednjeročni prioriteti

Za srednjeročni period u oblasti otpada prioritet će biti sastavljanje primarnog zakonodavstva koje će služiti daljoj harmonizaciji sa direktivama EU. 2017. godine se planira sastavljanje Zakona o otpadu od ekstraktivne industrije i rudnika (Direktiva br. 2006/21/EZ).

Dok su u pogledu sekundarnih zakona za ovaj period planirana sledeća AU:

- AU br. 07/2009 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, (87/217/EEC/Asbestos); i
- AU br. 37/07 o upravljanju polihlorovanim bifenilima i polihlorovanim terfenilima (Direktiva br. 96/59 EC).

U cilju sprovođenja zakona, politike za životnu sredinu i poboljšanja blagostanja stanovnika Kosova, preduzeće se sledeće mere: izgradiće se objekat za čuvanje opasnog otpada, izgradiće se postrojenje za klasifikaciju otpada i proširenje transferstanice otpada u Uroševcu. Takođe će se izgraditi i postrojenje za klasifikaciju otpada i centar za odlaganje u Prizrenu, kao i postrojenje za klasifikaciju otpada u Peći.

Za realizaciju mera preko programa IPA 2014 u okviru projekta „Dekomisija Kosova A“ će se podržati „Izgradnja objekta za privremeno čuvanje opasnog otpada“ u vrednosti od 12 miliona evra

Pravni i okvir i okvir politika za oblast kvaliteta voda

Zakonodavni okvir za oblast voda je dopunjen 2013. godine usvajanjem Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova, koji je obezbedio inkorporisanje Direktive br. 2000/60/EZ.

Inkorporisanje Direktive br. 91/271/EEZ o tretiranju urbanim kanalizacionim vodama je delimično urađeno usvajanjem Administrativnog uputstva br. 30/2014 o uslovima, načinima, parametrima i graničnim vrednostima ispuštanja kanalizacionih voda u javnu kanalizacionu mrežu i vodno telo (na osnovu uslova, metoda, parametara i graničnih vrednosti za ispuštanje kanalizacionih voda u javnu kanalizaciju i životnu sredinu), koje obezbeđuje inkorporaciju definicija i uslova člana 5, 12 i Aneksa II.

Direktiva br. 98/83/EZ o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju je delimično inkorporisana preko Administrativnog uputstva br. 16/2012 o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju, koje uključuje većinu odredbi date direktive.

Harmonizacija domaćih zakona sa Direktivom br. 91/676/EZ o zaštiti voda od zagađivanja uzrokovanog nitrata iz poljoprivrednih izvora je u svojoj ranoj fazi, sa samo nekoliko odredbi koje su inkorporisane.

Republika Kosovo nastavlja sa sprovođenjem Direktive br. 98/83/EZ o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju za šta je odgovorno Ministarstvo zdravlja, odnosno Nacionalni institut javnog zdravlja.

Direktiva br. 2007/60/EZ o proceni i upravljanju rizicima od poplava je u ranoj fazi sprovođenja. Što se tiče koordinacije i sprovođenja zahteva koji proističu iz ove direktive, kao i Direktive 2000/60/EZ o uspostavljanju okvira za delovanje Zajednice u oblasti politike voda, koordiniranje aktivnosti i odgovarajućih mera se vrši preko Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, odnosno Agencijom za upravljanje hitnim situacijama, a ovom procesu takođe doprinose opštine na lokalnom nivou.

Za sprovođenje ovog zakona je sastavljen i konačni plan Državne strategije za vode 2015-2034.

Nadležan organ zadužen upravljanjem i zaštitom voda je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja odnosno Odeljenje za vode/Agencija za zaštitu životne sredine/ sa ukupno 30 službenika. Ostale institucije koje rade u oblasti voda su pretežno: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS), Ministarstvo za evropske integracije (MEI), kao i Kancelarija regulatora za vodu i kanalizaciju (KRVK).

Kratkoročne mere

Oblast voda kao kratkoročni prioritet će se dopuniti sastavljanjem i usvajanjem 6 administrativnih uputstava:

- Izmena i dopuna Administrativnog uputstva za strukturu naplaćivanja za potrošnju vode – Okvirna direktiva za vode (2000/60/EZ);
- AU za definisanje sadržaja, načina i postupka programa zaštite od štetnog uticaja vode – Direktiva za procenu i upravljanje rizikom od poplava (2007/60/EZ Floods);
- AU o načinu definisanja ekološki prihvatljivog protoka – Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EZ);
- AU za klasifikaciju površinskih vodnih tela – Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EZ);
- AU o kriterijumima vode za kupanje – direktiva br. 2006/7/EZ o vodama za kupanje, i
- AU za klasifikaciju podzemnih vodnih tela – Direktiva br. 2006/118/EZ o podzemnim vodama.

Kao aktivnost sprovođenja u oblasti voda će se odrediti tarifa za korišćenje voda, ispuštanje voda, pasiva i koncesija; definisaće se uslovi za ekološki prihvatljiv protok; klasifikaciju površinskih vodenih tela; definisanje zona za kupanje; i klasifikaciju podzemnih vodenih tela.

Kadar za politike/programe životne sredine će se dopuniti tokom 2016. godine:

- Program za zaštitu od štetnog uticaja voda.

Za sprovođenje mera planiranih za poboljšanje stanja u ovom sektoru, neusvajanje Državne strategije voda (DSV) predstavlja očigledan nedostatak. Takođe i visoki finansijski troškovi za sprovođenje DSV-e može predstavljati problem za naredni period u sektoru voda. Nepotpunost pravnog okvira sekundarnim propisima koji proizilaze iz Zakona o vodama br. 04/L-147, čime će se sprovesti

inkorporacija Direktive o vodama (2000/60/EZ) i drugih direktiva takođe predstavlja nedostatak. Nedovoljan monitoring (delimičan) površinskih i podzemnih voda (slab) od strane AZŽS-e odnosno HMIK neprekidno predstavlja problem za dugoročno planiranje i upoznavanje sa količinom površinskih i podzemnih voda. Što se tiče potpunog monitoringa pitke vode prema AU br. 16/2012 o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju usvojenog 2012. godine izazov i dalje ostaje uspostavljanje Centra za pitku vodu zbog nedostatka budžeta.

U smislu institucionalnih reformi i jačanju institucionalnih kapaciteta, shodno zahtevu važećeg zakona planira se uspostavljanje:

- Regionalnog organa za rečne bazene, i
- Instituta za vode.

Za postizanje ciljeva ovog sektora treba se nastaviti sa obukama iz programa ECRAN za sprovođenje važećih zakona i obrazovanje, kao i podizanje svesti interesnih grupa o pitanjima koja se tiču voda. Osoblje sektora za vode stalno prisustvuje sastancima koje organizuje ECRAN na kojima se diskutuje o sprovođenju Direktiva EU iz oblasti životne sredine uopšte, a posebno o vodnim resursima (DKU 2000/60 EC itd.).

Ovaj sektor trenutno nije podržan od strane donatora.

Srednjeročni prioriteti

Sekundarni propisi iz oblasti voda će se u srednjeročnom periodu dopuniti sledećim AU:

- AU za određivanje mera i radnji za zaštitu od erozije (srednjeročni pravni okvir 2017-2020, povezuje se sa Direktivom za procenu i upravljanje rizikom od poplava (2007/60/EZ),
- AU o strukturi plaćanja vode koje se povezuje sa Direktivom 2000/60/EZ;
- AU za definisanje sadržaja, načina i postupka programa zaštite od štetnog uticaja vode - Direktiva za procenu i upravljanje rizikom od poplava (2007/60/EZ);
- AU o načinu definisanja ekološki prihvatljivog protoka - Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EZ);
- AU za klasifikaciju površinskih vodnih tela - Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EZ);
- AU za klasifikaciju podzemnih vodnih tela - Direktiva br. 2006/118/EZ o podzemnim vodama(2006/118/EZ); i
- AU o kriterijumima vode za kupanje -direktiva br. 2006/7/EZ o vodama za kupanje.

U ovom sektoru će se do 2020. godine u pogledu sprovođenja zakona preduzeti sledeće mere:

- Identifikacija i određivanje plavnih zona (površina/oblasti) (ova mera sprovodi Direktivu br. 2007/60/EZ o proceni i upravljanju rizicima od poplava);
- Izrada metode za naknadu štete od poplava (ova mera se sprovodi Direktivu br. 2007/60/EZ o proceni i upravljanju rizicima od poplava);
- Određivanje vodnih tela prema kriterijumima klasifikacije AU (mera odražava sprovođenje Direktive o podzemnim vodama br. 2006/118/EZ);
- Identifikacija i određivanje zona za kupanje (u skladu sa kriterijumima) mera odražava sprovođenje Direktive br. 2006/7/EZ o kakvoći vode za kupanje).

U okviru sprovođenja zakona, takođe tokom ovog perioda, će se pripremiti i sledeća strateška dokumenta:

- Plan za upravljanje rečnim bazenima,
- Program za praćenje površinskih i podzemnih voda, i
- Uspostavljanje infrastrukture za kanalizacione vode

- U okviru institucionalnih reformi i jačanja institucionalnih kapaciteta, uslov važećeg zakona je i osnivanje sektora za ekološku procenu površinskih voda u okviru KAZŽS - HMIK.

Predviđene mere sprovođenja su:

- Sastavljanje registra o zaštićenim vodenim površinama (Ibar, Binačka Morava) (registar će se uraditi na kompjuterskom programu Excel ili Access, koji će biti integrisan u program GIS, a biće dostupan i na veb stranici institucije za javne usluge, podržava sprovođenje IV dela Okvirne direktive o vodama, strana 41.).
- Unapređenje mreže za praćenje podzemnih voda (planira se da se u okviru ove mere realizuje bušenje 20 hidrogeoloških slivova u bazenu Dukačina i da se u skladu sa tehničkim standardima izgradi 20 piezometara za praćenje podzemnih voda);
- Obrada i prijavljivanje podataka (ova mera će se postići preko referentnih metoda za obradu merljivih statističkih podataka, dok će izveštavanje podleći standardima, modelima i praksama primenjivim u zemljama EU ili regionu);
- Izgradnja fabrike (postrojenja) za tretiranje kanizacionih voda u Prizrenu. (ove mere direktno utiču na poboljšanje stanja površinskih i podzemnih voda. Izgradnja ovih postrojenja će biti korisna za postizanje ciljeva životne sredine odnosno zaštite vodnih resursa i biodiverziteta. Takođe doprinose i podržavaju sprovođenje direktiva u vezi sa kvalitetom površinskih voda, upotrebom voda u poljoprivredni i industrijski sektor (tehnološki proces/hlađenje, pranje, itd). tretiranje kanizacionih voda smanjuje stopu zagađenosti podzemnih aluvijalnih akvifera, s obzirom da ovaj tip akvifera, poseduje dvostrani stepen hidraulične komunikacije (reka napaja akvifer i obrnuto).

Ove aktivnosti će se planirati u skladu sa budžetom, koji će biti planiran za trogodišnji period Srednjoročnim okvirom troškova i razmotriće se mogućnost podrške donatora.

Pravni i okvir i okvir politika u oblasti zaštite prirode

Kosovo je do sada potpisalo Rezoluciju o zaštiti i održivom razvoju Dinarskog luka (Resolution on the Sustainable Development of the Dinaric Arc Region, (09.03.2011 Kranj, Slovenija) i Sporazum između država Dinarskog regiona o boljem očuvanju prirode u okviru regiona Dinarskog luka, (02.10.2013 u Budvi, Crna Gora).

Zakoni i propisi o prirodi su inkorporisali sledeće Direktive:

- Direktiva br. 2009/147/EZ od 30. novembra 2009. o očuvanju divljih ptica, izmenjena Direktivom br. 2013/17/EU;
- Direktiva Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992 o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, izmenjena Direktivom 97/62/EZ, Direktivom 2006/105/EZ i Uredbom (EC) 1882/2003;
- Direktiva Saveta br. 1999/22/EZ od 29. marta 1999 o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima;
- Uredba Saveta (EC) br. 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihove trgovine, sa amandmanima;
- Uredba Saveta (EEC) br. 3254/91 od 4. novembra 1991. o zabrani korišćenja zamki na području Zajednici i uvođenje na područje Zajednice krzna i proizvoda dobijenih od određenih divljih životinjskih vrsta koje potiču iz zemalja gde ih love zamkama ili metodama zamki koje ne odgovaraju međunarodnim humanim standardima hvatanja zamkama;
- Uredba (BE) br. 995/2010 Parlamenta i Saveta Evrope koja određuje obaveze preduzeća koja stavljaju u promet drvo i proizvode od drveta;
- Uredba Saveta (SE) br. 2173/2005 od 20. decembra 2005. o uspostavljanju sistema FLEGT za izdavanje dozvola za uvoz drva u Evropsku zajednicu;
- Direktiva br. 83/129/EEZ od 28. marta 1983 o sprečavanju uvoza i trgovine krznom mladunaca od određenih vrsta fok i proizvoda od njih; i

- Uredba Saveta br. 348/81/EEZ od 20. januara 1981 o opštim pravilima za uvoz kitova ili drugih proizvoda od kitova, i amandmani.

Gore navedene direktive su u različitoj meri inkorporisane preko Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode, Zakona br. 04/L-086 o nacionalnom parku „Prokletije“, Zakona br. 04/L-087 o nacionalnom parku „Šar Planina“, Zakona br. 2003/3 o šumama Kosova, uključujući izmene i dopune 2004/29 i 2010/03-L-153, zakona br. 2006/41 o lovu, kao i preko podzakonskih akata koji proizilaze iz ovih zakona, i to:

- AU br. 12/2011 o vrstama prirodnih staništa, mapama prirodnih staništa, vrstama retkih i ugroženih prirodnih staništa, kao i merama za očuvanje vrsta prirodnih staništa, inkorporiše Direktivu Saveta br. 92/43/EEZ;
- AU br. 01/2012 o uslovima držanja, načinu obeležavanja i evidentiranju divljih životinja u zatočeništvu, inkorporiše Direktivu Saveta br. 1999/22/EZ;
- AU br. 16/2012 o prelazima divljih životinja, inkorporiše Direktivu br. 92/43/EEZ;
- AU br. 18/2012 o proglašavanju divljih vrsta zaštićenim i strogo zaštićenim, inkorporiše Direktivu br. 2009/147/EZ;
- AU br. 26/2012 o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim divljim vrstama, omogućava sprovođenje Uredbe Saveta (EC) br. 338/97;
- AU br. 14/2013 o načinu izrade i sprovođenja studije za procenu rizika uvođenja, ponovnog uvođenja i uzgoja divljih sorti, inkorporiše Direktivu br. 92/43/EEZ;
- AU br. 19/2013 o proceni prihvatljivosti plana, programa ili uticaja na ekološku mrežu, inkorporiše Direktivu br. 92/43/EEZ;
- AU br. 03/156 o proglašavanju ekološke mreže, inkorporiše Direktivu br. 92/43/EEZ;
- AU br. 02/2015 o odobravanju naučnih istraživanja u prirodi, inkorporiše Direktivu br. 92/43/EEZ;
- Odluka br. 01/178 o proglašavanju Močvare Henc/Radeva kao zaštićenom zonom ptica;
- Odluka br. 5034/14 o proglašavanju pod zaštitom vrste kosovskog pevača (Kosovski pevač);
- Odluka br. 5035/14 o proglašavanju pod zaštitom rase psa Ilirski pastor, i
- Odluka br. 514/15 o usvajanju crvene liste vaskularne flore Kosova.

Potpuna inkorporacija relevantne direktive za očuvanje prirode u nacionalne zakone je skoro postignuta. Preostali deo odredbi će se postepeno inkorporisati uporedo sa napretkom pridruživanja Kosova EU. Direktiva o očuvanju divljih ptica je inkorporisana 97% u Zakon o očuvanju prirode, Zakon o lovu, AU o proglašavanju divljih vrsta zaštićenim i strogo zaštićenim i Odlukom o proglašavanju pod zaštitom Močvare henc/Radeva kao zaštićenom zonom ptica.

Što se tiče Direktive za očuvanje prirodnih staništa, divlje flore i faune, odredbe ove Direktive su u potpunosti inkorporisane i to u Zakon o zaštiti prirode i AU o vrstama prirodnih staništa vrstama, mapama prirodnih staništa, vrstama retkih i ugroženih prirodnih staništa, kao i merama za očuvanje vrsta prirodnih staništa.

Što se tiče Direktive o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima, ista je 80% inkorporisana u domaće zakonodavstvo preko Zakona o zaštiti prirode i Administrativnog uputstva o uslovima držanja, načinu obeležavanja i evidentiranju divljih životinja u zatočeništvu.

Strateški kadar za zaštitu prirode u Republici Kosovo se sastoji od Strategije i plana delovanja za biodiverzitet 2011-2020; Strategije za šume 2010-2020; Nacionalne strategije za sektor šumskih nedrvenih proizvoda 2014-2020 i Strategija za zaštitu klime u šumarskom sektoru Kosova.

Direktiva o divljim pticama i Direktiva o staništima su potpuno inkorporisane. Odredbe Zakona o zaštiti prirode br. 03/L-233 i AU br. 18/2012 o proglašavanju divljih vrsta zaštićenim i strogo zaštićenim su osigurali harmonizaciju domaćih zakona sa zahtevima ovih Direktiva.

Inkorporacija Direktive je osigurana Zakonom br. 03/L-233 o zaštiti prirode i Administrativnim uputstvom br. 14/2012 o uslovima držanja, načinu obeležavanja i evidentiranju divljih životinja u zatočeništvu.

Za sprovođenje važećeg zakona o zaštiti prirode su sastavljena strateška dokumenta:

- Strategija i plan delovanja o biodiverzitetu 2011 – 2020 je usvojena od strane Skupštine 10.10.2011. godine;
- Strategija o šumama 2010-2020, usvojena 2010. godine;
- Nacionalna strategija o sektoru nedrvenih šumskih proizvoda 2014-2020, usvojena 2014. godine; i
- Strategija za zaštitu klime u sektoru šumarstva na Kosovu, usvojena 2012.

Nadležan organ zadužen zaštitom prirode je Ministarstvo sredine i prostornog planiranja odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, jedinica za zaštitu prirode, Agencija za zaštitu životne sredine /ukupno 15 službenika. Ostale institucije koje se takođe bave pitanjima prirode i životne sredine su: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS), Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS), Ministarstvo za evropske integracije (MEI) i Skupštine opština (SO) koje su u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, Strategijom, programom za zaštitu prirode i dokumentima za prostorno regulisanje zadužene očuvanjem biološke raznolikosti i pejzaža, svaka za sopstvenu oblast odgovornosti.

Kratkoročne mere

2016. godine će se u oblasti zaštite prirode dopuniti politički kadar, odnosno sledeći programi za zaštitu životne sredine:

- Usvajanje prostornog plana za nacionalni park „Prokletije“, i
- Usvajanje plana delovanja za biodiverzitet 2016 – 2020.

Takođe, tokom 2016. godine u pogledu zaštite prirode preduzeće se sledeće mere:

- Početak osnivanja mreže oblasti Priroda Natura 2000;
- Početak procene o statusu sprovođenja i identifikaciji koraka za osnivanje Mreže Priroda 2000 na Kosovu;
- Popisivanje vrsta biljaka, vrsta ptica i prirodnih staništa i kartografski prikaz istih, SOB je iz budžeta Kosova za 2016. godinu planirano 534,330.00 €
- Botanička bašta u Prištini, za koju je SOB iz budžeta Kosova planirano 40,000.00 evra.
- Edukacija i podizanje svesti svih interesnih grupa u vezi sa pitanjima koja su od značaja za zaštitu i očuvanje biodiverziteta.

Iako je inkorporacija Direktive br. 92/43/EEZ o staništima takoreći završena (postoji solidan zakonodavni okvir), Primena još nije počelo zbog slabog kapaciteta glavnih institucija.

Zbog nedostatka finansijske podrške, sveobuhvatna nacionalna procena postojanja i lokacija vrsti prirodnih staništa navedenih u Aneksu I i Aneksu II Direktive urođenih staništa nije završena.

Institucionalna i ljudska struktura za sprovođenje zakona i mera u ovom sektoru je trenutno u nekoj meri kompletirana, ali je potrebno dalje povećanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta.

Srednjeročni prioriteti

U srednjeročnom periodu se planira izmena i dopuna Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode koji uveliko inkorporiše relevantnu Direktivu i omogućava sprovođenje Uredbi Saveta. Izmenom i dopunom će se postići potpuna harmonizacija sa pravnim *acquis-ama* EU-e.

U ovom periodu će se takođe izmeniti i dopuniti Zakon br. 04/L-086 o nacionalnom parku „Prokletije“ i Zakon br. 04/L-087 o nacionalnom parku „Šara“.

Što se tiče sekundarnih zakona u srednjeročnom okviru se planira:

Donošenje Odluka o proglašavanju i ponovnom proglašavanju striktnih prirodnih rezervata, u skladu sa važećim zakonom, i

Donošenje podzakonskih akata na osnovu novih inicijativa nadležnih institucija za pokretanje proglašavanju novih zaštićenih zona.

U oblasti zaštite prirode u srednjeročnom periodu se u pogledu sprovođenja zakona planira:

- popisivanje prirodnih staništa u cilju sprovođenja PRIRODA 2000;
- Usvajanje crvene knjige faune Kosova;
- identifikacija biogeografskih regiona;
- imenovanje koordinacionog tela za uspostavljanje nacionalne mreže zona PRIRODA 2000; i
- sastavljanje plana za upravljanje nacionalnim parkom „Prokletije“.

Prema SOB za period 2017–2020 uzeta je u obzir procena i planiranje sredstava za dva projekta: popisivanje vrsta biljaka, ptica i prirodnih staništa i kartografski prikaz istih, za šta je za 2017. godinu SOB iz budžeta Kosova planirano 414,330.00 evra, i 200,000.00 evra za Botaničku baštu u Prištini.

Zakonodavni okvir i okvir politika za oblast kontrole industrijskog zagađenja

Inkorporacija Direktive br. 2010/75/EZ o industrijskim emisijama u kosovske zakone je dobra i ocenjena je sa 69%. Odredbe Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja, AU br. 06/2007 pravilima i kvotama emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora, Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine i Zakon br. 02/L-30 o otpadu, su identifikovani kao ključni instrumenti transpozicije.

Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja je odgovorno za transpoziciju i sprovođenje ove Direktive.

MŽSPP je identifikovalo 30 instalacija koje moraju pokrenuti Inicijativa vodećeg tržišta (LMI), na osnovu Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja. MŽSPP treba da uradi još dosta tog u pogledu kompletiranja i procene svih instalacija, na koje se odnosi ovaj zakon odnosno ova direktiva.

Što se tiče inspekcije životne sredine ovaj organ je formiran i funkcionalan. Inspektorat životne sredine obezbeđuje i kontroliše saglasnost operatera sa uslovima LMI-a.

Usvajanje AU br. 10/2011 o sprečavanju velikih nesreća koje uključuju opasne materije je obezbedilo delimičnu saglasnost sa Direktivom SEVESO III (Direktiva 2012/18/EU Parlamenta i Saveta Evrope od 4. jula 2012. godine o kontroli velikih nesreća koje uključuju opasne materije).

AU br. 06/2007 o pravilima i kvotama emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora je obezbedilo inkorporisanje nekih odredbi Direktive (Direktiva 2004/42/CE Parlamenta i Saveta Evrope od 21. aprila 2004. godine o ograničavanju emisije isparljivih organskih jedinjenja zbog korišćenja organskih rastvarača u nekim bojama i lakovima i proizvodima za lakiranje vozila).

Za sprovođenje Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja prvobitno su sastavljeni sledeća podzakonska akta:

- AU o postupku razvoja i usvajanju dokumenata za primenu najbolje moguće tehnike;
- AU o obliku, sadržaju i načinu popunjavanja aplikacije za integrisanu dozvolu;
- AU o sadržaju i načinu vođenja registra integrisanih dozvola; i
- AU o uslovima dozvole za posebne vrste delatnosti i postrojenja.

Uz podršku EU tokom sprovođenja projekta bratimljenja za podizanje ljudskih kapaciteta, obučeno je osoblje MŽSPP u oblasti uspostavljanja i sprovođenja sistema za proces pokretanja LMI.

Nadležan organ za kontrolu industrijskog zagađenja je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Odeljenje za zaštitu životne sredine, odnosno Jedinica za zaštitu od industrijskog zagađenja uz podršku Agencije za zaštitu životne sredine/sa ukupno 15-20 zvaničnika. Druge institucije koje se povezuju sa ovom oblašću su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS), Ministarstvo trgovine i industrije, industrijska preduzeća, itd.

Kratkoročne mere

Za dalju inkorporaciju Direktive br. 2010/75/EZ o industrijskoj emisiji, tokom 2016. godine se planira:

- AU br. 06/2007 o pravilima i kvotama emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora koje proizilazi iz Zakona o zaštiti vazduha od zagađenja, budući da ovo AU uključuje neka poglavlja pomenute Direktive, kao što je i navedeno u poglavlju - Kvalitet vazduha.

Što se tiče mera za sprovođenje zakona i politike životne sredine, za 2016. godinu je planirano merenje emisije iz fabrika, rezultati koji su potrebni za pripremanje Nacionalnog plana za smanjenje emisije, koji će se usvojiti tokom 2016.

Takođe se planira i edukacija i podizanje svesti interesnih grupa u vezi sa industrijskim zagađenjem, što će se uraditi organizovanjem okruglih stolova, seminara, itd.

Tokom sprovođenja procesa pokretanja LMI veoma bitnim je ocenjeno i još veće jačanje saradnje između službenika odgovornih za razmatranje aplikacija za LMI i inspektora životne sredine.

Za sprovođenje gore navedenih zakona, smatra se da je u ovom periodu potrebno formiranje novih institucija, organa ili reorganizacija postojećih.

Za jačanje ljudskih kapaciteta u ovom oblasti se planiranje korišćenje obuka organizovanih od strane projekta ECRAN i JICA (koji je pomenut u poglavlju o Kvalitetu vazduha. Svakako će se ispitati i druge mogućnosti stručne podrške od drugih donatora). Sa druge strane, Vlada Kosova će u pogledu kontrole zagađenja vazduha, preko podrške donatora obezbediti finansijska sredstva u iznosu od 264,319.00 evra.

Srednjeročni prioriteti

Za ovu oblast su u srednjeročnom periodu planirane sledeće aktivnosti:

- Izmena i dopuna Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja;
- Sastavljanje podzakonskih akata koja proizilaze iz Zakona o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja, i
- Dalje poboljšanje administrativnih kapaciteta za sprovođenje zakona.

Planirana mera sprovođenja je: izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda rudnika Novo Brdo. Budžet za završavanje zakona i sprovođenje istog spada pod budžet planiran za MŽSPP.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti hemikalija

Kosovo polako napreduje u pogledu inkorporisanja Uredbe br. 1907/2006/EZ REACH i Uredbe br. 1272/2008/EZ (CLP) o klasifikaciji, obeležavanju i pakovanju hemikalija i preparata. Nivo inkorporacije nije visok, budući da su u oblasti hemikalija promenjene brojne postojeće odredbe u cilju globalne harmonizacije pravila o hemikalijama. Do sada je postignuta dobra inkorporacija koja omogućava neometano funkcionisanje tržišta hemikalija, posebno su inkorporisane odredbe potrebne za sprovođenje i to preko AU br. 10/2012 o tehničkoj listi hemikalija i načinu dopunjavanja iste i AU br. 17/2014 o klasifikaciji, obeležavanju i pakovanju hemikalija i preparata, Zakona br. 04/L-197 o hemikalijama, kao i Odlukom ministra – Odluka br. 4222-14- 564295 o listi opasnih materija iz Uredbe 1272/2008 /EZ - CLP.

Međutim, harmonizacija pravnog okvira se mora proširiti preko pravnih institucija koje se moraju još više angažovati. Ovaj cilj će se delimično postići usvajanjem Administrativnih uputstava za metode procene rizika od hemikalija, koja će se sastaviti tokom naredne 3 godine.

Što se tiče mera koje se trebaju preduzeti za obezbeđenje kapaciteta za kontrolu saglasnosti sa pravilima klasifikacije, obeležavanja i pakovanja hemikalija, inspekciju vrši fitosanitarna inspekcija koja sprovodi carinsku kontrolu. U tom smislu, inspekcija spada pod nadležnost Inspektorata tržišta, koje deluje pod Ministarstvom trgovine i industrije, kao i Inspektorata životne sredine koje deluje pod MŽSPP, koja su funkcionalna i operativna.

Inkorporacija Direktive o azbestu (Direktiva Saveta br. 87/217/EEZ od 19. marta 1987 o sprečavanju i smanjenju zagađenja životne sredine azbestom je zamenjena Direktivom br. 91/692 / EEC i Uredbom (EC) br. 807/2003), je na zavidnom nivou. Što se tiče ovog, postoji AU br. 07/2009 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, koje je trenutno pod izmenom i dopunom. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja i opštine su nadležni za sprovođenje ove direktive.

U ovoj oblasti su već preduzete mere ograničenja i primene na tržište i/ili mere za korišćenje azbestnih vlakana će stupiti na snagu 2015. godine od strane MŽSPP, dok su neke mere već preduzete za smanjenje emisije u izvoru azbesta, na primer sprečavanje rada postojećih fabrika koje koriste azbest (kao što je fabrika Šara – salon za proizvodnju azbestnog cementa). Dok je proces čišćenja reke Lepenac koja sadrži otpad od azbestnog cementa u toku.

Inkorporacija Direktive br. 98/8/EZ o biocidnim proizvodima je obezbeđena preko odredbi Zakona br. 03/L-119 o biocidnim proizvodima. Dati zakon će se izmeniti tokom 2016. godine, budući da je Direktiva o biocidnim proizvodima sada zamenjena Uredbom o biocidnim proizvodima br. 528/2012/EU koja definiše i reguliše uslove plasiranja na tržište i upotrebe supstanci koje se koriste za proizvodnju biocidnih proizvoda na teritoriji Republike Kosovo. Ova Uredba će se takođe u potpunosti inkorporisati u novi Zakon o biocidnim proizvodima.

Trenutni naponi inkorporisanja su usredsređeni na sastavljanje Administrativnog uputstva o uvozu i izvozu - PIC postupak opasnog otpada, harmonizujući ga sa Uredbom (EC) br. 689/2008 o uvozu i izvozu hemikalija, odnosno Uredbom br. 649/2012 /EU o uvozu i izvozu – PIC postupak

Potpuna inkorporacija je takođe urađena i u pogledu Uredbe br. 648/2004/EZ o deterdžentima, tako što je uključena u kosovsku Uredbu br. 02-2015 o deterdžentima koju je usvojilo Ministarstvo 2015. godine.

Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP), Agencija za zaštitu životne sredine, Inspektorat životne sredine i Nacionalni institut javnog zdravlja, koji deluje pod Ministarstvom zdravlja, su nadležni organi za sprovođenje ove direktive. Nedostatak administrativnih kapaciteta otežava sprovođenje sistema za odobrenje biocidnih proizvoda.

Do sada još nije osmišljen neki program, strategija ili plan za upravljanje hemikalijama.

Nadležan organ za kontrolu zagađenja od hemikalija je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, jedinica za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine/sa ukupno 4 službenika. Ostale institucije koje su uključene u oblast hemikalija su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo trgovine i industrije, Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Ministarstvo evropskih integracija (MEI).

Kratkoročne mere

U ovoj oblasti se u kratkoročnom smislu planira:

- Izmena i dopuna Zakona br. 03/L-119 o biocidnim proizvodima koja će delimično inkorporisati Direktivu br. 98/8/EZ i Uredbu (EU) br. 528/2012.

Nedostatak strategije i plana delovanja za upravljanje hemikalijama i nedostatak kapaciteta za spremnost istih trenutno predstavlja izazov.

Trenutno se ne planira uspostavljanje neke institucije ili organa koji će raditi na upravljanju otpadom. Izmene u pogledu strukturiranja sektora su urađene prošle godine.

U ovom sektoru se treba nastaviti sa obukama programa ECRAN. Takođe, u pogledu sprovođenja zakona o hemikalijama, preko opština se trebaju organizovati seminari obuke za poboljšanje sistema upravljanja hemikalijama od strane preduzeća koja će raditi na upravljanju hemikalijama, kao što su proizvođači, uvoznici, formulatori i korisnici hemikalija.

Budžet za uspostavljanje sistema upravljanja hemikalijama na Kosovu nije planiran.

Srednjeročni prioriteti

U srednjeročnom periodu se planira sledeće:

- AU br. 10/2012 o tehničkoj listi bezbednosti hemikalija i načinu dopunjavanja iste (1907/2006/EZ REACH);
- AU br. 17/2014 o klasifikaciji, obeležavanju i pakovanju hemikalija, 1272/2008/ EC, CLP;
- Odluka br. 4222-14_564295 o CLP listi opasnih materija 1272/2008/ EC, CLP;
- AU o obeležavanju sastava deterdženata na pakovanju istih (Direktiva 648/2004/EZ);
- AU o uvozu i izvozu hemikalija prema PIC postupku (Direktiva br. 649/2012/EZ);
- AU o metodama za određivanje toksičnosti i drugih efekata na zdravlje (Uredba EZ br. 1907/2006);
- AU o metodama za određivanje eko-toksičnosti (Uredba EZ br. 1907/2006).

U srednjeročnom periodu u pogledu ovog sektora usredsređenost će biti na sprovođenje primarnih i sekundarnih usvojenih zakona i pravila, sastavljanje novih politike – strategija, programa i podizanje kapaciteta. Budžet za realizaciju ovih aktivnosti će se planirati preko SOB.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti zaštite od buke

U smislu dalje harmonizacije domaćih zakona sa pravnim *acquis-ama* EU u oblasti zaštite od buke, Kosovo je donelo odluku o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-102 o zaštiti od buke, usvajanje kojeg se očekuje 2016. godine. Ovim Zakonom će se sprovesti potpuna inkorporacija Direktive br. 2002/49/EZ Parlamenta i Saveta Evrope o proceni i upravljanju bukom u životnoj sredini.

Za sprovođenje ovog zakona, na početku se planira izrada podzakonskih akata koji proizilaze iz ovog zakona i podizanje ljudskih kapaciteta za sprovođenje istog, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou.

Nadležni organ za zaštitu od buke je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine/Jedinica za zaštitu od industrijske zagađenosti i Agencija za zaštitu životne sredine/Hidrometeorološki institut sa ukupno 4 službenika. Druge institucije povezane sa ovom oblašću su: Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo infrastrukture (MI), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i opštine.

Kratkoročne mere

U 2016. planirano je da se usvoje sledeći zakonski akti:

- Izmena i dopunama Zakona br. 02 / L-102 o zaštiti od buke;
- AU za upravljanje bukom u zatvorenom prostoru;
- AU o graničnim vrednostima buke, u zavisnosti od izvora, vremena i mesta buke; i
- AU o graničnim vrednostima buke u životnoj sredini.

U ovom periodu se planira obrazovanje i podizanje svesti o pitanjima zaštite od buke.

Nedostatak i izazov predstavlja činjenica da do sada nisu sprovedena merenja nivoa buke u životnoj sredini, zbog nedostatka opreme za merenje i nema obučenog osoblja za sastavljanje strateških mapi buke.

Institucionalna struktura je trenutno dovoljna ali će se u budućnosti pojaviti potreba za povećanjem broja osoblja i veoma je bitna obuka osoblja, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, kako bi se sproveo Zakon o zaštiti od buke i podzakonska akta. Obučavanje službenika HMIK-a o merenju buke u životnoj sredini je takođe potrebno.

Budžet za sastavljanje ovog zakona spada pod budžetska planiranja MŽSPP-a.

Srednjeročni prioriteti

U srednjeročnom periodu se u oblasti zaštite od buke planira:

- Razmatranje zakona i dalja inkorporacija *acquis-a* EU (ako je potrebno);
- Uspostavljanje sistema za praćenje buke u životnoj sredini; i
- Jačanje administrativnih kapaciteta.

U ovom periodu će se preduzeti sledeće mere:

- Osiguravanje opreme za merenje buke u životnoj sredini;
- Osiguravanje obuka za sastavljanje strateških karti buke;
- Sastavljanje strateških karti buke; i
- Sastavljanje planova delovanja.

Što se tiče budžeta za realizaciju ovih aktivnosti, osiguravanje opreme spada pod planiranje budžeta MŽSPP-a, dok će se razvoj strateških karti buke i planova delovanja obezbediti planovima odgovornih institucija za pripremanje ovih dokumenata.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti šumarstva

Zakonodavni okvir u sektoru šumarstva se sastoji od Zakona br. 2005/49 o šumama, Zakona br. 02/L-53 o lovu i drugih Zakona kao što su Zakon br. 2010/03/-L-233 o zaštiti prirode, Zakona br. 2010/03 -L- 230

o strateškoj proceni životne sredine, Zakona br. 2006/02- L41 o zaštiti od požara; Zakona br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu, Zakona br. 03/L-029 o poljoprivrednoj inspekciji, Zakona br. 10/ 03/-L- 163 o rudama i mineralima, Zakona br. 2004/13 o rasadnom materijalu, Zakon br. 04/L-147 o vodama Kosova, i Zakon br. 2011/04-L- 040 o uređenju zemljišta.

Zakon o šumama Kosova se zasniva na načelo održivog razvoja, zaštitu biološke raznolikosti i mere sprečavanja zaštite šuma i čuvanje životne sredine, kao što je i rečeno deklaracijom načela o globalnoj saglasnosti o upravljanju, očuvanju i održivom razvoju šuma, Aneks II Izveštaja konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju (Rio de Ženeiro, 3-14 juni 1992.) Međutim, Zakon br. 02/L-53 o lovu obezbeđuje održivo upravljanje sektorom smatrajući floru i faunu prirodnim bogatstvom od opšteg interesa, koji uživaju posebnu zaštitu, očuvanje ekosistema i ekološkog bilansa.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), u pogledu poboljšanja organizacione strukture, strukture upravljanja šumama, šumskim zemljištem i divljim životinjama, poseduje konsolidovani osnov sekundarnih zakona (do sada je doneto 38 AU koja regulišu ovaj sektor).

Politike, strategije i planovi delovanja u sektoru šumarstva na Kosovu koji su usvojeni od strane Vlade Kosova su sažeti u dokumentu „Strategija za razvoj šumarstva 2010-2020“. Cilj ove strategije je održivo iskorišćavanje šumskih resursa preko institucionalnog i regulatornog okvira obezbeđujući održive finansije za razvoj sektora.

Do sada su u sektoru šumarstva ulagani naponi za uvođenje sankcija u slučaju ilegalne seče. Međutim, stopa ilegalne seče je i dalje veoma visoka za uspešno upravljanje istim. Drugi sektoralni izazovi su: parcelizacija privatnih šuma, nerešena imovinska pitanja, itd. Veoma malo ulaganje u razvoj sektora – posebno u pošumljavanje novih površina – ostaje i dalje problem koji se treba rešiti. Na kraju, Kosovo treba da obezbedi bolje informisanje i podizanje svesti građana u pogledu očuvanja, efikasnog korišćenja i održivog upravljanja šumama.

Vlada Kosova treba da uloži dalje napore u poboljšanje saradnje na lokalnom nivou kako bi osigurala održivo upravljanje šumskim resursima, i kako bi upotpunila institucionalni model koji bi bio efikasan za sprovođenje politike u ovom sektoru. Što se tiče zakonodavnog okvira, dopuna istog sa pravnim acquis-ama EU se treba nastaviti do potpune harmonizacije.

Organ zadužen za pitanja šumarstva je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja kao najviši organ za upravljanje šumama Kosova, odnosno Odeljenje za šumarstvo i Šumarska agencija Kosova. Broj radnika u odeljenju šumarstva je 7, dok ŠAK zapošljava 140 radnika. Druge institucije koje se bave oblašću šumarstva su pretežno: Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP), Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Ministarstvo za evropske integracije (MEI).

Sektor šumarstva osim državnog budžeta uživa i veliku podršku donatora. Ovaj sektor je do sada podržan sa oko 13.7 miliona evra.

Kratkoročne mere

U cilju harmonizacije domaćih zakona sa pravnim acquis-ama EU, MPŠRR je u procesu izmene i dopune Zakona br. 2003/3 o šumama Kosova, kao i podzakonskih akata za sprovođenje ovog zakona. Ovaj zakon će uzeti u obzir uredbe EU kao što su: Uredba (EU) br. 691/2011 Parlamenta i Saveta Evrope od 6. jula 2011. godine o evropskoj sredini i ekonomskim računima; Uredbu (EU) br. 995/2010 Parlamenta i Saveta Evrope od 20. oktobra 2010. godine koja određuje obaveze preduzeća koja stavljaju u promet drvo i proizvode od drveta, takođe poznatu kao „EU TR“; Uredbu (EU) br .995/2010 Parlamenta i Saveta

Evrope od 20. oktobra 2012. godine određuje obaveze preduzeća koja stavljaju u promet drvo i proizvode od drveta.

Tokom ovog perioda se predviđa i izmena i dopuna Zakona br. 02/L-53 o lovu, kojim se reguliše održivo upravljanje, uzgoj, zaštita, lov i korišćenje divljači kao prirodnog bogatstva od opšteg javnog interesa. Zakon o lovu će se harmonizovati sa međunarodnim konvencijama i direktivama EU kao što su: Evropska konvencija za zaštitu vrsta divljih životinja i prirodnih staništa (Bernska konvencija), Konvencija za zaštitu migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija), Međunarodna konvencija o trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES), Konvencija Ujedinjenih nacija o biološkoj raznolikosti, Direktiva br. 92/43/EEZ o očuvanju prirodnih staništa divlje faune i flore i Direktiva br. 79/409/EEZ o očuvanju divljih ptica.

Za poboljšanje sektoralnih politike i promovisanje održivim upravljanjem šumskih nedrvenih proizvoda MPŠRR će sastaviti i usvojiti „Strategiju o šumskim nedrvenim proizvodima 2015-2020“, što će podržati GIZ (20,000.00 evra). Ovom strategijom se cilja ka uspostavljanju okvira za zaštitu, kultivisanje, skupljanje, korišćenje i trgovinu šumskim nedrvenim proizvodima u funkciji ekonomskog razvoja ruralnih zona Kosova. Ova sektoralna strategija je harmonizovana sa Uputstvom UN-a o GACP (Guidelines on Good Agricultural and Collection Practices 2003), Uputstvima evropske agencije zdravstva EMEA (2006), standardna verzija 2.0 i FairWild (2010) i Evropskom asocijacijom za kultivisanje medicinskih biljaka EUROPAM GACP verzija 8.0 (2010).

Što se tiče sastavljanja unutrašnjih politike sektora šumarstva i preduzimanja mera za sprovođenje zakona i politike, tokom ovog perioda će se sastaviti i usvojiti Nacionalni program pošumljavanja ogoljenih površina 2016-2025, koji definiše radnje, mere i budžet za pošumljavanje šumskog zemljišta u skladu sa politikama i strategijama harmonizovanim sa pravnim *acquis-ama* EU i najboljim praksama upravljanja; kao i razvoj informativnog sistema šumarstva Kosova (FIS-KOS) u koji su integrisani i drugi programi, softveri i svi administrativni postupci upravljanja šumama na lokalnom i centralnom nivou. Obe aktivnosti podržava SIDA i FAO, sa iznosom od oko 325,000.00 evra.

Srednjeročni prioriteti

Srednjeročnim merama se planira:

- Sastavljanje Strategije za razvoj šumarstva 2020-2030;
- Sastavljanje nacionalnog programa za upravljanje divljom faunom i lovom 2018-2028;
- Razvoj softvera za desetogodišnje planove upravljanja šumama;
- Restrukturiranje Šumarske agencije Kosova shodno novom mandatu predloženom nacrtom zakona o šumama;
- Restrukturiranje šumarske inspekcije, i
- Sastavljanje administrativnih uputstava za sprovođenje usvojenih zakona.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti klimatskih promena

Vlada Kosova je usvojila AU br. 20/2013 o sprovođenju mehanizama za čisti razvoj koje delimično inkorporiše Direktivu kojom se utvrđuje šema trgovine dozvolama za emisiju gasova sa efektom staklene bašte br. 2003/87/EZ. Dalja inkorporacija će se osigurati usvajanjem AU o mehanizmima za praćenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, usvajanje kojeg se očekuje 2015. godine. MŽSPP je odgovorno za definisanje i sprovođenje politike i mera za ograničavanje emisije gasova sa efektom staklene baše u skladu sa Zakonom br. 03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja.

Do sada je sastavljen popis gasova sa efektom staklene bašte. Mehanizmi za sprovođenje, praćenje i obaveze izveštavanja i dalje nisu uspostavljeni, i nisu sprovedene projekcije za studije emisije do 2020. godine.

Usvajanje AU br. 16/2013 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač i nekim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte će unaprediti sprovođenje Uredbe o F-gasovima. Sa druge strane, MŽSPP, Ministarstvo trgovine i industrije i Carine Kosova dele odgovornost nad sprovođenjem ovog AU

U cilju uspostavljanja sistema za sprovođenje ovog AU su potrebne obuke i stručni programi za jačanje institucionalnih kapaciteta strana uključenih u proces i razmatranje mogućnosti preuzimanja iskustava drugih razvijenih zemalja.

Napredak u pogledu inkorporacije Direktive o kvalitetu benzina i dizel goriva se i dalje nastavlja. AU br. 07/2012 o kvalitetu benzina i tekućih naftnih goriva, se u prethodnom periodu ocenilo kao dobro. Usvajanje AU o biogorivu koje se planira juna 2015. godine, će inkorporirati većinu odredbi date Direktive.

Međutim, ne postoje tačni planovi za harmonizaciju nacionalnih zakona sa Direktivom o monitoringu (Član 8 i 8.a) što treba uraditi Ministarstvo trgovine i industrije.

Sprovođenje Direktive o kvalitetu benzina i dizel goriva br. 2009/30/EZ je napredovalo. Međutim, neophodni su i napor za sprovođenje potpune procene nacionalnog korišćenja goriva i uspostavljanje baze podataka o kvalitetu goriva. U tom pogledu, potpuno sprovođenje ove direktive koje je planirano za 2013. godinu je odloženo za 2015.

Što se tiče organa zaduženih sprovođenjem ove Direktive, Odeljenje za regulisanje tržišta nafte i strateške robe je odgovorno za regulisanje sektora nafte i prikupljanje podataka o kvalitetu nafte, dok je Inspektorat tržišta Ministarstva trgovine i industrije odgovoran za praćenje tržišta i sprovođenje programa za monitoring kvaliteta goriva, u saradnji sa nadležnim inspektoratom i ovlašćenim laboratorijama.

Sprovođenje Uredbe o standardima emisije gasova za nova putnička vozila ostaje u početnoj fazi. MŽSPP i Ministarstvo unutrašnjih poslova su nadležni za regulisanje standarda o emisiji gasova lakih komercijalnih vozila. U tom pogledu, dati organi će intenzifikovati napore za uspostavljanje sistema za prikupljanje i monitoring podataka.

Inkorporisanje Direktive br. 2011/83/EU o informisanju potrošača je u ovom periodu napredovalo usvajanjem AU br. 19/2013 o raspoloživosti podataka o ekonomskoj potrošnji goriva i emisiji CO₂ novih putničkih vozila, u koje je Direktiva potpuno preneti.

U pogledu sprovođenja zakona o klimatskim promenama usvojena su sledeća AU:

- AU br. 16/2013 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač i fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte (EC/1005/2009 i EC/842/2006 F-Gases);
- AU br. 19/2013 o pristupu informacijama o ekonomskoj potrošnji goriva i emisije CO₂ novih vozila (1999/94/EZ);
- AU br. 20/2013 o sprovođenju fleksibilnih mehanizama za čist razvoj (2003/87/EZ); i
- AU br. 20/2015 o propratnim mehanizmima emisije gasova sa efektom staklene bašte (Uredba br. 525/2013/KE).

Strategija o klimatskim promenama 2014-2024 je usvojena od strane Ministarstva 26 Mars 2014.

Nadležan organ zadužen pitanjima klimatskih promena je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine / Jedinica za zaštitu od industrijskog zagađenja i Agencija za zaštitu životne sredine/Hidrometeorološki zavod sa ukupno 9 službenika. Ostale institucije povezane sa ovom oblašću su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo trgovine i

industrije (MTI), Ministarstvo infrastrukture (MI), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Ministarstvo za evropske integracije (MEI). Štaviše, Odlukom Vlade 05/45 od dana 21.08.2015. godine je osnovan Nacionalni komitet za klimatske promene.

Kratkoročne mere

U kratkoročnom periodu se planira sastavljanje i usvajanje dva AU:

- AU o propratnim mehanizmima emisije gasova sa efektom staklene bašte/Uredba (EU) br. 525/2013 Parlamenta i Saveta Evrope, i
- AU o praćenju emisije gasova sa efektom staklene bašte / Uredba (EU) 525/2013 Parlamenta i Saveta Evrope.

U pogledu sprovođenja zakona tokom ovog perioda se planira sastavljanje tri plana koja sadrže odredbe o sprovođenju zakona o klimatskim promenama i to:

- Nacionalni plan za smanjenje emisije (NPSE);
- Sastavljanje plana delovanja o kvalitetu vazduha (PDKV); i
- Sastavljanje plana delovanja o klimatskim promenama (PDKP).

Edukacija i podizanje svesti svih interesnih grupa o klimatskim promenama će takođe biti jedna od značajnih komponenti za ovu oblast.

Administrativni kapaciteti sektora životne sredine i klimatskih promena se moraju poboljšati i treba se nastaviti sa obukama programa ECRAN za sprovođenje zakona. Takođe se treba poboljšati kapacitet službenika HMIK za praćenje emisije gasova sa efektom staklene bašte i boljeg izveštavanja podataka.

Što se tiče budžeta za realizaciju ovih aktivnosti, budžet za kompletiranje zakona čini deo budžetskog plana MŽSPP-a, dok će se budžet za realizaciju aktivnosti koje proizilaze iz Plana delovanja o klimatskim promenama predvideti ovim planom.

Srednjeročni prioriteti

U srednjeročnom periodu u oblasti klimatskih promena će se izmeniti i dopuniti niz AU čime će se nastaviti inkorporacija acquis-a EU i sastavljanje drugih AU sastavljanje novih AU će se uraditi u zavisnosti od društveno-ekonomskih uslova Kosova, odnosno mogućnosti sprovođenja istih.

Acquis EU koje se trebaju preneti u kosovske zakone su:

- Direktiva br. 2003/87/EZ – utvrđivanje šeme trgovine dozvolama za emisiju gasova sa efektom staklene bašte u okviru Zajednice, kojom se vrši izmena i dopuna Direktive br. 96/61/EZ ;
- Direktiva br. 2004/101/EZ kojom se menja i dopunjava Direktiva 2003/87/EZ – utvrđivanje šeme trgovine dozvolama za emisiju gasova sa efektom staklene bašte u okviru zajednice u vezi sa mehanizmima Kjoto protokola;
- Direktiva br. 2008/101/EZ kojom se menja i dopunjava Direktiva br. 2003/87/EZ;
- Direktiva br. 2009/29/EZ kojom se menja i dopunjava Direktiva br. 2003/87/EZ o poboljšanju i proširenju sistema trgovine dozvolama za emisiju gasova sa efektom staklene bašte u okviru Zajednice;
- Direktiva br. 2009/30/EZ kojom se menja i dopunjava Direktiva br. 98/70/EZ o kvalitetu benzina i dizel goriva, kao i predstavljanje mehanizma za monitoring i smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte;

- Odluka br. 406/2009/EZ o naporima država članica da smanje emisiju gasova sa efektom staklene bašte kako bi ispunile obaveze Zajednice za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte do 2020. godine;
- Odluka br. 2011/278/SE o utvrđivanju prelaznih pravila na nivou Zajednice o usklađenoj besplatnoj dodeli emisijskih jedinica shodno Članu 10 Direktive 2003/87/EZ;
- Uredba (EU) br. 1005/2009 Parlamenta i Saveta Evrope o supstancama koje oštećuju ozonski omotač;
- Uredba (EU) br. 842/2006 Parlamenta i Saveta Evrope o nekim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte;
- Odluka br. 280/2004/EU Parlamenta i Saveta Evrope o pratećim mehanizmima za emisiju gasova sa efektom staklene bašte na nivou Zajednice i sprovođenje Kjoto protokola;
- Uredba br. 1031/2010 o rasporedu, upravljanju i drugim aspektima aukcije kvota emisije gasova sa efektom staklene bašte prema Direktivi br. 2003/87/EU Parlamenta i Saveta Evrope o utvrđivanju šeme trgovine dozvolama za emisiju gasova sa efektom staklene bašte u okviru Zajednice; i
- Odluka br. 2007/589/EU kojom se donose odluke o praćenju i izveštavanju o emisiji gasova sa efektom staklene bašte prema Direktivi br. 2003/87/BE, koja je izmenjena i dopunjena Odlukom Komisije br. 2011/540/EU.

Do kraja 2020. godine se planiraju sledeće mere za sprovođenje zahteva koji proizilaze iz SSP-a:

- Napori za zastupljenost Kosova u međunarodne mehanizme i pružanje pomoći u smanjenju emisije koja doprinosi pogoršanju klimatskih promena;
- Postepena harmonizacija zakona Kosova sa pravnim *acquis-ama* EU u vezi sa klimatskim promenama;
- Sprovođenje mera proizišlih iz Plana delovanja o klimatskim promenama, gde su osim mera za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte uključene i aktivnosti prilagođavanja klimatskim promenama; i
- Podizanje potrebnih administrativnih kapaciteta i postupaka za koordiniranje između relevantnih aktera kako bi se omogućilo sprovođenje politike za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, što doprinosi pogoršanju klimatskih promena.

Budžet za kompletiranje zakona spada pod planiranje budžeta MŽSPP, dok će se budžet za realizaciju aktivnosti koje proizilaze iz Plana delovanja za klimatske promene predvideti ovim planom.

Zakonodavni okvir i okvir politika za oblast civilne zaštite

Oblast upravljanja nepogodama u našoj zemlji je regulisan Zakonom br. 04/L-27 o zaštiti od prirodnih i drugih nepogoda i brojem do sada usvojenih uredbi i administrativnih uputstava. Potom i Zakonom br. 04-L-230 o agenciji za upravljanje hitnim situacijama, Zakonom br. 04/L-012 o zaštiti od požara i Zakonom br. 04/L-049 o gašenju požara i spašavanju.

Zakoni koji se odnose na sprečavanje i reagovanje u slučaju hemijskih nezgoda (u industriji) koji delimično inkorporišu Direktivu br. 2012/18/EU- Seveso III, su:

- AU br. 05/2011 o metodi procene rizika od hemijskih nezgoda i merama za eliminisanje posledica;
- AU br. 10/2011 o sprečavanju velikih nesreća koje uključuju opasne materije; i
- AU br. 17/2012 o registru postrojenja u kojima je potvrđeno prisustvo opasnih materija.

Kosovo je do sada sastavilo Nacionalni plan reagovanja. Nadležni organi zaduženi civilnom zaštitom su: Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) – Odeljenje za zaštitu životne sredine odnosno Jedinica za zaštitu od industrijskog zagađenja; AZŽS – Hidrometeorološki zavod; Ministarstvo unutrašnjih poslova i Agencija za upravljanje hitnim situacijama sa ukupno 7 službenika. Druge

institucije koje su uključene u civilnu zaštitu su: Ministarstvo za ekonomski razvoj (MER), Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo trgovine i industrije, Nacionalni institut javnog zdravlja; vatrogasna jedinica Kosova, Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALP) i Ministarstvo za evropske integracije (MEI).

Kratkoročne mere

U kratkoročnom periodu se planira:

- Razmatranje postojećih zakona u cilju dalje harmonizacije sa pravnim *acquis-ama* EU, i
- Usvajanje strategije za smanjenje rizika od nesreća.

Nastaviće se sa edukacijom i podizanjem svesti svih interesnih grupa o pitanjima civilne zaštite.

Nedostatak u ovoj oblasti predstavlja neodgovarajuća koordinacija u vezi sa aktivnostima koje se trebaju preduzeti. Takođe, sprovedena procena kaže da je u oblasti u okviru zaštite životne sredine inkorporisano samo 27% Direktive br. 2012/18/EU – Seveso III, što je jako malo i iz tog razloga se za 2016. godinu planira izmena i dopuna A.U. br. 10/2011 o sprečavanju velikih nesreća koje uključuju opasne materije.

Postojećim zakonima se ne predviđa osnivanje novih institucija niti reorganizacija postojećih.

Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja je sastavilo plan za intervenisanje u slučaju nesreća u životnoj sredini, koji se posebno bavi slučajevima nesreća za sprečavanje i reagovanje u slučaju hemijskih nesreća (u industriji), sa druge strane Ministarstvo unutrašnjih poslova je usvojilo Nacionalni plan za reagovanje. Za podelu odgovornosti između ova dva plana potrebno da ove dve institucije razmotre oba plana u cilju sprečavanja uplitanja nadležnosti i odgovornosti tokom sprovođenja istih.

Treba se nastaviti sa obukama iz programa ECRAN za sprovođenje zakona i politike u ovom sektoru. Takođe se treba nastaviti sa izgradnjom kapaciteta službenika za predviđanje nesreća i prijavljivanje, a mora se tragati i za mogućnostima sticanja iskustva od razvijenih zemalja. Trenutno ne postoji spoljašnja podrška za ovu oblast.

Srednjeročni prioriteti

Za srednjeročni period se u pogledu dalje inkorporacije Direktive br. 2012/18/EU- Seveso III planiraju sledeće izmene i dopune:

- AU br. 10/2011 o sprečavanju velikih nesreća koje uključuju opasne materije;
- AU br. 05/2011 o metodi procene rizika od hemijskih nesreća i merama eliminisanja posledica, i
- AU br. 17/2012 o registru postrojenja u kojima je potvrđeno prisustvo opasnih materija.

U ovom periodu se za sprovođenje zakona i aktivnosti planiraju sledeće mere:

- Usvajanje nacrtu plana za intervenisanje u slučaju nesreća u životnoj sredini;
- Podizanje administrativnih kapaciteta i postupaka za koordiniranje između relevantnih aktera, za omogućavanje sprovođenja mera na višem nivou.

3.29. Poglavlje 28 *acquis-a*: Zaštita potrošača i zdravlja

Acquis EU se u poglavlju zaštite potrošača i javnog zdravlja sastoji od regulatornih mera, koordinacije i podržavanja aktivnosti zemalja članica uključujući finansijsku podršku. Poglavlje se odnosi na interese građana u politikama za sigurnost potrošača, ekonomskih interesa i javnog zdravlja.

Acquis u oblasti zaštite potrošača uključuje zaštitu potrošača, sigurnost proizvoda, prodaju prehrambenih proizvoda i garanciju za iste, nepoštene uslove ugovora, prodaju na daljinu, prodaju od vrata do vrata, loš informativni marketing, nepoštene komercijalne prakse, krediti potrošača i prekograničnu saradnju i sprovođenje. Ovde spada i Sistem EU za brzo upozoravanje (RAPEX).

U oblasti javnog zdravlja Acquis EU se tiče pitanjima koja se odnose na kontrolu duvana, zarazne bolesti, krv, tkiva, ćelije i organizme, mentalna oboljenja, sprečavanje upotrebe droga i dijagnostifikovanje kancera. Acquis ove oblasti takođe reguliše prava pacijenata na prekogranične zdravstvene usluge, promovisanje zdrave sredine i sprečavanje ozleda.

Sprovođenje politike za zaštitu potrošača i javno zdravlje zahteva odgovarajuću administrativni kapacitet i infrastrukturu na svim nivoima administrativne organizacije. Za zaštitu potrošača to podrazumeva efikasno praćenje tržišta i sudskih i vansudskih mehanizama za rešavanje nesporazuma i žalbi. Politike EU takođe ciljaju ka angažovanju javnosti u konsultacije o politikama i aktivnostima za podizanje svesti o zaštiti potrošača.

Uslovi SSP-a

Što se tiče zaštite potrošača Član 81 SSP-a obavezuje Kosovo da donese politike za aktivnu zaštitu potrošača u skladu sa pravnim acquis-ama EU-e uključujući povećanje informisanja i smanjenje nezavisnih organizacija na Kosovu, harmonizaciju zakona o zaštiti potrošača sa postojećim zakonom EU, efikasnu pravnu zaštitu potrošača kako bi se poboljšao kvalitet prehrambene robe i očuvanje odgovarajućih standarda sigurnosti, praćenje pravila od strane nadležnih organa i pristupa odgovarajućoj zakonitoj naknadi u slučaju nesporazuma, kao i razmenu informacija o opasnim proizvodima.

Na osnovu Izveštaja EK-a o Kosovu 2014 i sastanka DPSA 2015, izazov i dalje ostaje zakonodavni okvir za zaštitu potrošača, uspostavljanje okvira politike, uspostavljanje mehanizama za inspekciju žalbi, kao i podizanje administrativnih kapaciteta za odgovarajuće razmatranje žalbi potrošača.

Što se tiče oblasti javnog zdravlja, obaveze koje proizilaze iz člana 106. stav 2, uključuju obezbeđivanje harmonizacije zakona Kosova sa pravnim acquis-ama EU, poboljšanje zdravlja i sprečavanje bolesti među stanovništvom, uspostavljanje nezavisnih i efikasnih administrativnih struktura, posedovanje sposobnosti za sprovođenje, obezbeđivanje osnovnih uslova za zdravstvenu i socijalnu zaštitu, zaštitu prava pacijenata, zaštitu građana od zdravstvenih rizika i bolesti, kao i promovisanje zdravog života.

U izveštaju EK za Kosovo u 2015. godini, u smislu zaštite potrošača, kaže se da dalji rad treba da bude na podizanju svesti potrošača o njihovim pravima.

U odnosu na javno zdravlje, izveštaj naglašava činjenicu da budžet posvećen javnom zdravlje ostaje među najnižim u regionu, što koči primenu i sprovođenje reformi i politike u zemlji. Kao rezultat nedostatka finansijskih sredstava ometa sposobnost da se zadovolje potrebe majke i deteta. Kao rezultat ovog drugog, stopa smrtnosti odojčadi se procenjuje kao najviša u Evropi. Što se tiče zakona, ostaje da se završi Zakonodavni okvir u oblasti javnog zdravlja, odnosno sprovođenje Zakona o zdravstvenom osiguranju, koji bi omogućio osnivanje Fonda za zdravstveno osiguranje. Takođe, Akcioni plan 2014-2020 Strategija zdravstvenog sektora treba da se donese, kao i usvajanje zakona o transplantaciji tkiva i ćelija. U kontekstu podzakonskih akata za retke bolesti Plan 2013-2015 treba se realizovati.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zaštita potrošača

Osnovno zakonodavstvo za zaštitu potrošača se sastoji od Zakona br. 04/L-121 o zaštiti potrošača, koji je usvojen 20. novembra 2012. Preko ovog zakona se regulišu i štite osnovna pravila potrošača tokom kupovine roba, usluga i drugih oblika na slobodnom tržištu, kao i obaveze prodavaca, proizvođača i dobavljača.

Zakon u potpunosti inkorporiše Direktivu 97/7/SE o ugovorima na daljinu i Direktivu o zavaravajućem i komparativnom oglašavanju, i delimično Direktivu 2009/22/SE o kolektivnoj zaštiti potrošača, Direktivu 1999/44/SE o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i pratećim garancijama, Direktivu 2005/29/SE o nepoštenoj poslovnoj praksi u odnosu prema potrošačima, Direktivu 2008/48/SE o ugovorima o potrošačkim kreditima i Direktivu 98/6/SE o zaštiti potrošača pri isticanju cena proizvoda ponuđenih potrošačima.

Sekundarno zakonodavstvo o sprovođenju osnovnog zakona za zaštitu potrošača se sastoje od:

- Uredba br. 09/2013 o obeležavanju, predstavljanju i reklamiranju prehrambenih proizvoda, koja delimično inkorporiše Direktivu 2000/13/SE o obeležavanju, predstavljanju i reklamiranju prehrambenih proizvoda;
- Uredba br. 05/2014 o isticanju cena i prodaji proizvoda na sniženje, koja delimično inkorporiše Direktivu 98/6/SE o zaštiti potrošača pri isticanju cena proizvoda ponuđenih potrošačima.

Zaštita potrošača u oblasti finansijskih usluga, trenutno u okviru Centralne banke Republike Kosova, je regulisana Zakonom br. 04/L-155 o sistemu plaćanja za korisnike platnih usluga, koji delimično inkorporiše Direktivu 2007/64/KE o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu. Međutim što se tiče žalbi korisnika osiguranja, pravni osnov se sastoji od Zakona br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti, koji delimično inkorporiše Direktivu 2009/13/SE i Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, praćenju i regulisanju osiguravajućih preduzeća i posrednika osiguranja. Dalje, postoji i Uredba o efikasnoj kvoti i uslovima prijavljivanja koja delimično inkorporiše Direktivu 2008/48/SE o ugovorima o potrošačkim kreditima, koja između ostalog definiše obračunavanje efikasne kvote.

Takođe, u okviru regulatornog okvira pravila za zaštitu potrošača finansijskih usluga nalazi se i Uredba o unutrašnjem procesu postupanja sa žalbama, koja definiše pravila o rešavanju žalbi finansijskih institucija u cilju uspostavljanja harmonizovanog delovanja svih finansijskih institucija i obezbeđivanja poštenog postupanja sa potrošačima.

Štaviše, prema Zakonu o zaštiti potrošača, interesi potrošača su zaštićeni i drugim zakonima koji regulišu različite oblasti prava potrošača, kao što su: Zakon o trgovini, Zakon o opštoj sigurnosti proizvoda, Zakon o praćenju tržišta, Zakon o tehničkim uslovima proizvoda i proveru saglasnosti, Zakon o sigurnosti hrane, Zakon o zaštiti konkurencije, Zakon o metrologiji, Zakon o standardizaciji, zakon o turizmu i turističkim uslugama, Zakon o elektronskoj komunikaciji, Zakon o energiji, Zakon o delatnosti pružalaca usluga vodovoda, kanalizacije i otpada, itd.

Zaštita zdravlja

Osnovno zakonodavstvo koje reguliše ovu oblast se sastoji od Zakona br. 04/L-156 o kontroli duvana, koji ima za cilj zaštitu javnog zdravlja sadašnjih i budućih generacija od razornih zdravstvenih, društvenih, ekonomskih i posledica po životnu sredinu od upotrebe duvana i izlaganja duvanskom dimu. Ovim zakonom se utvrđuju mere zabrane, ograničenja korišćenja duvanskih proizvoda, sastava duvana, suzbijanja štetnih posledica od upotrebe duvanskih proizvoda i praćenja sprovođenja zakona. Zakon delimično inkorporiše Direktivu 2001/37/SE o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duvanskih proizvoda, Direktivu 2003/33/SE o reklamiranju i sponzorisanju duvanskih proizvoda, kao i Preporuku Saveta iz 2002. godine o sprečavanju upotrebe duvana i inicijativama poboljšanja kontrole duvana.

Zakonodavni okvir za oblast zaštite zdravlja se sastoji i od sledećih zakona:

- Zakon br. 04/L-192 o transplantaciji tkiva i ćelija, koji je stupio na snagu juna 2014. Zakon utvrđuje uslove i pravila transplantacije tkiva i ćelija u oblasti ljudske medicine. On rešava pitanja istaknuta u izveštaju o napretku zbog nedostatka zakona za proizvode ljudskog porekla, ćelije i tkiva. Ovaj zakon inkorporiše Direktivu 2004/23/SE o utvrđivanju standarda kvaliteta i sigurnosti postupaka darovanja, nabavke, testiranja, obrade, čuvanja, skladištenja i raspodele tkiva i stanica ljudskog porekla.
- Zakon br. 02/L-181 o podsticanju i zaštiti dojenja, koji ima za cilj doprinos odgovarajućoj prehrani deteta. Ovaj zakon delimično inkorporiše Direktivu 2006/141/SE o formuli mleka i dopunske formule.
- Zakon br. 02/L-101 o transfuziji krvi, kontroli krvi i krvnim proizvodima. Ovaj zakon utvrđuje jedinstvenu strukturu organizacije NCTKK i jedinica za transfuziju krvi, ali izveštavanje o profesionalnoj delatnosti jedinica NCTKK-a nije regulisano.

Drugi zakoni koji doprinose regulisanju oblasti zaštite zdravlja uključuju i Zakon br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju; Zakon br. 02/L-78 o javnom zdravlju; Zakon br. 02/L-76 o reproduktivnom zdravlju, Zakon br. 02/L-109 o zaraznim bolestima. Zakonodavstvo se takođe sprovodi i preko AU br. 06/2013 o medicinski asistiranju oplodnji; AU br. 05/2011 o sprečavanju i kontroli zaraza unutar bolnice i AU br. 05/2010 o vakcionoprofilaksu, seroprofilaksu i hemoprofilaksu.

Institucionalni okvir i okvir politika

Zaštita potrošača

Institucija odgovorna za oblast zaštite potrošača je Odeljenje za zaštitu potrošača (OZP) koje deluje u okviru Ministarstva trgovine i industrije. OZP je odgovorno za sastavljanje i obezbeđivanje sprovođenja strateških dokumenata politike i zakona u oblasti zaštite potrošača, razvoj sistema za žalbe potrošača i alterantivne mere za rešavanje sporova, pružanje podrške u sprovođenju kampanja za podizanje svesti potrošača i senzibilizaciju i stalno informisanje potrošača. OZP trenutno realizuje aktivnosti kojima je zaduženo preko ti javna službenika.

Glavni organ za sprovođenje u ovoj oblasti je Inspektorat tržišta, nezavistan organ koji deluje u okviru Ministarstva trgovine i industrije. Inspektorat tržišta trenutno radi na osnovu Zakona br. 03/L-181 o inspektoratu i nadzoru tržišta, i odgovoran je za praćenje sprovođenja oko 15 zakona i više od 30 podzakonskih akata u broju oblasti pod koje spada i zaštita potrošača. Inspektorat tržišta razmatra žalbe koje dobije od Odeljenja za zaštitu potrošača, i žalbe koje su podnete direktno inspektoratu. Žalbe razmatra sektor za pravna pitanja, koji ih potom prosleđuje inspektorima datih oblasti na dalje rešavanje. U centralnoj kancelariji inspektorata rada pri MTI radi 16 inspektora podeljenih u četiri sektora (sektor tržišta, sektor nafte, sektor sigurnosti i sektor za pravna pitanja).

Zaštita potrošača finansijskog sektora i rešavanje njihovih žalbi spada pod sektor Jedinice za razmatranje žalbi korisnika platnih usluga CBK, na osnovu memoranduma o razumevanju između MTI i CBK-a. Jedinica za razmatranje žalbi potrošača platnih usluga u okviru CBK-a, u skladu sa uredbom o rešavanju žalbi razmatra žalbe podnete od strane potrošača platnih usluga i bankarskih proizvoda, osiguranja, penzija i drugih platnih usluga. Jedinica za žalbe trenutno zapošljava samo jednu osobu.

Drugi organ bitan za oblast zaštite potrošača je Obor za zaštitu potrošača, uspostavljen na osnovu Zakona o zaštiti potrošača. Odbor se sastoji od 7 članova koji su predstavnici MTI, Agencije za veterinu i hranu (KAVH), Privredne komore Kosova (PKK), Udruženja preduzetnika Kosova (UPK), Udruženje za zaštitu potrošača (UZP) i jedan nezavisni stručnjak. Odgovornosti odbora za zaštitu potrošača su savetodavne u oblasti zaštite potrošača, a Odbor je takođe odgovoran i za sastavljanje programa za zaštitu potrošača i praćenje sprovođenja Programa za zaštitu potrošača.

U funkciji koordiniranja aktivnosti zaštite potrošača, prijema i efikasnog rešavanja žalbi potrošača, Odeljenje za zaštitu potrošača blisko saraduje sa Inspektoratom tržišta (MTI), Inspektoratom metrologije (MTI), Agencijom za veterinu i hranu (KAVH), Inspektoratom poreske uprave (PU-MF), Inspektoratom zdravlja (MZ), Inspektoratom organa za civilno vazduhoplovstvo (MI), Inspektoratom saobraćaja (MST), Inspektoratom životne sredine (MŽSPP), Inspektoratom obrazovanja (MONT), Nezavisnom komisijom za medije, Kancelarijom regulatora elektronskih i poštanskih komunikacija, Regulatornom kancelarijom vodovoda i Regulatornom kancelarijom za pitanja energetike.

Na Kosovu su trenutno registrovane dve Nevladine organizacije za zaštitu potrošača. Organizacija „Potrošač“ i „Inicijativa za zaštitu prava potrošača“ IZPP. Organizacije za zaštitu potrošača igraju značajnu ulogu u oblasti usluga od opšteg ekonomskog interesa, regulišući mogućnost učešća u rešavanje zabrinutosti potrošača preko Odbora za zaštitu potrošača, koji je odgovoran da daje preporuke Ministarstvu trgovine i industrije da reši probleme potrošača na koje su naišli tokom dobijanja usluga vode, struje, interneta, itd. štaviše, organizacije za zaštitu potrošača podnose zahteve Ministarstvu trgovine i industrije za pokretanje postupaka za kolektivnu zaštitu interesa potrošača.

U okviru političkog okvira, Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017, Ministarstva trgovine i industrije, predstavlja elemente povezane sa aktivnostima sektora koje pokriva ovo ministarstvo, uključujući i zaštitu potrošača, koje su deo usredsređenosti i vizije Vlade Republike Kosovo za održiv ekonomski razvoj. Cilj ove strategije je razmatranje problema kao i uvođenje promena koje se tiču razvoja industrije i privatnog sektora, i to promene zakonodavnog okvira, institucionalne i političke.

Odeljenje za zaštitu potrošača takođe poseduje Program za zaštitu potrošača 2016-2020, usvojen krajem 2015. godine, koji će ciljati ka unapređenju zaštite potrošača preobražajem iste u kvalitetnu, stalnu i sveobuhvatnu zaštitu, uključujući sektore kao što su javno zdravlje, životna sredina, održivo tržište i stvaranje povoljnih uslova za preduzetništvo. Program takođe predviđa efikasno sprovođenje zakona, odnosno inkorporaciju *acquis-a EU-e* koje se tiču zaštite potrošača.

Zaštita zdravlja

Glavni organ za oblast zaštite zdravlja je Ministarstvo zdravlja. Organi nadležni za sprovođenje i praćenje sprovođenja zakona o kontroli duvana su centralni inspektorati resornih ministarstava, i to: Inspektorat zdravlja (MZ), Sanitarna inspekcija (KAVH), Tržišna inspekcija (MTI), Inspektorat rada (MRSZ), Inspektorat obrazovanja (MONT), Inspektorat saobraćaja (MST), Policija Kosova, Agencija za borbu protiv korupcije i opštinski inspektorati. Trenutni administrativni kapacitet za sprovođenje zakona o kontroli duvana nije dovoljan.

Nacionalni centar za transfuziju krvi je centralni organ nadležan za aktivnosti transfuzije krvi. Odgovorne institucije za transfuziju krvi i krvne proizvode i jedinice za transfuziju krvi lokalnom nivou u okviru šest regionalnih bolnica. Inspektorat zdravstva deluje u okviru Ministarstva zdravlja i zapošljava 20 inspektora.

Međuministarski odbor za kontrolu duvana je osnovan od strane Vlade Kosova na osnovu Zakona o kontroli duvana i sastoji se od 15 članova: predstavnici Ministarstva zdravlja; obrazovanja nauke i tehnologije; finansija; rada i socijalne zaštite; pravde; unutrašnjih poslova; životne sredine i prostornog planiranja; infrastrukture; poljoprivrede i ruralnog razvoja; kulture; omladine i sporta; zdravstvenih stručnjaka; predstavnika informativnih sredstava i civilnog društva. Ovaj odbor je nadležan za predlaganje mera suzbijanja, podizanja svesti, edukacije i istovremeno prati sprovođenje istih.

Druge institucije za sprovođenje zakona u oblasti zdravlja su i Nacionalni institut javnog zdravlja, opštine/inspektorati, zdravstvene institucije i Nacionalni odbor za kontrolu kancera.

Što se tiče političkog okvira, nadležna institucija za razvoj politike za zaštitu zdravlja je Ministarstvo zdravlja. Ova institucija za sprovođenje zakona poseduje broj strategija, programa i planova delovanja i to:

Strategija za zdravlje majke i deteta, adolescenata i reproduktivno zdravlje 2011-2015 predstavlja glavni strateški dokument za zdravstveni sektor i razmatra sve aspekte zdravlja majke, deteta i reproduktivnog zdravlja. Cilj strategije je smanjenje smrtnosti majke i deteta. U funkciji sprovođenja strategije su realizovane aktivnosti planiranja porodice, efikasne perinatalne usluge, promovisanje i zdravstvena edukacija, kao i obučavanje zdravstvenih radnika. Sve ove aktivnosti su uticale na smanjenje smrtnosti majke i deteta sa 17% koliko je iznosila 2012. na 12% 2014. godine.

Prošireni program vakcinacije je dokument koji utvrđuje vakcine koje su zakonom obavezne i kojima se vakcinišu deca određenog uzrasta u određenom starosnom dobu. U cilju rešavanja problema nejednakosti, Ministarstvo zdravlja je u saradnji sa relevantnim partnerima i uz podršku Svetske zdravstvene organizacije (SZO) počelo proces preorijentacije programa u cilju povećanja broja vakcinisane dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. U tom cilju su sprovedene brojne aktivnosti koje će uticati na zastupljenost ove dece u program redovne vakcinacije.

Između ostalog postoji i:

- Strateški plan za sprečavanje zaraznih bolesti;
- Strategija za poboljšanje kvaliteta i sigurnosti zdravstvenih usluga 2012-2016;
- Strategija za profesionalnu službu mentalnog zdravlja na Kosovu 2014-2020;
- Strategija za HIV / AIDS 2015-2019;
- Strategija i plan delovanja u antimikrobnoj otpornosti 2011-2015;
- Nacionalni program za kontrolu kancera 2014-2020.

Kratkoročne mere

Zaštita potrošača

U kratkoročnom smislu, Odeljenje za zaštitu potrošača će izmeniti i dopuniti Zakon o zaštiti potrošača koji će u potpunosti inkorporisati Direktivu 85/374/EEZ o odgovornosti za oštećene proizvode; Direktivu 2002/65/SE o trgovini na daljinu finansijskim uslugama koje su namenjene potrošačima, Direktivu 2008/122/SE o zaštiti potrošača u odnosu na određene aspekte ugovora o pravu na vremenski ograničenu upotrebu, o dugotrajnim proizvodima za odmor, ponovnoj prodaji i zameni, Direktivu 2011/83/EU o pravima potrošača, Direktivu 2013/11/EU o alternativnom rešavanju potrošačkih sporova, kao i Uredbu br. 524/2013 o alternativnom rešavanju potrošačkih elektronskih sporova.

Dalje će se razviti i politički okvir za podršku potrošača, čime će se usvojiti i Program za zaštitu potrošača 2016-2020.

Što se tiče administrativnih kapaciteta, u kratkoročnom smislu, organizovaće se obuka preko projekta „Podrška o slobodnoj trgovini robom“ sa osobljem Odeljenja za zaštitu potrošača o tehnikama komunikacije u oblasti zaštite potrošača i zaštiti potrošača u prehrambenoj oblasti. Takođe se predviđa i organizovanje obuke za sastavljanje strategija za podsticanje formiranja udruženja za zaštitu potrošača.

Što se tiče mera sprovođenja, na osnovu Plana o radu Odeljenja za zaštitu potrošača za 2016. godinu se predviđa organizovanje 2 okrugla stola o zaštiti potrošača. Organizovanje okruglog stola na temu „Kvalitet nafte i usluga koje pružaju benzinske pumpe“ i okruglog stola na temu „Elektronske i poštanske usluge“.

Takođe, kratkoročnim planom u okviru kampanje za podizanje svesti potrošača se predviđa i distribucija brošura po srednjim školama i na trgovima, emitovanje spotova o zaštiti potrošača, kao i održavanje predavanja u školama i na univerzitetima za učenike i studente na temu zaštita potrošača.

Zaštita zdravlja

U zakonodavnom aspektu, u kratkoročnom planu, predviđa se usvajanje Zakona o transfuziji krvi u koji će delimično biti inkorporisane Direktiva 2002/98, Direktiva 2005/61 i Direktiva 2005/62.

Što se tiče sekundarnih zakona, u cilju sprovođenja Zakona br. 04/L-192 o transplantaciji tkiva i ćelija, predviđa se usvajanje Administrativnog uputstva o uslovima inspekcije i merama kontrole u oblasti transplantacije tkiva i ćelija, koji će delimično inkorporisati Odluku br. 2010/453 Evropske komisije. Takođe usvajanje Administrativnog uputstva o uvozu i izvozu tkiva i ćelija će delimično inkorporisati Direktivu br. 2015/566 o sprovođenju Direktive 2004/23.

U pogledu sprovođenja Zakona br. 04/L-156 o kontroli duvana će se usvojiti AU o kombinovanim opomenama, koje će u potpunosti inkorporisati Odluku 2003/641/SE, Odluku C (2005) 1452 i Odluku C (2006) 1502 EU.

Što se tiče institucionalnih kapaciteta, u kratkoročnom smislu se planira transfer jedinica za transfuziju krvi iz regionalnih bolnica u Nacionalni centar za transfuziju krvi, koje će biti sastavni deo Nacionalnog centra Kosova za transfuziju krvi. U cilju sprovođenja Zakona o transplantaciji tkiva i ćelija br. 2013/04/L-192 predviđa se imenovanje nacionalnog koordinatora za transplantaciju. Takođe se planira i obučavanje sedam službenika Centra za transfuziju krvi za upravljanje kvalitetnim uslugama transfuzije krvi uz podršku Projekta KSV 017, Ministarstva zdravlja.

Što se tiče mera za sprovođenje aktivnosti, planira se sledeće:

- Usvajanje Akcionog plana Strategije zdravstvenom sektoru 2016-2020;
- U kontekstu unapređenja zdravstvene infrastrukture i rešavanju problema mentalnog zdravlja i prevencije narkomanije Ministarstvo zdravlja planira da sprovede faza Prvi projekat za izgradnju Centra za bolesti zavisnosti u iznosu od € 65,000 iz kosovskog budžeta.
- U cilju sprovođenja Nacionalnog programa za kontrolu kancera na Kosovu 2014-2020, predviđa se razvoj aktivnosti pregleda kancera grudi i grlića materice; aktivnosti planiranja porodice i efikasnih perinatalnih usluga u cilju sprovođenja Strategije za zdravlje majke i deteta i reproduktivno zdravlje.

Srednjeročni prioriteti

Zaštita potrošača

U srednjeročnom pogledu, planira se sprovođenje Programa za zaštitu potrošača 2016-2020, koji predviđa dalju harmonizaciju zakona, jačanje i razvoj administrativnih kapaciteta, kao i stalno informisanje i edukaciju potrošača.

Zaštita zdravlja

U pogledu zakonodavstva, srednjoročnim planiranjem se predviđa nastavak harmonizacije primarnih i sekundarnih propisa sa pravnim *acquis-ama* EU u oblasti prava pacijenata na prekogranično lečenje, mentalno zdravlje, krv, tkiva, ćelije i organi, sprečavanje ozleda, zaraznih bolesti, retkih oboljenja, duvana, alkohola, ishrane, fizičke i psihičke aktivnosti.

Konvencije ratifikacija kojih se očekuje u ovom periodu:

- Okvirna konvencija o kontroli duvana (22004A0615);
- Međunarodna uredba o zdravlju 2005;

U pogledu institucionalnih kapaciteta, usredsredićemo se na funkcionisanje Centra za koordiniranje transplantacija, u skladu sa Zakonom o transplantaciji tkiva i ćelija.

Što se tiče mera sprovođenja, usredsredićemo se na sprovođenje postojeće strategije sa posebnim naglaskom na strategije za: borbu protiv kancera, promovisanje zdravlja i zdravstvena edukacija, mentalno zdravlje, zdravlje majke, deteta, adolescenata i reproduktivno zdravlje, vakcinisanje, kvalitet usluga i HIV-AIDS.

Podrška donatora

Zaštita potrošača

Odeljenje za zaštitu potrošača je deo projekta „Podrška za slobodno kretanje robe 2014 – 2016,“, koji finansira Evropska unija. Projekat će podržati Odeljenje za zaštitu potrošača u podizanju stručnih kapaciteta, napore za pokretanje dijaloga sa Ministarstvom pravde u vezi sa pronalaženjem alternativnog rešavanja sporova, podršku NVO-a. Budžet projekta za Odeljenje za zaštitu potrošača iznosi €24.000.

Zaštita zdravlja

Zdravstveni sektor je deo projekta „Podrška zdravstvenog sistema 2013-2017“ koji finansira Vlada Italije. Budžet projekta iznosi 1,732.000.00 evra, i usredsređen je na razvoj kardiohirurgija u cilju funkcionisanja kardiohirurške klinike preko obuka medicinskih stručnjaka, pružanja pomoći italijanskih stručnjaka i kupovine opreme.

Svetska banka /IDF podržava zdravstveni sektor preko projekta „Jačanje kapaciteta Agencije za državno finansiranje (ADF) 2013-2016“ u oblasti podizanja kapaciteta ADF, preko konsultacija i obuka za osoblje Agencije za državno finansiranje, sa budžetom od 520,000.00 evra. Takođe, u okviru pružanja infrastrukture i opreme za pružanje zdravstvenih usluga će biti snabdevanje opremom za ginekologiju, akušerstvo i neonatologije za sedam (7) regionalnih bolnica i dve (2) UCC klinikama u iznosu od 1,800,000 €.

Vlada Luksemburga je ponudila podršku preko projekta „Partnerstvo za poboljšanje zdravlja žena i dece na Kosovu 2012 – mart 2016“ u iznosu od 2,523.500 evra. Projekat će podržati aktivnosti promovisanja u cilju poboljšanja zdravlja majke i deteta na Kosovu. Zdravstveni sektor će nastaviti da dobija podršku Vlade Luksemburga preko projekta „Podržavanje zdravstvenog sistem Kosova KOS 017 (faza II) 2015-2018“. Projekat će nastaviti da podržava zdravstveni sektor u razvoju Informativnog zdravstvenog sistema za 35% zdravstvenih institucija Kosova, sa budžetom od 6,000.000 evra.

Globalni fond kao međunarodna finansijska organizacija je odobrio finansiranje za nastavak projekta „Sprečavanje HIV-a na Kosovu“ za period juni 2015. – juni 2016. godine u vrednosti od 1,105,095 evra

3.30. Poglavlje 29 acquis-a: Carinska unija

Acquis EU u oblasti carinske unije gotovo se isključivo sastoji od zakonodavstva koje je direktno obavezujuće za države članice. Ono uključuje Carinski zakon Evropske unije i odredbe za njegovo sprovođenje, kombinovanu nomenkulturu, zajedničku carinsku tarifu i odredbe o klasifikaciji tarifa, carinskim oslobođenjima, ukidanju carina i određenih tarifnih kvota, kao i druge odredbe kao što su one o carinskoj kontroli falsifikovane i piratske robe, prekursorima za droge, izvozu kulturnih dobara i međusobnoj administrativnoj saradnji u segmentu carina i tranzita. Države članice moraju da osiguraju postojanje neophodnih kapaciteta za primenu i sprovođenje, uključujući povezanost sa relevantnim kompjuterskim carinskim sistemima Evropske unije. Carinske službe takođe moraju da obezbede odgovarajuće kapacitete za sprovođenje posebnih pravila uvedenih u povezanim segmentima pravnog nasleđa kao što je spoljna trgovina.

Uslovi SSP-a

Napori u oblasti carina su određeni shodno obavezama koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Članovi 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93 i 104. Članovi 17, 18, 19, 39, 48 i 93 posebno predviđaju jačanje saradnje sa zemljama u regionu koje su potpisale SSP, dok Član 49 i Protokol 3 utvrđuju pravila o poreklu za sprovođenje odredbi ovog Sporazuma.

Član 104 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju se posebno odnosi na carine. Ovaj član predviđa obaveze strana koje će uspostaviti saradnju u ovoj oblasti u cilju garantovanja saglasnosti sa odredbama koje će se usvojiti u oblasti trgovine, i u cilju postizanja približavanja carinskog sistema Kosova sistemu EU-e, tako pomažući otvaranje puta ka merama liberalizacije planiranim ovim Sporazumom i postepenoj harmonizaciji zakonodavstva Kosova o carinama sa pravnim *acquis-ama* EU-e. Saradnja će na odgovarajući način uzeti u obzir oblasti od prioriteta koje su povezane sa pravnim *acquis-ama* EU u oblasti carina. U ovoj oblasti, protokol 4 utvrđuje pravila međusobne administrativne pomoći strana u oblasti carina. Takođe, u cilju osiguranja slobodne trgovine, Carina će razviti administrativne kapacitete u oblasti borbe protiv sive ekonomije, u oblasti zaštite intelektualne svojine (Poglavlje VI, Član 4.3). Dok protokol 3 utvrđuje pravila o poreklu proizvoda potrebnih za sprovođenje tržišne razmene između strana. Na osnovu ovog protokola, Kosovo će posle stupanja na snagu SSP-a potpisati i ratifikovati Konvenciju Pan Euromed o preferencijalnim pravilima o poreklu robe, kao konvencije koja sprovodi SSP u pogledu dela trgovine.

Oblast carina je okarakterisana kao jedna od ključnih za sprovođenje obaveza koje proizilaze iz SSP-a o slobodnom kretanju robe, sa jedne strane sprovođenje olakšavajućih mera trgovine i borbu protiv fiskalne evazije, krijumčarenja i piraterije za održiv ekonomski razvoj. Ovde je uključeno i harmonizovano zakonodavstvo usvojeno pravnim *acquis-ama*, strateška dokumenta, strukturiranje carinske uprave, administrativni kapaciteti i vladavina zakona.

Carina Kosova je odgovorna za osiguranje odgovarajuću primenu carinskih pravila i drugih odredbi koje se tiču robe. Uporedo sa obavezom naplate carine, Carina Kosova je glavni organ za naplatu PDV i taksu za akcizu koje se naplaćuju na granicama, kao i za zaštitu društva od krijumčarenja ostale zabranjene robe i negativan uticaj ekonomskog kriminala i fiskalne evazije.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Carina je u poslednjih nekoliko godina postigla značajan napredak i preduzela niz pozitivnih koraka u procesima modernizacije i razvoja, koji imaju za cilj približavanje administrativnih postupaka i sistema onim EU-e.

Generalno, zakonodavstvo Kosova u oblasti carinskih obaveza je ocenjeno kao ono koje je u skladu sa pravnim *acquis-ama* i carinskim okvirom EU-e.

Carine Kosova sprovode Zakon o carinama i akcizama Kosova, br. 03/L-109 od 10. novembra 2008. godine, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-099 od 3. maja 2012. Ovaj zakon je delimično harmonizovan sa Zakonom EU-e o carinama, tačnije Uredbom Saveta (SE) 2913/92/ o carinskom zakonu Zajednice“ (GZ L 302, 19.10.1992, s. 1-50) izmenjen i dopunjen:

- Uredbom (SE) br. 82/97 Parlamenta i Saveta Evrope o 19. decembra 1996.
- Uredbom (SE) br. 955/1999 e Parlamenta i Saveta Evrope od 13. aprila 1999.
- Uredbom (SE) br. 2700/2000 Parlamenta i Saveta Evrope od 16. novembra 2000.
- Uredba (SE) br. 648/2005 Parlamenta i Saveta Evrope od 13. aprila 2005.
- Uredba Saveta (SE) br. 1791/2006 od 20. novembra 2006.

Izmenjen i dopunjen:

- Akt o prijemu Austrije, Švedske i Finske (usvojen Odlukom Saveta 95/1/KE, Euratom, ECSC)
- Akt o uslovima prijema Republike Češke, Republike Estonije, Republike Kipar, Republike Letonije, Republike Mađarske, Republike Malta, Republike Poljske, Republike Slovenije i Republike Slovačke, i prilagođavanje traktata kojima je osnovana Evropska unija, službeni list br. L236 strana 33 od 23.9.2003.

Ispravljen:

- Ispravkom, GZ L152, 11.6.1997, str. 34 (2913/92)
- Ispravkom, GZ L 179, 8.7.1997, str. 11 (82/97)

Sprovodljive odredbe carinskog zakona su zastupljene u AU 11/2009 iz 2009. godine, potpisano od strane Ministarstva finansija. Stupanjem na snagu zakona o carinama i akcizi br. 03/L-109, doneta su 64 podzakonska akta (administrativna uputstva i unutrašnja uputstva).

Što se tiče strateških dokumenata, Carina Kosova deluje na osnovu Operativne strategije 2015-2018, koja se razmatra svake kalendarske godine. Ova strategija utvrđuje svrhu i ciljeve koje je predvidela Vlada Republike Kosovo, nalaze Izveštaja EK-a o Kosovu, DPSA, plana delovanja SSP-a i plana carine.

Carina Kosova u smislu sprovođenja Zakona o carinama i akcizi (br. 03/L 109) deluje na čitavoj teritoriji Kosova, uključujući i severni deo, na dve granične tačke sa Srbijom, unifikujući carinske postupke.

Institucionalni okvir i okvir politika

Carinska uprava Kosova je organ u okviru Ministarstva finansija koji je odgovoran za sprovođenje carinskih politike Republike Kosovo. Carina se sastoji od Opšteg odeljenja i carinskih ogranaka. Carina Kosova je osnovana avgusta 1999. godine od strane stuba EU-e, kako bi se obezbedila odgovarajuća primena carinskih pravila i drugih odredbi za robu, koja je predmet carinske kontrole. Carinska služba UNMIK-a je 12. decembra 2008. godine preobražena u Carinu Kosova. Novi zakon o carinama koji je usvojen 11. novembra 2008. godine od strane Skupštine Kosova, je omogućio ovu tranziciju. Pomenuti Zakon o carinama je uskladio sa pravnim standardima Evropske unije, i između ostalog ima za cilj i ekonomski razvoj Republike Kosovo.

Osim carinskih obaveza koje naplaćuje carina, na granicama se naplaćuje i PDV i taksa za akcizu. Osim ubiranja prihoda, Carina Kosova takođe štiti društvo od krijumčarenja droge i druge zabranjene robe koja ima štetan uticaj ekonomskog kriminala i fiskalne evazije na prihode. Carina Kosova je razvijena shodno standardima EU i u potpunosti se finansira iz Konsolidovanog budžeta Kosova, trenutno broji 574 radnika. Carina ulaže u svoje osoblje kako bi održala korak sa novim dešavanjima, uvek u skladu sa Operativnom strategijom carina i *blueprint-a* tj. plana (dokument Evropske unije).

Carina Kosova ubire oko 58% prihoda Konsolidovanog budžeta Kosova. MMF u kontinuitetu hvali performansu službe, upoređujući je sa carinama zemalja Zapadne Evrope.

Carina je sprovela unutrašnju reformu kako bi se prilagodila potrebama preduzetništva, smanjila troškove i broj birokratskih postupaka, čemu će indirektno pomoći reforma, ne izostavljajući ni mere za suzbijanje korupcije.

U pogledu trgovačkih olakšica, Carina se u kontinuitetu trudi da očuva ravnotežu između kontrole i trgovačkih olakšica, stvarajući povoljne uslove za ubrzanje postupaka carine. Zeleni i plavi kanal omogućavaju legalnim preduzetnicima da završe carinski postupak u roku od 30 minuta od trenutka početka carinske kontrole. Takođe, nedavno je predstavljen i postupak „bez papira“ za carinjenje robe. U cilju daljeg poboljšanja performanse i olakšica trgovanja, nastaviće se sa reformom celokupne administracije i povećaće se broj preduzeća koja koriste zeleni kanal.

Bitan korak je i predstavljanje sigurne linije (besplatna telefonska linija) što je rezultiralo povećanjem informacija o koruptivnim radnjama. Više od 95% informacija dobijenih od građana se pokazalo istinitim. Iako je ovaj mehanizam pokazao samo početne rezultate, i dalje će se nastaviti sa javnim informisanjem radi postizanja jačeg partnerstva i borbe protiv negativnih pojava.

U cilju poboljšanja međunarodne carinske saradnje, Kosovo je potpisalo 12 sporazuma/dvostranih memoranduma sa zemljama u regionu i EU, dok su u toku pregovori o drugim sporazumima. Kosovo takođe namerava da dobije neslužbeni status posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu, i međunarodnim organizacijama od carinskog karaktera.

Što se tiče zaštite prava intelektualne svojine (PIS), Carina Kosova sprovodi Zakon o carinskim merama za zaštitu prava na intelektualnu svojinu (Zakon br. 03/L 170) kao član Državnog odbora za intelektualnu svojinu, koji cilja ka povećanju nivoa međuinstitucionalne saradnje i koordinacije. U celini, svaka gore navedena institucija snosi svoje odgovornosti koje doprinose vitalnom razvoju sektora PIS.

Uz sav napredak postignut u pogledu PIS, i dalje postoji potreba za daljim poboljšanjem pravnog osnova, institucionalnih kapaciteta i drugih tehničkih radnji.

Junu 2015. godine je uspostavljen elektronski sistem INES za upravljanje i praćenje zahteva, a apliciranje na mreži se tek treba sprovesti.

Kratkoročne mere

- Primena zakonodavstva o porezima u skladu sa najboljim praksama EU;
- Izmena i dopuna Zakona o carinama i akcizi radi usklađivanja sa zakonima koji se odnose na carinska krivična dela;
- Zakon o zaštiti i pravima intelektualne svojine u skladu sa Uredbom 608/2013 Parlamenta i Saveta Evrope od 12. juna 2013.;
- AU za sprovođenje Zakona o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine, shodno Uredbi 608/2013 Parlamenta i Saveta Evrope od 12. juna 2013.;
- AU o prethodnoj izjavi pre početka sprovođenja Zakona br. 04/L-099 o izmeni i dopuni Zakona o carinama i akcizama br. 03/L-109 u skladu sa Uredbom (SE) br. 648/2005 Parlamenta i Saveta Evrope br. 2913/92/ o carinskom zakonu Zajednice;
- Harmonizacija elektronskog sistema INES sa COPIS.
- Dalja modernizacija carinske uprave u skladu sa Planom delovanja;
 - Nastavak borbe protiv sive ekonomije;
 - Sređivanje objekata na nekim carinskim prelazima (CP);
 - Podizanje administrativnih kapaciteta za olakšice trgovine, carinska saradnja, procena i sprovođenje prava na intelektualnu svojinu, kao i odgovarajuća primena pravila o poreklu, na osnovu Konvencije Pan-Euro- Med (Protokol 3 SSP-a).

Budući da Kosovo može krajem 2015. godine potpisati Konvenciju Pan Euromed o preferencijalnim pravilima porekla, to nije zastupljeno u matricu mera za 2016. Ako do toga ne dođe, potpisivanje i ratifikacija ove konvencije od strane Kosova će biti jedan od glavnih prioriteta u prvom delu 2016. godine budući da ona služi sprovođenju trgovinskog dela SSP-a između EU i Kosova.

Srednjeročni prioriteti

- Harmonizacija Zakona o carinama sa Uredbom Saveta 2913/92/SE o carinskom zakonu Zajednice (SL L302,19.10.1992,str.1) izmenjen i dopunjen;
- Usvajanje administrativnog uputstva za sprovođenje Zakona o carinama;

- Usvajanje administrativnog uputstva o ovlašćenim ekonomskim operaterima u skladu sa Uredbom (SE) br. 648/2005 Parlamenta i Saveta Evrope od 13. aprila 2005. godine koja je izmenila i dopunila Uredbu Saveta (SE) br. 2913/92/ o carinskom zakonu Zajednice;
- Sprovođenje Konvencije Pan-Euro-Med.

Budući da Kosovo može krajem 2015. godine potpisati Konvenciju Pan Euromed o preferencijalnim pravilima porekla, to nije zastupljeno u matricu mera za 2016. Ako do toga ne dođe, potpisivanje i ratifikacija ove konvencije od strane Kosova će biti jedan od glavnih prioriteta u prvom delu 2016. godine budući da ona služi sprovođenju trgovinskog dela SSP-u između EU i Kosova.

3.31. Poglavlje 30 *acquis*-a: Spoljni odnosi

Acquis u ovoj oblasti se sastoji uglavnom od Evropske unije legjislacionii direktno primjenjiva i ne zahtevaju transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo. Ovaj propis EU s suštini iz multilateralnih i bilateralnih obaveza prema EU u oblasti trgovine, kao i iz brojnih autonomnih trgovinskih mera. U oblasti izvoznih kredita i robe sa dvostrukom upotrebe, neke direktive zahtijevaju promjene u nacionalnom zakonodavstvu.

U tom kontekstu, zemlje kandidati su u obavezi da postepeno usklade svoje politike prema trećim zemljama, kao dhet usklade svoje pozicije unutar organizacije međunarodna (npr STO, OECD-a) o politici i stavovima koje je usvojila Evropska unija i države članice.

U oblasti razvojne politike i humanitarne pomoći, države članice EU moraju biti pretvorena u skladu sa zakonodavstvom EU i međunarodnim obavezama i osigurati kapacitete da učestvuju u razvoju i EU politikathumanitare.

Uslovi SSP-a

Obaveza za približavanje zakonodavstva sa Evropskom unijom proizlazi iz člana 74 SSP, odredbu po kojoj Kosovo nije vetemdetirimin da dovede svoje nacionalno zakonodavstvo u skladu sa zakonima EU, ali i kako bi se osiguralo da se realizuje.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) obuhvata deo ovog Sporazum o slobodnoj trgovini između Kosova i EU. Ona sadrži odredbe NEDIS oblasti koje zahtevaju strane da postupaju u skladu sa međunarodnim pravilima i obavezama. Takođe, SSP reguliše ekonomsku saradnju sa EU i drugim zemljama koje imaju SSP na snagu, carinskoj saradnji (Protokol o carinskoj saradnji), sprovođenje pravila STO o slobodnoj trgovini i sl Obaveze Kosovessipas odredbe SSP o trgovinskoj politici i ekonomskoj saradnji u cilju permbledhurper ovom poglavlju janenonet na sledeći način: 20, 23, 24, 27, 31, 33, 38, 39, 45, 60, 64, 74, 75, 76, 94,104.Keto obaveze u ovom programu se bave poglavljima perkatesper slobodno kretanje robe, carina, monetarne i ekonomske politike, itd

Trenutno stanje i perspektiva

U okviru ekonomskih odnosa i izgledima za integraciju u EU, Kosovo trenutno ima koristi od preferencijalnih trgovinskih mera EU za izvoz Kosova. Za više informacija o ekonomskoj saradnji sa EU pogledajte poglavlje ekonomskih kriterijuma i ekonomske i monetarne politike. Takođe, Republika Kosovo je već član Svetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda i nekoliko međunarodnih finansijskih institucija. Kosovo takođe ima koristi od preferencijalni trgovinski sistem jednostranih američkih izvoza nekih proizvoda u SAD. Dok je u ekonomskoj saradnji sa drugim zemljama, Kosovo je potpisala nekoliko bilateralnih sporazuma za eliminaciju dvostrukog oporezivanja. Sporazum o ukidanju dvostrukog oporezivanja (METD) je dogovor / konvencija između dve zemlje za porez ili eliminisanje dvostrukog oporezivanja. Dakle, ima za cilj da odredi zemlju koja ima pravo na poresko isti prihod ili kapitala, kada je osoba oporezuju u obe države.

Kosovo sprovodi 10 bilateralnih sporazuma o ukidanju dvostrukog oporezivanja koji su trenutno na snazi. Neke od ovih konvencija su povezani bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa drugim državama. Zemlje sa kojima Republika Kosova je potpisao ugovor za eliminaciju dvostrukog oporezivanja su: Belgija na snagu od 13.04.2012, Velike Britanije na snagu SFR Jugoslavije na snagu 01.04.1982 i 06.09.2010 RKS iz Finske efekta od SFR Jugoslavije 1987. godine i koji je na snazi od 08.09.2011 RKS, Nemačka snazi od 05.26.1983 i SFR Jugoslavije na snagu od 02.04.2010 RKS, Holandija na snazi od 06.02.1983 SFR Jugoslavije, počev od 12.03.2014 Mađarska Makedonija efekt od 11.04.2013, Slovenija počev od 18.06.2015, na snazi od 11.03.2015 Albanije i Turske

CEFTA sporazum

CEFTA je sporazum o slobodnoj trgovini u koji okuplja osam zemalja Zapadnog Balkana: Kosovo, Albanija, Makedonija, Crna Gora Izi, Srbija, Hercegovina i Moldavija Bosnjadhe. Kosovo je potpisalo CEFTA u 2006. godini kao UNMIK, koji je stupio na snagu u 2007.

Prvi sporazum CEFTA potpisan je od strane Poljske, Mađarske, Češke i Slovačke u decembru 1992. godine, a stupio je na snagu u julu 1994. godine. Kroz CEFTA ove zemlje učesnice su mobilisani da se bavi političkim institucijama, pravnu i ekonomsku Evropsku uniju, jačanje na ovaj način njihova demokratija i tržišne ekonomije. Od 2007. godine sve stranke pre CEFTA-ušle u Evropsku uniju i su došli iz CEFTA, odlučeno je da CEFTA može proširiti na Balkanu da ostanu izvan EU.

Važno je napomenuti da je do sada po dogovoru trgovine se trenutno razvija free roba i da je za pregovore usluga između zemalja CEFTA (Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Moldavija, Srbija, Crna Gora i Kosovo). Pregovori su podeljeni u 6 grupa i počeo 2014. sa primarnim fokusom na profesionalne usluge, turizam, životnu sredinu, rekreativnih usluga, komunikacije, građevinskih usluga i distribucije usluga, obrazovanja i zdravstva.

Ostali sporazumi

Republika Kosovo je do sada potpisala sporazume 70 ekonomske prirode, uključujući i one sa SAD, ekonomske unije Belgija-Luksemburg, Slovenija i Ujedinjenim Arapskim Emiratima (7 sporazuma).

Sporazum o međunarodnom drumskom prevozu putnika i roba potpisani sa devet zemalja, među njima i sa Belgiji, Švajcarskoj, Austriji, Italiji. Sporazum o saradnji u oblasti promocije ulaganja, potpisali su ekonomske unije u Belgiji i Luksemburgu i SAD.

Sa Nemačkom (Nemačkom razvojna banka KfV) potpisali su nekoliko sporazuma finansijske. Sporazum o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima, potpisali su sa 7 zemalja među njima sa Finske, Austrije, Slovenije, Turske.

Republika Kosovo planira da nastavi ekonomsku saradnju sa Belgijom, Holandijom i Nemačkom.

Preciznije, na Kosovu je do sada potpisala sporazum sa ekonomskog karaktera:

- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima (objavljeno 13.11.2009)
- Sporazum za promovisanje investicije između Sjedinjenih Država Država i Kosova (objavljeno 15.09.2009)
- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Vlade Republike Turske o ekonomskoj saradnji (objavljeno 29.05.2009)
- Sporazum o "saradnji u Razvoj" između Vlade Republike Kosova i Republike Austrije, potpisan u Prištini 9. oktobra 2009. godine, objavljeno 02.04.2010, na snazi od 1. maja 2010. godine;
- Sporazum za kredit i finansiranje, od 28 do 12, 2009, između KfV Frankfurt am Main ("KfV") i Republika Kosovo koju predstavlja Ministarstvo ekonomije i finansija (" Zajmoprimac ") i

prenosnog sistema i Tržišta KOSTT, Priština ("Projekat izvršna Agencija") za EUR 33.500.000 (Objavljeno 07 april 2010);

- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Austrije za promociju i zaštitu investicije. Sporazum je potpisan u Prištini 22. januara 2010. (objavljeno 25.02.2010). Stupanje na snagu 1. februara 2012;
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Turske o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima (objavljeno 25.02.2010)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Turska na međunarodnim vojnicima drumskog saobraćaja i robe (objavljeno 03.06.2010)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Švajcarske saveta za finansijsku i tehničku saradnju, humanitarnu pomoć i (objavljeno 09.12.2010)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Crne Gore o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima (objavljeno 06.09.2010)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Finlanes o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima, potpisan u Helsinkiju 03. juna 2010. (objavljenog 15.06.2010)
- Međunarodni sporazum između Kraljevine Belgije (belgijsko-Luksemburg ekonomska unija) i Republike Kosova (objavljeno 02.04.2010)
- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Vlade Republike Makedonije i Republike Kosovo (objavljeno 02/04 .2010)
- Međunarodni Bilateralni sporazum za "zaštitu promociju i uzajamnom ulaganja" između Vlade Republike Kosova i Belgiji i Luksemburgu, potpisan u Prištini 9. marta 2010. Objavljeno 03. juna 2010);
- Međunarodni Bilateralni sporazum za "međunarodnom drumskom saobraćaju", između Vlade Republike Kosova i Vlade Kraljevine Belgije, potpisan u Briselu 18. juna 2010. (objavljenog 06.09.2010);
- Sporazum o "finansiranju projekata između" KfV Frankfurt am Main i Republika Kosovo (prijemnik) - Ministarstvo ekonomije; i finansije, agencija za izvršenje projekta Regionalnog vodovoda Prištine -Compani na EUR 10.862.500 - vodosnabdevanje i odvođenje otpadnih voda, Priština, faza II. Potpisano u Prištini 07 septembra 2010. (Objavljeno 30 maj 2011);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije o međunarodnom drumskom prevozu putnika i robe (objavljeno 17.10.2011)
- Sporazum o uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima između Vlade Republike Kosova i Republike Slovenije (objavljeno 08.09.2011)
- Sporazum Vojnog finansijskog pomoći između Vlade Republike Turske i Vlade Republike Kosovo (objavljeno 17.10.2011)
- Sporazum između Republike Kosova i Švajcarske Konfederacije o uzajamnom podsticanju i zaštiti ulaganja (objavljeno 17/11. 2011)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Hrvatske o međunarodnom drumskom prevozu putnika i robe (objavljen 17.10.201)
- Sporazum o drumskom prevozu putnika i robe između Vlada Republike Kosova i Republike Bugarske (objavljeno 08.09.2011);
- Ratifikaciji međunarodnog sproazuma za izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu, između R Kosovu iu Makedoniji (objavljeno 06.06.2011).
- Sporazum Finansiranje projekata između KfV Frankfurt na Majni - Savezna Republika Njemačka i Republike Kosovo koju zastupa Ministarstvo finansija (korisnik) i Odredbe Fond za osiguranje na Kosovu, potpisali su u Prištini 30. septembra 2011. godine objavljen u Službenom glasniku 23. decembra 2011. godine;
- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Vlade Velikog Vojvodstva Luksemburga "Implementacija Caritas fondacije" za regionalne strategije za Luksemburga na Balkanu (2011-

2013) "smanjenje siromaštva kroz održivi razvoj", je potpisan u Luksemburgu 21. juna 2011. godine (Objavljeno 08 Sep 2011)

- Sporazum "za uzajamnom podsticanju i zaštiti ulaganja" između Vlade Republike Kosova i Švajcarske Saveznog vijeća potpisan 27. oktobra 2011. (Objavljeno 17. novembar 2011);
- Sporazum "Međunarodni drumski transport putnika i robe" između Vlade Republike Kosova i Švajcarskog federalnog veća, 21. novembra 2011. (Objavljeno 23. decembra 2011. godine);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Austrije o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima. Potpisan 14. septembra 2012. (objavljeno 09.10.2012). Stupanje na snagu od 01. decembra 2013. godine;
- Sporazum za Finansijsku saradnju između Vlade Republike Kosova i Republike Turske (objavljeno 07.09.2012);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Turske za promociju i uzajamnoj zaštiti ulaganja (objavljeno 01.10.2012)
- Sporazum između Republike Kosova i Republike Turske o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak (objavljeno 08.11.2012)
- Zakon br. 04 / L-132 o ratifikaciji finansijskih zajma Sporazum je i projekat između Vlade Republike Kosovo, koju zastupa Ministarstvo finansija i nemačke banke KfV u vezi fabrike vode u Orloviću (objavljeno 18.10.2012)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Hrvatske o ekonomskoj saradnji (objavljeno 03.12.2012). Stupanje na snagu 23. septembra 2013. Godine;
- Sporazum o "ekonomskoj i tehničkoj saradnji" između Republike Kosova i Vlade Sjedinjenih Američkih Država, potpisan 29.03.2012 od strane Predsednika Republike Kosovo;
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Slovenije za "Međunarodni drumski transport robe i ljudi" potpisali u Ljubljani, 26. juna 2013);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država za "Trust Fund" koji je potpisan u Prištini, 4. decembra, 2013;
- Sporazum amandmana sporazum Grant za razvojnih ciljeva Amandman 1 između Sjedinjenih Američkih Država i Republike Kosovo (objavljeno 19.12.2013.);
- Sporazum između Kosova i Evropske banke za obnovu i razvoj saradnje i aktivnosti Evropske banke za obnovu i razvoj na Kosovu (objavljeno 08.04.2013).
- Zakon br. 04 / L-207 za ratifikaciju u okviru Marreveshjas između Vlade Republike Kosova i Evropske investicione banke kojim se uređuju aktivnosti Evropske banke ... (objavljeno 22.08.2013).
- Zakon br. 04 / L-222 o ratifikaciji Sporazuma osnivača članaka je od Razvojne banke Saveta Evrope i članstvo Kosova u EBRD (objavljeno 29.10.2013)
- Zakon br. 04 / L-207 o potvrđivanju Okvirnog Marreveshjas između Vlade Republike Kosova i Evropske investicione banke kojim se uređuju aktivnosti Evropske banke. (Objavljeno 22.08.2013)
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Austrije za "Međunarodni drumski transport robe i kombinovanom transportu", koji je potpisan 21. juna 2013, objavljeno je 13. marta 2014. Stupanje na snagu 1. septembar 2014);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Austrije za "međunarodni prevoz putnika u saobraćaju neredovne i redovnog prevoza" potpisali 21. juna 2013, objavljeno 19. mart 2014). Stupanje na snagu 1. septembra 2014. godine;
- Sporazum o finansiranju između Vlade Republike Kosova i Nemačke razvojne banke KfV, da se poboljša sistem centralnog grejanja, 14. novembar 2011. Objavljeno u Službenom glasniku 24. januara 2012. godine;
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Turske za "slobodnoj trgovini" potpisali u Ankari potpisali su u Ankari 27.09.2013. Sa naše strane još nije ratifikovan)
- Sporazum o raspodeli sredstava između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Njemačke (objavljeno 18.03.2013)

- Carinski sporazum o saradnji između Vlade Republike Kosova i Republike Italije potpisan od 25.06.2013
- Vojni sporazum finansijske saradnje između Vlade Republike Kosova i Republike Turske, kao i Protokol o sprovođenju sredstava pomoći, potpisan 07. novembra 2013. u Prištini 30. novembra 2013 Ankari. Stupanje na snagu 20. maja 2015. godine;
- Okvirni sporazum za saradnju između Republike Kosovo i Islamske banke za razvoj, finansijskog ugovora za put M2. potpisan 21. maja 2013. godine
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije za uklanjanje poreza na dodatu vrednost na uvoz knjiga, knjiga srodni proizvodi, novine, časopisi, periodika i sličnih materijala objavljen novinarima u Albaniji ili na Kosovu (potpisan 28. marta 2014. godine, stupanje na snagu 20. juna 2014);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije o izbegavanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu i sprečavanju fiskalne utaje (potpisan 28. marta 2014. godine).
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Slovenije za "izbegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak i kapital", koji je potpisan 26. juna 2013. godine; objavljen 7. aprila 2014. godine, stupanje na snagu 16. aprila 2014. godine)
- Okvirni sporazum za ekonomsku, trgovinsku, naučne i tehničke kulturne saradnje između Republike Kosova i Togo (potpisan 21. jula 2014).
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Češke Republike o "izbegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak", koji je potpisan u Prištini 26. novembra 2013. godine; (objavljen 24. marta 2014).
- Sporazum o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu između Vlade Republike Kosova i Republike Mađarske, koji je potpisan u Prištini 03. oktobra 2013, (objavljeno 13.01.2014) Stupanje na snagu od 12. marta 2014. godine;
- Finansiranje i nacrt sporazuma za eliminaciju otpadnih voda na jugozapadu Republike Kosovo, faza III, između Vlade Republike am Main, potpisan je Kosovo i Nemačka banka KfW, Frankfurt u Prištini 24. oktobra 2014. (Objavljeno Jul 09, 2015)
- Sporazum o uzajamnom regulisanju međunarodnog drumskog prevoza putnika i robe između Vlade Republike Kosovo i Republike Italije, potpisan u Prištini 24. jula 2014 (objavljeno 19.09.2014.); stupila na snagu 26. marta 2015. Godine;
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Republike Turske "vojna finansijske saradnje", i implementaciji protokola o Marreveshjan. Potpisan u gradu Budvi u Crnoj Gori 16. oktobra 2014. (Sporazum i protokol u pitanju su potpisani na period od 5 godina trajanja) je objavljen u Službenom glasniku 07. maj, 2015. Stupanje na snagu 23. jula 2015. godine;
- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Vlade Republike Kosova i Ujedinjenih Arapskih Emirata, koji je potpisan 26. aprila 2015. (objavljeno 06.04.2015)
- Otvaranje Crossing zajednički sporazum o Borderland Kotlove - Kukishte za međunarodni drumski putnički saobraćaj između Vlade Republike Kosova i Republike Crne Gore, potpisan 26. marta 2014. (objavljeno 05.07.2015);
- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Vlade Republika Kosovo i Republika Slovenija, potpisan 10. aprila 2015. godine (objavljeno 05.07.2015 Sporazum je stupio na snagu 18. decembra 2015. godine;
- Sporazum o primjeni Evropske unije finansijske pomoći Kosovu Pomoć u okviru pretpristupne instrumenta IPA II između Vlade Republike Kosova i Evropske komisije, potpisan 30. januara 2015. (objavljeno 03.04.2015)
- Sporazum o saradnji u promociji i olakšavanje trgovine između Vlade Republika Kosovo i Republika Makedonija, potpisan u Skoplju 22. januara 2015. (objavljeno 09.03.2015);

- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlade Savezne Republike Njemačke o finansijskoj saradnji u 2014. godini (Projekat subvencije). Je potpisan u Prištini 08 septembra 2015. godine stupio na snagu 05. oktobra 2015. Godine
- Sporazum o kreditu za finansiranje projekta & # 34; Modernizacija invazivne kardiologije usluga u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova "između Republika Kosovo koju predstavlja Ministarstvo finansija i Unicredit Bank Austria AG;
- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Vlade Republike Kosova i Ujedinjenih Arapskih Emirata, koji je potpisan 26. aprila 2015. (objavljeno 04.06.2015);
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i Vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske "izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprečavanju fiskalne utaje u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu". To je potpisan 04. juna 2015. godine u Prištini. Objavljeno u Službenom glasniku 09. jula 2015.
- Ugovor o grantu (Sporazum dođele bespovratnih sredstava) potpisali su u Prištini, 29. januara 2015. godine između Vlade Republike Kosovo, koju zastupa Ministarstvo finansija i Kancelarije Strani Komonvelta, koju predstavlja Ambasada Velike Britanije u Prištini.
- Sporazum između Vlade Republike Kosova i SAD da se poboljša usklađenost poreskih zakona na međunarodnom nivou i primenu propisa o FATCA, The potpisan 26. februara 2015, u Prištini. Stupanje na snagu 04. novembra 2015. godine;
- Zajednička izjava između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije "o saradnji u oblasti prekograničnog regionalnog razvoja na Kosovu iu Albaniji". Potpisano u Tirani 23. marta 2015.
- Sporazuma o "saradnji u trgovini promociju i olakšavanje" između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije, potpisan u Prizrenu 11. januara 2014. godine. Stupanje na snagu marta 11, 2015.
- Protokol sporazum za implementaciju okvira između Vlade Republike Kosova i Savjeta ministara Republike Albanije "o saradnji u oblasti promocije i olakšavanje trgovine". Potpisano u Tirani 23. marta 2015. godine.

Članstvo u STO

Kosovo nije član STO, ali radi na aktivnostima vezanim za ovaj proces. U tom smislu, prvi nacrt memoranduma o spoljnotrgovinskog režima koja je potrebna za primenu u STO, je pripremljen u saradnji sa projektom EU. U 2016. se očekuje da podnese zahtev za članstvo u STO.

Srednjoročni prioriteti

- Priprema za članstvo i članstvo (u prvoj fazi sa statusom posmatrača) u STO;
- Nastavak pregovora i potpisivanja sporazuma Bilateralni eliminisanje dvostrukog oporezivanja.

Saradnja za razvoj i humanitarnu pomoć

Ministarstvo spoljnih poslova razmatra mogućnost uspostavljanja podelu "o razvoju i pomoći politike". Pošto ovaj proces uključuje unutar i izvan institucija, će pokrenuti proces konsultacija sa Ministarstvom za državnu upravu, Ministarstva finansija, itd, kao i međunarodnih konsultanata.

3.32. Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbranbena politika

Zajednička spoljna i bezbednosna politike kao i Evropska bezbednosna i odbranbena politike zasnovane su na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, i na političkim dokumentima. Acquis Evropske unije se sastoji od političkih deklaracija, strategija, aktivnosti i sporazuma. Države članice moraju biti u mogućnosti da sprovode politički dijalog unutar okvira Zajedničke spoljne i bezbednosne politike, usklade se sa izjavama EU, učestvuju u aktivnostima EU i primenjuju dogovorene sankcije i restriktivne mere. Od država koje su podnele zahtev za članstvo se traži postepeno usklađivanje sa saopštenjima EU-e, odnosno primena restriktivnih mera i gde je to potrebno.

Politički dijalog se intenzivno vodi na nekim nivoima između Republike Kosovo i zemalja Evropske unije o ispunjavanju uslova utvrđenih procesom integracije, prvobitno preko potpisivanja, ratifikacije i sprovođenja SSP-a.

Politički dijalog i dijalog o politikama, prema potrebi, doprinosi procesu normalizacije odnosa između Kosova i Srbije. Kosovo se uporno zalaže za vidljivo i održivo poboljšanje odnosa sa Srbijom. Ovaj proces će i Srbiji i Kosovu osigurati nastavak puta ka evropskim integracijama, izbegavajući međusobnu blokadu u ovim naporima i postepeno doprinoseći sveobuhvatnom poboljšanju odnosa između Kosova i Srbije, u obliku pravno obavezujućeg sporazuma, na osnovu kojeg će obe strane biti u stanju da u potpunosti uživaju svoja prava i ispune svoje obaveze. Prema tome, Kosovo treba da sprovede sve do sada sklopljene sporazume sa Srbijom i u potpunosti poštuje sveobuhvatnu regionalnu saradnju.

Takođe, obaveze koje proizilaze iz odredbi SSP-a predviđaju da Kosovo preko dijaloga i kompromisima reši ostala nerešena pitanja, na osnovu praktičnih i održivih rešenja i da saraduje u tehničkim i pravnim pitanjima sa Srbijom; da uspostavi efikasnu saradnju sa Misijom zajedničkih bezbednosnih i odbrambenih politike tokom čitavog mandata i aktivno doprinese potpunom i neometanom sprovođenju mandata na čitavoj teritoriji Kosova.

Komisija za stabilizaciju i pridruživanje će redovno razmatrati napredak ovog procesa i može doneti odluku i davati preporuke u tom pogledu. KSP može pomoći ovaj proces u skladu sa Članom 129.

Republika Kosovo ozbiljno shvata odgovornost za bezbednost građana na teritoriji iste. Kosovo razume značaj nastavka poboljšanja sposobnosti svojih institucija za pružanje bezbednosti svim građanima Kosova. Prema tome, kao deo procesa postepenog preuzimanja odgovornosti za bezbednost, Vlada Republike Kosovo je marta 2012. godine pokrenula Strateško razmatranje sektora bezbednosti (SRSB), sveobuhvatno razmatranje svih svojih bezbednosnih institucija. Cilj SRSB je detaljna analiza svih aspekata bezbednosti u Republici Kosovo, radi analize trenutnih i budućih izazova bezbednosti; jasne definicije uloga svake institucije u sektoru bezbednosti radi izbegavanja preplitanja i maksimalnog iskorišćavanja institucionalnih kapaciteta; kao i radi identifikacije potrebnih kapaciteta za pružanje zaštite i bezbednosti stanovnika Kosova.

Republika Kosovo teži da bude sastavni deo regionalnih i globalnih struktura snaga bezbednosti, a posebno EU, NATO, OEBS i UN. U tom smislu, nacionalna sigurnost Kosova je blisko povezana sa regionalnom bezbednošću i evro-atlantskom bezbednošću.

Trenutno stanje

Evropska integracija Kosova je strateški nacionalni cilj, i garancija za mir, stabilnost i napredak regiona. U tom smislu, Vlada Republike Kosovo je spremna da preduzme sve potrebne reforme u okviru evropskih integracija. Štaviše, Kosovo čvrsto podržava spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku EU, koja ima za cilj jačanje uloge Evropske unije kao entiteta od jakog političkog uticaja na međunarodnu politiku.

Zakonodavni okvir u oblasti spoljne, bezbednosne i odbrambene politike je uspostavljen, a harmonizacija sa odgovarajućim zakonima se nastavlja u cilju rešavanja svih pitanja koja proizilaze iz ove oblasti. Pomenuti zakonodavni okvir je u skladu sa principima i ciljevima EU-e i između ostalog sastoji se od Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma; Zakona za sprečavanje pridruživanja oružanim sukobima van zemlje; Nacionalne strategije za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018, Strategije za borbu protiv terorizma i Plana delovanja 2012-2017, Administrativnog naređenja o sprečavanju i prijavljivanju pranja novca, Administrativnog naređenja o sprečavanju i prijavljivanju finansiranja terorizma.

Institucionalna struktura odgovorna za spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku se sastoji od Ministarstva spoljnih poslova, diplomatskih predstavništava i nacionalnih koordinatora Odbora za regionalnu saradnju i Regionalne inicijative za migracije, azil i izbeglice ((MARRI).

Među glavnim prioritetima spoljne politike Kosova ostaje unapređenje strateškog partnerstva sa Evropskom unijom i NATO, uključujući sklapanje ugovornih odnosa sa ovim organizacijama na putu ka evropskim integracijama.

Kosovo cilja ka razvoju regionalne saradnje, odnosno uspostavljanju dobrih odnosa sa susednim zemljama, kao i pružanje pomoći u realizaciji programa Brisela za stabilan, demokratski i region integrisan u EU i NATO. Republika Kosovo smatra da je regionalna saradnja ne samo preduslov za evropske integracije već i neophodnost za regionalnu stabilnost. Vlada Kosova je u tom smislu imenovala Nacionalnog koordinatora odgovornog za sve regionalne inicijative i mehanizme (Odbor za regionalnu saradnju, okvir investicija u zapadni Balkan).

Ovakva orijentacija naše spoljne politike se takođe odražava našim proaktivnim učešćem u pokrete i multilateralne organizacije koje deluju u regionu jugo-zapadne Evrope i šire. Kosovo je članica 21 regionalnog pokreta, između ostalog saradnje u oblasti trgovine, bezbednosti, obrazovanja, tehnologije i životne sredine.

Što se tiče trenutnog stanja u oblasti bezbednosti, važno je istaći da je posle završavanja procesa SRSB i usvajanja Analize o strateškom razmatranju bezbednosti u Republici Kosovo, odlukom Vlade br. 01/173 od 04.03.2014. godine, Vlada ispoštovala sve postupke izmene i dopune postojećeg pravnog kadra na osnovu preporuka SRSB, uključujući i izmenu i dopunu Ustava.

Vlada je 06.03.2014. godine predložila Skupštini Kosova izmenu i dopunu Ustava Republike Kosovo, pa je Skupština na osnovu tog 11. marta 2014. godine podnela Ustavnom sudu predlog Vlade, kako bi isti mogao da utvrdi da li neki predlog izmene i dopune utiče na neko od prava i sloboda garantovanih Poglavljem II Ustava. Ustavni sud je rešenjem br. KO44/14, od 31. marta 2014. godine, usvojilo predlog o izmeni i dopuni ocenjujući da isti ne utiče na prava i slobode utvrđena Poglavljem II Ustava.

S obzirom na raspuštanje Skupštine Kosova, ustavne izmene i dopune su vraćene na ponovno procesiranje od strane Vlade.

Vlada je u svom Programu zakonodavstva za 2015. godinu, odredila 30. juni 2015. godine, kao poslednji datum za usvajanje ovih izmena i dopuna.

Istovremeno, Ministarstvo bezbednosnih snaga Kosova je, u saradnji sa Pravnom kancelarijom ureda Premijera i resornim ministarstvima, sastavilo predlog zakona o izmeni i dopuni zakona koji se tiču oružanih snaga Kosova. Ovaj predlog zakona je razmotren i harmonizovan i sa savetnicima ekipe NATO-a, i podržan je od strane Ministarstva odbrane SAD.

Ovim predlogom zakona se menja i dopunjuje 39 (trideset devet zakona) koji se povezuju sa preporukama proizišlim iz Analize strateškog razmatranja sektora bezbednosti. Pitanja koja se povezuju sa izmenama i dopunama se pretežno tiču imena, misije, zadataka i strukture Ministarstva bezbednosnih snaga Kosova i bezbednosnih snaga Kosova.

Politički dijalog sa Srbijom

Što se tiče dijaloga između Kosova i Srbije, Kosovo ostaje posvećeno učešću u dijalog na tehničkom nivou, u cilju postizanja napretka u sprovođenju sporazuma sklopljenih između uključenih strana.

Kosovo ozbiljno shvata značaj Briselskog dijaloga, ne samo radi poboljšanja života građana i bilateralnih odnosa između dve zemlje, već zato što će ovaj dijalog trenutno najveći i najbitniji doprinosilac mira i stabilnosti u regionu.

U tom smislu, Vlada Republike Kosovo, kao konstruktivna i ozbiljna strana Briselskog dijaloga, daje poseban značaj sprovođenju svih Briselskih sporazuma sklopljenih tokom poslednje četiri godine i potencijalnih sporazuma sklapanje kojih se očekuje u narednom periodu.

Postignut je određen napredak u sklapanju sporazuma između Kosova i Srbije, međutim nalazi poslednjeg izveštaja Vlade Republike Kosovo (2015) ukazuju na slab napredak sprovođenja sporazuma uopšte. Govoreći pojedinačno o svakom sporazumu, Izveštaj identifikuje različite nivoe napretka u nekim oblastima i nedostatak napretka u većini oblasti.

Trebaju se povećati dostignuća u pogledu poslednjeg sastanka u Briselu (sporazum o slobodi kretanja), kao i u pogledu svih ostalih sporazuma za koje se očekuje preduzimanje koraka. (dopuniće Ministarstvo za dijalog).

Kratkoročne mere

- Strategija za borbu protiv terorizma i plan delovanja 2012-2017;
- Sklapanje sporazuma u okviru Briselskog sporazuma između Kosova i Srbije
- Republika Kosovo će nastaviti da sprovodi sve postignute sporazume sa Srbijom;
- Poštovanje principa sveobuhvatne regionalne saradnje
- Podizanje kapaciteta za sprečavanje ekstremizma i radikalizma i borba protiv terorizam, stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, politički dijalog Kosovo – EU će se sprovesti u formatu Komisije za stabilizaciju i pridruživanje (KSP) i drugih zajedničkih struktura. Planira se obučavanje osoblja koje će biti uključeno u mehanizme za sprovođenje SSP-a. Organizovaće se studijske posete država članica u regionu, kao i država kandidata kako bi se razmenilo što više informacija o sprovođenju SSP-a.
- Nastaviće se sa obučavanjem javnih službenika u oblasti spoljne i bezbednosne politike. U ovoj fazi, prioritet će se dati javnim službenicima u ministarstvima koja rade na sprovođenju SSP-u, kao i onih koji su direktno uključeni u sprovođenje SSP-u.
- Planira se apliciranje za članstvo u neke međunarodne, evropske i regionalne organizacije (UNESCO, Interpol, Savet Evrope, ...).
- Priznavanje od strane međunarodnih konvencija
- Usvajanje ustavnih izmena i dopuna o formiranju oružanih snaga Kosova.
- Usvajanje predloga zakona o izmenama i dopunama zakona koji se tiču oružanih snaga – predlog zakona koji izmenjuje i dopunjuje 39 zakona koji se odnose na oblast odbrane.
- Razmatranje Nacionalne strategije za bezbednost
- Sastavljanje odbrambene strategije

Srednjeročni prioriteti

- Izrada i usvajanje Strategije za spoljne poslove;
- U srednjeročnom periodu se planira realizacija ... u cilju realizacije misije u okviru spoljne politike Republike Kosovo.
- Nastaviće se sa obučavanjem javnih službenika u oblasti spoljne i bezbednosne politike. Prioritet će se dati onima koji su zaduženi sprovođenjem graničnih mera i kontrole oružja. Takođe, preko studijskih poseta država članica, razmeniće se iskustva o efikasnijem sprovođenju restriktivnih mera.
- Republika Kosovo će nastaviti da doprinosi poboljšanju političkog dijaloga sa EU-om i biće aktivan akter u ovom dijalogu. Republika Kosovo će nastaviti da sprovodi podzakonska akta EU u oblasti spoljne politike i bezbednosti.

- Što se tiče saradnje sa međunarodnim organizacijama Republika Kosovo će nastaviti da bude aktivan član međunarodnih organizacija (Venecijska komisija, Svetska banka, Međunarodni monetarni fond, Evropska banka za obnovu i razvoj, Frankofonija, itd). Republika Kosovo će takođe nastaviti da igra proaktivnu ulogu u skladu sa obavezama koje snosi članstvo u regionalne organizacije, kao ravnopravan partner (SEECP, RCC, ...)
- Takođe, Republika Kosovo će nastaviti da sprovodi restriktivne mere koje odredi Savet. Na taj način, Kosovo će uspostaviti mehanizam za sprovođenje restriktivnih mera.
- Usvajanje unutrašnjih pravnih akata od strane Ministarstva bezbednosnih snaga Kosova (MBSK)

3.33. Poglavlje 32 *acquis*-a: Finansijska kontrola

Ovo poglavlje pokriva dve glavne oblasti politike: (a) javna unutrašnja finansijska kontrola (JUFK) i spoljašnju reviziju (SR) i (b) zaštitu finansijskih interesa EU i zaštitu evra od falsifikacije. Što se tiče oblasti JUFK-a i spoljašnje revizije, ne postoji poseban zakon EU-e koji će se koristiti za harmonizaciju sa nacionalnim zakonima. Umesto toga, članice se angažuju da usvoje međunarodne standarde kontrole i spoljašnje revizije definisane od strane Međunarodne organizacije za vrhovne revizijske institucije (INTOSAI), kao i najbolje prakse EU-e.

Javna unutrašnja finansijska kontrola je sastavni deo upravljanja javnim finansijama i uključuje čitav javni budžet. Principi javne finansijske kontrole naročito zahtevaju postojanje i) efikasnih i transparentnih sistema finansijskog upravljanja i kontrole (uključujući adekvatnu prethodnu, tekuću i naknadnu finansijsku kontrolu i inspekciju); ii) funkcionalno nezavisne sisteme unutrašnje revizije; relevantne organizacione strukture (uključujući centralnu koordinaciju); i iv) operativno i finansijski nezavisne organizacije eksterne revizije radi procene kvaliteta novouspostavljenih JUFK sistema. U oblasti spoljašnje revizije od zemalja kandidata se očekuje da sprovedu standarde INTOSAI, posebno Deklaraciju iz Lime i Meksika o funkcionalnoj, finansijskoj i institucionalnoj nezavisnosti, kao i sprovođenje finansijskih revizija (pravilnosti) i performanse.

Što se tiče zaštite finansijskih interesa EU-e, traktat o funkcionisanju EU-e (član 325) zahteva od država članica da preduzmu mere protiv prevara koje utiču na finansijske interese EU-e. Države članice moraju da koordiniraju mere i saraduju sa Evropskom komisijom. Zaštita interesa EU uključuje i harmonizaciju nacionalnih krivičnih zakona sa Konvencijom za zaštitu finansijskih interesa EU-e (PFI Convention) i tri protokola iste o saradnji između nacionalnih organa i Komisije. Od država kandidata se očekuje uspostavljanje nacionalne službe protiv prevara koja će služiti kao kontakt za olakšavanje koordinacije sa Komisijom i državama članicama.

Što se tiče zaštite evra od falsifikovanja, ovo poglavlje govori o nekrivičnim aspektima, dok su krivični aspekti pokriveni Poglavljem 24. Glavni principi protiv falsifikacije novca su utvrđeni Ženevskim konvencijom i detaljnije su opisani relevantnim pravnim *acquis*-ama. Relevantni zakoni uključuju prikupljanje, čuvanje i razmenu informacija o falsifikovanim novčanicama, oduzimanje kovanica sličnih kovanicama evra, obavezu za finansijske institucije da provere autentičnost, povlačenje falsifikovanih novčanica iz prometa i saradnju na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Uslovi SSP-a

Obaveze Republike Kosova u pogledu Poglavlja o finansijskoj kontroli koje proističu iz člana 97 i SSP-a.

Član 97 zahteva da se saradnja između strana usredsredi na oblasti od prioriteta koje se povezuju sa pravnim *acquis*-ama EU-e u vezi sa javnom unutrašnjom finansijskom kontrolom. Strane posebno moraju saradivati u pogledu daljeg sprovođenja efikasne unutrašnje kontrole i potpuno nezavisnog sistema unutrašnje revizije u javnom sektoru Kosova, u skladu sa međunarodno priznatim pravnim okvirom i najboljim praksama EU-e. Takođe, saradnja se treba usredsrediti na uspostavljanje i jačanje centralnih jedinica za finansijsku kontrolu i upravljanje.

U oblasti spoljašnje revizije, Član 97. zahteva da strane posebno sarađuju u cilju daljeg razvoja nezavisne spoljašnje revizije na Kosovu u skladu sa međunarodno priznatim standardima i najboljim praksama EU-e. Saradnja se takođe treba usredsrediti na podizanje kapaciteta kancelarije generalnog revizora.

U Izveštaju EK o Kosovu za 2015 zaključuje se da u oblasti finansijske kontrole treba da postoje naponi u sprovođenju interne kontrole na svim nivoima, uključujući preduzeća u javnom vlasništvu. Takođe u izveštaju se ističe da interna strategija finansijska kontrola mora da počne sa sprovođenjem, i da se usvoji revidirani zakon o internoj finansijskoj kontroli. Istovremeno, Kosovo mora da obezbedi sistematsku akciju u rešavanju nalaza eksterne revizije. Uticaj eksterne revizije treba dodatno ojačati. Povećanje kapaciteta CJU i Kosovo treba da izdvaja sredstva za kontinuiranu potrebnu sertifikaciju i obuku za revizore. KGR treba imati funkcionalnu, finansijsku i operativnu nezavisnost, u skladu sa INTOSAI standardima. Harmonizacija zakonodavstva Kosova sa pravnim *acquis-ama* EU o zaštiti interesa EU i dalje je slabo. Takođe, u izveštaju se ističe da Kosovo nema formalni aranžman o saradnji sa Evropskom komisijom ili ECB za zaštitu evra od falsifikovanja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Kosovo poseduje sveobuhvatni zakonodavni okvir koji reguliše javnu unutrašnju finansijsku kontrolu, uključujući zakone, uputstva, pravila, druge međunarodne standarde, politike Vlade Kosova.

Pravni osnov za javnu unutrašnju finansijsku kontrolu je definisan Zakonom br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti (ZJUFO), izmena i dopuna zakona br. 03-L-048, br. 2010/03-L-221 izmena i dopuna ZJUFO br. 03-L-048, br. 2013/04-L-194. Postojeći zakonodavni okvir za javnu unutrašnju finansijsku kontrolu sadrži opšte principe i poziva se na standarde INTOSAI, okvir COSO, Standarde instituta za unutrašnju reviziju (IIA).

Primarno zakonodavstvo za oblast unutrašnje revizije uključuje Zakon o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti br. 03/L-048 i Zakon br. 3/L-128 o unutrašnjoj reviziju, dok sekundarno zakonodavstvo uključuje:

- Priručnik o unutrašnjoj reviziji;
- AU br. 22/2009 o utvrđivanju kriterija i postupka dobijanja privremene dozvole za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru, koje utvrđuje uslove licenciranja revizora sa privremenom dozvolom;
- AU br. 23/2009 o formiranju i funkcionisanju jedinica za unutrašnju reviziju (JUR) u javnom sektoru, koji definiše uslove formiranja i funkcionisanja unutrašnje revizije;
- AU br. 11/2010 o funkcionisanju komiteta revizije u subjektu javnog sektora, predstavlja uslove uspostavljanja i funkcionisanja komiteta revizije;
- AU br 05/ 2012 o postupku dobijanja profesionalne dozvole za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru, predstavlja uslove za licenciranje unutrašnjih revizora dobijanjem profesionalnih dozvola što se radi nakon sertifikacije.

Primarno zakonodavstvo u oblasti finansijskog upravljanja i kontrole uključuje Zakon br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornostima, dok sekundarno zakonodavstvo uključuje:

- Finansijsko pravilo trezora br. 01/2010 o javnoj unutrašnjoj kontroli finansija od 30.07.2010., predstavlja COSO okvir i principe odgovornosti u smislu lanca odgovornosti javnog sektora Kosova. Većina odredbi ovog pravila je definisana zakonom. Na primer, odgovornost poslanika Skupštine i izvršnih službenika centralne i lokalne vlasti, sva terminologija FUK-om i interpretacija iste u smislu javnog sektora Kosova.

- Finansijsko pravilo br. 01/2013/MF o rashodima javnih sredstava i unutrašnje kontrole i decentralizacija upravljanja rashodima budžetskih organizacija.
- Priručnik o postupcima FUK-om koji je usvojen 2011. godine, sadrži 14 postupaka koji imaju za cilj da pokriju sve oblasti ciklusa budžeta. Priručnik FUK-om bi mogao da se koristi od strane budžetskih organizacija kada bi postojali odgovarajući informativni sistemi upravljanja, gde kontrole čine deo procesa sa malo uputstava koje je dala Centralna jedinica za harmonizaciju (CJH) Finansijskog upravljanja i kontrole (FUK) i kada bi postojala ozbiljna odgovornost i mehanizmi izveštavanja. Ovi uslovi se nisu sprovođili u vreme donošenja Priručnika FUK-e.

Ministarstvo finansija je donelo i nekoliko Administrativnih uputstava (AU) u vezi sa računovodstvom, finansijskim izveštavanjem, utvrđivanjem troškova novih politike i upravljanjem nefinansijskom imovinom:

- AU br. 01/2013/MF o definisanju formata, sadržaja i postupka za utvrđivanje troškova novih politike;
- Finansijsko pravilo br. 02/2013/MF o prijavljivanju dugova budžetskih organizacija;
- Uredba br. 03/2013 o godišnjim finansijskim izveštajima budžetskih organizacija;
- Uredba MF br. 02/2013 o upravljanju nefinansijskom imovinom budžetskih organizacija. Zakon o unutrašnjoj reviziji (zakon br. 03/L-128).

Osim gore pomenutih zakona, postoje i drugi zakoni koji se povezuju sa JUFK, uključujući:

- Zakon o javnim preduzećima (Zakon br. 03/L-087 izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-111);
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-087 o javnim preduzećima (br. 04/L-111);
- Zakon o finansijama lokalne vlasti (Zakon br. 03/L-049);
- Godišnji zakoni o usvajanju budžeta Kosova
- Zakon o javnoj nabavci (Zakon br. 04-L-042);
- Zakon o državnoj upravi (Zakon br. 03/L-189);
- Zakon o osnivanju kancelarije generalnog revizora (Zakon br. 03/L-075);
- Zakon o borbi protiv korupcije (Zakon br. 2004/34);
- Zakon o javnoj službi (Zakon br. 2010/03-L-149);
- Zakon o platama javnih službenika (Zakon br. 03-L-147) i
- Zakon o pristupu javnim dokumentima (Zakon br. 03/L-215).

Što se tiče spoljne revizije, Izjava iz Lime i Deklaracija iz Meksika ističu da su očuvanje objektivnosti i nezavisnosti primarne za funkciju generalnog revizora. Ovi principi su odlučujući za našu instituciju. Objektivnost i nezavisnost se trebaju obezbediti preko dobrog sprovođenja mandata, zakonitog i održivog, u skladu sa međunarodno priznatim standardima revizije javnog sektora i unutrašnjim kodeksom profesionalne etike. Mandat i funkcionisanje su regulisani primarnim zakonodavstvom:

- Ustav Kosova, članovi 136, 137, 138;
- Zakon br. 03/L-075 o uspostavljanju Kancelarije generalnog revizora (KGR) Kosova i Kancelarije za reviziju na Kosovu.

Ostali relevantni zakoni i propisi koji se tiču oblasti revizije su:

- Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti;
- Zakon o javnoj nabavci;
- Zakon o javnoj službi;
- Zakon o javnim preduzećima;
- Zakon o platama javnih službenika;
- Zakon o borbi protiv korupcije; itd.

Politike i strategije u oblasti JUFK

Politike JUFK-a 2011 potvrđuje napore Vlade da sprovede svoje odgovornosti u skladu sa Ustavom, Poglavljem 32 *acquis*-a u smislu nacionalnih prioriteta.

Strategija za javnu unutrašnju finansijsku kontrolu za 2015-2019 – cilj strategije je poboljšanje sistema FUK-e i UR-e, omogućavajući efikasne javne rashode, bolje usluge, obezbeđenje transparentnosti, adekvatno trošenje budžeta Republike Kosovo, dotacija, donatora i pozajmica. Strategija JUFK-a uvodi moderan pristup upravljanja, koji karakteriše upravljanje zasnovano na rizik, intenzivno iskorišćavanje upravljanja sistemom informisanja, integrisana kontrola za smanjenje rizika sa visokim nivoom automatizacije. Ovaj moderan pristup zahteva dodatne stručne veštine, upravnu odgovornost i naprednu unutrašnju reviziju koja će pomoći organizacijama da realizuju svoje ciljeve.

Kancelarija generalnog revizora je 2009. godine usvojila Strategiju za korporativni razvoj. Ista je sada izmenjena i dopunjena i opisuje poslove KGR-a do 2020. godine, a ista je harmonizovana sa Strategijom za evropske integracije. Kancelarija konstantno vodi računa o stručnom razvoju revizora, kako bi osigurala kvalifikacije potrebne za obavljanje poslova revizora.

Što se tiče zaštite evra od falsifikacije, Centralna banka je shodno svojim ovlašćenima 14. marta 2007. godine donela AU o povlačenju falsifikovanih novčanica i kovanica iz prometa, uputstvo se odnosi na sve finansijske institucije koje sprovode svoju delatnost na Kosovu i koje su licencirane od strane CBK-a. Cilj uputstva je uspostavljanje mera potrebnih za povlačenje falsifikovanih novčanica i kovanica iz prometa.

Finansijske institucije, odnosno institucije kreditiranja i svaka druga institucija koja se bavi isplatom i distribucijom novčanica i kovanica javnosti, kao stručnom delatnošću, uključujući institucije delatnost kojih se sastoji od razmene novčanica i kovanica različitih valuta, kao npr. menjačnice, moraju povući iz prometa sve evro novčanice i kovanice, za koje znaju ili sumnjaju da su falsifikovane. Sumnjive novčanice i kovanice se odmah moraju predati ovlašćenom organu (u ovom slučaju Policiji, a Policija je dužna da ih dostavi Kosovskoj agenciji za forenziku). CBK-a je takođe donela i dokument nazvan „Korisni saveti za institucije koje rade sa gotovinskim novcem“ koje detaljno opisuje postupak odnosa prema novcu koji se smatra falsifikovanim.

Institucionalni okvir

Vlada je uspostavila institucionalni okvir koji se sastoji od organizacija javnog sektora koje rade na usmeravanju Centralne jedinice za harmonizaciju, odnosno finansijsko upravljanje i kontrola (FUK) i unutrašnja revizija (UR), pod nadzorom spoljnog revizora u cilju uspostavljanja lanca odgovornosti.

Koncept „Javne unutrašnje finansijske kontrole“ je formalizovan 1999. godine od strane Evropske komisije. On se odnosi na „sisteme unutrašnje kontrole nacionalnih vlada koji imaju za cilj zaštitu finansijskih interesa vlade uopšte“. JUFK je uspostavljena kao dobra strategija koja će pomoći procesu reforme u razvoju javnih sistema unutrašnje kontrole u zemljama koje žele da postanu kandidati za članice EU-e. Sistem JUFK je definisan kao sistem koji se sastoji od funkcionalnih elemenata finansijskog upravljanja i kontrole (FUK) i unutrašnje revizije (UR), zajedno sa institucijama odgovornim za harmonizaciju ovih funkcija tokom upravljanja (CJH=(FUK + UR).

Subjekti javnog sektora (budžetske organizacije)

Odgovornost se sastoji od lanca učesnika koji su odgovorni za realizaciju određenih ciljeva, i koji su pojedinačno odgovorni organu višeg nivoa u pogledu realizacije ovih ciljeva. Organ najvišeg nivoa u ovom lancu predstavljaju građani, koje predstavlja izabrani poslanik u Skupštini i lokalnim samoupravama. Subjekti u političkom sektoru odgovornom za JUFK su:

- Skupština – u okviru Skupštine Kosova deluje Komisija za praćenje javnih finansija, koja je ovlašćena za praćenje rashoda javnih sredstava preko izveštaja KGR, CJH, itd.;

- Vlada Kosova – definiše nadležnosti i odgovornosti Ministara u pogledu sprovođenja politike Vlade preko uredbi, politike i administrativnih dokumenata sa upravom budžetskih organizacija.
- Ministarstvo finansija – je odgovorno za pravila i detaljne postupke za JUFK (FUK i UR), obuke i pružanje tehničke podrške svim stranama u pogledu sprovođenja pravila o FUK i UR;
- Uprava javnog sektora – je odgovorna za sprovođenje JUFK i performansu istih u pogledu korišćenja javnih resursa za realizaciju organizacionih ciljeva.

U oblasti spoljne revizije, Nacionalna kancelarija za reviziju igra značajnu ulogu u praćenju javnih rashoda i poboljšanje finansijskog upravljanja i dobrog upravljanja. Obezbeđivanje funkcionalne i finansijske nezavisnosti ostaje prioritet za oblast spoljne revizije. U kratkoročnom smislu se očekuje dalji razvoj postupaka i administrativnih kapaciteta za sprovođenje ne-statutnih revizija⁴³ za procenu tog da li se vladini programi sprovode efikasno i ekonomično i da li su uspostavljene mere za merenje i izveštavanje o efikasnosti istih. U srednjeročnom smislu, održiv institucionalni razvoj, očuvanje kvaliteta i razvoj postupaka i administrativnih kapaciteta za obezbeđivanje efikasne zaštite finansijskih interesa Evropske unije (EU) ostaje jedan od glavnih prioriteta.

Član 136. Ustava Kosova definiše Generalnog revizora kao najvišu instituciju za ekonomsku i finansijsku kontrolu. Generalni revizor je izabran od strane Skupštine većinom glasova poslanika, na osnovu predloga Predsednika/ce. Skupština odlučuje o razrešenju Generalnog revizora sa (2/3) većine svih poslanika na predlog Predsednika/ce ili na osnovu predloga jedne trećine (1/3) svih poslanika. Mandat GR je pet (5) godina sa mogućnošću ponovnog izbora na još jedan mandat. Poželjan je mandat od 7-8 godina. To bi ojačalo nezavisnost.

Član 137. Ustava se može ažurirati u skladu sa definicijama SNISA što se tiče uloge i mandata Vrhovnih revizorskih institucija. On trenutno glasi, Generalni revizor kontroliše: (1) ekonomsku delatnost javnih institucija i ostala državna pravna lica; (2) upotrebu i zaštitu javnih sredstava od strane organa centralne i lokalne vlasti; (3) ekonomsku delatnost javnih preduzeća i drugih pravnih subjekata, u koje Država ima svoje akcije, ili kada njihova dugovanja, kredite i obaveze garantuje Vlada.

Sadašnja definicija Ustava ne predstavlja neku prepreku u daljem razvoju javne spoljašnje revizije. Ali, ako je potrebno izmena i dopuna se mogu uzeti u obzir. Zakon br. 03/L-075 je delimično zastareo. Ne razmatra pitanje funkcionalne, operativne i finansijske nezavisnosti, na zadovoljavajućem nivou. Prema tome, Ministarstvo finansija je kao sponzor ovog predloga zakona sastavio novi nacrt zakona o Generalnom revizoru i Nacionalnoj kancelariji za reviziju. Ovaj predlog zakona razmatra ova pitanja mnogo bolje, Vlada ga je usvojila jula 2015. godine i isti je poslat Skupštini na dalje procesiranje.

Sredstva za rad:

- Međunarodni standardi revizije za vrhovne revizorske institucije;
- Priručnik za reviziju regularnosti;
- Uputstvo o upravljanju kvalitetom revizije;
- Uputstvo o reviziji performanse;
- Etički kodeks i profesionalno ponašanje;
- Strategija za zajednički razvoj;
- Ostale sekundarne politike i strategije;
- Rezolucija A/66/209 usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o nezavisnosti vrhovnih revizorskih institucija.

Šema sertifikacije za revizore regularnosti

⁴³ Ne-zakonske revizije su performans revizije koji nisu godišnji uslov propisan zakonom.

Program certifikacije o reviziji regularnosti je uspostavljen i sprovodi se na osnovu međunarodno priznatih standarda revizije javnog sektora (SNISA). Program je podeljen na četiri dela: uvod, priprema, tehnički deo i profesionalni razvoj. Tehnički deo obavlja domaća organizacija⁴⁴ certifikovana od strane IFAC. Program se finansira iz budžeta Kosova. Za sertifikaciju je potrebno oko 3.5 godine, a odluka o sertifikaciji se donosi na osnovu rezultata ispita, iskustva i rezultata procene osoblja.

Šema certifikacije revizora performanse

Program certifikacije revizora performanse je elaborisan i ovo je prva godina sprovođenja ove šeme. Izrada celokupne šeme za ovu profesiju je u toku.

Što se tiče zaštite novca od falsifikacije u Republici Kosovo, u nastavku napora recipročne saradnje između Policije Kosova (PK) i Centralne banke Kosova (CBK) u cilju obezbeđivanja zaštite novca od falsifikacije u Republici Kosovo, 11. septembra 2009. godine PK-a i CBK-a su potpisale memorandum o osnivanju Centralnog komiteta za analizu falsifikovanog novca (Komitet).

Komitet se sastoji od tri viša predstavnika PK-a i tri viša predstavnika CBK-a. Predstavnici komiteta se redovno sastaju kako bi razmotrili pitanja koja se tiču ovog komiteta. Komitet nije ovlašćen za donošenje odluka.

Glavna uloga komiteta je:

- Jačanje potrebnih mera u cilju povlačenja falsifikovanih novčanica i kovanica iz prometa;
- Prikupljanje, analiza i objavljivanje tehničkih i statističkih podataka u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama; i
- Obezbeđivanje informacija i uputstava i obuka za finansijske institucije, druge relevantne institucije i javnost uopšte u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama.

Komitet je ovlašćen za formiranje radnih grupa potrebnih za dalje razmatranje određenih pitanja i davanje preporuka u vezi istih Komitetu. Radne grupe će imati *ad-hoc* status, jasnog mandata.

U Republici Kosovo, organ nadležan za analizu i ekspertizu novca za koji se sumnja da je falsifikovan je Kosovska agencija za forenziku – laboratorija za dokumenta i rukopise, koja deluje u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova (ranije je delovala pod PK-a).

Kratkoročne mere

Javna unutrašnja finansijska kontrola

Na osnovu Strategije za JUFK:

- Izmena i dopuna ZJUPO;
- Izmena i dopuna Zakona o unutrašnjoj reviziji;
- Ažuriranje sekundarnih zakona (uputstva, pravila, postupci, priručnici);
- Uspostavljanje održive domaće šeme (na osnovu standarda CIPFA) o sertifikaciji unutrašnjih revizora;
- Uspostavljanje šeme za održivo obučavanje glavnih finansijskih službenika (GFS);
- Stalan profesionalni razvoj;

Spoljna revizija

- Usvajanje zakona o generalnom revizoru i nacionalnoj kancelariji za reviziju – ovaj predlog zakona je krajem juna podnet Vladi. On je sastavljen u skladu sa međunarodno priznatim standardima revizije u javnom sektoru i najboljim praksama Evrope;
- Sastavljanje uputstava i uredbi u skladu sa novim zakonom i sprovođenje istih;
- Sprovođenje plana strategije za korporativni razvoj 2015-2020;

⁴⁴ Udruženje sertifikovanih računovođa i revizora Kosova.

- Povećanje broja profesionalnih revizora koji prolaze različite nivoe nove šeme certifikacije revizora regularnosti;
- Softver za efikasnu reviziju, koji je instaliran i funkcionalan;
- Stalan i fleksibilan pristup saradnji sa međunarodnim partnerima (projekti finansirani od strane EU i SB, i bilateralne saradnje NKR Švedske)
- Učesnički (sveobuhvatan) pristup razvoju strategija i fokusa (civilno društvo, akademija, mediji, donatori, javne i privatne institucije);
- Obavezne revizije regularnosti za sve korisnike budžeta (uključujući opštine) uskladu sa SNISA;
- Broj revizija performanse (uključujući revizije informativne tehnologije) je u porastu i iste se sprovode shodno SNISA;
- Godišnji izveštaj revizije objavljen na vreme, odgovarajuće kvaliteta i o kojem diskutuje Skupština;
- Po imenovanju Generalnog revizora se treba razmotriti korporativni plan, i ako je potrebno isti se treba izmeniti i dopuniti uključujući prioritete.

Srednjeročni prioriteti

Javna unutrašnja finansijska kontrola

- Unapređenje i integracija sistema informativne tehnologije;
- Budžetiranjem programa i ciljanim izveštavanjem o performansi (strateško planiranje se povezuje sa izvorima budžeta). Upravljanje rizikom od strane budžetske organizacije;
- Uspostavljanje dobro definisanog sistema JUFK, koji obezbeđuje odgovornost uprave o sistemima UFK i funkcijom UR, koji pokriva sve izvore prihoda i rashoda nacionalnog budžeta (uključujući spoljna sredstva) i koji je saglasan relevantnim zakonima, opisima budžeta i principima pravilnog upravljanja finansijama, transparentnosti, efikasnosti i ekonomičnosti, pod pokroviteljstvom dokumenta politike JUFK
- Prethodne, tekuće i naknadne kontrole se baziraju na službeni analizu rizika;
- Potpuno nezavisno funkcionisanje unutrašnje revizije, koja ispunjava međunarodno priznate standarde;
- Obuka za upravnike svih institucija u oblasti upravne odgovornosti o obučavanja unutrašnjih revizora;
- Praćenje subjekata javnog sektora i izabranih JUR.
- Podela odgovornosti, radi izbegavanja sukoba interesa u javnom finansijskom upravljanju i kontroli;
- Institucije koje imaju osoblja i dovoljno novca trebaju obezbediti centralnu harmonizaciju FUK i UR, i
- Uspostavljanje revizorskih kapaciteta za reviziju projekata koje finansira/sufinansira EU-a;
- Zaštita finansijskih interesa Evropske unije

Spoljna revizija

- Razmatranje korporativnog plana radi procene tog šta je postignuto i radi ažuriranja po potrebi;
- Razvoj ciljeva za dobre odnose sa zajednicom SAI;
- Pronalaženje oblika učešća u INTOSAI, koji ne zavise od našeg državnog statusa;
- Pronalaženje mogućnosti doprinošenja regionalnom razvoju Vrhovnih revizorskih institucija preko učešća u Komisije, doprinosa profesionalnim radovima, i preko drugih oblika;
- Razmatranje delokruga naših delatnosti od strane kolega⁴⁵;
- Dalji razvoj relevantnosti revizije, postepeno sprovodeći više revizija performanse;
- Pronalaženje državnog prostora za odgovarajući i dugoročni smeštaj;
- Početak sprovođenja upravljanja shodno sistemu za upravljanje budžetom;
- Pronalaženje odgovarajućih i potrebnih oblika naknade;

⁴⁵ Peer review.

- Direktori i viši revizori se trebaju angažovati za mentorstvo u kancelarijama revizije na svim nivoima;
- Dalji razvoj saradnje sa CJH i UR i pronalaženje mogućnosti smanjenja količine rada revizora;
- Uspostavljanje radnih odnosa sa izvršnim organima u oblasti reforme javne uprave;
- Nastavak sastavljanja godišnjih izveštaja o reviziji, dobrog kvaliteta i efikasnih preporuka, na osnovu sa veće relevantnosti revizije;
- Dalji razvoj revizije IT;
- Veća usredsređenost na oblasti od interesa za decentralizovano upravljanje IPA sredstvima.

3.34. Poglavlje 33 *acquis*-a: Finansijske i budžetske odredbe

Ovo poglavlje pokriva pravila u vezi sa finansijskim resursima koji su neophodni za finansiranje budžeta Evropske unije („vlastita sredstva“). Ova sredstva uglavnom se sastoje od doprinosa država članica zasnovanih na tradicionalnim sopstvenim sredstvima od carina i poreza na poljoprivredne proizvode i šećer; sredstvima zasnovanim na porezu na dodatnu vrednost i sredstvima od bruto nacionalnog dohotka. Države članice moraju da poseduju odgovarajući administrativni kapacitet za adekvatnu koordinaciju i obezbeđivanje pravilnog obračuna, prikupljanja, uplate i kontrole vlastitih sredstava. *Acquis* EU u ovoj oblasti je direktno obavezujuća i ne zahteva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo.

Uslovi SSP-a

Član 74. SSP-a zahteva harmonizaciju zakonodavstva Kosova sa pravnim *acquis*-ama EU-e što uključuje i ovo poglavlje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Glavna pravna akta relevantna za ovo Poglavlje uključuju:

- Zakon br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti;
- Zakon br. 05/L -046 o izmenama i dopunama Zakona br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo;
- Zakon br. 05/L -037 o porezu na dodatnu vrednost;
- AU MF br. 03/2015 o sprovođenju Zakona br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost;
- Zakon br. 04/L-099 o izmenama i dopunama zakona br. 03/L-109 o carinama i akcizi na Kosovu;
- AU MF br. 05/2014 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva br. 11/2009 o sprovođenju zakona o carinama i akcizama, izmenjeno i dopunjeno Administrativnim uputstvom br. 05/2010 i Administrativnim uputstvom br. 06/2013.

Sistem o porezu na dodatnu vrednost u Republici Kosovo je regulisan Zakonom br. 05/L -037 o porezu na dodatnu vrednost. Porez na dodatnu vrednost uključuje primenu poreza na potrošnju robe i usluga, koji je proporcionalan ceni robe i usluga, i koji se obračunava sa ovom cenom shodno primenljivoj kvoti, i koji se pripisuje u različitim fazama proizvodnje, distribucije i životnog veka trgovine robom i uslugama, koji na kraju snosi krajnji potrošač.

PDV se pripisuje standardnom kvotom od osamnaest odsto (18%), dok se umanjeni PDV obračunava i plaća u iznosu od osam odsto (8%) za neku osnovnu robu i usluge, kao i uvoz iste.

Postupak prikupljanja i kontrole carinskih obaveza i poreza na uvoz obavlja Carina Kosova. Carina Kosova deluje pod nadležnošću Ministarstva finansija, na osnovu Zakona br. 03/L-109 od 10. novembra 2008. godine, izmenjenom i dopunjenom Zakonom br. 04/L-099, od 3. maja 2012. Godine o carinama i akcizama Kosova. Ovaj zakon je delimično u skladu sa Zakonom EU o carinama, tačnije sa Uredbom Saveta (SE) 2913/92/ o carinskom zakonu Zajednice.

Što se tiče budžeta, na osnovu člana 5. Zakona br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti, Odeljenje za budžet je ovlašćeno i odgovorno za:

- sastavljanje predloga budžeta Republike Kosovo,
- sastavljanje srednjeročnog okvira rashoda,
- sprovođenje budžeta Republike Kosovo,
- procenu zahteva za promene dodele budžeta,
- procenu finansijskog uticaja vladinih politike, i
- sprovođenje svih ostalih odgovornosti koje su date Odeljenje za budžet, shodno zakonu.

Odeljenje za budžet opština je ovlašćeno i odgovorno za:

- sastavljanje predloga budžeta opština,
- sastavljanje dela srednjeročnog okvira budžeta opština, kao integralnog dela SOR-a,
- pružanje pomoći u sprovođenju budžeta opština Republike Kosovo,
- razmatranje i procenu zahteva za promenu dodele budžeta, i
- sprovođenje svih ostalih zadataka koje je odredilo Odeljenje za budžet opština, u skladu sa zakonom.

Institucionalni okvir

Glavna institucija zadužena ovim poglavljem je Ministarstvo finansija. U okviru Ministarstva finansija, strukture koje doprinose radu su: Poreska uprava Kosova, Carina Kosova, takođe u okviru Ministarstva Odeljenje za budžet, Odeljenje za budžet opština i Odeljenje za ekonomsku i javnu politiku i međunarodnu finansijsku saradnju.

Kratkorocne mere:

Zakonodavne

- Sastavljanje i usvajanje predloga zakona o godišnjem budžetu za 2017. Institucija odgovorna za ovaj predlog zakona i slanje istog Vladi na usvajanje je Ministarstvo finansija. Vlada potom ovaj predlog zakona podnosi Skupštini na usvajanje. Skupština predlog ovog zakona treba da usvoji do 31. decembra 2017.
- Za odobrenje izmena povezanih sa nepodmirenim finansijskim obavezama iz prethodne godine za višegodišnje kapitalne projekte, prema Članu 7. Zakona o godišnjem budžetu, institucija odgovorna za sastavljanje i slanje istog Vladi Kosova na usvajanje je Ministarstvo finansija – Odeljenje za budžet – takođe sastavlja i tabele budžeta.

Primenjlive

- Donošenje prvog cirkulara budžeta 2017/01 za budžetske organizacije do 15. maja 2016. godine u kojem su data prva uputstva o sastavljanju budžeta za 2017. godinu i procene za 2018-2019, vremenski rok i početna ograničenja za 2017. godinu i procene za 2018 – 2019.
- Donošenje drugog cirkulara budžeta 2017/02 za budžetske organizacije, određivanje krajnjih granica za 2017, procena za 2018-2019 i raspored rasprave o budžetu.
- Po potrebi se donosi i treći cirkular 2017/03.
- Odeljenje budžeta daje nezavisno mišljenje o proceni uticaja budžeta predloženog zakona.

Što se tiče prioriteta i srednjeročnih mera za period 2017 – 2020, srednjeročne zakonodavne mere su sledeće:

- Do 30. aprila 2016. godine, Vlada treba da dostavi Skupštini Kosova Srednjeročni okvir rashoda za fiskalnu 2017. godinu, kao i procenu za naredne dve fiskalne godine 2018-2019.
- Sastavljanje i odobrenje predloga zakona o budžetu za 2017. godinu.
- Sastavljanje i usvajanje predloga zakona o budžetu za 2018. godinu.
- Sastavljanje i usvajanje predloga zakona o budžetu za 2019. godinu.

Srednjeročni prioriteti:

- Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU o PDV
- Osnivanje administrativnih i institucionalnih kapaciteta za primenu i implementaciju pravilno pravilima sopstvenih sredstava EU;
- Usklađivanje Komponente za obračun bruto nacionalnog dohotka u ESA 95 standardima;
- Do 30. aprila 2016. godine Vlada Skupština će isporučiti Okvir srednjeročnih rashoda za narednu fiskalnu godinu u 2017. i procjene za naredne dve fiskalne godine 2018-2019.
- Izrada i odobravanje godišnjeg budžeta za 2017.
- Izrada i odobravanje godišnjeg budžeta za 2018.
- Izrada i odobravanje godišnjeg budžeta za 2019.
- Sastavljanje srednjeročnog okvira rashoda 2017 - 2019
- Sastavljanje srednjeročnog okvira rashoda 2018 - 2020
- Sastavljanje srednjeročnog okvira rashoda 2019 - 2021

Za više informacija pogledajte poglavlje 16 „Porezi“ i 29 „Carinska unija“.

3.35. Poglavlje 34 acquis-a: Institucije

Ovo poglavlje acquis-a nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

3.36. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja

Ovo poglavlje acquis-a nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

MATRICA KRATKOROČNIH MERA

ZAKONODAVNE MERE

Br.	Ciljevi/okvirna referenca	Akta koja će se harmonizovati	Pravna akta EU koja će se preneti	Odgovorne institucije i institucije koje pružaju podršku	Vremenski rok	Nivo usklađivanja	Budžet		
							Ukupan	BRK	Donatori
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI									
1.1. Demokratija i vladavina prava									
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem									
<u>1.1.1. Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Zakon o Skupštini Kosova (novi zakon)	N/A	Skupština UP MF MJU MIE	Č4 2016				
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo (novi poslovnik)	N/A	Skupština	Č4 2016				
<u>1.1.1. Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.1.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u ukviru ove kategorije ovog poglavlja Programa.								
1.1.2. Sudski sistem									
1.1.2.	Pogledajte poglavlje 3.24. Poglavlje 23: Sudski sistem i osnovna prava.								
1.1.3. Javna uprava									
<u>1.1.3. Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Zakon br. 03/L-149 CIVILNA SLUŽBA (izmena-dopuna)	N/A	MJU	Č4 2016				
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Zakon o državnoj upravi (novi zakon)	N/A	MJU	2016	N/A			
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Zakon o platama iz budžeta Kosova (novi zakon)	N/A	MJU MF	Č4 2016	N/A			
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Zakon o opštem upravnom postupku (novi zakon)	Direktiva 2006/123/ SE Evropskog parlamenta od 12. decembra o uslugama na unutrašnjem tržištu.	MJU	Č1 2016	P			
<u>1.1.3. Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Podzakonska akta Zakona o javnoj službi (izmena-dopuna)	N/A	MJU	Č4 2016	N/A			
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Podzakonski akti Zakona o državnoj upravi (izmena-dopuna)	N/A	MJU	Č4 2016	N/A			

1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi (član 120)	Podzakonska akta koja proizilaze iz Zakona o državnim organima informativnog društva (izmena-dopuna)	N/A	AID/ MJU	Č4 2016	N/A			
1.1.4. Ombudsman									
1.1.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
1.1.4.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u ukviru ove kategorije ovog poglavlja Programa. Takođe pogledajte poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava								
1.1.4.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
1.1.4.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u ukviru ove kategorije ovog poglavlja Programa. Takođe pogledajte poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.								
1.1.5. Politike za borbu protiv korupcije									
1.1.5.	Pogledajte poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.								
1.1.6. Civilni nadzor bezbednosnih snaga									
1.1.6.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
1.1.6.	Sprovesti odredbe SSP-a o vladavini prava (član 3, 12)	1. Ustavne izmene i dopune koje se tiču restrukturiranja Bezbednosnih snaga i misije Oružanih snaga; (Izmene i dopune koje se tiču uspostavljanja Institucije parlamentarnog komesara)	N/A	MBSK Skupština Kosova KIA UP MUP MSP MP MF	Č4 2016	N/A			
1.1.6.	Sprovesti odredbe SSP-a o vladavini prava (član 3, 12)	2. Zakon o izmenama i dopunama zakona koji se tiču oružanih snaga Kosova	N/A	MBSK Skupština Kosova KIA UP MUP MSP MP MF	Č4 2016	N/A			
1.1.6.	Sprovesti odredbe SSP-a o vladavini prava (član 3, 12)	3. Zakon o Načelniku oružanih snaga i Policije Kosova	N/A	MBSK Skupština Kosova KIA UP MUP MSP MP MF	Č4 2016	N/A			
1.1.6.	Sprovesti odredbe SSP-a o vladavini prava (član 3, 12)	4. Zakon o izmeni i dopuni Zakona o klasifikaciji informacija i proveru bezbednosti	N/A	MBSK Skupština Kosova KIA	Č4 2016	N/A			

				UP MUP MSP MP MF					
1.1.6.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
1.1.6.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u okviru ove kategorije ovog poglavlja Programa. Takođe pogledajte poglavljje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava.								
1.2. Ljudska prava i zaštita manjina									
1.2.	Pogledajte poglavljje 3.24. Poglavlje 23: Pravosudni sistem i osnovna prava'.								
1.3. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze									
1.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
1.3.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u okviru ove kategorije ovog poglavlja Programa.								
1.3.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19)	Nacrt uredbe koja definiše postupak korišćenja, registracije, izuzimanja i razmene podataka, provere i upravljanja istim (nacrt uredbe o centralnom registru)	Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda 1950; Univerzalna deklaracija o zaštiti ljudskih prava; Direktiva 2002/58/SE Parlamenta i Saveta Evrope od 12 jula 2002 u vezi sa obradom ličnih podataka i zaštite privatnosti u elektronskom komunikacionom sektoru (Direktiva o privatnosti i elektronskoj komunikaciji)	UP MF MIE	Č2 2016				
2. GRUPA II: EKONOMSKI KRITERIJUMI									
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije									
2.1.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedeni u tekstualnom delu Programa.								
2.2. Kapacitet suočavanja sa pritiskom konkurencije i tržišnim silama u Uniji									
2.2.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedeni u tekstualnom delu Programa.								
3.BLOK III: EVROPSKI STANDARDI - HARMONIZACIJA ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA PRAVNIM ACQUIS-AMA EU-e									
3.1. Zakonodavni okvir o usklađivanju zakonodavstva Kosova sa pravnim acquis-ama EU-a									
3.1.	Ovo poglavljje Programa sadrži samo narativni deo, uključujući kratkoročne mere								
3.2. Poglavlje 1 acquis-a: Slobodno kretanje roba									
3.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.2.	Sprovođenje člana 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	Zakon o standardizaciji (novi zakon)	Uredba br. 1025/2012 Evropskog parlamenta od 25. oktobra 2012. o evropskoj standardizaciji	MTI MER MŽSPP MUP MZ MI	Č4 2016	D			
3.2.	Sprovođenje člana 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	Zakon o akreditaciji (novi zakon)	Uredba(EU) br. 765/2008 EP i saveta od 9. jula 2008 koja definiše uslove o akreditaciji i nadzoru tržišta	MTI MER MŽSPP	Č2 2016	P			

				MUP MZ					
3.2.	Sprovođenje člana 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Zakon br. 03/1 -184 o efikasnosti energije (izmena - dopuna)	Direktiva 2010/30/SE Evropskog Parlamenta i Saveta od 19. maja 2010. o obeležavanju energetske proizvoda	MER MTI	Č4 2016	D			
3.2.	Sprovođenje člana 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Zakon br. 03/L-119 o biocidnim proizvodima (izmena i dopuna)	1. Direktiva 98/8/SE o biocidnim proizvodima 2. Uredba (EU) 528/2012 Evropskog Parlamenta i Saveta od 22. maja 2012. o stavljanju na raspolaganje na tržištu i upotrebi biocidnih proizvoda 3. Uredba 1907/2006 o registraciji, proceni, ovlašćenju i ograničenju hemikalija -REACH 4. Uredba br. /2008 o klasifikaciji, pakovanju i obeležavanju opasnih materija -CLP	MŽSPP MZ MTI MPŠRR	Č4 2016	D			
3.2.	Sprovođenje člana 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Zakon br. 2007/02-L-128 o narkotičkim lekovima, psihotropnim supstancama i prekursorima (izmena i dopuna)	1. Uredba (EU) br. 1920/2006 o praćenju droga i zavisnosti o drogama 2. Odluka Saveta 2001/419 o slanju uzoraka kontrolisanih supstanci 3. Odluka Saveta 2005/387 o razmeni informacija, proceni rizika i kontroli novih psihoaktivnih supstanci	MZ	Č4 2016	D			
3.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.2.	Sprovođenje Članova 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	AU o načinu ovlašćenja organa za procenu podobnosti (novi podzakonski akt)	Odluka 768/2008/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 9. jula 2008. o zajedničkom okviru za trgovinu proizvodima	MTI MER MŽSPP MZ MPŠRR MUP ARKEP	Č1 2016	D			
3.2.	Sprovođenje članova 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	AU o priznavanju stranih dokumenata o podobnosti (novi podzakonski akt)	Odluka 768/2008/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 9. jula 2008. o zajedničkom okviru za trgovinu proizvodima	MTI MER MŽSPP MZ MPŠRR MUP ARKEP DK	Č1 2016	D			
3.2.	Sprovođenje članova 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o mernim instrumentima (MID) (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/32/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o harmonizaciji zakonodavstva država članica u odnosu na stavljanje	MTI AKM ASK	Č4 2016	P			

			na raspolaganje mernih instrumenata na tržištu	DAK					
	Sprovođenje članova 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o neautomatskim mernim instrumentima (NAwI) (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/31/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014 o usklađivanju zakona država članica u odnosu na neautomatska merna instrumenta (NAwI) na tržištu.	MTI AKM ASK DAK	Č4 2016	P			
3.2.	Sprovođenje člana 20, 80 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o električnoj opremi niskog napona (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/35/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014 o usklađivanju zakonodavstva država članica o stavljanju na raspolaganje električne opreme niskog napona na tržištu.	MTI	Č2 2016	P			
3.2.	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o elektromagnetnoj kompatibilnosti (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/30/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na elektromagnetnu kompatibilnost.	MTI ARKEP ASK DAK	Č2 2016	P			
3.2.	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o bezbednosti liftova (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/33/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na bezbednost liftova.	MTI ASK DAK	Č4 2016	P			
3.2.	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o radio opremi (novi podzakonski akt)	Direktiva 2014/53/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 16. februara 2014. o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na stavljanje na raspolaganje radio opreme na tržištu.	ARKEP MTI	Č4 2016	P			
	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o plinskim uređajima (novi podzakonski akt)	Direktiva 2009/142/KE e Evropskog Parlamenta i Saveta od 30. novembra 2009. o plinskim uređajima	MTI ASK DAK MER	Č4 2016	P			
	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o uređajima pod pritiskom (novi podzakonski akt)	Direktiva br. 2014/68/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na stavljanje na raspolaganje uređaja pod pritiskom na tržištu.	MER	Č4 2016	D			
	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o jednostavnim uređajima pod pritiskom (novi podzakonski akt)	Direktiva br. 2014/29/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 16. februara 2014. o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na stavljanje na raspolaganje jednostavnih uređaja pod pritiskom na	MER	Č4 2016	D			

			tržištu.						
	Sprovođenje članova 20 i 74 tačka 3 SSP-a	Uredba o uslovima efikasnosti novih toplovodnih kotlova na tekuća i plinska goriva (novi podzakonski akt)	Direktiva 92/42/EZ Saveta od dana 21. maja 1992. o uslovima efikasnosti novih toplovodnih kotlova na tekuća i plinska goriva	MER MŽSPP MTI	Č4 2016	D			
3.3. Poglavlje 2 acquis-a: Slobodno kretanje radnika									
3.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.3.	Sprovođenje člana 79 stav 9 SSP-a	Zakon br. 04/L-069 o strancima (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2014/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika 2. Direktiva 2014/66/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštanja unutar društva	MUP MRSZ	Č4 2016	D			
3.4. Poglavlje 3 acquis-a: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga									
3.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.4.	Sprovođenje člana 51, 56, 58 SSP-a.	Zakon u uslugama (novi zakon)	Direktiva 2006/123/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006. o uslugama na unutrašnjem tržištu EU-e.	MTI MONT MUP MRSZ MP MJUL MIE MER MZ UP MF	Č4 2016	P			
3.4.	Sprovođenje člana 101 SSP-a	Zakon o turizmu (novi zakon)	1. Direktiva 2006/123/EZ o uslugama na unutrašnjem tržištu. 2. Direktiva 2008/122/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta od 14. januara 2009. o zaštiti potrošača u odnosu na određene aspekte ugovora o pravu na vremenski ograničenu upotrebu nekretnine, o dugoročnim proizvodima za odmor, preprodaji i razmeni.	MTI	Č4 - 2016	D			
3.4.	Sprovođenje člana 56 SSP-a	Zakon o regulisanim profesijama (novi zakon)	1. Direktiva 2005/36/EZ Parlamenta Evrope i Saveta od 7. septembra 2005 o priznavanju stručnih kvalifikacija 2. Direktiva 2013/55/EU-e PE i Saveta od 20. novembra 2013 o priznavanju	MONT	Č4 2016	D			

			stručnih kvalifikacija						
3.4.	Sprovođenje članova 85 i 86 SSP-a.	Zakon o strancima (izmena - dopuna)	1. Uredba (EU) br. 767/2008 Parlamenta Evrope i Saveta o viznom informativnom sistemu od 9. jula 2008. (VIS) i razmeni podataka među državama članicama o vizama za kratkotrajni boravak (Uredba o VIS-u) 2. Direktiva 2014/36/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 26. februara 2014 o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika 3. Direktiva 2014/66/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 15. maja 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društva	MUP MSP MRSZ MTI Policija Kosova (Direkcija za granice).	Č4 2016	P			
3.5. Poglavlje 4 <u>acquis-a</u>: Slobodno kretanje kapitala									
3.5.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma (novi zakon)	Direktiva (EU) 2015/849 Parlamenta Evrope i Saveta od 20. maja 2015. o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma	MF FOJ-K CBK DK PK ATK MIE	Č1 2016	D			
3.5.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.5.	Sprovođenje člana 64 SSP-a	Uredba o sistemu standardnih brojeva bankovnih računa za platne usluge na Energetski operaterim nivou i primena preko prilagođavanja sistema (izmena/dopuna)	Direktiva 2007/64/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od dana 13. novembra 2007. o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu	CBK	Č4 2016	D			
3.5.	Sprovođenje člana 64 SSP-a	Uredba o elektronskim instrumentima (novi podzakonski akt)	Direktiva 2009/110/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o osnivanju, obavljanju delatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za elektronski novac.	CBK	Č4 2016	D			
	Sprovođenje člana 64 SSP-a	Uredba o sistemu međubankarskih platnih usluga KIPS (novi podzakonski akt)	Standard BIS (Banka za međunarodna poravnanja koja reguliše sistem platnih usluga) ISO20022	CBK	Č4 2016	P			

3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Uredba o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma za finansijske institucije (nova uredba)	Direktiva (BE) 2015/849 Parlamenta Evrope i Saveta od sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma.	CBK FOJ-K MF	Č4 2016	D			
3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Donošenje odluke shodno Zakonu br. 03/L-183 o primeni međunarodnih sankcija u vezi sa konsolidovanom listom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija o međunarodnim sankcijama	Uredba (EU) br. 881/2002 od 27. maja 2002. shodno izmenama i dopunama.	MSP MF MP FOJ-K CBK DK	Č3 2016	D			
3.6. Poglavlje 5 acquis-a: Javne nabavke									
3.6.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Zakon o javnoj nabavci br. 04/L 042 (izmena i dopuna)	1.Direktiva 2014/25/EU-e 2.Direktiva 2014/24/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o javnoj nabavci i o stavljanju van snage Direktive 2004/18/EU-e 3.Direktiva 2014/25 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 26. februara 2014 o nabavci subjekata koji deluju u sektoru vode, energije i saobraćaja i sektoru poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EU-e 4.Direktiva 2007/66 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 11. decembra 2007. o poboljšanju efikasnosti postupka pravne zaštite koji se odnose na sklapanje ugovora o javnoj nabavci	MF KRPP ORN AQP	Č1 2016	D			

3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Uredba o javnoj nabavci A01 (izmena i dopuna)	1.Direktiva 2014/24/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o javnoj nabavci i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EU-e 2.Direktiva 2014/25 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 26. februara 2014 o nabavci subjekata koji deluju u sektoru vode, energije i saobraćaja i sektoru poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EU-e 3.Direktiva 2007/66 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 11. decembra 2007. o poboljšanju efikasnosti postupka pravne zaštite koji se odnose na sklapanje ugovora o javnoj nabavci	KRPP ORN AQP	Č2 2016	D			
3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Operativno uputstvo o javnoj nabavci (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2014/24/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o javnoj nabavci i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EU-e 2.Direktiva 2014/25 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 26. februara 2014 o nabavci subjekata koji deluju u sektoru vode, energije i saobraćaja i sektoru poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EU-e 3.Direktiva 2007/66 /EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 11. decembra 2007. o poboljšanju efikasnosti postupka pravne zaštite koji se odnose na sklapanje ugovora o javnoj nabavci	KRPP ORN AQP	Č3 2016	D			
3.7. Poglavlje 6 acquis-a: Privredno pravo									
3.7.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3.	Zakon o trgovačkim društvima (nov)	Direktiva 2011/35/EU-Parlamenta Evrope i Saveta od 5. aprila 2011. o spajanjima deoničarskih društava sa ograničenom odgovornošću. 2. Direktiva 2009/101/EU Parlamenta i Saveta Evrope od 16. septembra 2009. o usklađivanju zaštitnih mera koje, radi zaštite interesa članova i trećih strana, države članice zahtevaju za trgovačka društva u smislu člana 48. Ugovora, u cilju izjednačavanja takvih zaštitnih mera 3. Direktiva 2009/102/EU-e	MTI MF UP MIE	Č2	D			

			<p>Parlamenta i Saveta Evrope od 16. septembra 2009. iz oblasti prava trgovačkih društava o društvima sa ograničenom odgovornošću s jednim članom</p> <p>4. Uredba Saveta (EU-e) Br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. o Statutu evropskog društva (EU)</p> <p>5. DIREKTIVA 2012/30/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 25. oktobra 2012. o usklađivanju zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članova i trećih osoba, države članice zahtevaju od trgovačkih društava u smislu člana 54. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, u pogledu osnivanja deoničarskih društava i održavanja i promene njihovog kapitala, a u cilju ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama.</p> <p>6. Direktiva 2006/43/EU, Parlamenta Evrope i Saveta od 17. maja 2006. o zakonskim revizijama godišnjih finansijskih izveštaja i konsolidovanih finansijskih izveštaja, kojom se menjaju Direktive Saveta 78/660/EEZ i 83/349/EEZ i stavlja van snage Direktiva Saveta 84/253/EEZ</p>						
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3.	Zakon br. 4/L014 o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji (izmena/dopuna)	<p>Direktiva 4 (o godišnjim izveštajima određenih kompanija)</p> <p>Direktiva 7 (o konsolidovanim računima) i</p> <p>Direktiva 8 (o odobrenju lica zaduženih za sprovođenje zakonom propisanih revizija računovodstvene dokumentacije)</p>	MF MTI UP MIE	Č1	D			
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3.	Usvajanje zakona o nesolventnosti (novi zakon)	Uredba (EU) 2015/848 Parlamenta Evrope i Saveta od 20. maja 2015. o postupku u slučaju nesolventnosti	MTI MF MP	Č1	D			
3.8. Poglavlje 7 acquis-a: Pravo intelektualne svojine									
3.8.	Okvirno zakonodavstvo								
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Zakon o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine br. 03/L-170 (izmena i	Uredba EU-e br. 608/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta od 12. juna 2013. o carinskom sprovođenju prava intelektualne svojine i stavljanju van	MF DK	Č4 2016	P			

		dopuna)	snage Uredbe Saveta(EZ /1383 /2003)						
3.8.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 10/2012 o postupku registracije patenta (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2008/95/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2008. o usklađivanju zakonodavstva država članica o žigovima 2. Direktiva 98/44/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 6. jula 1998. o pravnoj zaštiti biotehnoških izuma 3. Direktiva 2004/48/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava intelektualne svojine 4. Uredba (EU) br 469/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta od 6. maja 2009. o uverenju o dodatnoj zaštiti za lekove 5. Uredba (EU) br. 1610/96 Evropskog Parlamenta i Saveta od 23. jula 1996 o uvođenju uverenja o dodatnoj zaštiti za sredstva za zaštitu bilja 6. Uredba (EU) br. 816/2006 Evropskog Parlamenta i Saveta od 17. maja 2006. o obaveznom licenciranju patenata koji se odnose na proizvodnju farmaceutskih proizvoda za izvoz u zemlje s javnozdravstvenim problemima.	MTI DK PK IT MZ	Č2 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 13/2012 o registraciji žigova (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2008/95/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2008. o usklađivanju zakonodavstva država članica o žigovima 2. Direktiva 2004/48/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava na intelektualnu svojinu	MTI DK PK IT MZ	Č2 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 11/2012 o registraciji industrijskog dizajna (izmena i dopuna)	1. Direktiva br 98/71/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 13. oktobra 1998. o pravnoj zaštiti dizajna 2. Direktiva 2004/48/EU e Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava na intelektualnu svojinu	MTI DK PK IT MZ	Č3 2016	P			

3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU. br. 12/2012 o administrativnoj tarifi za registraciju objekata industrijske svojine (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2004/48/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava na intelektualnu svojinu 2. Uredba EU-e br. 1151/2012 Evropskog Parlamenta i Saveta od 21. novembra 2012. o sistemu kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode	MTI DK PK IT MZ	Č2 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Izmena i dopuna AU br. 05/2014 o postupku registracije geografskih pokazatelja i oznakama porekla (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2004/48/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava na intelektualnu svojinu	MTI DK PK IT MZ	Č2 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 08/2013 o ovlašćenim predstavnicima za oblast industrijske svojine (izmena i dopuna)	Ne postoji direktiva za ovo zakonodavstvo koja odobrava višestepenost – kod nas Zakon o upravnom postupku)	MTI DK PK IT MZ	Č3 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 09/2012 o kompetencijama, mandatu i radu Komisije za žalbe pri Kancelariji za industrijsku svojinu (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2008/95/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2008. o usklađivanju zakonodavstva država članica o žigovima 2. Direktiva 2004/48/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o sprovođenju prava na intelektualnu svojinu	MTI DK PK IT MZ	Č2 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 01/2012 o prevremenoj proveru aplikacija za zaštitu žigova (izmena i dopuna)		MTI DK PK IT MZ	Č3 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Uredba o posredovanju u sporovima o autorskom pravu br. 05/2013 (izmena i dopuna)	1. Direktiva 93/83/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 27. septembra 1993. o koordinaciji određenih pravila s obzirom na autorsko pravo i srodna prava koja se odnose na satelitsko emitovanje i kablovsko reemitovanje.	MKOS DK PK IT MZ	Č3 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Uredba o posebnim naknadama (nova)	Direktiva 2001/29/EU-e Evropskog Parlamenta i Saveta od 22. maja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informativnom društvu.	MKOS DK PK IT MZ	Č2 2016	P			

3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU br. 07/2010 o sprovođenju Zakona o carinskim merama za zaštitu intelektualnog prava	Uredba EU-e br. 608/2013 Evropskog Parlamenta i Saveta od 12. juna 2013. o carinskom sprovođenju prava na intelektualno vlasništvo i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EK /1383 /2003)	MF DK PK IT MZ	Č4 2016	P			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	AU o Komisiji za žalbe		MKOS MTI DK MZ	Č4 2016	P			
3.9. Poglavlje 8 acquis-a: Politike konkurencije									
3.9.	Državna pomoć								
3.9.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.9.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.9.	Sprovođenje člana 75 MSA-se tačka 1a i 1b.	AU o UA o grupnim izuzećima - horizontalni sporazumi (novo)	Uredba Saveta (EEC) br. 2821/71 od 20. decembra 1971. o primeni člana 81(3) (ranije član 85(3)) Ugovora na kategorije sporazuma, odluka i usklađenih delovanja	AKK UP MTI	Č4 2016	D			
3.9.	Sprovođenje člana 75 MSA-se tačka 1a i 1b.	AU o grupnim izuzećima - vertikalni sporazumi (novo)	Uredba Komisije (EU) br. 330/2010. o primeni člana 101(3) Ugovora o funkcionisanju EU-e na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih delovanja	AKK UP MTI	Č4 2016	D			
3.9.	Sprovođenje člana 74 i 75 SSP-a.	AU o istražnom postupku (novo)	Obaveštenje (EU) Komisije o najboljim praksama sprovođenja postupka u odnosu na član 101 i član 102 TFBF - OJ/C 308/6	AKK	Č4 2016	D			
3.9.	Državna pomoć Sprovođenje člana 74 i 75 SSP-a.	Zakon br. 04/-L-024 o državnoj pomoći (izmena/dopuna)	Uredba Komisije (EU) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. kojom se sprovodi Uredba Saveta (EU) br. 659/1999	MF	Č2 2016	D			
3.9.	Sprovođenje člana 74 i 75 SSP-a.	Uredba br. 1/2012 o postupku i obliku obaveštenja o državnoj pomoći (izmena i dopuna) Uredba br 1/ 2013 o organizaciji i funkcionisanju Komisije za državnu pomoć	Uredba Komisije (EU) br. 794/2004. od 21. aprila 2004. kojom se sprovodi Uredba Saveta (EU) br. 659/1999 Uredba Komisije (EU) br. 271/2008 od 30. januara 2008. kojom se menja i dopunjuje Uredba (EU) br. 794/2004	MF	Č3 2016	D			

3.9.	Sprovođenje člana 74 i 75 SSP-a.	Podzakonski akt o kriterijumima i uslovima za dodelu državne pomoći u Republici Kosovo	1. Uredba o opštim izuzećima, Uredba Komisije (BE) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocenjivanju određenih kategorija pomoći spojivima s unutrašnjim tržištem u primeni članaka 107 i 108 Ugovora („Uredba o opštim izuzećima“). 2. Uredba Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. decembra 2013. o primeni članova 107 i 108 TFBE o pomoći male vrednosti (de minimis državna pomoć). 3. Saopštenje Komisije – uputstvo o državnoj pomoći za restrukturiranje i pomoć nefinansijskih preduzeća koja imaju problema 4. Saopštenje Komisije o primeni članova 87 i 88 Ugovora EU o državnoj pomoći u obliku garancija (2008/C 155/02) 5. Saopštenje Komisije o elementima pomoći tokom prodaje zemlje od strane javnih organa, Službeni list C 209, 10.07.1997. 6. Saopštenje komisije za države članice o primeni članova 107 i 108 TFBE o obezbeđivanju kratkoročnih kredita za izvoz Službeni list C392, 19.12.2012	MF	Č3 2016	D			
------	----------------------------------	--	--	----	---------	---	--	--	--

3.10. Poglavlje 9 acquis-a: Finansijske usluge

3.10.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Zakon br. 04/L093 o mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 575/2013 o bonitetnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Zakon o osiguranju (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2009/138/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009. o osnivanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) 2. Direktiva 2002/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 9. decembra 2002. o posredovanju u osiguranju	CBK MF	Č4 2016	D			
3.10.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								

3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o priznavanju institucija za spoljašnje kreditorne procene (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 575/2013 o bonitetnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva	CBK	Č2 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o upravljanju rizikom interesnih stopa u knjizi banke (novi podzakonski akt)	1. Direktiva 2013/36/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 26. juna 2013. o pristupanju delatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicionim društvima, izmena Direktive 2002/87/EU i stavljanjem van snage Direktive 2006/48/EU i 2006/49/EU	CBK	Č2 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o velikom izlaganju (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 575/2013 o bonitetnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva	CBK	Č1 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o upravljanju kreditnim rizikom (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2013/36/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 26. juna 2013. o pristupanju delatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicionim društvima, izmeni Direktive 2002/87/EU i stavljanju van snage Direktive 2006/48/EU i 2006/49/EU	CBK	Č1 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o prilagođavanju Solventnost I	1. Direktiva 2009/138/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009. o osnivanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) 2. Direktiva 2002/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta, od 9. decembra 2002. o posredovanju u osiguranju	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o prijavljivanju osiguranja (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2009/138/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009. o osnivanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) 2. Direktiva 2002/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta, od 9. decembra 2002. o posredovanju u osiguranju	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o licenciranju osiguravajućih kuća (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2009/138/EU Evropskog Parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009. o osnivanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II)	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o licenciranju posrednika u osiguranju	1. Direktiva 2002/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta, od 9. decembra 2002.	CBK	Č4 2016	D			

		(izmena i dopuna)	o posredovanju u osiguranju						
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o penzijskim sredstvima i proceni penzijskih sredstava (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2003/41/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 3. juna 2003. o delatnostima i nadzoru institucija za stručno penzijsko osiguranje	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o Nadzorniku penzionih sredstava (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2003/41/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 3. juna 2003. o delatnostima i nadzoru institucija za stručno penzijsko osiguranje	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o ulaganju penzijskih sredstava (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2003/41/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 3. juna 2003. o delatnostima i nadzoru institucija za stručno penzijsko osiguranje	CBK	Č4 2016	D			
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Uredba o vrednosti penzionog doprinosa (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2003/41/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 3. juna 2003. o delatnostima i nadzoru institucija za stručno penzijsko osiguranje	CBK	Č4 2016	D			
3.11. Poglavlje 10 acquis-a: Informaciono društvo i mediji									
3.11.	Okvirno zakonodavstvo								
3.12.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.11.	Podzakonski i drugi regulatorni akti								
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	AU o uslovima koje moraju ispuniti pružaoci usluga elektronske trgovine (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2000/31/EU o elektronskoj trgovini	MER ARKEP Operateri	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o prikupljanju podataka o broadband infrastrukturi (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2009/140/EU o izmeni i dopuni Direktive br. 2002/21/EU o zajedničkom regulatornom okviru za elektronske komunikacijske mreže i usluge; br. 2002/19/EU o pristupu i međusobnom povezivanju elektronskih komunikacijskih mreža i pripadajuće opreme; i br. 2002/20/EU o ovlašćenju u području elektronskih komunikacijskih mreža i usluga	MER ARKEP Operateri	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o instaliranju i korišćenju elektronskih komunikacijskih mreža (novi podzakonski akt)	1. Uredba o elektronskim komunikacijskim mrežama (Uredbe ECOM)	MER ARKEP	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o	Uredba o statistici upotrebe TIK-e i elektronske trgovine (e-	1. Uredba EU-e br. 808/2004 o statistici Zajednice o informativnom društvu	MER ARKEP ASK	Č4 2016	D			

	informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	commerce) od strane porodica, pojedinaca i preduzeća (novi podzakonski akt)	2. Uredba EU-e br. 1006/2009 o izmeni Uredbe br. 808/2004 o statistici Zajednice o informativnom društvu	MJU					
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o 'Net Neutrality' (neutralnosti mreža) (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2002/22/EU o univerzalnoj usluzi 2. Okvirna direktiva br. 2002/21/EZ 3. Direktiva br. 2009/140/EU o dobrom regulisanju 4. Direktiva br. 2009/136/EU o pravima građana	ARKEP	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o definisanju minimalnih vrednosti parametara kvaliteta usluga (USO) (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2002/22/EU o univerzalnoj usluzi	ARKEP	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o Energetski operaterim planu numerisanja (izmena i dopuna Uredbe br. 26 o Energetski operaterim planu numerisanja elektronskih komunikacijskih mreža u Republici Kosovo Ref. ARKEP br. Prot 023/B/14)	1. Direktiva br. 2002/22/EU o univerzalnoj usluzi 2. Direktiva br. 2009/136/EU o pravima građana	ARKEP	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o prenošenju brojeva (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2002/22/EU o univerzalnoj usluzi 2. Direktiva br. 2009/136/EU o pravima građana	ARKEP	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o organizaciji i upravljanju državnim internet kodom ccTLD (novi podzakonski akt)	N/A	ARKEP	Č4 2016	D			

3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o distribuciji audio i audiovizuelnih usluga (novi podzakonski akt /izmena i dopuna Uredbe o kablovskoj distribuciji radio-televizijskog programa)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č1 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o licenciranju (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o kategorizaciji pružaoca sadržaja i MUX (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o definisanju kriterijuma u vezi sa pravilom obavezno emitovanje (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o nivou i načinu plaćanja takse za licencu pružaoca programskog sadržaja i MUX operatera (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o vlasništvu medija i sprečavanju koncentracije medija (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o proceni aplikacija za licenciranje pružaoca sadržaja (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima - AVMSD	NKM	Č2 2016	D			

3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o proceni aplikacija za licenciranje MUX-a (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o definisanju kriterijuma za programski sadržaj na jednom multipleksu (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o uspostavljanju fonda za stimuliranje programa (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	K 2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o logičkom numerisanju kanala (LNC) (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o elektronskom vodiču za programe (EPG) i interaktivnom vodiču programa (IPG) (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	Č2 2016	D			
3.12.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikema, člana 110 o informacionom društvu i člana 111 o mrežama službi elektronske komunikacije	Uredba o definisanju standarda i parametara prijemnika (stup box) digitalnog televizijskog signala (novi podzakonski akt)	1. Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima – AVMSD	NKM	Č2 2016	D			

3.12. Poglavlje 11 acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj

3.12. Okvirno zakonodavstvo

3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Zakon o regulisanju tržišta za poljoprivredne proizvode (novi zakon)	1. Uredba br. 1306/2013 Parlamenta Evrope i Saveta od 17. decembra 2013. o finansiranju, upravljanju i nadzoru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju van snage uredaba Saveta br. 352/78; br. 165/94; br. 2799/98; br. 814/2000; br. 1290/2005 i br. 485/2008 2. Uredba e Saveta br. 1307/2013	MPŠRR MTI MŽSPP	Č4 2016	D			
-------	---	--	---	-----------------------	---------	---	--	--	--

			Parlamenta Evrope i Saveta od 17. decembra 2013. o utvrđivanju pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima u programima podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju van snage Uredbe Saveta br. 1308/2013 Parlamenta Evrope i Saveta od 17. decembra o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju van snage uredbi Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001 i br. 1234/2007						
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju (novi zakon)	1. Uredba Saveta br. 73/2009 od 19. januara 2009. o utvrđivanju zajedničkih pravila za programe direktne podrške za poljoprivrednike u okviru zajedničke poljoprivredne politike i utvrđivanju određenih programa podrške za poljoprivrednike	MPŠRR MF OJQ Opštine	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Zakon o jakim alkoholnim pićima (novi zakon)	1. Uredba br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 15. januara 2008. o definiciji, opisivanju, predstavljanju, označavanju i zaštiti geografskih oznaka jakih alkoholnih pića i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EEU) br. 1576/89 i Uredbe (EU) br. 1334/2008 Parlamenta Evrope uredbu br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 16. decembra 2008. o aromama i nekim sastojcima hrane s osobinama aroma za upotrebu u i na hrani i o izmeni Uredbe Saveta br. 1601/91, Uredbe br. 2232/96 i (EU) br 110/2008 i Direktive 2000/13/EZ.	MPŠRR MTI	Č4 2016	D			

3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Zakon o mreži računovodstvenih podataka farme (novi zakon)	1. Sprovodljiva uredba Komisije EU br. 2015/220 od 3. februara 2015. o utvrđivanju pravila za primenu Uredbe Saveta br. 1217/2009 o uspostavljanju sistema za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovnim aktivnostima poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj uniji. 2. Delegirana uredba Komisije EU br. 1198/2014 od 1. avgusta 2014. o dopuni Uredbe Saveta br. 1217/2009 o uspostavljanju sistema za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovnim aktivnostima poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj uniji; i 3. Sprovodljiva uredba Komisije EU br. 385/2012 od 30. aprila 2012. o izveštaju za poljoprivredno gazdinstvo koji se koristi za utvrđivanje prihoda poljoprivrednih gazdinstava i analizu poslovnih aktivnosti tih gazdinstava.	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o kriterijumima podrške lokalnih razvojnih strategija – pristup LEADER (novi podzakonski akt)	Uredba Saveta br. 73/2009 od 19. januara 2009. o utvrđivanju zajedničkih pravila za programe direktne podrške za poljoprivrednike u okviru zajedničke poljoprivredne politike i utvrđivanju određenih programa podrške za poljoprivrednike, koja menja i dopunjuje Uredbe Saveta br. 1290/2005; br. 247/2006; br. 378/2007 i stavlja van snage Uredbu Saveta br. 1782/2003.	MPŠRR Opštine	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o merama i kriterijumima podrške u poljoprivredi i ruralnom razvoju (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 73/2009 od 19. januara 2009. o utvrđivanju zajedničkih pravila za programe direktne podrške za poljoprivrednike u okviru zajedničke poljoprivredne politike i utvrđivanju određenih programa podrške za poljoprivrednike, koja menja i dopunjuje Uredbe Saveta br.	MPŠRR	Č4 2016	D			

			1290/2005; br. 247/2006; br. 378/2007 i stavlja van snage Uredbu br. 1782/2003						
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o direktnim uplatama u poljoprivredi (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 73/2009 od 19. januara 2009. o utvrđivanju zajedničkih pravila za programe direktne podrške za poljoprivrednike u okviru zajedničke poljoprivredne politike i utvrđivanju određenih programa podrške za poljoprivrednike, koja menja i dopunjuje Uredbe Saveta br. 1290/2005; br. 247/2006; br. 378/2007 i stavlja van snage Uredbu br. 1782/2003	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o obliku i sadržaju godišnjeg plana obuke za savetnike za poljoprivredu i ruralni razvoj (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 73/2009 od 19. januara 2009. o utvrđivanju zajedničkih pravila za programe direktne podrške za poljoprivrednike u okviru zajedničke poljoprivredne politike i utvrđivanju određenih programa podrške za poljoprivrednike, koja menja i dopunjuje Uredbe Saveta br. 1290/2005; br. 247/2006; br. 378/2007 i stavlja van snage Uredbu br. 1782/2003.	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o zadacima, odgovornostima i sastavu Komisije za organsku poljoprivredu (novi podzakonski akt)	1. Uredba Evropske komisije (EU) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za sprovođenje Uredbe Saveta (EU) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda s obzirom na ekološku proizvodnju, označavanje i kontrolu	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o sistemu kontrole, autoritetu kontrole, organu kontrole i pravilima sprovođenja kontrole (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta (EU) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda 2. Uredba Evropske komisije (EU) br. 889/2008 o detaljnim pravilima o ekološkoj proizvodnji, označavanju i kontroli sledećih proizvoda: (a) sirovih ili prerađenih poljoprivrednih proizvoda; (b) poljoprivrednih proizvoda prerađenih za korišćenje u ishrani; (c) ishranu; (d) dodatni vegetativni materijal i seme za	MPŠRR	Č4 2016	D			

			kultivisanje						
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o proizvodnji mlečnih proizvoda (novi podzakonski akt)	1. Direktiva Saveta br. 2009/157 o uzgojno valjanim govedima čistih pasmina; 2. Direktiva Saveta br. 87/328/ o prihvatanju za uzgoj uzgojno valjanih goveda čistih pasmina; 3. Direktiva Saveta br. 88/661 o zootehničkim standardima koji se primenjuju na uzgojno valjane svinje; i 4. Direktiva Saveta br. 90/118 o prihvatanju za uzgoj uzgojno valjanih svinja čistih pasmina	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o pakovanju, skladištenju i prevozu organskih proizvoda (izmena-dopuna AU br. 17/2014)	1. Uredba Saveta (EU) br. 834/2007; i 2. Uredba Saveta (EU) br. 889/2008.	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o kriterijumima, standardima i uslovima uvoza organskih proizvoda na Kosovo (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 834/2007 2. Uredba Saveta br. 889/2008	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o posebnim kriterijumima u odnosu na logo organskih proizvoda (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 834/2007 2. Uredba Evropske Komisije br. 889/2008	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o posebnim pravilima obeležavanja i sadržaja organskih proizvoda (novi podzakonski akt)	1. Uredba Saveta br. 834/2007 2. Uredba Saveta br. 889/2008	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o definisanju kriterijuma i postupka registracije prerađivača, unutrašnjih trgovaca i izvoznika alkoholnih pića (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 15. januara 2008. o definiciji, opisivanju, predstavljanju, označavanju i zaštiti geografskih oznaka jakih alkoholnih pića i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EEU) br. 1576/89 i Uredbe (EU) br. 1334/2008 Parlamenta Evrope 2. Uredba br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 16. decembra 2008. o aromama i nekim sastojcima hrane s osobinama aroma za upotrebu u i na hrani i o izmeni Uredbe Saveta br. 1601/91, Uredbe br. 2232/96 i (EU) br	MPŠRR	Č3 2016	D			

			110/2008 i Direktive 2000/13						
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	AU o definisanju tarifa za troškove postupka registracije (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 15. januara 2008. o definiciji, opisivanju, predstavljanju, označavanju i zaštiti geografskih oznaka jakih alkoholnih pića i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EEU) br. 1576/89 i Uredbe (EU) br. 1334/2008 2. Uredba br. 110/2008 Parlamenta Evrope i Saveta od 16. decembra 2008. o aromama i nekim sastojcima hrane s osobinama aroma za upotrebu u i na hrani i o izmeni Uredbe Saveta br. 1601/91, Uredbe br. 2232/96 i (EU) br 110/2008 i Direktive 2000/13.	MPŠRR	Č4 2016	D			
3.13. Poglavlje 12 acquis-a: Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politike									
3.13.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Zakon br. 03/L-016 o hrani (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 178/2002 Parlamenta Evrope i Saveta o utvrđivanju opštih načela i uslova zakona o hrani, osnivanju Evropske agencije za bezbednost hrane i utvrđivanje postupka u područjima bezbednosti hrane	MPŠRR AHV MF MTI	Č1 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Zakon br. 2004/21 o veterini (izmena i dopuna)	1. Direktiva Saveta 64/432/EEU o zdravstvenim problemima životinja koji utiču na trgovinu govedima i svinjama unutar Zajednice i Direktiva Saveta 77/391/EEU o uvođenju mera Zajednice za iskorenjivanje bruceloze, tuberkuloze i leukoze kod goveda 3. Direktiva Saveta 78/52/EEU o utvrđivanju kriterijuma Zajednice za nacionalne planove za ubrzano iskorenjivanje bruceloze, tuberkuloze i enzooske leukoze kod goveda 4. Direktiva Saveta 88/407/EEU o utvrđivanju uslova zdravlja životinja koji se primenjuju na trgovinu u Zajednici i za uvoz semena domaćih životinja vrste goveda 5. Direktiva Saveta 80/1095/EEU o utvrđivanju uslova osmišljenih radi postizanja i održavanja područja Zajednice slobodnim od klasične	MPŠRR AHV MF MTI	Č4 2016	D			

			<p>svinjske kuge</p> <p>6. Direktiva Saveta 82/894/EEU o načinu prijave bolesti životinja u Zajednici</p> <p>7. Direktiva e Saveta 89/556/EEU o uslovima zdravlja životinja kojima se uređuje trgovina embrionima domaćih životinja vrste goveda unutar Zajednice i njihov uvoz iz trećih zemalja</p> <p>8. Direktiva Saveta 90/429/EEU o utvrđivanju uslova zdravlja životinja koji se primenjuju na trgovinu unutar Zajednice i uvoz semena domaćih životinja vrste svinja</p> <p>9. Direktiva e Saveta 91/68/EEU o uslovima zdravlja životinja kojima se uređuje trgovina životinjama iz porodica ovaca i koza u Zajednici</p> <p>10. Odluka Saveta 91/666/EEU o uspostavljanju zaliha vakcina Zajednice protiv bolesti slinavke i šapa 43</p> <p>11. Direktiva Saveta 92/35/EEU o utvrđivanju pravila kontrole i mera suzbijanja konjske kuge 44</p> <p>12. Direktiva Saveta 92/65/EEU o utvrđivanju uslova zdravlja životinja kojima se uređuje trgovina i uvoz u Zajednicu životinja, semena, jajnih ćelija i embriona koji ne podležu uslovima zdravlja životinja utvrđenim u određenim propisima Zajednice iz Aneksa A (I) Direktive 90/425/KE</p> <p>13. Direktiva Saveta 92/66/EEU o uvođenju mera Zajednice za kontrolu newcastleske bolesti (paramyxovirus) 46</p> <p>14. Direktiva Saveta 92/118/EEU o utvrđivanju uslova za zdravlje životinja i uslova za javno zdravlje kojima se uređuje trgovina i uvoz u Zajednicu proizvoda koji ne podležu navedenim zahtevima utvrđenim posebnim pravilima Zajednice iz Aneksa A (I) Direktiva 89/662/EEU i s obzirom na patogene bolesti iz</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			<p>Direktive 90/425/EEU</p> <p>15. Direktiva e Saveta 92/119/EEU o uvođenju opštih mera Zajednice za suzbijanje određenih bolesti životinja i posebnih mera koje se odnose na vezikularnu enterovirusnu bolest svinja</p> <p>16. Odluka Saveta 95/410/KE o utvrđivanju pravila za mikrobiološko ispitivanje uzorkovanjem u proizvodnom pogonu porekla peradi za klanje namenjene za Finsku i Švedsku</p> <p>17. Direktiva Saveta 2000/75/EU o utvrđivanju posebnih odredbi za kontrolu i iskorenjivanje bolesti plavog jezika</p> <p>18. Odluka Saveta 2000/258/EU o određivanju posebnog instituta odgovornog za utvrđivanje kriterijuma za standardizaciju seroloških testova u svrhu praćenja efikasnosti vakcine protiv besnila</p> <p>19. Uredba (EU) br. 1760/2000 Parlamenta Evrope i Saveta o uvođenju sistema označavanja i registracije životinja vrste goveda, označavanju govedeg mesa i proizvoda od govedeg mesa i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EU) br. 820/97</p> <p>20. Direktiva Saveta 2001/89/EU o merama Zajednice za kontrolu klasične svinjske kuge</p> <p>21. Direktiva Saveta 2002/60/EU o utvrđivanju posebnih odredaba za kontrolu afričke svinjske kuge i o izmeni Direktive 92/119/EEU koja se odnosi na tešinsku bolest i afričku svinjsku kugu</p> <p>22. Direktiva Saveta 2002/99/EU o utvrđivanju zdravstvenih pravila za životinje kojima se uređuje proizvodnja, prerada, stavljanje u promet i unošenje proizvoda životinjskog porekla namenjenih</p>						
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

			<p>prehrani ljudi</p> <p>23. Direktiva Saveta 2003/85/EU o merama Zajednice za suzbijanje slinavke i šapa, o stavljanju van snage Direktive 85/511/EEU i odluka 89/531/EEU i 91/665/EEU i o izmeni Direktive 92/46/EEU,</p> <p>24. Uredba (BE) br. 576/2013 Parlamenta Evrope i Saveta o nekomercijalnom premeštanju kućnih ljubimaca i o stavljanju van snage uredbe (EU) br. 998/2003 [kancelarija za publikacije]</p> <p>25. Uredba e Saveta (EU) br. 21/2004 o uspostavljanju sistema za označavanje i registraciju ovaca i koza i izmeni Uredbe (EU) br 1782/2003 i Direktiva 92/102/EEU i 64/432/EEU/EEU</p> <p>26. Direktiva Saveta 2004/68/EU od 26. aprila 2004. o utvrđivanju pravila zdravlja životinja za uvoz i prevoz kroz Zajednicu određenih živih papkara i izmeni direktiva 90/426/EEU i 92/65/EEU i stavljanju van snage Direktive 72/462/EEU</p> <p>27. Direktiva Saveta 2009/156/EU o uslovima zdravlja životinja kojima se uređuje premeštanje i uvoz kopitara iz trećih zemalja</p> <p>28. Direktiva Saveta 2005/94/EU o merama Zajednice u vezi sa kontrolom uticaja ptica i o stavljanju van snage Direktive 92/40/EEU 61</p> <p>29. Direktiva Saveta 2006/88/EU o uslovima zdravlja životinja koji se primenjuju na životinjske akvakulture i njihove proizvode i o sprečavanju i kontroli određenih bolesti akvatičnih životinja</p> <p>30. Direktiva Saveta 2008/71/EEU o identifikaciji i registraciji svinja (kodifikacija direktive 92/102/EEU)</p> <p>31. Direktiva Saveta 2009/158/EU o uslovima zdravlja životinja kojima se uređuje trgovina peradi i jajima za inkubaciju u Zajednici i njihov uvoz iz</p>					
--	--	--	--	--	--	--	--	--

			trećih zemalja.						
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Zakon br. 2004/13 o semenima i sadnom materijalu (izmena i dopuna)	1. Direktiva Saveta 66/401/EEU o stavljanju na tržište semena krmnog bilja 2. Direktiva Saveta 66/402/EEU o stavljanju na tržište semena žitarica 3. Direktiva Saveta 2002/53/EK o zajedničkom katalogu sorti poljoprivrednih biljnih vrsta 4. Direktiva Saveta 2002/54/EK o stavljanju na tržište semena repe 5. Direktiva Saveta 2002/55/EK o stavljanju na tržište semena povrća 6. Direktiva Saveta 2002/56/EK o stavljanju na tržište semenskog krompira 7. Direktiva Saveta 2002/57/EK o stavljanju na tržište semena uljarica i predivog bilja 8. Direktiva Saveta 68/193/EEU o stavljanju na tržište materijala za vegetativno umnožavanje vinove loze 9. Direktiva Saveta 1998/56/EK o stavljanju na tržište materijala za umnožavanje dekorativnog bilja 10. Direktiva Saveta 92/33/EEU o stavljanju na tržište reprodukcijiskog sadnog materijala, osim semena 11. Direktiva Saveta 2008/90/EK o stavljanju na tržište reproduktivnog sadnog materijala i sadnica namenjenih proizvodnji voća 12. Direktiva Saveta 1999/105/EK o stavljanju na tržište šumskog reprodukcijiskog materijala	MPŠRR AHV MF	Č4 2016	D			
3.13.	Podzakonski i drugi regulatorni akti								
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Uredba u usvajanju i registraciji poslovnih operatera hrane za životinje (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 882/2004 e Parlamenta Evrope i Saveta o službenim kontrolama koje se sprovode radi proveravanja poštovanja propisa o hrani i hrani za životinje i propisa o zdravlju i dobrobiti životinja	AHV	Č1 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Uredba o definisanju zdravstvenih pravila o nusproizvodima životinjskog porekla i od	1. Uredba br. 1069/2009 Parlamenta Evrope i Saveta o utvrđivanju zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i od njih	AHV	Č4 2016	D			

		njih dobijenih proizvoda koji nisu namenjeni prehrani ljudi (novi podzakonski akt)	dobijenih proizvoda koji nisu namenjeni prehrani ljudi i o stavljanju van snage Uredbe (EU) br. 1774/2002 (Uredba o nusproizvodima životinjskog porekla) 2. Uredba Komisije br. 142/2011 o sprovođenju Uredbe br. 1069/2009 Parlamenta Evrope i Saveta o utvrđivanju zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i od njih dobijene proizvode koji nisu namenjeni za prehranu ljudi i sprovođenju Direktive Saveta 97/78/EK u pogledu određenih uzoraka i predmeta koji su oslobođeni veterinarskih pregleda na granici na osnovu te Direktive						
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Uredba o materijalima i predmetima koji dolaze u dodir sa hranom (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 1935/2004 Parlamenta Evrope i Saveta o materijalima i predmetima koji dolaze u dodir sa hranom i stavljanju van snage direktiva 80/590/EEU i 89/109/EEU	AHV	Č4 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Uredba o odobrenju i registraciju privrednih subjekata, i trgovinom stočne hrane i higijene hrane za životinje (novi podzakonski akt)	1. Uredba 852/2004 o higijeni hrane 2. Direktiva 98/51/EK o uslovima i načinu usvajanja i registracije tačaka i posrednika iz sektora hrane za životinje 3. Uredba 882/2004/EK o službenim kontrolama koje se sprovode radi proveravanja poštovanja propisa o hrani i hrani za životinje i propisa o zdravlju i dobrobiti životinja 4. Uredba br. 767/2009 Parlamenta Evrope i Saveta o stavljanju na tržište i korišćenju hrane za životinje, izmeni Uredbe 1831/2003 Parlamenta Evrope i Saveta i stavljanju van snage Direktive Saveta 79/373/EEU, Direktive Komisije 80/511/EEU, direktiva Saveta 82/471/EEU, 83/228/EEU, 93/74/EEU, 93/113/EK i 96/25/EK i Odluke Komisije 2004/217/EZ	AHV	Č2 2016	D			
3.14.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Uredba o farmakološkim aktivnim supstancama i njihovoj klasifikaciji u	1. Uredba Komisije (BE) br. 37/2010 o farmakološki aktivnim supstancama i njihovoj klasifikaciji u odnosu na	AHV	Č4 2016	D			

		odnosu na najveće dopuštene količine rezidua u hrani životinjskog porekla	najveće dopuštene količine rezidua u hrani životinjskog porekla						
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	AU o zabrani primene određenih supstanci hormonskog ili tireostatskog delovanja i beta-agonista na farmске životinje (novi podzakonski akt)	1. Direktiva Saveta 96/22/EK o zabrani primene određenih supstanci hormonskog ili tireostatskog delovanja i beta agonista na farmским životinjama i stavljanju van snage direktiva 81/602/EEU, 88/146/EEU i 88/299/EEU	AHV	Č4 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	AU o stavljanju na tržište i primenu goveđeg somatotropina (novi podzakonski akt)	1. Odluka Saveta 1999/879/EK o stavljanju na tržište i primeni goveđeg somatotropina (BST) i o stavljanju van snage Odluke 90/218/EEU	AHV	Č4 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	AU o sprovođenju analitičkih metoda i tumačenju rezultata (novi podzakonski akt)	1. Odluka Komisije 2002/657/EK o primeni Direktive Saveta 96/23/EK o sprovođenju analitičkih metoda i tumačenju rezultata	AHV	Č4 2016	D			
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	UA o biljnim pasošima (novi podzakonski akt)	1. Direktiva 92/90/EEU o utvrđivanju obaveza proizvođača i uvoznika bilja, biljnih proizvoda i drugih predmeta i o pojedinostima njihove registracije 2. Direktiva 92/105/EEU o utvrđivanju stepena standardizacije biljnih pasoša 3. Direktiva 93/50/EEU o određenom bilju koje nije navedeno u Aneksu V, deo A Direktive Saveta 77/93 EEU čiji se proizvođači, skladišta ili otpremni centri na područjima proizvodnje takvih biljaka upisuju u službeni registar o upisu)	MPŠRR AHV	Č4 2016	D			
3.14. Poglavlje 13 acquis-a: Ribarstvo									
3.14.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu.								
3.15. Poglavlje 14 acquis-a: Saobraćajna politike									
3.15.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Zakon o vozačke dozvole (novi zakon)	1. Direktiva br. 2006/126/EZ o vozačke dozvole 2. Direktiva br. 2013/47/EZ o izmjenama i dopunama Direktive 2006/126/EZ 3. Direktiva br. 2012/36/EZ o izmjenama i dopunama Direktive 2006/126/EZ 4. Direktiva br. 2003/59/EZ o početnoj	MI	Č2 2016	D			

			kvalifikaciji i periodičnoj obuci vozača određenih drumskih vozila za prevoz robe i putnika						
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Zakon o saobraćajnim pravilima (novi zakon)	<p>1. Bečka konvencija 1968. god. o drumskom saobraćaju;</p> <p>2. Direktiva br. 91/671/EZ o sigurnosnog pojasa;</p> <p>3. Direktiva br. 2003/20/EZ o izmenama i dopunama Direktive br. 91/671/EZ</p> <p>4. Direktiva br. 2005/39/EZ o izmenama i dopunama Direktive br. 74/408/EZ o sedišta i naslona glave;</p> <p>5. Direktiva br. 2009/79/EZ o motoru vozila sa dvotočkaša, koja izmeni i dopuni Direktivu br. 2009/01/08</p> <p>6. Direktiva br. 2008/89/EZ o izmenama i dopunama Direktive br. 76/756 na postavljanju rasvete i svetlosna signalizacija/opreme za vozila i prikolica, koja izmeni i dopuni Direktivu br. 2008/09/25</p> <p>7. Direktiva br. 2003/97/EZ o usvajanju vrste uređaja za indirektno/vizije i vozila opremljena sa njima, izmena i dopunjena Direktivom br. 70/156 i Direktivom 71/127/EC, kao i dopune i zamene (OJ) 25, 2004/0129</p> <p>8. Direktiva br. 2005/27/EZ, kao izmenjena o dopunjena, za adaptaciju tehničkog progressa</p> <p>9. Direktiva br. 2003/97/EZ o približavanju zakona država članica koji se odnose na usvajanje vrste uređaja za indirektno/vizijom i vozila opremljenih sa njima, OV 81, 2005/03/30/EZ; 10</p> <p>Direktiva br. 2007/38/EZ o refleksnim ogledalima vozila za prevoz robe upisanih u zajednicama, OV 184/2007/07/14 /EZ</p> <p>11. Direktiva br. 92/6/EZ o instalaciji i upotrebi brzine limitirajućih uređaja za pojedine kategorije vozila, OV 57.1992 / 02/03 / EZ</p>	MI	Č4 2016	P			

			12. Direktiva br. 2002/85/EZ o izmenama i dopunama Direktive br. 92/6/EZ o instalaciji i upotrebi uređaja za ograničenje brzine za određene kategorije vozila, OV 327.2002 / 12/04 / EZ 13. Direktiva br. 96/53/EZ o merama/težine i dimenzija vozila, izmenjena i dopunjena Direktivom br. 2007/7/EZ						
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Zakon o vozilima (novi zakon)	1. Direktiva br. 2007/46/EZ kojom se uspostavlja okvir za homologaciju vozila, prikolica, sistema i specifičnih tehničkih komponenti namenjenih vozila, i dopunama ove Direktive 2. Direktiva br. 2014/45/EZ o periodičnom tehničkom pregledu vozila i priključnih vozila 3. Direktiva br. 2014/46/EZ o izmenama i dopunama Direktive br. 1999/37/EZ o registraciji vozila dokumentacija 4. Direktiva br. 1999/37 /EZ o registraciji vozila dokumentacije 5. Direktiva broj 2014/47/EZ o tehničkom pregledu komercijalnih vozila na putevima	MI	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Zakon br.04 / L-179 o drumskom saobraćaju (izmena i dopuna)	1. Direktiva br. 1071/2009/EZ o pristupu profesiji drumskog saobraćaja operatera 2. Direktiva br. 1072/2009/EZ o zajedničkim pravilima o pristupu međunarodnom drumskom prevozu robe 3. Direktiva br. 1073/2009/EZ o zajedničkim pravilima o pristupu međunarodnom tržištu posade vozila i prevoz putnika	MI	Č4 2016	D			
3.15.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	AU o detaljnom sadržaju izlagača mreže (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2001/14/EU o dodeli železničkog infrastrukturnog kapaciteta i ubiranju tarifa za korišćenje železničke infrastrukture i dodeli rešenja za sigurnost	MI	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	AU o licenciranju radnika/servisa i	1. Uredba br. 165/2014/EU o tahografskim u saobraćajnom prometu	MI	Č4 2016	P			

		izdavanju digitalnih tahografskih kartica (novi podzakonski akt)	i sporazumu AETR						
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o utvrđivanju uslova upotrebe zajedničkog vazdušnog prostora i operativnim procedurama za izbegavanje sudara u vazduhu (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 1332/2011 o uslovima upotrebe zajedničkog vazdušnog prostora i operativnim procedurama za izbegavanje sudara u vazduhu	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o utvrđivanju detaljnih pravila o kaznama i periodičnim novčanim kaznama (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 646/2012 o utvrđivanju detaljnih pravila o kaznama i periodičnim novčanim kaznama	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe EU-e br. 6/2013 o izmeni Uredbe EU br. 216/2008 o zajedničkim pravilima u području civilnog vazduhoplovstva i osnivanju Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 6/2013 o izmeni Uredbe EU br. 216/2008 o zajedničkim pravilima u području civilnog vazduhoplovstva i osnivanju Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe EU br. 90/2012 o izmeni Uredbe EU br. o metodama rada Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora u oblasti standardizacije (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU br. 90/2012 o izmeni Uredbe EU br. o metodama rada Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora u oblasti standardizacije	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe EU br. 628/2013 o metodama rada Evropske agencije za sigurnost vazdušnog prometa prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora u oblasti standardizacije i praćenju primene pravila Uredbe EU br. 216/2008	1. Uredba EU br. 628/2013 o metodama rada Evropske agencije za sigurnost vazdušnog prometa prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora u oblasti standardizacije i praćenju primene pravila Uredbe EU br. 216/2008	AAC	Č4 2016	P			

		(novi podzakonski akt)							
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o tarifama i naknadama koje ubire Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 319/2014 o tarifama i naknadama koje ubire Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o utvrđivanju tehničkih uslova i upravnih postupaka u vezi sa letaćkim operacijama operatera iz trećih zemalja (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU br. 452/2014 o utvrđivanju tehničkih uslova i upravnih postupaka u vezi sa letaćkim operacijama operatera iz trećih zemalja	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o uslovima upravnih postupaka u vezi sa aerodromima (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 139/2014 o utvrđivanju uslova upravnih postupaka u vezi sa aerodromima	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o izveštavanju, analizi i naknadnom postupku u vezi s događajima u civilnom vazduhoplovstvu (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 376/2014 o izveštavanju, analizi i naknadnom postupku u vezi s događajima u civilnom vazduhoplovstvu	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o utvrđivanju zajedničkih pravila za upravljanje protkom vazdušnog saobraćaja (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 255/2010 o utvrđivanju zajedničkih pravila za upravljanje protkom vazdušnog saobraćaja	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Sprovodljive uredbe Komisije EU br. 448/2014 o izmeni Sprovodljive uredbe EU-e br. 1035/2011 o ažuriranju upućivanja na anekse Čikaške konvencije (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 448/2014 o izmeni Uredbe 1035/2011 ažuriranju upućivanja na anekse Čikaške konvencije	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o performansi i održivosti Evropskog vazduhoplovnog sistema (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 1070/2009 o performansi i održivosti Evropskog vazduhoplovnog sistema	AAC	Č4 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe EU-e br. 687/2014 o izmeni Uredbe EU-e br. 185/2010 (novi	1. Uredba EU-e br. 687/2014 o izmeni Uredbe br. 185/2010 u pogledu objašnjenja, usklađivanja i pojednostavljenja mera zaštite	MUP	Č2 2016	P			

		podzakonski akt)	vazdušnog prometa, istovrednosti standarda zaštite i sigurnosnih mera za teret i poštu						
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe EU-e br. 1141/2011 o izmeni Uredbe EU-e br. 272/2009 (novi podzakonski akt)	1. Uredba br. 1141/2011 o izmeni Uredbe br. 272/2009 o dopunjavanju zajedničkih osnovnih standarda zaštite civilnog vazdušnog saobraćaja u vezi sa upotrebom zaštitnih skenera na aerodromima EU-e	MUP	Č2 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o prenošenju Uredbe Komisije EU-e br. 245/2013 o izmeni Uredbe EU br. 272/2009 (novi podzakonski akt)	1. Uredba EU-e br. 245/2013 o izmeni Uredbe br. 272/2009 u pogledu zaštitnog pregleda tečnosti, raspršivača i gelova na aerodromima EU-e	MUP	Č2 2016	P			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o pravima putnika (unapređenje prava putnika u železničkom saobraćaju)	1. Direktiva 2012/34 o uspostavljanju jedinstvenog Evropskog železničkog prostora 2. Uredba EU-e br. 1370-2007 o uslugama javnog železničkog i putnog prevoza putnika	ARH	Č4 2016	D			
3.15.	Sprovođenje člana 113 i SSP-a u oblasti saobraćaja	Uredba o istraživanju železničkih nesreća i incidenata (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2004/49 o sigurnosti železnica	KHAIA	Č4 2016	D			
3.16. Poglavlje 15 acquis-a: Energija									
3.16.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Ratifikacija Ugovora o neširenju nuklearnog oružja Ratifikacija Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (CPPNM 2005)	N/A	MSP AKMRrSB Skupština	Č4 2016	N/A			
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Potpisivanje privremenog sporazuma o članstvu u ENTSO-E	N/A	KOSTT MER	Č4 2016	N/A			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o energiji (novi zakon)	1. Direktiva br. 2009/72/EU o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EU 2. Uredba br. 714/2009/EU o uslovima za pristup mreži za prekograničnu razmenu električne energije 3. Direktiva br. 2009/73/EU o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog plina	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE ZrRE Energetski operateri	Č4 2016	D			

			4. Uredba br. 715/2009/KE o uslovima za pristup mrežama za prevoz prirodnog plina 5. Direktiva br. 2009/28/EU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora						
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o električnoj energiji (novi zakon)	1. Uredba br. 714/2009 /EU o uslovima za pristup mreži za prekograničnu razmenu električne energije 2. Direktiva br. 2009/72/EU o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta električne energije	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE ZRRÉ Energetski operateri	Č4 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o termalnoj energiji (novi zakon)	1. Direktiva br. 2009/28/EU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE ZRRÉ Energetski operateri	Č4 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o regulatoru energije (novi zakon)	1. Uredba br. 714/2009 /EU o uslovima za pristup mreži za prekograničnu razmenu električne energije 2. Direktiva br. 2009/72/EU o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta električne energije 3. Uredba br. 715/2009/KE o uslovima za pristup mrežama za prevoz prirodnog plina 4. Direktiva br. 2009/28/EU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora 5. Direktiva br. 2009/73/EU o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog plina	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE ZRRÉ Energetski operateri	Č4 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o prirodnom plinu (novi zakon)	1. Direktiva br. 2009/73/EU o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog plina 2. Uredba br. 715/2009/KE o uslovima za pristup mrežama za prevoz prirodnog plina 3. Direktiva br. 2009/28/EU o	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE	Č4 2016	D			

			promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora	URE Energetski operateri					
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o efikasnosti energije (novi zakon)	1. Direktiva br. 2012/27/EU o efikasnosti energije, izmeni direktive br. 2009/125/KE i direktive br. 2010/30/KE i stavljanju van snage direktive br. 2004/8/KE i direktive br. 2006/32/KE	MER MŽSPP MTI MRSZ MF MIE URE Energetski operateri	Č4 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o trgovini proizvodima nafte i obnovljivih goriva (novi zakon)	1. Direktiva br. 2009/30/KE o kvalitetu goriva 2. Direktiva br. 2009/28/EU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora			D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o obaveznim rezervama nafte (novi zakon)	1. Direktiva br. 2009/119/EU o obavezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata	MTI MER MŽSPP MUP MF Energetski operateri	Č1 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon o energetskoj performansi zgrada (novi zakon)	1. Direktiva br. 2010/31/EU o energetskoj performansi zgrada	MŽSPP MER	Č2 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Zakon br. 03/L-104 o zaštiti od jonizujućeg i nejonizujućeg zračenja i nuklearnoj sigurnosti (izmena i dopuna)	1. Direktiva br. 2014/87/EURATOM o izmeni Direktive br. 2009/71/Euratom o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja 2. Uredba br. 428/2009/EU o uspostavljanju režima Zajednice za kontrolu izvoza, prenosa, posredovanja i prevoza robe sa dvojnog namenom 3. Direktiva br. 2011/70/EURATOM o uspostavljanju okvira Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom 4. Direktiva br. 2013/59/Euratom (osnovni bezbednosni standardi) stavljanje van snage direktiva (96/29/Euratom, 97/43/Euratom, 84/466/Euratom, 89/618/Euratom,	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	D			

		<p>90/641/Euratom, 2003/122/Euratom)</p> <p>5. Direktiva o praćenju i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva (2006/117/Euratom)</p> <p>6. Direktiva br. 2009/71/Euratom o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja izmenjena 2004. godine i direktiva br. 2011/70/Euratom o bezbednosti upravljanja radioaktivnim otpadom</p> <p>7. Uredba br. 302/2005/Euratom o primeni nadzora sigurnosti Euratoma</p> <p>8. Direktiva br. 2013/51/Euratom o utvrđivanju uslova za zaštitu zdravlja stanovništva od radioaktivnih supstanci u vodi namenjenoj za ljudsku potrošnju</p> <p>9. Direktiva br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva</p> <p>10. Uredba br. 1493/93 Euratom o pošiljkama radioaktivnih supstanci između država članica</p> <p>11. Direktiva br. 89/618/Euratom o obaveštavanju stanovništva o merama zdravstvene zaštite koje treba primeniti i koracima koje treba preduzeti u slučaju radiološke opasnosti</p> <p>12. Uredba (EU) br. 1232/2011 o izmeni Uredbe Saveta (EU) br. 428/2009 o uspostavljanju režima Zajednice za kontrolu izvoza, prenosa, posredovanja i prevoza robe sa dvojnog namenom</p> <p>13. Uredba br. 1635/2006/EU o utvrđivanju detaljnih pravila za primenu Uredbe Saveta (EEU) br. 737/90 o uslovima za uvoz poljoprivrednih proizvoda poreklom iz trećih zemalja nakon nesreće u nuklearnoj elektrani u Černobilu</p> <p>14. Odluka od 5. marta 2008. o uspostavljanju standardnog</p>					
--	--	--	--	--	--	--	--

			dokumenta nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva koja se odnosi na direktivu Saveta br. 2006/117/Euratom 15. Preporuka Saveta br. 1999/519/EU o granicama izlaganja opšte javnosti elektromagnetnim poljima (0 Hz do 300 GHz)						
3.16.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o definisanju minimalne energetske performanse zgrada za nove stambene zgrade, zgrade koje se renoviraju i sve druge stambene zgrade (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2010/31/EU o energetske performansi zgrada	MŽSPP MER MTI Opštine	Č4 2016	D			
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o certifikaciji energetske performanse zgrada za nove i ostale zgrade (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2010/31/EU o energetske performansi zgrada	MŽSPP MER MTI Opštine	Č4 2016	D			
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o sistemu inspekcije opreme za grejanje i klimatizaciju (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2010/31/EU o energetske performansi zgrada	MŽSPP MER MTI Opštine	Č4 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	UA o upotrebi biogoriva i biotečnosti (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2009/28/EU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora	MTI	Č3 2016	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	AU o kvalitetu tečnih naftnih goriva (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2009/30/EU o kvalitetu goriva	MTI	Č3 2106	D			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o prevozu radioaktivnih izvora (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva, 2. Uredba br. 1493/93 Euratom o pošiljkama radioaktivnih supstanci između država članica	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			

	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o inspekciji (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2013/59/Euratom, zaštita od jonizirajućeg zračenja koja stavlja van snage direktive br. 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom and 2003/122/Euratom 2. Direktiva br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva 3. Direktiva br. 2009/71/Euratom o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja izmenjena 2004. 4. Direktiva br. 2011/70/Euratom o bezbednom upravljanju radioaktivnim otpadom	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			
3.16.	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o ovlašćenju tehničkih službi profesionalnih aktivnosti za zaštitu od zračenja (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2013/59/Euratom, o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od jonizirajućeg zračenja i o stavljanju van snage direktiva br. 89/618/Euratom, 90/641/Euratom 96/29/Euratom, 97/43/Euratom i 2003/122/Euratom	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o upravljanju radioaktivnim otpadom (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2011/70/Euratom o bezbednom upravljanju radioaktivnim otpadom 2. Direktiva br. 2013/59/Euratom, o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od jonizirajućeg zračenja i o stavljanju van snage direktiva br. 89/618/Euratom 90/641/EUratom 96/29/Euratom, 97/43/Euratom i 2003 /122 /Euratom 3. Zajednička konvencija INFCIRC/54 o sigurnosti upravljanja potrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o licenciranju aktivnosti sa radioaktivnim izvorima (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2013/59/Euratom koja stavlja van snage direktive (96/29/Euratom, 97/43/Euratom, 84/466/Euratom, 89/618/Euratom, 90/641/Euratom i 2003/122/Euratom)	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			

			2. Direktiva br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva 3. Direktiva br. 2009/71/Euratom o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja izmenjena 2004. 4. Direktiva br. 2011/70/Euratom o uspostavljanju okviru Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom						
	Sprovođenje člana 114 i SSP-a u oblasti energije	Uredba o granicama profesionalnog izlaganja, uključujući izlaganje javnosti (novi podzakonski akt)	1. Direktiva br. 2013/59/Euratom koja stavlja van snage direktive (96/29/Euratom, 97/43/Euratom, 84/466/Euratom, 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, i 2003/122/Euratom) 2. Direktiva br. 2006/117/Euratom o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva 3. Direktiva br. 2009/71/ o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja izmenjenu 2004. 4. Direktiva br. 2011/70/ o uspostavljanju okviru Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom	AKMRrSB UP MZ MTI	Č4 2016	T			
3.17. Poglavlje 16 acquis-a: Oporezivanje									
3.17.	Okvirno zakonodavstvo								
3.17.	Kratkoročne mere u ukviru ove kategorije Poglavlja Programa su navedene u narativnom delu.								
3.17.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.17.	Kratkoročne mere u ukviru ove kategorije Poglavlja Programa su navedene u narativnom delu.								
3.18. Poglavlje 17 acquis-a: Ekonomska i monetarna politike									
3.18.	Okvirno zakonodavstvo								
3.18.	Sprovođenje člana 74 i 94 SSP-a	Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, izmenjen i dopunjen Zakonima br. 03/L- 221,	N/A	MF	Č4 2016				

		br. 04/L-116 i br. 04/L-194 (izmena i dopuna)							
3.18.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.18.	Sprovođenje člana 74 i 94 SSP-a	Uredba o hitnoj podršci za likvidnost (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2013/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 26. juna 2013. o pristupanju delatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicionim društvima, izmeni i dopuni Direktive 2002/87/EU i stavljanju van snage direktiva 2006/48/EU i 2006/49/EU	CBK	Č1 2016	D			
3.19. Poglavlje 18 acquis-a: Statistika									
3.19.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
	Sprovođenje člana 95 SSP-a	Zakon br. 04/L-036 o službenim statistikama (izmena i dopuna)	1. Uredba (EU) br. 223/2009 Parlamenta Evrope i Saveta od 11. marta 2009. o evropskim statistikama i stavljanju van snage Uredbe (EUK, Euratom) br. 1101/2008 Parlamenta Evrope i Saveta o dostavi poverljivih statističkih podataka Statističkom uredu Evropskih zajednica, Uredbu Saveta (EU) br 322/97 o statistikama Zajednice i Odluku Saveta 89/382/EEU, Euratomu o osnivanju Odbora za statistički program Evropskih zajednica, menjajući Uredbu (EU) 2015/759 Parlamenta Evrope i Saveta od 29. aprila 2015.	ASK UP MIE MF	Č2 2016	D			
3.19.	Sprovođenje člana 95 SSP-a	Zakon o popisu stanovništva u severnom delu Republike Kosovo koje nije učestvovalo u popis stanovništva 2011 (izmena i dopuna)	1. Primena Uredbe/preporuke o popisu stanovništva: CE/CES/STAT/NONE/2006/4: Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu „Konferencija Evropskih statističara“ preporuke statističara o popisu stanovništva i domaćinstava za 2010.	ASK UP MIE MF	Č2 2016	D			
3.19.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.19.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.20. Poglavlje 19 acquis-a: Socijalna politike i zapošljavanje									
3.20.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Zakon br. 03/L-212 o radu (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2003/88/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 4. novembra 2003.	MRSZ	Č4 2016	D			

			o određenim vidovima organizacije radnog vremena 32003L0088; 2. Direktiva Saveta 94/33/EU od 22. juna 1994. o zaštiti mladih ljudi na radu 31994L0033;						
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Zakon br. 04/L-008 o društveno-ekonomskom savetu (izmena i dopuna)	1. Odluka Saveta (2000/98/EU) od 24. januara 2000. O osnivanju Odbora za zapošljavanje, 32000D0098; 2. Odluka Saveta (2003/174/KE) od 6. marta 2003. o uspostavljanju Trostranog socijalnog samita za rast i zapošljavanje, 32003D0174.	MRSZ	Č4 2016	D			
3.20.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za upotrebu lične zaštitne opreme na radnom mestu	Direktiva Saveta 89/656/EU od 30. novembra 1989. o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za upotrebu lične zaštitne opreme na radnom mestu (treća individualna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31989L0656	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim sigurnosnih i zdravstvenih uslova pri manuelnom rukovanju teretom gde postoji rizik za ozlede leđa radnika	Direktiva Saveta 90/269/EEU od 29. maja 1990. o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima pri manuelnom rukovanju teretom gde postoji rizik ozlede leđa radnika (četvrta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 9/391/EEU), 31990L0269	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim uslovima u pogledu sigurnosti i zaštite zdravlja na radu sa opremom sa monitorom	Direktiva Saveta 90/270/EEU od 29. maja 1990. o minimalnim uslovima u pogledu sigurnosti i zaštite zdravlja na radu sa opremom sa monitorom (peta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31990L0270	MRSZ	Č1 - 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim uslovima za sigurnosne znakove za zaštitu zdravlja na radnom mestu	Direktiva Saveta 92/58/EEU od 24. juna 1992. o minimalnim uslovima za sigurnosne znakove i/ili znakove za zaštitu zdravlja na radnom mestu (deveta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31992L0058	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim uslovima za poboljšanje sigurnosti i zaštite zdravlja u	Direktiva Saveta 92/91/EEU od 3. novembra 1992. o minimalnim uslovima za poboljšanje sigurnosti i zaštite radnika u industrijama vađenja	MRSZ	Č1 2016	D			

		industrijama vađenja minerala bušenjem	minerala bušenjem (jedanaesta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31992L0091						
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim uslovima za poboljšanje sigurnosne i zdravstvene zaštite radnika u površinskim i podzemnim ekstraktivnim industrijama	Direktiva Saveta 92/104/EEU od 3. decembra 1992. o uslovima za poboljšanje sigurnosne i zdravstvene zaštite radnika u površinskim i podzemnim ekstraktivnim industrijama (dvanaesta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31992L0104	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim uslovima za poboljšanje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika potencijalno izloženih riziku od eksplozivnih atmosfera	Direktiva 1999/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 16. decembra 1999. o minimalnim uslovima za poboljšanje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika potencijalno izloženih riziku od eksplozivnih atmosfera (petnaesta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 31999L0092	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u pogledu izloženosti radnika riziku od podrhtavanja	Direktiva 2002/44/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 25. juna 2002. o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u pogledu izloženosti radnika rizicima koji nastaju usled bioloških agenasa (podrhtavanja) (šesnaesta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEU), 32002L0044	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima izloženosti radnika rizicima od buke	Direktiva 2003/10/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 6. februara 2003. o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima izloženosti radnika rizicima koji proizilaze iz spoljašnjih faktora (buka) 2007/30/KE, 32003L0010	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	Sprovođenje člana 82 i 106 SSP-a	Nacrt Uredbe o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu	Direktiva 2009/148/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 30. novembra 2009. o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu, 32009L0148	MRSZ	Č1 2016	D			
3.20.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.20.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.21. Poglavlje 20 acquis-a: Preduzetnička i industrijska politike									
3.21.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								

3.21.	Sprovođenje člana 99 & 100 SSP-a	Zakon o zateznim kamatama u poslovnim transakcijama (novi zakon)	Direktiva 2011/7/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 16. februara 2011. o borbi protiv kašnjenja u plaćanju u poslovnim transakcijama	MTI MF MIE	Č4	D			
	Sprovođenje člana 99 & 100 SSP-a	Zakon o garantnom fondu (novi zakon)	6 dimenzija akta o malom biznisu - pristup finansijama	MTI	Č2	D			
3.22. Poglavlje 21 acquis-a: Transevropske mreže									
3.22.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu..								
3.23. Poglavlje 22 acquis-a: Regionalna politike i koordinacija strukturnih instrumenata									
3.23.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu..								
3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Sudstvo i osnovna prava									
3.24.	Okvirno zakonodavstvo								
3.24.	Sudski system								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Pokretanje izmene ustavnih odredbi u vezi sa izborom članova SSK kako bi se osiguralo da većinu članova biraju njihove kolege, u skladu sa preporukama Venecijske komisije.	N/A	MP SSK TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Zakon br. 03-L-057 o posredovanju (izmena i dopuna)	Direktiva 2008/52/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 21. maja 2008. o nekim aspektima mirenja u građanskim i trgovačkim stvarima	MP	Č1 2016	D			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Zakon br. 04-L-139 o izvršnom postupku (izmena i dopuna)	N/A	MP	Č1 2016	D			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Zakon o Kancelariji disciplinskog tužioca/ tužioca (novi zakon)	N/A	MP	Č4 2016	D			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Zakon br. 02-L40 o pravosudnom ispitu (izmena i dopuna)	N/A	MP	Č4 2016	D			
3.24.	Politika za borbu protiv korupcije								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti borbe protiv korupcije (član 83)	Zakon o oduzimanju neopravdane imovine (novi zakon)	Direktiva br. 2014/42 /BE o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim delima u EU-i	MP TSK	Č1 2016	D			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti borbe protiv korupcije (član 83)	Zakon br. 04/L-051 o sprečavanju sukoba interesa (izmena i dopuna)	N/A	MP AKK Skupština	Č1 2016				
3.24.	Osnovna prava								

	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o maloletničkom pravosuđu (izmena/dopuna)		MP	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o zaštiti deteta (novi zakon)	1. Konvencija o pravima deteta, usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. 2. Direktiva 2011/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 5. aprila 2011. o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njegovih žrtava i zameni okvirne odluke Saveta 2002/629/PUP; 3. Direktiva 2011/92/EU Parlamenta Evrope i Saveta od 13. decembra 2011. o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualnog zlostavljanja dece i pornografije dece, i zamena okvirne odluke Saveta 2004/68/PUP.	UP MP MRSZ MUP MONT	Č2 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o paraplegiji i tetraplegiji (novi zakon)	N/A	UP MRSZ MF	Č2 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o verskim slobodama na Kosovu (novi zakon)	N/A	UP MP	Č2 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o Kosovskoj agenciji za upoređenje i proveru imovine (novi zakon)	N/A	UP AKP	Č2 2016				
3.24	Zaštita manjina i kulturno nasleđe								
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o dopunama i izmenama Zakona br. 03/L-047 za zaštitu i promovisanje prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosova (izmena i dopuna)	N/A	MZP	Č4 2016				
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon o kulturnom nasleđu (novi zakon)	1. Direktiva 93/7/EEU od 15. marta 1993. o vraćanju kulturnih predmeta nezakonito iznetih 2. Direktiva (EU) br. 116/2009 od 18. decembra 2008. o izvozu kulturnih	MKOS MŽSPP MJUL	Č2 2016	D			

			dobara						
3.24.	Zaštita ličnih podataka								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zakon za izmenu i dopunu Zakona br. 03/L-172 za zaštitu ličnih podataka (izmena i dopuna)	1. Direktiva br. 95/46/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, od 24. oktobra 1995., o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka I slobodnom kretanju takvih podataka 2. Okvirna odluka Saveta, br. 2008/977 /JHA, od 27. novembra 2008., o zaštiti ličnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne saradnje u krivičnim pitanjima	KP	Č4 2016	D			
3.24.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.24.	Sudski system								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Izrada i dopuna svih nacрта koji se povezuju sa informativnim sistemom za upravljanje predmetima	N/A	SSK Sudovi	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o postupku objavljivanja presuda od strane svih sudova, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	SSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba u sudijama porotnicima, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	SSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o imenovanju, premeštaju, unapređenju, i svakom kretanju sudija, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	SSK Sud	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o certifikaciji sudskih prevodioca i tumača u sudskim postupcima, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	SSK Sud	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o certifikaciji sudskih prevodioca i tumača u krivičnim postupcima, harmonizovana sa Zakonom o krivičnom postupku Kosova (novi podzakonski akt)	N/A	SSK	Č1 2016				

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o troškovima svedoka tokom krivičnih postupaka, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	SSK Sud	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o izboru članova Tužilačkog saveta Kosova, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o imenovanju šefova Specijalnog tužilaštva, Apelacionog tužilaštva i osnovnih tužilaštva, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č3 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o unapređenju tužilaca, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o proceni performanse tokom početnog mandata, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o organizaciji i strukturi Sekretarijata TSK-a, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o podeli predmeta, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o ispitu za tužioce, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	TSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Kodeks o profesionalnog ponašanja sudija (novi podzakonski akt)	N/A	SSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Uredba o nedoličnom ponašanju (novi podzakonski akt)	N/A	SSK	Č4 2016				
3.24.	Borba protiv korupcije								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti borbe protiv korupcije (član 83)	Poslovnik o radu Agencije za borbu protiv korupcije od 21/12/2011 (izmena i dopuna)	N/A	AKK	Č3 2016				
3.24.	Osnovna prava								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu	Uredba o načinu koordinacije, izveštavanja	N/A	UP	Č4 2016				

	manjina (član 3 i 4)	i saradnje institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije sa Kancelarijom za dobro upravljanje (novi podzakonski akt)							
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Uredba o organizaciji, strukturiranju i funkcionisanju Agencije za rodnu ravnopravnost, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	UP	Č4 2016				
	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Uredba o zadacima i odgovornostima službenika za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama, usvojena	N/A	UP/ABGJ	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	AU o registraciji zajedničke imovine na ime oba supružnika, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	UP ABGJ	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	AU o obrazovanju zatvorenika, usvojeno (novi podzakonski akt)	N/A	MONT MP	Č4 2016				
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Uredba o procesu priznavanja i verifikacije statusa žrtvi seksualnog nasilja, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	UP	Č4 2016				
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Opštinska uredba o zaštiti prava deteta, na nivou opštine (u preostalim opštinama) usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	MJUL	Č4 2016				
3.24.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti ljudskih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Uredba o povratku raseljenih lica, usvojena (novi podzakonski akt)	N/A	MKK	Č1 2016				
3.24.	Zaštita ličnih podataka								
3.24.	Nije planirana mijedna kratkoročna mera u okviru ove kategorije ovog poglavlja programa.								
3.25. Poglavlje 24 acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost									
3.25.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.25.	Upravljanje granicama								

			kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbeglica ili osoba koje ispunjavaju uslove za supsidijarnu zaštitu i sadržaj odobrene zaštite (preinačena) 6. Direktiva 2011/51/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o izmeni direktive Saveta 2003/109/EU za proširenje njenog područja delovanja na korisnike međunarodne zaštite	6. MUP						
3.25.	Migracija									
	Sprovođenje članova 85, 86, 87 i 88 SSP u oblasti migracije	Zakon br. 04/L-219 o strancima (izmena-dopuna).	1. Uredba (EU) br. 767/2008 Parlamenta Evrope i Saveta o viznom informativnom sistemu (VIS) i razmeni podataka među državama članicama o vizama za kratkoročni boravak (Uredba SIV) 2. Direktiva 2014/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika 3. Direktiva 2014/66/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društva	1. MSP 2. MUP, MRSZ 3. MUP, MRSZ	Č4	D				
	Sprovođenje članova 85, 86, 87 i 88 SSP u oblasti migracije	Poboljšanje međunarodne saradnje u oblasti readmisije	1. Sporazum o readmisiji sa Turskom, potpisan 2. Sporazum o readmisiji sa Makedonijom i Litvarnijom, potpisani	1. MUP, MSP 2. MUP, MSP	1. Č1 2. Č3	D				
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.25.	Sprovođenje člana 89 SSP u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (novi zakon)	1. Direktiva 2005/60/EU Parlamenta Evrope i Saveta o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma izmenama Uredbe (ES) № 648/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, i ukida Direktiva 2005/60 / EC Evropskog parlamenta i Saveta i Direktiva 2006/70 /EZ	1. MF	1. Č2	D				
3.25.	Borba protiv narkotika									

3.25.	Sprovođenje člana 90 SSP-a u oblasti borbe protiv droga	Zakon 02/L-128 o narkotičkim lekovima, psihotropnim supstancama i prekursorima (izmena i dopuna)	1. Uredba (EU) br. 273/2004 Parlamenta Evrope i Saveta od 11. februara 2004. o prekursorima za droge 2. Uredba (EU) NR 1258/2013 Parlamenta Evrope i Saveta od 20. novembra 2013. o izmeni Uredbe (EU) 273/2004 od 11. februara 2004. o prekursorima za droge	1. MZ 2. MZ	Č4	D			
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i saradnja policije								
3.25.	Sprovođenje člana 91. SSP u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala	Jačanje međunarodne saradnje u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje	1. Sporazum o policijskoj saradnji sa Turskom, potpisan 2. Sporazum o policijskoj saradnji sa Estonijom, potpisan 3. Sporazum o policijskoj saradnji sa Italijom, Belgijom, Danskom i Litvanijom, pokrenuti 4. Broj sporazuma o policijskoj saradnji koji uključuje odredbe o zaštiti svedoka	1. MUP, MSP 2. MUP, MSP 3. MUP, MSP 4. MUP, MSP	1. Č1 2. Č1 3. Č1 4.Č4				
3.25.	Borba protiv terorizma								
3.25.	Sprovođenje člana 92. SSP-a u borbi protiv terorizma, sa ciljem jačanja strukture kako bi se sprečilo borbi protiv terorizma i njegovog finansiranja	Zakon o kritičnim infrastrukturama (novi zakon)	1. Direktiva Saveta 2008/114/EU od 8. decembra 2008. o utvrđivanju i označavanju evropske kritične infrastrukture i proceni potrebe poboljšanja zaštite iste	1. MUP	2. Č4	P			
3.25.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim postupcima								
3.25.	Postepeno transponovanje u nacionalno zakonodavstvo acquis EU-a u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i civilnim pitanjima	Zakon o međunarodnom privatnom pravu (novi zakon)	1. Uredba br. 593/2008 Parlamenta Evrope i Saveta (17. juni 2008.) o pravu koje se primenjuje na ugovorne obaveze koji inkorporiše Prvu rimsku konvenciju; 2. Uredba br. 864/2007 Parlamenta Evrope i Saveta (11. juli 2007.) o pravu koje se primenjuje na vanugovorne obaveze koja inkorporiše Drugu rimsku konvenciju; 3. Uredba br. 1215/2012 Parlamenta Evrope i Saveta (12. decembar 2012.) o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, koja inkorporiše Prvu briselsku konvenciju; 4. Uredba br. 2201/2003 Saveta (27. novembar 2003.) o nadležnostima,	1.MP 2.Sud 3.MSP	K 4	P			

			priznavanju i izvršenju sudskih odluka u stvarima povezanim sa roditeljskom odgovornošću, koja inkorporiše Drugu briselsku konvenciju, izmenjena i dopunjena Uredbom 2116/2004. Uredba Saveta 4/2009 5. Uredba br. 4/2009 od 18. decembra 2008. o nadležnosti, merodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka i saradnji u predmetima koji se odnose na obaveze udruživanja.						
3.25.	Postepeno transponovanje u nacionalno zakonodavstvo <i>acquis</i> EU-a u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i civilnim pitanjima	Jačanje međunarodne pravne saradnje	1. Broj pokrenutih sporazuma 2. Broj potpisanih sporazuma u oblasti međunarodne pravne saradnje	MP	Č4				
3.25.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.25.	Upravljanje granicama								
3.25.	Sprovođenje člana 85. SSP u oblasti upravljanja granicama	AU 07/2010 o kategorizaciji graničnih prelaza (izmena-dopuna)	1. Uredba (BE) br. 610/2013 Parlamenta Evrope i Saveta o izmeni Uredbe (EU) br. 526/2006 Parlamenta Evrope i Saveta o zakonu Zajednice o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakon o šengenskim granicama), Konvencije o sprovođenju Šengenskog sporazuma, uređaba Saveta (EU) br. 1693/95, (EU) br. 539/2001, (EU) br. 767/2008 i (EU) br. 810/2009 Parlamenta Evrope i Saveta 2. Uredba (BE) br. 1051/2013 Parlamenta Evrope i Saveta o izmeni Uredbe (EU) br. 562/2006 s ciljem određivanja zajedničkih pravila o privremenom ponovnom uvođenju granične kontrole na unutrašnjim granicama u vanrednim okolnostima	1. MUP, MSP 2. MUP, MSP	Č3 2016	D			
3.25.	Vize								
3.25	Nisu planirane zakonske mere za ovu oblast tokom 2016.								
3.25.	Sigurnost dokumenata								
3.25	Nisu planirane zakonske mere za ovu oblast tokom 2016.								
3.25.	Azil								
3.25	Sprovođenje odredba SSP u oblasti azila (član 85)	AU. br. 16/2013 o uslovima prijema i rada	1. Direktiva 2013/33/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o utvrđivanju	1. MUP	Č2	D			

		sa tražiocima azila (izmena-dopuna)	standarda za prihvatanje podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu (preinačena) 2. Direktiva 2013/32/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite (preinačena)	2. MUP						
3.25.	Migracija									
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti azila (član 85)	AU. br. 01/2014 o dozvoli boravka (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2014/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika 2. Direktiva 2014/66/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštanja unutar društva	1. MUP 2. MUP	Č4	D				
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.25.	Nisu predviđene pravne mere za ovu oblast tokom 2016.									
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.25.	Nisu predviđene pravne mere za ovu oblast tokom 2016.									
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje									
3.25.	Sprovođenje člana 91. SSP u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala	Uredba koja pokriva delatnost Energetski operateri komesara za nadzor procesa prisluškivanja, usvojena (nova uredba)	N/A	TSK						
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje									
3.25.	Nisu predviđene pravne mere za ovu oblast tokom 2016.									
3.25.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim postupcima									
3.25.	Nisu predviđene pravne mere za ovu oblast tokom 2016.									
3.26.	Poglavlje 25 acquis-a: Nauka i istraživanje									
3.26.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.26.	Nije predviđena nijedna mera u okviru ove kategorije ovog poglavlja programa.									
3.26.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.26.	Sprovođenje člana 107 SSP	AU za standarde nauke (novi podzakonski akt)	N/A	MONT	Č2 2016					
3.26.	Sprovođenje člana 107 SSP-a	AU za licenciranje naučnih magazina (Novi podzakonski akt)	N/A	MONT	Č1 2016					
3.26.	Sprovođenje člana 107 SSP-a	AU za naučno usavršavanje mladih naučnika (Novi	N/A	MONT	Č1 2016					

		podzakonski akt)							
3.27. Poglavlje 26 acquis-a: Obrazovanje i kultura									
3.27.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.27.	Sprovođenje člana 118 SSP-a	Zakon br. 04/L-037 o visokom obrazovanju (izmena i dopuna)	N/A	MONT	Č1 2016				
3.27.	Sprovođenje člana 118 SSP-a	Zakon o regulisanim profesijama (novi zakon)	Direktiva 2005/36/EU-e Parlamenta Evrope i Saveta od 7. septembra 2005. o priznavanju stručnih kvalifikacija, 32005L0036	MONT	Č1 2016	P			
<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.27.	Sprovođenje člana 118 SSP-a	Harmonizacija podzakonskih akata sa Zakonom o visokom obrazovanju	N/A	MONT	Č4 2016				
3.27.	Sprovođenje člana 118 SSP-a	AU 6/2011 o licenciranju i registraciji privatnih predškolskih vaspitno-obrazovnih institucija (izmena i dopuna)	N/A	MONT	Č4 2016				
3.28. Poglavlje 27 acquis-a: Životna sredina									
<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon o infrastrukturi i prostornim informacijama (novi zakon)	Direktiva 2007/2/EU o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije -INSPIRE	MŽSPP MZ MTI BPZHR Opštine	Č1 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon br. 03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađivanja (izmena i dopuna)	1. Direktiva 2004/107/EU o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličkim aromatskim ugljovodonicima u vazduhu 2. Direktiva 2001/81/EU o nacionalnim gornjim granicama emisije za određene atmosferske zagađivače 3. Direktiva 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovine emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice i o izmeni Direktive Saveta 96/61/EU o sprečavanju i kontroli industrijskog zagađenja 4. Direktiva 2004/101/EU o izmeni Direktive 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovine emisijskim jedinicama gasova sa	MŽSPP MTI MER MZ MF					

			<p>efektom staklene bašte unutar Zajednice, s obzirom na projektne mehanizme Protokola iz Kjota</p> <p>5. Direktiva 2008/101/EU o izmeni Direktive 2003/87/EU radi uključivanja vazdušnih delatnosti u sistem trgovine emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>6. Direktiva 2009/29/EU o izmeni Direktive 2003/87/EU u svrhu poboljšanja i proširenja sistema za trgovinu emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>7. Direktiva 2009/30/EU o izmeni Direktive 98/70/EU u pogledu specifikacije benzina, dizelskog goriva i plinskog ulja i uvođenju mehanizma praćenja i smanjivanja emisija gasova sa efektom staklene bašte, o izmeni Direktive Saveta 199/32/EU u pogledu specifikacije goriva koje se koristi na brodovima na unutrašnjim plovnim putevima i stavljanju van snage Direktive 93/12/EEU o sadržaju sumpor-dioksida u dizelskom gorivu</p> <p>8. Odluka 406/2009/EU o naporima koje preduzimaju države članice radi smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte u cilju ostvarenja ciljeva Zajednice za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte do 2020. godine</p> <p>9. Odluka Komisije br. 2011/278/EU o utvrđivanju prelaznih propisa na nivou Zajednice za usklađenu besplatnu dodelu emisijskih jedinica na osnovu člana 10. Direktive 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovanja emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>10. Uredba br. 1005/2009 o materijama koje oštećuju ozonski omotač</p> <p>11. Uredba br. 842/2006 Parlamenta i</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			<p>Saveta Evrope o određenim fluoriranim gasovima sa efektom staklene bašte</p> <p>12. Odluka Saveta br. 97/101/EU o uspostavljanju recipročne razmene informacija i podataka iz mreža i individualnih stanica za merenje zagađenja ambijentalnog vazduha u državama članicama</p> <p>13. Odluka Saveta br. 2001/752/EU o izmeni aneksa Odluke Saveta 97/101/EU o razmeni informacija i podataka o vazduhu</p> <p>14. Odluka Komisije br. 2004/224/EU o određivanju postupaka za dostavu informacija o planovima ili programima zahtevanim na osnovu Direktive Saveta 96/62/EU u vezi s graničnim vrednostima određenih zagađujućih materija u vazduhu</p> <p>15. Odluka Saveta br. 2004/461/EU o utvrđivanju upitnika za podnošenje godišnjeg izveštaja o proceni kvaliteta vazduha u skladu sa direktivama Saveta 96/62/EU, 1999/30/EU, i direktivama 2000/69/EU, 2002/3/EU Parlamenta i Saveta Evrope (o stavljanju van snage Odluke 2001/839/EU)</p> <p>16. Odluka br. 280/2004/EU Parlamenta i Saveta Evrope o mehanizmu za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte u Zajednici i za sprovođenje Protokola iz Kjota</p> <p>17. Uredba Komisije (BE) br. 031/2010 o podeli, upravljanju i ostalim aspektima nivoa emisije gasova sa efektom staklene bašte shodno Direktivi 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovanja emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>18. Odluka Komisije br. 2007/589/EU kojom se donose odluke o praćenju i izveštavanju o emisiji gasova sa</p>						
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

			efektom staklene bašte shodno Direktivi 2003/87/EU, izmenjenoj i dopunjenoj Odlukom Komisije 2011/540/BE						
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon br. 03/L-119 o biocidnim proizvodima (izmena i dopuna)	1. Direktiva 98/8/EU o biocidnim proizvodima 2. Uredba br. 528/2012 o biocidnim proizvodima 3. Uredba 1907/2006 o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničenju hemikalija -REACH 4. Uredba br. 1272/2008 o klasifikaciji, pakovanju i obeležavanju opasnih materija -CLP	MŽSPP MZ MTI MPŠRR	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon br. 2003/3 o šumama Kosova (izmena i dopuna)	1. Uredba (BE) br. 691/2011 Parlamenta i Saveta Evrope od 6. jula 2011. o evropskim ekonomskim računima životne sredine 2. Uredba (EI) br. 995/2010 o utvrđivanju obaveza gazdinskih subjekata koji stavljaju u promet drvo i proizvode od drva	MPŠRR MŽSPP MZ MTI MJUL Opštine	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon br. 02/L-53 o lovu (izmena i dopuna)	1. Direktiva 92/43/EEU o očuvanju prirodnih staništa, divlje flore i faune 2. Direktiva 79/409/EEU o očuvanju divljih ptica 3. Bonna konvencija – o očuvanju migratornih vrta divljih životinja 4. Bernska konvencija o zaštiti divlje flore i faune i prirodnih staništa u Evropi 5. Konvencija iz Rija – o biodiverzitetu	MPŠRR MŽSPP MZ MTI MJUL Opštine	Č2 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	Zakon br. 02 / L-102 za zaštitu od buke (izmena i dopuna)	1. Direktiva br. 2002/46 /EZ o proceni i upravljanju buke u životnoj sredini	MAPP MZ MEI MALS Opštine	Č3 2016				
3.28.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU br. 06/2007 o pravilima i kvotama emisije zagađujućih materija iz stacioniranih izvora (izmena i dopuna)	Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama	MŽSPP MTI MER MZ MF	Č4 2016	D			

3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU br. 03/2011 o kvotama kvaliteta vazduha iz pokretnih emisijskih izvora (izmena i dopuna)	Direktiva 70/220/EEU o merama koje će se preduzeti protiv zagađenja vazduha emisijom iz vozila	MŽSPP MTI MI MF	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU br. 07/2009 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest (izmena/dopuna)	Direktiva 87/217/EEC/ o sprečavanju i smanjenju zagađenja vazduha azbestom	MŽSPP MER MTI MZ Opštine	Č1 2016	D			
	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o uspostavljanju informativnog sistema o otpadu (novi podzakonski akt)	Okvirna direktiva 208/98/EU o otpadu	MŽSPP MER MTI MZ Opštine	Č4 2016	D			
	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o listi kategorija opasnog otpada na osnovu porekla i sadržaja - Lista Y (novi podzakonski akt)	Uredba br. 440/2008/EU i Bazelska konvencija o prekograničnom kretanju opasnog otpada	MŽSPP MER TIMZ Opštine	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU br. 06/2006 o strukturi uplata za vodu (izmena i dopuna)	Okvirna direktiva 2000/60/EU o vodama	MŽSPP MER ME Vodovodne kompanije (VK) Preduzeća	Č1 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o utvrđivanju sadržaja, načina i postupka programa za zaštitu o štetnih uticaja vode (novi podzakonski akt)	Direktiva 2007/60/EU o proceni i upravljanju rizikom od poplava	MŽSPP MPŠRR Opštine Poljoprivredna udruženja	Č2 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o načinu definisanja ekološki prihvatljivog protoka (novi podzakonski akt)	Okvirna direktiva o vodama 2000/60/EZ	MŽSPP MPŠRR MER KRU Opštine Poljoprivredna udruženja	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promjenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o klasifikaciji površinskih vodnih tela (novi podzakonski akt)	Okvirna direktiva o vodama 2000/60/EZ	MŽSPP MZ IKSHP AMMK	Č4 2016	D			

3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti.	AU o kriterijumima vode za kupanje (novi podzakonski akt)	Direktiva o vodama za kupanje 2006/7/EK	MŽSPP MZ IKSHP AMMK	Č3 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o klasifikaciji podzemnih vodnih tela (novi podzakonski akt)	Direktiva o podzemnim vodama 2006/118/EK	MŽSPP MER SHGJK IKSHP AMMK	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o upravljanju bukom u zatvorenom prostoru (novi podzakonski akt)	Direktiva 2002/49/EU o proceni i upravljanju bukom iz životne sredine	MŽSPP MER MI	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o graničnim vrednostima buke, u zavisnosti od izvora, vremena i mesta (novi podzakonski akt)	Direktiva 2002/49/EU o proceni i upravljanju bukom iz životne sredine	MŽSPP MER MI	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti.	AU o graničnim vrednostima buke u životnoj sredini (novi podzakonski akt)	Direktiva 2002/49/EU o proceni i upravljanju bukom iz životne sredine	MŽSPP MER MI	Č4 2016	D			
3.28.	T Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o propratnim mehanizmima emisije gasova sa efektom staklene bašte (novi podzakonski akt)	Uredba (EU) br. 525/ 2013 Parlamenta i Saveta Evrope o mehanizmu za praćenje i izveštavanje o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.	MŽSPP MER MI	Č4 2016	D			
3.28.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 115 o životnoj sredini, člana 116 o klimatskim promenama i člana 117 o civilnoj zaštiti	AU o praćenju emisije gasova sa efektom staklene bašte (novi podzakonski akt)	Uredba (EU) br. 525/ 2013 Parlamenta i Saveta Evrope o mehanizmu za praćenje i izveštavanje o emisijama gasova sa efektom staklene bašte	MŽSPP MER MI	Č4 2016	D			
3.29. Poglavlje 28 acquis-a: Zaštita potrošača i zdravlja									
3.29.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.29.	Zaštita potrošača								
3.29.	Sprovođenje člana 81 SSP-a	Zakon o zaštiti potrošača (izmena - dopuna)	1. Direktiva 85/374/EU o odgovornosti za neispravne proizvode. 2. Direktiva 2002/65/EU o trgovanju na daljinu finansijskim uslugama koje su namenjene potrošačima (T) 3. Direktiva 2008/122/EU o zaštiti potrošača u odnosu na određene	MTI CBK MZ MBZHR	Č4 2016	D			

			<p>aspekte ugovora o pravu na vremenski ograničenu upotrebu nekretnine, o dugoročnim proizvodima za odmor, preprodaji i razmeni.</p> <p>4. Direktiva 2011/83/EU o pravima potrošača.</p> <p>5. Direktiva 2013/11 /EU o alternativnom rešavanju potrošačkih sporova.</p> <p>6. Uredba 524/2013 o online rešavanju potrošačkih sporova.</p>							
3.29.	Zaštita zdravlja									
3.29.	Sprovođenje člana 106 SSP-a	Zakon o transfuziji krvi (izmena i dopuna)	<p>1. Direktiva 2002/98/EU o utvrđivanju standarda kvaliteta i sigurnosti za prikupljanje, ispitivanje, čuvanje i promet ljudske krvi i krvnih sastojaka.</p> <p>2. Direktiva 2004/33/EU o sprovođenju Direktive 2002/98/EU u odnosu na određene tehničke uslove za krv i krvne sastojke.</p> <p>3. Direktiva 2005/61/EU o sprovođenju Direktive 2002/98/EU o uslovima sledljivosti i obaveštavanja o ozbiljnim štetnim reakcijama i događajima.</p> <p>4. Direktiva 2005/62/EU o sprovođenju Direktive 2002/98/EU Parlamenta Evrope i Saveta o standardima i specifikacijama Zajednice u odnosu na sistem kvaliteta krvnih ustanova.</p>	MZ MONT	Č4 - 2016	D				
3.29.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.29.	Zaštita zdravlja									
3.29.	Sprovođenje člana 106 SSP-a	AU o uslovima inspekcije i mera kontrole u oblasti transplantacije tkiva i ćelija (novi podzakonski akt)	Odluka 2010/453/EU o utvrđivanju smernica o uslovima inspekcija i merama kontrole kao i u pogledu osposobljavanja i kvalifikacije stručnih osoba u području ljudskih tkiva i ćelija u skladu sa direktivom 2004/23.	MZ	Č4 - 2016	D				
3.29.	Sprovođenje člana 106 SSP-a	AU o uvozu i izvozu ljudskog tkiva i ćelija (novi podzakonski akt)	Direktiva 2015/566/EU o sprovođenju Direktive 2004/23/EU s obzirom na postupke provere ekvivalentnosti standarda kvaliteta i sigurnosti uvezenih tkiva i ćelija.	MZ	Č4 - 2016	D				

3.29.	Sprovođenje člana 106 SSP-a	AU o kombinovanim opomenama (novi podzakonski akt)	Odluka 2003/641/EU Odluka C (2005) 1452 Odluka C (2005) 1502 EU	MZ	Č4 - 2016	P			
3.30. Poglavlje 29 acquis-a: Carinska unija									
3.30. Okvirno zakonodavstvo									
3.30.	Sprovođenje člana 104 SSP-a	Zakon o carinama i akcizama Kosova br. 03/L-109, izmenjen i dopunjen zakonom br. 04/L099 (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 2913/92/ od 12. oktobra 1992. o Zakonu o carinama Evropske zajednice uredba Saveta. (EEC) br. 2913/92 o donošenju zakona o carinama Zajednice (OJ L 302,19.10.1992,p.1) izmenjena i dopunjena. 2. Uredba (EU) br. 82/97 Parlamenta i Saveta Evrope od 19. decembra 1996. L 171 21.1.1997;Uredba (EU) br. 955/1999 Parlamenta EU od 13. aprila 1999. L 119 1 7.5.1999 3. Uredba (EU) br. 2700/200 Parlamenta EU od 16. novembra 2000. L 311 17 12.12.2000 4. Uredba (KE) br. 648/2005 e Parlamenta EU od 13. aprila 2005. L 117 13.04.5.2005 5. Uredba Saveta (EU) br. 1791/2006 od 20. novembra 2006. L 363 1 20.12.2006 L 363 1 20. 12.2006 Dopunjena aktom o pristupanju Austrije, Švedske i Finske C 241 21 29.8.1994 (usvojeno Odlukom Saveta 95/1 KE, Euratom, ECSC L 1 1 1 1.1995	MF DK	Č4 2016	D			
3.30.	Sprovođenje člana 77 i 104 SSP-a	Zakon br. 03/L-170 o carinskim merama za zaštitu prava na intelektualnu svojinu (izmena i dopuna)	Uredba br. 608/2013 Parlamenta i Saveta Evrope	MF Carina MTI	Č4 2016	D			
3.30. Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.30.	Sprovođenje člana 104 SSP-a	AU br. 11/2009 o sprovođenju zakona o carinama i akcizama Kosova (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 2913/92/ od 12. oktobra 1992. o Zakonu o carinama Evropske Zajednice (Uredba Saveta (EEC) br. 2913/92 o donošenju Zakona o carinama Zajednice (OJ L 302,19.10.1992,p.1) izmenjena i dopunjena	MF DK	Č4 2016	D			

3.30.	Sprovođenje člana 77 i 104 SSP-a	AU br. 07/2010 o sprovođenju zakona 03/L-170 o carinskim merama za zaštitu prava na intelektualnu svojinu (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 608/2013 Evropskog parlamenta i saveta	MFDK	Č4 2016	D			
3.30.	Sprovođenje člana 104 SSP-a	AU o prethodnom prijavljivanju (pre dolaska) radi sprovođenja Zakona 04/L-099 o izmeni i dopuni Zakona 03/L-109 o carinama i akcizama na Kosovu (izmena i dopuna)	1. Uredba br. 648/2005 Parlamenta i Saveta Evrope (Uredba 2913/1992)	MF DK	Č4 2016	D			
3.31. Poglavlje 30 acquis-a: Spoljni odnosi									
3.31.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu.								
3.32. Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politike									
3.32.	Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu.								
3.33. Poglavlje 32 acquis-a: Finansijska kontrola									
3.33.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, izmene i dopune Zakona br. 03/L-221 ; br. 04/L-116 i br. 04/L-194, i razmotren u delu o JUFK koje će biti deo novog zakona o UKJF (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole u javnom sektoru i okvir COSO	MF Trezor budžet CJH/MFK i OB	Č4 2016	D			
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Zakon o unutrašnjoj reviziji br. 03/L-128 razmotren, i biće deo novog zakona o UKJF (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora, okvir COSO/ standardi IIA	MF Trezor Budžet CJH/MFK i BO	Č4 2016	D			
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Zakon br. 03/L-075 o uspostavljanju Kancelarije generalnog revizora Kosova i Kancelariju za reviziju na Kosovu (izmena i dopuna)	1. Međunarodni standardi revizije za vrhovne institucije revizije (INTOSAI)	MF ZAP	Č2 2016	D			
3.33.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>								
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Uredba br. 01/2010 o UFK (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora,	MF CJH/MFK	Č4 2016	D			

			okvir COSO	Trezor Budžet					
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Uredba br. 01/2013/MF o rashodima javnih sredstava (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora, okvir COSO/standardi IIA	MF CJH/MFK Trezor Budžet	Č4 2016	D			
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	Priručnik za postupke UFK (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora, okvir COSO/standardi IIA	MF CJH/MFK Trezor Budžet	Č4 2016	D			
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	AU o uspostavljanju JUR (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora, okvir COSO/standardi IIA	MF CJH/MFK Trezor Budžet	Č4 2016	D			
3.33.	Sprovođenje člana 97 SSP-a	AU o licenciranju unutrašnje revizije (UR) (izmena i dopuna)	1. Uputstva INTOSAI o standardima unutrašnje kontrole javnog sektora, okvir COSO/standardi IIA	MF CJH/MFK Trezor Budžet	Č4 2016	D			

3.34. Poglavlje 33 acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe

3.34. Mere u okviru ovog poglavlja su navedene u narativnom delu.

3.35. Poglavlje 34 acquis-a: Institucije

3.35. Ovaj program ne pokriva ovo poglavlje, u ovoj fazi pristupanja EU-a.

3.36. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja

3.36. Ovaj program ne pokriva ovo poglavlje, u ovoj fazi pristupanja EU-a.

MERE ZA SPROVOĐENJE

Br.	Ciljevi/okvirna referenca	Mere/radnje	Pokazatelji	Odgovorne institucije i institucije za pružanje podrške	Vremenski rok	Referentna dokumenta	Ukupan budžet	Budžet - BRK	Budžet - Donatori
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI									
1.1. Demokracija i vladavina prava									
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem									
1.1.1.	Okvir politika								
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 120)	Dalje poboljšanje političkog okvira u oblasti administracije Skupštine, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih zakona	1. Izveštaj o Akcionog plana za sprovođenje Strategije za modernizaciju javne uprave 2015.-2017. izrađen 2. Analiza posebnih postupaka u odnosu na ZOUP 3. Priručnik za sprovođenje ZOUP-a izrađen 4. Analiza procesa razvoja politike i smjernice za njihovu izradu izrađena	MJU	Č4 2016				
1.1.1.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								

1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 132)	Nastavak institucionalnih reformi i podizanje institucionalnih kapaciteta administracije Skupštine Kosova, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih zakona	1. Poslovnik o radu Parlamentarne komisije za stabilizaciju i pridruživanju, usvojen 2. Broj održanih sastanaka 3. Broj izdatih preporuka	Skupština Republike Kosovo	Č4 2016				
1.1.1.	Primena								
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 120, 132)	Nastaviti sa redovnim praćenjem funkcionisanja nezavisnih institucija	1. Broj izveštaja nezavisnih institucija 2. Broj imenovanih članova nezavisnih institucija – po potrebi	Skupština Republike Kosovo	Č4 2016				
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 120, 132)	Nastavak monitoringa zakona	1. Broj usvojenih zakona 2. Broj preporuka proizišlih iz monitoringa 3. Monitoring sprovođenja preporuka proizišlih iz monitoringa zakona	Skupština Republike Kosovo	Č4 2016				
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 120, 132)	Praćenje sprovođenja PKAA	1. Broj izveštaja, javnih rasprava, parlamentarnih zasedanja i pitanja	Skupština Republike Kosovo	Č4 2016				
1.1.1.	Sprovesti odredbe SSP-a o administraciji Skupštine Republike Kosovo (član 120, 132)	Nastavak sprovođenja uloge nadzornika Komisije za evropske integracije u procese integracije	1. broj izveštaja predatih KEI resornih ministarstava 2. Saradnja i koordiniranje aktivnosti sa resornim ministarstvima za evropske integracije i proces evropskih integracija	Skupština Republike Kosovo	Č4 2016				
1.1.2. Sudski sistem									
1.1.2.	Pogledajte Poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Sudstvo i osnovna prava								
1.1.3. Javna uprava									
1.1.3.	Okvir politika								
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Unapređenje i sprovođenje pravnog okvira za pružanje javnih usluga, administrativnih postupaka i kontrole kvaliteta istih (Strategija za modernizaciju javne uprave)	1. Plan delovanja strategije za modernizaciju javne uprave 2015-2017, sastavljen 2. Analiza posebnih postupaka u odnosu na ZPJU 3. Izrada priručnika za sprovođenje ZPJU	MJU	Č4 2016		2,000,000.00		2,000,000.00
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Unapređenje i sprovođenje pravnog okvira za pružanje	Strategija za obučavanje javnih službenika 2015-2019 i plan delovanja, sastavljeno	MJU	Č1 2016	PVPMSA-2015. Godišnji plan o radu			

		javnih usluga, administrativnih postupaka i kontrole kvaliteta istih				Vlade, 2015			
	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Unapređenje i sprovođenje pravnog okvira za pružanje javnih usluga, administrativnih postupaka i kontrole kvaliteta istih	Strategija za lokalnu samoupravu, usvojena		Č4 2016		173,476.00	173,476.00	
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Unapređenje i sprovođenje pravnog okvira za pružanje javnih usluga, administrativnih postupaka i kontrole kvaliteta istih	1.Strategija za elektronsko upravljanje 2016-2020 2.Plan delovanja Strategije za elektronsko upravljanje 2016-2020	ASHI/ MJU	2016				
1.1.3.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta								
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, u cilju sprovođenja standarda i principa EU-e (SIGMA)	Razvoj glavne platforme interoperabilnosti (koordinacije sistema)	ASHI/ MJU	Č4 2016 (prva faza)	Okvir interoperabilnosti Republike Kosovo	300,000.00	300,000.00	
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, u cilju sprovođenja standarda i principa EU-e za PA	1.Sistem upravljanja informacijama ljudskih resursa, povezujući ga sa sistemom plata, nakon usvajanja i finalizacije procesa klasifikacije radnih mesta, 2. Povezivanje sa penzionim fondom.	MJU u saradnji sa institucijama ShCRK.	Č3 2016	PVPMSA-2015. Godišnji plan o radu Vlade, 2015	65,000.00	65,000.00	
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Jačanje kapaciteta administracije na lokalnom nivou, uključujući novoformirane opštine, dajući uputstva sa centralnog nivoa	1. Plan i program obuka za opštine, sastavljen 2. Broj održanih obuka za opštine 3. Broj obučanih opštinskih službenika	MJUL Opštine IKAP			9,120.00	9,120.00	
1.1.3.	Primena								

1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Sprovesti zakone i politike za reformu javne uprave	Strategija za obučavanje javnih službenika, sprovedena plan delovanja, sproveden Katalog radnih mesta u javnoj službi, sproveden novi sistem plata SHCK, sproveden. strategija za lokalnu samoupravu, sprovedena	MJU IKAP MF MJUL Opštine	Č4 2016		80,000.00	80,000.00	
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Monitoring sprovođenja zakona u opštinama	1. Godišnji plan monitoringa, objavljen; 2. Tromesečni izveštaji opština, sastavljeni; 3. Broj pravnih procena opštinskih odluka od strane organa za nadzor; 4. Sednice Skupština opština, monitorisane	MJUL	Č4, 2016	Zakon o lokalnoj samoupravi	1,950.00	1,950.00	
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Poboljšati funkcionisanje lokalnih organa u pogledu sprovođenja zakonitog mandata	1. Broj izveštaja generalne revizije o proceni kvaliteta finansijskog upravljanja, objavljeni; 2. Godišnji izveštaj o sprovođenju kapitalnih projekata Skupština opština, sastavljen.	MJUL, Generalni revizor	Č4, 2016	1. Izveštaji Generalnog revizora za opštine; Zakon o javnim finansijama i odgovornosti ma; Zakon o finansijama lokalne samouprave 2. Zakon o javnim finansijama i odgovornosti ma; Zakon o finansijama lokalne samouprave; Zakon o godišnjem budžetu.			
1.1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Povećati transparentnost rada i odlučivanja na lokalnom nivou	1. Građanski pristup radu Skupština opština, preko TV prisustva, funkcionalno; 2. Kampanja o podizanju svesti građana o TV prisustvu, organizovana; 3. Kampanja o podizanju svesti građana u pogledu korišćenja javnih usluga,	MJUL	Č4, 2016	1. Zakon o lokalnoj samoupravi; AU o transparentnosti opština; AU o online	6,048.00	6,048.00	

			organizovana.			monitoringu SO-; 2. Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o pristupu javnim dokumentima ; 3. Zakon o lokalnoj samoupravi; Uredba o sistemu upravljanja performansom opština; i sektoralni zakoni iz opštinskih nadležnosti.			
1.1.4. Ombudsman									
1.1.4.	<u>Okvir politika</u>								
1.1.4.	Nije planirana nikakva kratkoročna mera u okviru ove kategorije ovog poglavlja Programa. Takođe pogledajte Poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Sudstvo i osnovna prava.								
1.1.4.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
1.1.4.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Poboljšati uslove za funkcionisanje Institucije ombudsmana	1. Budžet IO za 2016. usvojen (odrediti procenat povećanja budžeta u poređenju sa prethodnom godinom) 2. Transfer i uspostavljanje Centralne kancelarije IO iz privatnog objekta u Ustavni sud, završeno 3. Obezbediti regionalne kancelarije IO	1. Skupština MF 2. MJU 3. MJUL/Opštine	Č4 2016	Zakon o Ombudsmanu zaključci GV o RAP 2015			
1.1.4.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Podizanje ljudskih kapaciteta u IO-a	1. Plan obuka, realizovan	IO	Č4 2016	Plan obuka - IO-a	130,000.00		130,000.00
1.1.4.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Podizanje ljudskih kapaciteta u IO-a	1. 5 dodatnih službenika je zaposleno za mehanizme za borbu protiv torture; 2. 8 u odeljenju za eliminisanje diskriminacije	IO	Č4 2016	Plan obuka - IO-a	126,975.00	126,975.00	
1.1.4.	Sprovesti odredbe SSP-a o javnoj upravi Republike Kosovo (član 120)	Unaprediti funkcionisanje struktura (odeljenja) Institucije ombudsmana (restrukturiranje postojećih odeljenja)	1. Nacionalni mehanizam za borbu protiv torture 2. Odeljenje za eliminisanje protiv diskriminacije	IO	Č1 2016				

1.1.4.	<u>Primena</u>								
1.1.4.	Sprovesti odredbe SSP-a o ljudskim pravima (član 3, 4, 7)	Rad na i rešavanje žalbi rađana upućenih IO-a i preporuka IO-a	1.Broj primljenih žalbi 2. Broj rešenih žalbi od strane IO-a 3.Broj preporuka IO-a 4.Broj preporuka IO-a sprovedenih od strane odgovornih aktera	IO Skupština UP	Č4 2016				
1.1.5. Politike za borbu protiv korupcije									
1.1.5.	Pogledajte Poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Sudstvo i osnovna prava.								
1.1.6. Civilan nadzor bezbednosnih snaga									
1.1.6.	<u>Okvir politika</u>								
1.1.6.	Jačanje saradnje sa EU-om u oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga u skladu sa principima i najboljim međunarodnim praksama (član 3, 12)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga	1.Nacionalna strategija za bezbednost, usvojena 2.Odbrambena strategija, usvojena	UP MBSK MUP MSP MP KIA MF	Č4 2016				
1.1.6.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
1.1.6.	Jačanje saradnje sa EU-om u oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga u skladu sa principima i najboljim međunarodnim praksama (član 3, 12)	Nastavak institucionalnih reformi iz oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga u cilju sprovođenja odredbi SSP-a	1. Restrukturiranje MBSK i BSK-a, završeno 2. Agencija za zaštitu klasifikovanih podataka, osnovana 3. Parlamentarni komesar za oružane snage, osnovano	Skupština Kosova/MBSK /KIA/MUP	Č4 2016		21,533,215.00	21,533,215.00	
1.1.4.	<u>Primena</u>								
1.1.6.	Jačanje saradnje sa EU-om u oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga u skladu sa principima i najboljim međunarodnim praksama (član 3, 12)	Dokazati konkretne rezultate u oblasti demokratskog civilnog nadzora oružanih snaga, u skladu sa međunarodnim principima i praksama.	1. Redovan šestomesečni izveštaj 2.Redovan godišnji izveštaj 3. Broj održanih saslušanja 4. Broj javnih rasprava; Broj pokrenutih parlamentarnih pitanja i broj onih na koja je odgovoreno; 5. Broj izveštaja funkcionalnih komisija za sprovođenje zakona; 6. Broj podnetih i realizovanih zahteva za različite izveštaje o posebnim pitanjima; 7. Broj izveštaja o rashodu budžeta.	Skupština, MBSK	Č4 2016				
1.2. Ljudska prava i zaštita manjina									
1.2.	Pogledajte Poglavlje 3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Sudstvo i osnovna prava.								
1.3. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze									
1.3.	<u>Okvir politika</u>								
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12,	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i	Strategija za tranzicionalno pravosuđe, usvojena	GPBmKP/UP, MP, MF, MIE	Č3 2016	Odluka Vlade 03/77 od 04/06/2012			

	13, 14, 16,17,19)	međunarodnih obaveza Republike Kosovo							
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza Republike Kosovo	Strategija o zajedničkom pristupu, usvojena	KQPZH/UP,M F,MIE	Č1 2018		20,000.00	20,000.00	
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 7, 8, 11, 12, 14, 16,17,19)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza Republike Kosovo	Sporazum o saradnji sa Crnom Gorom, potpisan	KQPZH/UP, MSP, MF	Č1 2016		2,000.00	2,000.00	
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 7, 8, 11, 12, 14, 16,17,19)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza Republike Kosovo	Sporazum o saradnji sa Republikom Hrvatskom, potpisan	KQPZH/UP, MSP, MF	Č4 2016		4,000.00	4,000.00	
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 16,17,19)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza Republike Kosovo	Regionalna lista, sastavljena	MP/DML, KQPZH/UP, MSP, MF	Č2 2016		1,000.00	1,000.00	
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19)	Dalje poboljšanje političkog okvira iz oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza Republike Kosovo	Sporazum sa Srbijom, potpisan	KQPZH/UP, MSP, MF	Č4 2016		3,000.00	3,000.00	
1.3.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
1.3.	Sprovesti odredbe SSP-a o regionalnoj saradnji i međunarodnim obavezama (član 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19)	Nastavak institucionalnih reformi u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza	Podizanje kapaciteta sudsko-medicinskog osoblja (broj sudsko-medicinskih antropologa i arheologa)	MP/DML, KQPZH/UP, UP	Č4 2016		10,000.00	10,000.00	
1.3.	<u>Primena</u>								
1.1.4.	Nije predviđena nijedna mera.								
2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI									
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije									
2.1.	Ovo poglavlje sadrži samo tekstualni deo, uključujući kratkoročne mere.								

2.2. Kapacitet suočavanja sa pritiskom konkurencije i tržišnim silama u Uniji									
2.2.	Ovo poglavlje sadrži samo tekstualni deo, uključujući kratkoročne mere.								
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – USKLAĐIVANJE ZAKONA KOSOVA ACQUIS-OM EU-a									
3.1. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakona Kosova sa pravnim acquis-ama EU-e									
3.1.	Kratkoročne mere u okviru ovog Poglavlja su navedene u narativnom delu.								
3.2. Poglavlje 1 acquis-a: Slobodno kretanje roba									
3.2.	<u>Okvir politika</u>								
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Poboljšanje političkog okvira u sektoru infrastrukture kvaliteta	Strategija za infrastrukturu kvaliteta kao deo Strategije za privatni sektor 2016-2020, usvojena.	MTI	Č3 2016	Nacionalna strategija za razvoj 2016-2021	10,000.00	10,000.00	
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Poboljšanje političkog okvira u cilju uspostavljanja održivog Energetski operateri sistema za standardizaciju	Poslovni plan Kosovske agencije za standardizaciju, usvojen	MTI MER	Č1 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	4,000.00	1,000.00	3,000.00
3.2.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Podizanje kapaciteta osoblja infrastrukture kvaliteta	1. 10 modula obuka organizovanih za osoblje metrologije o funkcionisanju laboratorija i poboljšanju metroloških usluga 2. 5 modula obuka organizovanih za osobe inspektorata tržišta 3. 5 modula obuka organizovanih za osoblje Kosovskog odeljenja za akreditaciju 4. 5 modula obuka organizovanih za osoblje Kosovske agencije za standardizaciju 5. Organizovanje 4 modula obuka za osoblje Odeljenja za akreditaciju, organa za procenu podobnosti.	MTI AKSA MDA Inspektorat tržišta	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	40,000.00	5,000.00	35,000.00
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Proširenje saradnje sa evropskim i međunarodnim mehanizmima u oblasti akreditacije	Potpisivanje sporazuma sa EA/MLA(BLA)	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017			
	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Primena evropskih i međunarodnih mehanizama u oblasti metrološke standardizacije	1. Realizacija studijske posete CEN 2. Pripremanje relevantnih dokumenata za apliciranje 3. Apliciranje za CEN/CENELEC/IEC 4. Apliciranje za ELMEK i BIPM	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	25,000.00	5,000.00	20,000.00

3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Povećanja broja akreditovanih organa za procenu podobnosti	1. Broj primljenih zahteva za akreditaciju 2. Procena primljenih zahteva 3. Broj akreditovanih organa za procenu podobnosti	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	3,000.00	3,000.00	
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Usvajanje evropskih i međunarodnih standarda	1. Broj zahteva za usvajanje evropskih i međunarodnih standarda podnetih od strane interesnih strana 2. Procena usvajanja standarda za usvajanje od strane nadležnog komiteta 3. Broj usvojenih evropskih i međunarodnih standarda	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	4,000.00	4,000.00	
	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Poboljšanje podataka o opasnim proizvodima na tržištu	1. Baza podataka o opasnim proizvodima, sastavljena od strane inspektorata tržišta i harmonizovana sa RAPEX. 2. Baza podataka o opasnim proizvodima, sastavljena od strane inspektorata tržišta, prilagođena domaćem tržištu	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	20,000.00	2,000.00	18,000.00
3.2.	<u>Primena</u>								
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Realizacija aktivnosti za podizanje svesti preduzetnika	1. Sastanci sa preduzetnicima održani u 5 gradova Kosova 2. Broj preduzetnika	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	7,000.00	7,000.00	
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Inspekcija preduzeća od strane Inspektorata tržišta	1. Broj realizovanih inspekcija prema godišnjem planu 2. Broj realizovanih inspekcija na osnovu zahteva potrošača	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	15,000.00	15,000.00	
3.2.	Sprovođenje člana 80 SSP-a	Nadzor tržišta na Energetski operaterim nivou	1. 8 članova Energetski operateri saveta za nadzor tržišta, imenovanih od strane nadležnih institucija 2. Lista članova, usvojena od strane Vlade 3. Nacionalni savet za nadzor tržišta, osnovan 4. Funkcionalizacija Energetski operateri saveta za nadzor tržišta	MTI	Č4 2016	Zakon br. 03/L-181 o inspektoratu za nadzor tržišta			

3.2.	Sprovođenje članova 20 i 80 SSP-a	Sprovođenje analize propusta u pogledu prenošenja acquis-a u oblasti podobnosti	1. Studija procene pravilnika o liftovima na terenu, završena 2. Izveštaj o nalazima studije pravilnika o lifovima, završen 3. Identifikovane acquis 4. Studija procene plinske opreme na terenu, završena 5. Izveštaj o nalazima studije plinske opreme, završen 6. Identifikovane acquis	MTI	Č3 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	12,000.00	2,000.00	10,000.00
------	-----------------------------------	---	---	-----	---------	--	-----------	----------	-----------

3.3. Poglavlje 2 acquis-a: Sloboda kretanja radnika

3.3.	<u>Okvir politika</u>								
	Sprovođenje člana 79 Paragrafi 9 SSP-a	Nastaviti sa pregovorima i bilateralnim sporazumima sa državama članicama EU o realizaciji prava na penziju.	1. Bilateralni sporazum sa Švajcarskom, sklopljen; 2. Bilateralni sporazum sa Austrijom, sklopljen; 3. Bilateralni sporazum sa SR Nemačkom, sklopljen; 4. Bilateralni sporazum sa Hrvatskom, sklopljen; 5. Bilateralni sporazum sa Slovenijom, sklopljen.	MRSZ	Č4 2016	Zakon br. 04/L-131 o penzionim šemama finansiranim od strane države			

3.3. Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta

3.3. Nije predviđena nijedna mera.

3.3. Primena

3.3. Nije predviđena nijedna mera.

3.4. Poglavlje 3 acquis-a: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

3.4.	<u>Okvir politika</u>								
3.4.	Sprovođenje članova 51, 56, 57, i 58 SSP-a	Analiza propusta u odnosu na horizontalno zakonodavstvo u pogledu dalje harmonizacije sa direktivom usluga	1. Studija na terenu, završena 2. Izveštaj o nalazima, završen 3. Identifikovane acquis	MTI	Č4 2016	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	1,000,000.00		1,000,000.00

3.4. Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta

3.4. Nije predviđena nijedna mera.

3.4. Primena

3.4.	Sprovođenje članova 51, 57, i 58 SSP-a	Poboljšanje statističkih podataka o uslugama na Kosovu	1. Baza podataka funkcionalna (podeljena u pet kategorijama); 2. Popunjavanje databazaes sa podacima 3. Praćenje podataka i rezultata dobijenih iz monitoringa	MTI	Č4 2016	Strategija za pregovore sa CEFTA-om			
3.4.	Sprovođenje članova 51, 57, i 58 SSP-a	Redovno učešće u pregovore u okviru CEFTA	1. Finansijske audiovizuelne usluge i usluge prevoza	MTI	Č1 2016	Strategija za pregovore sa CEFTA-om			

3.4.	Sprovođenje članova 51, 57, i 58 SSP-a	Sprovođenje dokumenta „Strateška politike poštanskog sistema u Republici Kosovo 2013-2017”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koncept dokument o izmeni i dopuni postojećeg zakona o poštanskim uslugama, završen. 2. Dalje proširenje teritorijalnog prostora za pružanje univerzalnih poštanskih usluga 3. Izmena zakona o pošti 4. Primena elektronskog sistema adresa 5. Informatizacija mreže poštanskih usluga 6. Članstvo u međunarodne organizacije 7. Saradnja sa drugim poštanskim administracijama zemalja u regionu 8. Oduzimanje rezervisanih poštanskih usluga od 500 grama do 100 grama, a njen silazak u formu polako. (add 	MER ARKEB	Č4 2016				
3.4.	Sprovođenje člana 56 SSP-a	Procena standarda profesije 5-og nivoa (za menadžere, tehničke stručnjake proizišlih iz stručne obuke višeg obrazovanja) iz Energetski operateri okvira kvalifikacija, akreditovanog od strane Energetski operateri organa za kvalifikacije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj zahteva dostavljenih Upravnom odboru Energetskog organa za kvalifikacije od strane institucija koje su aplicirale 2. Raspisivanje konkursa za stručnjake iz datih oblasti shodno važećim zakonima 3. Zapošljavanje stručnjaka i potpisivanje ugovora. 4. Procena aplikacija i dokumenata od strane stručnjaka 5. Završavanje rada na terenu (posećivanje institucija od strane stručnjaka) 6. Izveštaj ekipe stručnjaka je završen 7. Izveštaj ekipe stručnjaka dostavljen Upravnom odboru Energetski operateri organa za kvalifikacije 8. Broj odobrenih kvalifikacija 9. Donošenje odluka za odobrene kvalifikacije 10. Objavljivanje odobrenih kvalifikacija 	AKK, AKA i MONT	Č4 2016	Nacionalni okvir kvalifikacija	10,000.00	10,000.00	

3.4.	Sprovođenje člana 56 SSP-a	Procena standarda profesije 5-og nivoa (za menadžere, tehničke stručnjake proizišlih iz stručne obuke višeg obrazovanja) iz Energetski operateri okvira kvalifikacija, akreditovanog od strane Energetski operateri organa za kvalifikacije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trening za trenere PMU, dizajnirana 2. Broj obuka osoblja institucija na PMU za trenere, procenjivača i koordinatora koji će učiniti PMU, koji je održan 3. Broj učesnika na obuci 4. Kriterijumi primene i procedure PMU u ograničenom broju institucija, sprovode 	AKK, AKA i MONT	Č4 2016	Nacionalni okvir kvalifikacija	10,000.00	10,000.00	
	Sprovođenje člana 56 SSP-a	Povećanje kvaliteta obrazovanja i stručnog usavršavanja preko monitoringa institucija akreditovanih od strane Energetski operateri organa za kvalifikacije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Softver za praćenje od strane međunarodnih stručnjaka, uspostavljen. 2. Studijske posete neke zemlje koja sprovodi ovu vrstu monitoringa kako bi osoblje NOK videlo kako funkcioniše ova vrsta monitoringa, organizovana. 3. Primena online monitoringa, počela 4. Broj rutinskih monitoringa prema planu NOK. 5. Broj monitoringa na osnovu zahteva stranaka u vezi sa eventualnim neregularnostima od strane NOK 	AKK, AKA i MONT	Č4 2016	Nacionalni okvir kvalifikacija	10,000.00	10,000.00	

3.5. Poglavlje 4 acquis-a: Slobodno kretanje kapitala

3.5.	<u>Okvir politika</u>								
3.5.	Sprovođenje člana 65 SSP-a	Dalje poboljšanje političkog okvira u oblasti imovinskih prava	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radne grupe, osnovane 2. Broj održanih sastanaka 3. Nacionalna strategija o imovinskim pravima, usvojena 4. Plan delovanja, usvojen 	MP MŽSPP MPŠRR MJUL Katastarska agencija Kosova, Imovinska agencija Kosova, Kosovska agencija za privatizaciju, Asocijacija kosovskih opština	Č3 2016				
3.5.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								

3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Stalni razvoj analitičkog kapaciteta osoblja FOJ-K o sprečavanju pranja novca, borbe protiv finansiranja terorizma i povezanih krivičnih radnji	1. Učešće osoblja FOJ-K u stručne obuke 2. Unutrašnja reorganizacija u cilju pregleda zadataka i nadležnosti.	FOJ-K	Č4 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	20,000.00	10,000.00	10,000.00
	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Jačanje institucionalnih kapaciteta za sprovođenje zakona za sprečavanje i borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, i obučavanje organa izveštavanja	1. Učešće u zajedničke specijalizovane obuke za sprečavanje i borbu protiv pranja novca, finansiranja terorizma i povezanih krivičnih radnji. 2. organizovanje obuka za osoblje institucija za sprovođenje zakona 3. Organizovanje obuka za organe izveštavanja	FOJ-K Sudovi Tužilaštva Policija ATK Carina	Č4 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	15,000.00		15,000.00
3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Povećanje saradnje i razmene informacija između FOJ-K i sličnih međunarodnih institucija u cilju sprečavanja i otkrivanja slučajeva pranja novca, finansiranja terorizma i sličnih krivičnih radnji.	1. Posete i sastanci sa sličnim međunarodnim JFI u cilju PPP/LFT 2. Međunarodna razmena informacija u vezi sa PPP/FT 3. Potpisivanje sporazuma o saradnji sa sličnim međunarodnim institucijama NJIF	FOJ-K	Č4 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog	5,000.00	5,000.00	

						kriminala 2014-2018			
3.5.	<u>Primena</u>								
3.5.	Sprovođenje odredbi SSP-a iz oblasti sistema plata (član64)	Sprovođenje standarda ISO20022 za sistem plata ATS/RTGS+ACH	1. Prilagođavanje bankovnih računa sistemima komercijalnih banaka i sistemu CBK-a u tehničkom smislu 2. Prilagođavanje bankovnih računa sistemima komercijalnih banaka i sistemu CBK-a u pravnom smislu (gore pomenuto donošenje Uredbe o međubankovnom sistemu plata)	CBK	Č3 - 2016	Strateški plan CBK-a strategija za razvoj Energetski operateri sistema uplata	1,270,000.00	1,270,000.00	
3.5.	Sprovođenje člana 64 SSP-a	Sprovođenje standarda IBAN-a na bankovne račune i transakcije nacionalnih uplata	1. Primena odgovarajućeg algoritma kontrole tačnosti računa 2. Uvođenje kontrole za IBAN 3. Prilagođavanje sistema "core" od strane komercijalnih banaka shodno standardu IBAN za brojeve bankovnih računa 4. Prilagođavanje standardima ATS Prilagođavanje standardima ATS od strane učesničkih institucija (komercijalne banke, MF/Trezor i Kosovski fond za penzionu štednju)	CBK	Č4 - 2016	Strateški plan CBK-a strategija za razvoj Energetski operateri sistema uplata i Uredba CBK-a	20,000.00	10,000.00	10,000.00
	Sprovođenje člana 89 SSP-a.	Sprovođenje Nacionalne strategije i plana delovanja Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	1. Sprovođenje plana delovanja Nacionalne strategije 2014-2018, razmotrenog. 2. Realizacija aktivnosti koje proizilaze iz procene sektoralnog rizika građevinskih preduzeća 3. Sprovođenje procene sektoralnog rizika sektora koji su najpodložniji pranju novca i finansiranju terorizma, formiranje radne grupe i identifikacija rizika za PPP/FT 4. Određivanje mera za upravljanje identifikovanim sektoralnim rizicima i rešavanje istih	MF FOJ-K PK DK ATK MP TSK MŽSPP MTI Opštine	Č4 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	268,000.00	268,000.00	

	Sprovođenje člana 89 SSP-a.	Monitoring aktivnosti u okviru Nacionalne strategije i Plana delovanja Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	1. Sastanci sekretarijata za monitoring sprovođenja strategije, održani 2. Izveštaj o monitoringu aktivnosti strategije usvojene od strane međuministarske komisije 3. Izveštaj o monitoringu aktivnosti objavljene strategije	MF FOJ-K PK DK ATK MP TSK	Č4 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018			
	Sprovođenje člana 89 SSP-a.	Sprovođenje godišnjeg plana FOJ-K za praćenje podobnosti	1. Sprovođenje aktivnosti nadzora saglasnosti sa FOJ-K radi procene saglasnosti subjekata izveštavanja sa zakonom o PPP/FT. 2. Koordiniranje aktivnosti sektoralnog nadzora u cilju praćenja saglasnosti subjekata izveštavanja	FOJ-K CBK	Č4 2016	Zakon o za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma, memorandum o saradnji sa CBK-a o praćenju saglasnosti	1,000.00	1,000.00	
3.5.	Sprovođenje člana 89 SSP-a	Podizanje svesti građana i preduzeća o deklaraciji monetarnih sredstava	1. Organizovanje kampanje za podizanje svesti građana i preduzeća u vezi sa obavezom deklaracije monetarnih sredstava, više od kvote određene zakonom o PPP/FT prilikom ulaska/izlaska na granicnim prelazima	Carina JFI MF	Č2 2016	Plan delovanja Nacionalne strategije Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018	5,000.00		5,000.00

3.6. Poglavlje 5 acquis-a: Javne nabavke

3.6.	<u>Okvir politika</u>								
3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Usvajanje novog strateškog okvira, sprovođenje monitoringa	1. Nacionalna strategija za javnu nabavku (2015-2020), usvojena 2. Plan delovanja (2016) za monitoring aktivnosti nabavke, usvojen 3. Godišnji izveštaj KRPP, usvojen 4. Pravila nabavke za zaštitu bezbednosti, sastavljeno	KRPP ORN AQP	Č1 2016	Plan rada za 2016.	40,000.00	40,000.00	
3.6.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Podizanje administrativnih i institucionalnih kapaciteta u oblasti javne nabavke	1. Imenovanje dva člana odbora u ORN-e. 2. Broj obuka za sistem e-nabavke, održanih 3. Broj službenika za e-nabavku, obučeni 4. Broj obuka na osnovnom i naprednom nivou, organizovanih 5. Broj službenika na osnovnom i naprednom nivou, obučeni	ORN KRPP IKAP	Č4 2016	Strategija obuka za javnu nabavku	40,000.00	40,000.00	
3.6.	<u>Primena</u>								
3.6.	Sprovođenje člana 79 SSP-a	Funkcionalizacija sistema elektronske nabavke	1. Uspostavljanje sistema elektronske nabavke 2. Donošenje operativnih uputstava za e-nabavku 3. Integracija sistema e-nabavke na veb stranicu KRPP	MF MJU KRPP ORN AQP	Č4 2016	Ugovor o sistemu e-nabavke	550,000.00	550,000.00	
3.7. Poglavlje 6 acquis-a: Privredno pravo									
3.7.	<u>Okvir politika</u>								
3.7.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.7.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3.	Olakšavanje postupka poslovanja u opštinama sa većinskom srpskom zajednicom	1. Uspostavljanje 3 ne-stop shop u opštinama sa većinskom srpskom zajednicom	MTI	Plan rada MTI-e 2016	Č3 2016			
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3.	Jačanje kapaciteta osoblja one-stop shop	1. Broj obuka organizovanih za osoblje one-stop shop-ova u opštinama sa većinskom srpskom zajednicom 2. Broj obučenog osoblja	MTI	Plan rada MTI-e 2016	Č3 2016			
3.7.	Sprovođenje člana 51 SSP-a, tačka 1, 2, 3	Podizanje institucionalnih kapaciteta struktura za nadzor i reviziju	1. Obučavanje osoblja u oblasti računovodstva, finansijskog izveštavanja i revizije	MF	Izveštaj o zemlji 2015	Č4 2016			
3.7.	<u>Primena</u>								
3.7.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.8. Poglavlje 7 acquis-a: Pravo intelektualne svojine									
3.8.	<u>Okvir politika</u>								

3.8	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Sastavljanje strategije o intelektualnoj svojini na Kosovu(2016 - 2020)	1. Radna grupa za izradu koncept dokumenta, formirana 2.RG za sastavljanje strategije, osnovana 3. Strategija za intelektualno pravo na Kosovu 2016 – 2020, usvojena 4. Plan delovanja, usvojen	MTI MKOS MPŠRR MF MP MONT	Č3 2016	Strategija za intelektualnu svojinu 2016-2020				
3.8.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Davanje preporuka vladi Kosova u oblasti PIS-u	1. 2 godišnja sastanka Saveta za intelektualnu svojinu, održana	MTI MKOS Carina MZ Sudski Savet Tužilaštvo	Č4 2016	Strategija za intelektualnu svojinu 2010-2015 Odluka ministarstva o statutu Saveta 2012				
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Podizanje kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu	1. Rukovodilac Agencije za industrijsku svojinu, zaposlen	MTI	Č1-2016	Zakon o patentima Zakon o javnoj službi Uredba o unutrašnjoj organizaciji MTI-e				
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Organizovanje aktivnosti za podizanje svesti o intelektualnoj svojini (održavanje obuka, radionica, seminara, predavanja i konferencija).	1. Seminari sa poslovnom zajednicom u tri opštine Kosova, održani 2. Radionica sa institucijama za sprovođenje zakona (sudovi, policija i tužilaštva), održane 3. Radionica sa institucijama za sprovođenje zakona (sudovi- Odeljenje za ekonomska pitanja i inspektorati) 4. Predavanja za studente (Univerzitet Prištine, Prizrena, Gnjilana, Mitrovice) održana 5. Konferencija za obeležavanje Svetskog dana intelektualne svojine, održana	MTI MKOS MPŠRR MF PK	Č4 2016	Plan rada za 2016.				
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Održavanje obuka iz oblasti industrijskog prava o postupcima provere predmeta industrijske svojine	1.Broj obuka o postupku provere predmeta industrijske svojine (tržišna marka, patenti, industrijski dizajn i geografski pokazatelj) 2. Broj učesnika u obuke o postupku provere predmeta industrijske svojine	MTI MKOS MPŠRR MF PK	Č4 2016	Plan rada za 2016.				

3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Podizanje kapaciteta za borbu protiv digitalne piraterije	1.Obuke u oblasti digitalne piraterije, održane 2. Broj učesnika u obuke o digitalnoj pirateriji	MTI MKOS MF PK	Č3 2016	Plan rada za 2016.			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Održavanje obuka sa ovlašćenim predstavnicima industrijske svojine	1.Obuka za mlade predstavnike, održana 2.Obuka za predstavnike u vezi sa izmenama zakona, održana 3. Broj učesnika u održane obuke	MTI MKOS MF	Č4 2016	Plan rada za 2016.			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Podizanje kapaciteta osoblja Udruženja za kolektivno upravljanje autorskim pravom	1.Obučavanje osoblja Udruženja za upravljanje autorskim pravom, održano 2. Broj učesnika u obuku	MKOS	Č4 2016	Plan rada za 2016.			
3.8.	Primena								
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Stalno preduzimanje carinskih radnji	1. Broj zaplena 2. Broj slučajeva kršenja PIS-u	Carina	Č4 2016	Zakon o carinskim merama			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Stalno preduzimanje radnji radne grupe za borbu protiv piraterije	1.Broj zaplena 2. Broj procesiranih slučajeva kršenja 3. Broj slučajeva u kojima su izrečene kazne	MTI MKOS Carina MZ Policija Sudski savet Tužilaštvo	Č4 2016	Odluka vlade strategija za borbu protiv piraterije 2010-2015			
3.8.	Sprovođenje člana 77 i 78 SSP-a	Razmatranje žalbi protiv odluka AIP-o	1.Broj žalbi, primljenih 2. Broj odluka komisije, donetih	MTI	Č4 2016	AU o nadležnostima komisije za razmatranje žalbi			
3.9. Poglavlje 8 acquis-a: Politike konkurencije									
3.9.	<u>Okvir politika</u>								
3.9.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.9.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.9.	Sprovođenje člana 74&75 i SSP-a	Podizanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta Organa za konkurenciju	1.Radni prostor, obezbeđen 2.1(jedan) pravni službenik, zaposlen 3.1 (jedan) službenik za budžet i finansije, zaposlen 4. Osoblje iz oblasti nadzora tržišta – specijalizovani za oblast sklapanja sporazuma, fokusiranja i dominantan položaj, obučeni 5.Broj učesnika u obuku	MJU AKK	Č1 2016	Izveštaj o napretku	12,480.00	12,480.00	
3.9.	Sprovođenje člana 74&75 i SSP-a	Podizanje institucionalnih i	1.Osnovna obuka za sistem državne pomoći (pravni osnov, postupci,	AKK MF	Č1 2016	Organogram AKK	30,000.00	30,000.00	

		administrativnih kapaciteta Kancelarije za državnu pomoć	pravila, itd.) održana 2. Broj učesnika u obuku 4 (četiri) službenika u Kancelariju za državnu pomoć, zaposleni			Zakon o državnoj pomoći Izveštaj o napretku			
3.9.	<u>Primena</u>								
3.9.	KONKURENCIJA								
3.9.	Sprovođenje člana 74&75 i SSP-a	Inspekcija kompanija u ukviru nadzora tržišta	1. Informacije o uspostavljanje baze podataka o proceni uslova tržišta i postupcima najavljene inspekcije/kontrole, prikupljene 2. Broj inspekcija, sprovedenih 3. Izveštaj o radu, usvojen	AKK	Č4 2016	Zakon o zaštiti konkurencije			
3.9.	DRŽAVNA POMOĆ								
3.9.	Sprovođenje člana 74&75 i SSP-a	Uspostavljanje popisa državne pomoći	1. Lista institucija koje daju pomoć, sastavljena 2. Podaci o institucijama koje daju pomoć, prikupljeni	MF, ZNJSH	Č4 2016	MSA Zakon o državnoj pomoći			
3.9.	Sprovođenje člana 74&75 i SSP-a	Sastavljanje obaveštenja i prikupljanje podataka o pružaocima pomoći	1. Razvoj standardnog oblika podataka koji se moraju pružiti 2. Obrazac popunjen od strane institucija za pružanje pomoći 3. Obaveštenja o novim inicijativama institucija	MF ZNJSH	Č3 2016	Zakon o državnoj pomoći			
3.10. Poglavlje 9 acquis-a: Finansijske usluge									
3.10.	<u>Okvir politika</u>								
3.10.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.10.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Unapređenje okvira izveštavanja finansijskih institucija CBK	1. Softver izveštavanja finansijskih institucija, uspostavljen 2. Softver izveštavanja finansijskih institucija, testiran 3. Osoblje CBK-a i banaka obučeno za korišćenje softvera za izveštavanje CBK 4. Softver izveštavanja finansijskih institucija, funkcionalan	CBK	Č4 2016	Strateški plan 2015-2019	570,000.00		570,000.00
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Sprovođenje sistema naknade depozita (softver) i simuliranje testiranja potpune operativne spremnosti	1. Kapacitet organizacija kako bi bile spremne za efikasno sprovođenje mandata za osiguranje povišenih depozita 2. Tehnički kapacitet za postizanje i operativnu spremnost za efikasno sprovođenje mandata za osiguranje povećanog depozita	FSDK	Č4 2016	Strateški plan FSDK za period 2015-2017	255,523.00	17,523.00	238,000.00

3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Unapređenje okvira saradnje i koordinacije sa CBK-a u oblastima potrebnim za sprovođenje mandata institucije	1. Novi okvir o saradnji, sastavljen 2. Izmena i dopuna memoranduma o razumevanju sa CBK-a radi zastupanja drugih oblasti saradnje 3. Godišnji program provere "onsite" (o temama bezbednosti depozita), uspostavljen 4. Kontingentni plan u skladu sa preporukama misije za tehničku pomoć MMF-a, finaliziran 5. Sporazum o koordinaciji partnera mreže bezbednosti, potpisan 6. Saradnja sa partnerima iz finansijskog sektora, povećana	FSDK CBK	Č4 2016	Strateški plan FSDK za period 2015-2017			
3.10.	<u>Primena</u>								
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Razvoj funkcija nadzora u skladu sa savremenim praksama i standardima Unapređenje nadzora banaka	1. Priručnik za nadzor kompanija za osiguranje, sastavljen 2. Priručnik za nadzor penzionog fonda, sastavljen 3. Priručnik za likvidnost banaka, sastavljen	CBK	Č4 2016	Strateški plan 2015-2019	60,000.00	60,000.00	
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Sprovođenje odredbi Uredbe FSDK o informisanju klijenata članova	1. Ograničenje obezbeđenja depozita povećano sa 3,000 na 4,000 evra 2. Snabdevanje banaka osnovnim informacijama o zaključenim depozitima	FSDK	Č1 2016	Strateški plan FSDK za period 2015-2017	3,000.00	3,000.00	
3.10.	Sprovođenje člana 50, 96 i aneksa 6 SSP-a	Unapređenje diferencijalnog sistema premija i izveštavanje banaka članica	1. Koncept dokument o unapređenju i metodi diferencijacije rizika na osnovu tehničkih uputstava EBA, razvijen	FSDK	Č4 2016	Strateški plan FSDK za period 2015-2017			
3.11. Poglavlje 10 acquis-a: Informaciono društvo i mediji									
3.11.	<u>Okvir politika</u>								
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Uspostavljanje uslova koji odgovaraju prelasku na digitalno zemaljsko emitovanje	1. Strategija za digitalizaciju zemaljskog emitovanja, usvojena	NKM-e MER ARKEP	Č4 2016	Zakon o NKM-e			
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Poboljšanje pružanja javnih usluga u pogledu primene informativne tehnologije u državnim institucijama	1. Strategija za elektronsko upravljanje 2016-2020, usvojena	MJU AShI MER	Č1 2016				

3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Planiranje zahteva za radiofrekvencije i koordiniranje istih za novu tehnologiju radiokomunikacije	1. Uslovi za korišćenje radiofrekvencija i postupak davanja opsega frekvencija 790-862 MHz za širokopojasnu bežičnu tehnologiju, određeni	ARKEP MER	Č4 2016	Politike sektora elektronske komunikacije – digitalna agenda za Kosovo 2013-2020	150,000.00		150,000.00
3.11.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta								
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Uvođenje novih mera i promena postojećeg postupka u cilju efikasnog doprinosa razvoju infrastrukture elektronske komunikacije	1. Pravila o instalaciji mreže za elektronsku komunikaciju, usvojena 2. Online platforma za informacije u vezi sa postojećom zemaljskom i podzemnom infrastrukturom, lokacijama i vlasništvom (procena na čitavoj teritoriji Kosova - 40%), uspostavljena 3. Cene zajedničkog korišćenja alternativne javne infrastrukture, određene	MER ARKEP MI MJUL MŽSPP Opštine	Č4 2016	Politike sektora elektronske komunikacije – digitalna agenda za Kosovo 2013-2020	30,000.00		30,000.00
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Uspostavljanje CERT na Energetski operaterim nivou, odgovoran za istraživanje incidenata bezbednosti mreža i usluga elektronske komunikacije	1. Nacionalni centar za hitno kompjutersko reagovanje - CERT, osnovan i funkcionalan	ARKEP MER	Č4 2016	Politike sektora elektronske komunikacije – digitalna agenda za Kosovo 2013-2020	500,000.00		500,000.00
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Podizanje stručnih kapaciteta u oblasti elektronske komunikacije	1. Jedan službenik – za prenošenje brojeva, zaposlen 2. Jedan službenik za analizu i praćenje poštanskog tržišta, zaposlen 3. Jedan službenik za evropske integracije i spoljne odnose, zaposlen	Skupština	Č4 2016	SOT 2016-2018	21,662.00	21,662.00	
3.11.	Primena								
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Sastavljanje i sprovođenje plana za migraciju i sprovođenje uredbe o ccTLD	1. Dobijanje i primena državnog pozivnog broja 2. Dobijanje i primena državnog internet koda ccTLD	ARKEP	Č4 2016	Politike sektora 2013 - 2020 program Vlade 2015 - 2018 - Mere 1.10.3)	5,000.00	5,000.00	
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Obezbediti razvoj širokopojasne mreže elektronske komunikacije u oblastima u kojima	1. 70% domaćinstava koja su u mogućnosti da koriste širokopojasni internet 2. 90% preduzeća koja su u mogućnosti da koriste širokopojasni internet	ARKEP MER MTI	Č4 2016	Politike sektora elektronske komunikacije – Digitalna			

	komunikacije	tržište nije uspelo da obezbedi infrastrukturu i pružanje usluga				agenda za Kosovo 2013-2020			
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Stvaranje mogućnosti za građane da koriste internet brzine 30 Mbps i više	1. 70% građana koristi internet od 30 Mbps	ARKEP MER MI Opštine	Č4 2016	Zakon o elektronskoj komunikaciji Politike sektora elektronske komunikacije - Digitalna agenda za Kosovo 2013-2020			
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Podsticanje malih i srednjih preduzeća da koriste informativnu tehnologiju za poboljšanje efikasnosti i konkurenciju za svoje funkcionisanje	1. 10% preduzeća koristi sistem planiranja resursa povezan na partnerske sisteme 2. 15% preduzeća koristi sistem za upravljanje odnosima sa klijentima	ARKEP MER	Č4 2016	Politike sektora elektronske komunikacije - Digitalna agenda za Kosovo 2013-2020	40,000.00		40,000.00
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Sastavljanje i sprovođenje projekta za uspostavljanje sistema za prenošenje brojeva	1. Sistem za prenošenje brojeva, uspostavljen	ARKEP	Č4 2016	Srednjeročni plan 2015 - 2017	400,000.00	400,000.00	
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Sprovođenje uredbe o merenju kvaliteta usluga	1. Uslovi za merenje parametara kvaliteta pristupa internetu, uspostavljeni	ARKEP	Č4 2016	Srednjeročni plan 2015 - 2017 I	30,000.00	30,000.00	
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Pripremanje procesa otvaranja tendera za multipleks u cilju sprovođenja strategije za digitalizaciju	1. Paket dokumenata za licenciranje pružaoca sadržaja, sastavljen 2. Paket dokumenata za licenciranje operatera multipleksa, sastavljen	KPM	Č2 2016				
3.11.	Sprovesti odredbe SSP-a iz člana 109 o audiovizuelnim politikama, člana 110 o informacionom društvu, člana 111 o mreži usluga elektronske komunikacije	Dalja liberalizacija tržišta mobilne telefonije i mobilnih širokopojasnih usluga	Otvoravanje opsega frekvencija 800, 900, 1800 i 2100 MHz, realizovano	ARKEP	Č4 2016		20,000.00	20,000.00	

3.12. Poglavlje 11 acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.12.	Okvir politika									
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Dalji razvoj politike iz oblasti poljoprivrede, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih acquis-a	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koncept dokument o veštačkom đubrivu, usvojen 2. Koncept dokument o poljoprivrednom zemljištu, usvojen 3. Koncept dokument o poljoprivrednoj inspekciji, usvojen 4. Program za poljoprivredu i ruralni razvoj (2014-2020) za mere acquis-a:101, 103, 202, 302, 303, 401, 402, 501 i mere navodnjavanja, usvojen 5. Godišnji program za direktne uplate za površine (ha), stočarstvo i stočne proizvode (mleko, meso) usvojen. Počeće se sa standardima ili merama koje uslovljavaju direktne uplate zbog uticaja na životnu sredinu u oblasti sigurnosti hrane, zdravlja i blagostanja životinja i životne sredine. 6. Analitički dokument o proceni podrške u strukturi poljoprivrednika 7. Zeleni izveštaj, Kosovo 2016, objavljen 8. Izveštaj o trgovačkoj razmeni za poglavlja 1-24 prema zemlji porekla i zemlji izvozniku, sastavljen; 9. Plan delovanja o organskoj poljoprivredi, usvojen. 	MPŠRR	Č4 2016	Plan za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020				
3.12.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Reforma institucionalnih struktura u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja i podizanje kapaciteta istih, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih acquis-a	<ol style="list-style-type: none"> 1. Agencija za razvoj poljoprivrede prema IPARD-u, reorganizovana 2. Sedam (7) direktorata i 20 sektora ARP-e, osnovano 3. Jedinica za unutrašnju reviziju u okviru Agencije za isplate, osnovana 4. Reorganizacija sektora računovodstvenih podataka na farmi 5. Zapošljavanje 19 službenika ARP 6. Broj savetnika za poljoprivredu i ruralni razvoj, obučeni 7. Broj savetnika (pružaoca poljoprivrednih saveta za poljoprivrednike), certifikovanih 	MPŠRR	Č4 2016	Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju PPRR 2014-2020 Zakon br. 04/L-074 o savetodavnim uslugama za poljoprivredu i ruralni razvoj, Strategija za savetodavne usluge 2012-	1,377,686.00	1,377,686.00		

						2016			
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Institucionalne reforme i podizanje kapaciteta istih za sprovođenje Okvirnog sektoralnog sporazuma (IPARD II)	1. Organogram i opis poslova Agencije za poljoprivredni razvoj (APR) i Upravnog organa, finalizirana 2. Dva tri sastanka Komisije za monitoring PBZHR, održana; 3. Broj preporuka komisije za monitoring, donetih	MPŠRR	Č4 2016	PBZHR 2014-2020; Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju			
3.12.	<u>Primena</u>								
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Dalje regulisanje poljoprivrednog zemljišta i zaštita od promene destinacije poljoprivrednog zemljišta	1. Broj katastarskih zona, regulisan 2. Površina u ha., regulisano 3. Broj inspekcija o korišćenju poljoprivrednog zemljišta 4. Broj zahteva podnetih Komisiji MPŠRR 5. Broj administrativnih postupaka pokrenutih pred nadležnim sudovima	MPŠRR	Č4 2016	Zakon br. 04/L-040 o regulisanju zemlje Zakon br. 02-L-26 o poljoprivrednom zemljištu, Strategija za konsolidaciju zemljišta 2010-2020	505,160.00	505,160.00	
	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Dalja konsolidacija opštinskih informativnih i savetodavnih centara za poljoprivredu i ruralni razvoj	1. 34 konsolidovana i funkcionalna informativna centra 2. 4500 poljoprivrednika, obučena 3. Broj brošura i informativnih letaka za poljoprivrednike, distribuiranih	MPŠRR	Č4 2016	Zakon br. 04/L-074 o savetodavnim uslugama za poljoprivredu i ruralni razvoj Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Strategija za savetodavne usluge za poljoprivredu i ruralni razvoj 2012 - 2016	700,000.00	700,000.00	
3.12.	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Jačanje upravljanja i finansijske kontrole direktnih uplata i mere za ruralni razvoj	1. Registar poljoprivrednika (stoke, vinograda), ažuriran i objavljen 2. Iznos izdvojen za sprovođenje mere 101 (ulaganje u fizičku imovinu, poljoprivrednu ekonomiju), 103 (ulaganje u preradu i trgovinu poljoprivrednim proizvodima), 202	MPŠRR	Č4 2016	Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju; program za direktne	18,639,200.00	18,639,200.00	

			(agro-sredina i organska poljoprivreda), 203 (održavanje i zaštita šuma), 302 (diversifikacija farmi i razvoj biznisa), 303 (sastavljanje i sprovođenje lokalnih strategija za razvoj - pristup LEADER), 401 (poboljšanje obuka), 402 (savetodavne usluge), 501 (tehnička pomoć) i mere navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta			uplate i program za projekte ruralnog razvoja 2016			
3.12.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja	Promovisanje poljoprivrednih kultura i stočarstva preko različitih sajмова na Kosovu	1. Pet sajмова je organizovano i podržano od strane MPŠRR	MPŠRR	Č4 2016	Godišnji plan rada MPŠRR	25,000.00	25,000.00	
	Sprovođenje člana 102 i SSP-a u oblasti poljoprivrede i razvoja	Procena uticaja subvencija i grantova za razvoj poljoprivrede	1. Analitički dokument za procenu podrške u strukturi i performansi farme, završen 2. Broj novih farmi, uključenih u model RrDhKF	MPŠRR	Č4 2016	PPRR 2014-2020;	300,000.00	300,000.00	
3.13. Poglavlje 12 acquis-a: Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politike									
3.13.	<u>Okvir politika</u>								
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Dalji razvoj politike iz oblasti bezbednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih politike, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih acquis-a	1. Strategija za unapređenje prehrambenih operatera (OBU), usvojena 2. Nacionalni godišnji plan za službene kontrole i uzorkovanje, usvojen 3. Plan za monitoring ostataka, usvojen 4. Planovi za oboljenja životinja, usvojeni 5. Višegodišnji plan za kontrolu i eliminisanje bolesti životinja, usvojen 6. Plan obuke za pitanja bezbednosti hrane za inspektore i prehrambene operatere, usvojen	AHV MPŠRR	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani Zakon br. 2004/21 o veterini Nacionalni plan za službene kontrole i uzorkovanje Higijenski paket			
3.13.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Dalja reforma institucionalnih struktura u oblasti bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih acquis-a	1. Sektor hrane za životinje, uspostavljen 2. Sanitarni, veterinarski i fitosanitarni inspektorati, transferisani iz opština u AHV	AHV	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani	534,538.00	534,538.00	

3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Dalje podizanje ljudskih kapaciteta u oblasti bezbednosti hrane, veterinarskoj i fitosanitarnoj politici, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i harmonizovanih acquis-a	1. Dva dodatna stručnjaka u odeljenju javnog zdravlja, zaposlena 2. Tri službenika u sektoru hrane za životinje, zaposlena 3. Broj obuka i obrazovnih aktivnosti za inspektore OBU 4. Broj obuka za službenike sektora za hranu životinja 5. Oprema za aktivnosti sektora hrane za životinje, kupljena 6. Biološki materijal za aktivnosti vakcinisanja, kupljen 7. Broj obučeni službenika za zdravlje i blagostanje životinja 8. Oprema za aktivnosti fitosanitarnih inspektora na terenu, kupljena 9. Broj obučeni fitosanitarnih inspektora za korišćenje nove opreme 10. Broj obuka za laboratorijsko osoblje o razvoju novih metoda	AHV MPŠRR UP MF MJUL	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani	1,620,047.00	1,620,047.00	
3.13.	<u>Primena</u>								
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Poboljšanje zaštite javnog zdravlja i zdravlja životinja	1. Analiza propusta u nacionalnim zakonima o sanitarnim politikama, realizovana 2. Anketa u cilju identifikacije bolestima teritoriji Kosova i monitoring stanja epidemija u zemlji i regionu, realizovana 3. Unapređenje sistema informativne tehnologije za e-inspekcije 4. Broj odobrenih i registrovanih privrednih subjekata prehrambenih ne-životinjskog porekla 5. Broj vakcinisanih ovaca i koza na teritoriji Kosova protiv bruceloze (<i>Brucella melitensis</i>) 6. Broj vakcinisanih svinja na teritoriji Kosova protiv klasične svinjske kuge 7. Broj vakcinisanih pasa protiv besnila, ekinokokoze i detoksikacija čitave teritorije Kosova, prijavljen 8. Broj vakcinisanih kokošaka protiv Newcastle bolesti 9. Količina nabavke lekova za životinje protiv krpelji koje prenose Krimsku-Kongo hemoragijsku groznicu u	AHV	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani Zakon br. 2004/21 o veterini	3,024,000.00	874,000.00	2,150,000.00

			opštinama Mališevo, Suva Reka, Orahovac i Klina 10. Broj rezultata ispitivanja preko krvi obolelih goveda od: bruceloze, leukoze i plavog jezika 11. Rezultati ispitivanja TBC oboljenja kod goveda						
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Sprovođenje plana obuke za pitanja bezbednosti hrane za inspektore i službenike OBU	1. Broj službenih kontrola OBU, realizovanih 2. Broj obuka i obrazovnih aktivnosti za službenike OBU, održanih	AHV	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani	90,000.00	90,000.00	
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Poboljšanje kontrola živih životinja	1. Broj kontrola živih životinja, obavljanih 2. Broj oduzetih životinja (uključujući i one na granici) i smeštenih u karantin	Policija Kosova Carina AHV	Č4 2016	Zakon br. 2004/21 o veterini	100,000.00	100,000.00	
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Poboljšanje identifikacije i registracije životinja	1. Broj zaklanih životinja, prijavljenih u bazu podataka I&R 2. Broj rođenih životinja, prijavljenih u bazu podataka I&R 3. Broj kretanja životinja, prijavljenih u bazu podataka I&R 4. Broj životinja koje su uginule, prijavljenih u bazu podataka I&R 5. Broj domaćih životinja identifikovanih i registrovanih u bazu podataka I&R	AHV	Č1 2016	Zakon br. 2004/21 o veterini	300,000.00	300,000.00	
3.13.	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Poboljšanje kontrola u fitosanitarnoj oblasti, uključujući kontrole na graničnim prelazima	1. Broj fitosanitarnih kontrola, uključujući kontrole na graničnim prelazima 2. Broj uzetih uzoraka, uključujući granične prelaze 3. Broj kontrolnih lista, sprovedenih 4. Lista oboljenja biljaka i proizvoda za zaštitu biljaka, ažurirana	AHV	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani	67,000.00	67,000.00	
	Sprovođenje člana 102 SSP-a u oblasti bezbednosti hrane i agroindustriji	Poboljšanje performanse za razvoj novih metoda LUV testiranja	1. Aplikiranje za proširenje oblasti akreditacije novim metodama za bezbednost hrane i kvalitet, kao i za utvrđivanje bolesti životinja, realizovano 2. Tehničke specifikacije za tender održavanja, servisiranja i kalibraciju laboratorijske opreme, sastavljene	AHV	Č4 2016	Zakon br. 03/L-016 o hrani			

3.14. Poglavlje 13 Acquis-a - Ribarstvo

3.1.4. Mere u okviru ovog poglavlja su listirane u narativnom delu Programa

3.15. Poglavlje 14 Acquis-a: Politike transporta

3.15	<u>Okvir politika</u>									
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Poboljšanje politike za obezbeđivanje civilne avijacije u cilju zaštite putnika, posade, osoblja na zemlji i širu javnost od nezakonitih intervencija (izmena-dopuna)	1. Nacionalni program za obezbeđivanje civile avijacije, usvojen	MUP	Č4 2016	Uredba EK br. 185/2010 o određivanju detaljnih mera za sprovođenje osnovnih zajedničkih standarda u oblasti avijacije Uredba EK br. 300/2008 o zajedničkim pravilima u oblasti sigurnosti civilne avijacije				
3.16.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje i poboljšanje profesionalnih i tehničkih kapaciteta Agencije za usluge vazdušne navigacije (AHVN)	1. Direktor AHVN imenovan 2. AHVN funkcionalizovana	MI	Č4 2016	Zakon o osnivanju AHVN br. 04/L-250	5,517,395.00	5,517,395.00		
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje tehničkih i profesionalnih kapaciteta u oblasti drumskog saobraćaja	1. Baze podataka i elektronski sistemi, osnovana i funkcionalizovana, 2. Baza podataka i elektronski sistem za auto-škole, profesionalne predavače, instruktore vozače, ispitivače, trenere, kandidate za šofere, elektronsko testiranje, stvorena i funkcionalizovana, 3. Obuka za predavače, instruktore vozače, ispitivače i trenere, stvorena i funkcionalizovana, 4. Obuka za inspeksijske službenike (drumska kontrola opasne robe), okončan, 5. Kontrola testova gasa za vozila, realizovana	MI	Č4 2016	Sektorna strategija i MMT GPRV	150,000.00	150,000.00		
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje profesionalnih i tehničkih kapaciteta u oblasti civilne avijacije	1. Jedan službenik za ekonomsko uređenje koji će ojačati kapacitete za sprovođenje uredbi 1794/2006 i 390/2013, zaposlen 2. Jedan službenik za pravna pitanja i	ACA	Č4 2016		36,000.00	36,000.00		

			regulator avijacije u cilju podizanja efikasnosti u transponovanju Acquis-a,, zaposlen						
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje i poboljšanje profesionalnih i tehničkih kapaciteta u sigurnosti civilne avijacije	1. Pohađanje napredne obuke od strane inspektora za sigurnost civilne avijacije	MUP	Č4 2016		20,000.00	20,000.00	
3.16.	<u>Primena</u>								
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Poboljšanje usluga u cilju stvaranja olakšica u drumskom i železničkom saobraćaju putnika	1. Linije drumskog i železničkog saobraćaja subvencionisane	MI	Č4 2016	Zakon o drumskom saobraćaju i železnicama Zakon o drumskom saobraćaju i železnicama Sektorna strategija MMT	2,000,000.00	2,000,000.00	
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Poboljšanje i modernizacija usluga u prevozu putnika na autobuskim stanicama	1. Broj stanica autobuskih stanica, izgrađen	MI	Č4 2016	Zakon o drumskom saobraćaju i železnicama Sektorna strategija MMT SOT	200,000.00	200,000.00	
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Poboljšanje postojeće mreže, odnosno identifikovanje ekonomski isplative varijante za segment autoputa R7, deo osnovne mreže SEETO	1. Studija izvodljivosti R7 (Besinje-Merdare), okončana	MI	Č4 2016	Sektorna strategija MMT i SR SEETO	800,000.00		800,000.00
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Izgradnja drumske mreže Kosova, autoput R6, deo osnovne mreže SEETO	1. Prioritetni segmenti, okončani	MI	Č4 2016	Sektorna strategija MMT SR SEETO	108,000,000.00	108,000,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Izgradnja i proširenje postojeće drumske mreže	1. Studija izvodljivosti (Kijevo - Zahač), finalizovana 2. Km segmenta (Vučitrn - Mitrovica R6a/N2), okončana u % 3. Km segmenta (Đurđica - Kijevo i Peć	MI	Č4 2016	Sektorna strategija MMT SR SEETO	13,959,381.00	13,959,381.00	

			- Zahač) R6b/N9), okončana u %						
3.16.	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Poboljšanje bezbednosti i poboljšanje drumske mreže nacionalnih i regionalnih puteva	1. Km puteva, signalizacija 1. Km puteva, održavanje	MI	Č4 2016	Sektorna strategija TMM SR SEETO	11,100,000.00	11,100,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje kvaliteta puteva u lokalnoj drumske mreži	1. Km lokalnih puteva, izgrađeno	MI	Č4 2016	Program sufinansiranja sa SO.	2,330,000.00	2,330,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje i poboljšanje bezbednosti u drumske saobraćaju	1. preporuke sa sastanaka saveta o bezbednosti u drumske saobraćaju, sprovedene 2. Kampanje podizanja svesti, održane	MI	Č4 2016	Strategija za bezbednost u saobraćaju	72,000.00	72,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Kontrola sigurnosti vozila na drumu (mobilne kontrole)	1. Oprema za kontrolisanje sigurnosti vozila na drumu, obezbeđena	MI	Č4 2016	Sektorna strategija i TMM	500,000.00	500,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Potpuno sprovođenje zakona o drumske prevozu za opasnu robu	1. Prevod međunarodnih sporazuma za drumske prevoz opasne robe, okončan 2. Broj inspekcija na terenu	MI	Č4 2016	Zakon o prevozu opasne robe 04L/183	12,000.00	12,000.00	
	Sprovođenje člana 113. SSP-a u oblasti transporta	Podizanje i poboljšanje kapaciteta železničke infrastrukture	1. Nacrt dizajna za železničku liniju 10 (segment Kosovo Polje - Elezov han), okončan 2. Prva etapa obnove prioritarnih segmenata železničke linije 10 (segment Kosovo Polje - Elezov han), počeo 3. Radovi na segmentu (Kosovo Polje - Elezov han), realizovani	MI EBOR INFRAKOS	Č4 2016	Sektorna strategija TMM 2. SR SEETO	11,800,000.00	10,000,000.00	1,800,000.00
3.16. Poglavlje 15 Acquis-a - Energija									
3.16.	<u>Okvir politika</u>								
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Dalji razvoj politike u oblasti energije u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i transponovane Tekovine	1. Strategije za energiju 2015-2024, usvojena 2. Program za sprovođenje Strategije za energiju 2015-2017, usvojen	MER EKK KOSPT Toplane KEDS KESCO URE MŽSPP MTI MF MRSZ	Č4 2016	Zakon br. 03/L-184 o energetici			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje i dopuna energetske politike uz poseban naglasak na energetske efikasnost	1. Treći akcioni plan za energetske efikasnost 2016-2018, pripremljen	MER	Č4 2016	Nacionalni akcioni plan za energetske efikasnost -			

						APKEE 2010-2018			
	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Razvoj strateških politike u sektoru zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti	1. Strategija i Akcioni plan za zaštitu od zračenja i nuklearna sigurnost, usvojena	KAZZNS	Č2 2016	Zakon br. 03/L-104 o zaštiti ne-jonizujućeg i jonizujućeg od zračenja i nuklearnoj sigurnosti			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Razvoj strateških politike u sektoru zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti	1. Plan za pripremu i odgovor na radioaktivne i nuklearne vanredne situacije, pripremljen	KAZZNS	Č4 2016	Zakon br. 03/L-104 o zaštiti ne-jonizujućeg i jonizujućeg od zračenja i nuklearnoj sigurnosti			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Razvoj politike za unutrašnje tržište energijom	1. Među-sbvencionisanja između tarifnih grupa, eliminisana 2. Unutrašnje konkurentno tržište električne energije, stvoreno 3. Zakonske odredbe za razvoj konkurencije na unutrašnjem tržištu električne energije, omogućavajući dolazak novih snabdevača na tržište, primenjene	URE	Č4 2016	Zakon br. 03/L-184 o energetici Zakon br. 03/L-185 o regulatoru energije			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje i dopuna politike za podršku ugroženih potrošača u sektoru energije	1. Socijalni akcioni plan za energiju, pripremljen	MRSZ MF MER URE	Č4 2016	Zakon br. 03/L-185 o regulatoru energije			
3.16.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta								
	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Reformisanje institucionalnih struktura u oblasti energije i nuklearne sigurnosti i podizanje njihovih kapaciteta, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i transponovanih Acquis-a	1. Broj službenika KAEE i odeljenja energetike, obučeni	MER	Č4 2016	Strategija energije 2009-2018. KAPEE 2010-2018	2,000,000.00		2,000,000.00
	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Reformisanje institucionalnih struktura u oblasti	1. Opštinski službenici za sprovođenje mera koje proizilaze iz opštinskih planova za energetska efikasnost,	MER OPŠTINE	Č4 2016	Opštinski planovi za energetsku			

		energije i nuklearne sigurnosti i podizanje njihovih kapaciteta, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i transponovanih Acquis-a	obučeni			efikasnost			
	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Reformisanje institucionalnih struktura u oblasti energije i nuklearne sigurnosti i podizanje njihovih kapaciteta, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i transponovanih Acquis-a	3. Broj službenika obučanih i obuke u KAZZNS	KAZZNS	Č4 2016	Zakon br. 03/L-104 o zaštiti ne-jonizujućeg i jonizujućeg od zračenja i nuklearnoj sigurnosti	5,000.00	5,000.00	
3.16.	<u>Primena</u>								
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Izgradnja i razvoj novih generišućih kapaciteta električne energije	1. Primanje ponuda i izbor najboljih poželjnih ponuđača za TC Novo Kosovo 2. Komercijalno zaključenje 3. Izražavanje interesa 4. Finansijsko zaključenje 5. Procedure za ovlašćenje izgradnje malih generatora, izmenjene i dopunjene 6. Broj ovlašćenja za izgradnju kapaciteta OIE, izdate	MER	Č4 2016	Strategija za energiju 2015-2024 Zakon br. 03/L-185 o regulatoru energije	1,600,000.00	1,600,000.00	
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanja u stalnom snabdevanju električnom energijom	1. Licenca za snabdevanje električnom energijom, izdata	URE	Č1 2016	Zakon br. 03/L-185 o regulatoru energije			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Proces dekomisije objekata za gasifikaciju, azotare i toplane na lokaciji TC Kosovo A	1. Priručnik/uputstva za zakonske procedure za proces dekomisije, pripremljen 2. Obuka za članove radne grupe i odeljenja za dekomisiju u EKK, održana 3. Procedure za neophodne dozvole za dekomisiju objekata, definisane 4. Inventarizacija svih otpadnih materijala, pripremljena 5. Lokacija za otpad koji nije opasan, određena	MER MŽSPP MRSZ MF MEI URE EKK KOSPT KEUK	Č4 2016	Odluka Vlade Kosova br. 04/156			

3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Povećanje efikasnosti sistema distribucije i snabdevanja električnom energijom	1. Tehnički i komercijalni gubici prema odluci URE, smanjeni	KEDS KESCO URE	Č4 2016	Odluka URE, prema Kodu br. V/399/2012, od 6. februara 2012.			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje infrastrukture distribucije i uključenje u regionalne mehanizme za kompenzaciju tranzita električne energije i izdvajanje kapaciteta	1. Postavljanje infrastrukture za sekundarno uređenje Kosovo –Albanija, završeno	KOSPT	Č4 2016	Razvojni plan prenosa 2014-2023 Investicioni plan 2013-2024	2,000,000.00		2,000,000.00
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje infrastrukture distribucije i uključenje u regionalne mehanizme za kompenzaciju tranzita električne energije i izdvajanje kapaciteta	1. Sprovođenje i funkcionalizacija interkonekcionne linije 400 kV NS Kosovo B - NS Tirana 2, okončana	KOSPT	Č2 2016	Razvojni plan prenosa 2014-2023, Investicioni plan 2013-2025			
3.16.	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje infrastrukture za ciljeve tržišta energije, smanjenje nadgledanja gubitaka energije na granici između KOSPT-a i KEDS/OSSH	1. Instalacija grupa merača na novoj komercijalnoj granici KOSPT-KEDS/OSSH, okončan	KOSPT	Č4 2016	Razvojni plan prenosa 2014-2023 Investicioni plan 2013-2026	250,000.00	250,000.00	
	Sprovođenje člana 114. SSP-a u oblasti energije	Poboljšanje infrastrukture distribucije i uključenje u regionalne mehanizme za kompenzaciju tranzita električne energije i izdvajanje kapaciteta	1. Realizacija sekundarnog uređenja kosovo – Albanija, formirana	KOSPT	Č4 2016	Razvojni plan prenosa 2014-2023 Investicioni plan 2013-2026	3,100,000.00	1,450,000.00	1,650,000.00
3.17. Poglavlje 16 Acquis-a: Porezi									
3.17	<u>Okvir politika</u>								

3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Ažuriranje okvira politike u oblasti poreza	1. Strategija informativne tehnologije 2016-2018, usvojena 2. Godišnji plan obrade opasnosti, usvojen 3. Godišnji plan rada PUK, usvojen.	MF ATK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Izveštaj o napretku 2014; Godišnji plan rada PUK; Godišnji plan obrade opasnosti; Strategija za sprečavanje i borbu protiv neformalne privrede, pranja novca i finansiranja terorizma 2014-2018				
3.17.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Unapređenje sistema IT kako bi se omogućio efikasniji rad unutar PUK i poboljšane usluge za poreske obveznike	1. Dokument zahteva korisnika, izrađen 2. Broj modula sistema, razvijen 3. Vrsta elektronskih usluga za poreske obveznike, povećana 4. Broj elektronskih prijavi, povećan 5. Broj poreskih obveznika koji prijavljuju elektronski	MF ATK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Izveštaj o napretku 2014; Godišnji plan rada PUK; Strategija za sprečavanje i borbu protiv neformalne privrede, pranja novca i finansiranja terorizma 2014-2018	10,000,000.00	5,000,000.00	5,000,000.00	
3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Opšte povećanje sposobnosti/veština osoblja	1. Broj obuka prema oblastima 2. Broj učesnika prema oblastima 3. Broj obučenih službenika u upravljanju opasnostima ispunjenja 4. Broj obuka pohađanih u oblasti poreskih opasnosti	MF PUK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Izveštaj o napretku 2014; Godišnji	250,000.00	250,000.00		

						plan rada PUK; Godišnji plan obrade opasnosti			
3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Potpisivanje sporazuma o eliminisanju dvostrukog oporezivanja	1. Broj potpisanih sporazuma	MF PUK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Godišnji plan rada PUK; Godišnji plan obrade opasnosti			
3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Tehnička pomoć u oblasti: „Upravljanje promenama unutar institucije“ kao i tehnička pomoć u oceni poreskog jaza	1. Procenat poreskog jaza na Kosovu 2. Zvanični izveštaj tehničke pomoći u oblasti: „Upravljanje promenama unutar institucije“, finalizovan	MF PUK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Izveštaj o napretku 2014; Godišnji plan rada PUK; Godišnji plan obrade opasnosti; Strategija za sprečavanje i borbu protiv neformalne privrede, pranja novca i finansiranja terorizma 2014-2018			
3.17.	<u>Primena</u>								
3.17.	Sprovođenje članova 39, 40, 70. i 105. SSP-a	Smanjenje nivoa neformalne privrede i fiskalne evazije	1. Naplata poreza na severu Kosova, povećana 2. Broj poseta realizovanih u cilju sprečavanja neformalne privrede i fiskalne evazije 3. Broj realizovanih kontrola u cilju sprečavanja neformalne privrede i fiskalne evazije 4. Monetarna vrednost realizovanih aktivnosti 5. Broj saradnje sa trećim stranama za identifikaciju preduzeća koja ne	MF PUK	Č4 2016	Strateški plan PUK 2015-2020; Program Vlade 2014-2018; Izveštaj o napretku 2014; Godišnji plan rada PUK; Godišnji plan obrade opasnosti; Strategija za			

			ispunjavaju 6. Broj poreskih obveznika/pojedinaca koji ne prijavljuju			sprečavanju i borbu protiv neformalne privrede, pranja novca i finansiranja terorizma 2014-2018			
3.18. Poglavlje 17 Acquis-a: Ekonomske i monetarne politike									
3.18.	Pogledajte Blok II: Ekonomski kriterijumi								
3.19. Poglavlje 18 Acquis-a: Statistike									
3.19.	<u>Okvir politika</u>								
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Stvaranje novog SZK odeljenja da bi se povećala efikasnost u objavljivanju zvaničnih statistika	1. Stvoreno je Nacionalno odeljenje za račune	SZK KP MF	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 kao i Godišnji plan 2016			
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Podizanje administrativnih kapaciteta	1. Odobren je broj novih radnih mesta za sektorske statistike. 2. Broj održanih treninga 3. Broj treniranih zvaničnika	SZK KP MF	Č4 2016	Zahtevi za vladu, Izveštaj o napretku, Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016			
3.19.	<u>Primena</u>								
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje kvaliteta nacionalnih računa (godišnji i kvartalni)	1. Bruto Domaćih Proizvoda je izračunat preka metodologiji ESA 2010. 2. Završene su tabele za ponude – korišćenje (tabele za snabdevanje i korišćenje –SUT) za referentnu 2013 godinu. 3. BDP je objavljen na T+90 dana (kvartalni BDP) 4. Objavljeni su podaci o poljoprivrednom popisu 5. Broj poslatih tabela EUROSTAT-u pod ESA 2010 je povećan.	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 kao i Godišnji plan 2016			
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Merenje neformalne ekonomije u okvir privatnog sektora.	1. Sprovedena je anketa o neformalnoj ekonomiji. 2. Objavljeni su rezultati o neformalnoj ekonomiji.	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 kao i Godišnji plan 2016	78,500.00		78,500.00

3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje kvaliteta ekonomske statistike u skladu sa acquis-ama.	<p>1. Objavljeni podaci na osnovu novog Priručnika za Statistiku Državnih Financija (GFS 2014) za Državne Račune</p> <p>2. Završeni su STJ podaci i objavljeni su na zvaničnoj internet stranici u PX formatu.</p> <p>3. Pripremljen/objavljen (po prvi put) je izveštaj o Statističkom Registru za Biznise.</p> <p>4. Stvaranje novog unapređenog softverskog programa za automatsko ažuriranje SRB-a iz administrativnih podataka i podataka iz ankete.</p> <p>5. Implementiran je operativni sistem za onlajn prijem podataka iz PAK-a za Statistički Registar Biznisa.</p> <p>6. Objavljivanje strukturno poslovnih statistika, skraćen na t+341 dana.</p> <p>7. Objavljeni su strukturni pokazatelji za finansijsko kreditne institucije (prema aneksu VI)</p> <p>8. Proširenje kratkoročnih tromesečnih statičkih pokazatelja za turizam, tako što je objavljen indeks za promet i statistički pokazatelji za zapošljavanje u turizmu.</p> <p>9. Adaptacija klasificiranja prema metodologiji Indeksa Uvoznih Cena (IUC) tako što je pređeno sa Harmonizovanog Sistema (HS) na Klasifikaciju Proizvoda prema delatnostima (CPA)</p>	SZK MF	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016	95,000.00	95,000.00	
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Skraćenje objavljivanja Ekonomskih statistika u skladu sa acquis-ama.	<p>1. Statistika Spoljne Trgovine (SST) za robu (mesečni podaci su objavljeni na T+29 a godišnji na T+161)</p> <p>2. Tromesečne statistike za industriju su objavljeni na T+85 dana.</p> <p>3. Statistički tromesečni repertori za preduzeća su objavljeni na t+32 dana.</p> <p>4. Tromesečna Statistika o energiji su objavljeni na t+56 dana.</p> <p>5. Tromesečna Statistika o transportu su objavljene na t+56 dana.</p> <p>6. Tromesečna Statistika o ugostiteljstvu i turizmu su objavljene na t+75 dana.</p>	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016	20,000.00	6,000.00	14,000.00

			<p>7. Harmonizovani Indeks Potrošačkih Cena (HIPC) na mesečnom nivou je objavljen na t+12 dana.</p> <p>8. Tromesečni HIPC je objavljen na t+71 dana.</p> <p>9. Indeks Cena Proizvoda (ICP) je objavljen na t+74 dana.</p> <p>10. Indeks Troškova Izgradnje je objavljen na t+74 dana.</p> <p>11. Tromesečna statistika o trgovini na malom objavljeni su na t+89 dana</p>						
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje poljoprivrednih statistika, posebno statistika biljnih i stočarskih poljoprivrednih kultura u saglasnosti sa acquis-ama.	<p>1. Stvorena je baza podataka za izradu statistika za proizvodnju useva u skladu sa Uredbom (KE) br 543/2009, i u skladu sa Uredbom (KE) br 543/20092. Sačinjena je anketa za proizvodnju useva u skladu sa Uredbom (KE) br 543/20093. Stvorena je Baza podataka za izradu statistika stočarsku proizvodnju u skladu sa Uredbom (KE) br. 1200/2009.</p> <p>4. Stvorena je baza podataka i na terenu je urađena anketa za proizvodnju mesa (klanja na klanicama i van klanica) prema Uredbi KE 1165/2008, direktivama saveta 96/16/KE i odluke komisije 97/80/KE4.</p> <p>5. Ekonomski proračuni za poljoprivredu su objavljeni 30 dana ranije nego prethodne godine (T0= -30=> Tn-16. Kompletirana baza podataka za izradu statistika o cenama zemljišta i zakupninama zemljišta</p> <p>7. Nadgledanje radova na terenu, sprovedene su sedam (7) poseta.</p>	SZK MBP ZHR	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016	48,000.00	20,000.00	28,000.00
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje statistika za zaštitu životne sredine, naročito statistika za vodu, emisiju gasova u atmosferi (GHGE) u skladu sa acquis-ama.	<p>1. Poboljšanje kvaliteta istraživanja industrijskog i komunalnog otpada i povećanje broja indikatora u upitniku.</p> <p>2. Pripremljene su i objavljene Prve statistike za testiranje vode</p> <p>3. Objavljene su statistike za vazduh naročito one za emisiju gasova.</p>	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016	7,000.00		7,000.00
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje kvaliteta socijalnih statistika u skladu sa Acquis-ama	Objavljena je anketa za Radnu Snagu (ARS) na tromesečnom osnovu prema uredbi (KE) br 2104/2002, Uredbe Komisije (KE) br 430/2005 I Uredbe	SZK MSH IKSHP	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i	85,000.00	85,000.00	

			<p>Komisije br 377/2008</p> <p>2. Objavljena je anketa o Budžetu Porodične Ekonomije (ABPE) prema metodologiji Eurostat-a</p> <p>3. Pripremljena je SILC baza podataka po dokumentu SILC DOC065, 2014.</p> <p>4. Objavljene se su sveobuhvatne statistike sudskih praksa.</p> <p>5. Objavljeni su statistički podaci o tržištu rada prema novoj klasifikaciji ISCO 08</p> <p>6. Objavljen je indeks troškova rada.</p> <p>7. Statistike o obrazovanju su digitalizovani sa sistemom SMIA</p> <p>8. Statistike o obrazovanju su izrađene prema klasifikaciji ISCED 2011</p> <p>9. Objavljene su sveobuhvatne zdravstvene statistike</p>			Godišnji plan 2016			
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje statistika za stanovništvo u skladu sa acquis-ama.	<p>1. Završen je popis stanovništva u 4 severne OPŠTINE Republike Kosovo.</p> <p>2. Potpisivanje memoranduma razumijevanja između SZK i ARC za digitalizaciju vitalnih podataka i statistika.</p> <p>3. Priprema neophodnih aplikacija za digitalizaciju vitalnih podataka i statistika.</p> <p>4. Objavljene su vitalne statistike pristupom na digitalni sistem podataka.</p>	ASK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 kao i Godišnji plan 2016	1,300.000.00		1,300.000.00
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje Tehnološko Informativne infrastrukture u SZK	<p>1. Nova veb stranica je dostupna za spoljne korisnike.</p> <p>2. Stvoren je unutrašnji sistem za upravljanje veb-a.</p> <p>3. ASK Osoblje SZK je počelo da upotrebljava intranet.</p> <p>4. Razvoj strategije za distribuciju podataka.</p> <p>5. Digitalno prikupljane statističkih podataka o stanovništvu koje poseduje ARC.</p> <p>6. Razvijena je aplikacija za Indeks Cena Uvoza koji je efikasniji u kalkulaciji i preciznosti.</p> <p>7. Razvijen je modul koji će omogućavati ažuriranje platforme "askdata" na decentralizovan način.</p>	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 i Godišnji plan 2016	83,000.00		83,000.00

			8. Objavljen je izveštaj o "Urbanom i Ruralnoj Klasifikaciji u Kosovu" prema preporukama Eurostat-a.						
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje statističke metodologije (kvaliteta)	1. Proširena je lista statističke terminologije (80 statističkih izraza) 2. Objavljen je izveštaj koji predstavlja obračun grešaka uzoraka (interval poverenja i margina grešaka).	SZK	Č4 2016	Program zvaničnih statistika 2013-2017 kao i Godišnji plan 2016	21,000.00		21,000.00
3.19.	Sprovođenje člana 95. SSP-a	Poboljšanje monetarnih, finansijskih statistika i spoljnog sektora.	1. Objavljeni su podaci o balansu Osiguravajućih Kompanija i Penzijskih Fondova. 2. Povećan je broj statističkih proizvoda za statistiku interesnih stopa, depozita, novih kredita i finansijski izveštaji mikro-finansijskih institucija, osiguravajućih kompanija i penzijskih fondova. 3. Softver za efikasno izradu i analiziranje statističkih serija i potpuno funkcionisanje. 4. Novi Memorandum o Sporazumevanju sa SZK da budu jasne odgovornosti sa sakupljanje, izradu, razmenu podataka i distribuciji potpisanih statistika. 5. Objavljeni podaci na veb stranici CBK-a, zajedno sa metodologijom izrade i lako pristupačne za korisnike. 6. Implementirana je Data Structure Definitions (DSD) da bi se prebacili podaci na Eurostat upotrebljavajući softversku paketu Statistical Data Metadata eXchange (SDMX) 7. Platni Bilans (PB) i PIN prema kodifikovanom DSD-u. 8. SDMX Paketa za Makro-ekonomsku statistiku je instalirana i funkcionalna. 9. Broj IHD kompanija u anketi je povećan. 10. Razvijen je novi statistički softver za izradu i analiziranje statističkih serija.	CBK Kompanije za osiguranje Penzijski fondovi SZK	Č4 2016	Strateški Plan CBK 2015-2019			

3.20. Poglavlje 19 Acquis-a: Socijalne politike i zapošljavanje

3.20.	<u>Okvir politika</u>								
3.20.	Sprovođenje članova 82. i 106. SSP-a	Razvoj okvira politike u oblasti zapošljavanja	1. Odobrena je Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike; 2. Strategija za Socijalno-ekonomskog saveta usvojena; 3. Odobren je, Plan rada za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa acquis-ama EZ	MRSZ	Č1 2016	1. Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike 2014-2020 2. Zakon br. 04/L-161 za Osiguranje i zdravstvenu zaštitu na poslu 3. Zakon o ESS			
3.20.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.20.	Sprovođenje članova 82. i 106. SSP-a	Jačanje institucionalnih kapaciteta Inspekcije Rada	Povećan je broj regrutovanih Inspektora za Rad	MRSZ	Č1 2016	Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike 2014-2020	50,000.00	50,000.00	
3.20.	Sprovođenje članova 82. i 106. SSP-a	Jačanje institucionalnih kapaciteta u MRSZ i Socijalnih Partnera u vezi sa izradom i sprovođenju novih zakona.	1. Broj radnika iz Ministarstva, treniranih; 2. Broj Socijalnih Partnera, treniranih 3. Broj treninga za Inspektore Rada, održani. 4. Broj treniranih inspektora.	MRSZ	Č1 2016	Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike 2014-2021	1,000,000.00		1,000,000.00
3.20.	Sprovođenje članova 82. i 106. SSP-a	Osnivanje Saveta za zdravlje i bezbednost na poslu	1. Odobrena je odluka o Osnivanju Saveta za zdravlje i bezbednost na poslu 2. Imenovani su Članovi Saveta za zdravlje i bezbednost na poslu 3. Saveta za zdravlje i bezbednost na poslu je funkcionalan.	MRSZ	Č1 2016	Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike 2014-2024	5,000.00	5,000.00	
3.20.	Sprovođenje članova 82. i 106. SSP-a	Jačanje institucionalnih kapaciteta u MRSZ	1. Broj osnovnih pružalaca socijalnih usluga, licencirani. 2. Broj srednjih pružalaca socijalnih usluga, licencirani 3. Broj superiornih pružalaca socijalnih usluga, licencirani	MRSZ	Č1 2016	Sektorna strategija za Zapošljavanje i Socijalne Politike 2014-2025			
3.20.	<u>Primena</u>								
3.20.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.21. Poglavlje 20 Acquis-a: Preduzeća i industrijske politike									
3.21.	<u>Okvir politika</u>								

3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Odras godišnjih dostignuća što se tiče industrijskog razvoja na Kosovu	1. Objavljen je Izveštaj o Industrijskom Razvoju 2015	MTI	Č4	Strategija za razvoj privatnog sektora 2016-2020	1,500.00	1,500.00	
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Odras dostignuća u vezi malih i srednjih preduzeća	1. Objavljen je Izveštaj o stanju NVM-a na Kosovu za 2016 god.	MTI	Č4	Godišnji planovi Ministarstva	30,000		30,000
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Rad na integrisanju evropskih i međunarodnih mehanizama	1. Pripremanje zahteva za apliciranje 2. Učlanjivanje u Evropskoj preduzetničkoj Mreži 2020.	MTI	Č4				
3.21.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta								
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Podizanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za osoblje Odeljenja za Industriju.	1. Regrutovan je jedan zvaničnik za građevinarstvo, u okvir odeljenja za industriju.	MTI	Č4	Godišnji industrijski izveštaj	5,340		5,340
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Podizanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za osoblje Odeljenja za Industriju i KIESA za poboljšanje poslovnog okruženja na Kosovu.	1. Regrutovan je Direktor Direkcije za promociju privatnog sektora. 2. Direktor Direkcije za razvoj privatnog sektora 3. Regrutovan je jedan zvaničnik za promociju investicija. 4. Ponuđene su 50 savetodavnih vaučer šemi za NVM. 5. Ponuđene su 30 naprednih savetodavnih vaučer šemi za NVM za usvajanje kvaliteta. 6. Treniran je jedan zvaničnik za upravljanje i nadgledanje SZK-a. 7. Trenirano je osoblje OZI i KIESA za program konkurencije. 8. Trenirana su 5 zvaničnika Direkcije za dizajn Industrijskih Politike.	MTI MASHT Agencija za Registraciju Biznisa ADA KCHC Privredna Komora.	Č4	Godišnji industrijski izveštaj za NVM.	650,000.00	150,000.00	500,000.00
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Stvaranje mehanizma za olakšanje pristupa kreditima za mlade privrednike.	1. Kosovski Fond za garantovanje zajmova, osnovan 2. Kosovski Fond za garantovanje zajmova, funkcionalizovan	MTI	Č1		1,000,000.00	1,000,000.00	
3.21.	Primena								
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Sprovođenje preporuka Akta o malim preduzećima.	1. Povećati sprovođenje Dimenzije 8a AMP „Sposobnosti MSP“ na nivo 3+ 2. Povećati sprovođenje Dimenzije 8a AMP „Sposobnosti MSP“ na nivo 3.5+ 3. Stvoriti partnerstvo za učenje preduzetnika	MTI MONT PKK Američka Komora	Č4	Izveštaj o napretku Akt o malim preduzećima za Evropu	2,155,000.00	155,000.00	2,000,000.00

						Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017			
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Izgradnja fizičke infrastrukture, kompletirana i spremna za vršenje delatnosti u Đakovici i Prizrenu	Funkcionalizacija ekonomskih zona u Đakovici i Prizrenu	MTI	Č4	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	335,000.00	335,000.00	
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Sprovođenje politike za razvoj privatnog sektora	1. Dva sastanka održana sa relevantnim odeljenjima na lokalnom nivou za poboljšanje dijaloga između centralnog i lokalnog nivoa	MTI UNDP	Č4	Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017	16,000.00		16,000.00
3.21.	Sprovođenje članova 99 . i 100. SSP-a	Analiza nedostataka u odnosu na sprovođenje Akta o malim preduzećima	1. Ocena razvoja privatnog sektora za mala preduzeća, realizovana 2. Konačni izveštaj za sprovođenje AMP, objavljen	MTI MONT MRSZ MKOS MER MŽSPP MBPZHR	Č4	Akt o malim preduzećima za Evropu Strategija za razvoj privatnog sektora 2013-2017 Strategija za razvoj MSP-a na Kosovu 2012-2016	10,000.00	10,000.00	
3.22. Poglavlje 21 acquis-a: Transevropske mreže									
3.22.	Mere u okviru ovog poglavlja su listirane u narativnom delu programa.								
3.23. Poglavlje 22 acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata									
3.23.	Mere u okviru ovog poglavlja su listirane u narativnom delu Programa.								
3.24. Poglavlje 23 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava									
3.24.	<u>Okvir politika</u>								
3.24.	Pravosudni sistem								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Usvajanje okvira politike koji ima za cilj razvoj kapaciteta sudija i tužilaca	1. Okvirni program obuke, odobren 2. Godišnji izveštaj SSK, izrađen	SIK SSK TSK	Č1 - Č4 2016	Okvirni program obuke 2016 - 2017 Plan sprovođenja Okvirnog programa			

						obuke			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Analiza sveobuhvatnosti i nedostataka postojećeg stanja što se tiče transponovanja Acquis-a u oblasti krivičnog prava.	1. Grupa za identifikovanje i analizu akata Acquis-a, osnovana 2. Spoljni stručnjaci, regrutovani 3. Broj akata Acquis-a, identifikovan 4. Broj akata Acquis-a, usklađenih 5. Izveštaj sa svim identifikovanim aktima Acquis-a za Poglavlje 23, objavljen	MP MEI	Č1 - Č4 2016		350,000.00	50,000.00	300,000.00
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Sprovođenje plana za smanjenje zaostalih predmeta	1. Broj/procenat smanjenih predmeta prema oblastima	SSK	Č2 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Donošenje strateškog plana za komunikaciju sa javnošću	1. Povećanje transparentnosti u regrutovanju portparola za sva osnovna i specijalno tužilaštvo 2. Podizanje saradnje i komunikacije sa javnošću i civilnim društvom 3. Stranica SSK o radu SSK, ažurirana 4. Broj održanih konferencija	SSK	Č2 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Donošenje Strategije za smanjenje zaostalih predmeta i alternativnim postupcima	1. Broj smanjenih predmeta do 30 %	TSK	Č3 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Neprekidno sprovođenje bezbednosnih mera za sudije, tužioce, pomoćno osoblje i svedoke	1. Broj slučajeva pretnji prema sudijama, prijavljen 2. Broj slučajeva pretnji prema tužiocima, prijavljen 3. Broj slučajeva pretnji prema pomoćnom osoblju, prijavljen 4. Broj slučajeva pretnji prema svedocima, prijavljen 5. Broj zaštitnih mera, ponuđen	TSK SSK	Č3 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Dalje unapređenje sistema privatnih izvršitelja	1. Broj imenovanih privatnih izvršitelja 2. Broj predmeta izvršenih prema postupku privatnog izvršitelja, prijavljen 3. Broj izveštaja o privatnom izvršenju,	MP					

			objavljen						
			4. Broj obuka za privatne izvršitelje, održanih						
3.24.	Borba protiv korupcije								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Odobrenje okvira politike za ulogu pravosuđa u oblasti protiv korupcije	1. Godišnji izveštaj SIK objavljen	SIK SSK TSK Sudovi Tužilaštva		1. Okvirni program obuke 2016-2017 2. Plan sprovođenja Okvirnog programa obuke			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Revizija mandata Agencije protiv korupcije	1. Sveobuhvatna analiza o dostignućima i potrebi restrukturiranja APK, pripremljena	APK	Č4 2016	1. Zakon o APK 2. Zakon o sprečavanju sukoba interesa 2. Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Stvaranje efektivnog sistema za borbu protiv korupcije (sudovi, tužilaštvo, policija)	1. Strategija 2015-2020 za borbu protiv korupcije, izrađena i usvojena 2. Kaznene politike (povećanje kvaliteta kazni za dela korupcije) izmenjene 3. Sistema razmene informacija među organima za borbu protiv korupcije, stvoren 4. Ekipe za brzo reagovanje u slučajevima korupcije za razne tendere, stvorene 5. Međuinstitucionalni centri saradnje u borbi protiv korupcije, stvoreni 6. Služba za finansijsku forenziku u državnom tužilaštvu, stvorena 7. Posebna komisija od 7 tužilaca za analizu načina rešavanja predmeta korupcije, stvorena	SSK TSK					
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za	Unapređenje politike za izvršenje krivičnih	1. Strategija za izvršenje krivičnih sankcija, odobrena 2. Programi za	MP					

	borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	sankcija	profesionalno obrazovanje zatvorenika prema standardima EU, pripremljeni						
3.24.	Osnovna prava								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje okvira politike za zaštitu osnovnih prava	1. Strategija i akcioni plan za ljudska prava u Republici Kosovo (2016-2020), odobrena	KP (KDU)	Č1 2016	Plan rada Vlade (2015-2018) APSSP 2015 Izveštaj EK o napretku za Kosovo za 2014 Zakon br. 05/L -019 o narodnom advokatu (ZNA), Zakon br. 05/L -020 o rodnoj ravnopravnosti (ZRR) i Zakon br. 05/L -021 o zaštiti od diskriminacije			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje okvira politike za zaštitu dece	1. Strategija i akcioni plan za dečija prava (2016-2020), odobrena 2. Strategija za zaštitu dece od opasnosti na internetu (2015-2019), odobrena 3. Strategija za povećanje sigurnosti u ustanovama preduniverzitetskog obrazovanja, odobrena 4. Strateški plan za organizovanje sveobuhvatnog obrazovanja dece sa posebnim obrazovnim potrebama u preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu 2016 – 2020, odobrena	KP (KDU) MONT	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprečavanje porodičnog nasilja i promovisanje rodne ravnopravnosti	1. Nacionalna strategija protiv porodičnog nasilja, odobrena 2. Kosovski Program za rodnu ravnopravnost, odobren	MP KP (ARR)	Č1 2016	Zakon br. 05/L -020 o rodnoj ravnopravnosti (ZRR) Zakon br. 03 / L-182 za zaštitu od nasilja u porodici			

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje sistema popravnih institucija	1. Strategija za izvršenje krivičnih sankcija, odobrena	MP	Č4 2016	Zakon br. 04/1-149 o izvršenju krivičnih sankcija			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje poštovanja imovinskog prava	1. Nacionalna strategija za imovinska prava, odobrena	MP	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Unapređenje politike za zaštitu prava radnika i socijalne politike	1. Strategija za ekonomsko-socijalni savet, odobrena	MRSZ	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Ponuda sveobuhvatnog pristupa i stvaranje olakšavajućih politike za osobe sa ograničenim sposobnostima	1. Uputstvo za ponudu usluga na jeziku znakova za gluvoneme osobe u Republici Kosovo, objavljeno	KP (KDU)		Uredba za ponudu usluga na jeziku znakova za gluvoneme osobe u Republici Kosovo	99,350.00	99,350.00	
3.24.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje životnih uslova za romsku, aškalijsku i egipćansku zajednicu	1. Strategija i akcioni plan za integraciju RAE zajednica (2016-2020), odobrena	KP (KDU)	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Unapređenje zaštite kulturne baštine	1. Nacionalna strategija za kulturnu baštinu, odobrena 2. Nacionalne politike za kulturnu baštinu, finalizovane	MKOS Savet Kosova za Kulturnu baštinu /SKKB	Č1 2016	Zakon o kulturnoj baštini			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje nivoa bezbednosti za zajednice	1. Nacionalna strategija za bezbednost u zajednici 2016 - 2021, odobrena	MUP	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje sprovođenja Zakona o upotrebi jezika	1. Strategija za zaštitu i promovisanje jezičkih prava, usvojena	KP (Poverenik za jezike)	Č1 2016	Zakon br. 02/37 o upotrebi jezika			
3.24.	Zaštita ličnih podataka								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Finalizacija okvira politike za zaštitu ličnih podataka	1. Državna strategija za zaštitu ličnih podataka 2014-2017, usvojena	DAZLP	Č4 2016		20,000.00	20,000.00	
3.24.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
	Pravosudni sistem								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Osnivanje Kancelarije nacionalnog koordinatara za	1. Kancelarija nacionalnog koordinatara za privredni kriminal, osnovana	TSK	Č1 2016		55,989.00	55,989.00	

		privredni kriminal	2. Budžet za Kancelariju nacionalnog koordinatora za privredni kriminal, obezbeđen 3. Dodatno osoblje, regrutovano						
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Obezbeđivanje stalnog funkcionisanja SSK	1. preostali članovi SSK, imenovani	Skupština SSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Podizanje kapaciteta, ocena i funkcionisanje sudova i tužilaštava	1. Broj tužilaca i sudija, povećan 2. Slobodni položaji za sudije i tužioce iz redova manjina, popunjeni 3. Kriterijumi za izbor sudija i tužilaca iz redova manjina, uprošćeni 4. Broj kandidata koji su položili pripremni ispit za sudije i tužioce 5. Broj specijalizovanih obuka za sudije i tužioce, održanih 6. Broj obuka uza pomoćno osoblje, održanih 7. Broj saradnika i profesionalnih stručnjaka u sudovima i tužilaštvima, povećan 8. 50 profesionalnih saradnika za podršku rada tužilaca u celom tužilačkom sistemu na Kosovu, angažovanih 9. Ocena učinka sudija i tužilaca, realizovana na vreme 10. Podizanje kapaciteta unutar SSK za nadgledanje sprovođenja njihovih odluka 11. Podizanje kapaciteta unutar TSK za nadgledanje sprovođenja njihovih odluka 12. Broj sudija koji se bave teškim krivičnim delima, povećati	SSK TSK	Č4 2016		1,073, 220.00	1,073, 220.00	
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Osnivanje Kancelarije za upravljanje licencama i sudskim tumačima	1. Dodatno osoblje, zaposleno 2. Komisija Kancelarije za upravljanje licencama i sudskim tumačima, osnovana 3. Test za prevodioce, organizovan 4. Broj licenci, izdatih	SSK	Č4 2016		70,000.00	70,000.00	
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Funkcionalizacija Odeljenja za sporove u vezi sa stranim ulagačima u okviru Odeljenja za privredna	1. Budžet za funkcionalizaciju Odeljenja za sporove, izdvojen 2. Dodatno osoblje, regrutovano 3. Broj predmeta, završenih	SSK	Č3 2016				

		pitanja Osnovnog suda u Prištini							
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Funkcionalizacija Odeljenja za ratne zločine u STRK	1. Budžet za funkcionalizaciju Odeljenja za ratne zločine, izdvojen 2. Tri tužioca, raspoređena 2. Broj predmeta za ratne zločine, rešenih	TSK	Č1 2016		1,238,214.00	1,238,214.00	
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Povećanje broja i kvaliteta ljudskih resursa za KDT i Disciplinsku komisiju	1. Broj dodatnog osoblja, regrutovan 2. Broj obuka, održanih	SSK	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Stvaranje novih institucionalnih struktura u tužilačkom sistemu u skladu sa novim zakonskim okvirom	1. Komisija za normativna pitanja, osnovana 2. Komisija za budžet, finansije i personal, osnovana 3. Komisija za administraciju tužilaca, osnovana 4. Disciplinska komisija, osnovana 5. Komisija za ocenu učinka tužilaca, osnovana 6. Sekretarijat TSK, osnovan	TSK SSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Reformisanje institucionalnih struktura za podizanje kapaciteta pravosudnog sistema	1. PIK u pravosudnu akademiju, transformisan 2. Broj privatnih izvršitelja, sertifikovan; 3. Broj javnih beležnika, licenciranih 4. Broj stečajnih upravnika, sertifikovan 5. Broj obuka za javne beležnike, održanih 6. Broj obuka za posrednike, održanih 7. Broj obuka za izvršitelje, održanih 8. Broj obuka kampanji za senzibilizaciju o posredovanju, realizovanih.	Skupština MP	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Funkcionalizacija Kancelarije za upravljanje krivičnom evidencijom	1. Dodatno osoblje za Kancelariju za upravljanje krivičnom evidencijom, regrutovano 2. Podaci u sistemu za upravljanje krivičnom evidencijom, ubačeni 3. Budžet za Kancelariju upravljanje krivičnom evidencijom, izdvojen 4. Funkcionalan elektronski sistem upravljanja slučajevima, funkcionalizovan	SSK	Č3 2016		200,000.00	200,000.00	
3.24.	Borba protiv korupcije								

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Podizanje kapaciteta pravosudnog sistema u borbi protiv korupcije	4. Broj specijalizovanih obuka za provođenje postupka oduzimanja, organizovan 1. Broj tužilaca, obučeni 2. Broj policajaca, obučeni 3. Broj sudija, obučeni 4. Broj službenika za rad na slučajevima sukoba interesa, obučeni 5. Broj službenika za rad na slučajevima prijavljivanja imovine, obučeni 6. Broj službenika za rad na slučajevima praćenja aktivnosti javnih nabavki, obučeni 7. Broj obuka za poboljšanje krivičnih prijava, održan 8. Broj tužilaca, povećan 9. Broj pomoćnih službenika, povećan	TSK SSK			120,000.00	120,000.00	
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Prioritizacija slučajeva organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa	1. broj tužilaca, specijalizovan 2. Broj slučajeva protiv korupcije u svakom tužilaštvu, identifikovan 3. Broj slučajeva korupcije u svakom tužilaštvu, rešen 4. Broj slučajeva korupcije u svakom sudu, rešen	TSK SSK APK	Č4 2016				
3.24.	Osnovna prava								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje sistema popravnih institucija kao i sprečavanje mučenja i maltretiranja unutar zatvora	1. 5 (pet) dodatnih službenika kao deo Nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja i svih drugih oblika svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih tretmana, regrutovano	INA	Č1 2016	Zakon br. 05/L -019 o Narodnom advokatu (ZNA)			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Nadgledanje slučajeva diskriminacije i poštovanje ljudskih prava osoba zajednice LGBTI	1. Nadzorna grupa nadležna za razvoj mehanizma nadgledanja i sprovođenja istog, osnovana	PK TSK PIK INA	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Nadgledanje slučajeva nasilja po rodnoj osnovi	1. Uključenje slučajeva nasilja po rodnoj osnovi u programu SMIL	PK TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje zakonodavstva protiv diskriminacije i istraživanje slučajeva povreda	1. 8 (osam) službenika u Kancelariji za zaštitu od diskriminacije (INA), regrutovano	INA	Č4 2016	Zakon br. 05/L -019 o Narodnom advokatu (ZNA) Zakon br. 05/L -021 o zaštiti od diskriminacije	96,482.00	96,482.00	

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Uređenje statusa preživelih seksualnog nasilja tokom rata	1. Komisija za proveru žrtava seksualnog nasilja tokom rata, osnovana 2. Broj žrtava kojima je priznat status žrtava seksualnog nasilja tokom rata, identifikovan	KP	Č4 2016	Uredba o procesu priznavanja i provere statusa žrtava seksualnog nasilja			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje nacionalne infrastrukture u oblasti besplatne pravne pomoći	1. Objekat za regionalne kancelarije ABPP u Đakovici i Uroševcu, obezbeđen 2. Službenici u regionalnim kancelarijama ABPP u Đakovici i Uroševcu, zaposleni 3. Budžet za funkcionalizaciju regionalnih kancelarija ABPP u Đakovici i Uroševcu, izdvojen	Agencija za besplatnu pravnu pomoć MJU	Č4 2016	Zakon za besplatnu pravnu pomoć			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje svesti i informisanje građana o njihovim pravima u slučaju povrede ovih prava u skladu sa novim paketom zakona o ljudskim pravima	1. Broj obuka za službenike na centralnom i lokalnom nivou o sa novom paketu zakona o ljudskim pravima, održan	MJUL KIJU	Č4 2016	Zakon br. 05/L -019 o Narodnom advokatu (ZNA), Zakon br. 05/L -020 o rodnoj ravnopravnosti (LBGJ) i Zakon br. 05/L -021 o zaštiti od diskriminacije	1,368.00	1,368.00	
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Promocija jednakih mogućnosti i borba protiv diskriminacije	1. Broj obuka za službenika u obrazovanju za jednake mogućnosti i borbu protiv diskriminacije, održan 2. Broj obuka za roditeljske Savete i učenike, o bezbednost u zajednici, održan	MONT KP	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Promocija jednakih mogućnosti i borba protiv diskriminacije	1. Broj specijalizovanih obuka za policijske službenike u oblasti ljudskih prava, uz fokus na oblast protiv diskriminacije, održan	PK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Promocija jednakih mogućnosti i borba protiv diskriminacije	1. Broj obuka za sudije i tužioce u oblasti ljudskih prava, uz fokus na oblast protiv diskriminacije, održan	PIK	Č4 2016				

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje kapaciteta osoblja za sprovođenje novih mandata koji proizilaze iz paketa zakona o ljudskim pravima	1. Plan obuke za službenike INA, održan 2. Obuka opštinskih službenika o novom paketu zakona o ljudskim pravima, održan	INA MJUL	Č4 2016	Zakon br. 05/L -019 o Narodnom advokatu (ZNA), Zakon br. 05/L -020 o rodnoj ravnopravnosti (LBJ) i Zakon br. 05/L -021 o zaštiti od diskriminacije				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje sistema popravnih institucija i profesionalni razvoj osoblja popravne službe	1. Broj obuka u popravnim institucijama, održan	MP	Č4 2016					
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Jačanje mreže specijalizovanih resursa za poboljšanje besplatne pravne pomoći	1. Broj međuinstitucionalnih sporazuma, potpisan 2. Broj specijalizovanih obuka za osoblje ANJF, održan	Agencija za besplatnu pravnu pomoć	Č4 2016					
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje kapaciteta u oblasti pravosuđa za maloletnike	1. Vaspitno-popravni centar za mlade u Lipljanu, funkcionalizovan 2. Broj obuka tužilaca koji se bave slučajevima u kojima su uključene maloletnici, održanih 3. Broj maloletnika sa vaspitno-popravnim merama, obrađen 4. Broj osoblja, obučenog 5. Broj osoblja, regrutovanog.	TSK PIK MP	Č4 2016					
3.24.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.24.	Nije predviđena nijedna mera.									
3.24.	Zaštita ličnih podataka									
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje institucionalnih kapaciteta u oblasti zaštite ličnih podataka	1. Broj službenika obučeni za zaštitu ličnih podataka (u preostalim opštinama), regrutovan	DAZLP	Č4 2016					
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje institucionalnih kapaciteta u oblasti zaštite ličnih podataka	1. Broj obuka o informativnoj tehnologiji za službenike DAZLP, održana 2. Broj obuka po službeniku za zaštitu ličnih podataka u opštinama i broj korisnika, održanih	DAZLP	Č4 2016					
3.24.	<u>Primena</u>									
3.24.	Pravosudni sistem									

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Obezbeđivanje sprovođenja građanskih i krivičnih odluka i mehanizama za sprovođenje zakona i odluka sudstva	1. Broj izvršenih krivičnih presuda 2. Broj izvršenih građanskih presuda 3. Br. slučajeva rešenih kroz posredovanje, rešenih. 4. Br. inspekcija Komisije za javne beležnike, realizovanih 5. Broj slučajeva rešenih kroz proceduru posredovanja, rešenih 6. Broj predmeta u proceduri priznavanja krivice i obustavljanja, 7 Broj kampanji za podizanje svesti i informisanje javnosti u vezi posredovanja, realizovanih	SSK MP TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva (član 83)	Sprovođenje Strategije o smanjenju zaostalih predmeta i korišćenje alternativnih sredstava i procedura	1. Broj zaostalih slučajeva do 30%, smanjen 2. Podizanje svesti stanovništva o alternativnim načinima rešavanja sporova	TSK SSK MP	Č1 2016				
3.24.	Borba protiv korupcije								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Obezbeđivanje oduzimanja neobrazložene imovine tokom istrage	1. Broj imovine, konfiskovane 2. Vrednost imovine, konfiskovane 3. Broj osoba, uključenih 4. Broj imovine, prodate 5. Imovinska vrednost imovine, vraćene	TSK MP (AUOKI)	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Nastavljanje obrade predmeta sukoba interesa	1. Broj slučajeva sukoba interesa, obrađenih 2. Broj slučajeva izbegnutog sukoba interesa, obrađenih 3. Broj slučajeva sa sukobom interesa, obrađenih	APK	Č4 2016	Zakon o sprečavanju sukoba interesa Zakon o APK Pravilnik APK			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Obrada slučajeva korupcije u aktivnosti javnih nabavki	1. Broj aktivnosti, nadgledanih 2. Broj mišljenja, izdatih	APK	Č4 2016	Zakon o sprečavanju sukoba interesa Zakon o APK Pravilnik APK			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Obezbeđivanje povećanja broja rešenih slučajeva korupcije u sudovima	1. Broj slučajeva korupcije u sudovima, rešen	SSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u	Nastavljanje	1. Broj prijavljivanja imovine, objavljen	APK	Č4 2016				

	oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	prijavljivanja imovine visokih zvaničnika	2. Broj izrečenih sankcija za neprijavljivanje imovine, izveštaj						
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Povećanje obrade slučajeva sukoba interesa prema Krivičnom zakoniku	1. Broj krivičnih prijava za slučajeve sukoba interesa i lažnih prijava, podnetih 2. Broj slučajeva tužilaštava za krivična dela sukoba interesa i lažno prijavljivanje, obrađen	APK TSK	Č4 2016	Krivični zakonik Zakon o APK Pravilnik APK			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Podizanje opšte svesti u oblasti protiv korupcije	1. Broj kampanji za podizanje svesti za prijavljivanje korupcije, realizovanih	APK	Č4 2016	Strategija i akcioni plan protiv korupcije 2013-2017			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Obezbeđivanje usklađivanja statistika	1. Redovni izveštaji pratećih mehanizama za slučajeve korupcije i organizovanog kriminala, objavljeni	TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Obezbeđivanje izveštaja o poslednjim dešavanjima u 50 glavnih predmeta u pravosudnom sistemu	1. Broj predmeta u sudovima, prosleđenih 2. Broj predmeta, rešenih	TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sudstva i politikama za borbu protiv korupcije (član 83 i 91)	Praćenje sprovođenja Strategije i akcionog plana protiv korupcije	1. Broj izveštaja praćenja i sprovođenja Strategije i akcionog plana protiv korupcije, objavljenih	APK	Č4 2016	Strategija i akcioni plan protiv korupcije 2013-2017 Zakon o APK			
3.24.	Osnovna prava								
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podizanje svesti i informisanje građana o njihovim pravima u slučaju povrede ovih prava	1. Komentari Zakona o rodnoj ravnopravnosti, objavljeni 2. Revizija nastavnih programa i planova, sprovedena 3. Priručnik o novom paketu zakona o ljudskim pravima, objavljen 4. Aktivnosti kampanje podizanja svesti, realizovane 5. Uključenje komponenti ljudskih prava u nastavni plan i program za obuku civilnih službenika na lokalnom i centralnom nivou	MONT KP KIJU MJUL	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Ponuda besplatne pravne pomoći za sve građane Republike Kosovo, bez obzira na nacionalnost	1. Broj primljenih slučajeva, uključujući komparativne podatke 2. Slučajevi primljeni u sudovima, rešeni u korist strane	Agencija za besplatnu pravnu pomoć	Č4 2016				

			3. Broj primljenih slučajeva od manjinskih zajednica						
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Unapređenje zaštite i poštovanja dečijih prava	1. Broj aktivnosti za podizanje svesti u školama, realizovanih 2. Broj aktivnosti za podizanje svesti za zaštitu dece, realizovanih 3. Formula finansiranja za decu sa ograničenim sposobnostima kojom se omogućava obezbeđivanje pomoćnih nastavnika i asistenata, odobrena	INA MONT	Č4 2016		18,380.00	18,380.00	
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje Zakona o Narodnom advokatu	1. Broj preporuka Narodnog advokata, izdato 2. Broj izveštaja o sprovođenju preporuka narodnog advokata, izdato 3. Izveštaj o nadgledanju sprovođenja preporuka narodnog advokata, objavljen	INA KDU Skupština (za deo sprovođenja preporuka)	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zaštita slobode izražavanja, nadgledanje sadržaja medija	1. Broj izveštaja nadgledanja audio-vizuelnog sadržaja medija 2. Broj identifikovanih povreda koje se odnose na audio-vizuelni sadržaj medija 3. Broj žalbi, primljenih 4. Broj odluka, objavljenih	NKM	Č1 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zaštita, nadgledanje i promocija prava i osnovnih sloboda od strane INA	1. Broj primljenih žalbi 2. Broj odbijenih žalbi	INA	Č4 2016				
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Borba protiv korupcije, krijumčarenja, nepotizma i diskriminacije u zatvorskom sistemu	1. Broj slučajeva krijumčarenja u zatvorima, prijavljen 2. Broj kazni zatvorenika, prijavljen 3. Broj izrečenih inspekcija i kazni za osoblje, prijavljen 4. Broj inspekcija nezakonitih beneficija i privilegija za zatvorenike, realizovanih 5. Broj nadzornih poseta za sprovođenje zakonodavstva od strane centralne kancelarije PSK 6. Broj žalbi zatvorenika, obrađenih 7. Pritvorni centar, izgrađeno/obnovljeno 8. Broj slučajeva nezakonitih transfera, identifikovanih	MP	Č4 2016		280,000.00	280,000.00	
3.24	Sprovođenje odredba SSP u	Efikasno rešenje i	1. Broj slučajeva rešenih u tužilaštvu	TSK	Č4 2016				

	oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	smanjenje trajanja postupaka u sudovima i tužilaštvima, poštujući član 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima.	putem alternativnih procedura						
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje izvršenja sudskih i upravnih odluka u oblasti imovinskih prava	1. broj odluka dostavljenih stranama 2. Broj odluka, sprovedenih 3. Broj naloga za izbacivanje, izvršenih 4. Broj dokaza pod upravom Agencije i uključenih u šemu rente 5. Broj imovine pod rentom 6. Šema za nadoknadu društvenih stanova, izvršeni slučajevi 7. Sprovođenje 35 neizvršenih odluka za rušenje nezakonitih struktura izgrađenih na privatnoj imovini	KAI	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Promovisanje i jačanje zaštite ljudskih prava, uključujući osobe iz LGBTI zajednice	1. broj slučajeva gonjenja, preduzetih za napade protiv zajednice LGBTI	MUP TSK SSK	Č4 2016	Odluka Vlade (05/161) o osnivanju savetodavne i koordinacione grupe na nacionalnom nivou o pravima zajednice LGBT SPD-Policijski tretman u slučajevima sa članovima LGBT zajednice			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Obezbediti slobodu izražavanja i dokazati rezultate u vezi slučajeva napada na novinare	1. Broj istraga pokrenutih za slučajev napada i pretnji protiv novinara	MUP TSK NKM	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje Zakona protiv porodičnog nasilja	1. Broj slučajeva porodičnog nasilja, istraženih 2. Broj žrtava manjinskih zajednica koji su dobili pomoć pomoćne linije, prijavljen	MUP TSK	Č4 2016				
3.24.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe								

3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Prevenција i gonjenje etnički motivisanih slučajeva i obezbeđivanje usklađenih statistika	1. Broj slučajeva istraga, gonjenja, preduzetih 2. Broj slučajeva suđenja i odluke, izvršene	MUP TSK SSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Prevenција i gonjenje slučajeva krađa i vandalizma prema grobljima i verskim objektima	1. Broj pokrenutih istraga slučajeva krađa i vandalizma prema grobljima i verskim objektima	MUP TSK	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Pružanje mogućnosti za vraćanje na imovinu raseljenim licima	1. Baza podataka za raseljena lica, stvorena 2. Profilizacija interno raseljenih lica unutar Kosova, izvršena 3. Broj vraćenih raseljenih lica, popisan u opštinama 4. Broj obnovljenih kuća	MZP MJUL	Č4 2016	Strategija za zajednice i povratak 2014-2018, Uputstva za podršku vraćanja	60,000.00	20,000.00	40,000.00
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podrška projekata u funkciji povratka, reintegracije i stabilizacije zajednica	1. Broj podržanih projekata	MZP	Č4 2016	Strategija za zajednice i povratak 2014-2018			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Zatvaranje kolektivnih centara u Štrpcu	1. 5 kolektivnih centara u opštini Štrpce, zatvoreno	MZP	Č4 2016	Strategija za zajednice i povratak 2014-2018	100,000.00	100,000.00	
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Podrška projekata zaposlenja nevećinskih zajednica	1. Broj projekata zaposlenja, podržanih i realizovanih 2. Broj pripadnika manjina, zaposlenih u javnim institucijama	KP (KPZ) MJU	Č4 2016	Uredba o organizovanju i funkcionisanju u rada Kancelarije premijera			
3.24	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Nastavljanje sprovođenja Zakona o upotrebi jezika	1. Broj preporuka Poverenika za jezike, Izdatih	Poverenik za jezike (KP)	Č4 2016	Zakon o upotrebi jezika			
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Poboljšanje pristupa za pripadnike zajednica u obrazovanju i smanjenje napuštanja škola	1. Broj učenika manjinskih zajednica, upisanih 2. Broj učenika vraćenih u školu (nakon napuštanja) 3. Stipendije izdvojene za decu iz zajednica	MONT	Č4 2016				
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje Strategije i Akcionog plana za RAE zajednice i poboljšanje stepena građanskog	1. broj pripadnika RAE zajednica, popisan 2. Kampanja besplatnog popisa, realizovana	MJUL	Č4 2016	Strategija za integraciju SAE zajednica	1,416.00	1,416.00	

		popisa za romsku, egipćansku i aškalijšku zajednicu	3. Lokalni akcioni plan za integraciju RAE zajednica, usvojen u XX opština						
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje zakonodavstva o kulturnoj baštini	1. Broj povreda i nezakonitih gradnji u zaštićenim zonama 2. Preduzete mere za registrovane povrede nezakonite gradnje u zaštićenim zonama 3. Oprema za bezbednosni nadzor/postavljanje kamera na skupovima kulturne baštine Srpske pravoslavne crkve, obezbeđena 4. Sporazum o saradnji o obavezama i zadacima u odnosu na održavanje skupova Srpske pravoslavne crkve, potpisan	MJUL MKOS PK MJUL	Č4 2016	Zakon o kulturnoj baštini Zakon o prostornom planiranju Zakon o istorijskom centru Prizrena Zakon o Velikoj Hoći	2,160.00	2,160.00	
3.24.	Zaštita ličnih podataka								
3.24.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti osnovnih prava i zaštitu manjina (član 3 i 4)	Sprovođenje zakonodavnog okvira u oblasti zaštite ličnih podataka	1. Broj sprovedenih inspekcija u vezi sprovođenja zakonskih odredbi za zaštitu ličnih podataka 2. Broj preporuka i izdatih mišljenja 3. Broj inspekcija koje su sproveli organi za sprovođenje zakona	DAZLP	Č4 2016		50,000.00	50,000.00	
3.25.	Poglavlje 24 EU acquis-a: Pravda, sloboda i sigurnost								
3.25.	<u>Okvir politika</u>								
3.25.	Upravljanje granicama								
3.25.	Sprovođenje člana 85. SSP u oblasti upravljanja granicama	Dalje poboljšanje okvira politike u oblasti upravljanja granicama, kako bi se sprovele odredbe SSP-a i usklađenog zakonodavstva	1. Broj novih i revidiranih SPO koje su povezane sa radom i funkcionisanjem GCNG; 2. Broj novih i revidiranih SPO za IUG, na osnovu KDA, EU Blueprint-a, evropskih standarda i dobre prakse; 3. Priručnik dobre prakse za Upravljanje informacijama u skladu sa EU Uputstvom za IUG, Carinski Blueprint za EU kao i Evropski model za krivično obaveštajni rad (EMKOR), je završen; 4. Priručnik za granične inspekcije od strane AHV je završen;	1. MUP 2. MUP 3. MMUP 4. AHV	1. Č4 2. Č4 3. Č2 4. Č2				
3.25.	Vize								
3.25	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti								
3.25.	Sigurnost dokumenata								
3.25	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti								
3.25.	Azil								
3.25	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti								

3.25.	Migracija									
3.25.	Sprovođenje članova 85, 86, 87 i 88 SSP u oblasti migracije	Dalje poboljšanje okvira politike o migracijama, sa ciljem da se primene odredbe SSP-a i usklađenog zakonodavstva;	1. Osnovni profil migracije, je ažuriran; 2. Hitni akcioni plan za veliki priliv imigranata je pripremljen; 3. Opštinski planovi reintegracije su odobreni; 4. Operativne procedure readmisije i reintegracije bez pratnje su razvijene i odobrene;	1. MUP 2. MUP 3. MUP MALS 4. MUP MRSZ	1. Č3 2. Č2 3. Č1 4. Č2					
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.25.	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti									
3.25.	Borba protiv narkotika									
3.25.	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti									
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.25.	Sprovođenje člana 91. SSP u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala	Dalje unapređenje okvira politike u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, sa ciljem sprovođenja odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	1. Zajednički priručnik za standardizaciju procedura STK/PK je izrađen; 2. Sporazum između agencija za sprovođenje zakona u cilju osnivanja Koordinacionog saveta za IT koji definiše prioritete za sprečavanje organizovanog kriminala je potpisan 3. Nova nacionalna strategija i Akcioni plan za bezbednost zajednice 2016-2021 su usvojeni; 4. Nova Strategija kontrole i prikupljanja lakog i malog oružja 2016-2021 je usvojena; 5. Uspostavljeni oblici saradnje sa Europolom, (nakon isteka mandata EULEKS-a) 6. Sprovođenje zakona za presretanje telekomunikacija/ izrada podzakonskih akata	1. MUP 2. STK 3. MUP 4. MUP 5. MUP, MVP 6. STK, SSK, AOK, ARKEP	1. Č1 2. Č1 3. Č3 4. Č3 5. Č2 6. Č1		1,620,000.00			1,620,000.00
3.25.	Borba protiv terorizma									
3.25.	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti									
3.25.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i civilnim predmetima									
3.25.	Nije planirana mera u vezi sa okvirom politike za 2016 godinu u ovoj oblasti									
3.25.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.25.	Upravljanje granicama									

3.25.	Sprovođenje člana 85. SSP u oblasti upravljanja granicama	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje kapaciteta u oblasti upravljanja granicom, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	1. Zajednički trilateralni centar Kosovo-Albanija-Crna Gora je uspostavljen 2. Baze podataka SMK, KVIS, DSHAM, AHVK, su povezane 3. Broj zaposlenih u Zajedničkim centrima za upravljanje granicama sa Makedonijom i Albanijom koji se bave borbom protiv organizovanog kriminala i drugih pitanja javne bezbednosti, (promocija osoblja) 4. Planovi i programi za obuku ZPUK su dizajnirani 5. Analitičar otvorenih izvora u ZPUK je regrutovan; 6. Kvalifikovani obaveštajni analitičar je regrutovan 7. Nadogradnja i standardizacija sistema TVKC (CCTV) i ANPR na osnovu razvojnog plana ZPUK; 8. Jedinica za analizu rizika i evaluaciju pod AHV je osnovana 9. Program obuke za Graničnu policiju koji obuhvata osnovnu, naprednu i specijalizovanu obuku je razvijen i ažuriran 10. Unapređenje infrastrukture i unapređenje opreme za LGK 11. Zajednički među-državni model Integrisane Analize rizika je stvoren 12. Protokoli saradnje o korišćenju opreme od strane dva ili više organa na graničnom/međudržavnom nivou je dizajniran	1. MUP 2. MUP 3. MUP 4. MUP 5. MUP 6. MUP 7. MUP 8. AHV 9. MUP 10. MUP 11. MUP 12. MUP	1. Č1 2. Č4 3. Č2 4. Č2 5. Č3 6. Č3 7. Č4 8. Č3 9. Č4 10. Č4 11. Č4 12. Č4		1,328,600.00	978,600.00	350,000.00
3.25.	Vize								
3.25.	Nije planirana nijedna aktivnost za izgradnju institucionalnih kapaciteta tokom 2016 godine u ovoj oblasti								
3.25.	Sigurnost dokumenata								
3.25.	Nije planirana nijedna aktivnost za izgradnju institucionalnih kapaciteta tokom 2016 godine u ovoj oblasti								
3.25.	Azil								
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti azila (član 85)	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje kapaciteta u oblasti azila, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog	1. Broj specijalističkih obuka za sudije koji se bave ispitivanjem predmeta u vezi sa azilom i broja učesnika na ovim treninzima 2. Broj obuka/treninga za osoblje na identifikaciji i profilisanje azilanata, posebno onih bez identifikacionih	1. SIK, SSK 2. MUP	1. Č4 2. Č4				

		zakonodavstva	dokumenata, kao i broj učesnika						
3.25.	Migracija								
3.25.	Sprovođenje članova 85, 86, 87 i 88 SSP u oblasti migracije	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje institucionalnih kapaciteta u oblasti migracije, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	1. Kompletiranje kadrova u Pritvornom centru za strane 2. Odluka o institucionalnim mehanizmima za integraciju stranaca . 3 . Dodatni modul za strance u bazi podataka DDAM i saradnja sa relevantnim institucijama je završena; 4. Broj obuka kadrova za integraciju stranaca	1. MUP 2. MUP 3. MUP 4. MUP	1. Č2 2. Č3 3. Č3 4. Č4		67,570.00	42,570.00	25,000.00
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma								
3.25.	Sprovođenje člana 89 SSP u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje institucionalnih kapaciteta u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	1. Broj specijalizovane obuke za sudije i tužioce u oblasti pranja novca i finansijskog kriminala i finansiranja terorizma; 2. Broj zajedničkih obuka agencija za sprovođenje zakona u oblasti pranja novca, finansijskog kriminala i finansiranja terorizma	1. SIK, SSK, STK 2. MUP, PK, JBP Carina (MF), PUK, CBK	1.Č4 2.Č4				
3.25.	Borba protiv narkotika								
3.25.	Sprovođenje člana 90 SSP-a u oblasti borbe protiv droga	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje institucionalnih kapaciteta u oblasti borbe protiv narkotika, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	1. Opservatorija za droge je uspostavljena; 2. Nacionalni koordinator za borbu protiv narkotika je imenovan;	1. MUP 2. MUP	1. Č4 2. Č2				
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja								

3.25.	Sprovođenje člana 91. SSP u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnje kapaciteta u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i policijske saradnje, u cilju primene odredbi SSP-a kao i usklađenog zakonodavstva	<p>1. Nacionalni komesar za nadgledanje procesa prislukivanja je imenovan od strane SSK-a;</p> <p>2. Broj specijalizovanih obuka za sudije i tužioce za organizovani kriminal;</p> <p>3. Oprema i informaciona tehnologija koja je potrebna za sprovođenje mera tajne istrage i posmatranja je osigurana;</p> <p>4. Jedinica za vezu ZCK-a (uključujući prostor, relevantne SOP, neophodno regrutovanje osoblja, obuka kadra i informacione tehnologije kao deo organa za sprovođenje zakona presretanja) je osnovana i funkcionalna</p> <p>5. CERT / CSIRT MUP i KP funkcionalizovan</p> <p>6. Veb platforma za izveštavanje sajber zločina razvio</p> <p>7. Oprema za prevenciju i istrage sajber kriminala, osiguran</p> <p>8. Izveštaj SOCTA 2016-2018, je napisan;</p>	<p>1. SSK</p> <p>2. SIK, STK, SSK</p> <p>3. MUP</p> <p>4. SSK</p> <p>5. SSK</p> <p>6. MUP</p>	<p>3. Č4</p> <p>6. Č3</p> <p>3.25.</p>	140,000.00	140,000.00		
3.25.	Borba protiv terorizma								
3.25.	Nije planirana nijedna aktivnost za izgradnju institucionalnih kapaciteta tokom 2016 godine u ovoj oblasti								
3.25.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i civilnim predmetima								
3.25.	Nije planirana nijedna aktivnost za izgradnju institucionalnih kapaciteta tokom 2016 godine u ovoj oblasti								
3.25.	<u>Primena</u>								
3.25.	Upravljanje granicama								

3.25.	Sprovođenje člana 85. SSP u oblasti upravljanja granicama	Osigurati redovnu i sistematsku kontrolu državne granice, u skladu sa konceptom IUG, u cilju primene odredbi SSP-a i usklađenog zakonodavstva	1. Broj novih uspostavljenih LGK; 2. Broj prednje linije kontrole; 3. Broj operativnih planova na osnovu izveštaja analize rizika; 4. Broj profila ljudi na osnovu obaveštajnih podataka i drugih informacija; 5. Broj taktičkih analiza napravljenih od strane PK 6. Broj prijavljenih slučajeva ilegalnog prelaska od strane organa upravljanja državnom granicom 7. Broj razmene obaveštajnih informacija između centralnog , regionalnog i lokalnog nivoa;	1. MUP 2. MUP 3. MUP 4. MUP 5. MUP 6. MUP 7. MUP	1. Č4 2. Č4 3. Č4 4. Č4 5. Č4 6. Č4 7. Č4		10,600,000.00		10,600,000.00
3.25.	Vize								
3.25	Sprovođenje odredba SSP u oblasti politike viza (član 85)	Strogo primenjivanje pravila i procedura za izdavanje viza	1. Broj viza izdath na GP; 2. Broj izdatih viza za državljane trećih zemalja u konzulatima i diplomatskim predstavništvima Republike Kosova	1. MVP 2. MVP	1. Č4 2. Č4				
3.25.	Sigurnost dokumenata								
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sigurnosti dokumenata (član 85)	Poboljšanje sigurnosti dokumenata, osiguranjem implementacije odredbi SSP-a i domaćeg zakonodavstva	1. Proces digitalizacije matičnih knjiga koje su vraćene iz Srbije, je završen; 2. Broj sertifikovanih službenika (koji su prošli test pravnog/proceduralnog znanja i sistema) 3. Broj upozorenja zbog nepoštovanja procedure, poslatih opštinama	1. MUP 2. MUP 3. MUP	1. Č2 2. Č4 3. Č4				
3.25.	Azil								
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sigurnosti dokumenata (član 85)	Osigurati odgovarajuće uslove za pravilan tretman azilanata, kroz osiguranje sprovođenja SSP odredbi i prenesenih propisa	1. Broj zahteva za međunarodnu zaštitu; 2. Broj odobrenih zahteva za azil; 3. Broj žalbi koje je obradila Nacionalna komisija za izbeglice; 4. Broj osoba smeštenih u Centar za zahtevaocae azila;	1. MUP 2. MUP 3. MUP 4. MUP	1. Č2 2. Č4 3. Č4 4. Č4				
3.25.	Migracija								
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sigurnosti dokumenata (član 85)	Dalje poboljšanje međunarodne saradnje u oblasti ponovnog prihvatanja	1. Broj ponovno primljenih osoba (prinudno ili dobrovoljno vraćenih)	1.MUP	1. Č4				

		Fokusranje pažnje na održivu reintegraciju ponovo primljenih osoba	1. Budžet za program reintegracije je izdvojen i potrošen; 2. Broj ljudi koji imaju koristi od Fonda za reintegraciju (komparativni statistički podaci za primaoce hitne pomoći i održivu reintegraciju); 3. Broj učenika reintegriranih u školskom sistemu; 4. Broj kurseva jezika i dopunske nastave; 5. Broj odobrenih biznis planova koji su odobreni i realizovani; 6. Broj korisnika poslovnog savetovanja za razvoj 7. Broj lica koji učestvuju u stručnoj obuci, 8. Broj zaposlenih; 9. Broj osoba koje su ugrožene koje imaju koristi iz fonda	1. MUP 2. MUP 3. MUP, MONT 4. MUP, MONT 5. MUP 6. MUP 7. MUP, MRSZ 8. MUP, MRSZ 9. MUP	1. Č4 2. Č4 3. Č4 4. Č4 5. Č4 6. Č4 7. Č4 8. Č4 9. Č4		2,001,718.00	2,001,718.00	
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sigurnosti dokumenata (član 85)	Unaprediti saradnju vlasti u prevenciji i borbi protiv ilegalne migracije	1. Broj slučajeva istraženi ilegalne migracije 2. Broj i kriminalne grupe uhapšeni zbog navodnih ilegalne migracije aktivnosti 3. Broj istraga i međunarodnim operacijama u slučajevima ilegalne migracije 4. Broj izveštaja analize rizika u okviru borbe protiv kontrabandimit sa migrantima 5. Broj profila ljudi na osnovu obavještajnih podataka i drugih informacija 6. Broj azilanata u zemljama Šengenskog Kosova i ZČ (na osnovu EUROSTAT-a) 7. Kampanja svest o prevenciji neregularnih migracija	1. MPB2. MPB3. MPB4. MPB5. MPB6. MPB7. MIE	1. Č42. Č43. Č44. Č45. Č46. Č47. Č4		15,000.00		15,000.00
3.25.	Sprovođenje odredba SSP u oblasti sigurnosti dokumenata (član 85)	Osigurati efikasne procedure za tretman stranaca koji ilegalno borave na Kosovu	1. Broj stranaca opremljenih boravišnom dozvolom; 2. Broj stranaca koji ilegalno borave uklonjenih sa Kosova 3. Broj stranaca zadržanih u Pritvornom centru za strance	1. MUP 2. MUP 3. MUP	1. Č4 2. Č4 3. Č4				
3.25.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma								

3.25.	Sprovođenje člana 89 SSP u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	Pokazati konkretne rezultate u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	1. Broj slučajeva/izveštaja o sumnjivim transakcijama, koje je pregledala JFI 2. Broj slučajeva pod istragom zbog pranja novca 3. Broj slučajeva pod istragom u vezi sa finansiranjem terorizma 4. Broj slučajeva koje je obradilo Tužilaštvo 5. Broj sudskih odluka	1. JFI 2.PK, JFI 3.PK 4. GP 5.SSK, STK	1. Č4 2. Č4 3. Č4 4. Č4 5. Č4					
3.25.	Borba protiv narkotika									
3.25.	Sprovođenje člana 90 SSP-a u oblasti borbe protiv droga	Pokazati konkretne rezultate u oblasti borbe protiv narkotika	1. Količina zaplenjene droge 2. Broj slučajeva droge pod istragom, uključujući finansijske istrage 4. Broj uhapšenih osoba i kriminalnih grupa u slučajevima droge 5. Broj razmenjenih informacija 6. Broj međunarodnih operacija 7. Broj slučajeva koje je obradilo tužilaštvo 8. Broj sudskih odluka 9. Broj ljudi korisnika tretmana sa metadonom 10. Kampanja podizanja svesti o posledicama zloupotrebe droga	1.MUP 2.MUP 3.MUP 4.MUP 5.MUP 6.MUP 7. STK 8. STK 9.MZ 10. MZ	Č4					
3.25.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.25.	Sprovođenje člana 91. SSP u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala	Pokazati konkretne rezultate u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije	1. Broj istraženih slučajeva organizovanog kriminala, uključujući finansijske istrage 2. Broj uhapšenih osoba i kriminalnih grupa u predmetima organizovanog kriminala; 3. Broj razmenjenih informacija; 4. Broj lokalnih i međunarodnim operacija i zajedničkih istraga 5. Broj slučajeva (osoba) koje je obradilo Tužilaštvo; 6. Broj sudskih odluka; 7. Broj žrtava trgovine ljudima identifikovanih od strane PK; 8. Broj žrtava trgovine ljudima tretiranih u skloništima; 9. Broj vraćenih žrtava trgovine ljudima u zemlje porekla; 10. Kampanje podizanja svesti za	1.MUP 2.MUP 3. MUP 4.MUP 5.MUP 6. STK 7. STK 8. PK 9. MRSZ 10. MUP 11. MP 12.MP 13.AKK	Č4					

			<p>prevenciju trgovine ljudima;</p> <p>11. Broj žrtava trgovine ljudima kompenzovanih odlukama komisije o naknadi žrtvama zločina i sudskim odlukama (MP)</p> <p>12. Program naknade za žrtve zločina je stvoren</p> <p>13. Analiza zakona u oblasti borbe protiv korupcije je realizovana</p>							
3.25.	Borba protiv terorizma									
3.25.	Sprovođenje člana 92. SSP-a u borbi protiv terorizma, sa ciljem jačanja strukture kako bi se sprečilo borbi protiv terorizma i njegovog finansiranja	Pokazati konkretne rezultate u oblasti borbe protiv terorizma	<p>1. Broj istraženih slučajeva;</p> <p>2. Broj osoba pritvorenih u PK;</p> <p>3. Broj informacija koje se razmenjuju;</p> <p>4. Broj slučajeva koje je obradilo Tužilaštvo;</p> <p>5. Broj sudskih odluka;</p> <p>6. Izrada i ažuriranje liste terorističkih grupa;</p> <p>7. Broj kampanja o sprečavanju terorizma (5 obaveznih kampanja)</p>	<p>1.MUP</p> <p>2.MUP</p> <p>3.MUP</p> <p>4.STK</p> <p>5.STK, SSK</p> <p>6. MUP-PK</p> <p>7. MUP</p>	Č4					
3.25.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i civilnim predmetima									
3.25.	Postepeno transponovanje u nacionalno zakonodavstvo <i>acquis</i> EU-a u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i civilnim pitanjima	Intenziviranje međunarodne pravne saradnje	1. Broj obrađenih i procesuiranih slučajeva u vidu pravne saradnje uključujući međunarodnu saradnju sa Republikom Srbijom	MP	Č4					
3.26. Poglavlje 25 EU <i>acquis</i>-a: Nauka i istraživanja										
3.26. Okvir politika										
3.26.	Sprovođenje člana 107 iz SSP-a	Usvajanje novog strateškog okvira i sprovođenje mera u oblasti istraživanja i inovacija	<p>1. Nacionalna strategija za inovaciju i transfer tehnologije je usvojena;</p> <p>2. Nacionalni plan nauke 2016-2020 je usvojen;</p> <p>3. Državne mere za pametnu specijalizaciju su izrađene.</p>	MONT Vlada	Č2 2016	Zakon br. 04/L-135 za istraživačko-naučne aktivnosti	595,000.00	48,000.00	547,000.00	
3.26. Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta										
3.26.	Sprovođenje člana 107 iz SSP-a	Jačanje kapaciteta za povećanje učešća u programu EU Horizon 2020	<p>1. 10 stručnjaka kao podrška Nacionalnom telu je imenovano;</p> <p>2. Grantovi za apliciranje u Horizont 2020 su odobreni;</p> <p>3. Broj sesija i terenske aktivnosti;</p> <p>4. Obuka za nacionalne kontakt osobe je ponuđena.</p>	MONT	Č4 2016	Okvirni program EU za istraživanje i inovacije	62,000.00	62,000.00		
3.26.	Primena									
3.26.	Nije predviđena nijedna mera.									
3.27. Poglavlje 26 EU <i>acquis</i>-a: Obrazovanje i kultura										

3.27.	<u>Okvir politika</u>								
3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Unapređenje strateškog okvira u oblasti obrazovanja	1. Koncept za finansiranje visokog obrazovanja je usvojen; 2. Strategija za bezbednost u pred-univerzitetskim institucijama i institucijama obrazovanja i Akcioni plan su usvojeni; 3. Strategija za kvalitet u obrazovanju je usvojena; 4. Strategija za obrazovanje i vođenje karijere je usvojena; 5. Osnovni program za inkluzivno obrazovanje za sve nastavnike je odobren.	MONT Vlada	Č4 2016	1. Zakon o visokom obrazovanju 2. Strateški plan za Obrazovanje na Kosovu 2011-2016; 3. Vizija o veštinama na Kosovu u 2020. 4. Petogodišnji program UNICEF-a za obrazovanje na Kosovu	595,000.00	48,000.00	547,000.00
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Izrada strateškog okvira u oblasti kulturnog nasleđa	Nacionalna strategija za kulturno nasleđe je usvojena.	MKOS	Č4 2016	1. Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu; 2. Dokument programskih ciljeva za OKS.			
3.27.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Unapređenje institucionalnih kapaciteta za pred-univerzitetsko i visoko obrazovanje	1. Kosovska agencija za standarde i ocjenjivanje uspostavljena i popunjena kadrom; 2. PRTAN po školama i na opštinskom nivou su osnovani; 3. Nezavisna Studentska Unija Kosova je osnovana; 4. Statuti Univerziteta su revidirani.	MONT Vlada Skupština Univerzitet Opštine	Č4 2016	1. Zakon o regulisanim profesijama 2. AU 19/12 za uspostavljanje i jačanje timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i ne- upisivanje u obaveznom obrazovanju. 3. AU za osnivanje i funkcionisanje Unije studenata na Kosovu			

3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Tehnička izgradnja kapaciteta za inkluzivno obrazovanje	1. Dva resurs centra u Mitrovici i jedan u opštini Priština opremljeni opremom informacione tehnologije	MONT Opštine	Č2 2016	Informaciona tehnologija i komunikacija u obrazovanju	35,000.00		35,000.00
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Obezbeđivanje institucionalnog razvoja , razvoj inovacija u oblasti kulturnog nasleđa	Inovacije u oblasti kulturnog nasleđa su razvijene.	MKOS	Č4 2016	Dokument programskih ciljeva OKS			
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Dalja izgradnja ekspertize u oblasti kulturnog nasleđa	Plan obuke i postdiplomskih kurseva iz oblasti kulturne baštine je odobren.	MKOS	Č4 2016	Dokument programskih ciljeva OKS			
3.27.	<u>Primena</u>								
3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Sprovođenje plana akcije među-ministarske strategije za promovisanje zdravlja u školama 2009-2018	1. Promotivni materijali o zdravlju su razvijeni. 2 . Aktivnosti podizanja svesti u školama za zdravlje i životnu sredinu su realizovane.	MONT Opštine Škole	Č4 2016	1. Međuministarska strategija za promovisanje zdravlja u školama 2009-2018; 2. Strateški plan obrazovanja na Kosovu 2011-2016	10,000.00	10,000.00	
3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Usklađivanje obrazovnih programa sa potrebama tržišta rada	1. Studija o potrebama tržišta rada je dostavljena; 2. Postojeći nastavni planovi i programi su revidirani; 3. Nastavni materijali za 12 razred u centrima za izgradnju veština u Uroševcu i Prizrenu su dizajnirani.	MONT	Č4 2016	1. Zakon br. 04/L-138 za obrazovanje i profesionalnu obuku; 2. Strateški plan obrazovanja na Kosovu 2011-2016	60,000.00	40,000.00	20,000.00
3.27.	Sprovođenje člana 118 iz SSP-a	Povećanje nivoa učešća dece u predškolskim ustanovama obrazovanja kao i dece sa posebnim potrebama	1. Smernice za nastavnike za ocenjivanje učenika sa posebnim obrazovnim potrebama se sprovode; 2. Procenat dece koja su uključena u predškolske ustanove je povećan; 3. Završetak pilot faze novog okvira nastavnog plana i programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja; 4. Paket materijala za informisanje roditelja o važnosti obrazovanja dece sa posebnim potrebama i objašnjenje	MONT Opštine	Č4 2016	1. AU br. 07/2012 za profesionalnu procenu dece sa posebnim obrazovnim potrebama 2. Zakon br . 04/L - 032 o preduniverzitetkom	72,000.00	57,000.00	15,000.00

			procesa registracije je dizajniran.			obrazovanju; 3. Okvir novog nastavnog plana i programa Kosova			
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Podrška omladinskim programima sa fokusom na mlade preduzetnike	1. Podrška za oko 30% mladih prilikom pokretanja sopstvenog biznisa u okviru najnovije podrške mladim preduzetnicima je funkcionalizovana; 2. Finansijska podrška za Savete za Omladinsko delovanje i Omladinske centre je osigurana;	MKOS	Č4 2016	Strategija i Akcioni plan za omladinu 2013-2017	670,000.00	200,000.00	470,000.00
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Poboljšanje očuvanja i održavanje kulturne baštine	1. Sistem popisivanja i registracije kulturne baštine je razmotren i dopunjen; 2. Nega i promocija kulturne baštine je poboljšana; 3. Organizacija tri regionalne/ međunarodne konferencije o kulturnom nasleđu.	MKOS	Č4 2016	1. Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu; 2. Dokument programskih ciljeva OKS.	120,000.00	120,000.00	
3.27.	Sprovođenje člana 108 iz SSP-a	Unapređenje međunarodne saradnje u oblasti kulture	1. Međunarodni sporazumi o kulturnoj saradnji su potpisani; 2. Učešće u programu EU Kreativna Europa je omogućen.	MKOS	Č4 2016	1. Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu; 2. Dokument programskih ciljeva OKS.			
3.28. Poglavlje 27 EU acquis-a: Životna sredina									
3.28.	Okvir politika								
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Dalji razvoj programa za zaštitu i unapređenje kvaliteta vazduha	1. Akcioni plan za kvalitet vazduha je odobren 2. Zakonodavstvo za transpoziciju Direktive o industrijskim emisijama je analizirano 3. Nacionalni plan za smanjenje emisije (NPSE) je odobren	MOPP MER MF MI MTI Operatori	Č4 2016	Zakon br. 03/L-160 za zaštitu vazduha od zagađivanja Zakon br. 03/L-043 za sprečavanje i integrisanu kontrolu zagađenja			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o	Unapređenje sistema upravljanja otpadom na Kosovu	1. Master plan za upravljanje komunalnim otpadom je izrađen	MOPP MER MALS Asocijacija	Č2 2016	Zakon br. 04/-L-60 o otpadu			

	civilnoj zaštiti;			opština Opštine NVO Javna komunalna preduzeća					
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje pristupa , kvaliteta, finansijske održivosti performansi upravljanja otpadom u sektoru životne sredine	1. Evaluacija i plan reforme u sektoru upravljanja čvrstim otpadom su pripremljeni 2. Prethodna studija opravdanosti deponije komunalnog otpada u Gnjilanu i, Dragašu je završena	MOPP MER MALS Asocijacija opština Opštine NVO Javna komunalna preduzeća	Č2 2016	Zakon br. 04/-L-60 o otpadu	104,500.00		104,500.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje politike zaštite voda od štetnih radnji	1. Program mera za zaštitu od štetnog delovanja vode je usvojen	MOPP MPŠRR MER MUP Opštine	Č2 2016	Zakon br. 04/L-147 o vodama Kosova			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje politike za upravljanje Nacionalnim parkom „Prokletije“	Prostorni plan za Nacionalni Park „Prokletije“ je usvojen	MOPP Skupština	Č1 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje politike u cilju zaštite biodiverziteta – prirodnih vrednosti	Plan delovanja za biodiverzitet 2016–2020 je usvojen	MOPP Vlada Skupština	Č3 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje strateške politike za ne - drvne šumske proizvode	1. Strategija za ne - drvne šumske proizvode 2015-2020 je usvojena	MPŠRR MOPP MALS Opštine APP	Č3 2016	Zakon br. 2003/3 o šumama Kosova Zakon br. 02/L-53 o lovu Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje politike za pošumljavanja površina goleti	1. Nacionalni program za za pošumljavanja površina goleti 2016-2025 je usvojen	MPŠRR MOPP MALS Opštine APP	Č4 2016	Zakon br. 2003/3, o šumama Kosova Zakon br. 03/L-025 za			

						zaštitu okoline			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Integracija smanjenja rizika u strategijama i planovima razvoja	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa je usvojena	MPBAME MOPP	Č2 2016	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa			
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje politike za prikupljanje taksi u cilju poboljšanja ekoloških kapitalnih investicija u okolinu	1. Mehanizam za prikupljanje ekoloških taksi je uspostavljen	MOPP MF	Č4 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline, Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu, Član 77			
	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje politike za klimatske promene	1. Akcioni plan za klimatske promene je usvojen	MOPP MER MF MI	Č3 2016	Strategija zbog klimatskih promena 2014- 2024			
3.28.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Izgradnja institucionalnih kapaciteta za sprovođenje zakonodavstva u oblasti okoline	1. Opštinski službenici za zaštitu životne sredine obučeni u oblasti zaštite životne sredine	MOPP MONT Opštine NVO	Č4 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline	30,000.00	30,000.00	
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Obuka inspektora na centralnom i lokalnom nivou za sprovođenje ekološkog zakonodavstva	1. Broj održanih radionica 2. Broj obučeni službenika	MOPP Opštine	Č4 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline	5,000.00	5,000.00	
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Jačanje administrativnih kapaciteta na lokalnom nivou za sprovođenje zakona o otpadu	1. Broj radionica organizovanih u opštinama za izradu opštinskih planova i propisa za otpad 2. Broj obučeniog osoblja	MOPP Opštine	Č4 2016	Zakon br. 04/-L-60 o otpadu	20,000.00	5,000.00	15,000.00

3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Funkcionalnost informacionog sistema šumarstva	1. Integracija opština i drugih institucija na centralnom nivou u okviru informacionog sistema šumarstva	MPŠRR MOPP MALS Opštine APP	Č4 2016	Zakon br. 2003/3, o šumama na Kosovu Zakon br. 02/L-53 o lovu Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline	202,000.00		202,000.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Izgradnja institucionalnih kapaciteta u sektoru voda	1. Uprava Slivnih regija je osnovana i funkcionalizovana 2. Institut za vode je uspostavljen i funkcionalizovan	MOPP MF MZ	Č1 2016	Zakon br. 04/L-147, Godišnji program rada Vlade	328,000.00	328,000.00	
3.28.	<u>Primena</u>								
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Podizanje svesti građana za oblast zaštite životne sredine	1. Održavanje predavanja o životnoj sredini sa nastavnim osobljem i učenicima od VI do IX razreda u 25 škola	MOPP MONT Opštine NVO	Č4 2016	Zakon br. 03/L-025 za zaštitu okoline	30,000.00	30,000.00	
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje sistema monitoringa (kontrole) zagađenja vazduha	1. Broj merenja emisija u vazduhu , 2. Broj obučenog osoblja u MOPP/ DMM/HMIK	MOPP	Č4 2016	Zakon br. 03/L-160 za zaštitu vazduha od zagađivanja	260,319.00		260,319.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Unapređenje sistema upravljanja otpadom na Kosovu	1. Softver za informacioni sistem upravljanja otpadom je razvijen; 2. Broj kampanja koje su preduzete za podizanje svesti javnosti o sistemu upravljanja otpadom	MOPP MER MALS Asocijacija opština Opštine NVO Javna komunalna preduzeća	Č2 2016	Zakon br. 04/-L-60 o otpadu	1,089,800.00		1,089,800.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje dostupnosti, kvaliteta, finansijska održivost performansi životne sredine u sektoru upravljanja otpadom	1. Popis opasnog otpada i procena stanja opasnog otpada je pripremljena	MOPP MER MALS Asocijacija opština Opštine NVO Javna komunalna preduzeća	Č2 2016	Zakon br. 04/-L-60 o otpadu	104,500.00		104,500.00

3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Određivanje tarifa naknade za korišćenje voda, ispuštanje vode, upotrebu šljunka i koncesija	1. Odluke o visini naknade za korišćenje voda su donete 2. Odluke o plaćanju za ispuštanje voda su izdate 3. Odluke o kopanju šljunka su donete 4. Odluke o koncesijama su donete;	MOPP Opštine	Č1 2016	Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu Godišnji program rada Vlade Odluka Vlade o usvajanju strategija Vlade za vode br. 04/32	18,000.00	18,000.00	-
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Zaštita vode posmatrajući ekološki prihvatljive protoke vodotoka (reke)	1. Kriterijumi za ekološki prihvatljive protoke vodotoka su određeni	MOPP MER MPŠRR	Č1 2016	Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu	28,000.00	18,000.00	10,000.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Klasifikacija vodnih tela - površinskih i podzemnih	1. Kriterijumi za klasifikaciju površinskih vodnih tela su definisani 2. Površinska vodna tela su definisana 3. Kriterijumi za klasifikaciju podzemnih vodnih tela + A455sor su definisana 4. Podzemna vodna tela su definisana	MOPP MZ AMMK KRU	Č1 2016	Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu Godišnji program rada Vlade - Zakonodavna strategija	56,000.00	36,000.00	20,000.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Definisanje vodenih zona za kupanje	1. Kriterijumi i broj zona za kupanje je definisan	MOPP MZ NIJZ AMMK	Č4 2016	Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu Godišnji program rada Vlade - Zakonodavna strategija	28,000.00	18,000.00	10,000.00
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Inventar vrsta biljaka, životinja, vrste prirodnih staništa i predstavljanje njihove hartografije	1. Prva faza pripreme za inventarizaciju je završena	MOPP MPŠRR	Č4 2016	Strategija i Plan delovanja za biodiverzitet 2011-2020	534,330.00	534,330.00	
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Edukacija o životnoj sredini i podizanje svesti o zaštiti prirode (Botanička bašta)	1. Odabir lokacije 2. Priprema projekta za realizaciju	MOPP MPŠRR Opštine Priština Univerzitet u Prištini	Č4 2016	Strategija i Plan delovanja za biodiverzitet 2011-2020	40,000.00	40,000.00	

3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Pripreme za uspostavljanje mreže PRIRODA 2000	1. Izveštaj o spremnosti Kosova za PRIRODA 2000 je završen; 2. Identifikacija biogeografskih regiona 3. Formiranje radne grupe za koordinaciju mreže PRIRODA 2000	MOPP MPŠRR Opštine	Č4 2016	Zakon br. 03/L-233 za zaštitu prirode Plan za PRIRODU 2000	15,000,00	15,000,00	
3.28.	Sprovođenje SSP odredbi u vezi sa članom 115 o životnoj sredini, član 116 o klimatskim promenama i član 117 o civilnoj zaštiti;	Poboljšanje međuinstitucionalne saradnje o klimatskim promenama i funkcionisanje Saveta	1. Broj redovnih sastanaka Saveta za klimatske promene, 2. Izveštaji o klimatskim promenama su pripremljeni	MOPP MPŠRR MER MF	Č2 2016	Strategija za klimatske promene 2014- 2024	30,000.00		30,000.00
3.29. Poglavlje 28 EU acquis-a: Zaštita potrošača i javno zdravlje									
3.29.	<u>Okvir politika</u>								
3.29.	Zaštita potrošača								
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Razvoj okvira politike u oblasti zaštite potrošača	1. Program za zaštitu potrošača 2016-2020 je odobren. 2. Akcioi plan za realizaciju Programa za zaštitu potrošača 2016-2020 je izrađen.	MTI	Č1 2016	Program za zaštitu potrošača 2016 - 2020			
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Završetak analize nedostataka u delu usaglašavanja domaće zakonodavstva sa zakonodavstvom EU u oblasti zaštite potrošača	1. Uključiti nalaze iz prve evaluacije u izmenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača 2. Nalazi završnog dela procene su inkorporirani prilikom izrade Zakona o zaštiti potrošača	MTI	Č2 2016	Program za zaštitu potrošača 2016 - 2020	4,000.00		4,000.00
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Članstvo Odeljenja za zaštitu potrošača u međunarodnu mrežu ICPEN (International Consumer Protection and Enforcement Network)	1. Slanje godišnjih izveštaja u ICPEN kako bi ih obavestili o radu Odeljenja za zaštitu potrošača 2. Učešće službenika za zaštitu potrošača na radionicama koje organizuje ICPEN sa ciljem spremanja za članstvo 3. Učešće na konferenciji u organizaciji ICPE prilikom koje se predlože članstvo Kosova od strane ICPEN. 4. Punopravno članstvo Odeljenja za zaštitu potrošača u ICPEN	MTI	Č4 2016	Program za zaštitu potrošača 2016 - 2020	3,000.00		3,000.00
3.29.	Zdravstvena zaštita								
3.29.	Nije predviđena nijedna mera.								
3.29.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								

3.29.	Zaštita potrošača								
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Izgradnja institucionalnih i administrativnih kapaciteta osoblja Odeljenja za zaštitu potrošača kako bi se efikasnije odgovorilo na primljene pritužbe	1. Trening o tehnikama komunikacije, rešavanju pritužbi kupaca i o zaštiti potrošača u oblasti hrane je organizovana. 2. Promocija stručne obuke za udruženja za zaštitu potrošača je organizovana. 3. Promena internet stranice za zaštitu potrošača	MTI EU Projekat – Podrške slobodnom kretanju robe	Č3 2016	Program za zaštitu potrošača 2016 – 2020 Projekat slobodnog kretanja robe	6,000.00	500.00	5,500.00
3.29.	Zdravstvena zaštita								
3.29.	Sprovođenje člana 106 iz SSP-a	Izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti zdravstvene zaštite	Aplikacija za članstvo u Mrežu za zdravstvo Jugoistocne Evrope	MZ	Č4 2016	Zakon za transfuziju krvi	30,000.00	30,000.00	
3.29.	Sprovođenje člana 106 iz SSP-a	Izgradnja administrativnih kapaciteta za centre za transfuziju krvi	1. Transfer Jedinica za transfuziju krvi od regionalnih bolnica u Nacionalnom centru za transfuziju krvi 2. Imenovanje Nacionalnog koordinatora za transplantaciju 3. Obuka sedam zvaničnika iz Centra za transfuziju krvi za upravljanje kvalitetom usluga za transfuziju krvi.	MZ	Č4 2016	Zakon 04- L- 192 za transplantacij u tkiva i ćelija	31,164.00	31,164.00	
3.29.	<u>Primena</u>								
3.29.	Zaštita potrošača								
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Poboljšanje kvaliteta u pružanju usluga i podizanje svesti među potrošačima.	1. Dva okrugla stola za zaštitu potrošača o kvalitetu nafte i usluga koje nude benzinske pumpe kao i za elektronsku i poštansku delatnost su organizovane. 2. Distribucija informativnih letaka u školama i na trgovima. 3. Prostor za zaštitu potrošača na lokalnim televizijama. 4. Učešće u direktnim prenosima na radiju da direktno komuniciraju sa potrošačima na pitanjima vezanih za zaštitu potrošača. 5. Predavanja o podizanju svesti za zaštitu potrošača organizovana u školama i univerzitetima u gradovima na Kosovu. 6. Redovna komunikacija sa potrošačima putem društvenih mreža (FB i Twitter) u odnosu na važna pitanja vezana za zaštitu potrošača	MTI	Č4 2016	Zakon o zaštiti potrošača Nacionalni program zaštite potrošača	7,000.00	7,000.00	

3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Prijem i razmatranje primljenih pritužbi od strane kupaca.	1. Broj primljenih pritužbi 2. Broj rešenih pritužbi uz pokazane rezultat rešavanja tih pritužbi. 3. Broj nerazmotrenih pritužbi i razog zašto nisu razmotrene	MTI	Č4 2016	Zakon o zaštiti potrošača Nacionalni program zaštite potrošača			
3.29.	Sprovođenje člana 81 iz SSP-a	Prijem i razmatranje primljenih pritužbi od potrošača u vezi sa finansijskim uslugama	Broj primljenih pritužbi u vezi sa finansijskim uslugama 2. Broj rešenih pritužbi uz pominjanje oblasti tih pritužbi i pokazane rezultat rešavanja tih pritužbi 3. Broj nerazmotrenih pritužbi i razog zašto nisu razmotrene	CBK	Č4 2016	Zakon o zaštiti potrošača Nacionalni program zaštite potrošača			
3.29.	Zdravstvena zaštita								
3.29.	Sprovođenje člana 106 iz SSP-a	Implementacija Nacionalnog programa kontrole raka na Kosovu 2014-2020	1. Broj onkoloških usluga, realizovanih 2. Broj mamograma, realizovanih	MSZ Donatori	Č4 2016	Nacionalni program kontrole raka na Kosovu 2014-2020	23,000.00		23,000.00
3.29.	Sprovođenje člana 106 iz SSP-a	Zaštita zdravlja majke, deteta i reproduktivno zdravlje	1. Broj realizovanih aktivnosti planiranja porodice, 2. Broj ostvarenih aktivnosti efikasne perinatalne nege, 3. Obuka o efikasnoj perinatalnoj negi za 75 zdravstvenih radnika je organizovana 4. Obuka za planiranje porodice za 80 zdravstvenih radnika je sprovedena 5. Obuka mladih za planiranje porodice za 100 učesnika je organizovana	MZ Donatori	Č4 2016	Strategija za zdravlje majki, dece i reproduktivno zdravlje 2011-2015	145,000.00	€ 30,000.00	115,000.00
3.30.	Poglavlje 29 EU acquis-a: Carinska unija								
3.30.	<u>Okvir politika</u>								
3.30.	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Unapređenje strateškog okvira	1. Strategija Carine Kosova 2015-2018 je usvojena	CK	Č4 2016	Godišnji plan	-	-	-

3.30.	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Unapređenje okvira za planiranje obuke	1. Plan obuke na osnovu zahteva iz relevantnih odeljenja i sektora CK, uz pripremljenu analizu potreba za obukom 2. Srednjeročni plan za obuku (2014-2016) uz postavljanje prioriteta sa fokusom na obuku za izgradnju kapaciteta u oblasti olakšavanja trgovine, klasifikacije robe, primene pravila o poreklu i carinskih mera za zaštitu intelektualne svojine je završena	CK	Č4 2016	Strateški plan 2015-2020, Godišnji plan, Konvencija PEM, Sporazum CEFTA	20,000.00	20,000.00	
3.30.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta								
3.30.	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Jačanje administrativnih kapaciteta u oblasti carina i među-institucionalna i međunarodna saradnja	1. Ukupan broj održanih treninga i broj obučeni službenika. 2. Izgradnja kapaciteta Sektora porekla sa dva (2) dodatna carinska službenika 3. Obuka osoblja carine za primenu pravila o poreklu. 4. Uspostavljanje kapaciteta za borbu protiv sive ekonomije, u oblasti zaštite intelektualne svojine 5. Praćenje i ažuriranje promena koje proističu iz Konvencije PEM, SSP i slobodnoj trgovini sa Turskom i CEFTA 6. Broj zajedničkih carinskih operacija sa drugim lokalnim institucijama kao što su KP, tužilaštvo, EULEKS i druge zainteresovane strane za sprovođenje zakona je povećan 7. Akcije i među-institucionalna i međunarodna koordinacija za članstvo u SCO carine i druge međunarodne konvencije 8. Broj objekata na graničnim prelazima (GP) je poboljšan.	CK	Č4 2016	Strateški plan 2015-2020, Godišnji plan, Konvencija PEM, Sporazum CEFTA	50,000.00	50,000.00	
3.30.	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Unapređenje aktuelnog elektronskog sistema INES	1. Postojeći sistem za elektronsku registraciju onlajn prijavu INES za zaštitu IPR po sistemu COPIS je usklađen i funkcionalizovan 2. INES elektronski sistem se nadgleda	CK	Č4 2016	Strateški plan Carine 2015-2018, Plan delovanja 2016, Srednjeročni plan za obuku (2014-2016)	5,000.00	5,000.00	
3.30.	Primena								
	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Nastavak borbe protiv sive ekonomije	1. Broj organizovanih operacija 2. Broj otkrivenih slučajeva 3. Vrednost zamrznute imovine,	CK	Č4 2016	Strateški plan Carine 2015-2018, Plan	200,000.00	200,000.00	

			zaplenjene i konfiskovane imovine			delovanja 2016			
3.30.	Sprovođenje članova 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokola 3 iz SSP-a	Unapređenje performansi Carine u pružanju efikasnijih carinskih postupaka	1. Vreme trajanja postupka carinjenja je redukovano kroz upotrebu zelenog kanala 2. Broj kompanija koje upotrebljavaju proceduru je povećan 3. Primena periodičnog merenja i procene	CK	Č4 2016	Strateški plan Carine 2015-2018, Plan delovanja 2016	50,000.00	50,000.00	
3.31. Poglavlje 30 EU acquis-a: Međunarodni odnosi									
3.31.	Pogledajte priču ovog poglavlja.								
3.32. Poglavlje 31 EU acquis-a: Vanjska politike, sigurnost i zaštita									
3.32.	Pogledajte priču ovog poglavlja.								
3.33. Poglavlje 32 EU acquis-a: Finansijska kontrola									
3.33.	<u>Okvir politika</u>								
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Razvoj strateškog okvira javnih finansija	1. Strategija upravljanja javnim finansijama je odobrena 2. Godišnji izveštaj o funkcionisanju FMC je objavljen 3. Godišnji izveštaj o funkcionisanju AB je objavljen	MF KP KJR MJU MEI	Č4 2016	ZUJF i ZAB	4,600.00	4,600.00	
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Ažuriranje Strategije korporativnog razvoja	1. Plan delovanja za KJR je razmotren	KJR	Č4 2016	Zakon o JR i KJR			
3.33.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>								
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Uspostavljanje menadžerske odgovornosti	1. Osnovan je Savet za nadgledanje sprovođenja Strategije i unapređenja sistema interne kontrole, PIFK 2. Modifikovano obračunsko računovodstvo i izveštavanje je predstavljeno 3. Informacije su objavljene na internet stranici PIFK-a 4. Broj implementiranih radnji sa nalazima i preporukama eksterne revizije	MF Trezor Budžet MJU MALS KP CJH	Č4 2016	Strategija za PIFK 2015-2019	11,500.00	1,500.00	10,000.00
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Izgradnja institucionalnih i administrativnih kapaciteta	1. Registri za upravljanje rizicima u 5 BO su napravljeni; 2. Šema za obuku glavnih finansijskih službenika je kreirana 3. Šema sertifikacija za IR je napravljena 4. Broj licenciranih internih revizora 5. Broj učesnika obuke i stručnog usavršavanja za područje FMC i IR	MF CJH/MFK CJH/IR	Č4 2016	Strategija za PIFK 2015-2019	24,000.00	14,000.00	10,000.00

3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Izgradnja institucionalnih i administrativnih kapaciteta	1. Javni revizor je imenovan 2. Broj ovlašćenih revizora povećan 3. Broj održanih treninga 4. Broj učesnika na održanim treninzima	KJR	Č4 2016	RSK	50,000.00	50,000.00		
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Unapređenje informacione tehnologije za dalji razvoj institucionalnog kvaliteta	1. Softver za efikasniju reviziju je instaliran i funkcionalan 2. Efikasnija upotreba vremena osoblja korišćenjem ovog softvera 3. Koristeći pisma/smanjenih troškova korišćenjem ovog softvera 4. Službene prostorije se efikasnije koriste 5. Rizik u svakoj fazi je identifikovan i registrovan 6. Konzistentnost revizija je povećana	KJR	Č4 2016	RSK, Izveštaji misije	70,000.00	70,000.00		
3.33.	Primena									
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Unapređeno funkcionisanje interne revizije	1. Broj planiranih i izvršenih internih revizija je povećan u odnosu na prethodnu godinu 2. Broj preporuka iz sprovedenih IR je porastao u odnosu na prethodnu godinu	MFCJH/MFK CJH/IR	Č4 2016	Strategija za PIFK 2015-2019	3,200.00	3,200.00		
3.33.	Sprovođenje člana 97 iz SSP-a	Poboljšanje kvaliteta obavezne revizije regularnosti i ne - statutarnih revizija učinka	1. Obavezne revizije regularnosti i ne - statutarne revizije su završene u skladu sa SNISA; 2. Sve veći broj ne - statutarnih revizija i revizija IT 3. Objavljen godišnji izveštaj revizije	KJR	Č4 2016	Zakon o JR i KJR, RSK, Plan rada revizije	2,350,000.00	2,000,000.00	350,000.00	
3.34. Poglavlje 33 EU acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe										
3.34.	Pogledajte priču ovog poglavlja.									
3.35. Poglavlje 34 EU acquis-a: Institucije										
3.35.	Ovaj program ne pokriva ovo poglavlje u ovom periodu pristupanja u EU.									
3.36. Poglavlje 35 EU acquis-a: Ostala pitanja										
3.36.	Ovaj program ne pokriva ovo poglavlje u ovom periodu pristupanja u EU.									
UKUPNI TROŠKOVI							269,926,576.00	229,556,117.00	40,370,459.00	